Микола Жарких

Введенський синодик

Київ, 15 серпня – 4 грудня 2017 р.;

3 січня – 12 квітня 2018 р.

До уваги читачів

Даний документ можна завантажити з мого персонального сайту, з HTML-версії роботи, за адресою
www.m-zharkikh.name/uk/History/Monographs/VvedenSynodikon.html
В HTML-версію можуть вноситись невеликі виправлення та доповнення.
В HTML-версії доступні зображення великого розміру, які в даний документ вставлено у зменшеному розмірі.

Сокращенная русская версия:
www.M-Zharkikh.name/ru/History/Monographs/VvedenSynodikon.html

Shortened english version:
www.M-Zharkikh.name/en/History/Monographs/VvedenSynodikon.html

На титульному аркуші: вид Києво-Печерської лаври, нарисований Абрагамом ван Вестерфельдом влітку 1651 року. В центрі - Ближні (Антонієві) печери з церквою Воздвиження чесного хреста. печери, в яких знаходиться церква Введення, заглиблені у схил за церквою Воздвиження. Приблизно так виглядала ця місцевість упродовж 2 половини 17 ст., коли писався Введенський синодик.

Дана версія документа згенерована 8 травня 2018 р.

Зміст

Вступ....6
Текст....7
1. Константинопольські патріархи....7
2. Київські митрополити....44
3. Новгородські архієпископи....60
4. Ростовські архієпископи....66
5 – 10. Інші єпископи....73
11. Царі та великі князі....78
12. Князі чернігівські....82
13. Великі княгині....154
14. Родословіє царів....163
15. Рід царя Михаїла Федоровича....165
Розділи 16 – 31....166
32. Рід князя К. І. Острозького....174
Розділи 33 – 40....190
Розділи 41 – 60....198
Розділи 61 – 100....204
Розділи 101 – 150....215
Розділи 151 – 200....221
Розділи 201 – 250....228
Розділи 251 – 300....238
Розділи 301 – 350....249
Розділи 351 – 400....256
Розділи 401 – 450....263
Розділи 451 – 500....269
Розділи 501 – 550....275
Розділи 551 – 600....283
Розділи 601 – 650....289
Розділи 651 – 700....295
Розділи 701 – 750....301
Розділи 751 – 800....307
Розділи 801 – 850....313
Розділи 851 – 900....318
Розділи 901 – 950....324
Розділи 951 – 1000....329
Розділи 1001 – 1050....333
Розділи 1051 – 1100....338
Розділи 1101 – 1150....344
Розділи 1151 – 1200....350
Розділи 1201 – 1250....358
Розділи 1251 – 1300....363
Розділи 1301 – 1350....370
Розділи 1351 – 1400....381
Розділи 1401 – 1435....387
Огляд....393
Розділи 1 – 100....393
Розділи 101 – 200....398
Розділи 201 – 300....403
Розділи 301 – 400....407
Розділи 401 – 500....412
Розділи 501 – 600....416

Розділи 601 – 700 ... 421
Розділи 701 – 800 ... 425
Розділи 801 – 900 ... 431
Розділи 901 – 1000 ... 437
Розділи 1001 – 1100 ... 442
Розділи 1101 – 1200 ... 447
Розділи 1201 – 1300 ... 455
Розділи 1301 – 1435 ... 463
Хронологія ... 472
Діаграма співіснування ... 472
Граничні дати ... 480
Тверді дати ... 480
Послідовність формування ВС ... 485
Темп наповнення ВС ... 486
Суперечності у датах ... 488
Глибина історичної пам’яті ... 490
Географія ... 492
Загальний алфавітний перелік назв ... 492
Частотний перелік назв ... 505
Назви в історичній частині ... 511
Назви в поточній частині ... 517
Джерела ... 543
Соціологія (історична частина) ... 552
Пани ... 552
Князі ... 557
Правителі ... 562
Перетворення текстів ... 568
Загальні спостереження ... 576
Висновки ... 578
Соціологія (поточна частина) ... 579
Трудящі маси ... 579
Міщани ... 580
Козаки ... 581
Київ ... 582
Печерське містечко ... 584
Печерський монастир ... 586
Церкви і монастирі ... 590
Відомі особи ... 592
Загальні спостереження ... 595
Висновки ... 601
Іменослов ... 603
Князівські імена ... 603
Імена панів ... 607
Імена мирян ... 614
Імена ченців ... 628
Висновки ... 647
Висновки ... 648
Скорочення ... 651

Вступ

Синодик Введенської печерної церкви у Ближніх печерах Києво-Печерської лаври (далі скорочено ВС) опублікував у 2007 році Олексій Кузьмук [Лаврський альманах, 2007 р., т. 18; при цій нагоді висловлюю щиру вдячність пану Олексію, котрий надіслав мені е-копію цієї публікації. В тексті роботи це видання буде цитуватись із зазначенням сторінок: ВС, с. 15]. При публікації відновлено правильний порядок аркушів, переплутаний під час виготовлення оправи в 1 пол. 18 ст., тому в подальшому я буду посилатись на сторінки публікації, а не рукопису.

Згідно з археографічним описом О. Кузьмука, синодик писався від середини 1650-х років (1654 р.?) до 5.05.1694 р. Дослідник слушно добачає у його складі дві логічних частини – історичну, яка була написана за єдиним планом на початку роботи над синодиком, та оригінальну – записи, які вносились до синодика по мірі надходження (ми будемо звати цю частину поточною, оскільки багато оригінального, неповторного чи вперше записаного є в обох частинах синодика). Значення історичної частини Кузьмук оцінює так:

> Вступну частину варто розглядати як своєрідний історичний твір-довідник, який в іменах та родах церковних та світських можновладців відображає візію вітчизняної історії, що існувала у Києво-Печерському монастирі в середині 17 ст. [с. 8]

Отже, це джерело для історіографії та історії суспільної думки 17 ст., а не для конкретної історії попередніх століть (як часто, але цілком неправильно вважають генеалоги).

Завданням дослідження буде з'ясування структури ВС, джерел, використаних при його укладанні, та його значення як історичного джерела. За прикладом дослідження Печерського синодика я розбиваю текст ВС на *розділи*, керуючись заголовками в самому тексті, та *блоки* – логічні частини розділів. Нумерація розділів дана мною, вона суцільна по тексту; нумерація блоків починається заново в кожному розділі.

Вважаю приємним обов'язком висловити подяку всім своїм колегам, які допомагали мені в цій роботі. Перш за все – Олексію Кузьмуку, котрий постійно терпляче відповідав мені на різні запитання щодо синодика. Далі (за абеткою) – Дмитру Вортману, Олександру Галенку, Наталі Сінкевич, Валентину Стецюку, Віктору Талаху і – last not least! – Вірі Ченцовій. Всім – моя щира вдячність.

Текст

За зразком Печерського синодика (ПС) я буду розбивати текст ВС на *розділи* (орієнтуючись на заголовки в самому тексті) та *блоки* (менші структурні частини розділів, котрі можна виділити на підставі тих чи інших міркувань). Як і в ПС, для посилання на конкретне ім'я буде вживатись нотація А-С або А-В-С, де А – номер розділу, В – номер блоку (необов'язковий), С – номер запису всередині розділу чи блоку.

Як і в Печерському синодику, короткі розділи я переписую цілком, виділяючи їх кольором (ці імена нам знадобляться для іменослова), для більших розділів подаю тільки число імен та найцікавіші імена (з якимись визначеннями).

Оскільки для історичних досліджень точне написання імен не має істотного значення, я скрізь даватиму цитати з синодика сучасною українською мовою, залишаючи оригінальне написання тільки там, де воно необхідне для історичних міркувань.

1. Константинопольські патріархи

Починається Введенський синодик з переліку константинопольских патріархів [ВС, с. 13 – 14].

Перелік патріархів у ВС

Для коментарів використано статтю в англійській Вікіпедії з російською Вікіпедією (треба користатись, поки її не заборонили зовсім). Натомість стаття у українській Вікіпедії розроблена погано і значно поступається попереднім (як і більшість статей в нашій Вікіпедії).

Зазначу одразу, що при коментуванні переліку я не буду вдаватись у спірні питання церковної історії Візантії, оскільки цей список не є ніяким джерелом для цієї історії. Наше завдання – подивитись, яких патріархів знали в Києві в середині 17 ст. і встановити, звідки походять ці знання.

Слід зазначити – з числа патріархів немало осіб визнано святими, але в розглядуваному переліку це ніде не відбито. Також ми знаємо, що архієпископи Константинопольські почали титулуватись «патріархами» з 451 року; це теж у ВС не відбито – всі архієпископи 4 – 1 пол. 5 ст. заднім числом набули титул патріарха.

Від першого собору вселенського, при великому благочестивому святому царі Константині святіші патріархи Константинопольські

№	Ім'я	Роки правління
1-1	Митрофан	306 – 314? 326?

1-2	Олександр	314? 326? – 337
1-3	Павло	337 – 339, потім з перервами до 350.

Після Павла Ісповідника Вікіпедії подають ще 4 патріархів, яких нема у ВС; далі йде

1-4	Євагрій	370?

Після Євагрія пропущено нетривале правління Максима 1-го, далі йде

1-5	Григорій Богослов	379? 381 – 381
1-6	Нектарій	381 – 397
1-7	Іоан Златоуст	398 – 404
1-8	Арсакій	404 – 405
1-9	Аттік	406 – 425
1-10	Сісіній	426 – 427

Після Сісінія у ВС пропущено Несторія.

1-11	Максим	431 – 434
1-12	Прокл	434 – 446? 447?
1-13	Флавіан	446? 447? – 449
1-14	Анатолій	449 – 458
1-15	Генадій	458 – 471

Далі у ВС пропущено Акакія та Фравіту.

1-16	Єфимій	489? 490? – 495? 496?
1-17	Македон	495? 496? – 511
1-18	Тимофій	511 – 518
1-19	Іоан	518 – 520
1-20	Єпіфаній	520 – 535
1-21	Анфім	535 – 536
1-22	Мін[…]	536 – 552 [за довідниками – *Міна*]
1-23	Євтихій	552 – 565, 577 – 582
1-24	Іоан	565 – 577
1-25	Іоан	582 – 595
1-26	Кіріак	595 – 606
1-27	Фома	607 – 610

Після Фоми 1-го у ВС пропущено патріархів Сергія та Піра.

1-28	Павло	641 – 653
1-29	Петро	654 – 656
1-30	Фома	667 – 669
1-31	Іоан	669 – 674? 675?
1-32	Костянтин	675 – 677

Після Костянтина у ВС бракує православного патріарха Федора (див. далі 1-34), наступним іде

1-33	Георгій	679 – 686

1-34	Федір	677 – 679, 686 – 687 [він поставлений за датою другої каденції, хоча типово у ВС патріархи розміщуються за датою першої каденції – див. 1-49, 50, 53]
1-35	Павло	687? 688? – 693? 694?
1-36	Калінік	693? 694? – 705? 706?
1-37	Кір	705? 706? – 711? 712?
1-38	Іоан	712 – 715
1-39	Герман Великий	715 – 730
1-40	Анастасій	730 – 754
1-41	Костянтин	754 – 766
1-42	Никита	766 – 780
1-43	Павло	780 – 784
1-44	Тарасій	784 – 806
1-45	Никифор	806 – 815
1-46	Федір	815 – 821 [в довідниках він значиться як *Феодот*, але у ВС – *Федір*]
1-47	Антоній	821 – 836? 837?

Далі у ВС бракує Іоана 7-го Граматика, після нього йде

1-48	Мефодій	843 – 847
1-49	Ігнатій	847 – 858, 867 – 877
1-50	Фотій	858 – 867, 877 – 886
1-51	Стефан	886 – 893
1-52	Антоній	893 – 901
1-53	Никола	901 – 907, 912 – 925
1-54	Євфимій	907 – 912
1-55	Стефан	925 – 927? 928?
1-56	Нифон	927? 928? – 931 [в довідниках він названий*Трифоном*, у ВС (помилково) – *Нифоном*]
1-57	Феофілакт	933 – 956
1-58	Полієвкт	956 – 970
1-59	Василій	970 – 973? 974?
1-60	Антоній	973? 974? – 978..980
1-61	Никола	979..984 – 991..996
1-62	Сісіній	996 – 998? 999?
1-63	Сергій	998..1001 – 1019
1-64	Євстафій	1019 – 1025
1-65	Олексій	1025 – 1043
1-66	Михаїл	1043 – 1058
1-67	Костянтин	1058? 1059? – 1063

1-68	Іоан	1063? 1064? – 1075
1-69	Козьма	1075 – 1081
1-70	Євстратій	1081 – 1084
1-71	Никола	1084 – 1111

Тут у ВС бракує патріарха Іоана 9-го, далі йде

1-72	Леон	1134 – 1143
1-73	Михаїл	1143 – 1146
1-74	Козьма	1146 – 1147
1-75	Никола	1147 – 1151
1-76	Феодот	1151 – 1153
1-77	Неофіт	1153 – 1154
1-78	Костянтин	1154 – 1156? 1157?
1-79	Лука	1156? 1157? – 1169? 1170?
1-80	Михаїл	1169? 1170? – 1177
1-81	Харитон	1177 – 1178
1-82	Феодосій	1178? 1179? – 1183
1-83	Василій	1183 – 1186
1-84	Никита	1186 – 1189
1-85	Леонтій	1189 – 1189? 1190?
1-86	Досіфей	1189? 1190? – 1191
1-87	Георгій	1191 – 1198
1-88	Іоан	1198 – 1206
1-89	Михаїл	1206 – 1212
1-90	Федір	1213 – 1216
1-91	Максим	1216
1-92	Мануїл	1216 – 1222

Далі у ВС пропущено Германа 2-го (1223 – 1240), за ним іде

1-93	Мефодій	1240

Далі у ВС пропущено Мануїла 2-го (1244 – 1255), за ним іде

1-94	Арсеній	1255 – 1259, 1261 – 1265
1-95	Никифор	1260 – 1261
1-96	Герман	1265 – 1266
1-97	Йосиф	1266 – 1275, 1282 – 1283
1-98	Іоан	1275 – 1282
1-99	Григорій	1283 – 1289
1-100	Афанасій	1289 – 1293, 1303 – 1310
1-101	Іоан	1294 – 1303
1-102	Нифон	1310 – 1314

Далі у ВС пропущено імена Іоана 13-го та Герасима, за ними йде

1-103	Ісайя	1321? 1323? – 1332? 1334?

1-104	Георгій	[Імені Георгій на цьому місці довідники не знають, вони подають після Ісайї Іоана 14-го Калеку. Після нього у ВС та в довідниках йде]
1-105	Ісідор	1347 – 1350

Далі у ВС слід припускати лакуну більше ніж у століття:

1-106	Іоасаф	1462 – 1463 або 1465 – 1466 [час сильної анархії, дослідники не можуть дійти згоди щодо послідовності патріархів у 1462 – 1466 роках. З числа патріархів цього часу у ВС ми не бачимо Софронія 1-го та Генадія 2-го.]
1-107	Марко	1465? – 1466 [Марко 2-й Ксілокарав]
1-108	Симеон	1466, 1472 – 1475, 1482 – 1486
1-109	Діонісій	1467 – 1471, 1488 – 1490
1-110	Марко	[Ані іншого Марка, ані другої каденції Марка 2-го Ксілокарава довідники не знають. Думаю, помилкове подвоєння запису 1-107.]
1-111	Рафаїл	1475 – 1476
1-112	Максим	1476 – 1482
1-113	Нифон	1486 – 1488, 1497 – 1498, 1502
1-114	Максим	1491 – 1497
1-115	Іоаким	1498 – 1502, 1504
1-116	Пахомій	1503 – 1504, 1504 – 1513
1-117	Феопемпт	1513 – 1522 [в довідниках – Феолепт, Theoleptus]
1-118	Ієремія	1522 – 1524, 1525 – 1546
1-119	Флоріан	[Імені патріарха Флоріана довідники не знають, натомість вказують на цьому місці, між Ієремією 1-м та Діонісієм 2-м – патріарха Іоаникія 1-го, котрого нема у ВС.]
1-120	Діонісій	1546 – 1555
1-121	Іоасаф	1556 – 1565
1-122	Митрофан	1565 – 1572, 1579 – 1580
1-123	Ієремія	1572 – 1579, 1580 – 1584, 1587 – 1595
1-124	Пахомій	1584 – 1585
1-125	Феолепт	1585 – 1586? 1587?
1-126	Матфей	1596 [1-а каденція тривала цілих 20 днів!], 1598 – 1602, 1603
1-127	Гавриїл	1596
1-128	Феофан	1596 [1-а каденція – 4 місяці, як місцеблюститель], 1597 [2-а каденція – 1 місяць]
1-129	Мелетій	1597 – 1598
1-130	Неофіт	1602 – 1603, 1607 – 1612
1-131	Рафаїл	1603 – 1607
1-132	Тимофій	1612 – 1620
1-133	Кирил	1620 – 1623, 1623 – 1633, 1633 – 1634, 1634 – 1635

У проміжках між каденціями Кирила 1-го Лукаріса довідники називають патріархів

Григорія 4-го, Анфима 2-го, Кирила 2-го Контарі, яких нема у ВС.

На підставі яких джерел було складено цей перелік? В наступній таблиці ми зведемо разом дані з різних потенційних джерел і спробуємо збагнути, як ці джерела використані.

Зведена таблиця патріархів

Позначення в таблиці:

ПЛ – Перелік константинопольських патріархів, складений Йоганом Левенклау (1541 – 1594) (Series episcoporum Byzancii. – In: Ius Graeco-Romanum tam canonicum quam civile. – Francofurti: 1596, vol. 1, p. 296 – 304).

ТФ – Згадки про призначення константинопольських патріархів у хронологічній таблиці, складеній Марквардом Фрехером (1565 – 1614) (Ius Graeco-Romanum tam canonicum quam civile. – Francofurti: 1596, vol. 1, ненумеровані сторінки на початку тому). Арабські числа після імен позначають, на мою думку, номери у послідовності патріархів; числа в дужках – роки початку правління.

ТГ – Перелік константинопольських патріархів, складений Мануелем Малаксусом в 1577 р. (Turcograeciae libri octo. – Basel: 1584, p. 105 – 212).

Пал – *Копистенський З.* Палінодія. – Памятники полемической литературы в западной Руси. – Спб. : 1878 г., т. 1, стб. 313 – 1200. (Русская историческая библиотека, т. 4).

ПД – *Псевдо-Дорофей* Книга історії (Βιβλίον ιστορικόν περιέχον εν συνόψει διαφόρους και εξόχους ιστορίας : Αρχόμενον από κτίσεως Κόσμου μέχρι της αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, και επέκεινα / Συλλεχθέν μεν εκ διαφόρων ακριβών ιστοριών και εις την κοινήν γλώσσαν μεταγλωτισθέν παρά του ιερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας Κυρίου Δωροθέου. Νεωστί δε τυπωθέν περιέχον και πίνακα πλουσιώτατον πάντων των αξιομνημονεύτων πραγμάτων. Ενετίησιν: Παρ' Ιωάννη Αντωνίω τω Ιουλιανώ, αχλα' [Венеція : 1631 р. Перелік патріархів – на с. ρο (170) – ροε (175). Я висловлюю щиру вдячність Вірі Ченцовій, яка надала мені це рідкісне видання і подала ряд зауважень до цього розділа, котрі я намагався врахувати])

ВС – Введенський синодик.

СофС – Софійський синодик (Поменник Софії Київської / О. Прокоп'юк. – К.: 2004 р., с. 33 [Користуюсь нагодою, щоб висловити пані Оксані вдячність за надання мені цього цінного видання]).

Знак + позначає співпадіння запису з базовим іменем (у 2-й стовпчику).

Знак – позначає пропуск імені в даному переліку.

Жовтим тлом виділено групу патріархів, для яких сучасні дослідники коливаються щодо послідовності правління.

Світлим блакитним тлом виділено повторні каденції патріархів.

№	Ім’я	Роки правління	ПЛ (1596 р.)	ТФ (1596 р.)	ТГ (1584 р.)	Пал (1622 р.)	ПД (1631 р.)	ВС (1654 р.)	СофС (бл. 1765 р.)
Пт-1	Св. Андрій	до 38	Andreas	–				–	
Пт-2	Св. Стахій	38 – 54	Stachus	–				–	
Пт-3	Св. Онисим	54 – 68	Onesimus	–			+	–	
Пт-4	Полікарп 1-й	71 – 89	Polycarpus	–			+	–	
Пт-5	Плутарх	89 – 105	Plutarchus	–			+	–	
Пт-6	Седекіон	105 – 114	Sedecio	–			+	–	
Пт-7	Діоген	114 – 129	Diogenes	–			+	–	
Пт-8	Елевферій	129 – 136	Eleutherius	–			+	–	
Пт-9	Фелікс	136 – 141	Felix	–			+	–	
Пт-10	Полікарп 2-й	141 – 144	–	–			+	–	
Пт-11	Афінодор (Афіноген)	144 – 148	Atheno-genes	–			Афінодор	–	
Пт-12	Евзой	148 – 153	Euzoius	–			+	–	
Пт-	Лаврентій	154 – 166	Laureintius	–			+	–	

13									
Пт-14	Аліпій (Олімпій)	166 – 169	Alypius	–			Аліпій	–	
Пт-15	Пертинакс	169 – 187	Pertinax	–			Тертінакс	–	
Пт-16	Олімпіан	187 – 198	Olym-pianus	–			+	–	
Пт-17	Марко 1-й	198 – 211	Marcus	–			+	–	
Пт-18	Філадельф	211 – 217	–	–			–	–	
Пт-19	Киріак (Кириліан)	217 – 230	Cyriacus	–			Кириліан	–	
Пт-20	Кастин (Костянтин)	230 – 237	Castinus	–			+	–	
Пт-21	Євгеній	240 – 242	–	–			–	–	
Пт-22	Тит	242 – 272	Tratus [sic! мабуть, Titus?]	–			Ітос	–	
Пт-23	Дометій	272 – 284	Domitianus	–			+	–	
Пт-24	Руфін	284 – 293	–	–			–	–	
Пт-25	Проб	293 – 306	Probus	–			+	–	

Пт-26	Митрофан	306 – 314 (326?)	Metro-phanus	–			+	+	
Пт-27	Олександр	314 (326?) – 337	Alexander	–			+	+	
Пт-28	Св. Павло 1-й Сповідник	337 – 339	Paulus Confessor	–			+	+	
Пт-29	Євсевій Нікомідій-ський	339 – 341	Eusebius Arianus	–			+	–	
Пт-30	Св. Павло 1-й (2 каденція)	341 – 342	–	–			–	–	
Пт-31	Македоній 1-й	342 – 346	Macedo-nius	–			+	–	
Пт-32	Св. Павло 1-й (3 каденція)	346 – 350	–	–			–	–	
Пт-33	Македоній 1-й (2 каденція)	351 – 360	–	–			–	–	
Пт-34	Євдоксій Антіохійський	360 – 370	–	–			+	–	
Пт-35	Флорентій	363	–	–			–	–	
Пт-36	Демофіл	370 – 380	Demo-philus Arianus	–			+	–	
Пт-37	Євагрій	370	Euagrius orthodoxus	–			+	+	
Пт-38	Максим 1-й Кінік	380 – 381	–	–			–	–	

Пт-39	Св. Григорій 1-й Богослов	379 – 380	Gregorius Theologus	–			+	+	
Пт-40	Нектарій	381 – 397	Nectarius	–			+	+	
Пт-41	Св. Іоан 1-й Златоуст	398 – 404	Ioannes Chrysto-somus	–			+	+	
Пт-42	Св. Арсакій Тарсійський	404 – 405	Arsacius	–			+	+	
Пт-43	Св. Аттік	406 – 425	Atticus	–			+	+	
Пт-44	Сісіній 1-й	426 – 427	Sisinius	–			+	+	
Пт-45	Несторій	428 – 431	Nestorius	–			+	–	
Пт-46	Максиміліан	431 – 434	Maximi-anus	–			+	+	
Пт-47	Св. Прокл	464 – 446	Proculus	–			+	+	
Пт-48	Св. Флавіан Сповідник	447 – 449	Flauianus	–			+	+	
Пт-49	Св. Анатолій	449 – 458	Anatolius	–			**Генадій**	+	
Пт-50	Генадій 1-й	458 – 471	Gennadius	–			**Анатолій**	+	
			Flauitas (⇓ Пт-52?)	–				–	

Пт-51	Акакій	472 – 489	Acacius	–			+	–	
Пт-52	Фравіта (Флавіан 2-й)	489 – 490	–	–			+	–	
Пт-53	Євфимій	490 – 496	Euphemius	–			+	+	
Пт-54	Македоній 2-й	496 – 511	Macedonius	–			+	+	
Пт-55	Тимофій 1-й Келон	511 – 518	Timotheus	–			+	+	
Пт-56	Іоан 2-й Кападокієць	518 – 520	Ioannes Cappadox	–			+	+	
Пт-57	Єпіфаній	520 – 535	Epiphanius	–			+	+	
Пт-58	Анфім 1-й	535 – 536	Anthimus	–			+	+	
Пт-59	Міна	536 – 552	Menas	–			+	Мін[…] (1-22)	
Пт-60	Євтихій	552 – 565	Eutychius	–			+	+	
Пт-61	Іоан 3-й Схоластик	565 – 577	Ioan	–			+	+	
Пт-62	Євтихій (2 каденція)	577 – 582	Eutychius (restitutus)	Eutychius restitutas (576)			+	–	
Пт-63	Іоан 4-й Посник	582 – 595	Ioannes	Ioannes IV (580)			**Киріак**	+	
Пт-	Киріак	595 – 606	Cyriacus	Cyriacus 32 (596)			**Іоан**	+	

64									
Пт-65	Св. Фома 1-й	607 – 610	Thomas	Thomas Diaconus 34 (607)			+	+	
Пт-66	Сергій 1-й	610 – 638	Sergius	Sergius 35 (609)			+	–	
Пт-67	Пір 1-й	638 – 641	Pyrrhus	Pyrrhus 36 (632)			+	–	
Пт-68	Павло 2-й	641 – 653	Paulus	Paulus II 37 (643)			+	+	
Пт-69	Пір 1-й (2 каденція)	654	Pyrrhus iterum	–			+	–	
Пт-70	Петро	654 – 666	Petrus	Petrus 38 (653)			+	+	
Пт-71	Фома 2-й	667 – 669	Thomas	Thonas secundus 39 (656)			+	+	
Пт-72	Іоан 5-й	669 – 675	Ioannes	Iohannes 40 (675)			+	+	
Пт-73	Костянтин 1-й	675 – 677	Constan-tinus	Constan-tinus 41 (678)			+	+	
			Georgius	–			–	**Георгій (1-33)**	
Пт-74	Федір 1-й	677 – 679	Theodorus	Theodorus 42 (680)			+	–	
Пт-75	Георгій 1-й Кіпрський	679 – 686	–	Georgius 43 (682)			+	**Федір (1-34)**	
Пт-76	Федір 1-й (2 каденція)	686 – 687	Theodorus idem	–			+	–	

Пт-77	Павло 3-й	687 – 693	Paulus	Paulus III 44 (687)			–	+	
Пт-78	Калінік 1-й	693 – 705	Callinicus	Callinicus 45 (694)			+	+	
Пт-79	Кір	705 – 711	Cyrus	Cyrus 46 (706)			**Кирил**	+	
Пт-80	Іоан 6-й	712 – 715	Ioannes	Iohannes 46 (712)			+	+	
Пт-81	Герман 1-й Великий	715 – 730	Germanus magnus	Germanus confessor 48 (715)			+	+	
Пт-82	Анастасій	730 – 754	Anastasius	Anastasius 49 (730)			+	+	
Пт-83	Костянтин 2-й	754 – 766	Constan-tinus	Constan-tinus II 50 (754)			+	+	
Пт-84	Никита 1-й	766 – 780	Nicetas	Nichetas 51 (766)			+	+	
Пт-85	Павло 4-й Новий	780 – 784	Paulus Ciprius	Paulus IV 53 (780)			+	+	
Пт-86	Св. Тарасій	784 – 806	Tarasius	Tarasius 53 (785)			+	+	
Пт-87	Никифор 1-й	806 – 815	Nicephorus	Nicephorus 54 (806)			+	+	
Пт-88	Феодот 1-й Касітера	815 – 821	Theodotus Melissenos	Icono-machus 55 (815)			**Федір**	**Федір** (1-41)	
Пт-89	Антоній 1-й Касімата	821 – 836	Antonius	Antonius Casimatus 56 (821)			+	+	

Пт-90	Іоан 7-й Граматик	836 – 843	Ioannes	Iohanes VI Synoro-siotes 57 (834)			+	+	
Пт-91	Мефодій 1-й Омологіта	843 – 847	Methodius	Methodius Homo-logeta 58 (842)			+	+	
Пт-92	Ігнатій 1-й	847 – 858	Ignatius	Ignatius 59 (847)			+	+	
Пт-93	Фотій 1-й Великий	858 – 867	Photius	Photius Senator (863)			+	+	
Пт-94	Ігнатій 1-й (2 каденція)	867 – 877	Ignatius iterum	–			+	–	
Пт-95	Фотій 1-й (2 каденція)	877 – 886	Photius iterum	–			+	–	
Пт-96	Стефан 1-й	886 – 893	Stephanus	Stephanus 60 (885)			+	+	
Пт-97	Антоній 2-й Кавлея	893 – 901	Antonius Cauleas	Antonius II Cauleas (893)			+	+	
Пт-98	Николай 1-й Містик	901 – 907	Nicolaus mysticus	Nicolaus Mysticus 60 (901)			+	+	
Пт-99	Євфимій 1-й Сінкел	907 – 912	Euthymius	Eutymius Sinkellus 64 (903)			+	+	
Пт-100	Николай 1-й (2 каденція)	912 – 925	Nicolaus mysticus iterum	Nicolaus Mysticus iterum (908)			+	–	
Пт-101	Стефан 2-й Амасійський	925 – 928	Stephanus	Stephanus II 65 (922)			+	+	

Пт-102	Трифон	928 – 931	Trypho	Tripho 66 (925)			+	**Нифон** (1-56)	
Пт-103	Феофілакт	933 – 956	Theophil-actus Lacapeni	Theophil-actus 67 (931)			+	+	
Пт-104	Полієвкт Златоуст	956 – 970	Polyeuctus	Polyeuchus 68 (954)			+	+	
Пт-105	Василь 1-й Скамандрин	970 – 974	Basilius Scamand-renus	Basilius Scamand-renus 69 (971)			+	+	
Пт-106	Антоній 3-й Студит	974 – 980	Antonius Studites	Antonius III 70 (975)			+	+	
Пт-107	Николай 2-й Хризоверг	984 – 996	Nicolaus Chryso-berges	Nicolaus II Cryso-berges 71 (981)			+	+	+
Пт-108	Сісіній 2-й	996 – 999	Sisinius	Sisinius II 72 (994)			+	+	+
Пт-109	Сергій 2-й Студит	1001 – 1019	Sergius	Eulogius alias Sergius			+	+	+
Пт-110	Євстафій	1019 – 1025	Eustachius	Eustachius 74 (1017)			+	+	+
Пт-111	Олексій 1-й Студит	1025 – 1043	Alexius	Alexius Studites 75 (1033)			+	+	+
Пт-112	Михаїл 1-й Керуларій	1043 – 1058	Michael Cerularius	Michael Cerularius **75** (1051) [друкар-ська помилка, треба – **76**]			+	+	+

Пт-113	Костянтин 3-й Ліхуд	1058 – 1063	Constan-tinus Lichudes	Constan-tinus III Lichudes 77 (1060)			+	+	+
Пт-114	Іоан 8-й Ксіфілін	1063 – 1075	Ioannes Xiphilinus	Iohannes VII Xiphilinys 78 (1063)			+	+	+
Пт-115	Козьма 1-й Єрусалим-ський	1075 – 1081	Cosmas Hiero-solimitanus	Cosmas Monachus 79 (1075)			+	+	+
Пт-116	Євстратій Гаріда	1081 – 1084	Eustratius Garidas	Eustratius II 80 (1081)			+	+	+
Пт-117	Николай 3-й Граматик	1084 – 1111	Nicolaus Gramaticus	Nicolaus III 81 (1084)			+	+	+
Пт-118	Іоан 9-й Агапіт	1111 – 1134	Ioannes Chalcedonii	Iohannes VIII 82 (1111)			+	–	–
Пт-119	Лев Стіпеліот	1134 – 1143	Leo Stypiota	Leo Styppioles 83 (1135)			**Леон**	**Леон** (1-72)	**Леон**
Пт-120	Михаїл 2-й Куркуас	1143 – 1146	Michael Curcuas	Michael Oxites 84 (1143)			+	+	+
Пт-121	Козьма 2-й Аттик	1146 – 1147	Cosmas Atticus	Cosmas II 85 (1147)			+	+	+
Пт-122	Николай 4-й Музалон	1147 – 1151	Nicolaus Muzalo	Nicolaus III Mazalius 86 (1148)			+	+	+
Пт-123	Феодот 2-й	1151 – 1153	Theodotus	Theodosius II 87 (1151)			+	+	**Іоан**
Пт-124	Неофіт 1-й	1153 – 1154	Neophytus	– [через пропуск Неофіта			–	+	+

				нумерація патріархів в ТФ збилася, і відновлена тільки пропуском 91-го номеру]					
Пт-125	Костянтин 4-й Хліарін	1154 – 1156	Constan-tinus Chliarenus	Constan-tinus IV 88 (1153)			+	+	+
Пт-126	Лука Хризоверг	1156 – 1169	Lucas Chyso-berges	Lucas Monachus 89 (1155)			+	+	+
Пт-127	Михаїл 3-й Анхіальський	1169 – 1177	Michael	Michael III 90 (1167)			+	+	+
Пт-128	Харитон Євгеніот	1177 – 1178	Charito	Charito 92 (1177)			+	+	+
Пт-129	Феодосій 1-й Ворадіот	1178 – 1183	Theodosius	–			+	+	**Феодот**
Пт-130	Василь 2-й Каматир	1183 – 1186	Dominus Basilios Camateros	Basilius II Camaternas 93 (1182)			+	+	+
Пт-131	Никита 2-й Мунтан	1186 – 1189	Dominus Nicetas Muntanes	– [він мав би бути 94-м за нуме-рацією ТФ]			+	+	+
Пт-132	Леонтій (Лев) Феотокіт	1189 – 1190	Leontius	Leontius Monachus 95 (1192)			+	+	+

									Феодот
Пт-133	Досіфей Єрусалим-ський	1190 – 1191	Dositheus	Dositheus 96 (1193)			+	+	+
									Мелетій
									Петро
Пт-134	Георгій 2-й Ксіфілін	1191 – 1198	Georgius Xiphilinus	Georgius II Xiphilinus 97 (1194)			**Іоан** Ксіфілін [мабуть, описка]	+	+
Пт-135	Іоан 10-й Каматир	1198 – 1206	Ioannes Camaterus	Iohannes IX Camaterus 98 (1199)			+	+	+
			–	Thomas Mauro-cenus Venetus (1204) [у ТФ він не має свого номера, сучасні довідники цього латиня-нина за патріарха не визнають]			–	–	–
Пт-136	Михаїл 4-й Авторіан	1206 – 1212	Dominus Michael Saurianus	Michael IV Autorianus 99 (1206)			+	+	+
Пт-137	Федір 2-й Іринік	1214 – 1216	Dominus Theodorus Irencius	– [цей і наступний патріархи пропущені у ТФ			+	+	+

				свідомо, бо нумерація продов-жується зі 102]					
									Іоан
									Іриней
Пт-138	Максим 2-й	1216	Maximus	–			+	+	+
Пт-139	Мануїл 1-й Харитопул	1216 – 1222	Dominus Manuel Charito-pulus	Manuel philosophus 102 (1216)			+	+	+
Пт-140	Герман 2-й	1223 – 1240	–	Germanus II 103 (1222)			+	–	–
Пт-141	Мефодій 2-й	1240	–	Methodius II 104 (1240)			+	+	+
			–	Germanus Monachus (Пт-140) iterum [оцієї 2-ї каденції сучасні довідники не визнають]			–	–	–
Пт-142	Мануїл 2-й	1243 (1244?) – 1255	–	–			+	–	–
Пт-143	Арсеній Авторіан	1255 – 1259	Arsenius Autorianus	– [у ТФ тут пропу-щено 105-го патрі-арха!]			+	+	**Никифор**

			–	Nicephorus Blemmidas 106 (1255) [оцього Влеміда сучасні довідники не показують, показують тільки наступного Никифора 2-го]			–	–	
Пт-144	Никифор 2-й	1260 – 1261	Nicephorus	Nicephorus II 107 (1259)			+	+	**Герман**
Пт-145	Арсеній Авторіан (2 каденція)	1261 – 1265	–	–			+	–	–
Пт-146	Герман 3-й	1265 – 1266	Germanus	Germanus III 108 (1260)			+	+	**Арсеній**
Пт-147	Йосиф 1-й Галісіот	1266 – 1275	Iosephus [на цьому закін-чується ПЛ]	Iosephus 109 (1261)			+	+	+
									Георгій
Пт-148	Іоан 11-й Век	1275 – 1282		Iohannes X Beccas 110 (1274)			+	+	+
Пт-149	Йосиф 1-й (2 каденція)	1282 – 1283		–			+	–	–
Пт-150	Григорій 2-й (Георгій) Кіпрський	1283 – 1289		**Georgius** Cyprius 111 (1284)			**Григорій**	**Григорій** (1-99)	+

Пт-151	Афанасій 1-й	1289 – 1293		Athanasius 112 (1290)			+	+	+
									Герасим (⇓ Пт-156)
Пт-152	Іоан 12-й	1293 – 1303		Iohannes XI 113 (1294)			+	+	+
Пт-153	Афанасій 1-й (2 каденція)	1303 – 1310		Athanasius iterum (1301)			–	–	–
Пт-154	Ніфонт 1-й	1310 – 1314		Nipho 114 (1311)			+ [на цьому закін-чується 1-й перелік в ПД, 2-й почина-ється з Пт-176]	+	+
Пт-155	Іоан 13-й Глікос	1314 – 1320		Iohannes XII Glycys 115 (1316)				–	–
Пт-156	Герасим 1-й	1320 – 1321		Gerasimus 116 (1320)				–	–
Пт-157	Ісайя	1321 – 1334		Esaias 117 (1322)				+	+
								Георгій	–
Пт-158	Іоан 14-й Каліка	1334 – 1347		Iohannes XIII 118 (1341)				–	–
Пт-159	Ісідор 1-й Вухірас	1347 – 1350		– [тут пропущено 119-				+	+

				го патріарха]					
Пт-160	Каліст 1-й	1350 – 1354 (1353?)		Callistus 120 (1360)				–	–
Пт-161	Філофей Кокін	1354 (1353?) – 1355		Philotheus 121 (1362)				–	+
Пт-162	Каліст 1-й (2 каденція)	1355 – 1363		–				–	–
Пт-163	Філофей Кокін (2 каденція)	1363 (1364?) – 1376		–				–	–
Пт-164	Макарій	1376 – 1379		Macarius 122 (1375)				–	–
Пт-165	Ніл Керамевс	1379 – 1388		Nilus 123 (1378)				–	+
Пт-166	Антоній 4-й	1388 – 1390		Antonius IV 124 (1398)				–	–
Пт-167	Макарій (2 каденція)	1390 – 1391		–				–	–
Пт-168	Антоній 4-й (2 каденція)	1391 – 1397		–				–	–
Пт-169	Каліст 2-й Ксантопул	1397		Callistus II 125 (1406) [далі пропущено 126-го патріарха, за сучасними довід-никами –				–	+

				Матфія 1-го]					
Пт-170	Матфей 1-й	1397 – 1410		–				–	–
Пт-171	Евфимій 2-й	1410 – 1416		Euthymius II 127 (1419)				–	–
Пт-172	Йосиф 2-й	1416 – 1439		Iosephus II 128 (1424)				–	+
Пт-173	Митрофан 2-й	1439 – 1443		–				–	–
Пт-174	Григорій 3-й Мама	1443 – 1450		Gregorius III 129 (1440) [на цьому закін-чується ТФ]	–	Григорій Мамма (стб. 1049)		–	+
Пт-175	Афанасій 2-й	1450 – 1453			–	–		–	–
Пт-176	Генадій 2-й Схоларій	1454 – 1456			1. Genna-dius Schola-rius (p. 108 – 120)	Генадій Схолярій (стб. 1049 – 1050) [Примітка З. Копистен-ського: «Турко-Греція, лист 110»]	+	–	+
Пт-177	Ісідор 2-й Ксантопул	1456 – 1462			2. Isidorus (p. 120)	Ісідор (стб. 1050)	+	–	+
Пт-178	Іоасаф 1-й Кока	1462 – 1463			3. Ioasaphus Cusas (p. 120 – 123)	Іосаф (стб. 1050)	**Софро-ній**	**Іоасаф**	**Марк**

Пт-179	Генадій 2-й (2 каденція)	1463			–	–	**Іоасаф**	–	–
Пт-180	Софроній 1-й Сіропул	1463 – 1464			–	–	**Симеон**	–	–
Пт-181	Генадій 2-й (3 каденція)	1464 – 1465			–	–	**Рафаїл**	–	–
							[Діон-]ісій (⇓ Пт-184)	–	–
Пт-182	Марко 2-й Ксілокарав	1465 – 1466			4. Marcus Xylo-carabes (p. 124 – 125)	Марк Ксіло-каравіс (стб. 1050)	+	+	**Іоасаф**
Пт-183	Симеон 1-й Трапезунд-ський	1466			5. Symeon Trape-zuntius (p. 125 – 127)	Симеон Трапе-зунчик (стб. 1050)	–	+	+
Пт-184	Діонсій 1-й Мудрий	1466 – 1471			6. Dionisius Philippo-poleos (p. 127 – 129)	Діонісій Філіпо-польський (стб. 1050)	–	+	+
Пт-185	Симеон 1-й (2 каденція)	1471 – 1475			7. Symeon denuo Trape-zuntius (p. 129 – 130)	Симеон Трапе-зунчик повторе (стб. 1050)	–	Марко (1-110) [мабуть, помилка]	+
Пт-186	Рафаїл 1-й Трибал	1475 – 1476			8. Raphael Seruius (p. 130 – 131)	Рафаїл Сербин (стб. 1051)	–	+	+

Пт-187	Максим 3-й Філософ	1476 – 1482			9. Maximus (p. 131 – 138)	Максим (стб. 1051)	+	+	+
Пт-188	Симеон 1-й (3 каденція)	1482 – 1486			–	–	–	–	–
Пт-189	Ніфонт 2-й	1486 – 1488			10. Nipho Thessalo-nicensis (p. 138 – 141)	Нифон (стб. 1051)	+	+	+
Пт-190	Діонсій 1-й (2 каденція)	1488 – 1490			11. Dionisius denuo (p. 141 – 142)	Діонісій повторе (стб. 1051 – 1052)	–	–	–
Пт-191	Максим 4-й Манасіс	1491 – 1497			12. Maximus Serranus (p. 142)	Максим Сербський (стб. 1052)	+	+	+
Пт-192	Ніфонт 2-й (2 каденція)	1497 – 1498			13. Nipho (p. 142 – 143)	Нифон повторе (стб. 1052)	–	–	–
Пт-193	Іоаким 1-й	1498 – 1502			14. Ioachimus Dramae (p. 143 – 145)	Іоаким з Драми (стб. 1052)	+	+	+
Пт-194	Ніфонт 2-й (3 каденція)	1502			–	–	–	–	–
Пт-195	Пахомій 1-й	1503 – 1504			15. Pacho-mius Zich-narum (p. 145)	Пахомій Зихнин-ський (стб. 1052)	+	+	+

Пт-196	Іоаким 1-й (2 каденція)	1504			16. Ioachimus iterata (p. 146)	Іоаким повторе (стб. 1052)	–	–	–
Пт-197	Пахомій 1-й (2 каденція)	1504 – 1513			17. Pacho-mius denuo (p. 146 – 152)	Пахомій повторе (стб. 1052)	–	–	–
Пт-198	Феолепт 1-й	1513 – 1522			18. Theo-leptus (p. 152 – 153)	Феолепт (стб. 1052)	+	**Фео-пемпт** (1-117)	**Фео-пемпт**
Пт-199	Ієремія 1-й	1522 – 1524			19. Hieremias Sophie (p. 153 – 154)	Ієремія Софійський (стб. 1052)	+	+	+
									Митро-фан
									Ієремер (sic)
Пт-200	Іоаникій 1-й	1524 – 1525			20. Ioannicius Sozo-poleos (p. 154 – 156)	Іоаникій Созо-польський (стб. 1052)	–	–	Іоаникій
Пт-201	Ієремія 1-й (2 каденція)	1525 – 1546			21. Hieremias restituto (p. 156 – 166)	Ієремія вернул (стб. 1052)	–	–	+
								Флоріан	**Флоріан**

								(1-119) [мабуть, помилка]	
Пт-202	Діонісій 2-й Галат	1546 – 1556			22. Dionisius Nico-mediae (p. 166 – 169)	Діонісій Нікоме-дійський (стб. 1053)	+	+	+
Пт-203	Іоасаф 2-й Бликучий	1556 – 1565			23. Ioasaphus Adriano-poleos (p. 169 – 175)	Іоасаф Адріано-польський (стб. 1053)	+	+	**Іосафат**
Пт-204	Митрофан 3-й	1565 – 1572			24. Metro-phanes Caesareae (p. 175 – 179)	Митрофан Кесарій-ський (стб. 1053)	+	+	+
Пт-205	Ієремія 2-й Транос	1572 – 1579			25. Hieremias Larissa (p. 179 – 184) [на цьому закін-чується ТГ]	Ієремія Ларійський (стб. 1053)	+	+	–
Пт-206	Митрофан 3-й (2 каденція)	1579 – 1580				–	–	–	–
Пт-207	Ієремія 2-й (2 каденція)	1580 – 1584				–	–	–	–

Пт-208	Пахомій 2-й Патестос	1584 – 1585				–	+	+	+
Пт-209	Феолепт 2-й	1585 – 1586				–	+	+	**Фео-пемпт**
Пт-210	Ієремія 2-й (3 каденція)	1587 – 1595				–	+ [на цьому закін-чується 2-й перелік в ПД]	–	–
Пт-211	Матфей 2-й	1596				Матфей (стб. 1070)		+	+
Пт-212	Гавриїл 1-й	1596				Гавриїл		+	+
Пт-213	Феофан 1-й Карікес	1596				Феофан Карійський		+	+
Пт-214	Мелетій 1-й Пігас	1597				Мелетій Александр-ійський (місце-блюститель)		+	+
Пт-215	Феофан 1-й (2 каденція)	1597				–		–	–
Пт-216	Мелетій 1-й (2 каденція)	1597 – 1598				–		–	–
Пт-217	Матфей 2-й (2 каденція)	1598 – 1602				Матфей		–	–
Пт-218	Неофіт 2-й	1602 – 1603				Неофіт		+	+
Пт-	Матфей 2-й	1603				Матфій повторе		–	–

219	(3 каденція)								
Пт-220	Рафаїл 2-й	1603 – 1607				Рафаїл		+	+
Пт-221	Неофіт 2-й (2 каденція)	1607 – 1612				Неофіт повторе		–	–
Пт-222	Кирил 1-й Лукаріс	1612				–		–	–
Пт-223	Тимофій 2-й Мармарінос	1612 – 1620				Тимофій митрополит Палеіпатри		+	+
Пт-224	Кирил 1-й (2 каденція)	1620 – 1623				Кирил, покликаний з Александрії, нині, 1622 року, править (стб. 1070) [на ньому закін-чується Пал]		+ [на цьому закін-чується ВС]	+
Пт-225	Григорій 4-й Амасійський	1623							–
Пт-226	Анфім 2-й	1623							–
Пт-227	Кирил 1-й (3 каденція)	1623 – 1633							–
Пт-228	Кирил 2-й Контаріс	1633							–
Пт-229	Кирил 1-й (4 каденція)	1633 – 1634							–

Пт-230	Афанасій 3-й Пателарій	1634							–
Пт-231	Кирил 1-й (5 каденція)	1634 – 1635							–
Пт-232	Кирил 2-й (2 каденція)	1635 – 1363							–
Пт-233	Неофіт 3-й Нікейський	1636 – 1637							–
Пт-234	Кирил 1-й (6 каденція)	1637 – 1368							–
Пт-235	Кирил 2-й (3 каденція)	1638 – 1639							–
Пт-236	Парфеній 1-й Герон	1639 – 1644							+
Пт-237	Парфеній 2-й Оксіс	1644 – 1646							–
Пт-238	Іоаникій 2-й	1646 – 1648							+
Пт-239	Парфеній 2-й (2 каденція)	1648 – 1651							–
Пт-240	Іоаникій 2-й (2 каденція)	1651 – 1652							–
Пт-241	Кирил 3-й Спанос	1652							–
Пт-242	Афанасій 3-й (2 каденція)	1652							+
Пт-	Паїсій 1-й	1652 –							+

243		1653							
Пт-244	Іоаникій 2-й (3 каденція)	1653 – 1654							– [на цьому закін-чується СофС]
Пт-245	Кирил 3-й (2 каденція)	1654							
Пт-246	Паїсій 1-й (2 каденція)	1654 – 1655							
Пт-247	Іоаникій 2-й (4 каденція)	1655 – 1656							

Аналіз переліку

Що ж дає порівняльна таблиця для розуміння походження і методу формування переліку патріархів у ВС?

Потенційні джерела

Перше, на що слід звернути увагу – це граничні імена переліку ВС. Починається він з Митрофана (Пт-26), тобто з першого реального архієпископа Константинополя (патріархами вони почали зватись від 687 р., від Павла 3-го (Пт-77), але наші переліки на цей нюанс титулатури уваги не звертають). Всі раніші «патріархи» (Пт-1 – Пт-25) навіть у довідниках іменуються не патріархами, а «єпископами візантійськими» (мабуть, переважно міфічними), доданими заради ідеї «апостольської спадковості» патріаршого священства. Автор ВС, як бачимо, був байдужим до цієї міфічної «спадковості».

Перелік Левенклау попереджено приміткою, що згідно інших джерел, патріархів константинопольських почали призначати лише з часу імператора Костянтина Великого. Укладач ВС, мабуть, сприйняв цю зауваження, почавши свій перелік з Митрофана.

Закінчується перелік ВС на імені Кирила Лукариса (Пт-224), і на цьому ж імені закінчується перелік у «Палінодії». Природно припустити, що саме «Палінодія» і була джерелом для ВС.

Читання «Палінодії» з провідним ліхтарем, яким є книга В. Завитневича [*Завитневич В. З.* “Палинодия” Захария Копыстенского и её место в истории западнорусской полемики 16 – 17 вв. – Варшава : 1883 г.], показало, що Копистенський у питанні патріархів посилався на дві книги – «Костянтина Арменопула» та «Феодосія Зигомалу» (цю останню книгу він називав також «Туркогреція»).

«Костянтин Арменопул» Копистенського – це названа вище книга «Ius Graeco-Romanum» (1596 р.) Й. Левенклау та М. Фрехера. По суті це – збірник статей, перша стаття в якому – «Epitome iuris canonici Graecorum» – справді належить Арменопулу:

> Перших архієпископів Константинопольських а патріархів вселенських, почавши від св. Андрія апостола, котрий найпершим Константинопольської церкви патріархом був, маєш каталог в книзі 4 Арменопула, аркуш 296, а ті, котрі після опанування Константинополя турками сиділи на столиці Константинопольській – з книги Феодосія Зигомаля написаний [Пал, стб. 1049].
>
> А того року Сергій сидів на столиці патріаршій. Про те читай у «Хронології» Маргварда, а в Бароніушу року 999 [стб. 1008].

Михаїл Окситес патріарх, полюбивши собі життя безмолвне, добровільно з патріархії зійшов і пішов до свого монастиря […] Читай Никиту Хоніата в книзі 2, й Арменопула в «Каталозі патріархів», книга 4, лист 302 [стб. 1013].

«Turcograeciae libri octo» (1584 р.) також є збірником статей. Перша книга (р. 1 – 104) присвячена політичній історії. В цій книзі надруковано лист Феодосія Зигомали «De Constantinopoleos obsidionibus et Turcica expugnatione» (1581, р. 73 – 98). Далі йдуть примітки Крауса до цього листа (р. 99 – 104).

Друга книга (р. 105 – 212) присвячена церковній історії. Вона написана Мануїлом Малаксусом в 1577 р., складається з 25 глав, кожна з яких присвячена окремому патріарху.

Таким чином, ми бачимо, що Копистенський називав свої джерела за іменем автора першої статті у книзі.

Особливості тексту ВС

Які ж особливості має ВС у порівнянні з виявленими нами потенційними джерелами?

Перше, що тут треба відзначити – ВС скрізь послідовно ігнорує повторні каденції патріархів, згадуючи їх тільки в позиціях їх перших каденцій (Пт-62, Пт-69 і далі скрізь). Я думаю, що автор ВС складав перелік імен для поминання, а не для історії церкви. В такому разі повторні згадки тих самих імен справді не потрібні.

Далі на початку абзаців я буду ставити позначення [ВС] – для індивідуальних особливостей ВС, [ПЛ → ВС] – для позначення потенційного запозичення з ПЛ, і т.д.

[ВС] У ВС пропущені Євсевій (Пт-29) та Демофіл (Пт-36), атестовані в ПЛ *аріанами*. Мабуть, з цієї ж причини пропущено і Македонія (Пт-31), який теж був аріанином, хоче це в ПЛ не зазначено. Всі ці три патріархи присутні також в ПД.

[ПЛ → ВС] Євдоксій (Пт-34) зазначений в ПД, але його немає у ПЛ та у ВС.

[ВС] Несторій (Пт-45) зазначений в ПЛ та ПД, але пропущений в ВС – мабуть, як засновник єресі *несторіанства*. Його єресь не відзначена в наших потенційних джерелах, але була мабуть добре відома.

[ПЛ → ВС (2)] Анатолій (Пт-49) та Генадій (Пт-50), зазначені в ПЛ у правильній послідовності, в ПД помінялись місцями. У ВС вони подані так, як у ПЛ, не у ПД. Те саме стосується також пари Іоан (Пт-63) та Киріак (Пт-64).

[ВС] Акакій (Пт-51), Фравіта (Пт-52) зазначені в ПЛ та ПД, але пропущені в ВС.

[ВС] Сергій (Пт-66), Пір (Пт-67) зазначені в ПЛ, ТФ та ПД, але пропущені в ВС.

[ПЛ → ВС] Федір (Пт-74) та Георгій (Пт-75) подані у правильній послідовності в ТФ та ПД, а у зворотній – в ПЛ та ВС.

[ПД не ВС] Павло (Пт-77) зазначений у ПЛ, ТФ та ВС, а пропущений в ПД.

[ПД не ВС] Кір (Пт-79) зазначений у ПЛ, ТФ та ВС, а названий *Кирилом* в ПД.

[ПЛ → ВС] Герман (Пт-81) названий *Великим* у ПЛ та ВС; у ТФ він – *Сповідник*, у ПД – без означення .

[ПД → ВС] Феодот (Пт-88) названий так у ПЛ, тоді як у ПД та ВС – *Федір* (ну, власне, *Феодор*).

[ВС] Трифон (Пт-102) названий так в ПЛ, ТФ, ПД, у ВС – *Нифон*.

[ПЛ → ВС] Неофіт (Пт-124) позначений в ПЛ та ВС, а пропущений у ТФ та ПД.

[ТФ не ВС (2)] Феодосій (Пт-129) та Никита (Пт-131) позначені в ПТ, ПД та ВС, а пропущені у ТФ.

[ПД не ВС] Георгій Ксіфілін (Пт-134) названий так в ПЛ, ТФ, ВС, а в ПД – *Іоан* Ксіфілін (мабуть, описка).

[ТФ не ВС] Фома Венеціанець позначений в ТФ, а пропущений у ПЛ, ПД, ВС.

[ТФ не ВС (2)] Федір (Пт-137) та Максим (Пт-138) позначені в ПТ, ПД та ВС, а пропущені у ТФ.

[ПЛ → ВС] Герман (Пт-140) пропущений в ПЛ та ВС, а позначений у ТФ та ПД.

[ПД не ВС] Мануїл (Пт-142) позначений в ПД, а пропущений в ПЛ, ТФ, ВС.

[ТФ не ВС] Арсеній (Пт-143) позначений в ПЛ, ПД, ВС, а пропущений у ТФ.

[ТФ не ВС] Никифор Влемід позначений в ТФ, а пропущений у ПЛ, ПД, ВС.

[ПД → ВС] Григорій (Пт-150) позначений в ПД та ВС, в ТФ – *Георгій*.

[ТФ не ВС] Іоан (Пт-155), Герасим (Пт-156) та Іоан (Пт-158) позначені в ТФ, а пропущені у ВС.

[ВС] Георгій (після Пт-157) позначений тільки у ВС.

[ВС] Ісідор (Пт-159) позначений тільки у ВС.

[ВС] Далі у ВС йде явна лакуна (від Пт-160 до Пт-178), котра захоплює кінець переліку ТФ та початок переліків у ТГ та Пал. Я думаю, тут ми маємо механічну втрату тексту в протографі, з якого переписувався ВС.

[ПД не ВС] Зазначені в ПД Софроній (Пт-178), Симеон, Рафаїл Діонісій, Рафаїл (Пт-186) – всі пропущені у ВС.

[ВС] На місці другої каденції Симеона (Пт-185), зазначеної у ТГ та Пал, у ВС стоїть Марко.

[ВС] Феолепт (Пт-198), позначений у ТГ, Пал, ПД, у ВС названий Феопемптом.

[ВС] На місці Іоаникія (Пт-200), позначеного у ТГ та Пал, а пропущеного у ПД, – у ВС поставлено Флоріана.

[ПД → ВС] Пахомій (Пт-208) та Феолепт (Пт-209) позначені в ПД та ВС, а в Пал їх немає.

Збираючи всі розставлені вище плюси та мінуси особливих читань ВС, можна зробити наступні підрахунки: у ВС ми маємо 7 особливих читань ПЛ, і немає жодного випадку, коли б ВС відходив від ПЛ; у ВС ми маємо 7 випадків, коли він відходить від ТФ, а немає жодної особливості ТФ, відбитої у ВС; ВС не має ніяких особливостей

проти ТГ та Пал; у ВС ми маємо 4 записи, які однакові з ПД, а 9 записів, котрі розходяться з ПД.

Структура переліку ВС

Перелік константинопольських патріархів у ВС складається з наступних 4 частин:

1, для періоду 306 – 1275 рр. (Пт-26 – Пт-147) використано ПЛ;

2, для продовження за період 1275 – 1334 рр. (Пт-148 – Пт-157) використано ТФ; імовірно, це джерело було використано до кінця, але в тексті ВС далі йде лакуна за 1350 – 1462 рр.

3, для періоду 1462 – 1579 рр. (Пт-178 – Пт-205) використано ТГ.

4, для дальшого періоду 1584 – 1622 рр. використано якесь невідоме мені джерело. Можна припустити, що останні імена були внесені на підставі поточної інформації, яка була в монастирі.

Питання, чи було використано книгу псевдо-Дорофей 1631 р. і коли до київського переліку потрапили Пахомій та Феолепт (ПТ-208, 209), зазначені в ПД, а не подані в інших джерелах, доводиться залишити відкритим. Головний аргумент проти пізнішого від 1622 року доопрацювання переліку – це відсутність у ньому імен патріархів після 1622 р.

Із особливостей змісту київського переліку можна вказати на пропуск імен патріархів-єретиків (аріан і несторіанина); але ми бачимо в ньому патріархів-монофелітів (Павло, Пт-68; Петро, Пт-70), а також усіх патріархів доби іконоборства.

На цьому місці треба зазначити, що в «Чині православія», котрий відбувається у першу неділю великого поста, виголошується анафема на іконоборців (наприклад, в тексті цього чину із синодика московського Успенського собору рубежа 16 – 17 ст. [Древняя российская вивлиофика (1-е изд.), Спб., 1775 г., ч. 8, с. 13]; нижче я розповім про цей синодик докладніше). Здається, укладач ВС не знав, хто із зазначених патріархів – іконоборці, і взагалі ніякого сліду використання «Чину православія» у ВС немає, хоча якраз при поминанні патріархів і була для цього добра нагода.

Ми не можемо судити про ставлення укладача переліку до патріархів-уніатів, тому що на час їх правління припадає єдина у ВС велика лакуна (2 пол. 14 – 1 пол. 15 ст.). У переліку немає перестановок та вигаданих імен.

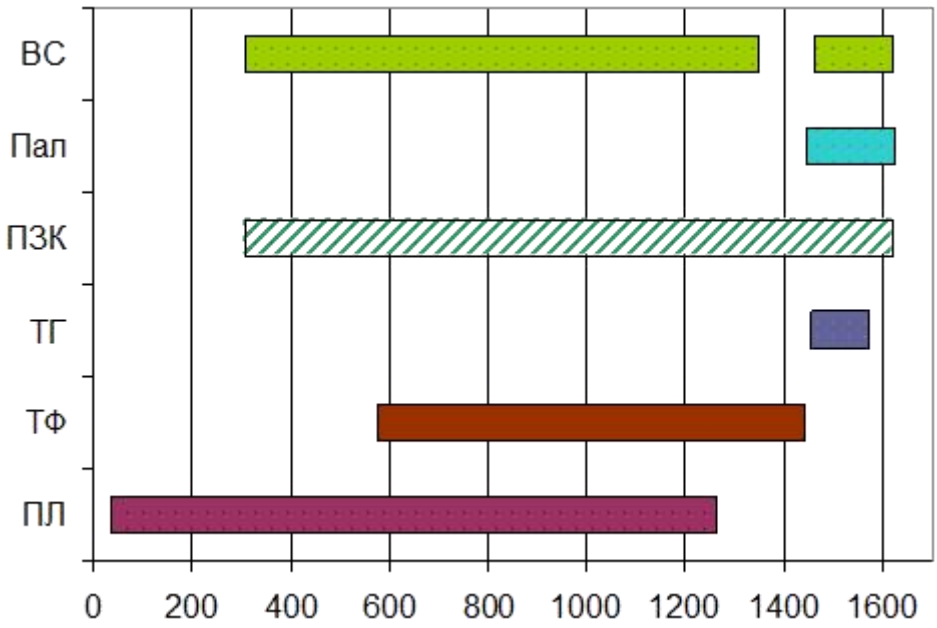

Хронологія переліків патріархів

Скорочення: ПЛ – перелік Левенклау; ТФ – таблиця Фрехера; ТГ – перелік Мануеля Малаксуса (Турко-Греція); ПЗК – гіпотетичний перелік Захарія Копистенського; Пал – перелік у «Палінодії» Захарія Копистенського; ВС – Введенський синодик

Я думаю, що цей перелік склав Захарій Копистенський під час роботи над «Палінодією», тобто в 1621 – 1622 роках. Він був доведений до правлячого на той час Кирила Лукариса, про що є пряма згадка в тексті «Палінодії» (стб. 1070, як вище). Цей перелік не був включений у текст **Палінодії** в повному обсязі, а тільки в заключних частинах (3 і 4) – можливо, з огляду на дуже великий обсяг трактату.

Наявний у ВС перелік патріархів переписаний писарем-копіїстом, який не міг заповнити велику лакуну (1350 – 1462 роки), хоча книги, якими користувався Копистенський, були, я думаю, в монастирі. Також цей копіїст не додав жодного імені за період 1622 – 1654 років, навіть імені правлячого на той час патріарха.

Слід визнати, що знайомство з європейською ренесансною наукою кардинально поліпшило справу історичної пам’яті православних українців. Якщо в Печерському синодику кінця 15 ст. печерські ченці змогли пригадати ледве 3 (трьох!) патріархів – Ніла (Пт-165), Фотія (Пт-93) та Іоанна (неясно, котрого) – то тепер вони могли виказатись імпозантним переліком на 133 імені, починаючи від 4-го століття.

«Зачапка з мудрим латинником в диспутацію» привела до того, що «глупа Русь» почала учитись!

Софійський синодик

Синодик Київського Софійського собору, складений бл. 1765 р., в частині константинопольських патріархів показує тісну залежність від ВС. Починається він з Николая Хризоверга (Пт-107), за якого була охрещена Русь.

СофС повторює такі характерні особливості ВС, як іменування Феолепта (Пт-198) Феопемптом, помилку з Флоріаном (після Пт-201).

Невеликі перестановки в СофС можна вважати помилками писаря. Так, у ВС маємо послідовність Арсеній (Пт-143) – Никифор (Пт-144) – Герман (Пт-146), а у СофС Никифор – Герман – Арсеній. Писар, мабуть, випадково пропустив Арсенія і помітив помилку, написавши два наступних імені. Щоб не псувати роботу, він просто дописав Арсенія після них. Так само можна пояснити і перестановку Іоасафа (Пт-178) та Марка (Пт-182).

Характерною особливістю СофС є спроба заповнення лакуни ВС за 2 пол. 14 – 1 пол. 15 ст., що свідчить про повторне звернення укладача СофС до якихось інших джерел, наразі мені не відомих. Ці доповнення не завжди випадали щасливо – у СофС ми бачимо немалу кількість імен, котрих нема в сучасних довідниках. Можна думати, що в ході подальших студій ці вигадані імена чітко вкажуть додаткові джерела СофС.

Висновки

1. Перелік патріархів у ВС переписаний з переліку, складеного Захарієм Копистенським під час роботи над його книгою «Палінодія», тобто у 1621 – 1622 рр.

2. Для його складання Копистенський використав наступні джерела:

– перелік Й. Левенклау з книги «Ius Graeco-Romanum» (1596 р.) – для періоду 306 – 1275 рр.;

– хронологічну таблицю М. Фрехера з тієї ж книги – для періоду 1275 – 1334 рр.;

– перелік М. Малаксуса з книги «Turcograeciae libri octo» (1584 р.) – для періоду 1462 – 1579 рр.;

– не встановлене джерело (можливо, записи Печерського монастиря) – для періоду 1584 – 1622 рр.

3. При компоновці переліку були систематично пропущені всі повторні каденції патріархів, а також імена патріархів-єретиків (не всі).

4. З. Копистенський включив частину цього переліку (за 1462 – 1622 рр.) у свою «Палінодію».

5. На час переписування переліку до ВС рукопис Копистенського зазнав механічного пошкодження і втрати імен за 1350 – 1462 рр. Писар ВС не заповнив цією лакуни і не доповнив перелік іменами за 1623 – 1654 рр., тому можна думати, що він був тільки копіїстом.

6. Перелік патріархів з ВС мав вплив на пізніші київські синодики, зокрема, він відбився у синодику київського Софійського собору (бл. 1765 р.).

2. Київські митрополити

Після константинопольських патріархів у ВС іде заголовок: «Від хрещення російського народу за великого князя Володимира царя російського преосвященні митрополити київські» і далі перелік митрополитів (у друці с. 14 – 15).

Перелік митрополитів у ВС

Для осідків вживаються скорочення: В – Владимир (на Клязьмі), К – Київ, М – Москва, Н – Новогрудок, С – Смоленськ. Роки правління проставлені за Вікіпедією, котра слідує тут за Д. Блажейовським [*Блажейовський Д.* Ієрархія київської церкви : 861 – 1996 рр. – Льв. : Каменяр, 1996 р.].

№	Ім’я	Роки правління (осідок)	Примітки
2-1	Михаїл	988 – 992 (К)	Баснословний
2-2	Леонтій	992 – 1008 (К)	Баснословний
2-3	Феопемпт	1035 – 1049 (К)	
2-4	Іларіон	1051 – 1055 (К)	
2-5	Єфрем	1055 – 1061 (К)	
2-6	Георгій	1062 – 1073 (К)	
2-7	Іоан	1077 – 1089 (К)	
2-8	Іоан скопець	1089 – 1091 (К)	Далі нема Єфрема Переяславського
2-9	Миколай	1097 – 1101 (К)	
2-10	Никифор	1104 – 1121 (К)	
2-11	Никита	1122 – 1126 (К)	
2-12	Никита		?
2-13	Михаїл	1130 – 1145 (К)	
2-14	Климентій	1147 – 1149 (К)	
2-15	Костянтин	1156 – 1159 (К)	
2-16	Федір	1161 – 1163 (К)	
2-17	Іоан	1164 – 1166 (К)	
2-18	Костянтин	1167 – 1169 (К)	
2-19	Никифор	1182 – 1198 (К)	
2-20	Матфій	1200 – 1220 (К)	
2-21	Кирил	1225 – 1233 (К)	
2-22	Кирил	1233 – 1236 (К)	
2-23	Йосиф	1237 – 1240 (К)	Далі нема Кирила 3-го

2-24	Максим	1285 – 1305 (К, В)	
2-25	Петро	1308 – 1326 (В, М)	
2-26	Пимен	1382 – 1389 (М)	
2-27	Феогност	1328 – 1354 (М)	
2-28	Михаїл	1378 – 1380 (М)	Мабуть, Митяй
2-29	Діонісій	1384 – 1385	Тільки іменований, не правив
2-30	Герасим	1432 – 1435 (С)	
2-31	Галактіон	?	
2-32	Миколай	?	Мабуть, подвоєння 2-9
2-33	Пимен		Подвоєння 2-26
2-34	Іоан	?	
2-35	Василь	?	
2-36	Іоан	?	
2-37	Симеон	?	
2-38	Олексій	1354 – 1378 (М)	
2-39	Кіпріан	1381 – 1406 (К, М)	
2-40	Фотій	1410 – 1431 (М)	
2-41	Григорій	?	Може, Цамблак (1415 – 1419)?
2-42	Іоан	?	Може, московський митрополит Іона (1448 – 1461)?
2-43	Геронтій	1473 – 1489 (М)	
2-44	Симон	1495 – 1511 (М)	
2-45	Іоан	?	Мабуть, помилкою замість Іони 1-го Глезни (1488 – 1494)
2-46	Макарій	1495 – 1497 (Н)	
2-47	Йосиф	1498 – 1501 (Н)	Болгаринович
2-48	Іоан	?	Мабуть, помилкою замість Іони 2-го (1503 – 1507)
2-49	Йосиф	?	Йосиф 2-й Солтан (1508 – 1527) або Йосиф 3-й Русин (1522 – 1533)
2-50	Макарій	1534 – 1555 (Н)	Москвитянин
2-51	Сильвестр	1556 – 1557 (Н)	Белькевич
2-52	Іоан	?	Мабуть, помилкою замість Іони 3-го Протасевича (1568 – 1577)
2-53	Ілля	1577 – 1579 (Н)	Куча
2-54	Онисифор, прозваний Дівочка	1579 – 1589 (Н)	
2-55	Михаїл Рагоза, Достоїн поминання предводитель і	1589 – 1599 (Н)	

	начальник однѣй [тобто унії]		
2-56	Іов Борецький	1620 – 1631 (К)	
2-57	Сильвестр Косов	1647 – 1657 (К)	
2-58	Ісайя Копинський	1631 – 1633 (К)	
2-59	Петро Могила	1633 – 1647 (К)	

При розгляді імен кидається у вічі велика кількість «Іоанів» при повній відсутності «Іон». Це можна пояснити, якщо припустити, що писар не чував імен митрополитів, а мав перед собою тільки перелік, в якому стояли літери *Іо*^{н} – що могло означати як Іоана, так і Іону. У ВС же скрізь написано повністю *Іоан*.

Повною загадкою залишаються імена *Миколай* (2-32 – хіба би це було подвоєння 2-9) та *Василь* (2-35). Унікальне ім'я *Пимен* записано двічі (2-26, 33) – це однозначна помилка, слід некритичного об'єднання різних переліків.

З наступної хронологічної діаграми можна побачити, що перелік має лише приблизно хронологічне упорядкування, і за кожним розривом хронології можна добачати перехід до нового джерела:

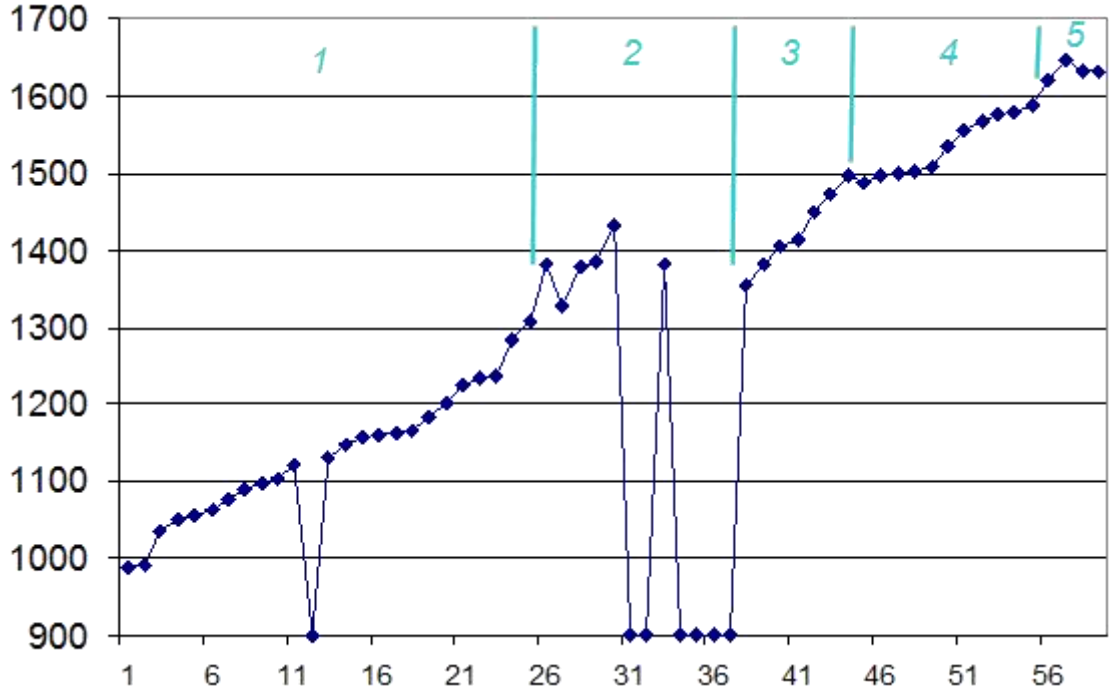

Хронологія київських митрополитів

Тут ми бачимо, що Пимен (2-26) заскочив не на своє місце у хронології; також вирвані з хронологічної послідовності Олексій (2-38), Кіпріан (2-39) та Фотій (2-40), яких слід було поставити після Феогноста (2-27) і перетасувати з Митяєм (2-28) та Діонісієм (2-29).

Отже, перелік можна розбити на наступні 5 блоків:

1, давньоруські митрополити до Петра (2-1 – 2-25);

2, плутаний перелік 14 ст. (2-26 – 2-37);

3, загальноруські та московські митрополити 14 – 15 ст. (2-38 – 2-44);

4, митрополити Великого князівства Литовського кін. 15 – кін. 16 ст. (2-45 – 2-55);

4, київські митрополити 17 ст. (2-56 – 2-59).

З них блоки 1, 3, 4 упорядковані хронологічно, майже без незрозумілих імен, але з деякими пропусками. 5-а частина, на мою думку, писалась за пригадками, тому про Копинського й Могилу згадали пізніше і приписали після Косова – діючого митрополита на час написання історичної частини ВС. 2-й блок містить усі неясні імена і більшість порушень хронології, тому для 1 – 4-го блоків слід шукати незалежні джерела.

Зведені таблиці митрополитів

Позначення в таблицях:

Н4Л – перелік, доданий до Новоросійського списку Новгородського 4-го літопису (цей список доведено до 1437 р.) [ПСРЛ, 1929 г., т. 4, вип. 3, с. 624].

Н1ЛМІ – перелік, доданий в кінці статті 6496 року в Новгородському 1-у літописі молодшого ізводу [Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. – М.: 1950 г., с. 163].

ЛА – перелік у складі Літопису Авраамки (1469 р.) [ПСРЛ, 1889 г., т. 16, стб. 315].

МЗ1493 – перелік, доданий як вступна стаття до списку Бел 1512 Московського скороченого зводу 1493 р. [ПСРЛ, 1962 г., т. 27, с. 296].

Дуже подібний перелік додано на початку Симеонівського літопису [ПСРЛ, 1913 г., т. 18, с. 22]. Він має тільки дві відмінності: замість правильного *Іони*(Мт1-63) помилково написано *Іоан*; перелік продовжено на 1 особу – Симона (1495 – 1511). Тому ми не виділяли цей перелік окремим стовпчиком.

Ще один перелік, котрий на початку нічим не відрізняється від МЗ1493, подано як довідкову статтю на початку Никонівського літопису [ПСРЛ, 1862 г., т. 9, с. 13]. Він доведений аж до патріарха Іосифа (1642 – 1652), тобто до часу написання Никонівського списку.

Хр – перелік, доданий до Хронографа редакції 1512 р. за рукописом 1538 р. [ПСРЛ, 1911 г., т. 22, ч. 1, с. 464].

ВЛ – перелік, доданий до Воскресенського літопису, 1541 р. [ПСРЛ, 1856 р., т. 7, с. 239].

СК – Зміст Степенної книги, 1560..1563 рр. [ПСРЛ, 1908 р., т. 22, ч. 1, с. 41 – 57].

ЛК – *Лев Кревза* Оборона унії. – Памятники полемической литературы в западной Руси. – Спб. : 1878 г., т. 1, стб. 227 – 238. (Русская историческая библиотека, т. 4).

Пал – Палінодія, 1621 – 1622 рр. [як вище].

ПСК – *Сильвестр Косов* Патерикон. – Київ: 1635 р., с. 169 – 181. [Цитую за виданням: *Сінкевич Н.* Патерикон Сильвестра Косова. – К. : 2013 р., с. 580 – 607. Це цінне видання містить фотокопію польського оригіналу 1635 р. та переклад українською мовою.]

Блакитним тлом виділено редакцію М; піщаним тлом виділено редакцію Л.

Загальноруські та московські митрополити 11 – 16 ст.

	ДБ	Роки прав-ління	Н4Л (1437)	Н1ЛМІ (1444)	ЛА (1469)	М31493 (1493)	Хр (1538)	ВЛ (1541)	СК (1560)	ЛК (1617)	Пал (1622)	ПСК (1635)	ВС (1654)
Мт 1-1	Михаїл 1-й	988 – 992	Леонт	–	Леонт	Михаїл	Михаїл	Леонт	Михаїл	Михаїл	Михаїл	Михаїл	Михаїл (2-1)
Мт 1-2	Леон-тій	992 – 1008	Мих-а-їл	–	Мих-а-їл	Леон-тій	Леон-тій	Мих-а-їл	Леон-тій	Леон-тій	Леон-тій	Леон-тій	Леон-тій (2-2)
Мт 1-3	Фео-філакт	? – 1018? 987?	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Мт 1-4	Іоан 1-й	1019 – 1035	Іоан	–	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	–	**Іона** [1]	–	–
Мт 1-5	Олексій	1020-і рр.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Мт 1-6	Фео-пемпт	1035 – 1039	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Фео-пемпт (2-3)
Мт 1-7	Кирил 1-й	1050 – ?	–	–	–	Кирил	Кирил	–	–	–	Кирил [1]	–	–
Мт 1-8	Іларіон	1051 – 1054	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Іларіон (2-4)
Мт 1-9	Єфрем 1-й	1054 – 1065	+	–	+	+	+	+	–	–	Єфрем [1]	–	Єфрем (2-5)
Мт	Георг	106	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Георг

1-10	ій	5 – 1076											ій (2-6)
Мт 1-11	Іоан 2-й	1076 – 1089	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Іоан (2-7)
Мт 1-12	Іоан 3-й	1090 – 1091	+	+	+	Іоан ско-пець	Іоан ско-пець	+	+	+	–	Іоан євнух	Іоан ско-пець (2-8)
Мт 1-13	Єфрем 2-й	1091 – 1097	–	–	–	–	–	–	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	–
Мт 1-14	Мико-лай	1097 – 1101	+	+	+	–	–	+	+	+	+	+	Мико-лай (2-9)
Мт 1-15	Ники-фор 1-й	1104 – 1121	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Ники-фор (2-10)
Мт 1-16	–	–	Афа-насій	–	–	–	–	Афа-насій	–	–	–	–	–
Мт 1-17	–	–	Федір	–	–	–	–	Федір	–	–	–	–	–
Мт 1-18	Никита	1122 – 1126	+	+	–	+	+	+	+	–	+	+	Никита (2-11)
Мт 1-19	–	–	–	–	–	–	–	Никита	–	–	–	–	Никита (2-12)
Мт 1-20	Михаїл 2-й	1130 – 1145	+	+	–	+	+	+	+	+	+	+	Михаїл (2-13)
Мт 1-21	Кли-мент	1147 – 1155	–	–	–	–	–	–	Кли-мент	Кли-мент	**Кост ян-тин** [1]	Кли-мент	Кли-мент (2-14)

Мт 1-22	Костян-тин 1-й	1156 – 1159	+	+	–	+	+	+	+	–	**Климент**	+	Костян-тин (2-15)
Мт 1-23	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Нифонт	–	–
Мт 1-24	Федір	1160 – 1163	–	–	–	+	+	–	+	+	+	+	Федір (2-16)
Мт 1-25	Іоан 4-й	1164 – 1166	+	+	–	+	+	+	+	+	+	+	Іоан (2-17)
Мт 1-26	Костян-тин 2-й	1167 – 1169	–	–	–	–	–	–	–	Кос-тян-тин	Костян-тин	–	Костян-тин (2-18)
Мт 1-27	Михаїл 3-й	1171? – 1173?	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Мт 1-28	Ники-фор 2-й	1182 – 1198	+	+	–	+	+	+	+	+	+	+	Ники-фор (2-19)
Мт 1-29	–	–	Афа-насій	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Мт 1-30	–	–	Гав-риїл	–	Гав-риїл	Гав-риїл	Гав-риїл	Гав-риїл	–	–	Гав-риїл [1]	–	–
Мт 1-31	–	–	Діо-нісій	Діо-нісій	Діо-нісій	Діо-нісій	Діо-нісій	Діо-нісій	–	–	Діо-нісій [1]	–	–
Мт 1-32	Матфей	1210 – 1220	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Матфей (?) або Никита (?)	Матфей (2-20)
Мт 1-33	Кирил 2-й	1224 – 123	+	+	+	+	–	+	+	+	+	+	Кирил (2-21)

		3											
Мт 1-34	Кирил 3-й	1233 – 1236	–	–	–	–	–	–	–	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил (2-22)
Мт 1-35	Йосиф	1242 – ?	+	–	–	+	+	+	+	+	+	+	Йосиф (2-23)
Мт 1-36	Петро Аке-рович [2]	1241 – 1246	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Мт 1-37	Кирил 4-й	1247 – 1281	+	–	–	+	+	+	+	+	+	+	–
Мт 1-38	Максим	1283 – 1305	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Максим (2-24)
Мт 1-39	Петро	1308 – 1326	+	+	+	Петро чудо-творець	Петро чудо-творець Мос-ков-ський	+	Петро чудо-творець	+	+	+	Петро (2-25)
Мт 1-40	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Пимен (2-26)
Мт 1-41	Фео-гност	1328 – 1354	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Фео-гност (2-27)
Мт 1-42	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Михаїл (2-28)
Мт 1-43	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Діо-нісій (2-29)
Мт 1-44	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Гера-сим (2-30)

Мт 1-45	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Галак-тіон (2-31)
Мт 1-46	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Мико-лай (2-32)
Мт 1-47	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Пимен (2-33)
Мт 1-48	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Іоан (2-34)
Мт 1-49	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Василь (2-35)
Мт 1-50	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Іоан (2-36)
Мт 1-51	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Симеон (2-37)
Мт 1-52	Олексій	1354 – 1378	+	+	+	Олексій чудо-творець	Олексій чудо-творець	+	Олексій чудо-творець	+	+	+	Олексій (2-28)
Мт 1-53	Михаїл 4-й (Митяй)	1379	–	–	–	–	–	–	–	–	Михаїл Митяй	–	– (⇑ 2-28)
Мт 1-54	–	–	Діо-нісій	Діо-нісій	Діо-нісій	–	–	Діо-нісій	–	–	–	–	– (⇑ 2-29)
Мт 1-55	Кіпріан	1381 – 1383	–	–	–	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	–	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан (2-39)
Мт 1-56	Пимен	1382 – 1389	+	+	+	+	+	+	+	–	+	–	– (⇑ 2-33)
Мт 1-57	Діо-нісій	1383 – 138	–	–	–	–	–	–	Діо-нісій	–	Діо-нісій	–	– (⇑ 2-29)

		5											
Мт 1-58	Кіпріан (2-а каден-ція)	1390 – 1406	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	паки патрі-арх	паки Кіпрі-ан	Кіпрі-ан	–	–	–	–	–
Мт 1-59	Фотій	1409 – 1431	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Фотій (2-40)
Мт 1-60	Гри-горій Цам-блак	1415 – 1419		–	–	–	–	–	–	Гри-горій Цам-блак	Гри-горій Цам-блак	Гри-горій Цам-блак	Гри-горій (2-41?)
Мт 1-61	Гера-сим	1433 – 1435		Гера-сим	Гера-сим	–	–	–	–	–	–	–	– (⇑ 2-30)
Мт 1-62	Ісидор	1435 – 1442				+	+	–	–	+	+	+	–
Мт 1-63	Іона	1448 – 1461				+	+	+	Іона чудо-творець		+	Гри-горій (?) або Іона	**Іоан** (2-42) [опис-ка?]
Мт 1-64	Фео-досій	1461 – 1464				+	+	+	+				–
Мт 1-65	Филип 1-й	1464 – 1473				+	+	+	+				–
Мт 1-66	Герон-тій	1473 – 1489				+	+	+	+				Герон-тій (2-43)
Мт 1-67	Зосима	1490 – 1495				+	+	+	+				–
Мт 1-	Симон	1495 –					+	+	+				Симон (2-

68		1511											44)
Мт 1-69	Вар-лаам	1511 – 1521					+	+	+				
Мт 1-70	Даниїл	1522 – 1539						+	+				
Мт 1-71	Іоасаф	1539 – 1542						+	+				
Мт 1-72	Мака-рій	1542 – 1563						+	+				

Київські митрополити 15 – 17 ст.

	Ім’я	Роки правління	ЛК (1617 р.)	Пал (1621 р.)	ПСК (1635 р.)	ВС (1654 р.)
Мт2-1	Григорій 2-й Болгаринович	1458 – 1473	Григорій	Григорій	–	–
Мт2-2	Мисаїл	1474 – 1480	Мисаїл	Мисаїл	Мисаїл	–
Мт2-3	Спиридон	1475? – 1481?	–	–	–	–
Мт2-4	Симеон	1481 – 1488	Симеон	Симеон	Симеон	–
Мт2-5	Іона 1-й Глезна	1488 – 1494	Іона Глезна	Іона Глезна	Іона Глезна	**Іоан** (2-45) [описка?]
Мт2-6	Макарій 1-й Чорт	1495 – 1497	Макарій	Макарій	Макарій	Макарій (2-46)
Мт2-7	Йосиф 1-й Болгаринович	1498 – 1501	–	–	–	Йосиф (2-47)
Мт2-8	Іона 2-й	1503 – 1507	–	–	–	**Іоан** (2-48) [описка?]
Мт2-9	Йосиф 2-й Солтан	1508 – 1521	Йосиф Солтан	Йосиф Солтан	Йосиф Солтан [3]	Йосиф (2-49)
Мт2-10	–	–	Іона	Іона	Іона	–

Мт2-11	Йосиф 3-й Русин	1522 – 1533	Йосиф	Йосиф	Йосиф	–
Мт2-12	Макарій 2-й Москвитянин	1534 – 1555	Макарій	Макарій	Макарій	Макарій (2-50)
Мт2-13	Сильвестр Белькевич	1556 – 1567	Сильвестр Белькевич	Сильвестр Белькевич	Сильвестр Белькевич	Сильвестр (2-51)
Мт2-14	Іона 3-й Протасевич	1568 – 1677	Іона Протасевич	Іона Протасевич	**Іона**	**Іоан** (2-52) [описка?]
Мт2-15	Ілля Куча	1577 – 1579	Ілля Куча	Ілля Куча	Ілля Куча	Ілля (2-53)
Мт2-16	Онисифор Дівочка	1579 – 1589	Онисифор Дівочка	Онисифор Дівочка	Онисифор Дівочка	Онисифор Дівочка (2-54)
Мт2-17	Михаїл Рогоза	1589 – 1599	Михаїл Рогоза	Михаїл Рогоза	Михаїл Рогоза	Михаїл Рогоза (2-55)
Мт2-18	Іпатій Потій	1600 – 1613	Іпатій Потій	–	–	–
Мт2-19	Йов Борецький	1620 – 1631			Йов Борецький	Йов Борецький (2-56)
Мт2-20	–	–			–	Сильвестр Косов (2-57)
Мт2-21	Ісайя Копинський	1631 – 1633			–	Ісайя Копинський (2-58)
Мт2-22	Петро Могила	1633 – 1647			Петро Могила	Петро Могила (2-59)
Мт2-23	Сильвестр Косов	1647 – 1657				– (⇑ 2-57)

1. Примітка З. Копистенського – це ім’я узято з Київського столичного пом’яника.

2. Цього Петра Акеровича ніхто з дослідників за митрополита не визнає. Це – особистий (помилковий) погляд Дмитра Блажейовського. Я включив його до свого переліку з дидактичною метою – щоб наочно показати: вигадування нових (міфічних) митрополитів мало місце не тільки в 16 – 17 ст., але й у 20 ст.

3. Л. Кревза датував початок правління цього «Йосифа Солтана» 1497 р. [стб. 237], З. Копистенський – 1477 р. [стб. 1038], а С. Косов – 1497 р. [с. 601], тобто всі вони називали Йосифом Солтаном Йосифа 1-го, після якого йшов Іона.

Аналіз переліку

Зібрані нами джерела можна поділити на три групи:

1, літописні переліки митрополитів, складені у 15 – 16 ст.;

2, перелік у Печерському синодику (кін. 15 ст.), котрий, як ми вже бачили, не залежить від літописів;

3, церковно-історичні праці 1 пол. 17 ст.

Печерський синодик (ПС)

Формування переліку митрополитів у ВС почалося з ПС:

Печерський синодик	Введенський синодик
Петра	Петра (2-25)
Пимена	Пимена (2-26)
Феогноста	Феогноста (2-27)
Михаїла	Михаїла (2-28)
Діонісія	Діонісія (2-29)
–	Герасима (2-30)
–	Галактіона (2-31)
–	**Миколая (2-32)**
–	**Пимена (2-33)**
–	**Іоана (2-34)**
–	**Василя (2-35)**
–	**Іоана (2-36)**
–	Симеона (2-37)
–	Олексія (2-38)
Кіпріана	Кіпріана (2-39)
Фотія	Фотія (2-40)
Герасима **(2-30)**	–
Олексія **(2-38)**	–
Іону **(2-42?)**	–
Григорія	Григорія (2-41)
–	Іоана (2-42)
–	Геронтія (2-43)
Галактіона **(2-31)**	–
Симеона **(2-37)**	**Симона** (2-44)
Іону	**Іоана** (2-45)
Макарія	Макарія (2-46)

З цієї порівняльної таблиці можна зробити висновок, що в основі блоку (2-2) у ВС лежить перелік митрополитів із ПС, дещо перекомпонований і поповнений вигаданими (невідомими науці) іменами. Хто, коли і на якій підставі вніс ці зміни – наразі не можна сказати, також ми не можемо судити, чи перелік ПС був

використаний у ВС прямо, чи між цими текстами стояла ще одна редакція (назвемо цей гіпотетичний текст ПС-2).

З певністю можна сказати тільки, що блок (2-2) склався раніше, ніж в руки укладача ВС потрапили інші переліки митрополитів, котрі подають значно кращі й ближчі до істини послідовності імен. Це – певний аргумент на користь існування Пс-2, але спостереження в цьому напрямку нам треба продовжити.

Літописні переліки митрополитів

З першого погляду на цю таблицю стає очевидним, що у великоруському літописанні паралельно існували дві редакції переліку митрополитів, які я буду позначати ***М*** (від першого імені *Михаїл*) та ***Л***(від першого імені *Леонтій*).

До редакції М належать МЗ1493, СимЛ, Хронограф (котрий очікувано слідує за МЗ1493), НикЛ, СК; до редакції Л – Н4Л, ЛА, ВЛ.

Характерними відмінностями між редакціями є імена Кирила (Мт1-7) та Федора (Мт1-24), котрі присутні в М, а відсутні в Л; також імена Миколая (Мт1-14), Афанасія (Мт1-16) та Федора (Мт1-17), присутні в Л, а відсутні в М.

Перелік Н1ЛМІ поєднує в собі окремі риси редакцій М та Л, не повторюючи їх буквально.

Очевидно, що блок (2-1) у ВС сформовано на підставі літописного переліку редакції М. Єдина риса, котра поєднує його з ВЛ – це подвоєння імені *Никита* (Мт1-19), котре можна вважати помилкою писаря, допущеною незалежно.

Цілком очевидне спостереження над цими редакціями полягає в тому, що вони **не залежать від літописів**, до яких вони додані (і взагалі від літописів). Ні в одному літописі нема баснословних митрополитів (Мт1-1, 2, 7, 16, 17, 29, 30, 31), тому їх масова поява свідчить незалежне від літописних текстів походження цих редакцій.

Варіант редакції М у Степенній книзі можна назвати синкретичним, комбінованим, що характерно для степенної книги в цілому. Автор об’єднує дані з усіх доступних йому джерел, намагається їх перевірити й поповнити. Він безперечно мав під рукою обидві літописні редакції, але звірявся ще й з текстом літопису. Так, він відкинув міфічних Кирила (Мт1-5), Афанасія (Мт1-16), Федора (Мт1-17), Гавриїла (Мт1-30) та Діонісія (Мт1-31), натомість додав знайдених у літописах Єфрема Переяславського (Мт1-13) та Климента (Мт1-21). Це, безперечно, поліпшило перелік.

Те саме можна сказати про переліки у Кревзи, Копистенського і Косова: вони об’єднують дані з доступних їм джерел, намагаючись дати повніший і кращий перелік.

Спробуємо встановити конкретніше, яким джерелом, що містить перелік редакції М, яким користався укладач ВС. Для цього підрахуємо число збіжностей та розбіжностей між переліками.

	Збіжності (всього)	Розбіжності (всього)	Сума = Збіжності – Розбіжності
Спільне для всіх	1 2 6 8 10 11 14 15 20 24 25 28 32 33 35 38 39 (17)	(0)	
МЗ1493 – ВС	9 12 13 18 22 (5)	4 7 21 26 30 31 34 37 (8)	-3
Хр – ВС	9 12 13 18 22 (5)	4 7 21 26 30 31 34 37 (8)	-3
СК – ВС	7 12 18 21 22 30 31 (7)	4 9 13 26 34 37 (6)	+1
ЛК – ВС	4 7 12 21 26 30 31 34 (8)	9 13 18 22 37 (5)	+3
Пал – ВС	9 18 26 34 (4)	4 7 12 13 21 22 30 31 37 (9)	-5
ПСК – ВС	4 7 12 18 21 22 30 31 34 (8)	9 13 26 37 (4)	+4

Ми бачимо, що на першому місці стоїть ПСК (+4), від нього трохи відстає ЛК (+3). Можна думати, що Кревза, у свою чергу, скористався Степенною книгою (+1 в нашому змаганні). Давніші літописи помітно програють.

Степенна книга дійшла до нас у 145 рукописах (більше, ніж копій всіх інших літописів разом узятих). Оскільки поширення Степенної книги заохочувалось начальством, дістати її копію було значно простіше, ніж інші московські історичні твори, то я думаю, що саме вона лягла в основу переліку ВС через посередництво Кревзи та Косова.

Твори 1 пол. 17 ст.

Яке джерело було використано для блоку (2-3) – судити складно, наявні імена можуть бути запозичені зі Степенної книги, наприклад, але чому вони представлені так вибірково? і чому цей перелік закінчується на Симоні († 1512)? – зовсім неясно.

Для блоку (2-4) укладач міг використати будь-який з переліків – Кревзи, Копистенського чи Косова – котрі цілком подібні в тій частині, що увійшла до ВС. При цьому треба всіх трьох *Іоанів* у ВС перейменувати на *Іон* (Мт2-5, Мт2-8 → Мт2-10, Мт2-14). Також у ВС виправлена помилка, повторена всіма трьома авторами – Йосифа Болгариновича (Мт2-7) всі вони іменують Йосифом Солтаном (Мт2-9), і тому Іона, котрий іде після цього «Солтана» (Мт2-10), не знаходить відповідності в історичних джерелах (насправді тут мав бути Іона 2-й, Мт2-8).

Оскільки ми вже бачили, що у ВС використано твір Косова, то можна припустити, що і для цього блоку також використано «Патерикон».

Блок (2-5), на мою думку, не мав письмового джерела і був вписаний прямо у ВС. При цьому Ісайя Копинський, який був противником Петра Могили (і тому – закономірно – не потрапив до «Патерикона»), записаний поруч із Могилою. Після смерті їх обох це ворогування втратило злободенність.

Пізніші синодики

Синодик київського **Пустинно-Микільського монастиря**розпочатий в 1734 р. Цей синодик поки що не опублікований, В. І. Ульяновський опублікував лише перелік митрополитів [*Ульяновський В. І.* Київський митрополит Спиридон та його догматичний твір “Изложение о православней істинне нашей вере”. – Просемінарій. Медієвістика. Історія церкви, науки і культури, 1998 р., т. 2, с. 125].

Він складається з двох частин. Перша – від Петра (Мт1-39) до Онисифора (Мт2-16) виглядає перекомпонованим переліком митрополитів із ПС, але з деякими рисами переліку ВС (зокрема, тут є **Василь** Мт1-49, якого не знає жодне інше джерело). Можливо, тут відбився не сам ВС, а його прототип (ПС-2), про який я вже згадував.

Друга частина – це перелік митрополитів від Йова Борецького до Арсенія Могилянського († 1770), котрий загалом не викликає утруднень з інтерпретацією.

Уже згаданий синодик київського **Софійського монастиря**розпочатий бл. 1765 р. [Поменник Софії Київської / О. Прокоп’юк. – К.: 2004 р., с. 33 – 34]. Його також можна поділити на дві частини. Перша починається з Михаїла (Мт1-1) і закінчується чомусь Іллею (Мт2-15). Перелік за 14 ст. тут дано в хронологічній послідовності, також додано «литовських» митрополитів Феогноста та Романа. Друга частина починається від Йова Борецького і доведена до Ієрофея Малицького († 1799) і загалом не містить помітних помилок.

Цей перелік є наслідком нових церковно-історичних студій, для яких ВС був (можливо) одним із джерел.

Детальне вивчення впливу ВС на пізніші синодики виходить за рамки моєї роботи, і залишається предметом подальших студій.

Маємо цікаву вказівку з рубежа 15 – 16 ст.: в одному із російських збірників подано перелік митрополитів із забороною поминати *Клима, Пимена, Діонісія, Григорія Цамблака, Герасима, Ісидора* [*Успенский Б.А., Успенский Ф.Б.* Иноческие имена на Руси. – М. : Институт славяноведения РАН; СПб.: Нестор-История, 2017 г., с. 160 – 161]. З того, що ця заборона міститься тільки в одному тексті, можна думати, що вона не проводилась систематично навіть у самій Московській державі, а в Україні про неї і зовсім нічого не зали.

Перелікам митрополитів у творах Кревзи, Копистенського та Косова присвячена цікава стаття Н. Сінкевич [*Сінкевич Н.* «Хронологія руських митрополитів» – короткий виклад історії Руської Церкви у полемічних наративах першої половини XVII ст. – Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка (Львів), 2012 р., т. 264, с. 459 – 473]. Основна увага в ній приділена ідейному спрямуванню цих переліків, натомість їх можливих джерел дослідниця не торкалась. Думаю, що в цьому напрямку слід працювати далі: адже якщо у полемістів були якість російські літописи, то вони могли б скористатись не одними тільки переліками імен, але й іншими історичними

даними. Виявлення таких даних, в свою чергу, дозволить конкретніше уявити, які саме літописи були використані.

Висновки

Перелік митрополитів у ВС складається з 5 блоків, для яких використано різні джерела.

Перший блок охоплює період від кінця 10 до кінця 13 ст. Для його укладання, імовірно, був використаний «Патерикон» Сильвестра Косова, надрукований в Києво-Печерській лаврі в 1635 р.

Другий блок охоплює 14 ст. Цей перелік залежить від переліку митрополитів у Печерському синодику кінця 15 ст., але до його плутанини у ВС додано ще нові невідомі з інших джерел імена.

Третій блок містить імена загальноруських і далі – московських митрополитів 15 ст. Його джерело не можна встановити з певністю.

Четвертий блок містить імена київських митрополитів 15 – 16 ст., можливо, також запозичений з «Патерикона» Косова.

П'ятий блок містить імена київських митрополитів 1620 – 1657 рр., він, скоріше за все, не мав письмових джерел.

Перелік митрополитів із ВС вплинув на подібні переліки у пізніших київських синодиках. Цей зв'язок треба дослідити окремо.

Важливо, що ВС зовсім не має переліку московських патріархів, котрі в 1654 році не сприймались за церковних лідерів.

3. Новгородські архієпископи

Перелік, названий «Архієпископи Новгородські», розміщений у ВС на с. 15.

Новгородські архієпископи були першими після київських митрополитів церковними чинами на Русі. Після поділу митрополії в середині 15 ст. вони відійшли до Московської митрополії і не мали істотних зв'язків з Києвом. Тому природно припустити, що їх перелік запозичено з довідкових статей при великоруських літописах.

Позначення в таблицях:

Роки правління проставлені за Вікіпедією. Спірні питання церковної історії Новгорода ми тут не розглядаємо.

Послідовність стовпчиків у таблиці – від коротшого переліку до найдовшого. Вона, як ми бачимо, зовсім не збігається з хронологічною послідовністю створення самих літописів. Це – однозначне свідчення, що додаткові статті з переліками компонувались окремо від літописних текстів.

Н4Л – перелік, доданий до Новоросійського списку Новгородського 4-го літопису (цей список доведено до 1437 р.) [ПСРЛ, 1929 г., т. 4, вип. 3, с. 624]. Цей перелік

досить докладний, містить число років правління, день та місяць смерті, різні біографічні подробиці. Доведений він тільки до Давида (1309 – 1325), тобто закінчується значно раніше, ніж літопис, до якого він доданий.

Л72ЯМІ – перелік, доданий до Уваровського літопису (доведеному до 1518 р.) Літопис надрукований в 28-у томі ПСРЛ (1962). Але цінні додатки до власне літописного тексту з цього рукопису були надруковані раніше, в 1910 р., як додатки до тексту Єрмолінського літопису [ПСРЛ, 1910, т. 23, с. 165]. В цій додатковій статті повністю втрачено перелік митрополитів і початок переліку новгородських єпископів. Перелік єпископів – власне, копія переліку з Н4Л, з усіма його особливостями.

ВЛ – перелік, доданий до Воскресенського літопису, 1541 р. [ПСРЛ, 1856 р., т. 7, с. 239]. Це ще одна копія переліку Н4Л, де скорочено переважну більшість подробиць.

ЛА – перелік з літопису Авраамки [ПСРЛ, 1889 р., т. 16, стб. 315 – 318.]

Н1ЛМІ – перелік, доданий в кінці статті 6496 року в Новгородському 1-у літописі молодшого ізводу [Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. – М.: 1950 г., с. 163].

НкнЛ – перелік, доданий на початку Ленінградського списку (бл. 1679 р.) Никанорівського літопису [ПСРЛ, 1962 г., т. 27, с. 141 – 142]. Це власне лапідарний літопис, який містить роки призначення та імена єпископів. Це ще одна копія Н4Л, дещо поплутана і продовжена до Серапіона (1506 – 1509).

Хр – перелік, доданий до Хронографа редакції 1512 р. за рукописом 1538 р. [ПСРЛ, 1911 г., т 22, ч. 1, с. 464]. Містить одні тільки імена, доведений до Макарія (1526 – 1542), тобто до часу написання рукопису Хронографа.

Точно такий самий перелік додано на початку Симеонівського літопису [ПСРЛ, 1913 г., т. 18, с. 22], тільки замість правильного *Іоана* (3-8) помилково написано *Іона*. Це – індивідуальна описка даного літопису. Перелік так само доведено до Макарія, тобто до часу переписування збереженої копії Симеонівського літопису.

НикЛ – довідкова стаття на початку Никонівського літопису [ПСРЛ, 1862 г., т. 9, с. 14]. Перелік доведений до Пимена (1552 – 1571), тобто до часу завершення НикЛ (бл. 1559 р.). Єдина відмінність полягає в тому, що намість правильного *Нифонта* (3-9) помилково записано *Никифора*. Це також індивідуальна описка даного літопису.

МЗ1493 – перелік, доданий як вступна стаття до списку Бел 1512 Московського скороченого зводу 1493 р. [ПСРЛ, 1962 г., т. 27, с. 296]. Містить одні тільки імена. Доведений до Олександра (1576 – 1586), тобто продовжений значно пізніше кінця того літопису, до якого він доданий.

ВС – Введенський синодик, 1654 р.

Блакитним тлом виділено редакцію Є; піщаним тлом виділено редакцію Г.

	Вікі-педія	Роки прав-ління	Н4Л	Л72ЯМІ	ВЛ	ЛА	Н1ЛМІ	НкнЛ	Хр	НикЛ	М31493	ВС
3-1	Іоаким Корсу-нянин	989 – 1030	Іоаким Корсу-нянин		Іоаким Корсу-нянин	Іоаким Корсу-нянин	Іоаким Корсу-нянин	Іоаким	Іоаким	Іоаким	Іоаким	**Іоан** Корсу-нянин
3-2	Єфрем Грек	1030 – 1035	Єфрем		Єфрем	Єфрем	–	Єфрем	–	–	–	**Іоан**
3-3	Лука Жидята	1035? – 1059	Лука Жидята		Лука Жидята	Лука Жидята	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука
3-4	Стефан	1060 – 1068	Стефан		Стефан	Стефан	Стефан	Стефан	Стефан	Стефан	Стефан	Стефан
3-5	Федір	1069 – 1078	Федір		Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір
3-6	Герман	1078 – 1096	Герман		Герман	Герман	Герман	Герман	Герман	Герман	Герман	Герман
3-7	Никити	1096 – 1108	Никита		Никита	Никита	Никита	Никита	Никита	Никита	Никита	–
3-8	Іоан 1-й	1110 – 1130	Іван Попьян		Іван Попьян	Іван Попьян	Іван Попьян	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	–
3-9	Нифонт	1131 – 1156	Нифонт		Нифонт	Нифонт	Нифонт	Нифонт	Нифонт	**Ники-фор**	Нифонт	Нифонт
3-10	Арка-дій	1158 – 1163	Арка-дій		Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій	Арка-дій
3-11	Іоан 2-й	1163 – 1186	**Ілля**	**Ілля**	**Ілля**	**Ілля**	Іоан	**Ілля**	Іоан	Іоан	Іоан	**Ілля**
3-12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Іоан

3-13	Григо-рій	1187 – 1193	**Гаври-їл**	**Гаври-їл**	**Гаври-їл**	**Гаври-їл**	Григо-рій	**Гаври-їл**	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	**Гаври-їл**
3-14	Марти-рій	1193 – 1199	Марти-рій Руша-нин	Марти-рій Руша-нин	Марти-рій	Марти-рій Руша-нин	Марти-рій	–	Марти-рій	Марти-рій	Марти-рій	Марти-рій
3-15	Митро-фан	1201 – 1211	Митро-фан	Митро-фан		Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан
3-16	Антоній	1211 – 1219	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній		Антоній	Антоній	Антоній	Антоній
3-17	Митро-фан (2-а каден-ція)	1220 – 1223	Митро-фан [вдруге]	Митро-фан [вдруге]	Митро-фан	Митро-фан [вдруге]	–	–	–	–	–	Митро-фан
3-18	Арсеній	1223 – 1225	Арсеній	Арсеній	Арсеній	Арсеній	–	**Спири-дон**	–	–	–	**Саватій**
3-19	Антоній (2-а каден-ція)	1225 – 1228	Антоній [вдруге]	Антоній [вдруге]	–	Антоній [вдруге]	–	Антоній	–	–	–	–
3-20	Арсеній (2-а каден-ція)	1228	Арсеній [вдруге]	Арсеній [вдруге]	–	Арсеній [вдруге]	–	–	–	–	–	–
3-21	Антоній (3-я каден-ція)	1228 – 1229	Антоній [втретє]	Антоній [втретє]	–	Антоній [втретє]	–	–	–	–	–	–
3-22	Спири-дон	1230 – 1249	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон	Спири-дон

3-23	Далмат	1251 – 1274	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	Далмат	
3-24	Кли-мент	1276 – 1299	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	Кли-мент	
3-25	Фео-ктист	1300 – 1308	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	Фео-ктист	
3-26	Давид	1309 – 1325	Давид	Давид	Давид	Давид	Давид	Давид	Давид	Давид	Давид	
3-27	Мойсей	1325 – 1331				Мойсей	Мойсей	Мойсей	–	–	–	
3-28	Василь Каліка	1331 – 1352				Василь	Василь	Василь	Василь	Василь	Василь	
3-29	Мойсей (2-а каден-ція)	1352 – 1359				Мойсей [вдруге]	Мойсей [вдруге]	Мойсей	Мойсей	Мойсей	Мойсей	
3-30	Олексій	1359 – 1388				Олексій	Олексій	Олексій	Олексій	Олексій	Олексій	
3-31	Іоан 3-й	1388 – 1415				**Іона**	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	
3-32	Симеон	1416 – 1421				Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	
3-33	Фео-досій 1-й	1421 – 1423					–	–	–	–	–	
3-34	Євфи-мій 1-й	1423 – 1429					Євфи-мій	Євфи-мій	Євфи-мій	Євфи-мій	Євфи-мій	
3-35	Євфи-мій 2-й	1429 – 1458						Євфи-мій	Євфи-мій	Євфи-мій	Євфи-мій	

3-36	Іона	1458 – 1470						Іона	Іона	Іона	Іона	
3-37	Феофіл	1470 – 1483						Феофіл	Феофіл	Феофіл	Феофіл	
3-38	Сергій	1483 – 1484						Сергій	Сергій	Сергій	Сергій	
3-39	Генадій	1484 – 1504						Генадій	Генадій	Генадій	Генадій	
3-40	Сера-піон 1-й	1506 – 1509						Сера-піон	Сера-піон	Сера-піон	Сера-піон	
3-41	Макарій 1-й	1526 – 1542							Макарій	Макарій	Макарій	
3-42	Фео-досій 2-й	1542 – 1551								Фео-досій	Фео-досій	
3-43	Сера-піон 2-й	1551 – 1552								Сера-піон	Сера-піон	
3-44	Пимен	1552 – 1571								Пимен	Пимен	
3-45	Леонід	1571 – 1575									Леонід	
3-46	Олекс-андр	1576 – 1586									Олекс-андр	

Подібно до переліків митрополитів, ми бачимо дві редакції: редакцію ***Є*** (від *Єфрема*, 3-2) та редакцію ***Г*** (від *Григорія*, 3-13). Різниця між ними така:

– редакція Є містить Єфрема (3-2), якого не визнає редакція Г;

– редакція Є містить невідомі науці імена Іллі (3-11) та Гавриїла (3-13), на місці яких редакція Г подає історичних Іоана та Григорія;

– редакція Є містить опис анархії 1-ї чверті 13 ст. (3-17 – 3-21), якого нема у редакції Г.

Редакція Є – давня, походить з 1 чв. 14 ст., і в деяких списках продовжена. Редакція Г – пізніша і більш якісна. Найкоротший і найраніший її список доведено до Євфимія 1-го, отже, вона склалась в 1430-х роках, і пізніше також поповнювалась новими іменами.

Так само легко можна встановити місце переліку ВС: це фрагмент редакції Є з деякими пропусками та самодіяльністю на кшталт Іоана (3-12), запозиченого, мабуть, з редакції Г, та невідомого з інших переліків Саватія (3-18). Встановити однозначно джерело запозичення тут не можна. Це міг бути список будь-якого з літописів Н4Л, ЛА, Л72ЯМІ, ВЛ (але не НкнЛ!).

4. Ростовські архієпископи

Перелік, названий «Архієпископи Ростовські», розміщений у ВС на с. 15 – 16.

Схема його аналізу дуже подібна до новгородських архієпископів. Основна відмінність полягає в тому, що перелік ростовських єпископів тільки зрідка міститься в довідкових статтях, а часто – в основному тексті літописів під 6904 (1396) роком.

Позначення в таблицях:

НКЛ – перелік у статті 6904 (1396) року в Новгородському Карамзінському літописі [ПСРЛ, 2002 г., т. 42, с. 165]. Цей перелік наведено з нагоди призначення Григорія ростовським архієпископом замість померлого Федора Симоновського. За лічбою НКЛ, Григорій був 35-м ростовським єпископом.

Н4Л – перелік у статті 6904 (1396) року в Новгородському 4-у літописі [ПСРЛ, 1925 г., т. 4, вып. 2, с. 381]. Перелік НКЛ тут продовжено: 35, Григорій; 36, Діонісій; 37, Єфрем. Але через непорозуміння Григорій названий 38-м єпископом – неначе був ще один Григорій після Єфрема. Насправді йшлося про призначення 35-го Григорія.

ЄЛ – перелік у статті 6904 (1396) року в Єрмолінському літописі [ПСРЛ, 1910 г., т. 23, с. 135]. Тут Григорій названий 36-м єпископом (от лиха година з цими числами!). Перелік має деякі пропуски і доповнення «чудотворець».

ТипЛ – перелік у статті 6904 (1396) року в Типографському літописі [ПСРЛ, 1921 г., т. 24, с. 165]. Тут Григорій названий 35-м єпископом («сей Григорій» – про якого

йшлося у статті). Останнім названий «сей Тихон» (1489 – 1503) – котрий був єпископом у час написання літопису.

МЗ1492 – перелік у статті 6904 (1396) року в Московському зводі 1492 року [ПСРЛ, 1949 г., т. 25, с. 226]. Тут Григорій названий 35-м єпископом. Перелік повторює НКЛ (тобто не продовжений до часу написання літопису), тільки додає «чудотворців».

МЗ1493 – перелік, доданий як вступна стаття до списку Бел 1512 Московського скороченого зводу 1493 р. [ПСРЛ, 1962 г., т. 27, с. 296]. Точно такий самий перелік додано на початку Симеонівського літопису [ПСРЛ, 1913 г., т. 18, с. 22], має тільки дві відмінності: Іоасаф (№ 44) не названий *князем*; Тихон (№ 45) названий *Малишкіним*. Цей Тихон правив у 1489 – 1503 рр., тобто у час завершення тексту МЗ1493.

Л72ЯСІ – перелік у статті 6904 (1396) року в Літописі від 72-х язик старшого ізводу (1497 р.) [ПСРЛ, 1962 г., т. 28, с. 88]. Тут Григорій названий 39-м єпископом (видно, не тільки географія, але й арифметика – наука не шляхетська). Перелік містить деякі пропуски, допущені в ЄЛ, але вони не цілком співпадають.

Л72ЯМІ – перелік у статті 6904 (1396) року в Літописі від 72-х язик молодшого ізводу (1518 р.) [ПСРЛ, 1962 г., т. 28, с. 252]. Тут Григорій названий 35-м єпископом. Цей перелік найбільше подібний до ЄЛ, з відновленням другого Кирила, пропущеного в ЄЛ.

Хр – перелік, доданий до Хронографа редакції 1512 р. за рукописом 1538 р. [ПСРЛ, 1911 г., т 22, ч. 1, с. 464]. Цей перелік дуже подібний до СимЛ, тільки продовжений на одне ім’я – Васіана (1506 – 1515).

НЛД – перелік у статті 6904 (1396) року в Новгородському літописі Дубровського (1539 р.) [ПСРЛ, 2004 г., т. 43, с. 158]. Тут Григорій названий 35-м єпископом, як в Н4Л, і так само як в Н4Л замість *Іоана* поставлено *Іону*.

ВЛ – перелік у статті 6904 (1396) року в Воскресенському літописі (1541 р.) [ПСРЛ, 1859 г., т. 8, с. 69]. Тут Григорій названий 35-м єпископом. Цей перелік практично точно відтворює МЗ1493 – Л72ЯСІ, тільки Феодосій (№ 41) заскочив тут не на місце.

ВС – Введенський синодик, 1654 р.

Піщаним тлом виділено найважливішу для нас 4-у редакцію.

	НКЛ	Н4Л	ЄЛ	ТипЛ	М31492	М31493	Л72ЯСІ	Л72ЯМІ	Хр	НЛД	ВЛ	ВС
1	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір
2	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	
3	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір
4	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон
5	Фео-гност	Фео-гност		Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност			Фео-гност	Фео-гност	Фео-гност	
6	Федір	Федір		Федір	Федір	Федір			Федір	Федір	Федір	
7	Леонтій	Леонтій	Леонтій чудо-творець	Леонтій чудо-творець	Леонтій чудо-творець	Леонтій	Леонтій чудо-творець	Леонтій чудо-творець	Леонтій	Леонтій	Леонтій чудо-творець	[⇓ № 10]
8	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	Іларіон	
9	Ісайя	Ісайя	Ісайя чудо-творець	Ісайя чудо-творець	Ісайя чудо-творець	Ісайя	Ісайя чудо-творець	Ісайя чудо-творець	Ісайя	Ісайя	Ісайя чудо-творець	Ісайя чудо-творець
10												Леонтій чудо-творець [⇑ № 7]
11	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем
12	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор	Нестор
13	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон	Леон
14	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука	Лука
15	Іоан	**Іона**	Іван	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	**Іона**	Іоан	Іоан
16	Пахо-	Пахо-	Пахо-мій	Пахо-мій	Пахо-мій	Пахо-	Пахо-мій	Пахо-мій	Пахо-мій	Пахо-	Пахо-мій	**Симон**

	мій	мій				мій				мій		
17	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	Симон	**Пахо-мій**
18	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	Киріяк	
19	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	Митро-фан	
20	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил
21	Кирил	Кирил		Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	Кирил	[⇓ № 50]
22	Тарасій	Тарасій	Тарасій	Тарасій	Тарасій	Тарасій		Тарасій	Тарасій	Тарасій	Тарасій	[⇓ № 51]
23	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій чудо-творець
24	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон	Симеон
25	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	Прохор	[⇓ № 52]
26	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній	Антоній
27	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	Яків	
28	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан		Іоан	Іоан	Іоан	Іоан	Іоан
29	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	Гавриїл	[⇓ № 53]
30	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	Ігнатій	[⇓ № 54]
31	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро	Петро
32	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	Парфе-ній	[⇓ № 55]
33	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь	Арсеній князь
34	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	Матфій Гречин	[⇓ № 56]

35	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір	Федір
36	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	Григо-рій	[⇓ № 57]
37		Діонісій		Діонісій		Діонісій			Діонісій	Діонісій	Діонісій	Діонісій
38											Фео-досій	
39		Єфрем	Єфрем	Єфрем		Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	Єфрем	[⇓ № 47]
40		Григо-рій										
41			Фео-досій	Фео-досій		Фео-досій	Фео-досій	Фео-досій	Фео-досій			Фео-досій
42			Трифон	Трифон		Трифон	Трифон	Трифон	Трифон		Трифон	[⇓ № 48]
43				Вассіан		Вассіан	Вассіан		Вассіан		Вассіан Рило	**Кассіан**
44				Іоасаф князь		Іоасаф князь	Іоасаф князь		Іоасаф		Іоасаф Оболен-ський	[⇓ № 49]
45				Тихон		Тихон	Тихон		Тихон Малиш-кін		Тихон	Тихон
46									Васіан, брат Йосифа Волоць-кого			
47												Єфрем [⇑ № 39]
48												Трифон [⇑

												№ 42]
49												Іоасаф князь [⇑ № 44]
50												Кирил [⇑ № 21]
51												Тарасій [⇑ № 22]
52												Прохор [⇑ № 25]
53												Гавриїл [⇑ № 29]
54												Ігнатій [⇑ № 30]
55												Парфе-ній [⇑ № 32]
56												Матфій [⇑ № 34]
57												Григо-рій [⇑ № 36]

Відкинувши індивідуальні особливості окремих списків (їх добре видно за майже порожніми рядками таблиці), можна прийти до висновку, що перелік мав 5 редакцій.

1-а, найдавніша редакція доведена до Григорія (№ 36, 1396 – 1416) і складена в 1396 році з нагоди його висвячення. Вона представлена в НКЛ на МЗ1492.

2-а редакція продовжена до Єфрема (№ 39, 1427 – 1454). Вона уміщена в Н4Л та НЛД (це ще раз підтверджує сильну залежність НЛД від Н4Л). Характерною особливістю цієї редакції є помилкове написання *Іона* замість правильного *Іоан* (№ 15).

3-я редакція продовжена до Трифона (№ 42, 1462 – 1467). Вона уміщена в ЄЛ та Л72ЯМІ. Характерною особливістю цієї редакції є пропуск Феогноста (№ 5), Федора (№ 6), Діонісія (№ 37).

4-я редакція продовжена до Тихона (№ 45, 1498 – 1503). Вона подана в ТипЛ, МЗ1493, Л72ЯСІ, ВЛ.

5-а продовжена до Васіана (№ 46, 1506 – 1515). Вона подана тільки у Хронографі.

6-у редакцію, не представлену в таблиці, подано як довідкову статтю на початку Никонівського літопису [ПСРЛ, 1862 г., т. 9, с. 14]. Вона слідує 4-й редакції (мабуть, МЗ1493 – як і в переліках митрополитів та новгородських єпископів) аж до Тихона (№ 45). Після нього пропущено Вассіана (№ 46) і додано ще п’ять наступних єпископів, до Никандра (1549 – 1556). Тобто ця редакція складена в час написання молодшого ізводу Никонівського літопису, в 1550-х роках.

Найголовніший висновок, котрий випливає з цих редакцій – той, що літописці вважали цей перелік довідковим матеріалом і часто проминали ростовських єпископів у додаткових статтях до літописів. Натомість вони дбали про продовження переліку до часу написання літопису (особливо чітко це видно на прикладі Н4Л, ЄЛ та ТипЛ).

Звідси другий висновок – цей перелік не має ніякого відношення до ростовського літописання, як думав О. О. Шахматов. Літописи, котрі його містять, писались у Новгороді й Москві, і для його укладання зовсім не треба було посилати гінців до Ростова.

А що ж можна сказати про ростовських єпископів у ВС? За складом діячів – це 4-а редакція, але переписано цей перелік дуже недбало, з масою пропусків. Другим заходом укладач ще раз звірився з текстом джерела і записав більшість пропущених імен в кінець свого переліку (№ 47 – 57). До інших помилок ВС треба віднести обмін місцями між Пахомієм та Симоном (№ 16 – 17) та перетворення правильного *Вассіана* (№ 43) на помилкового *Кассіана*.

Джерелом тут міг бути будь-який з літописів, що містили 4-у редакцію, тобто ТипЛ, МЗ1493, Л72ЯСІ, ВЛ. Співставляючи ці назви з назвами літописів з попереднього розділу, бачимо спільним тільки ВЛ (хто пам’ятає теорію множин, ця операція зветься множенням або перетином множин). Розгляд переліку ростовських

єпископів додає нам упевненості, що укладач ВС використав саме Воскресенський літопис.

5 – 10. Інші єпископи

Далі у Введенському синодику (с. 16) йдуть переліки єпископів інших єпархій, причому тут проігноровано новітні (від 14 ст.) єпархії північно-східної Русі, натомість подано єпархії південної та західної Русі.

Для порівняння використані такі джерела:

МЗ1493 – перелік, доданий як вступна стаття до списку Бел 1512 Московського скороченого зводу 1493 р. [ПСРЛ, 1962 г., т. 27, с. 297]. Після розглянутого нами переліку ростовських єпископів тут ідуть переліки єпископів коломенських, тверських, рязанських, сарайських та пермських, котрих нема у ВС. Далі йдуть цікаві для нас переліки єпископів чернігівських, переяславських, смоленських, володимирських, юр'ївських та білгородських. Є також переліки єпископів луцьких та турівських, котрих нема у ВС.

СимЛ – перелік, досить подібний до МЗ1493, додано на початку Симеонівського літопису [ПСРЛ, 1913 г., т. 18, с. 23]. Значні відмінності від МЗ1493 містить тільки чернігівський перелік.

Хр – перелік, доданий до Хронографа редакції 1512 р. за рукописом 1538 р. [ПСРЛ, 1911 г., т. 22, ч. 1, с. 465]. Він нічим не відрізняється від переліку СимЛ.

НикЛ – перелік, доданий як довідкова стаття на початку Никонівського літопису [ПСРЛ, 1862 г., т. 9, с. 14 – 15].

5. Чернігів

	МЗ1493	СимЛ, Хр	НикЛ	ВС
5-1	Неофіт	Неофіт	Неофіт	**Нифонт**
5-2			Мартирій	
5-3			Феодул	
5-4	Іоан	Іоан	Іван	Іоан
5-5	Феоктист	Феоктист	Феоктист	Феоктист
5-6			Іраклід	
5-7				Антоній
5-8				Порфірій
5-9				Пантелеймон
5-10	Онуфрій	Онуфрій	Онуфрій	Онуфрій
5-11			Феотекн	

			(!)	
5-12				Зосима
5-13				Лазар
5-14				Феодосій
5-15				Іоан
5-16				Антоній
5-17		Антоній	Антоній	
5-18		Порфирій	Порфирій	
5-19			Захарій	
5-20	Григорій	Григорій	Григорій	
5-21	Ісакій	Ісакій	Ісакій	

З Чернігівською єпархією маємо великий клопіт, тому що таблиця показує нам принаймні **чотири** варіанти переліку.

Перш за все, треба відзначити, що перелік МЗ1493 є скороченням більш повного переліку СимЛ – Хр.

В переліку СимЛ – Хр з неясної причини бракує Пантелеймона (Іпатіївський літопис, 1142 р.). Закінчується перелік Григорієм (орієнтовно 3 чв. 14 ст.) та Ісакієм (згадувався у 1389 – 1415). Натомість наступного відомого з джерел єпископа Єфимія (згадувався у 1465 – 1485) в переліку немає, хоча він згадується в усіх московських літописах, де є записи за 2 пол. 15 ст. Отже, орієнтовний час укладання переліку СимЛ – 1 пол. 15 ст., мабуть за митрополита Фотія.

Другий варіант подає Никонівський літопис. Його перелік так само закінчується Ісакієм, але в ньому зазначено 5 імен, невідомих з інших джерел.

У переліку ВС ми бачимо невідомого Пантелеймона (5-9), але Антоній та Порфирій (5-7 – 5-8) явно заскочили не на своє місце: хронологічно правильно вони розміщені в СимЛ (5-17 – 5-18).

Отже, цей перелік не залежить від московських літописів і мабуть є наслідком самостійних студій (нагадаю, що Хлебниківський список Іпатіївського літопису був переписаний саме для Печерського монастиря і довгий час там зберігався).

Далі чи бачимо ім’я *Зосима*, котре можна пов’язати із Зосимою Прокоповичем (1649 – 1656) [про цього Зосиму досить докладно розповідає *Филарет* Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов: 1873 г., т. 1, с. 33 – 36], до того ж він записаний у ВС (розділ 264) (зауважу, що цього Зосиму я не впізнав, коли писав про Любецький синодик); *Лазар*(Баранович, 1657 – 1693), *Феодосій*(Углицький, 1693 – 1696), *Іоан* (Максимович, 1697 – 1713) та *Антоній* (Стаховський, 1713 – 1721).

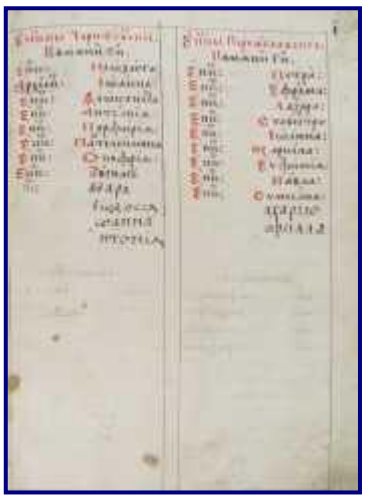

На фотокопії, люб’язно наданій мені О. Кузьмуком, добре видно, що ці 4 імені дописані іншим почерком, також перші літери не написані – їх планувалось вписати червоним чорнилом, але це так і не було зроблено. Тут ми бачимо, що встановлені О. Кузьмуком загальні рамки написання ВС – 1654 – 1694 роки – треба розширити до (орієнтовно) 1720 року.

6. Переяслав

	МЗ1493, СимЛ, Хр, НикЛ, ГЛ	ВС
6-1	Петро	Петро
6-2	Єфрем	Єфрем
6-3	Лазар	Лазар
6-4	Сильвестр	Сильвестр
6-5	Іоан	Іоан
6-6	Маркел	Маркел
6-7	Єфимій	Єфимій
6-8	Павло	Павло
6-9	Симеон	Симеон
6-10		Захарія
6-11		Кирил

Перелік переяславських єпископів у московських літописах закінчується іменем Симона, вбитого татарами в 1239 році. До основного набору літописів тут додано перелік з Густинського літопису (ГЛ) [ПСРЛ, 2003 р., т. 40, с. 118], вставлений у статтю 1239 року.

У Введенському синодику ми бачимо акуратну копію цього переліку, доповненого іменами Захарії (Корниловича, 1700 – 1715) та Кирила (Шумлянського, 1716 – 1724). Ці імена, як видно з наведеної вище фотокопії, додано бл. 1720 р.

7. Смоленськ

	МЗ1493, СимЛ, Хр, НикЛ	ВС
7-1	Мануїл	Мануїл
7-2	Феофілакт	
7-3	Парфеній	
7-4	Данило	
7-5	Михаїл	
7-6	Насон	
7-7	Мисаїл	
7-8		Іоан
7-9		Лазар

Перелік смоленських єпископів у московських літописах містить 7 імен, починаючи від 1137 року. Останнім значиться Мисаїл, який був єпископом в 1454 – 1474 роках (потім митрополитом). Отже, цей перелік укладено в 3-й чверті 15 ст.

Перелік ВС не має з ним нічого спільного. Імен Іоана і Лазаря інші джерел на знають, а ім’я Мануїла автор ВС міг знайти в літописі самостійно.

8. Володимир (Волинь)

	МЗ1493, СимЛ, Хр, НикЛ	ВС
8-1	Стефан	
8-2	Амфілохій	Амфілохій
8-3	Симон	**Федір**
8-4	Федір	**Симон**
8-5	Гоголь піп	
8-6	Герасим	
8-7		Митрофан

Перелік московських літописів містить 4 імені 11 – 12 ст., потім закономірно відсутні єпископи 13 ст., згадані у Галицько-Волинському літописі (цей літопис ніяк не використано у великоруських літописах), і далі йдуть імена 15 ст.: Гоголь (1405), Герасим (1415 – 1416). Єпископів 2 пол. 15 ст. нема. Отже, орієнтовний час укладання цього переліку (як і чернігівського) – 1 пол. 15 ст., мабуть за митрополита Фотія.

Перелік ВС не має з ним майже нічого спільного. Зокрема, тут значиться невідоме з інших джерел ім’я *Митрофан*. Цей перелік також, мабуть, є наслідком самостійних студій.

9. Юр'їв

	МЗ1493, СимЛ, Хр, НикЛ	ВС
9-1	Михаїл	Михаїл
9-2	Мирон	
9-3	Данило	
9-4	Дем'ян	
9-5		Антоній
9-6		Олексій

Перелік юр'ївських єпископів в московських літописах представлений 4 іменами 1071 – 1155 рр., з них до ВС вписано тільки Михаїла; натомість ВС містить два додаткових імені, які я не вмію пояснити.

10. Білгород

	МЗ1493, СимЛ, Хр	НикЛ	ВС
10-1	Никита	Никита	Никита
10-2	Лука	Лука	Лука
10-3	Федір	Федір	
10-4		Діонісій	
10-5		Іван	
10-6		Кирине й	

Перелік білгородських єпископів в московських літописах представлений двома варіантами: в основному (МЗ1493) зазначено 3 імені, відомі в 1071 – 1148 роках. Никонівський літопис додає ще три імені, невідомі з джерел.

У ВС ми бачимо тільки фрагмент з 2 імен. Важко вирішити, чи тут використано перелік типу МЗ1493, чи ці імена вибрані з літопису незалежно.

Із розглянутих нами 6 переліків тільки один – переяславський – показує чітку залежність від московських літописів. Чернігівський перелік показує виразну незалежність від них. Інші переліки невиразні щодо можливих джерел. Цікаво, що чернігівський та переяславський переліки доповнювались бл. 1720 року.

Розглянемо тепер літописні джерела для всіх переліків єпископів в цілому. В наступній таблиці перший + означає саму наявність переліку в літописі, другий + (або –) – можливе використання (невикористання) його у ВС.

	Нов-город	Рос-тов	Чер-нігів	Переяс-лав	Смо-ленськ	Воло-димир	Юр'ї в	Біл-город
НКЛ		+ / –						
Н4Л	+ / +	+ / –						
Н1ЛМІ	+ / –							
ЛА	+ / +							
ЄЛ		+ / –						
ТипЛ		+ / +						
МЗ1492		+ / –						
МЗ1493	+ / –	+ / +	+ / –	+ / +	+ / –	+ / –	+ / –	+ / ?
СимЛ	+ / –		+ / –	+ / +	+ / –	+ / –	+ / –	+ / ?
Л72ЯСІ		+ / +		+ / +				
Л72ЯМІ	+ / +	+ / –						
Хр	+ / –	+ / –	+ / –		+ / –	+ / –	+ / –	+ / ?
НЛД		+ / –						
ВЛ	+ / +	+ / +						
НикЛ	+ / –		+ / –	+ / +	+ / –	+ / –	+ / –	+ / ?
НкнЛ	+ / –							

Всі літописи можна поділити на три категорії. До першої належить Воскресенський літопис, з якого імовірно, запозичені два найбільших і найважливіших переліки. До другої групи належать МЗ1493 та Л72ЯСІ, котрі показують зв'язок з ВС у двох переліках. До третьої групи належать Н4Л, ЛА, ТипЛ, СимЛ, НикЛ – вони показують зв'язок тільки в одному з переліків.

Але крім персонального складу єпископів, постає запитання – звідки ВС запозичив перелік єпископських кафедр? Повний перелік усіх кафедр, зазначених у ВС, присутній тільки в МЗ1493 – в усіх інших літописах він містить пропуски, але це не означає, щоб був використаний саме цей літопис – перелік менше відомих кафедр можна було запозичити також із СимЛ чи НикЛ.

Таким чином, питання про додатковий (окрім досить упевнено визначеного Воскресенського) літопис, використаний у ВС, залишається поки що відкритим.

11. Царі та великі князі

Хуже, брат, как минометный
Вдруг начнется сабантуй.
А. Твардовский

Читання усіх попередніх переліків – це не що більше, як малий сабантуй, за виразом Василя Тьоркіна. Всі вони упорядковані хронологічно (дрібні промахи не

рахуємо) і всі показують більш-менш виразну залежність від давніших переліків, які виступають для нас **джерелами**. Перелік

> пресвітлих златоточних православних і благовірних російських царів та великих князів від великого Володимира, у святому хрещенні нареченого Василем, який від ідолів до бога привів землю Руську і просвітив святим хрещенням

– оцей перелік [ВС, с. 16 – 17] випадає назвати середнім сабантуєм. Чому – скоро самі побачите.

	Запис у ВС	Роки життя (правління), пояснення
11-1	в. кн. Володимира	(† 1015)
	та чад його христолюбивих благовірних князів	
11-2	кн. Ізяслава	(† 1001?)
11-3	кн. Ярослава	(† 1054)
11-4	кн. Мстислава	(† 1036)
11-5	кн. Всеволода	(† поч. 11 ст.)
11-6	кн. Вишеслава	(† поч. 11 ст.)
11-7	кн. Святослава	(† поч. 11 ст.)
11-8	кн. Станіслава	(† поч. 11 ст.)
11-9	кн. Судислава, во іноках Саву	(† 1059)
11-10	кн. Болеслава	?
11-11	кн. Бориса	(† 1015)
11-12	кн. Гліба, наречених у святому хрещенні Романа і Давида	(† 1015)
11-13	в. кн. Георгія Київського	Ярослава († 1054?); або Ігоря Ольговича († 1147); або Юрія Володимировича († 1157); див. 11-15; також ПКК № 4
11-14	в. кн. Всеволода Київського, во іноках Кирила	Ярославича († 1093) або Ольговича († 1146), див. 11-22; також ПКК № 5
11-15	в. кн. Георгія, убитого в Києві	Ігоря Ольговича († 1147); або Юрія Володимировича († 1157); див. 11-13;
11-16	в. кн. Святослава Київського, во іноках Гавриїла	Ярославича († 1076) або Всеволодовича († 1194); також ПКК № 14
11-17	в. кн. Олександра Київського	Ярославича († 1263) ? також ПКК № 6
11-18	в. кн. Романа	? також ПКК № 7
11-19	в. кн. Дмитра	також ПКК № 8
11-20	в. кн. Василя	? також ПКК № 9
11-21	в. кн. Василя	? також ПКК № 10
11-22	в. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла	Ярославича († 1093) або Ольговича († 1146), див. 11-14; також ПКК № 11

11-23	в. кн. Володимира Мономаха	(† 1125)
11-24	в. кн. Андрія Боголюбського	(† 1169)
11-25	в. кн. Дмитра Всеволода Владимирського	(† 1212)
11-26	в. кн. Данила	Олександровича († 1303)
11-27	в. кн. Георгія	Даниловича († 1325)
11-28	в. кн. Іоана	Даниловича († 1340)
11-29	в. кн. Василя	? можливо, Василь 2-й Васильович († 1462) не на місці
11-30	в. кн. Іоана	? поширене у московському домі ім'я
11-31	в. кн. Симеона	Івановича († 1354)
11-32	в. кн. Іоана	Івановича († 1359)
11-33	в. кн. Дмитра	Івановича († 1389)
11-34	в. кн. Василя	Дмитровича († 1425)
11-35	в. кн. Іоана	Васильовича († 1505)
11-36	в. кн. Дмитра	мабуть, Онука († 1509)
11-37	в. кн. Василя, во іноках Варлаама	Івановича († 1533)
11-38	благовірного царевича Василя	Івановича († 1563)
11-39	благовірного кн. Георгія	Васильовича († 1563)
11-40	великого князя […]та	?

Перелік чітко ділиться на три блоки:

(1) кн. Володимир та його сини (11-1 – 11-12);

(2) – область хаоса (11-13 – 11-22);

(3) – правляча династія владимирських та московських князів (11-23 – 11-39).

У першому блоці сяє своєю відсутністю Святополк, натомість стоїть невідомий з інших списків синів Володимира Болеслав (11-10). Чернече ім'я Судислава – *Сава* – належить до числа пізніх вигадок, авторитетні літописи його не знають. Звідки запозичена ця вигадка – я поки що не вмію сказати, тому наразі можна вважати її власною вигадкою автора ВС.

Другий блок – невідомого походження. Він містить деякі імена і деякі подробиці, відомі нам з літописів, але в цілому не показує залежності від літописів. Я буду називати його «Переліком князя Георгія». Цей блок використано при укладанні «Переліку князя Костянтина», котрий іде наступною статтею у ВС.

Присутність такого блоку є тим більшою загадкою, що одночасно із Введенським синодиком у тому ж Печерському монастирі архімандрит Йосип Тризна писав свій «Патерик», у якому перелік князів давньоруського часу, явно похідний від літописів [*Кучкин В.А.*Княжеский помянник в составе Киево-Печерского патерика

Иосифа Тризны. – «Древнейшие государства восточной Европы. 1995 г.», М., 1997 г., с. 166 – 233]. Літописні записи скорочено і перегруповано, але вони містять масу річних дат і точно вказують на ті імена, які стояли в літописі. Ніяких невідомих князів у Тризни немає, і чому його перелік (невдало названий у Кучкіна «синодиком» – він явно не був призначений для церковного поминання) не було використано у ВС – неясно.

У третьому блоці маємо відносно ясний перелік **правителів** від Володимира Мономаха до великого князя Московського Василя 3-го († 1533; для нього чернече ім'я – Варлаам – зафіксовано авторитетними джерелами, рідкісний випадок). Тут, звичайно, бракує кн. Юрія Володимировича між 11-23 та 11-24, Ярослава Всеволодовича та Олександра Ярославича між 11-25 та 11-26, але в цілому принцип ясний – нисхідна генеалогія, з відкиданням всіх родичів, котрі не правили.

Певну загадку тут становить «царевич Василь» (11-38). Я думаю, тут записано маловідомого сина Івана 4-го Василя, котрий помер немовлям 3.05.1563 р. У тому ж році помер брат царя Івана 4-й – Юрій Васильович (11-39). Наступний представник правлячого роду – Іван 4-й – помер 1584 р., в цьому переліку його нема.

Тому я думаю, що цей блок переліку складено в 2-й половині 1563 р. під свіжим враженням смерті Василя (смерть старшого царевича Дмитра в 1553 р. мабуть уже зм'якшилась, в нашому переліку не відзначена; але ми ще побачимо його в іншому місці ВС). Джерела для цієї частини я поки що не вмію вказати, але ясно, що його треба шукати в Москві.

Зокрема, ця частина має багато спільних імен із синодиком Московського Успенського собору рубежа 16 – 17 ст. (УС-1) [Древняя российская вивлиофика, 1788 г., т. 6, с. 438 – 441], але УС-1 містить більше імен і записи його значно докладніші, ніж у ВС. Проте УС-1 в цій частині за складом осіб незаперечно пізніший за розглядуваний фрагмент ВС.

А де ж обіцяні в заголовку переліку *царі*? Нижче по тексту ВС є ще одна стаття – «Царі та великі князі московські», там ми побачимо інший варіант цієї ж генеалогії, уже з царями.

Но имей в виду, голубчик,
Это – средний сабантуй.

12. Князі чернігівські

Но совсем иная штука
Это – главный сабантуй.
А. Твардовский

Перелік князів, на початку якого стоять чернігівські князі, нині відомий у двох списках – у Введенському синодику (ВС, 1654 р.) та у Любецькому синодику (ЛС, 1753 р.). Оскільки назва в рукописах не повністю відбиває його зміст і гірше – заводить дослідників на манівці, ми будемо вживати об'єктивну назву – «Перелік князя Костянтина» (ПКК), котра тільки позначає певний текст, але не містить ніяких припущень щодо його змісту і призначення.

Текст ПКК у ЛС – це скорочена і сильно зіпсована копія тексту у ВС; але оскільки цей пізній і поганий текст було введено в науковий обіг ще в 2 пол. 19 ст. і «інформація» з нього устигла розповзтися по історіографії, я присвятив спеціальну статтю детальному розгляду його змісту.

Тут я не буду повторюватись. Я порівняю тексти обох списків і потім внесу необхідні виправлення і доповнення до коментарів щодо конкретних імен. Потім можна буде зайнятись, нарешті, джерелознавством, тобто питаннями походження цього переліку і оцінкою його вартості.

Текст

Таблиця дуже насичена інформацією, так що розглядайте її без поспіху. Проти записів ЛС містяться посилання на детальні коментарі у статті «Список князів із Любецького синодика». У випадках, коли один запис ЛС об'єднує сусідні записи ВС, стоять знаки +. Відмінності списків відзначено півжирним шрифтом. Вживаються кольори тла комірок:

– Зелене тло – виділено осіб, ототожнення яких не викликає ніяких сумнівів.

– Жовте тло – виділено осіб, ототожнення яких можливе завдяки простим, вірогідним припущенням.

– Червоне тло – виділено осіб, ототожнення яких вимагає складних, маловірогідних припущень.

– Жовто-гаряче тло – виділено осіб, відомих тільки із ПКК.

– Синє тло – виділено дублікати інших записів (всі, крім першого).

– Фіолетове тло – виділено осіб, відомих тільки із письмових джерел, а котрі реально не існували.

Для ЛС я залишаю ті кольорові позначення-висновки, які зроблені у статті «Список князів із Любецького синодика». Для ВС внесено необхідні зміни, мотивовані в коментарях до конкретних записів.

	Запис у ВС	Запис у ЛС
	Пом’яни Господи благовірних князів Чернігівських	Помяни господи благоверных великих князей черниговских, **киевских и прочих**
12-1	В. кн. Константина Мстислава Чернігівського, создавшего церкву святого Спаса, і княгиню його Настасію	Великого князя Константина **Мстиславича** Черниговского, создавшего церковь святого Спаса, и княгиню его Анастасию (№ 1)
12-2	В. кн. Николу Святослава Чернігівського, і княгиню його Кілікію	Великого князя Николу Святослава Черниговского и княгиню Киликию (№ 2)
12-3	В. кн. Михаїла Чернігівського, і княгиню його Феофанну	Великого князя Михаила Черниговского и княгиню его Феофанию (№ 3)
12-4	В. кн. Георгія Київського	Великого князя Георгия Киевского +
12-5	В. кн. **Всеволода Київського**, во іноках Кирила	+ во иноцех **Гавриила Всеволода** (№ 4)
12-6	В. кн. Олександра Київського	Великого князя Александра Киевского (№ 5)
12-7	В. кн. Романа	Великого князя Романа **Киевского** (№ 6)
12-8	В. кн. Дмитра	Великого князя Димитрия (№ 7)
12-9	В. кн. Василя	
12-10	В. кн. Василя	Великого князя Василия +
12-11	В. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла	+ Всеволода во святом крещении нареченного Гавриила (№ 8)
12-12	В. кн. Давида Чернігівського і княгиню його Феодосію	Великого князя Давида Черниговского и княгиню его Феодосию (№ 9)
12-13	В. кн. Николу Святослава Чернігівського і княгиню його Анну	Великого князя Николу Святослава Черниговского и княгиню его Анну (№ 10)
12-14	В. кн. Святослава Чернігівського, во іноках Гавриїла, і княгиню його Катерину	Великого князя Святослава Черниговского, во иноцех Гавриила, и княгиню его Екатерину (№ 11)
12-15	В. кн. Ярослава Чернігівського, во іноках Василя, і княгиню його Ірину	Великого князя Ярослава Черниговского, во иноцех Василия, и княгиню его Ирину (№ 12)
12-16	В. кн. Феодосія Чернігівського і княгиню його Єфросинію	Великого князя Феодосия Черниговского и княгиню его Ефросинию (№ 13)
12-17	В. кн. Данила Всеволода Святославича Чернігівського і княгиню його Настасію	Великого князя **Всеволода Даниила Святослава**Черниговского и княгиню его Анастасию (№ 14)
12-18	В. кн. Костянтина Олега Чернігівського і синів його Давида, і Гліба, і Олександра	Великого князя Константина **Ольговича** Черниговского и сынов его Давыда, Глеба и Александра (№ 15)
12-19	В. кн. Пахомія Гліба	Великого князя Пахомия Глеба

	Чернігівського і княгиню його Настасію	Черниговского и княгиню его Анастасию (№ 16)
12-20	В. кн. Михаїла Чернігівського Всеволодовича, Святославля онука, і боярина його Федора, не поклонившимся сонцю та не ходивших довкола куща, і за те убиті від татар за православну віру	Великого князя Михаила Черниговского Всеволодича, Святославля внука, и болярина его Феодора, не поклонившихся солнцу и не ходивших около куста, убиенных от татар за православную веру (№ 17)
12-21	Князя Михаїла княгиню Євдокію	Князя Михаила **и княгиню его**Елену (№ 18)
12-22	Кн. Бориса Володимира Святославича	Князя Бориса Владимира Святославича и княгиню его Евдокию [нижче, між № 24 та 25] (№ 20)
12-23	Княгиню Олену	
12-24	В. кн. Пантелеймона Мстислава Чернігівського, і княгиню його Марфу	Великого князя Пантелеймона **Мстиславича** Черниговского и княгиню его Марфу (№ 19)
12-25	Кн. Бориса Святослава і (sic!) Ольговича, і княгиню його Настасію	Князя Бориса Святослава Ольговича и княгиню его Анастасию (№ 21)
12-26	Кн. Гавриїла Ярополка Ярославича, і княгиню його Василису	Князя Гавриила Ярополка Ярославича и княгиню его Василису (№ 22)
12-27	**Великого** князя Антонія Володимира Ігоревича **і Петронеллу**	Князя Антония Владимира Игоревича (№ 23)
12-28	В. кн. Олега Чернігівського, во іноках Павла, і княгиню його Єфросинію	
12-29	Кн. Дмитра	
12-30	Кн. Андрія	
12-31	Кн. Івана	
12-32	Кн. Гавриїла Мстиславичів і княгині їх Олени та Раїди	
12-33	Кн. Івана Ярославича і княгиню його Настасію	
12-34	В. кн. Святослава Всеволодовича Чернігівського, **во іноках Онуфрія**, і княгиню його Марію і сина **його** Бориса	Великого князя Святослава Всеволодовича Черниговского и княгиню его Марию, и сына **их**Бориса (№ 24)
12-35	В. кн. Федора Мстислава Глібовича **Чернігівського**	Великого князя Федора Мстислава Глебовича (№ 25)
12-36	Кн. Пантелея	
12-37	Кн. Филипа Володимировича і	Князя Филиппа Володимеровича и княгиню

	княгині його Агафії	его Агафию (№ 26)
12-38	В. кн. Всеволода Ярополчича Чернігівського іменем Лаврентія, і **княгинь** його **Федору і** Настасію	Великого князя Лаврентия Всеволода Ярополчича Черниговского и **княгиню его**Анастасию (№ 27)
12-39	Кн. Василя **Чернігівського** і княгині його Фекли	Князя Василия и княгиню его Феклу (№ 28)
12-40	**Великого** князя Симеона Всеволода Чернігівського, сина його князя Федора Святослава, убитого від Литви, і княгиню його Єфимію	Князя Симеона Всеволода Черниговского и сына его князя Федора Святослава, убиенного от Литвы, княгиню его Евфимию (№ 29)
12-41	В. кн. Романа Старого Чернігівського і княгиню його Анну і сина його князя Олега Романовича	Великого князя Романа Старого Черниговского и княгиню его Анну и сына его князя Олега Романовича (№ 30)
12-42	В. кн. Чернігівського, оставившему дванадесять тем людей и приемшему ангельский образ инока Леонтия	Великого князя Черниговского Леонтия, оставившего дванадесять тем людей и приемшаго ангельский образ +
12-43	Інока князя Василя	+ во иноцех Василия (№ 31)
12-44	Інока князя Феодосія	Инока князя Феодосия (№ 32)
12-45	Кн. Бориса	Князя Бориса (№ 33)
12-46	Кн. Давида	Князя Давида (№ 34)
12-47	Кн. Андрія	Князя Андрея (№ 35)
12-48	Кн. Дмитра	Князя Димитрия + (№ 36)
12-49	Кн. Святослава Володимировича	+ Святослава + князя Владимира (№ 37)
12-50	Кн. Антонія Глібовича (№ 38)	Князя Антония Глебовича
12-51	Кн. Костянтина Михайловича	Князя **Михаила** (№ 39)
12-52	Кн. Акинфа	Князя Акинфа (№ 40)
12-53	Кн. Романа **чорноризця**	Князя Романа (№ 41)
12-54	Князя Івана, **і княгиню його Феодосію**	Князя Иоанна (№ 42)
12-55	**Великого** князя Дмитра Чернігівського, убитого від татар за православну віру, і княгиню його Мамелфу	Князя Димитрия Черниговского, убиенного от татар за православную веру, и княгиню его Мамелфу (№ 43)
12-56	В. кн. Михаїла Дмитровича Чернігівського і княгині його Марфи	Великого князя Михаила Дмитриевича Черниговского и княгиню его Марфу (№ 44)
12-57	Кн. Федора Дмитровича	Князя Феодора Дмитриевича (№ 45)
12-58	Кн. Василя Козельського, убитого від татар за православну	Князя Василия Козельского, убиенного от татар за православную веру (№ 46)

	віру	
12-59	Кн. Андрія Рильського і княгиню його Олену	Князя Андрея Рыльского и княгиню его Елену (№ 47)
12-60	В. кн. Михаїла Олександровича Чернігівського, **що прийняв ангельський образ**	Великого князя Михаила Александровича Черниговского (№ 48)
12-61	В. кн. Романа Михайловича Чернігівського, убитого від князя Юрія Смоленського, і сина його кн. Семена Романовича, і княгиню його Марію Карачевську	Великого князя Романа Михайловича Черниговского, убиенного от князя Юрия Смоленского и сына его князя Симеона Романовича, и княгиню его Марию **Корчевскую** (№ 49)
12-62	Кн. Георгія Курського і сина [його?] князя Юрія	Князя Георгия Курского и сына **его** князя **Георгия** (№ 50)
12-63	Кн. Федора Мстислава Новгородського і княгині його Матрони	Князя Федора **Мстиславича**Новгородского и княгиню его Матрону (№ 51)
12-64	Кн. Мстислава Карачевського	
12-65	Кн. Костянтина Давидовича Новгородського і сина його Тимофія **князя**	Князя Константина Давидовича Новгородского и сына его Тимофея (№ 52)
12-66	Кн. Івана Романовича Путивльського	Князя Ивана Романовича Путивльского (№ 53)
12-67	Кн. Костянтина Романовича	Князя Константина Романовича (№ 54)
12-68	Кн. Михаїла Романовича, убитого від Литви	Князя Михаила Романовича, убитого от Литвы (№ 55)
12-69	Кн. Олександра	Князя Александра (№ 56)
12-70	Кн. Василя чорноризця	Князя Василия черноризца (№ 57)
12-71	Кн. Михайла Глухівського і сина його князя Семена	Князя Михаила Глуховского и сына его князя Симеона (№ 58)
12-72	Кн. Олександра Новосильського, убитого від татар за православну віру	Князя Александра Новосильского, убитого от татар за православную веру (№ 59)
12-73	Кн. Семена Олександровича	Князя Симеона Александровича (№ 60)
12-74	Кн. Сергія Олександровича	Князя Сергея Александровича, **убиенного от татар** (№ 62)
12-75	Кн. Михаїла Всеволодовича, **убитого від татар**	Князя Михаила Всеволодича [вище, між № 73 та 74] (№ 61)
12-76	Кн. Святослава Давидовича	
12-77	Івана страстотерпця чудотворця	
12-78	Кн. Дмитра Курського, і княгиню його Федору	Князя Димитрия Курского, княгиню его Феодору (№ 63)

12-79	і сина їх князя Василя, убитого від татар	и сына их князя Василия, убитого от татар +
12-80	Княгиню **Севоложську іменем** Анастасію **і сина її Ксенофонта**	+ княгиню его Анастасию (№ 64)
12-81	князя Борисови княгині Акилини	
12-82	Кн. Дмитра Новгородського, **що прийняв ангельський образ, Святославля**	Князя Димитрия Новгородского, +
12-83	**Княжну** Марію	+ **княгиню** Марию (№ 65)
12-84	Кн. Івана Дмитровича Переяславського	Князя Иоанна Дмитриевича Переяславского +
12-85	**князя Василієві** княгині Марії	+ и княгиню **его** Марию (№ 66)
12-86	Кн. Теретереєві, що полишив беззаконну віру і возлюбив правовірну Христову віру	
12-87	Кн. Андрія Всеволодовича і сина його князя Федора	Князя Андрея Всеволодича и сына его князя Феодора (№ 67)
12-88	Кн. Івана Путивльського, страстотерпця і чудотворця, убитого від татар за християн	Князя Иоанна Путивльского, страстотерпца и чудотворца, убитого от татар за христианы (№ 68)
12-89	Кн. Івана Володимира Івановича, і сестру його княгиню Олену, Київського	
12-90	і боярина Михаїла Андрійовича Упирчика і сина Івана Блуда	
12-91	Кн. Андрія Вручського і сина [його?] князя Василя, убитого в Путивлі	
12-92	Кн. Івана Рязанського, убитого від татар, і княгиню його Василису	Князя Иоанна Рязанского, убитого от татар, и княгиню его Василису (№ 69)
12-93	Кн. Михаїла Трубецького	Князя Михаила **Андреевича**Трубецкого (№ 70)
12-94	Кн. Юрія Торуського	Князя Юрия **Туровского** (№ 71)
12-95	Кн. Костянтина Оболенського, убитого від Литви	Князя Константина Оболенского, убитого от литвы (№ 72)
12-96	Кн. Михаїла Олександровича Пронського, убитого від свого брата	Князя Михаила Александровича Пронского, убитого от своего брата (№ 73)
12-97	Кн. Івана Івановича Отпавлия, і княгиню Феодосію, і синів його	
12-98	Кн. Ярослава	

12-99	Кн. Василя	
12-100	Кн. Патрикія Давидовича Стародубського, що прийняв ангельський образ, і княгиню його Олену, і синів їх князя Івана [а більше нема]	Князя Патрикия Давидовича Стародубского, приемшего ангельский образ, и княгиню его Елену, **сына их** князя Иоанна (№ 74)
12-101	Кн. Бориса Михайловича Тверського	Князя Бориса Михайловича Тверского (№ 75)
12-102	Кн. Дмитра Друцького	
12-103	Кн. Данила Романовича Новосильського і сестру його Софію	
12-104	Кн. Всеволода Устійського, що прийняв ангельський образ	
12-105	Кн. Василя Рильського	Князя Василия Рыльского (№ 76)
12-106	Кн. Івана Святославича	
12-107	**Інока** князя Івана Глинського	Князя Иоанна Глинского (№ 77)
12-108	Кн. Федора Звенигородського і княгиню його Софію і синів їх князя Олександра [а більше нема]	Князя Феодора Звенигородского, княгиню его Софию и **сына** их князя Александра (№ 78)
12-109	В. кн. Дмитра Чернігівського	Великого князя Димитрия Черниговского (№ 79)
12-110	і брата його кн. Івана	и брата его князя Иоанна (№ 80)
12-111	В. кн. Івана Скиргайла	Великого князя Иоанна Скиргайла (№ 81)
12-112	Кн. Михайла Євнутієвича **і зятя його князя Івана**	Князя Михаила Евнутьевича (№ 82)
12-113	Кн. Андрія	
12-114	Кн. Давида Остійковича	Князя Давида Остинковича +
12-115	Княгиню Олександру чорноризицю	+ и княгиню Александру черноризицу (№ 83)
12-116	Кн. Василя Романовича Новосильського	
12-117	Кн. Василя Львовича	
12-118	Кн. Федора Івановича	
12-119	Кн. Романа Новосильського, що прийняв ангельський образ	
12-120	Кн. Федора Олександровича Стародубського	
12-121	Кн. Івана Одоєвського	
12-122	Кн. Федора Львовича	
12-123	Кн. Михаїла Івановича	

	Одоєвського	
12-124	Кн. Олександра Патрикійовича	
12-125	Кн. Івана Костянтиновича	
12-126	Кн. Івана Івановича князя Костянтинового внука Оболенського	
12-127	Кн. Івана Козельського, що прийняв ангельський образ, і княгиню його Агрипіну	Князя Иоанна Козельского, приемшего ангельский образ, княгиню его Агриппину (№ 84)
12-128	Кн. Симеона Дрієвича (sic!) Турського	Симеона **Туровского Юрьевича** (№ 85)
12-129	Кн. Дмитра Ольгердовича, і княгиню його Анну, і синів його князя Івана, князя Михаїла	Князя Димитрия Ольгердовича и княгиню его Анну, и сынов **их князя Михаила, князя Иоанна**(№ 86)
12-130	Кн. Івана Ольгимонтовича, і княгиню його Агрипіну	Князя Иоанна Олгимонтовича и княгиню его Агрипину (№ 87)
12-131	Кн. Андрія Оболенського	Князя Андрея Оболенского (№ 88)
12-132	Кн. Семена Трубецького, **і княгиню його Настасію**	Князя Симеона Трубецкого (№ 89)
12-133	Кн. Юрія	
12-134	Інока Макарія Трубецького	
12-135	Кн. Давида Дмитровича Городеческого, і княгиню його Марію	Князя Давида Дмитриевича Городецкого и княгиню его Марию (№ 90)
12-136	Кн. Юрія Івановича, Олгимонтова внука	
12-137	Кн. Льва Романовича Новосильського	
12-138	Кн. Андрія	
12-139	Кн. Дмитра Орлського, і княгиню його Євдокію	Князя Дмитрия Орлского, княгиню его Евдокию (№ 104)
12-140	Кн. Патрикія	
12-141	Іноку княгиню Феодосію	
12-142	Кн. Івана Сенського, що прийняв ангельський образ, і княгиню його Євпраксію	Князя Иоанна **Сонского**, приемшего **иноческий чин**, княгиню его Евпраксию (№ 105)
12-143	Княгиню Марію	
12-144	Кн. Олександра Федоровича	
12-145	Княгиню Катерину	
12-146	Княгиню Мавру	
12-147	Княгиню Софію князя Федорівну Звенигородського	

12-148	Кн. Івана Васильовича великого князя Дмитрова онука	
12-149	Кн. Василя **Івановича**Козельського Зазрики	Князя Василия Козельского Зазреки (№ 102)
12-150	Кн. Федора Олександровича Звенигородського, убитого від татар	Князя Феодора Александровича Звенигородского, убитого от татар (№ 103)
12-151	Княгиню Фетінію, князя Дмитра дочку Всеволодича	
12-152	**Інока** кн. Дмитра Волконського, і княгиню його Настасію, і сина їх князя Василя	Князя Димитрия **Болховского**, княгиню его Анастасию и сына их князя Василия (№ 91)
12-153	Кн. Федора Дмитровича	
12-154	Кн. Івана Мстислава **Свяцслава** (sic!)	Князя Иоанна Мстислава +
12-155	Княгиню Софію	+ княгиню **его** Софию (№ 92)
12-156	Кн. Андрія Всеволодича, і княгиню його Євпраксію	Князя Андрея Всеволодича, княгиню его Евпраксию (№ 93)
12-157	Кн. Володимира Олексійовича, і княгиню його Агафію	
12-158	князя Іванови дочки сницини (? sic!)	
12-159	Кн. Василя Дмитровича	
12-160	**Інока** кн. Симеона Крошинського	Князя Симеона Крошинского (№ 94)
12-161	Кн. Романа	
12-162	**княгиню Євпраксію князь Іванови** Ситславича (sic!)	Князя Иоанна **Станиславича**(№ 95)
12-163	Кн. Симеона **Івановича**Вяземського і тещу його княгиню Настасію	Князя Симеона Вяземского, тёщу его княгиню Анастасию (№ 96)
12-164	Кн. Івана Любортовича, і княгиню його Марію	Князя Иоанна Любартовича, княгиню его Марию (№ 97)
12-165	Кн. Івана Михайловича Трубецького	Князя Иоанна Михайловича Трубецкого (№ 98)
12-166	Кн. Івана Перемишльського	Князя **Василия**Перемышльского (№ 99)
12-167	Кн. Федора Любортовича	
12-168	Кн. Василя Соломирицького **і сина його князя Семена**	Князя Василия Соломиревского (№ 100)
12-169	Кн. Володимира	
12-170	Княгиню Олену	

12-171	Кн. Романа Новосильського і братанича його князя Михаїла Васильовича	
12-172	Кн. Івана	
12-173	Кн. Ярослава, іменем Онисима, **Гуєвиниєвича**, убитого від Литви	Князя Онисима Ярослава, убитого от литвы (№ 101)
12-174	Кн. Андрія	
12-175	Княгиню Ірину	
12-176	Кн. Дмитра Всеволодича	
12-177	Кн. його (?) Адая, іменем Дмитра Єсараєвича	
12-178	Княгиню іноку Настасію Романову	
12-179	Кн. Костянтина	
12-180	Інока кн. Дмитра	
12-181	Кн. Юрія	
12-182	Кн. Андрія	
12-183	Кн. Олександра	
12-184	Кн. Костянтина	

Додаткові джерела

Слід знати, що перша, дуже скорочена інформація про ВС та ПКК в його складі буда надрукована ще в 1842 р. [*Востоков А.Х.* Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума. — Спб.: 1842 г., опис рукопису № 387, с. 579 – 580. Слід зауважити, що в цьому рукописі міститься виписки з синодиків різних київських монастирів, переважно пізнього часу, котрі несуть сліди використання Печерського та / або Введенського синодиків. Ця тема не досліджена]. Одна тільки біда – за ті 175 років, що минули з часу публікації, ніхто з істориків не звернув на неї уваги. Аж поки з'явився відставний фізик-теоретик Микола Жарких «и пыль веков от файлов отряхнул».

Перелік князя Георгія

Для того, щоб відшукати додаткові тексти для ПКК, не треба закривати Введенський синодик: розглянутий нами вище «Перелік князя Георгія» (ПКГ) має спільні точки з ПКК:

ПКК	ПКГ
В. кн. Георгія Київського (12-4)	в. кн. Георгія Київського (11-13)
В. кн. Всеволода Київського, во іноках Кирила (12-5)	в. кн. Всеволода Київського, во іноках Кирила (11-14)

–	в. кн. Георгія, убитого в Києві (11-15)
В. кн. Святослава Чернігівського, **во іноках Гавриїла**, і княгиню його Катерину (12-14)	в. кн. Святослава Київського, во іноках Гавриїла (11-16)
В. кн. Олександра Київського (12-6)	в. кн. Олександра Київського (11-17)
В. кн. Романа (12-7)	в. кн. Романа (11-18)
В. кн. Дмитра (12-8)	в. кн. Дмитра (11-19)
В. кн. Василя (12-9)	в. кн. Василя (11-20)
В. кн. Василя (12-10)	в. кн. Василя (11-21)
В. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла (12-11)	в. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла (11-22)

В переліку царів ПКГ має на два записи більше, ніж у ПКК:

1, «в. кн. Георгія, убитого в Києві» вилучено в ПКК, мабуть з огляду на дублювання запису про «в. кн. Георгія Київського»;

2, «в. кн. Святослава **Київського**, во іноках Гавриїла» в ПКК перефарбовано на «в. кн. Святослава **Чернігівського**, во іноках Гавриїла» (12-14). Ну, до цієї методи укладача ПКК – верстати у «чернігівські» князів з інших столів – нам треба звикати, бо в подальшому розгляді тексту такі приклади будемо зустрічати. При внесенні запису до ПКК було також вигадано «княгиню Катерину» – вже ж не без того (і до вигаданих княгинь треба звикнути).

Особливість ПКГ полягає в тому, що тут зосереджено 3 з 4 згадок Києва у ПКК; друга особливість – та, що ПКГ розриває відносно однорідну послідовність чернігівських князів на початку ПКК. Тому я вважаю, що ПКГ існував як окремий документ, який краще зберігся у переліку царів і вставлений – з деякими деформаціями – у ПКК уже під час переписування останнього в Києві. Тобто цю вставку я відношу до останнього шару редагування ПКК.

Для з’ясування походження ПКГ ми наразі не маємо досить даних. Можна тільки припускати, що він узятий з якогось київського синодика, але для цього треба відшукати ще інші його копії. Безсумнівно тільки, що укладач ВС мав інший, кращий текст ПКГ і включив його в розділ 11; в ПКК цей перелік перероблено, так що він не міг бути джерелом для розділу 11.

Публікація Філарета Гумілевського

Публікація Введенського синодика дозволяє нам дещо інакше подивитись на відзначені уже нами різночитання синодика, опублікованого Філаретом Гумілевським і передрукованого – нічтоже сумняшеся – Г. О. Милорадовичем [Любеч Черниговской губернии Городницкого уезда. – Чтения в обществе истории и древностей российских, 1871 г., кн. 2, с. 25 – 42] та Любецьким синодиком у

публікації Р. В. Зотова [О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Спб.: 1892 г., с. 24 – 29](ті записи, які повністю співпадають у трьох списках, опущено, подано тільки ті, де є різночитання):

ВС	Філарет	Зотов
1. В. кн. Константина Мстислава Чернігівського, создавшего церкву святого Спаса, і княгиню його Настасію	В.кн. Константина Мстислава Черниговского, создавшего церковь св. Спаса, и княгиню его Анастасию, **и сына их кн. Евстафия**	Великого князя Константина **Мстиславича**Черниговского, создавшего церковь святого Спаса, и княгиню его Анастасию
2. В. кн. Николу Святослава Чернігівського і княгиню його Кілікію	В. кн. Николу Святослава Черниговского, и княгиню его Киликию, **и сына их кн. Глеба**	Великого князя Николу Святослава Черниговского и княгиню Киликию
4. В. кн. Георгія Київського	В. кн. Георгия Киевского +	Великого князя Георгия Киевского +
5. В. кн. Всеволода Київського, во іноках **Кирила**	+ во иноцех **Гавриила**	+ во иноцех **Гавриила Всеволода**
в. кн. Георгія, убитого в Києві [перелік царів № 15]	(в Елецком синодике: Кн. Георгия убиенного в Киеве)	–
12. В. кн. Давида Чернігівського і княгиню його Феодосію	В. кн. Давида Черниговского, и княгиню его Феодосию, **и сына из в. кн. Владимира**	Великого князя Давида Черниговского и княгиню его Феодосию
3. В. кн. Михаїла Чернігівського **і княгиню його Феофанну**	Князя Михаила **Олега** [цей запис поставлено не тому місці, де він стоїть в інших списках – між № 13 та 14 ВС = № 10 та 11 ЛС]	Великого князя Михаила Черниговского и княгиню его Феофанию
25. Кн. Бориса Святослава і (sic!) Ольговича **і княгиню його Настасію**	**Великого** князя Бориса Святослава Ольговича [цей запис поставлено не тому місці, де він стоїть в інших списках – між № 14 та 15 ВС = № 11 та 12 ЛС]	Князя Бориса Святослава Ольговича и княгиню его Анастасию
–	В. кн. Георгия Святославича Черниговского [цей запис, відсутній в інших списках, поставлено між № 15 та 16 ВС = № 12 та 13 ЛС]	–
17. В. кн. **Данила Всеволода**Святославича Чернігівського і княгиню його Настасію	В. кн. Всеволода Даниила Святославича, и княгиню его Анастасию	Великого князя Всеволода Даниила Святослава Черниговского и княгиню его Анастасию
18. В. кн. Костянтина **Олега**Чернігівського і синів його Давида, і Гліба, і Олександра	В. кн. Константина Ольговича Черниговского и сынов его Давыда, Глеба и Александра	Великого князя Константина Ольговича Черниговского и сынов его Давыда, Глеба и Александра

28. В. кн. Олега Чернігівського, во іноках Павла, і княгиню його Єфросинію	В Северском синодике: кн. Олега, во иноцех Павла, и княгиню его Ефросинию [точне місце цього запису невідоме, оскільки Філарет помилково приєднав цей запис до Феодосія + Єфросинії (ВС № 16 = ЛС № 13). Це свідчить, що в «Сіверському синодику» не було цього Феодосія.]	–
22. Кн. Бориса Володимира Святославича	Князя Бориса Владимира Святославича + [цей запис поставлено не тому місці, де він стоїть в ВС – між № 24 та 25; але так, як в ЛС]	Князя Бориса Владимира Святославича + [цей запис поставлено не тому місці, де він стоїть в ВС – між № 24 та 25; але так, як у Філарета]
23. Княгиню Олену	+ и княгиню **его** Елену	+ и княгиню его **Евдокию**
34. В. кн. Святослава Всеволодовича Чернігівського, **во іноках Онуфрія**, і княгиню його Марію і сина його Бориса	В. кн. Святослава Всеволодовича Черниговского и княгиню его Марию, и сына их Бориса	Великого князя Святослава Всеволодовича Черниговского и княгиню его Марию, и сына их Бориса
35. В. кн. Федора Мстислава Глібовича **Чернігівського**	В. кн. Федора Мстислава Глебовича	Великого князя Федора Мстислава Глебовича
38. В. кн. Всеволода Ярополчича Чернігівського **іменем Лаврентія**, і **княгинь** його **Федору** і Настасію	В. кн. Лаврентия Всеволода Ярополчича Черниговского и княгиню его Анастасию	Великого князя Лаврентия Всеволода Ярополчича Черниговского и княгиню его Анастасию
40. **Великого**князя Симеона Всеволода Чернігівського, сина його князя Федора Святослава, убитого від Литви, і княгиню його Єфимію	Князя Симеона Всеволода Черниговского и сына его кн. Федора Святослава, убиенного от Литвы, и княгиню его Евфимию	Князя Симеона Всеволода Черниговского и сына его князя Федора Святослава, убиенного от Литвы, княгиню его Евфимию
49. Кн. Святослава Володимировича	Князя **Димитрия** Святослава Володимерича	Князя Димитрия Святослава, **князя Владимира**
51. Кн. Костянтина Михайловича	Князя Константия Михайловича	Князя **Михаила**
53. Кн. Романа **чорноризця**	Князя Романа **черноризца**	Князя Романа
54. Князя Івана, **і княгиню його Феодосію**	Князя Ивана **и княгиню его Феодосию**	Князя Иоанна
55. **Великого**князя Дмитра Чернігівського, убитого від татар за православну віру, і	Князя Димитрия Черниговского, убиенного от татар за православную веру, и	Князя Димитрия Черниговского, убиенного от татар за православную веру, и княгиню его Мамелфу

княгиню його Мамелфу	княгиню его Мамелфу	
59. Кн. Андрія Рильського і княгиню його Олену	Князя Андрея **Волынского** и княгиню его Елену	Князя Андрея Рыльского и княгиню его Елену
60. В. кн. Михаїла Олександровича Чернігівського, **що прийняв ангельський образ**	В. кн. Михаила Александровича Черниговского	Великого князя Михаила Александровича Черниговского
61. В. кн. Романа Михайловича Чернігівського, убитого від князя Юрія Смоленського, і сина його кн. Семена Романовича, і княгиню його Марію **Карачевську**	В. кн. Романа Михайловича Черниговского, убиенного от кн. Юрия Смоленского и сына его кн. Симеона Романовича, и княгиню его Марию Корчевскую	Великого князя Романа Михайловича Черниговского, убиенного от князя Юрия Смоленского и сына его князя Симеона Романовича, и княгиню его Марию Корчевскую
62. Кн. Георгія Курського і сина [його?] князя Юрія	Князя Георгия Курского и сына его кн. Георгия	Князя Георгия Курского и сына его князя Георгия
63. Кн. Федора Мстислава Новгородського і княгині його Матрони	Князя Феодора Мстислава Новгородского, и княгиню его Матрону	Князя Федора **Мстиславича**Новгородского и княгиню его Матрону
75. Кн. Михаїла Всеволодовича, **убитого від татар**	Князя Михаила Всеволодича [цей запис у Філарета і у ВС поставлено не тому місці, де він стоїть у ВС – між № 73 та 74 ВС]	Князя Михаила Всеволодича
74. Кн. Сергія Олександровича	Князя Сергея Александровича	Князя Сергея Александровича, **убиенного от татар**
80. Княгиню Севоложську **іменем**Анастасію і сина її Ксенофонта	Княгиню Всеволожскую Анастасию и сына ее Ксенофонта	+ княгиню **его**Анастасию [тут в ЛС помилково об’єднані сусідні записи]
–	Кн. Корикова	–
104. Кн. Всеволода Устійського, що прийняв ангельський образ	В Елецком синодике поминают кн. Всеволода Устивского [точне місце цього запису не вказане, він поданий як примітка до кн. Сергій Олександровича (ВС № 74)]	
82. Кн. Дмитра Новгородського, **що прийняв ангельський образ, Святославля**	Кн. Димитрия Новгородского (в Киевском синодике: кн. **монах**Дмитрий)	Князя Димитрия Новгородского
83. **Княжну**Марію	княгиню Марию (в Киевском синодике: Мария)	княгиню Марию
89. Кн. Івана Володимира Івановича, і сестру його княгиню Олену, Київського	В Северском синодике: кн. Иоанна Володимера Иоанновича **Киевского**, и сестру его кн. Елену	–

91. Кн. Андрія Вручського і сина князя Василя, убитого в Путивлі	В Северском синодике: кн. Андрея Вруцкого, и сына **его** кн. Василия, убиенного в Путивле	
–	В Киевском синодике после кн. Иоанна и Марии: Терентий, Андрей, Федор, Иоанн [Іван Переяславський і Марія (ВС № 84 + 85 = ЛС № 66) у публікації Філарета проминені; думаю, ці 4 імені є наслідком об'єднання записів ВС № 86 – 88, при цьому екзотичний Теретерей перетворився на заурядного Терентія]	–
93. Кн. Михаїла Трубецького	Кн. Михаила **Андреевича**Трубецкого	Князя Михаила **Андреевича**Трубецкого
94. Кн. Юрія Торуського	Кн. Юрия Торуского	Князя Юрия Туровского
100. Кн. Патрикія Давидовича Стародубського, що прийняв ангельський образ, і княгиню його Олену, і **синів** їх князя Івана	Князя Патрикия Давидовича Стародубского, приемшего ангельский образ, и княгиню его Елену, и сына их князя Иоанна	Князя Патрикия Давидовича Стародубского, приемшего ангельский образ, и княгиню его Елену, сына их князя Иоанна
119. Кн. Романа Новосильського, що прийняв ангельський образ	Кн. Романа Новосильского, приимшего ангельский образ	–
116. Кн. Василя Романовича Новосильського	Кн. Василия Романовича Новосильского [у Філарета він поставлений після Романа (ВС № 119) – не знати, чи так було в його списку, чи він переставив задля стрункості]	–
103. Кн. Данила Романовича Новосильського і сестру його Софію + 117. Кн. Василя Львовича + 137. Кн. Льва Романовича Новосильського	В Елецком синодике поминаются еще: кн. Лев Романович Новосильский, кн. Василий Львович, кн. Даниил Романович Новосильский	–
108. Кн. Федора Звенигородського і княгиню його Софію і **синів** їх князя Олександра	Князя Феодора Звенигородского, княгиню его Софию и сына их князя Александра	Князя Феодора Звенигородского, княгиню его Софию и сына их князя Александра
111. В. кн. **Івана**Скиргайла	В. кн. Скиргайла	Великого князя **Иоанна**Скиргайла
112. Кн. Михайла Євнутієвича і зятя його князя Івана	Князя Михаила Евнутьевича. В Елецком прибавлено: и **чада** его кн. Иоанна, кн.	Князя Михаила Евнутьевича

	Андрея; а в Северском: зятя его кн. Иоанна, кн. Андрея. [Оцей Андрій стоїть у ВС окремо як № 113.]	
114. Кн. Давида **Остійковича**	Князя Давида **Осанковича**	Князя Давида **Остинковича**
115. Княгиню Олександру чорноризицю	и кн. **его** Алекс. чернориз.	и княгиню Александру черноризицу
128. Кн. Симеона **Дрієвича (sic!) Турського**	Кн. Симеона **Юрьевича Торуского**	Симеона **Туровского Юрьевича**
129. Кн. Дмитра Ольгердовича, і княгиню його Анну, і синів його **князя Івана, князя Михаїла**	Князя Димитрия Ольгердовича и княгиню его Анну, сынов их князя Михаила, князя Иоанна	Князя Димитрия Ольгердовича и княгиню его Анну, и сынов их князя Михаила, князя Иоанна
132. Кн. Семена Трубецького, **і княгиню його Настасію**	Князя Симеона Трубецкого	Князя Симеона Трубецкого
131. – 135.	в Киевском синодике: Андрей, Симеон, Анастасия, Юрий, Макарий, Давыд, Мария. [Це скорочення записів ВС № 131 – 135.]	–
152. **інока** кн. Дмитра **Волконського**, і княгиню його Настасію, і сина їх князя Василя	Князя Димитрия Болховского, княгиню его Анастасию и сына их князя Василия	Князя Димитрия Болховского, княгиню его Анастасию и сына их князя Василия
168. Кн. Василя Соломирицького і сина його князя Семена	Кн. Василия Солмирецкого +	Князя Василия Соломиревского
169. Кн. Володимира	+ **и сына его** кн. Володимера	–
170. Княгиню Олену	Княгиню Елену	–

Розглядаючи порівняльну таблицю, можна з упевненістю твердити, що текст, опублікований Філаретом – це не Любецький синодик у тому вигляді, в якому він був опублікований Зотовим. Цей текст подекуди ближчий до тексту ВС, подекуди – до ЛС, але подає власний порядок записів (це, на мою думку, важливіша ознака різниці, ніж різночитання в конкретних статтях; ну, звісна річ, не можна виключати можливості, що цей порядок статей створено самим Філаретом відповідно до його уявлень про перелік).

В розпорядженні Філарета було не менше 4 списків, у співвідношенні яких він не розібрався і подав якийсь свій комбінований текст. Тобто мій попередній висновок про дилетантизм і безпорадність цієї публікації залишається в силі. **Використовувати цей текст для наукового аналізу неможливо**.

Краківський список

Ще один слід переліку чернігівських князів я знайшов у досить несподіваному місці. М. М. Улащик, описуючи Краківський список (17 ст.) «Хроніки Литовської і Жмойтської», відзначив, що в кінці рукопису після хроніки записані Гадяцькі пакти (1659 р.), лист митрополита Ісайї Копинського до князя Ієремії Вишневецького (1631 р.), **реєстр князів чернігівських** та інші дрібні записи [*Улащик Н. Н.* Введение в изучение белорусско-литовского летописания. – М.: Наука, 1985 г., с. 78].

З огляду на склад цих статей, рукописний збірник був присвячений історії України і переписаний не раніше появи Гадяцького договору. Оскільки палеографія вказує на 17 ст., можна орієнтовно датувати рукопис 4-ю чвертю 17 ст. Було б цікаво подивитись той реєстр, для цього виписую з Улащика шифр рукопису: Бібліотека Польської Академії наук в Кракові, відділ рукописів, № 281.

Ця згадка наводить на думку, що ПКК не був одразу розрахований на включення до церковних пом'яників і поширювався як окрема історична стаття. Можливо, що в численних і поки що слабо досліджених рукописних збірниках 2 пол. 17 – 18 ст. з історії України знайдуться інші копії цього переліку. (Звичайно, не бачивши краківського тексту, не можна виключати, що це просто генеалогічний запис; але з іншого боку, Улащик знав, що таке генеалогічний перелік, а в нашому випадку досить одного погляду, щоб побачити: ПКК – це ніяка не генеалогія.)

Микільський список

У синодику київського **Пустинно-Микільського монастиря**, розпочатому в 1734 р., «зустрічаються також роди удільних князів (рід великих князів Чернігівських)» [*Щербина В.И.* Помянник Киевского Пустынно-Николаевского монастыря. – Киевская старина, 1895 г., № 12, с. 91]. В. І. Ульяновський, коментуючи цю повідомлення, відзначив, що Микільський синодик «містить чимало оригінального (наприклад, перелік великих князів Чернігівських), що свідчить про самостійність старого поменника монастиря» [Київський митрополит Спиридон та його догматичний твір "Изложение о православней істинне нашей вере". – Просемінарій. Медієвістика. Історія церкви, науки і культури, 1998 р., т. 2, с. 126].

Цей рукопис зберігається в Києві в Національній бібліотеці ім. Вернадського і чекає на свого Олексія Кузьмука:

И пыль веков от хартий отряхнув,
Правдивые сказанья **оцифрует**.

Отоді ми його й подивимось. Вище, аналізуючи перелік митрополитів, ми вже відзначали залежність Микільського синодика від ВС, тому й погляд Ульяновського вимагає поправки.

Наведені спостереження показують, що можна сподіватись відшукати нові списки ПКК у київських і чернігівських синодиках та / або історичних збірниках.

Нові імена (№ 1 – 28)

Подивимось тепер, що нового дає текст Введенського синодика для розуміння імен князів, розібраних нами на підставі Любецького синодика.

У висновках вживаються ті самі позначення:

– Цифра (1) і зелене тло – виділено осіб, ототожнення яких не викликає ніяких сумнівів.

– Цифра (2) і жовте тло – виділено осіб, ототожнення яких можливе завдяки простим, вірогідним припущенням.

– Цифра (3) і червоне тло – виділено осіб, ототожнення яких вимагає складних, маловірогідних припущень.

– Цифра (4) і жовто-гаряче тло – виділено осіб, відомих тільки із ПКК.

Тут ми пропускаємо записи, для яких ВС не дає нічого нового – для них наш аналіз ЛС залишається в силі.

1. В. кн. Константина Мстислава Чернігівського…

У ВС ми маємо кращий текст, а в ЛС – зіпсований. Тому ми можемо більш упевнено говорити, що це – кн. Мстислав Володимирович. Але треба одразу зауважити – і тут, і надалі для всіх записів, кваліфікованих нами як «певні» (1) або «допустимі» (2) – ці твердження означають лише особу самого князя і не поширюються на решту деталей запису.

Так, в даному конкретному випадку ми не можемо бути певними ані щодо християнського імені «Костянтин», ані щодо «княгині Настасії».

Висновок: князь Мстислав Володимирович († 1036) (1).

3. В. кн. Михаїла Чернігівського, і княгиню його Феофанну

До того, що сказано в статті про Любецький синодик, додам, що по ім’я *Феофани* зовсім необов’язково було ходити аж до Візантії 11 ст. – ми маємо його ближче, у тому ж ВС (розділ 280; розділ 379-2-6; розділ 538-2-39).

4. В. кн. Георгія Київського

Як я і припускав, цей запис ЛС виявився зіпсованим, тут об’єднано два сусідніх записи ВС. Георгій Київський може означати:

– кн. Ярослава (Георгія) Володимировича (Мудрого, † 1054);

– кн. Всеволода Ольговича († 1146), який **здогадно** мав християнське ім’я Георгій;

– кн. Юрія Володимировича († 1157) (Долгорукого), на тій підставі, що Юрій – це простонародна форма нормативного грецького імені Георгій.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

5. В. кн. Всеволода Київського, во іноках Кирила

В ЛС цей *Кирил* перетворився на *Гавриїла* (ми бачимо, що автор ЛС цілком міг би працювати «науковим співробітником» в Національному заповіднику «Софія Київська» – там люблять такі трансформації імен і навіть публікують їх як «науку»). Це ім'я може стосуватись:

– кн. Всеволода Ярославича († 1093);

– кн. Всеволода Ольговича († 1146);

– кн. Всеволода Святославича († 1215) (Чермного).

Звичайно, спокусливо побачити тут саме Всеволода Ольговича – от і в Кирилівській церкві є великий цикл розписів, присвячених св. **Кирилу**. Але я не історик і давно вже не маю ніякого стосунку до Національного заповідника «Софія Київська», тому мені такі дитячі забавки не личать. Жоден із згаданих нами Всеволодів не приймав чернецтва (детально – в моїй роботі «Звичай постриження правителя в ченці»), тому інока Кирила слід вважати вигадкою автора ПКК.

До речі, якщо вже у нас зайшла мова про Кирилівську церкву в Києві – не вірте фантазіям, буцімто її побудував кн. Всеволод Ольгович. Він помер у **Києві**, а похований був у **Вишгороді**. Тобто мертвого князя везли з Києва попри місце майбутньої Кирилівської церкви і… повезли далі, бо цієї церкви на той час не існувало навіть у проекті. Якби церква існувала хоч у якомусь вигляді (бодай недобудована), її фундатора могли б поховати в ній (як Мстислава в 1036 р. в недобудованому Спаському соборі в Чернігові).

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

6. В. кн. Романа

Оскільки визначення «Київський» додано в ЛС, ототожнення з Романом Ростиславичем († 1180) скасовується. Це міг бути будь-який інший Роман:

– кн. Борис-Роман Володимирович († 1015) (святий мученик);

– кн. Роман Федорович Сангушко († 1571) (хіба він не князь? хіба він не Роман?).

Всього різних князів Романів можна назбирати зо три десятки.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

9 † 10. В. кн. Василя

У ВС ми маємо одразу два записи про «великого князя Василя», тоді як в ЛС Василь № 10 помилково приєднаний до Всеволода № 11. В Москві в різний час

правили чотири Василя (не відкидаємо Василя Шуйського – він теж був цар і *великий князь*). Але титул «великий» стосовно князя в ПКК нічого не вартий (скоро побачимо). Інших князів Василів Вікіпедія знає понад 40.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

11. В. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла

Цей запис, звільнений від зайвого «Василя», ми можемо більш упевнено пов'язувати з літературним князем Всеволодом-Гавриїлом з новгородської уставної грамоти для церкви св. Івана на Опоках, сфальшованої в кінці 14 ст. Докладніше – № в коментарі до ЛС.

Висновок: можна вважати цього князя запозиченим із пізнього письмового джерела (6), але в реальності він не існував (3).

18. В. кн. Костянтина Олега Чернігівського і синів його Давида, і Гліба, і Олександра

Оскільки у ВС цей князь атестований *Олегом*, а не *Ольговичем*, можна повторити наш пошук тепер стосовно Олега.

Олег Інгваревич († 1258) мав тільки одного сина Романа і випав із нашого змагання. Залишається знову Олег Святославич († 1115), котрий мав синів Всеволода, Ігоря та Святослава. Еврика?

Християнське ім'я Олега **невідоме**. його вважають Михаїлом на підставі того ж таки ЛС та написів на печатках (котрі, на мою думку, не дають ніяких підстав для категоричних тверджень). І Всеволод зовсім не схожий на потрібного нам Давида. А Ігор – на Гліба. Та й Святослав, між нами, фізиками-теоретиками кажучи, не надто подібний до Олександра. Деякі спільні літери є, але не більше.

Висновок: невідомі князі, вигадані в ПКК (4).

21. Князя Михаїла княгиню Євдокію

Оскільки цей запис іде за добре відомим Михайлом Всеволодовичем Святим, спокусливо вважати Євдокію його жінкою. Але ми скоро побачимо, до для автора ПКК **вигадати княгиню** – це найпростіша річ.

В ЛС писар додав слово «і» – ***і***, даруйте, за каламбур! – утворив ще одного князя Михаїла. За жінку цьому новоствореному Михаїлу він дав Олену, яка у ВС записана нижче (№ 23). Натомість безгосподарна Євдокія приписана в жінки кн. Борису (ВС № 22). Думаю, все це – просто непорозуміння і плутанина в ЛС.

Висновок: особа, відома тільки з ПКК (4).

22. Кн. Бориса Володимира Святославича

Цей князь, позбавлений у ВС своєї «княгині Євдокії» (№ 21), знову привернув мою увагу. В попередньому розгляді я поставився до нього надто поблажливо й ліберально, не розглянувши всіх можливостей. А з огляду на численні випадки плутанини в ПКК не можна відкинути й такого варіанта: «Кн. Бориса – **сина** Володимира Святославича». Тобто святого Бориса († 1015) і рівно ж святого Володимира († 1015).

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

27. Великого князя Антонія Володимира Ігоревича і Петронеллу

На те, що в одному списку він великий, а в другому – просто князь, не звертаємо уваги. А от Петронелла – то вже щось цікаве! Писар ЛС, замість очікуваного додавання «і княгиню його» – відкинув це католицьке ім'я. Перегляд Вікіпедії показав, що ім'я Petron***e***lla набуло поширення від кінця 17 ст. і вживається досі, натомість давня форма Petron***i***lla епізодично вживалась в 4 – 14 ст. і нині цілком вийшла з ужитку.

Із числа Петронілл найбільш відома іспанська графиня Коменж(1184 – 1251), але як вона влучила в автора ВС? Адже вона не була героїнею якого-небудь літературного твору, та й інших літературних героїнь з таким іменем не видно. Свята Петронілла шанується як свята мучениця – але виключно у католицькій церкві.

Отже, якщо не не якась банальна описка – маємо інтригуючий слід католицького впливу («Житія святих» Петра Скарги?) на ПКК. Цей вплив, ясна річ – дуже пізній, не раніше за кінець 16 ст., а більш імовірно – часу Петра Могили, 2 чв. 17 ст.

Ще одну Петронеллу я знайшов у довіднику Ю. Вольфа – княжну Петронеллу Дмитрівну Масальську, католицьку черницю (жила, орієнтовно, в 1 пол. 17 ст.) [*Вольф*, с. 252]. Також у 1642 – 1655 роках відома княжна Петронелла Стефанівна Четвертинська [*Вольф*, 44]. Десь у цей же час (1 пол. 17 ст.) відома Петронелла Петрівна Потій (онука Іпатія Потія, уніатського митрополита) [*Несецький*, 7, 337]. В 4 чв. 16 ст. відома Петронелла Станіславівна Суходольська, а Петронелла Олександрівна Суходольська була, мабуть, її племінницею [*Несецький*, 8, 557]. Також маємо звістку з 1 пол. 17 ст. про Петронеллу Василівну Воронич [*Несецький*, 9, 428].

Тут містяться плани одразу двох історичних романів. В першому треба відправити князя Володимира Ігоревича в Іспанію – битись на лицарському турнірі і служити графіні Коменж (вони ж, прецінь, сучасники!). В другому романі треба вивести хлопця простого селянського роду, котрий закохався у княжну Петронеллу Масальську, а оженитись їм було неможливо через різницю суспільного стану. І от він пішов у ченці Печерської лаври і записав свою недосяжну (і померлу) кохану в синодик.

Висновок: не бачу підстав сумніватись в особі Володимира Ігоревича (1). Петронеллу треба вважати вигадкою ПКК (3).

28. В. кн. Олега Чернігівського, во іноках Павла…

Єдиний Олег, який реально княжив у Чернігові (недовгий час і то захватним правом) – це Олег Святославич († 1115), котрому ми умовно присудили третє місце в ЛС. Але на визначення *Чернігівський* у ПКК покладатись не можна, бо в ньому зазначено значно більше чернігівських князів, ніж реально правили в Чернігові. Якщо вважати це означення як належність до чернігівського дому, то там Олегів відомом немало (ми вже переглядали їх). Всі записи про чернецтво князів у ПКК – вигадки.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

Нові імена (№ 29 – 60)

29 – 32. Кн. Дмитра, Андрія, Івана, Гавриїла Мстиславичів

Не ясно, чи множина у слові Мстислав**ичів** поширюється на всі 4 особи, чи на 3, чи на 2. Якщо їх усіх вважати Мстиславичами, то:

– достовірних князів на ім'я Дмитро Мстиславич наука не знає (гіпотезу Зотова ми розглянули і відкинули);

– єдиного відносно достовірного Андрія Мстиславича (+1246) згадано в Рогозькому літописці під 6754 р. На нього вперше вказав я. До цієї згадки (через 165 років після події) варто ставитись з обережністю. Рід його невідомий, і тому ми не знаємо, чи були в нього брати;

– ми маємо також літературно-міфічного князя Андрія Звенигородського – сина князя Мстислава Карачевського [родовідна книга 1581 р. – ВОИДР, 1851 г., т. 10, с. 244]. Там названо тільки одного його брата – Тита. Тому «наш» Андрій походить не з родоводів;

– чи не єдиний відомий з джерела Іван Мстиславич (ІпатЛ, 6734 р.) був князем луцьким (бл. 1226 р.). Інших синів у його батька – Мстислава Ярославича Німого – не відомо.

– князів на ім'я Гавриїл наука не знає.

Висновок: вигадані автором ПКК (4).

33. Кн. Івана Ярославича і княгиню його Настасію

Єдиний відомий науці князь Іван Ярославич (+1327) княжив у Рязані. Ми вже розглядали його (ЛС № 69) і присудили йому № 12-92 у ПКК. З такими самими підставами можна вважати, що і цей запис вказує на нього. Ми не повинні журитись подвоєннями записів про одну й ту саму особу – кожен довгий перелік складався з кількох джерел, і подвоєння записів не тільки можливе, а навіть неодмінне.

Щоправда, тут йому надана княгиня *Настасія*, а в 12-92 – *Василиса*, але на це не треба звертати уваги – всі імена княгинь у ПКК слід a priori розглядати як вигадки.

Висновок: ще один запис про Івана Ярославича (+1327) (5).

36. Кн. Пантелея

Князя Пантелеймона Мстислава ми вже розглядали як № 19 в ЛС (№ 12-24 у ПКК) і знайшли, що він науці не відомий.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

38. В. кн. Всеволода Ярополчича Чернігівського іменем Лаврентія, і княгинь його Федору і Настасію

Цей рідкісний запис, коли одному князю надано одразу двох жінок, в ЛС передано спрощено: залишено тільки Настасію, а Федору відкинуто («Судья решил: чтоб не было разврата…»). Однак в Ростовському синодику 1643 р. ми бачимо не менше п'яти записів «один князь + дві княгині» [*Конев С. В.* Синодикология. Часть 2. Ростовский соборный синодик. – Историческая генеалогия, 1995 г., № 6, с. 95 – 107]. Залишаємо незмінним

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

39. Кн. Василя Чернігівського…

В чернігівському домі не було князів на ім'я Василь – хіба що думати про Василя Козельського (+1238), якого ми вже розглядали (ЛС № 46) і присудили йому № 12-58 у ПКК. Залишаємо незмінним

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

42. В. кн. Чернігівського, оставившему дванадесять тем людей и приемшему ангельский образ инока Леонтия

Тут між словами *князя* та *Чернігівського* явно бракує імені. Тому писар ЛС переставив чернече ім'я Леонтій на початок, зробивши його князівським, а в якості чернечого імені використав наступний запис ВС (№ 12-43) – «інока князя Василя». Внаслідок такої реформи окремий інок князь Василь зник, але логіка запису врятована.

Нова, явно давніша редакція цього запису у ВС все ж не дає мені підстав відносити цей запис до кн. Олега Романовича з попереднього запису. Залишаємо незмінним

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

48. Кн. Дмитра + 49. Кн. Святослава Володимировича

З цих двох князів писар ЛС утворив двох інших – Дмитра-Святослава та Володимира.

Князів на ім'я Святослав Володимирович ми маємо трьох, померлих у 1015, 1115 та 1167 роках.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

51. Кн. Костянтина Михайловича

В ЛС цей князь перетворений на Михаїла, про якого не можна було нічого сказати. Єдиний відомий науці князь Костянтин Михайлович(+1345) княжив у Твері. Аби Борис Михайлович (№ 12-101) не залишався в ПКК єдиним представником тверського дому – варто прийняти

Висновок: припущення можна прийняти із застереженнями (2).

56. В. кн. Михаїла Дмитровича Чернігівського

Через надмірне читання книжок з історії я пішов помилковим шляхом, коли писав про цього князя. «Історики» ухопились за визначення *Чернігівський*, котре нічого не значить і часто є просто вигадкою автора ПКК.

Тепер я, керуючись заповітом тов. Леніна, «піду іншим шляхом» і пошукаю князя Михайла Дмитровича.

Не треба мати семи п'ядів у лобі (достатньо 6.5 або навіть 6), щоб відшукати князя Михайла Дмитровича Холмського († 1486) із тверського княжого дому. Звичайно, наполягати на тому, що в ПКК записано князя *Холмського*, злегка перефарбованого у *Чернігівського*, не випадає (до того ж не слід забувати чисто родовідного князя Михайла Дмитровича Ольгердовича, № 12-129), тому залишаємо незмінним

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

57. Кн. Федора Дмитровича

Та сама помилка допущена мною і в оцінці цього запису. Рухаючись уже накресленим «ленінським курсом», знаходимо таких кандидатів на це місце в ПКК:

– маловідомий князь Федір Дмитрович Заозерський (з дому ярославських князів), згаданий у Єрмолінському літописі під 6943 (1435) роком [ПСРЛ, 1910, т. 23, с. 148];

– князь Федір – син чисто родовідного князя Дмитра Федоровича Приїмка-Ростовського і сам, мабуть, також чисто родовідний (тобто кандидат у літературно-міфічні князі);

– князь Федір Дмитрович Гвоздь, баснословний засновник роду князів Гвоздевих-Ростовських, жив орієнтовно в 2 пол. 15 ст., небіж попереднього;

– князь Федір Дмитрович Бахтеяр, баснословний (?) засновник роду Бахтеярових-Ростовських, помер (нібито) перед 1550 р. (але я не знаю, з яких джерел це узято). Наскільки всі ці Федори Дмитровичі історичні – я судити не берусь; ясно тільки, що імена Дмитро та Федір були дуже популярні в частині ростовського дому;

– князь Федір Дмитрович Пронський († 1537);

– князь Федір Дмитрович Приїмков-Ростовський, жив за часів царя Івана 4-го, орієнтовно в сер. 16 ст. (деякі довідники плутають його зі згаданим вище Федором Гвоздем);

– князь Федір Дмитрович Шастунов-Мешков († 1596), про якого наука майже нічого не знає;

– князь Федір Дмитрович Шастунов (з дому ярославських князів, † 1600);

– Князь Федір Дмитриевич Пожарський (з дому стародубських князів, † 1632).

Ось скільки в нас на лаві запасних Федорів Дмитровичів! Ми всіх їх любимо однаково і не можемо віддати комусь рішучу перевагу; тому -

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

60. В. кн. Михаїла Олександровича Чернігівського, що прийняв ангельський образ

Та сама помилка, що й в попередніх двох випадках, допущена мною і в оцінці цього запису. Насправді є тільки один реальний претендент на цей запис – князь Михайло Олександрович Тверський (+1399), котрий прийняв перед смертю чернецтво. Історія з його постриженням прекрасно відома, про це складена велика повість, поширена у великоруському літописанні.

Автор ПКК узяв від нього ім'я, по-батькові та біографічний факт і сконструював із нього чернігівського князя.

Висновок: міфічний князь, сконструйований з уламків Михайла Тверського (+1399) (3).

Нові імена (№ 63 – 80)

63. Кн. Федора Мстислава Новгородського…

Поправку до тексту ЛС, котра тепер підтверджена давнішим списком (ВС), ми вже розглядали. Залишаємо незмінним

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

64. Кн. Мстислава Карачевського

Літературно-міфічного князя Мстислава Карачевського ми добре знаємо [родовідна книга 1581 р. – ВОИДР, 1851 г., т. 10, с. 244] як мнимого «сина»

Михайла Всеволодовича Святого. Нема сумніву, що автор ПКК мав на увазі саме його, але з обережності проминув вказівку на його рід.

Висновок: особа, запозичена з родовідних книг (6), реально не існувала (3).

65. Кн. Костянтина Давидовича Новгородського…

І цьому князю я не приділив достатньо уваги!

Рухаючись накресленим вище «ленінським курсом», відшукуємо єдиного відомого науці князя Костянтина Давидовича. Згадку про його смерть подає в статті 6726 (1218) р. Московський звід 1492 р. [ПСРЛ, 1949 р., т. 25, с. 115]; з цього зводу звістка переїхала і до Воскресенського літопису [ПСРЛ, 1856 г., т. 7, с. 125]. Підозріло тільки, чому запис цей з'являється через 274 роки після події – жоден авторитетний для поч. 13 ст. літопис його не знає.

Справа роз'яснюється зі зверненням до генеалогії князів Фоминських – вони виводили свій рід від цього Костянтина. Де ці Фоминські княжили – науці невідомо, я навіть думаю, що ніякого Фоминського князівства ніколи не існувало, а прізвище їх походить від якогось (баснословного) Фоми.

Так чи інакше, перший відомий з джерел князь Федір Фоминський згадується у 6847 (1339) році [Рогозький літописець. – ПСРЛ, 1922 г., т. 15, ч. 1, стб. 52]. Знаменно, що імені батька при цьому літопис не подає. У Федора не було предків – він сам став предком Фоминських.

Смоленська волость Фоминичі згадана під час переговорів литовських послів з московським урядом щодо укладення мирного договору (січень – лютий 1494 р.) [Сборник Русского исторического общества, 1882 г., т. 35, № 24, с. 136]. Можливо, це сучасне село Фоминичі в Калузькій області Росії (до складання історії цього села наука поки що не дійшла). Але ніякої згадки про князів Фоминських при цьому нема – попри те, що рід князів Фоминських був діяльним на цей час.

Коли в кінці 15 ст. люди почали цікавитись – що це за князі і яким відділенням їм був виданий паспорт – князі Фоминські подбали за створення родовідної легенди і почали підшиватись під князів смоленських. Для підкріплення цієї легенди в літописи було вписано **вигаданого** князя Костянтина Давидовича. Звичайно, лакуна у 120 років між Костянтином і Федором виключає можливість визначити походження останнього, але в часи виникнення легенди такі високі вимоги до вигадок не висувались, і «смоленське» походження Фоминських прижилося, а пізніше було сприйнято навіть у «науковій» літературі.

Чи знав цю комбінацію автор ПКК чи ні – ми судити не можемо (певне знайомство з Воскресенським літописом ми відзначали, але цей випадок – невиразний).

Висновок: князь, вигаданий автором ПКК (3).

67. Кн. Костянтина Романовича

Надмірне читання істориків знову ввело мене в оману – я подумав, що це невідомий науці «путивльський» князь. Але:

– Костянтин Романович (+1306) – відомий з джерел рязанський князь;

– князь Костянтин Романович Волконський (+1560) [*Власьев Г. А.*Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 3, с. 328, 329] – також відомий із джерел.

Можливо, знайдуться ще й інші претенденти. Я не можу віддати комусь перевагу.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

68. Кн. Михаїла Романовича, убитого від Литви

Так само довірившись історикам, я не звернув достатньої уваги на цю особу. А між тим треба тільки відкинути думку про Путивль і пошукати ширше, щоб деяких Михаїлів Романовичів відшукати:

– це може бути кн. Михаїл, син Романа Старого (ІпатЛ під 6772 – 1264 роком);

– це може бути помилкове написання імені князя Романа Михайловича Брянського – учасника походу 1375 р. (так записано в Новгородському літописі Дубровського [ПСРЛ, 2007 г., т. 43, с. 125]);

– це може бути помилкове написання імені князя Романа Семеновича Новосильського – учасника походу 1375 р. (так записано в Новгородському літописі Дубровського);

– це може бути Михайло Романович Мезецький (+1506), який загинув у поході на Казань;

– це може бути Михайло Романович Друцький – відомий з родоводів засновник дому князів Друцьких. Чи справі цей Михайло Друцький – Романович, і від якого Романа він походить – достеменно невідомо (думаю, все це – баснословіє); але автор ПКК міг вірити в його існування, як вірять простодушні сучасні «генеалоги».

Отже, претендентів до цього імені не так і мало, хоча серед них немає жодного «убитого від Литви».

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

75. Кн. Михаїла Всеволодовича, убитого від татар

Писар ЛС переплутав тут текст, і убитим від татар у нього вийшов кн. Сергій (№ 12-74). А тепер, маючи текст ВС, маємо підтвердження мого припущення, висловленого на здогад буряків – що це подвоєння запису про Михайла Святого (№ 12-20).

Висновок: дублікат запису про кн. Михайло Всеволодович († 1246) (5).

76. Кн. Святослава Давидовича

Претендувати на це місце в ПКК може князь Святослав Давидович, більше відомий як Святоша († 1143). Але ми вже розбирали іншого претендента (ЛС № 10 = ВС № 12-13) і можемо повторити: найбільш яскравий та відомий епізод його біографії – постриження у ченці – в жодному із цих записів не відбитий. Треба сказати, що в ПКК нема жодного реального повідомлення про постриження, всі вони – вигадані.

До речі, слід знати: коли в синодику хотіли пом'янути князя Миколу Святошу, його так і записували: «князя Николу Святошу» [*Востоков А.Х.*Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума. — Спб.: 1842 г., опис рукопису № 387, с. 578. Це виписка з пом'яника церкви св. Бориса і Гліба у Вишгороді біля Києва]. Точно такий самий запис ми бачимо і в самому ВС (81-10). Це – незаперечний слід знайомства з письмовими джерелами (літописом та Печерським патериком), і тому спроби знайти інший запис цього князя в синодиках виглядають непереконливо.

Про іншого претендента на звання Святослава Давидовича повідомляє нам Лаврентіївський літопис:

> В літо 6736 [1228]. Помер син Давидів Муромського місяця квітня на святому тижні празниковому.
>
> Того ж тижня преставився і сам Давид Муромський у ченцях і у схимі.
>
> Того ж літа преставився Мстислав Мстиславич у ченцях і у схимі.
>
> Того ж літа Святослав відпустив княгиню свою по світу, бо вона схотіла до монастиря, і дав їй великий наділ. [І вона] відійшла від нього до Борисова дня [24 липня] і пішла до Мурома до братії своєї, і постриглася.

У своїй статті про звичай постриження я згадував про останній епізод, але не спинявся над питанням, про якого Святослава йдеться. Л. В. Войтович упевнено пише: Святослав Давидович († 1228) – син муромського князя Давида Юрійовича [*Войтович Л. В.* Розділ Князівські династії східної Європи. – Льв. : 2000 р., 3.6. Святославичі. Чернігівські, муромські і рязанські князі, № 48], посилаючись, природно, на цитований запис Лаврентіївського літопису.

Вікіпедія творчо розвиває цю фантазію далі, згадуючи про участь цього Святослава Давидовича у поході на болгар в 1220 р. (це – чисте непорозуміння, Святослав цього походу – це Святослав Всеволодович, син Всеволода Велике Гніздо).

Чи справді так?

Зауважимо для початку, що стаття (або перші два записи) може бути ультра-березневою. Світлий тиждень у 1227 (6736 – 5509) р. припадав на 11 – 17 квітня, а в 1228 (6736 – 5508) р. – на 26 березня – квітня. Отже, скоріше 1227 р., хоча М. Г. Бережков вважав, що тут чисто березневий стиль [Хронология русского летописания, М., 1963 г., с. 89]. Померлий син Давида Муромського не названий на ім'я, і ми повинні змиритися з тим, що цього імені ми не дізнаємось. Далі в розповідь про

муромські справи вклинюється запис про Мстислава Мстиславича, а потім – запис про Святослава і його княгиню.

Цю княгиню я вважаю донькою Давида Муромського, і повернулась вона до Мурома до своїх братів (думаю – синів Давида, які стали його наступниками). І вже в Муромі вона постриглась у черниці. Вираз літописця «відійшла від [Святослава]» я розумію так, що вона мешкала з чоловіком у якомусь іншому, не названому місті, але явно не в Муромі (1, писати про «відхід» з Мурома до Мурома не виглядає логічним; 2, цей Святослав явно не був близьким родичем Давида і не міг постійно мешкати в його столиці).

Я думаю, що Святославом із цього запису слід вважати таки Святослава Всеволодовича († 1253), котрий, якщо довіряти Вікіпедії, княжив у цей час у Юр'іві-Польському. Оскільки літопис писався у Владимирі, всі сини Всеволода були йому та його читачам добре знайомі, і він не вважав за потрібне щоразу їх представляти. За наявності такого доброго кандидата вигадування ad hoc інших Святославів вважаю зайвим.

Отже, ніякого Святослава Давидовича Муромського в літописі нема. Померлий син Давида – це однозначно не Святослав з наступного повідомлення (інакше послідовність оповідання була би протилежною).

Яка користь для ПКК із цієї студії? Та, що в історії реально існував тільки один Святослав Давидович (Святоша). Але присудити йому це місце в ПКК можна тільки дуже умовно.

Висновок: припущення про Святошу († 1143) можна прийняти із**великими** застереженнями (2).

77. Івана страстотерпця чудотворця

Більш докладний запис про нього стоїть нижче під № 12-88.

Висновок: дублікат запису № 12-88 (5).

79. і сина їх князя Василя, убитого від татар

Якщо про князя Дмитра Курського (№ 12-78) наука нічого сказати не може, то для імені його сина – князя Василя Дмитровича – є певні кандидати:

– великий князь московський Василь Дмитрович († 1425);

– його сучасник, дядько (брат матері) і повний тезка Василь Дмитрович Кирдяпа († 1403).

Але вони нам не підходять, тому залишаємо

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

80. Княгиню Севоложську іменем Анастасію і сина її Ксенофонта

Відомий у 15 – 17 ст. московський служилий рід Всеволожів, хоча й придбав собі в баснословні предки смоленського князя Олександра Всеволодовича, сам князівським не був. Думаю, в ПКК тут описка, краще читати «Анастасію княгиню Всеволожу» – тобто жінку князя Всеволода.

Висновок: відомі тільки з ПКК (4).

Нові імена (№ 82 – 97)

82. Кн. Дмитра Новгородського, що прийняв ангельський образ, Святославля

Визначення *Святославля*, котре є у ВС, але опущене у ЛС, змінює ситуацію. Якщо про «Дмитра Новгородського» нічого не можна було сказати, то відшукати князя Дмитра Святославича, котрий прийняв чернецтво, зовсім не важко. Він княжив у Юр'іві-Польському і помер у 1269 р. Літописні згадки про його постриження зібрані в статті «Звичай постриження правителя в ченці».

Як ми вже бачили на прикладі Михайла Олександровича (№ 60), перефарбованого з тверських у чернігівські, автор ПКК приписав цьому історичному князю міфічне «Новгородське князівство». Отже, наша ідея – рухатись «ленінським курсом», тобто відшукувати кандидатів на місця в ПКК за іменем та батьком, виявляється плідною.

Висновок: міфічний князь, сконструйований з уламків Дмитра Юр'івського († 1269) (3).

86. Кн. Теретереєві, що полишив беззаконну віру і возлюбив правовірну Христову віру

Ім'я цього загадкового *Теретерея* нагадує нам про болгарського царя Георгія Тертера († 1308..1309), який начебто походив із половців. Тобто сам Георгій або хтось із його предків таки прийняли православну віру. Тертером називали також його сина Федора-Святослава та його онука Георгія 2-го. Чи мав цей болгарський рід якесь відношення до розглядуваного запису – нині сказати не можна, можна тільки зауважити, що середньовічні руські джерела (наприклад, Хронограф) таких болгарських царів не знають.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

89. Кн. Івана Володимира Івановича, і сестру його княгиню Олену, Київського

Князів Іванів Івановичів одна тільки Вікіпедія знає дванадцять, обирай будь-якого за смаком. Всі вони жили у Великоросії в 14 – 16 ст., тобто по хронології підходять.

А от князів Володимирів Івановичів наука до купи поки що не звела. Я ж знайшов їх небагато:

– чисто «родовідний» князь Володимир Іванович Оболенський (здогадно, 1 пол. 15 ст.) [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 2, с. 254];

– князь Володимир Іванович Бахтеяров-Ростовський († 1617).

Ім'я *Володимир* не було популярним у 13 – 18 ст., більше поширене у 19 – 20 ст., тому й претендентів не багато. Думаю, що жоден з цих Іванів / Володимирів нам не підходить, можна припускати, що цей запис зіпсовано і тут зведено до купи кількох осіб.

Ніякої «путивльської династії київських князів» із цих записів виводити не можна (принаймні, у тверезому стані).

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

90. Боярина Михаїла Андрійовича Упирчика і сина Івана Блуда

А от боярин Упирчик і син (неясно, чий) Блуд – так і просяться на сторінки історичного роману!

Від старорежимного воєводи Блуда (977 р.) тут лишилось хіба ім'я, але й це запозичення – дуже сумнівне, бо ПКК нічим не показує знайомства з найдавнішим літописом. Роду Упир / упирчик у довіднику Бонецького немає [*Boniecki A.* Poczet rodów w w.ks.Litewskim w 15 i 16 ww. – Warszawa: 1887].

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

91. Кн. Андрія Вручського і сина князя Василя, убитого в Путивлі

Слово *Вручського* всі розуміють як *Овруцького* і записують цього Андрія у правителі Овруча. Це, ясна річ, повна фантастика, максимум, що можна допустити – що якийсь невідомий науці князь Андрій володів якимось невідомим науці хутором біля Овруча.

З князями Василями Андрійовичами ситуація краща:

– чисто «родовідний» князь Василь Андрійович Вяземський(здогадно, 1 пол. 13 ст.);

– баснословний князь Василь Андрійович Суздальський († 1309), відомий тільки з літописів 16 ст.;

– рівно ж баснословний князь Василь Андрійович Пожарський(здогадно, 4 чв. 14 ст.), відомий тільки з родоводів;

– чисто «родовідний» князь Василь Андрійович Щербатий Оболенський (здогадно, 1 пол. 15 ст.) [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 2, с. 254];

– князь Василь Андрійович Ногтев (з дому Шуйських, відомий у 1495 – 1529 роках);

– князь Василь Андрійович Ногтев-Ноготок (з дому Оболенських, відомий у 1515 – 1538 роках);

– князь Василь Андрійович Микулинський (з тверського дому, відомий у 1512 – 1540 (помер) роках);

– князь Василь Андрійович Сицький (з ярославського дому, † 1568);

– князь Василь Андрійович Звенигородський (відомий у 1576 – 1616 роках);

– князь Василь Андрійович Голіцин († 1652).

Звичайно, жоден з них не відповідає «нашому» Василю Андрійовичу – я тільки хотів показати, що ця комбінація імен досить поширена, і вигадування ще одного князя з таким іменем не могли викликати підозри. «Границю треба переходити непомітно, краще за все – у натовпі».

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

93. Кн. Михаїла Трубецького

Як бачимо, тут нема по-батькові *Андрійович* (це додано у ЛС). Але це не змінює нашого висновку, бо єдиний відомий науці Михайло Трубецький – це князь Михайло Андрійович Трубецький († 1556).

Я не думаю, що писар ЛС звірявся з родовідними книгами – скоріше можна припустити випадковий пропуск у ВС та існування кращого, повнішого протографа.

Висновок: можна прийняти ототожнення з князем, померлим у 1556 р. (1).

94. Кн. Юрія Торуського

Тут текст ВС кращий за ЛС, що підтверджує наш попередній

Висновок: можна прийняти цього князя за Юрія Торуського (6), але не можна визнати реальності його існування (3).

97. Кн. Івана Івановича Отпавлия, і княгиню Феодосію, і синів його

Можна думати, що наступні князі Ярослав (№ 98) та Василь (№ 99) – сини цього загадкового *Отпавлія*. Про кількість князів Іванів Івановичів ми вже згадували вище (№ 89), вони нам ні на що не надаються.

А от померлий перед 1505 роком князь Ярослав Іванович Глинський може в нашому господарстві знадобитись! (Тут ми вже рухаємось шляхом відомої Коробочки.) Він мав молодшого брата Василя († 1538). Їх батько – Іван **Семенович** Глинський відомий у 2 пол. 15 ст., помер у 1504 р. [*Вольф*, с. 89].

Найкраще відомий з них Іван Семенович, про Василя є тільки одна документальна згадка. Ярослав же відомий виключно з родоводів [ВОИДР, 1851 г., т. 10, с. 158, 85].

Ясна річ, така гіпотеза передбачає сильне псування цього запису при переписуванні, тому до відшукання інших копій ми робимо

Висновок: записи не вдається пояснити (3).

Нові імена (№ 102 – 120)

102. Кн. Дмитра Друцького

Запас князів Дмитрів Друцьких у нас немалий [*Вольф*, с. 57 – 64]:

– князь Дмитро 1-й Васильович Друцький (відомий тільки з родоводів);

– його брат у других князь Дмитро 2-й Семенович Друцький (відомий тільки з родоводів);

– князь Дмитро 3-й Васильович Друцький (онук Дмитра 1-го, † 1510);

– князь Дмитро 4-й Семенович Друцький Секира (онук Дмитра 2-го, відомий у 1425 – 1432);

– князь Дмитро 5-й Іванович Друцький (більше відомий як Дмитро Путятич, † 1505);

– князь Дмитро 6-й Юрійович Друцький (згаданий 1508);

– князь Дмитро 7-й Іванович Друцький († перед 1507).

І це не рахуючи численних князівських родин, які походять від Друцьких (де теж могли бути свої Дмитри).

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

103. Кн. Данила Романовича Новосильського і сестру його Софію

Такий князь згадується у Вікіпедії, у Вольфа [*Вольф*, с. 278] та у Власьєва [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 22]. Тільки цей останній дав посилання… на Зотова [*Зотов Р. В.* О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Спб.: 1892 г., с. 130], а Зотов, у свою чергу, послався на Філарета з його Єлецьким синодиком (цей запис ми вже розглянули).

Вольф же дав посилання на родовідну книгу 1610 р. (у якій Данила немає, тільки інші Романовичі) та на працю Милорадовича про Любеч (тобто на того ж Філарета з його Єлецьким синодиком).

Отже, коло посилань замкнулося. Єдина надійна звістка про цього князя – даний запис ВС, родоводи такого не знають (у них вистачило керосину тільки на трьох синів Романа Новосильського). Отже,

Висновок: вигадка автора ПКК (3).

104. Кн. Всеволода Устійського, що прийняв ангельський образ

Хоча цей князь, відомий раніше тільки зі згадок Філарета, уже став предметом спекуляцій «істориків», я залишаюсь при попередній думці – що таких князів ніколи не існувало, це вигадка автора ПКК.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

106. Кн. Івана Святославича

Тут ми маємо цілком апокрифічного Івана Святославича Болха, міфічного правнука такого ж міфічного Тита Мстиславича. Цей Іван з'явився тільки в кінці 19 ст. в Енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона, давніші джерела його не знають.

Трохи краще виглядає Іван Святославич – син історичного Святослава Івановича Смоленського. Про нього сперечаються – чи був він порховським князем, чи вяземським. В 1403 р. литовці здобули Вязьму і взяли його у полон [Троицкая летопись. – М., 1950 г., с. 456].

Висновок: припущення щодо смоленського князя можна прийняти із застереженнями (2).

107. Інока князя Івана Глинського

Про шість реальних князів Іванів Глинських я вже писав; у ВС маємо визначення *інока*, опущене в ЛС. Але жоден з цих князів, наскільки відомо з джерел, чернецтва не приймав. Залишаємо незмінним

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

112. Кн. Михайла Євнутієвича і зятя його князя Івана

До того, що я написав про нього раніше, можу додати більш докладний запис Ростовського синодика 1643 р.:

> Князю Михайлу Євнутійовичу і княгині його Вассі і зятю його Іоану – вічна пам'ять [*Конев С. В.* Синодикология. Часть 2. Ростовский соборный синодик. – Историческая генеалогия, 1995 г., № 6, с. 102].

Висновок: важлива вказівка на використання в ПКК великоруських джерел (1).

116. Кн. Василя Романовича Новосильського

Чисто родовідний князь, в ніяких авторитетних джерелах не згаданий.

Р. Беспалов, досліджуючи синодик Бельовського Преображенського монастиря (2 пол. 17 ст.) [*Беспалов Р. А.* Основание белёвского Спасо-Преображенского монастыря и белёвские удельные князья по монастырскому синодику. – «Верхнее

Подонье: Археология. История», Тула, 2008 г., вып. 3, с. 283 – 292; с. 289], надрукував із нього розділ «Рід благовірних князів бельовських» (с. 285). На думку дослідника, розділ складається з 4 блоків:

(1) 4 князі невідомого роду;

(2) 8 бельовських удільних князів;

(3) 17 інших князів (невідомого роду);

(4) 13 княгинь та князівен.

Другий блок виділено на підставі співпадіння імен з іменами бельовських князів з родовідних книг. В другому блоці значиться два князя на ім'я Василь, яких Р. Б. співставляє з князем Василем Романовичем Новосильським, відомом із публікації Філарета (ВС 12-116, але публікація ВС не була використана) (с. 289).

Але у бельовському синодику немає ніяких визначень при іменах князів. Чи можна з нього вивести підтвердження існування саме Василя **Романовича** (при тому, що Романа в переліку взагалі немає)? На мій погляд – ні, нічого цей додатковий синодик нам не допомагає. Маємо в ньому також витяг із родовідних книг, незалежний від ПКК, але такий, що не додає нічого по суті до ранніх відомостей про князів Новосильських. Пробитись вглиб віків крізь бар'єр джерел середини 16 ст. знову не пощастило.

Втім, треба погодитись із Беспаловим у висновку, що цей відносно пізній синодик показує дуже плутану картину минулого Бельова, що склалась в середині 17 ст. (с. 290 – 291).

Висновок: безсумнівно запозичений з родословій (6), але реально не існував (3).

117. Кн. Василя Львовича

С. Келембет називає цього князя в числі князів Новосильських і нвіть вказує рік його смерті – 1432-й [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 29]. Чи справді так? З наукового апарату статті не видно, звідки узяті такі дані, але ми самі бачили Багдад.

Отже, у Власьєва справді зазначений Василь Львович Воротинський [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 50] – без ніяких біографічних даних, NB, та з посиланням на Р. В. Зотова. У Зотова маємо міркування про цього князя – з посиланням, природно, на публікацію Філарета [*Зотов Р. В.* О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Спб.: 1892 г., с. 130]; Філарет, як ми бачили, посилався на Єлецький синодик, а Єлецький синодик був зіпсованим списком з Введенського синодика (принаймні в тих частинах, котрі збереглися у виписках Філарета). Ми шукали незалежні відомості про такого новосильського князя, а знайшли тільки той запис ВС, котрий треба пояснити.

Всё объяснилося,
И правда из тумана
Возникла.

Щасливий кінець? Так, викрито ще один фантастичний епізод нашої історії. Але викрито ким? – Миколою Жарких, відставним фізиком-теоретиком і дилетантом в історії. А яка ж роль кандидатів і докторів історичних наук у цій справі? Вони навіщо потрібні?

Єдиний князь Василь Львович, відомий в науці – це князь Глинський, відомий у 1482 – 1522 роках [*Вольф*, с. 85 – 86]. Задля поповнення корпорації князів Глинських у ПКК –

Висновок: приймаємо його за князя Глинського (1).

118. Кн. Федора Івановича

Князів такого імені маємо чимало:

– князь Федір Іванович Стародубський, убитий в Орді в 1330 р. (про це згадано тільки в Никонівському літописі, тобто через 190 років після події);

– князь Федір Іванович Єлецький, міфічний учасник Куликовської битви (згаданий в Никонівському літописі як «князь Федір Єлецький» [ПСРЛ, 1897 р., т. 11, с. 54], без ніякого *Івановича*) – його буцімто схопив Тимур, здобувші Єлець у 1395 р. [в найбільш авторитетному для цього часу Симеонівському / Рогозькому літописі згадано тільки, що Тимур дійшов до Єльця; в значно пізнішій повісті згадано (= вигадано!), що Тимур «узяв город Єлець і князя єлецького схопив» (МЗ1492 – ПСРЛ, 1949, т. 25, с. 222; а за ним – ВЛ – ПСРЛ, 1859 р., т. 8, с. 65]. На підставі цієї короткої розвідки ми можемо сміливо здати цього князя до архіву історичних курйозів;

– князь Федір Іванович Торуський († 1380). Він згаданий (без імені батька!) серед загиблих у Куликовській битві (С1ЛСІ [ПСРЛ, 2000 р., т. 6, ч. 1, стб. 466] та в пізніших літописах, похідних від С1ЛСІ). Про те, що він – Іванович, ніхто до 1688 року не здогадувався (тільки Бархатна книга дала йому батька);

– чисто родовідний князь Федір Іванович Мордка (з ярославського дому, орієнтовно кін. 14 ст.);

– чисто родовідний князь Федір Іванович Голеня (з ростовського дому);

– князь Федір 1-й Іванович Одоєвський (відомий у 1492 – † 1497), котрий утік з Литви до Москви. Оце перший в нашій колекції історичний князь такого імені. С. Келембет припускає, що тут записаний саме Ф. І.Одоєвський [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 29]. Про це ми поговоримо далі, у зв'язку з його братой Михайлом (12-123);

– князь Федір Іванович Бельський (відомий у 1481 – 1506), котрий утік з Литви до Москви;

– князь Федір Іванович Боровський (відомий у 1498 – † 1521), син московського емігранта, жив у Великому князівстві Литовському (Пінськ);

– князь Федір 2-й Іванович Одоєвський (відомий у 1520 – † 1547), московський воєвода;

– князь Федір Іванович Троєкуров (з ростовського дому, відомий у 1550 – † 1568), московський воєвода;

– князь Федір Іванович Хворостінін (з ярославського дому, відомий у 1544 – † 1608), московський боярин.

– князь Федір Іванович Мстиславський (відомий у 1575 – † 1622), московський боярин.

Як бачимо корпорація князів Федорів Івановичів густо обсаджена як баснословними, так і історичним особами (і то мабуть ще не всіх тут названо).

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

119. Кн. Романа Новосильського, що прийняв ангельський образ

Думаю, що це – Роман Семенович Новосильський, достовірно відомий у 1375 – 1402 роках.

Висновок: Роман Семенович Новосильський († після 1402) (1).

120. Кн. Федора Олександровича Стародубського

Окрім цього запису, ми маємо ще Федора Олександровича Звенигородського (№ 150) та просто Федора Звенигородського (№ 108). Думаю, всі вони вказують на одну особу (може, колись напишу докладніше).

Висновок: дублікат інших записів (5).

Нові імена (№ 121 – 149)

121. Кн. Івана Одоєвського

Князів Іванів Одоєвських, які діяли до середини 17 ст., маємо таких:

– князь Іван Юрійович Одоєвський, відомий з договору з королем Казимиром 21 квітня 1459 р. [Акты, относящиеся к истории западной России. – Спб.: 1846 г., т. 1, № 63, с. 77 – 78]; в 1490 р. у відповіді московських представників литовському послу він згаданий уже як покійний [Сборник Русского исторического общества, 1882 г., т. 35, № 12, с. 51]. Більше про нього не маємо даних [*Вольф*, с. 279; *Власьев Г. А.*Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 68];

– князь Іван Семенович Одоєвський, московський воєвода (відомий у 1485 – 1508 рр.);

– князь Іван Никитич Одоєвський Большой, московський боярин (від 1588 – † 1616);

– князь Іван Никитич Одоєвський Меньшой, московський діяч (від 1586 – † 1629), молодший брат попереднього.

С. Келембет припускає, що тут записаний саме І. Ю. Одоєвський і зазначає (на неясній мені підставі), що він помер перед 1481 роком [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 29], а в позиціях 12-118 та 12-123 записані його сини Федір та Михайло. З огляду на поширеність імені *Іван* в роді Одоєвських це припущення не здається мені імовірним.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

122. Кн. Федора Львовича

Для цього імені маємо двох претендентів:

– князя Федора Львовича Воротинського (нащадка князів Новосильських, відомого у 1442 – 1455 рр.) [докладно: *Власьев Г. А.*Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 50; *Беспалов Р. А.* О хронологии жизни князя Федора Львовича Воротынского // Вестник РГГУ. Серия «Исторические науки. Историография. Источниковедение. Методы исторических исследований». М., 2012. № 21 (101). – С. 24 – 40];

– князя Федора Львовича Глинського (відомого у 1482 – 1488), брата згаданого вище Василя Львовича Глинського [*Вольф*, с. 80].

С. Келембет вважає, що цей запис ПКК стосується князя Ф. Л. Воротинського [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 29]. Оскільки в цій частині ПКК згадуються як Глинські, так і Новосильські, зробити вибір між цими двома маловідомими князями не можна.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

123. Кн. Михаїла Івановича Одоєвського

Проблема з цим князем полягає в тому, що в роді Одоєвських ми маємо одразу **двох** князів Михайлів Івановичів, і кожен з них мав брата Федора. Перший набір – це сини князя Івана Юрійовича, а другий – сини князя Івана Семеновича. Спорідненість між ними – 2 + 3, тобто Семеновичи були небожами у других Юрійовичів.

Діяльність князів Юрійовичів належить до 4 чв. 15 ст. [*Вольф*, с. 279 – 280; *Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 69], а Семеновичів – до 1 пол. 16 ст. [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 71].

Перша документальна згадка про Юрійовичів міститься у присязі новосильського та одоївського князя Михайла Івановича разом з братом князем Федором Івановичем та небожем князем Іваном Васильовичем – служити королю Казимиру (26 січня 1481

р.). Пергаментний оригінал виявив Олег Ліцкевич [*Ліцкевіч А.У.* Старабеларускія граматы XV ст. з Archiwum głownego akt dawnych у Варшаве. – Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі (Мн.), 2009 г., вып. 11, с. 7], повний текст розміщено в Мережі.

Далі про Михайла Івановича Юрійовича маємо згадку з 1492 р. (уже як покійного), а про Федора – у 1492, 1494, 1497 рр. В останньому документі вони обидва названі покійними [Сборник Русского исторического общества, 1882 г., т. 35, № 12, с. 57, 59, 65, 141, 232]. Ще згадки про покійного Михайла – 1495, 1497, 1498 р. [Акты, относящиеся к истории западной России. – М., 2012 г, т. 1(6), № 118, с. 94 – 95; № 238, с. 166; ¶ 272, с. 187], про обох братів – 1496, 1497 р. [там само, № 139, с. 106; № 238, с. 164].

Про Михайла Івановича Семеновича Одоєвського документальних звісток поки що не виявлено, він згаданий тільки у родоводах як син Івана Семеновича Одоєвського [ВОИДР, 1851 г., т. 10, с. 157, 70; *Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 71 – не міг додати про нього нічого].

Інших князів такого імені в часі до середини 17 ст. довідники не знають.

С. Келембет вважає, що цей запис ПКК стосується Михайла з Юрійовичів [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 29], але за умов відсутності додаткових хронологічних вказівок зробити об'єктивний вибір між двома повністю одноіменними князями неможливо.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

124. Кн. Олександра Патрикійовича

Цей князь Гедимінового роду досить добре відомий у 1388 – 1407 роках [*Вольф*, с. 172].

Висновок: безсумнівний князь Олександр Патрикійович Стародубський (1).

125. Кн. Івана Костянтиновича

Можна не сумніватись, що йдеться про князя Івана Костянтиновича Торуського, учасника походу на Твер в 1375 р. (Йому приписують участь в Куликовській битві, але там значиться Федір Торуський).

Інших князів такого імені до середини 17 ст. наука не знає.

Висновок: безсумнівний князь Іван Костянтинович Торуський (1).

126. Кн. Івана Івановича князя Костянтинового внука Оболенського

Хоча запис ВС не залишає сумнівів, що автор мав на увазі сина Івана Костянтиновича (№ 12-125) та онука Костянтина Юрійовича (№ 95) – ані родоводи, ані інші джерела не знають такого князя. Хіба припустити, що він помер малим.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

136. Кн. Юрія Івановича, Олгимонтова внука

Хоча автор ПКК безсумнівно думав про сина князя Івана Ольгимонтовича (№ 12-130), історичні джерела знають тільки Олександра, Михайла, Андрія та Семена Івановичів [*Вольф*, с. 96 – 97], а не знають Юрія.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

137. Кн. Льва Романовича Новосильського

Чисто родовідний князь [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 50], здебільшого зветься Воротинським, а не Новосильським. Авторам родоводів він був потрібен для того, щоб прив'язати князів Воротинських (невідомого походження) до якось відомого князя Романа Семеновича Новосильського.

Але в Ростовському синодику 1643 р. записаний таки князь «Лев Романович Новосильський» [*Конев С. В.* Синодикология. Часть 2. Ростовский соборный синодик. – Историческая генеалогия, 1995 г., № 6, с. 102].

Для нас цей запис важливий як чітка вказівка на використання російських джерел (родословних книг та / або синодиків) при складанні ПКК.

Висновок: відомий з родоводів Лев Романович Воротинський (6), реально не існував (3).

140. Кн. Патрикія

Через рідкісне ім'я ми можемо досить упевнено вважати цей запис подвоєнням запису № 12-100.

Висновок: дублікат іншого запису (5).

142. Кн. Івана Сенського, що прийняв ангельський образ, і княгиню його Євпраксію

Про князів Сенських (від міста Сенно у Білорусії) зібрав відомості Ю. Вольф [*Вольф*, с. 456 – 458]. Найбільш відомого представника роду звали Іван, він діяв у 1499 – 1528 роках. Дружину його звали Фенна (ніяка не Євпраксія), і чернецтва він не приймав. Те, що ці елементи записів ПКК – вигадки, ми вже звикли.

Висновок: мабуть кн. Іван Григорович Сенський (1 чв. 16 ст.).

144. Кн. Олександра Федоровича

Наука знає таких князів Олександрів Федоровичів (до середини 17 ст.):

– князь Олександр Федорович Микулинський (з тверського дому, відомий у 1410 – † 1435).

– князь Олександр Федорович Щепа, псковський намісник (з ростовського дому, відомий у 1410 – † 1442);

– князь Олександр Федорович Брюхатий, останній ярославський князь (відомий у 1435 – † 1471);

– князь Олександр Федорович Аленка, московський воєвода (з ярославського дому, відомий у 1492 – 1512).

Олександром **Федоровичем** подекуди вважають князя Олександра Звенигородського, відомого (без вказівки на батька) з пізнього списку супутників Свидригайла в 1408 р. [наприклад, *Богуславский В. В.*Славянская энциклопедия. – М.: 2001 г., т. 1, с. 17].

Відомий також чисто родовідний князь Олександр Федорович Звенигородський [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 1, с. 557].

Таким чином, корпорація князів Олександрів Федоровичів може виказатись як реальними, так і літературними персонажами.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

147. Княгиню Софію князя Федорівну Звенигородського

Висновок: дублікат запису № 12-108 (5).

148. Кн. Івана Васильовича великого князя Дмитрова онука

Цей запис прочитується дуже просто: це син московського великого князя Василя Дмитровича, котрий помер у 1417 р. (звід літописних записів – у моїй статті «Звичай постриження правителя в ченці») і онук великого князя московського Дмитра Івановича (Донського). Запис про його смерть – взагалі єдина звістка про нього, тому слід думати, що він помер у дуже молодому віці.

Представників московського княжого дому автор ПКК явно уникає, оце – мабуть єдиний виняток.

Висновок: московський княжич Іван Васильович († 1417) (1).

149. Кн. Василя Івановича Козельського Зазрики

В копії ЛС опущено *Івановича*; з цим додатком ми можемо переглянути наш попередній висновок і упевнено стверджувати, що цей князь запозичений із родовідних книг.

Висновок: відомий з родословій Василь Іванович Козельський (6), реально не існував (3).

Нові імена (№ 152 – 176)

152. Інока кн. Дмитра Волконського, і княгиню його Настасію, і сина їх князя Василя

В ЛС *Волконського* зіпсовано до *Болховського*, що збаламутило дослідників. З Дмитрами Волконськими, відомими до середини 17 ст., ситуація така:

– князь Дмитро 1-й Васильович Волконський, відомий у 1515 – 1519 рр., мав тільки одного сина Івана (згад. 1541) [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 3, с. 328, 329];

– князь Дмитро 2-й Іпатійович Волконський [там само, с. 330](орієнтовно 3-я чв. 16 ст.) – мав сина Андрія (згадки 1582, 1617 рр.) [там само, с. 333];

– князь Дмитро 3-й Булгакович Волконський (згаданий 1571 р.) [там само, с. 330] – синів, здається, не мав;

– князь Дмитро 4-й Андрійович Волконський (згадки 1635 – 1649 рр.) [там само, с. 342] – мав сина Василя († 1659) [там само, с. 357];

– князь Дмитро 5-й Іванович Волконський (згадки 1626 – † 1659 рр.) [там само, с. 355] – мав синів Юрія († 1659), Якова († 1659), Федора (згад. 1660 – 1690) [там само, с. 371]

– князь Дмитро 6-й Андрійович Волконський (згадки 1650 – 1671 рр.), мав жінку Анну Михайлівну Карамишеву [там само, с. 361] та сина Петра (згад. 1686 – 1692) [там само, с. 380].

Із них найкраще відповідає умовам нашої задачі Дмитро 4-й, котрий мав сина Василя. Обидва імені згадані в нашому записі. Ми не знаємо, як звали жінку Дмитра 4-го і не маємо звісток про його постриження у ченці – як не маємо незалежного підтвердження таких подробиць для переважної більшості записів.

Отже, запис згадує сучасників укладання історичної частини ВС. Ми пам'ятаємо, що в 1654 – 1656 рр. московським воєводою в Києві був князь Федір Федорович Волконський, рід якого записаний у ВС далі окремо [с. 31]. Можливо, цей запис походить від нього.

Висновок: безсумнівний Дмитро 4-й Андрійович Волконський (1).

153. Кн. Федора Дмитровича

Ми вже шукали такого князя (див. вище № 12-57) і не знайшли.

Висновок: можливо, дублікат запису № 12-57 (5).

154. Кн. Івана Мстислава Свяцслава

Запис подає три власних імені, і нема по-батькові. Мабуть, зіпсований або згрупований з кількох записів. Тому попередній висновокпро літературного князя треба скасувати.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

155. Кн. Володимира Олексійовича, і княгиню його Агафію

Перші князі Володимири Олексійовичі, яких наука знає, з'являються допіру в 19 ст.

Висновок: відомий тільки з ПКК (4).

159. Кн. Василя Дмитровича

Ми вже вже шукали князя Василя Дмитровича (див. вище № 12-79) і не бачимо підстав відносити цей запис ПКК до котрогось із виявлених кандидатів.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

162. Княгиню Євпраксію князь Іванови Ситславича

Цей запис ВС під пером писаря ЛС перетворився на *Князя Иоанна Станіславича*. Ми звертаємо увагу на це «виправлення» через те, що деякі «історики» вказують на запис ЛС як на доказ історичності київського князя Станіслава (про це ми вже писали). Насправді цей князь виник в середині 18 (**вісімнадцятого**!) століття на сторінках Любецького синодика і має такі ж права на історичність, як пушкінський Руслан або франків Тугар Вовк.

При певній фантазії можна побачити в цьому *Ситславичі – Святославича* і згадати про розглянутого вище князя Івана Святославича (№ 12-103).

Висновок: відомі тільки з ПКК (4).

163. Кн. Симеона Івановича Вяземського…

В нашій попередній статті ми нарахували 11 (одинадцять) князів Семенів Вяземських. Уточнення ВС – *Івановича* – скорочує перелік претендентів до трьох осіб.

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

167. Кн. Федора Любортовича

Цей князь добре відомий у 1383 – 1431 (†) роках, на відміну від згаданого вище Івана Любартовича (№ 12-164).

Висновок: безсумнівний Федір Любартович († 1431) (1).

168. Кн. Василя Соломирицького і сина його князя Семена

Князь Василь Соломирицький, знайдений нами у попередньому повідомленні, мав синів Федора, Андрія, Івана, Юрія та Богдана [*Вольф*, с. 503], але не Семена. Хіба би припустити, що цей Семен помер малим.

Зауважу при цій нагоді, що Ю. Вольф допустив помилку, приписавши в діти Василю князя Володимира (№ 12-169) та княгиню Олену (№ 12-170) [с. 494] – на підставі тексту, опублікованого Філаретом. Я вважаю ці записи незалежними і такими, що не стосуються Соломирицьких.

Висновок: можливо, Василь Соломирицький (2).

171. Кн. Романа Новосильського і братанича його князя Михаїла Васильовича

Князя Романа Новосильського ми вже розглядали вище (№ 12-119) і не заперечували його історичності. Але цей запис приписує йому в брати баснословного князя Василя, а в сини цьому Василеві – рівно ж баснословного князя Михайла. Все це – вигадки автора ПКК, нічого більше.

Висновок: дублікат іншого запису + вигадки (5).

173. Кн. Ярослава, іменем Онисима, Гуєвиниєвича, убитого від Литви

Гуєвиниєвича – це злегка зіпсоване *Лінгвеновича*. Запис про його загибель в 1435 р. у битві з **литовцями** під Вількоміром ми розглядали в попередньому повідомленні, і можна не мати жодного сумніву, що йдеться саме про нього.

Нам цікавіше інше – його ім'я *Онисим*. Ми маємо рідкісний випадок, коли християнське ім'я князя вписано до літопису: «В літо 6919 [1411]. Народився князю Лугвеню на Копор'ї син Ярослав, а у хрещенні наречений Феодор» [Софійський 1-й літопис старшого ізводу – ПСРЛ, 2000 г., т. 6, вып. 1, стб. 533].

Автор ПКК цього літопису, ясна річ, не знав, і тому сміливо **вигадав**нове християнське ім'я Онисим. На підставі цього запису і розглянутого раніше напису про Володимира Ігоревича, для якого вигадано ім'я Антоній – ми можемо упевнено твердити: **всі християнські імена князів у ПКК є вигадками** (за дуже нечисленними винятками, коли такі імена відомі з незалежних джерел).

Висновок: безсумнівний Ярослав Лінгвенович († 1435) (1).

176. Кн. Дмитра Всеволодича

Князів Дмитрів Всеволодовичів наука знає небагато:

– князя Володимира Всеволодовича († 1227) – в Лаврентіївському літописі у записі про його смерть він чітко названий *Дмитром*;

– чисто родовідного князя Дмитра Всеволодовича Мезецького (Бархатна книга).

Висновок: запис не вдається пояснити (3).

Нові імена – підсумки

Що ж цікавого дають нам нові спостереження над іменам ПКК?

Перше, що треба відзначити – ПКК у Введенському синодику записаний значно краще ніж у Любецькому, де він сильно зіпсований помилковими прочитаннями імен і титулів, довільним об'єднанням сусідніх записів, новими вигадками та іншими недоліками. Тому надалі ми дамо спокій ЛС і будемо займатись виключно текстом ВС.

Друге – треба відзначити, що запроваджених нами 4 класів записів не достатньо для класифікації: треба додати ще дуже виразні класи дублікатів та літературних князів.

Поясню докладніше: дублікатами я називаю тільки такі записи, кожен з яких, розглядуваний окремо, дозволяє однозначно встановити особу. І ця особа – та сама, що й встановлена на підставі іншого запису. Тому двох «великих князів Василів» (№ 12-9, 12-10) я дублікатами не вважаю, оскільки не ясно, про кого конкретно йдеться.

«Знавці» синодиків переконують нас:

> Синодик не повторяет одного и того же имени два раза или более; нередко встречающиеся одинаковые имена относятся к различным князьям, а не к одним и тем же. Повторений в синодике не должно быть по существу, характеру и цели этой церковной книги [*Зотов Р. В.* О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Спб.: 1892 г., с. 179 – 180].

Насправді подвоєння записів про одну особу в синодиках – звичайнісінька річ (наприклад, Семен Олелькович згаданий у Печерському синодику **п'ять разів**), і в нашому випадку таке подвоєння свідчить про можливо об'єднання в одному переліку двох різних джерел. Задача дослідника – не відмахуватись від цих фактів, а використати їх для встановлення швів між різними джерелами.

Літературними ми називаємо князів, які безспірно запозичені із письмових джерел, але реальне існування яких не доведене. Для нашої мети – джерелознавчого дослідження – це просто золото, а не народ! Оці мертві душі незаперечно засвідчують використання певних письмових джерел.

Група князів	№№ списку	Число
(1) безсумнівні	1. 12. 15. 20. 25. 26. 27. 34. 35. 41. 58. 61. 72. 84. 92. 93. 95. 101. 105. 111. 112. 117. 119. 124. 125. 129. 130. 135. 148. 152. 167. 173.	32
(2) допустимі	2. 3. 51. 59. 73. 76. 87. 106. 168.	9
(3) невідомі та вигадані	4 – 10. 13. 14. 16. 17. 19. 22. 24. 28. 37. 40. 49. 55 – 57. 60. 63. 65. 67. 68. 82. 97 – 99. 102. 103. 107. 109. 110. 114. 115. 118. 121. 122.	54

	123. 131. 132. 144. 153. 154. 156. 159. 160. 163 – 166. 176.	
(4) відомі тільки з ПКК	18. 21. 23. 29 – 32. 36. 38. 39. 42 – 48. 50. 52 – 54. 62. 66. 69 – 71. 74. 78 – 81. 83. 85. 86. 88 – 91. 96. 104. 113. 126. 133. 134. 136. 138. 139. 141 – 143. 145. 146. 151. 155. 157. 158. 161. 162. 169. 170. 172. 174. 175. 177 – 184.	71
(5) дублікати	33. 75. 120. 140. 147. 150. 171.	7
(6) літературні	11. 64. 77. 94. 100. 108. 116. 127. 128. 137. 149.	11

А тепер з цієї таблиці змалюємо діаграму:

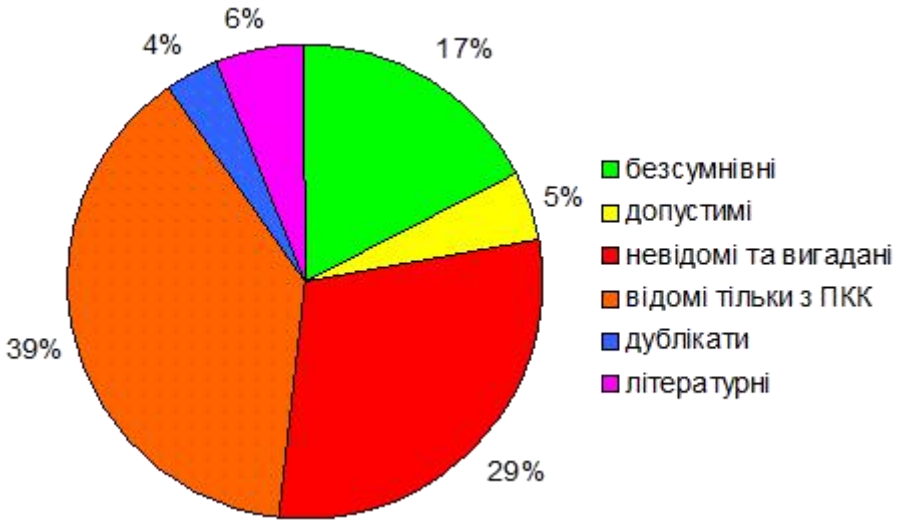

Розподіл князів ПКК за класами достовірності

У порівнянні з аналогічною діаграмою для Любецького синодика ми бачимо, що частина безспірних і допустимих князів скоротилось, а частина невідомих та вигаданих – відповідно зросла.

Структурні частини

Розглянемо детальніше, яку користь в нашому питанні можна отримати від дублікатів записів?

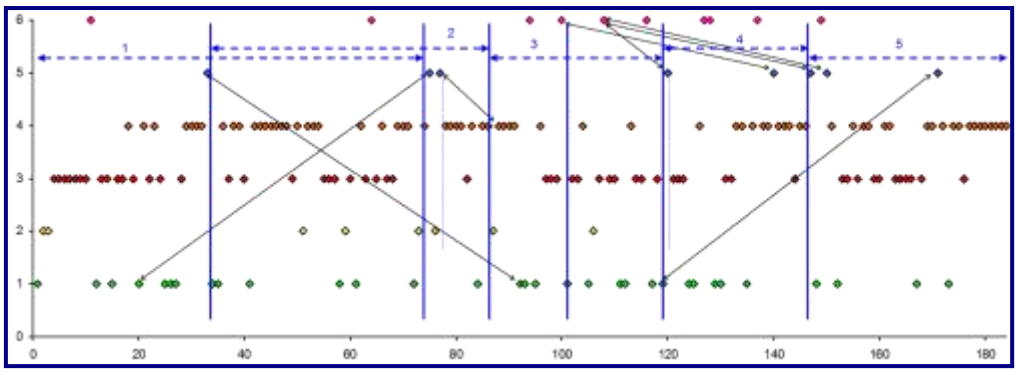

Поділ ПКК на частини на підставі дубльованих записів

На горизонтальній осі – номер запису в ПКК; на вертикальній осі: 1 – достовірні записі; 2 – допустимі; 3 –

невідомі / вигадані; 4 – наявні тільки в ПКК; 5 – дублікати; 6 – літературні. Похилі стрілки з'єднують дублікат з прототипом; вертикальні сині лінії – границі частин.

На діаграмі пари дубльованих записів з'єднано чорними косими лініями зі стрілками. На підставі ПКК не можна вирішити, котрий із записів слід вважати основним, а котрий – його дублем, тому я умовно вважав основним більш докладний запис. Але від переміни місць у цих парах наші міркування не змінюються (ви розумієте – чому так? Спробуйте відповісти самостійно).

Найкраща наша пара – це два записи про князя Михайла Всеволодовича (№ 12-20, 12-75). Ми сміливо можемо як першу частину ПКК фрагмент від № 12-1 до 12-74 включно, при цьому перший примірник Михайла Всеволодовича потрапляє в цю частину, а другий – у решту переліку.

Далі ми можемо подивитись на записи про князя Івана Ярославича (№ 12-33, 12-92). Щоб рознести їх по різних частинах, ми мусимо провести границю частин десь після № 12-33 і перед № 12-92. Але по дорозі ми зустрічаємо границю між № 12-74 та 12-75, тому границю першої частини ПКК слід класти після № 12-33 і перед № 12-75 (на діаграмі це вертикальні сині лінії – перші дві від лівого краю).

Щоб рознести по різних частинах два примірники князя Івана страстотерпця (№ 12-77, 12-88), ми мусимо покласти границю другої частини між цими позиціями (із них на діаграмі прорисована тільки права границя – третя від лівого краю, а ліва границя злегка позначена лінією синіх крапок). Цей князь в науці невідомий, але для встановлення структури ПКК це навіть краще – ми можемо не мати сумніву, що ці записи походять зі споріднених, але відмінних джерел.

Наступну границю (для встановлення межі 3-ї та 4-ї частин) ми мусимо провести між двома записами князя Патрикія (№ 12-100, 12-140 – на діаграмі проведена тільки ліва границя, четверта від лівого краю); ця лінія позначає крайню ліву позицію цієї границі. Далі йде пара записів (№ 12-119, 12-120), котра **змушує** нас провести границю між ними (друга лінія від правого краю). Ця лінія ділить між двома частинами два записи князя Романа Новосильського (№ 12-119, 12-171) та два записи князя Федора Звенигородського (№ 12-108, 12-120). Проклавши цю границю, ми мінімізуємо загальне число границь і частин (все ж таки про бритву Оккама не забуваємо і не вигадуємо більше частин, ніж мінімально необхідно).

Наступна границя між 4-ю та 5-ю частинами пролягає між записами князя Федора Звенигородського (№ 12-120, 12-147). Із них нарисована права лінія (перша від правого краю; ліва лінія позначена синіми крапками). Підсумувати наші спостереження над поділом ПКК можна у вигляді наступної таблиці:

Частина	Ліва границя		Права границя		Підстава
	мін.	макс.	мін.	макс.	
1	1	1	33	74	один запис Михайла Всеволодовича (№ 12-20); один запис Івана Ярославича (№ 12-33);
2	34	75	77	87	один запис Михайла Всеволодовича (№ 12-75); один запис Івана страстотерпця (№ 12-77);
3	78	88	100	119	один запис Івана страстотерпця (№ 12-88); один запис Патрикія (№ 12-100); один запис Федора Звенигородського (№ 12-108); один запис Романа Новосильського (№ 12-119);
4	120	120	120	146	один запис Федора Звенигородського (№ 12-120); один запис Патрикія (№ 12-140);
5	121	147	184	184	один запис Софії Звенигородської (№ 12-147); один запис Федора Звенигородського (№ 12-150); один запис Романа Новосильського (№ 12-174);

Отже, для того щоб виділити кожному дубльованому запису «індивідуальну квартиру», ми мусимо припустити в ПКК 5 частин. Ці границі – об’єктивні, вони не залежать від бажання чи уподобання дослідника. Використовувати тут мінімальне чи максимальне (чи будь-яке проміжне) положення границь – справа персонального смаку, об’єктивних даних для цього аналіз дублікатів не дає. Треба тільки зауважити, що мінімальний об’єм 2-ї частини – 3 записи, а 4-ї – взагалі один запис, тому, думаю, правильніше буде вибрати границі так, щоб ці частини виглядали більш наповненими (малоімовірно, щоб окреме джерело включало тільки кілька записів).

Я був ставив перед джерельним дослідженням задачу – виявити структурні частини тексту, і ось починаю виконувати свою настанову.

Хронологія

Розглянемо тепер хронологію життя князів із ПКК. Тут нам можуть стати у пригоді лише реальні та допустимі князі, котрі складають менше 25% записів. Спробуємо нарисувати діаграму їх співіснування:

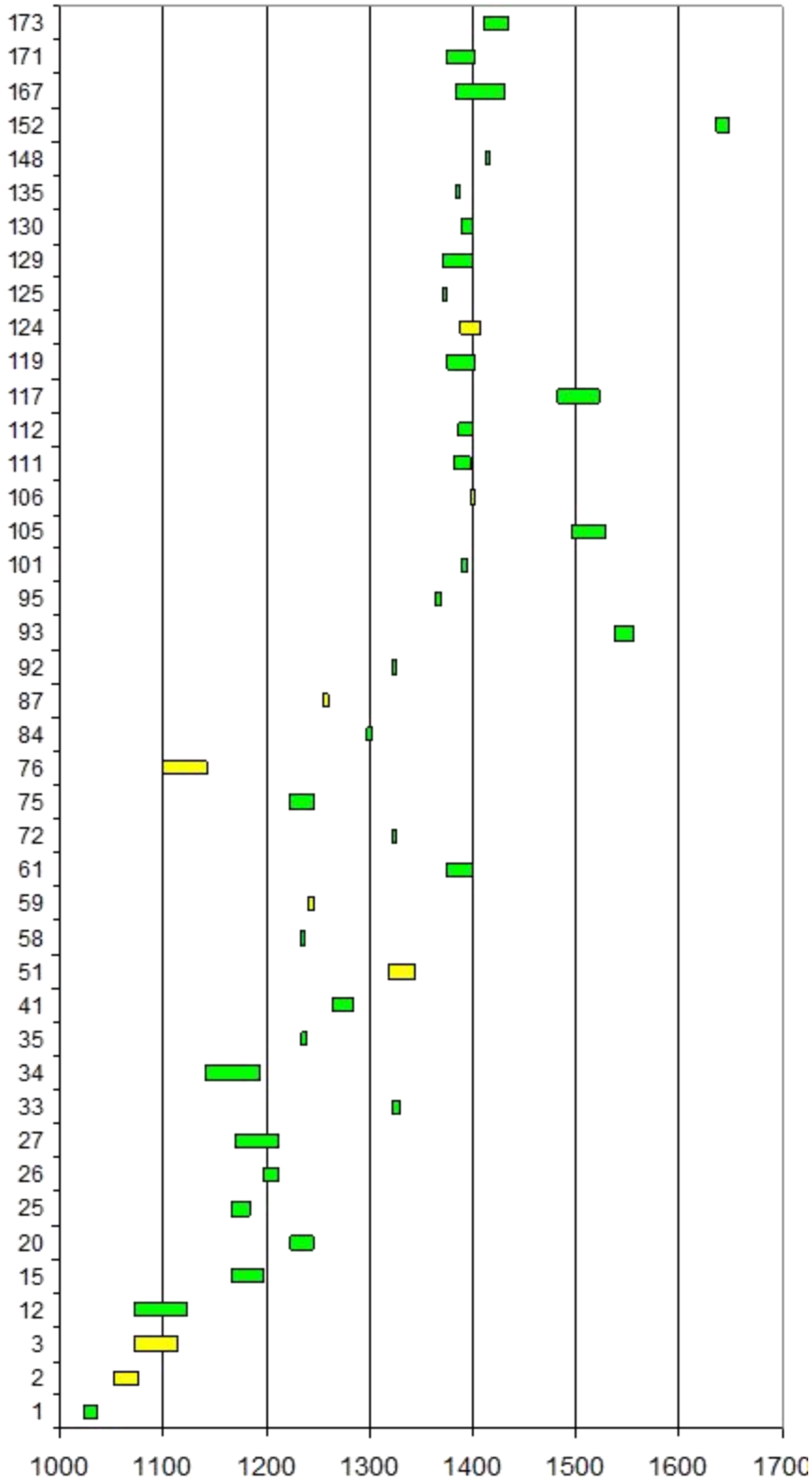

Діаграма співіснування князів із ПКК

Перше, що стає очевидним з цієї діаграми – те, що ніякого хронологічного упорядкування в ПКК нема, є тільки слабка тенденція до нього. Мабуть автор ПКК хотів упорядкувати матеріал хронологічно, але не маючи під рукою Вікіпедії, не впорався з цією задачею.

Друге, що стає очевидним з цієї діаграми – те, що ПКК у тому вигляді, як він записаний у Введенському синодику, склався саме в середині 17 ст., не раніше. Хронологічний розмах переліку становить 6 століть (2 чв. 11 – 2 чв. 17 ст.).

Разом з тим діячі середини 17 ст. представлені тільки одним записом (№ 12-152). Далі йде велика лакуна приблизно на 80 років (1556 – 1635), геть не заповнена. Князі кінця 15 – 1 пол. 16 ст. представлені 4 записами, далі знову йде лакуна на 50 років (1435 – 1485). Досить численною є група князів 4 чв. 14 – 1 чв. 15 ст., давніші часи заповнені князями більш-менш рівномірно. Досить помітно виділяється запис № 12-76, який ми з **великим сумнівом** віддали Святоші Давидовичу. Він дає дуже великий відскок назад на початок 12 ст. на тлі сусідніх князів 13 – поч. 14 ст. Можливо, що цей запис зіпсовано або ми його неправильно розібрали.

Як співвідносяться хронологічні дані зі структурними частинами ПКК, встановленими вище? Ясна річ, що ми не можемо кожне повернення хронології до раніших часів вважати за ознаку структурної частини (в дослідженні літописів можна так робити, тому що там таких повернень не більше 1 – 2 на цілий твір). В нашому випадку ми маємо 16 таких відскоків і можемо вивести з них тільки те, що автор ПКК мав тільки дуже загальне уявлення про те, що давньоруські князі жили давніше, ніж литовські.

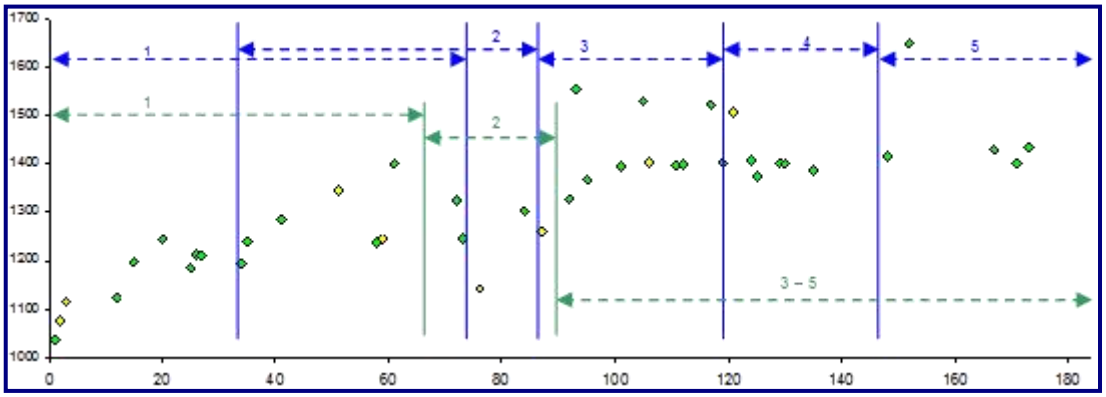

Хронологія князів на тлі структурних частин ПКК

Співставлення показує, що границю між частинами 1 та 2 можна було б провести між записами № 12-61 та 12-72, в зоні, заповненій невідомими князями. Ця границя (зелена вертикальна лінія, перша від лівого краю) лежить у широкій «нічийній» полосі між більш певними частинами 1 та 2. Границю між частинами 2 та 3 краще було в пересунути трохи праворуч (друга зелена вертикальна лінія). Частини 3 – 5 з точки зору хронології виявлені погано, хіба що можна вважати, що всі князі 16 ст. зосереджені в частині 3.

Отже, можна вважати, що частина 1 відповідає давньоруському часу, частина 2 – зона хаосу, частини 3 – 5 заповнені князями литовського часу і злегка розбавлені пізнішими князями.

Географія

Випишемо із ПКК всі географічні назви, нанесемо їх на карту і подивимось, що буде. Тут ми використовуємо всі записи, в тому числі невідомих і вигаданих князів, оскільки нам треба з'ясувати географічний кругозір автора ПКК.

№	Назва	№№ в ПКК	Число
1	Чернігів	1. 2. 3. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 24. 28. 34. 35. 38. 39. 40. 41. 42. 55. 56. 60. 61. [75]. 109	27
2	Київ	4. 5. 6. 89	4
3	Рязань	[33]. 92	2
4	Твер	[51]. 101	2
5	Козельськ	58. 127. 149	3
6	Рильськ	59. 105	2
7	Курськ	62. 78	2
8	Новгород	63. 65. 82	3
9	Карачів	64	1
10	Путивль	66. [77]. 88. 91	4
11	Глухів	71	1
12	Новосиль	72. 103. 116. 119. 137. 171	6
13	Всеволож[ський]	80	1
14	Переяславль	84	1
15	Овруч	91	1
16	Трубчевськ	93. 132. 134. 165	4
17	Торуса	94. 128	2
18	Оболенськ	95. [125]. 126. 131	4
19	Пронськ	96	1
20	Стародуб	100. 120. [124]. [140]	4
21	Друцьк	102	1
22	Устя	104	1
23	Вязьма	[106]. 163	2
24	Глинськ[ий]	107. [117]	2
25	Звенигород	108. 147. 150	3
26	Одоїв	121. 123	2
27	Давид-Городок	135	1
28	Орл[ський]	139	1
29	Сен[ський]	142	1
30	Москва	[148]	1
31	Волкона	152	1
32	Крошин[ський]	160	1
33	Перемишль	166	1
34	Соломир[ицький]	168	1
	Разом		94

Жовтим тлом у таблиці виділено записи, які не можна впевнено локалізувати:

8. Новгород – Великий? Нижній? Сіверський? і т. д.

13. Чи московський рід Всеволожів / Всеволожських отримав прізвище від якогось міста Всеволож – невідомо. Чи княгиня Севоложська (№ 12-80) належить до цього роду – невідомо. Чи пов'язано її прізвище із давньоруським містом Всеволож (1, городище біля с. Сиволож, Борзнянський р-н; 2, городище біля с. Старгород, Сокальський р-н) – також неясно. Спокусливо пов'язати її із Сиволожем Борзенським, відомим з 17 ст., але треба більше підстав.

22. Устя – дуже поширена назва сіл.

23. На мою думку, сучасні села Глинськ (1, с. Глинське, Зіньківський р-н; 2, с. Глинськ, Роменський р-н) самі походять від князів Глинських, не навпаки. Може, колись напишу докладніше.

26. Звенигород – досить поширена назва, з яких жодна, на мою думку, не має відношення до князів Звенигородських.

28. Давид-Городок ми «присудили» князю Давиду Городецькому тільки умовно.

29. Я припускав, що *Орлський* походить від назви міста *Орел*, але це дуже непевно.

30. Невідомо, чи прізвище *Сенський* походить від географічної назви. Хіба від *Сенно* (містечко у Вітебській області) .

33. Село Крошин – нині в Барановицькому районі (Білорусія), але Ю. Вольф мав сумнів, чи князі Крошинські пов'язані з цим селом.

34. Неясно, про який із Перемишлів (Галицький чи Калузький) ідеться.

35. Князі Соломирицькі набули прізвище від села Соломирце (нині – Соломоречье, на північ від Мінська, Білорусія).

Фіолетовим тлом у таблиці виділено записи про «столиці» міфічних синів князя Михайла Всеволодовича. Вони названі в будь-які родословній книзі, наприклад, у книзі 1581 р.:

> А у князя Михайла Черниговского были 4 сыны: большой князь Роман, 2-й князь Мстислав Корачевский, 3-й князь Семен Глуховский Новосильський, 4-й князь Юрий Черниговский и Оторужский, а от того пошли Оболенские князи [ВОИДР, 1851 г., т. 10, с. 240].

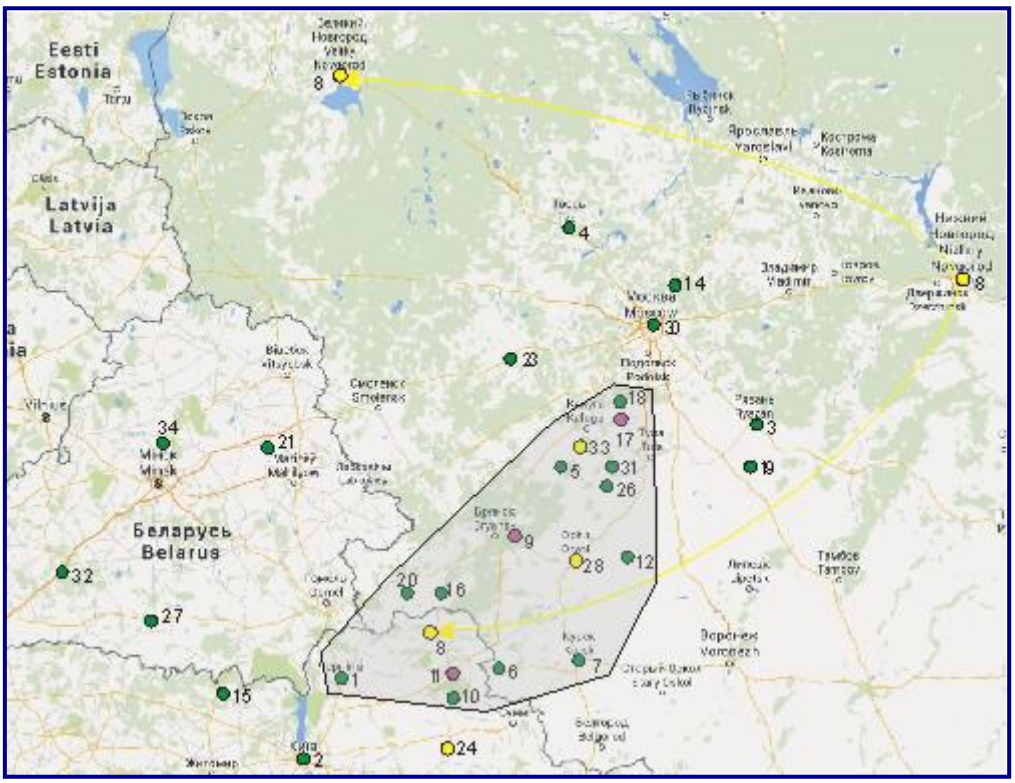

Генеральна карта князівств ПКК

Цифрами позначено: 24 – Глинськ (Роменський); 33 – Перемишль (Калузький); решта цифрових позначень відповідає таблиці. Жовта лінія з’єднує три Новгороди. Затінено область найбільшої концентрації пунктів з ПКК.

Затінена область на нашій карті об’єднує 63 топонімічні згадки ПКК – 2/3 загального числа згадок. Князів з цієї території ми будемо умовно називати «внутрішніми» князями, а всіх інших – відповідно «зовнішніми» князями. Цілком очевидно, що це – територія давнього Чернігівського князівства. Можемо порівняти її із картою зразка 2013 р., котра відбиває найновіші результати історико-географічних досліджень:

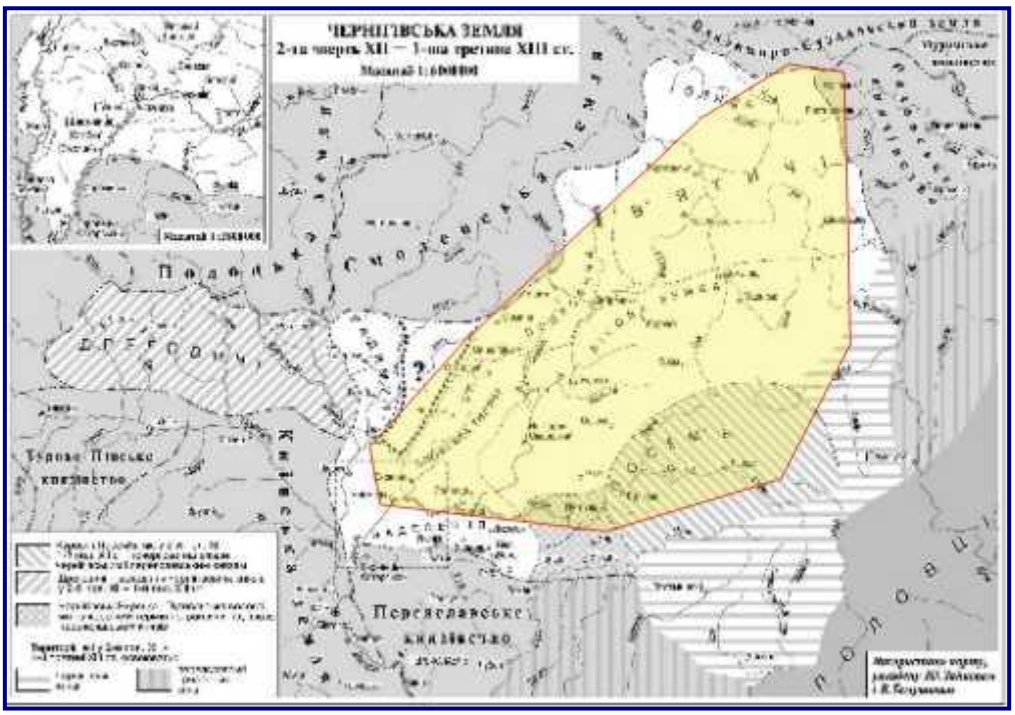

Чернігівська земля бл. 1200 р.

Карта нарисована Д. В. Вортманом в 2013 р. на основі карти Ю. Зайцева та В. Темушева. Опублікована в «Енциклопедії історії України» [К.: 2013 р., т. 10, с. 516]. Контур з жовтим тлом перенесено з попередньої карти – він позначає область найбільшої концентрації пунктів з ПКК.

Друга особливість географії ПКК – невидима границя, котра пролягає з півночі на південь по Дніпру. На захід від Дніпра потрапляють тільки 5 згадок (5 %), решта відноситься до східної частини, котра на той час належала Московській державі. Гетьманщина середини 17 ст. не цікавила автора ПКК, з неї є назви тільки з північно-східної частини. В цілому ця лівобережна територія відповідає кордону Росії та Речі Посполитої, котрий існував до початку 17 ст. (до Смутного часу і переділу за Деулінським перемир'ям 1618 р.).

Така географія наводить на думку, що ПКК в основному склався в середині або 3-й чверті 16 ст. і ми маємо пильніше придивитися до невеликої, але виразної групи князів кінця 15 – 1 пол. 16 ст. Це князі Іван Одоєвський (здогадно; 1485 – 1508), В. Л. Глинський (1488 – 1522), Василь Шемячич († 1529), М. А. Трубецький († 1556).

Примітною особливістю географії ПКК є повне ігнорування Брянського князівства і «переселення» всіх історичних брянських князів до Чернігова.

Подивимось тепер, як співвідноситься географія ПКК з його структурними частинами:

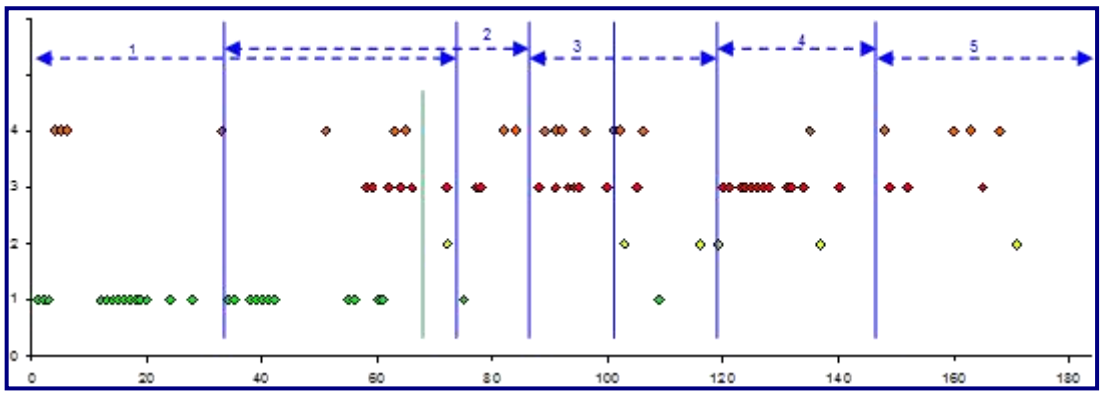

Географія князів на тлі структурних частин ПКК

На вертикальній осі: 1 – Чернігів; 2 – Новосиль; 3 – інші чернігівські міста; 4 – інші міста.

Ми бачимо, що **всі** чернігівські князі (як справжні, так і міфічні) сконцентровані у першій частині ПКК. «Внутрішні» князі, в тому числі найбільш представницька група князів Новосильських, зосереджена у 2 – 4-й частинах, і лише невелика їх кількість міститься у 5-й та в кінці 1-ї частини. Але якщо ми пересунемо границю 1-ї частини ліворуч і проведемо її між записами № 12-56 та 12-58 – то «внутрішні» князі з 1-ї частини потраплять в 2-у частину, і в ній будуть лише три чернігівських князя (№ 12-60, 12-61, 12-75), з яких один – дублікат Михайла Всеволодовича (№ 12-20 <=> 12-75). Привертає увагу також значне скупчення внутрішніх князів (15 із 36) в 4-й частині. Ця ж 4-а частина майже не містить «зовнішніх» князів, котрі досить рівномірно розподілені по інших частинах.

Тому ми можемо зробити попередній висновок, що поділ на структурні частини, первісно запроваджений на основі дублікатів записів, отримує додаткові опори в хронології та географії ПКК.

Особливості записів у ПКК

Розглянемо тепер деякі особливості записів ПКК.

Титул «великий князь»

Що ж дає експрес-вивчення історії титулу *великий князь* для розуміння ПКК? Реальна історія не допомагає нам нічого, а от з літературної ми можемо видобути дещо цікаве:

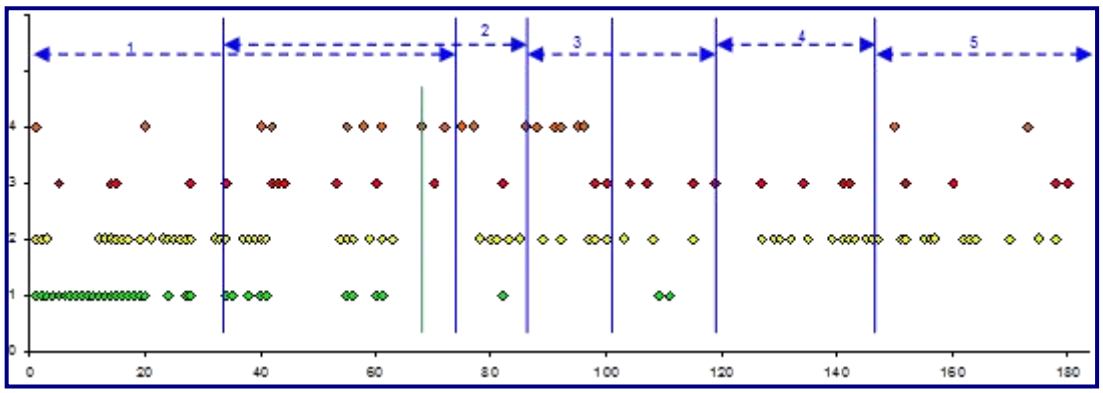

Особливості записів на тлі структурних частин ПКК

На вертикальній осі: 1 – титул *великий князь*; 2 – княгині; 3 – ченці; 4 – історичні відомості.

Весь секрет полягає в тому, що *великі князі* зосереджені у 1-й частині ПКК, яку ми виділили на підставі інших ознак. За межами цієї частини опинились лише три великих князя. У першій частині титул *великий*прикладається до всіх князів поспіль – в тому числі й до тих реальних історичних осіб, які за життя так не титулувались.

Це – не що більше як прояв загального **московського** правила – іменувати великими всіх давніх князів без розбору. Правило це виникло, як ми бачили вище, в 3-й чверті 15 ст., тому ПКК не міг виникнути раніше. Але це не значить, що він не міг виникнути значно пізніше – аж до сер. 17 ст.

Співставляючи дане спостереження з хронологічними групами безсумнівних князів (нагадаємо – там є князь Михайло Трубецький, котрий помер в 1556 р.), можна попередньо заключити, що найбільш імовірним часом складання ПКК була середина 16 ст., 1550-і роки. Місцем складання ПКК безперечно слід визнати Москву.

Титул великого князя в ПКК не несе ніякої історичної інформації і відбиває тільки уявлення укладача про минуле (тобто є пам’яткою історіографії). Думку Г. Милорадовича:

> В Любецком синодике строго отличены владетельные князья названием великих князей, тогда как подчиненные им удельные князья называются просто князьями [Любеч Черниговской губернии Городницкого уезда. – Чтения в обществе истории и древностей российских, 1871 г., кн. 2, с. 30]

– слід вважати необґрунтованим припущенням, котре повністю спростоване нашим аналізом.

Титул «чернігівський князь»

Оскільки вище ми бачили, що переважна частина «чернігівських» князів (25 із 27) зосереджена у тій самій першій частині ПКК, де зосереджена переважна кількість «великих» князів, природно виходить, що «чернігівські» часто виступають «великими».

На титул *великий* не треба звертати уваги, оскільки він не несе історичної інформації. Але не краще стоїть справа із титулом *Чернігівський*:

Клас	№№ списку	Число
Безспірно княжили в Чернігові	1. 12. 15. 20. 34	5
Можливо, записи ПКК стосуються князів, що княжили в Чернігові	2. 3	2
Невідомі / вигадані «чернігівські» князі	13. 14. 16. 17. 18. 19. 24. 28. 38. 39. 40. 42. 55. 56. 109	15
Названі «чернігівськими» історичні князі, котрі княжили в інших містах	35. 41. 60. 61	4

Ми бачимо, що достовірні чернігівські князі складають 19 % загального числа князів, атестованих в ПКК «чернігівськими». Щоб унаочнити цей висновок, я накреслив наступну генеалогічні схему:

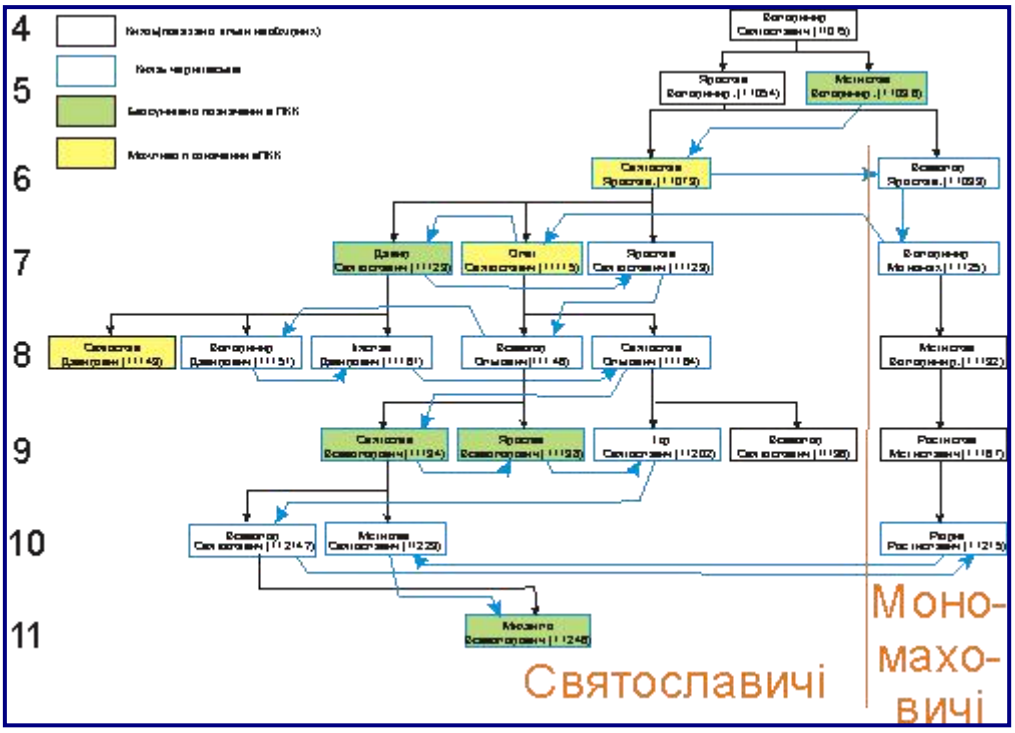

Генеалогія правлячих чернігівських князів

Слід розуміти, що тут накреслено не всіх князів, а тільки тих, які виступають предками відомих в історії правителів Чернігова. Історія знає 18 таких князів, із них в ПКК безспірно записані 5 + 2 сумнівних (28 або 39 %). Примітно, що з числа правителів 8-го та 10-го колін в ПКК взагалі не зазначено нікого.

Особливо треба відзначити мобілізацію князів з інших столів на службу до Чернігова. Чотири відзначених нами записи не можна вважати випадковістю – це тенденція. Автор ПКК **не користувався літописом**, з якого він міг би вибрати багато справжніх чернігівських князів, і замість того поповнював свій перелік, приписуючи до Чернігова сторонніх князів.

Якщо ми згадаємо, що автор ПКК виразно ігнорував Брянське князівство і всіх реальних брянських князів рухом свого пера перевів до Чернігова, то може бути, що й загадковий «Василь Чернігівський» (№ 12-39) утворений з історичного брянського князя Василя (1310 р. – ПСРЛ, 18, с. 87).

Висновок з нашого розгляду дуже простий: корпорація «чернігівських» князів у ПКК сильно засмічена мертвими душами, і ніякої користі для історії цього князівства не несе.

Княгині

Княгині, як ми бачили з наведеної вище діаграми, розсіяні по тексту ПКК відносно рівномірно. **Всі вони – вигадані**. Нечисленні записи (№ 12-34, 12-135), які підтверджуються іншими джерелами, не можуть змінити цього висновку, тим більше що в обох випадках ідеться про дуже поширене ім'я *Марія*, і ми не маємо відкидати можливість випадкового співпадіння вигадки та дійсності. Детальніше ми будемо про це говорити в розділі «Великі княгині».

Звичайно, вигаданість цих княгинь не означає, що ці імена не варто досліджувати. Навпаки, вигадані імена навіть краще за справжні дозволяють зазирнути у коло уявлень автора ПКК (а тільки в цьому питанні ПКК і може бути джерелом). Про екзотичну *Петронеллу* ми вже говорили (повторю – вважаю це ім'я, звідки б воно не походило, належним до останнього шару редагування тексту ПКК, сер. 17 ст.). Можливо, до цього ж часу належить і поява імені *Феофани*, котре є в наших краях рідкісним, але все-таким відомим (12-3, також 280). Інші жіночі імена належать до православного іменослову. Немає жодного язичницького імені, оскільки їх не дають відомі нам джерела.

З княгинями пов'язана ще одна особливість ПКК, котра різко виділяє його на тлі звичайних синодиків (як давнішого, так і сучасного, і пізнішого часів). Мені, як щирому атеїсту, котрий жодного разу не був на церковній службі, була зовсім невідомою різниця у формулах поминання живих (за здравіє) та померлих (за упокой), аж доки я не вичитав у ігумена Данила таке:

> Сподоби мя худого имена князей русских написати в лавре святого Савы [в Єрусалимі]. Ныне поминаются имена их по октениях, и с женами, и с детьми. Се же имена их: Михаил Святополк, Василий Владимир, Давыд Святославич, Панкратий Святославич, Глеб Менский. [Хождение игумена Даниила / ред. Г. М. Прохоров. – Библиотека литературы Древней Руси, Спб., 1994 г., т. 4.]

Отже, формула поминання князів з жінками та дітьми – це формула молитви за живих, не за померлих. Але ж автор ПКК – коли б він не працював – не міг не уявляти собі, що князь Мстислав (№ 12-1) давно помер. Тому я думаю, що ця формула була застосована до готового переліку за єдиним планом, згідно якого за мертвих треба було молитись як за живих. Мабуть, Коробочка була не першою в застосуванні мертвих у господарстві.

Мета застосування такої формули, для котрої треба було вигадати багато княгинь і дітей, мені не зрозуміла, але припущення про єдиний план природно пояснює рівномірність розподілу княгинь по території переліку.

Ченці

Записи про чернецтво князів також розсипані по тексту ПКК досить рівномірно, що наводить на думку про свідомий план укладача ПКК – притрусити уже виготовлене ним блюдо приправою з ченців.

Тут треба зважати на такі факти:

1. Вичерпний довідник достовірних випадків прийняття князями чернецтва складено мною, і там нема **жодного** князя з ПКК.

2. В цьому ж довіднику немає **жодного** князя з території Чернігівського князівства, з чого я зробив єдино можливий висновок – що цей обряд не вживався на цій території.

3. Для безспірно історичних князів, котрі трапляються в ПКК і атестовані як пострижені в ченці, джерела не дають для цього жодних підстав. Ми вже розглядали детально випадки № 12-15 та 12-34 і зазначали докладність записів про їх смерть. І попри цю докладність постриження у ченці для них не записано.

4. Ми відзначили два записи, котрі під пером автора ПКК пройшли модернізацію і стали на нову службу – реальний Михайло Олександрович Тверський (+1399, № 12-60) став «чернігівським», а Дмитро Святославич Юр'ївський (+1269, № 12-82) – «новгородським». Обидва реальні князі постриглись у ченці, і ці подробиці збережено й при модернізації, але ні до Чернігівщини, ані до дійсності вони не мають стосунку.

Висновок: **всі записи про постриження князів у ченці в ПКК – вигадки**.

Християнські імена

По території ПКК досить рясно розсипані пари (світських + християнських) імен князів. В двох випадках нам чітко вдалося спіймати автора ПКК на брехні: Володимир Ігоревич (№ 1227) був охрещений як Петро, а не Антоній; Ярослав Лінгвенович (№ 12-173) – як Федір, а не як Онисим.

В двох інших випадках – Святослава-Бориса Ольговича (№ 12-25) та Мстислава-Федора (№ 12-63) – ми визнали, що християнські імена мають підтвердження в незалежних джерелах. Але тут важливо не впасти в логічне замкнене коло: ототожнення Святослава Ольговича саме зі Святославом-Борисом Ольговичем (а не яким іншим) само тримається тільки на християнському імені *Борис*.

Так само для наших міркувань про Мстислава ім'я *Федір* тільки заважає – без нього запис про «князя Мстислава Новгородського» можна було б прив'язати до будь-якого із шести (!) новгородських князів такого імені.

Наявність доведених фальсифікатів християнських імен знецінює записи, котрі мають підтвердження, оскільки їх можна розглядати як випадкові співпадіння. Всі християнські імена, котрі в ПКК виступають як доповнення князівських імен, **слід вважати вигадками**, якщо ми не маємо твердих вказівок незалежних джерел.

Історичні дані

ПКК у своїй першій половині (частини 1 – 3) рясніє історичними даними; натомість в частині 4 їх нема взагалі, а в частині 5 – тільки 2 записи. Ці дані досить часто мають підтвердження у незалежних джерелах:

– № 12-1 – побудова Спаського собору в Чернігові (1030-і рр.);

– № 12-20 – загибель кн. Михайла Всеволодовича (1246 р.) + ще запис № 12-75;

– № 12-55 – загибель кн. Дмитра Чернігівського (1399 р. – якщо прийняти його за Дмитра Ольгердовича Брянського);

– № 12-58 – загибель кн. Василя Козельського (1238 р.);

– № 12-61 – загибель кн. Романа Михайловича (1401 р.);

– № 12-72 – загибель кн. Олександра Новосильського (1326 р.);

– № 12-92 – загибель кн. Івана Рязанського (1327 р.);

– № 12-95 – загибель кн. Костянтина Оболенського (1368 р.);

– № 12-173 – загибель кн. Ярослава Лінгвеновича (1435 р.).

Ми бачимо, що для часу до Батия належить лише одна звістка, 2 – пов’язані з цим нашестям, 4 – до 14 ст., 2 – до 1 третини 15 ст.

Така кількість достовірних звісток не може бути випадковістю – це вияв якоїсь системи, використання якихось письмових джерел. Але що це за джерела – залишається неясним. Ясно тільки одне – що цим джерелом не міг бути ні один з відомих нам літописів (це, зрештою, було очевидно уже з картини хронологічного хаосу).

У звістці про загибель Михайла Всеволодовича ми маємо скорочений виклад великої повісті, котра вперше з’являється у Симеонівському 1-у літописі [ПСРЛ, 1913 г., т. 18, с. 66]. Літопис цей закінчено в 1411 р. Давніші звістки про цю подію не містять згадки про сонце і кущ. Але пізніше ця повість набула великого поширення, і ми не можемо пов’язувати коротку звістку ПКК з якимось певним джерелом.

Літературні князі

Виділена нами група літературних князів (таких, що в дійсності не існували, а існують лише на сторінках письмових джерел) обіцяє великі вигоди для джерелознавства – навіть більші, ніж реальні князі. Наприклад, звістка про реального князя Давида Святославича могла бути запозичена з будь-якого літопису, котрий

містить записи за 12 ст. Вона не дає нам вказівок на конкретне джерело, а тільки на клас джерел.

Натомість вигадані й помилкові записи чітко вказують на конкретне джерело, з якого вони були запозичені у добрій вірі.

Більшість літературних князів зосереджена у 3 – 4-й частинах ПКК.

Найцікавішим для нас є «Мстислав Карачевський» (№ 1264) – міфічний «син» князя Михайла Всеволодовича Святого, котрий з'являється в генеалогії чернігівських князів на початку 16 ст., через 260 – 270 років після смерті Михайла.

Стоїть у ПКК і його «молодший брат» – такий же міфічний «Семен Глухівський» (№ 12-71).

Було б дивно, якби не було їх «найменшого брата» – міфічного «Юрія Торуського». І ПКК не обманює наших сподівань – є й такий князь (№ 12-94).

У цьому ж ряду стоїть і Роман Старий (№ 12-41) – історичний брянський князь 2 пол. 13 ст., дійсне походження якого невідоме; на початку 16 ст. він був приписаний в «сини» Михайла Всеволодовича.

Всі ці князі у ролі «синів» Михайла Всеволодовича з'являються у родословних фрагментах початку 16 ст., а потім – у Румянцевській редакції московської родословної книги (1540-і рр. [Редкие источники по истории России, М., 1977 г., Вып. 2, с. 111]; попередня, Літописна редакція родоводу Михайла Чернігівського не містила). Румянцевська редакція містить перелік предків Михайла і згадку про його сина (дійсного, історичного) Ростислава. Якби автор ПКК користався нею, цілком неясно, чому всі ці особи не потрапили до ПКК.

Натомість давніші родословні фрагменти починаються прямо з Михайла, не згадують про його предків і Ростислава. Нічого зайвого, натомість є дещо для нас цікаве:

> Князя Михаила Черниговский, его же замучил царь Батый за веру христианскую, и с ним замучил боярина его Федора. А тот князь Михайло создал храм в Чернигове святого Спаса, что и нынче стоит. А князя Михайлов сын, князь Юрий, остался и оставил свою отчину пусто, и пришёл в Тарус… [ПСРЛ, 1980 г., т. 35, с. 282].

Це – початок родословія князів Одинцевичів, яким починається Супрасльський літопис. Він переписаний в 1520 р. Автор цього родословія приписав будівництво Спаського собору найдавнішому з чернігівських князів, котрі були йому відомі – Михайлу Всеволодовичу. Автор ПКК, можливо, знав цей або подібний текст, але він знав і давнішого князя Мстислава (№ 12-1). Тому він цілком логічно припустив: неможлива річ, щоб князь-християнин був, а собору не було – і приєднав згадку про це будівництво до Мстислава.

Так, на мою думку, міг виникнути запис про Спаський собор, котрий текстуально не залежить від запису Повісті времен і літ.

Повний набір необхідних нам «синів» Михайла Всеволодовича міститься в родословних фрагментах Діонісія Звенигородського: Роман **Чернігівський** (як у ПКК!), Мстислав Карачевський, Семен Глухівський, Юрій Торуський [*Бычкова М.Е.* Состав класса феодалов России в XVI в. – М., 1986, с. 75].

Це співставлення показує, що літературні князі перекочували до ПКК із московських родословних записів поч. 16 ст. Це – додатковий аргумент на користь виникнення ПКК в Москві в 1550-х роках.

Великоруські синодики

Успенський синодик

Синодик московського Успенського собору (УС) був двічі опублікований М. І. Новиковим [Древняя российская вивлиофика (1-е изд.), Спб., 1775 г., ч. 8, с. 1 – 125; Древняя российская вивлиофика (2-е изд.), М., 1788 г., ч. 6, с. 420 – 506], з посиланням на пергаментний рукопис Патріаршої бібліотеки № 465.

В обох виданнях фактично містяться два синодики, які будемо позначати, за С. В. Коневим, як УС-1 та УС-3 [*Конев С. В.*Синодикология. Часть 1: Классификация источников. – Историческая генеалогия (Екатеринбург), 1993 г., т. 1, с. 9 – 10].

УС-1 (1-е вид., с. 1 – 90; 2 вид., с. 420 – 481) надруковано з пергаментного рукопису, котрий нині зберігається в Державному історичному музеї в Москві (Синодальне зібрання, № 667; кінець цього рукопису втрачено, з огляду на публікацію Новікова С. Конев припустив, що там містився УС-3). Він датується рубежем 16 – 17 ст. (цар Федір Іванович † 1598; митрополит Кирил † 1572; єпископ Досифей Ростовський † 1542; єпископ Іов Суздальський † 1594). В кінці тексту (1 вид., с. 79 – 89; 2 вид., с. 473 – 481) дано короткий опис походу царя Івана 4-го на Казань (1552) і потім великий перелік убитих в тій кампанії, в тому числі – багато імен, які не належать до знаті. Тому можна думати, що в основі УС-1 лежить синодик 1550-х років.

УС-3 (1 вид., с. 90 – 125; 2 вид., с. 481 – 506) – це синодик кінця 17 ст. Дата 1684 р., яка є найпізнішою прямою датою в тексті й якою позначена публікація Новікова, стосується власне його (але в ньому є поминання патріарха Іоакима, † 1690 – 1 вид., с. 103; 2 вид., с. 489; але це ім’я могло бути приписане трохи пізніше). І. В. Дергачова відзначила, що в основі цього тексту лежить Чин православія з друкованої «Тріоді постної» (Москва: 1656 р.), з доповненнями рукописними статтями [*Дергачева И. В.* Древнерусский Синодик: исследования и тексты. – М.: Круг, 2011 г., с. 9]. Рукопис його нині невідомий [*Конев*, с. 10].

Обидва синодики також містять дещо цікаве для ПКК:

1, систематичне вживання формули «князю… и синам…» (але без княгинь, котрі в УС-1 винесені в окремий перелік).

2, тут бачимо наших знайомих:

– Михайла Всеволодовича і боярина Федора (№ 12-20: УС-1 – с. 28 (1 вид.) / 438 (2 вид.), зі скороченою формулою; на УС-3 – с. 105 – 106 / 492 – з розширеною формулою);

– «великого князя Романа Михайловича Чернігівського, померлого нужною смертю» (№ 12-61: УС-1 – с. 41 / 447; УС-3, скорочено – с. 109 / 494);

– князя Льва Романовича Новосильського (№ 12-137: УС-1 – с. 41 / 447);

– князя Олега Добрянського (УС-1 – с. 44 / 449) – чи не сина Романа Старого (№ 12-41)?

– князя Романа Новосильського (№ 12-117: УС-1 – с. 44 / 449);

– князя Івана Святославича (УС-1 – с. 44 / 449) – тут він показаний сином Святослава Глібовича. Не знати, чи це наш № 12-106;

– князя Володимира Спашського, убитого від своїх братаничів (УС-1 – с. 45 / 450); убитий своїм братом Михайло Пронський (№ 12-96) не залишається самотнім;

– п'ять князів Глинських (УС-1 – с. 52 / 454; УС-3 – с. 110 / 495), серед яких є й наш Василь Львович (№ 12-117).

Цих збіжностей, безумовно недостатньо, щоб вважити УС-1 безпосереднім джерелом ПКК, але вони досить виразно показують, що обидва тексти походять з одного середовища – московського середини 16 ст.

Ростовський синодик

Опублікований С. В. Коневим Ростовський синодик 1643 року (РС) [*Конев С. В.* Синодикология. Часть 2. Ростовский соборный синодик. – Историческая генеалогия, 1995 г., № 6, с. 95 – 107] містить дещо цікаве для нас:

1, в одному записі РС зустрічаємо наших знайомих – князя Льва Романовича Новосильського (№ 12-137) і князя Михайла Євнутієвича з княгинею Вассою та зятем князем Іваном (№ 12-112). У ПКК вони рознесені досить далеко. Але наявність спільного джерела (великоруського, само собою) тут безспірна. Це – «додаткове яблуко в корзину аргументів» на користь московського походження ПКК, як сказав би Олег Пономар.

2, в РС часто зустрічаються записи «один князь † дві княгині» (не менше 5 разів), тоді як у ПКК є тільки один такий запис (№ 12-38).

3, в РС зустрічаються записи родичів («и сносе его» – с. 101); подібне ми бачили в ПКК (теща – № 12-163), але такого не доводилось бачити в інших українських синодиках. Мабуть, це риса російських синодиків.

4, в РС ми постійно зустрічаємо формулу «князю… і княгині його… и синам…», котра досить активно використовується також у ПКК. Я повторю – в давній Русі ця формула використовувалась для молитви за живих, а в Росії в 16 – 17 ст., як бачимо, перетворилась на формулу молитви за померлих. Це питання потребує подальшого вивчення, але попередньо можу сказати, що в жодному українському синодику така

формула не застосовується. Мабуть, ще одне яблуко в ту ж корзину – московського походження ПКК.

Таким чином, ПКК лише незначною мірою перетинається з розглянутими великоруськими синодиками, але перетини ці досить характерні і не залишають сумніву в існуванні якогось спільного джерела. Також досить показовими є поминальні формули, спільні для ПКК і цих синодиків, але не притаманні українським синодикам. Тому пошук великоруських родичів для ПКК слід продовжити – тут можливі нові знахідки.

Ще одну загадку нам задає **Царський синодик** 7065 (1557) року [*Белокуров С. А.* Синодик московских царей 16 в. – ЧОИДР, 1897 г., № 3, с. 25 – 28; також *Каштанов С. М.* Царский синодик 50-х годов 16 в. – Россия и греческий мир в 16 в., М., 2004 г., т. 1, с. 44 – 53]. На відміну від багатьох інших переліків, тут немає жодного сумніву у питаннях, ким, коли і навіщо він був складений – за наказом царя Івана 4-го перелік було передано константинопольському патріарху Іоасафу для поминання під час церковних служб. Тут є перелік князів чернігівських, але дуже стислий (тільки 10 осіб та окремо князь Михайло святий – але без боярина Федора).

Оскільки цей перелік складено при царському дворі (мабуть, із залученням митрополита), а ПКК не має з ним нічого спільного, то виникає питання – у якому ж конкретному московському осередку складено ПКК? Не маю щодо цього припущень.

Чим є і чим не є перелік

Чим є «Перелік князя Костянтина», або Історія тексту

Пройшовши довгий – на чотири роки! – шлях сторінками Любецького та Введенського синодиків у пошуку різних князів, настав час підвести підсумки і написати історію, уже після якої ми напишемо історіографію.

Це, ясна річ, не буде «історія Чернігівського князівства у татарський час» – це буде історія формування тексту ПКК.

На мою думку, історія почалася із захоплення Чернігова московським військом в 1500 р. Доля іменованого в 1499 році чернігівського єпископа Іони після 1500 р. не відома. Переважна частина території єпархії опинилась під владою Москви, котра не поспішала іменувати нового єпископа. Чернігівська єпархія, не будучи формально скасованою, зникла внаслідок зміни політичних кордонів.

Я припускаю, що в середині 16 ст. було піднесено питання про відновлення давньої єпархії. Для його підготовки і було складено ПКК, котрий мав, 1, продемонструвати давність і традиційність православія у Чернігові; 2, окреслити кордони майбутньої єпархії. Для того, щоб не виникла думка про відновлення Брянської єпархії – в ПКК старанно замовчувалось існування Брянська та брянських князів. Це була доповідна записка з відносно великою кількістю історичних та

біографічних даних; ПКК не був поминальним переліком, і він зовсім не призначався для читання в церкві, для чого потрібні одні тільки імена, а історичні та біографічні дані абсолютно не потрібні.

Включення до ПКК деяких представників московської вищої знаті 1 пол. 16 ст. (Глинських, Одоєвських, Трубецьких) та підкреслена увага до роду князів Торуських-Оболенських вказує на коло московських діячів, від яких можна було сподіватись підтримки проекту. Можливо, до них треба приєднати й князів Мстиславських (родичів по кужелю князя Лінгвена; від них, можливо, до ПКК потрапили маловідомі литовські князі рубежа 14 – 15 ст., зокрема, Ярослав Лінгвенович).

Для складання ПКК було використано приватні родовідні записки; поки що не ясно, чи використовувались офіційні родовідні книги, котрими відав Розрядний приказ. Можна також вважати безсумнівним, що **не було використано** жоден з відомих нам літописів.

В 1589 р. собор в Москві з нагоди заснування патріархії ухвалив утворити єпархію «в Севере во Брянску и в Чернигове» [Собрание государственных грамот и договоров. – М.: 1819 г., т. 2, с. 98], але до виконання цього рішення не дійшло. Не видно, щоб при підготовці цієї ухвали використано ПКК, бо Брянськ тут поставлено на першому місці, перед Черніговом. Не видно також ніяких слідів редагування ПКК в цей час.

Пізніше, імовірно в 1654 р., ПКК у невідомий нам спосіб (з московським воєводою Ф. Волконським?) потрапив до Києво-Печерського монастиря. При вписуванні його до Введенського синодика було додано запис родини князя Дмитра Волконського і, мабуть, з'явилась загадкова *Петронелла*.

Із Введенського синодика цей перелік копіювався до інших синодиків, зокрема в 1753 р. його погіршена й скорочена копія була вписана до Любецького синодика. В 1860-х роках ця копія стала відома історикам і збаламутила їх на наступні 150 років – аж до того часу, коли Микола Жарких зацікавився цією темою і пояснив усі баламутства.

Тепер ми можемо відповісти на всі запитання, поставлені нами як завдання джерельного дослідження:

1. Коли написано текст?

В 1550-х роках, з доповненнями 1654 р.

2. Який історичний період висвітлює текст?

2 чверть 11 – 2 чверть 16 ст. (600 років), з доповненнями до 2 чв. 17 ст.

3. Де написано текст?

У Москві, доповнення – в Києві.

4. Який географічний ареал висвітлює текст?

Основна увага зосереджена на території давньоруського Чернігівського князівства.

5. Які джерела використано при укладанні тексту?

Незаперечно, використано приватні родовідні записи московської знаті сер. 16 ст. Безперечно, **не було використано** ніякі літописи з числа нам відомих.

6. Наскільки компетентним був автор у питаннях, про які він писав?

Повністю некомпетентним.

7. Яка була мета написання тексту?

Обгрунтування необхідності відновлення Чернігівської єпархії в рамках Московської держави.

8. Якими прийомами обробки джерел скористався автор задля досягнення своєї мети?

Автор вигадував нових, невідомих «чернігівських» князів; модифікував записи про відомих князів, переносячи їх правління до Чернігова; вигадував княгинь та факти постриження князів у ченці.

9. З яких структурних частин складається текст? (І далі запитання 1 – 8 до кожної частини.)

На підставі подвоєнь записів про одну особу можна виділити 5 частин. Із них перша частина досить чітко виділяється на тлі інших за різними ознаками. В першій частині наявна виразна вставка («Перелік князя Георгія»), зроблена, здогадно, в Києві під час остаточного опрацювання ПКК. Про походження цих частин ми в даний час не можемо нічого зміркувати.

Чим не є «Перелік князя Костянтина», або Історіографія теми

Розібравшись самостійно у питанні, чим є «Перелік князя Костянтина», ми можемо тепер критично (іронічно) подивитись на попередні роботи, присвячені цій темі. Головний їх недолік полягає в тому, що цей перелік **використовувався** в історичних та генеалогічних реконструкціях, але ніколи й ніким **не досліджувався**.

Читач може не повірити, але так воно є: до моєї статті 2015 року ніхто не знав навіть, **коли** був написаний Любецький синодик! Над тим, коли був укладений перелік князів, ніхто з «дослідників» навіть не замислювався. А варто було б це зробити, бо коли ми читаємо текст середини 18 ст., природно запитати – а що його писар міг знати про події 11-го чи 12-го століть? Відповідь тут проста і природна – **нічого не міг знати** і тому питання про достовірність і джерельну вартість ПКК звелося б до питання про використані ним джерела.

Замість аналізу джерел, чого можна було сподіватись від науковців, аматори від історії вдавались до таких ліричних відступів:

Любецкий синодик дает возможность составить **полную и верную** родословную черниговских князей. Синодик также дает возможность составить таблицу преемственности великих князей черниговских, открывая нам

существование нескольких великих князей черниговских, до сих пор не бывших известными истории.

Все наши объяснения показывают **высокую степень исторической достоверности** Синодика […] этот **драгоценный**исторический памятник… [*Зотов Р. В.* О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Спб.: 1892 г., с. 30, 181. Тут і далі я виділяю в цитатах найцікавіше].

В усьому цьому багато поезії й наївної простодушної віри, але зовсім нема науки. **Система**, яку Зотов добачав у ПКК, сформульована ним так:

В общем, он написан если не в строго хронологическом порядке, то по нисходящим степеням от Рюрика: от более древних к позднейшим князьям.

По большей части, в синодике сохранена преемственность великих князей черниговских.

Синодик составлен лицом, **близко знакомым** с историей своей области и генеалогией своих князей [с. 30 – 31].

Колена князей в статьях синодика идут одно за другим в нисходящем порядке, поднимаясь вверх и опускаясь вниз на одно, или не более как на два колена [с. 174].

Хронологічний порядок, котрий дотримано тільки «в цілому», зветься безпорядком (подивіться знову на складену мною діаграму співіснування князів. Чи вона вам не нагадує Чумацький Віз, котрий простягся поперек неба?)

Наступництва князів на столі, котре витримано тільки «по більшій частині», я теж не бачу (дивіться знову на складену мною генеалогію правителів Чернігова).

Ніяких стрибків у викладі на «одне чи два коліна» я не побачив – а то з простої причини: на 6 відомих князів у ПКК ми маємо 5 невідомих, генеалогічна позиція яких не окреслена. Тому складені Зотовим родословія [с. 241 і наступні, 256 і наступні] слід вважати плодом його фантазії.

Чернігівсько-генеалогічна «Фантастична симфонія», написана Р. Зотовим, збаламутила навіть такого переважно тверезого дослідника, як Михайло Грушевський. В своїй рецензії 1895 року Грушевський «не хотів заперечувати науковій вартості праці д. Зотова», але всі його зауваження спрямовані на окремі подробиці. Питання про походження і достовірність тексту рецензент навіть не поставив.

Свій нарис «Чернігівські землі» [Історія України-Руси, т. 3, розділ 2]Грушевський цілком побудував на «висновках» Зотова, хоча й зауважив, що «його генеалогічні елюкубрації часом досить карколомні» – мотивуючи тим, що попередні праці про Чернігівщину в 13 – 14 ст. ще бідніші. На мою думку, бідність фактичних відомостей – то ще не підстава заповнювати простір порожніми фантазіями.

– Но позвольте, – скаже читач разом із Чичиковим, – ведь это всё народ мёртвый.

> – Да, конечно, мертвые, – сказал Собакевич: – Впрочем, и то сказать: что из этих людей, которые числятся теперь живущими? Что это за люди? мухи, а не люди.

Чернігівська дослідниця Ірина Чугаєва в 2014 році надрукувала статтю, в якій використано Любецький синодик [Чернігівські княгині і князівни на сторінках Київського літопису 12 ст. і Любецького Синодику: порівняльна характеристика / Ірина Чугаєва // Сіверянський літопис, 2014 р., № 6, с. 3 – 14].

Вона зауважила, що в літописі не вказані особові імена переважної частини жінок, і тому треба звертатись до ЛС.

> З ЛС дізнаємось унікальні імена 15 чернігівських княгинь, котрі в жодному джерелі більше не зафіксовані… Це вказує, зокрема, і на унікальність такого джерела, як ЛС [с. 5 – 6].

Як бачимо, щастя двічі відвернулось від дослідниці: 1, вона мала змогу скористатись ВС, надрукованим в 2007 р., і не скористалась; 2, вона мала змогу самостійно задатись запитанням – з якого часу походить текст ЛС – і зробити маленьке відкриття, що це текст 18 ст. А ЛС є унікальним джерелом… щодо уявлень автора 18 ст. про давньоруських княгинь…

В 2016 р. статтю про ПКК опублікував О. В. Шеков [*Шеков А. В.* О ранней части Помянника черниговских князей в составе синодиков типа Любецкого. – Древняя Русь. Вопросы медиевистики, 2016 г., № 4 (66), с. 27 – 34]. На самому початку її ми читаємо:

> ЛС сохранился в рукописи середины XVIII в…. установлен его первый оформитель – Иван Щирский [с. 27].

Як міг Іван Щирський, який помер в 1714 р., бути першим оформлювачем рукопису, котрий тільки розпочався в середині 18 ст., через 30 з гаком років після смерті художника – я, дилетант в історії, зрозуміти не годен. Є, мабуть, у істориків якась професійна таємниця, котра дозволяє їм перестрибувати через здоровий глузд і котрою вони не поспішають ділитись з непосвяченими…

Нагадаю: у фізиків-теоретиків є звичай читати кожу статтю до першої помилки. Вважається, що все, що йде після цієї помилки, засновано на ній і також є помилковим. Але тут цікавість перемогла, і я побачив наступне:

> …позволяет предполагать наличие общего протографа для помянников черниговских князей, читающихся в синодиках Введенской церкви и Любецком [с. 27].

Невірно. Протографом для ЛС був ВС. Немає жодного різночитання між ними, в якому б ЛС давав краще читання, ніж ВС (подивіться ще раз мою порівняльну таблицю). Бритва Оккама вимагає відкидати зайві сутності, як оцей гіпотетичний «спільний протограф». Автор міг зробити невелике відкриття (а счастье было так возможно…), але не зробив.

Автор слушно вважає групу князів на початку переліку (за моєю нумерацією – 12-6 – 12-11) вставкою. Це частково збігається із запропонованим мною «Переліком князя Георгія» і служить підтримкою моїй думці. Загальний висновок автора видається мені цікавим:

> Можно предположить, что записью о поминовении великого князя Михаила Всеволодовича и его боярина Феодора оканчивалась первая, наиболее ранняя часть помянника. В целом эта часть, даже условно выделенная, более напоминает помянник предков Михаила Всеволодовича, а не синодик черниговских великих князей [с. 33].
>
> Неполный состав великих черниговских князей в этой части помянника и полный состав черниговских князей – предков Михаила Всеволодовича – позволяет связать эту часть синодика не с местом нахождения черниговского стола, а с личностью великого князя Михаила, с установлением его церковного почитания [с. 34].

1. Можна нагадати, що чернігівські князі 11 – 13 ст. «великими» за життя не титулувались.

2. Повного складу предків Михайла Всеволодовича я у ВС не бачу (подивіться ще раз складену мною генеалогічну схему). Із семи необхідних нам предків безспірно представлені у ВС тільки двоє, що двох можна вважати представленими умовно, а трьох нема взагалі.

Але автор такого переліку, як ми бачили, не користувався літописами і не знав реальної кількості предків князя Михайла. **Суб'єктивно** він міг думати, що уклав повний перелік, тому гіпотеза Шекова заслуговує на подальший розгляд.

Більше того, виділена ним частина ПКК співпадає з виділеною мною першою частиною ПКК, хоча я виділив її на підставі зовсім інших міркувань. Мабуть, щось об'єктивне в цій частині таки є.

3. Важко погодитись, що ця частина ПКК була складена **для**встановлення церковного шанування князя Михайла, отже, **перед** цим встановленням. Запис про Михайла (12-20) сам залежить під пространної повісті (орієнтовно поч. 15 ст.; може, колись напишу докладніше). Ця повість засвідчила шанування Михайла як святого, а перелік князів складено пізніше. Укладач переліку скористався іменем святого князя, щоб зробити перелік більш вагомим і краще досягнути своєї (неясної для мене) мети.

У 2016 році статтю про ПКК надрукував Станіслав Келембет [*Келембет С.* Пом'янники (синодики) князів Чернігівської землі як історичне джерело. – Сіверянський літопис, 2016 р., № 6, с. 19 – 37]. На жаль, вона наповнена фактичними помилками і неймовірними припущеннями, починаючи від датування ЛС 1712 – 1714 роками і твердження, що художнє оформлення його виконав І. Щирський, попри те, що автор в цілому погоджується з моїм датуванням (1753 – 1755 рр.), уточнюючи його до 1751 року. Просто якийсь фатум тяжіє над усіма, хто пише про Любецький синодик!

Відкладаючи більш детальну розмову про цю статтю до іншої нагоди, я розгляну тільки те, що С. К. пише конкретно про ВС.

Слід зазначити, що С. К. не займався ані ВС в цілому, ані не розглянув систематично всі записи ПКК, і це зашкодило його роботі.

С. К. порівняв тексти ПКК за ЛС та ВС і показав, що ВС подає значно кращий і повніший текст [с. 27 – 29]. Це безумовно слушно, і тут С. к. упритул підійшов до маленького відкриття: ПКК-ЛС є пізньою скороченою копією ПКК-ВС. Але в цей момент щастя відвернулось від дослідника, і цього останнього кроку він так і не зробив, залишивши це право мені.

Натомість С. К. вибудував складну систему «протографів»:

> Не підлягає сумніву, що розділ ЛС та інших пом'янників, де було записано давніх князів Чернігівської землі-єпархії, у кінцевому підсумку сягає протографу XV ст., який, у свою чергу, складався з поминальних записів, що робилися незабаром після смерті самих князів [с. 23 – 24].
>
> Протограф князівського списку ВПП було укладено в Чернігові у 1490-х рр., точно до весни 1500 р., коли Сіверська земля перейшла до складу Московської держави. Що ж стосується протографу ЛС, то стосовно часу його укладення можливі два варіанти. 1) Це було зроблено у середині XV ст., тобто значно раніше протографу ВПП. 2) Укладач рукопису ЛС просто полінувався переписати весь текст свого джерела і чим ближче до кінця, тим більше його скорочував. Особисто ми більше схиляємося саме до цього, другого варіанту [с. 29].

У зв'язку з «чернігівським протографом» 15 ст. виникає серія непростих запитань. По-перше, чи маємо ми взагалі хоч якісь рукописи **незаперечно чернігівського походження**, давніші за 17 ст.? По-друге, чи маємо ми свідчення про функціонування в 15 ст. якихось релігійних осередків (єпископської кафедри чи монастирів) у Чернігові? Здається, не маємо, за винятком хіба що Свенського монастиря.

Рання історія Свенського монастиря вся наповнена фантазіями, документальні свідчення про нього починаються з середини 16 ст., до того ж він віддалений від Брянська на 4 км – так само, як Києво-Печерський монастир від Києва. Тому, навіть якщо припустити його існування в ранній час і ведення там якогось синодика, то там мали б стояти перш за все імена брянських князів. Натомість:

> Дуже цікаво, що в ЛС та інших синодиках Чернігівщини взагалі не поминалися князі Брянські зі Смоленської династії (Мономаховичі), які володіли Брянськом з кінця XIII по середину XIV ст., при тому, що саме Брянськ у даний період був фактичним центром Чернігівської єпархії, правителі якої навіть титулувалися єпископами Брянськими. Це свідчить, що вказані князі, з точки зору місцевої церкви, були своєрідними «узурпаторами», котрі відтіснили від влади законних князів-Ольговичів [с. 24].

Я можу сказати навіть більше: всі князі, про яких можна думати як про брянських, записані в ПКК як чернігівські. Тобто тенденція ПКК – анти-брянська, і ніякого сліду

«брянського пом’яника» в ПКК немає. А тому нам не потрібні і припущення про раннє існування Свенського монастиря.

Після побудови «чернігівського протографа» у автора

> Неминуче виникає питання: яким чином пом’янник кн. Чернігівських, які жили у далеких XI – XV століттях, міг потрапити до складу пам’ятки, започаткованої в Києві 1654 р.? Відповідь на це питання дає біографія вищезгадуваного Зосими Прокоповича († 1656), єпископа Чернігівського, укладача Єлецького синодика. А саме відомо, що Зосима протягом 1640 – 1650-х рр. подовгу жив у Києві, більше того, з 1635 р. він обіймав там посаду «блюстителя печери святаго Антонія» – тих самих печер, де й знаходиться Введенська церква лаври! Такий збіг бути випадковим просто не може, а тому слід визнати, що князівські списки включив до складу ВПП саме єпископ Зосима. Запозичені ж вони були з укладеного ним самим синодика Чернігівського Єлецько-Успенського монастиря [с. 26].

Справді, Філарет опублікував запис на Служебнику (Вільно: друкарня Мамоничів, 1617 р.): «Купилисмо сего служебника у господина брата Иеремии Радкевича, послушника его милости отца епископа Изосими черниговского, блюстителя печери святого Антонія» [*Филарет*Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1873 г., т. 1, с. 35], от тільки дати 1635 р. у Філарета немає – вона з’являється допіру в статті С. К. (отже, ще одна пізня фантазія).

І у ВС ми маємо запис «Рід блаженного отця Зосими єпископа Чернігівського **Печерного**» (розділ 264 – С. К. про нього не згадує, – а я ж говорив, що відсутність системності шкодить).

Здавалось би, все ясно: печера святого Антонія, якою відав Зосима – це частина Києво-Печерської лаври. Та на біду, знавці Чернігова та історії Чернігівської церкви якось забули, що в Чернігові є **своя** печера святого Антонія (в Іллінському монастирі) [не хочу заглиблюватись у першоджерела, читаю популярну книжку: *Віроцький В.Д.* Храми Чернігова. – К.: Техніка, 1998 р., с. 133 – 138]. Тому не можна виключити такої можливості, що Зосима, будучи чернігівським єпископом, приклав зусилля до відновлення цього монастиря і став його «блюстителем» (мабуть, тимчасово, до призначення постійного настоятеля).

Тому і струнка на перший погляд теорія чернігівського походження ПКК при детальнішому розгляді виявляється дуже слабкою.

Витяги з Єлецького синодика, наведені Філаретом Гумілевським, С. К. вважає свідченням на користь первісності цього синодика і залежності ВС від нього [с. 24]. Але це – тільки одна з можливостей, залежність могла бути і в зворотньому напрямку: Єлецький синодик міг щось запозичити з ВС. Не маючи повного тексту Єлецького синодика, не можна робити більш рішучих висновків, а збережені у виписках фрагменти якраз говорять про копію із ВС, як я уже зазначив вище.

Зрештою, не можна сказати, що стаття С. Келембета не вносить нічого позитивного у дослідження синодиків – можна тільки шкодувати, що вона не дає так багато і таких надійних висновків, яких можна було сподіватись від роботи професійного історика, кандидата історичних наук.

Висновки і рекомендації

З наших студій над текстом «Переліку князя Костянтина» можна зробити наступні **висновки**:

1. «Перелік» нині опубліковано у двох списках – у складі Введенського синодика (1654 р.) та Любецького синодика (1753 р.). Любецький список, який до цього часу лежав в основі всіх студій, є скороченою і подекуди істотно погіршеною копією Введенського списку.

2. Виявлено натяки на існування інших копій «Переліку», що дозволяє сподіватись на розширення джерельної бази.

3. Первісний «Перелік» був складений в Москві, орієнтовно в 1550-х роках, з використанням приватних родовідних записок, але без використання відомих нам на сьогодні літописів.

4. Наступний етап редагування відбувся під час переписування «Переліку» до Введенського синодика в 1654 р.

5. Укладання «Переліку», можливо, слід пов’язувати з планами відновлення Чернігівської єпархії в складі Московської держави. Він не був призначений для поминання і не може використовуватись для читання в церкві. Вписування його до синодиків слід вважати результатом випадкового збігу обставин.

6. При укладанні «Переліку» не дотримано ані хронологічного, ані генеалогічного порядку. Із позиції запису в «Переліку» ми можемо вивести тільки те, що цей запис стосується проміжку часу від 2 чв. 11 до 2 чв. 17 ст., але ніяка детальніша хронологізація неможлива. Так само неможливо визначити генеалогічну позицію більшості князів, оскільки для них не вказано імен батьків.

7. Із загального числа 184 записи лише 32 (17 %) можна вважати безсумнівно відповідними історичним князям. 67 % князів – вигадані або такі, котрі не можна переконливо пов’язати з історичними князями. 4 % записів становлять дублікати інших записів, 7 % належать «літературним князям», котрі існували тільки на сторінках генеалогій, а не в дійсності.

8. Всі імена княгинь в «Переліку» слід вважати вигадками.

9. Всі записи про постриження князів у «Переліку» слід вважати вигадками.

10. Всі хрестильні імена князів, наведені у «Переліку» поруч з князівськими, слід вважати вигадками (з винятком тих нечисленних випадків, коли ці християнські імена відомі з незалежних джерел).

11. Всі випадки застосування титулу «великий князь» у «Переліку» слід вважати даниною московській політичній традиції 16 ст. – прикладати титул «великий князь» до всіх давніх правителів без розбору.

12. Значна частина князів, титулованих у «Переліку» «Чернігівськими», є результатом «перенесення» до Чернігова князів з інших столів.

13. «Перелік» не можна використовувати для історичних чи генеалогічних досліджень. Він може бути джерелом тільки для історіографії – для реконструкції історичних уявлень часу написання «Переліку» та методів написання текстів історичного змісту, вживаних у той час.

А тепер – **рекомендації** на майбутнє:

1. Слід відмовитись від використання «Переліку» для історичних та генеалогічних досліджень; слід припинити спроби ототожнення князів із цього переліку як безнадійні.

2. Слід очистити всі історичні довідники та енциклопедії від посилань на «Любецький синодик» (власне, на «Перелік князя Костянтина»). В тих дуже численних випадках, коли запис у «Переліку» – єдина підстава для існування князя, треба чітко вказувати, що дана особа є історіографічним міфом.

3. В довідниках, енциклопедіях, історіографічних оглядах слід дати чітку оцінку книги Р. В. Зотова (1892) як фантастичної і відмовитись від її використання.

4. Слід продовжити пошуки та публікацію інших текстів «Переліку».

5. Історію Чернігівщини у татарський час треба переписати з нуля на підставі авторитетних (сучасних подіям) джерел, без використання «Переліку».

13. Великі княгині

Я змушений був приділити дуже багато уваги «Переліку князя Костянтина» заради того, щоб показати – цей дуже плутаний текст не можна використовувати в якості джерела. В загальній структурі ВС цей перелік розриває прийняту у великоруських синодиках послідовність розділів – спочатку великі князі, потім великі княгині.

Оця структурна плутанина – сильний аргумент на користь того, що ПКК потрапив до ВС **не з синодика**, що він існував як окремий текст, а укладач ВС не міг знайти для нього кращого місця.

Перейдемо тепер до наступного розділу ВС (с. 19 – 20) – переліку великих княгинь, в кінці якого є ще інші особи. Використовуємо для розмітки наші кольори:

Пом’яни, Господи душі благовірних великих княгинь

№	Ім’я	Примітки
13-1	Велику княгиню Ольгу, наречену у святому	(† 965)

	хрещенні Олену	
13-2	Велику княгиню Анну, княжа Володимирову Київського	(† 1011)
13-3	Велику княгиню Єлизавету Всеволодову Київського	
13-4	Велику княгиню Катерину Святослава Київського	
13-5	Велику княгиню Євдокію Всеволодову Київського	
13-6	Велику княгиню Анну	?
13-7	Велику княгиню Олену	кн. Олена († 1331), 1-а дружина Івана Калити
13-8	Велику княгиню Ульяну	кн. Ульяна († 1365..1374), 2-а дружина Івана Калити
13-9	Велику княгиню інокиню Марію	кн. Марія Олександрівна († 1399), у черницях Фетінія, дружина Семена Гордого
13-10	Велику княгиню Олександру	кн. Олександра († 1364), у черницях Марія, дружина московського князя Івана Івановича
13-11	Велику княгиню Єфросинію	кн. Євдокія Дмитрівна († 1407), у черницяхЄфросинія, дружина Дмитра Донського
13-12	Велику княгиню Софію	мабуть кн. Софія Вітовтівна († 1453), у черницях Єфросинія, дружина Василя 1-го
13-13	Велику княгиню іноку Марфу	Відомо 2 княгині Марії, котрі в черницях іменувались Марфами: 1, дружина († 1389) московського князя Андрія Івановича; 2, кн. Марія Ярославівна († 1485), дружина Василя 2-го. Слідуючи за хронологією, скоріше можна думати на другу
13-14	Велику княгиню Марію	можливо, кн. Марія Борисівна Тверська, дружина Івана 3-го († 1467)
13-15	Велику княгиню Софію	? хіба що кн. Софія († 1483), дружина Михайла Борисовича Тверського
13-16	Велику княгиню Олену	можливо, Олена Стефанівна († 1505), дружина великого князя Івана Івановича
13-17	Велику княгиню Олену	можливо, Олена Іванівна († 1513), дочка Івана 3-го, дружина короля Олександра
13-18	Велику княгиню іноку Софію	якщо це – Софія Палеолог († 1503), дружина Іван 3-го, – то вона чернецтво не приймала; прийняла чернецтво Софія Вітовтівна. Плутанина?
13-19	Велику княгиню Олену	кн. Олена Василівна Глинська († 1538), дружина Василя 3-го

13-20	Царицю велику інокиню Анастасію	Анастасія Романівна Захар'їна-Юр'єва († 1560), дружина Івана 4-го, чернецтво не приймала
13-21	Царицю велику інокиню Марію	кн. Марія Темрюківна († 1569), дружина Івана 4-го, чернецтво не приймала
13-22	Царевича Димитрія	мабуть царевич Дмитро Іванович (старший, 1552 – 1553), син Івана 4-го
13-23	Царівну Анну	Анна Іванівна (1549 – 1550), дочка Івана 4-го
13-24	Царівну Євдокію	Євдокія Іванівна (1556 – 1558), дочка Івана 4-го
13-25	Анну	
13-26	Петра	
13-27	Кузьму	
13-28	Младенца Гаврила	
13-29	Гаврила	
13-30	Марію	
13-31	Євдокима	
13-32	Благовірного великого князя схимника Варлаама	Московський великий князь Василь 3-й († 1533)
13-33	Благовірного князя Георгія	мабуть Юрій Васильович Углицький (1532 – 1563)
13-34	Благовірного князя Володимира	мабуть Володимир Андрійович Старицький(1533 – 1569)
13-35	Князя Георгія	можливо, Юрій Іванович Дмитровський (1480 – 1536)
13-36	Князя Андрія	можливо, Андрій Іванович Старицький (1490 – 1537)
13-37	Князя Ісидора	?
13-38	Князя Василя	?
13-39	Преосвященного митрополита Макарія	московський митрополит у 1542 – 1563 рр
13-40	Преосвященного митрополита Афанасія	московський митрополит у 1564 – 1566 рр
13-41	Преосвященного архієпископа Саву	?
13-42	Священно архідиякона Сергія	?
13-43	Благовірну царицю велику княгиню Настасію	дружина Івана 4-го († 1560), як вище (№ 13-20)
13-44	Благовірного царевича младенця Димитрія	царевич Дмитро Іванович (старший, 1552 – 1553), як вище (№ 13-22)
13-45	Священно ієрея Гавриїла	?

Після великого сабантуя, який ми розбирали вище, аналіз цього переліку виглядає дуже просто. Перелік чітко поділено на 5 блоків: 1, давньоруські княгині (№ 13-1 – 13-6); 2, княгині московського дому (№ 13-7 – 13-24); 3, випадковий глухий перелік (№ 13-25 – 13-31); 4, князі московського дому (№ 13-32 – 13-44); 5, духовні особи (№ 13-39 – 13-45).

Розглядаючи давньоруських княгинь, можна відзначити, що перші два записи суворо відповідають даним Повісті времен і літ. А далі починається малий сабантуй. Двох Всеволодових княгинь (№ 13-3, 13-5) ми повинні розподілити між трьома Всеволодами Київськими: 1, Ярославичем († 1093); 2, Ольговичем († 1146); 3, Чермним († 1215). Чи треба пояснювати, що з авторитетних джерел ми не маємо **жодного**потрібного нам імені і всі міркування на цю тему – **повна фантастика**?

Наприклад, Всеволоду Ярославичу дослідники **приписують** княгинь на ім'я Марія, Анастасія та Анна (українська Вікіпедія, російська Вікіпедія, Л. Є. Махновець у коментарі до «Літопису руського», Л. В. Войтович «Князівські династії східної Європи»).

Запис про смерть його княгині (**не названої на ім'я!**) є в Іпатіївському літописі під 6619 (1111) роком: «Того же лета преставися княгиня Всеволожая». У Лаврентіївському літописі цього запису нема.

Тепер ми можемо «з повним правом» приписати Всеволоду ще й Єлизавету та Євдокію. «Що їх більше, то серцю спокійніше», як казав Вінні-Пух.

Інших Всеволодів я розбирати не буду, бо там ситуація така сама: авторитетних свідчень нема, а є **фантазії** «дослідників».

Княгиню Катерину Київську (№ 13-4) ми повинні поділити між Святослав Ігоревичем († 972), Святославом Ярославичем († 1073) та Святославом Всеволодовичем († 1194). Про останнього ми маємо літописну звістку під 6651 (1143) роком (Всеволод оженив сина свого Святослава Васильківною Полоцького князя, ІпатЛ; звертаємо увагу – **власного імені дівчини нема**!). А що довідники її звуть Марією – то це з Любецького синодика, а на зотовщину, як ми домовились, не звертаємо уваги. Отже, маємо «відкриття»: у Києві упродовж 220 років княжили три Святослави, і всі вони мали жінок на ім'я Катерина.

Не без зловтіхи я ставлю всім цим записам ВС визначення «фантастика» – я ж попереджав, що всі імена княгинь у синодиках слід вважати вигадками – аж поки ми не маємо виразних сучасних свідчень.

Аналіз **другого блоку** досить простий – це хронологічно упорядкований перелік княгинь московського дому за 200 з гаком років (1331 – 1569). Звичайно, не без того, щоб не поплутати одноіменних княгинь (іменослов княгинь дуже бідний, тому імена часто повторюються). Наприклад, у переліку стоять три Софії, а в московському домі ми знаємо тільки двох, доводиться інших мобілізувати.

Також звертаю увагу, що за літописами п’ять княгинь з переліку прийняли чернецтво, але маємо тільки одну згадку про це у ВС; натомість маємо три фіктивних записи ВС про чернецтво княгинь. Отже, загалом на вісім пострілів маємо тільки одне попадання. Так що маємо підтвердження висловленої вище тези: всі записи про чернецтво у ВС слід вважати вигадками, якщо немає виразних сучасних свідчень.

Джерелами фрагментів 1 – 2 були, безсумнівно московські синодики – Царський 1557 р. (ЦС) [*Белокуров С. А.* Синодик московских царей 16 в. – ЧОИДР, 1897 г., № 3, с. 25 – 28; також *Каштанов С. М.* Царский синодик 50-х годов 16 в. – Россия и греческий мир в 16 в., М., 2004 г., т. 1, с. 44 – 53] та / або Успенський 1-й бл. 1600 р. (УС-1) [Древняя российская вивлиофика, 1788 г., т. 6, с. 420 – 506]:

№	ЦС (1557 р.)	УС-1 (бл. 1600 р.)	ВС (1654 р.)	Примітки
П-1	Благовірну і велику княгиню Ольгу, у святому хрещенні наречену Олену		Велику княгиню Ольгу, наречену у святому хрещенні Олену	
П-2	Благовірну **царицю**Анну грекиню великого Володимира		Велику княгиню Анну, княжа Володимирову Київського	
П-3	Благовірну велику княгиню Феодосію			? хіба Феодосія Іванівна († 1501), дочка Івана 3-го [⇓ № П-24]
П-4	Благовірну велику княгиню іноку Василису			
П-5	Велику княгиню Агафію			
П-6			Велику княгиню Єлизавету Всеволодову Київського	
П-7			Велику княгиню Катерину Святослава Київського	
П-8			Велику княгиню Євдокію Всеволодову	

			Київського	
П-9			Велику княгиню Анну	
П-10	Благовірну велику княгиню **іноку**Олену	Благовірній і великій княгині Олені Івановій Даниловича – вічна пам’ять [далі опускаємо цю формулу]	Велику княгиню Олену	
П-11		Благовірній і великій княгині Ульяні Івановій інокині	Велику княгиню Ульяну	
П-12		Великій княгині Марії Семеновій іноці	Велику княгиню інокиню Марію	
П-13	Благовірну велику княгиню Олександру **в іноках Марію**	Благовірній і великій княгині Олександрі Івановій Івановича	Велику княгиню Олександру	
П-14	Благовірну велику княгиню **Євдокію в іноках**Єфросинію	Благовірній і христолюбивій і великій княгині Євдокії Димитрієвій Івановича, нареченній у мнишеському чину Єфросинії	Велику княгиню Єфросинію	
П-15	Благовірну велику княгиню Софію	Благовірній і христолюбивій і великій княгині Софії Іноці, Васильовій Дмитровича	Велику княгиню Софію	
П-16	Благовірну велику княгиню **Марію в іноках**Марфу		Велику княгиню іноку Марфу	
П-17	Благовірну велику княгиню Марію	Благовірній і христолюбивій і великій княгині Марії Івановій	Велику княгиню Марію	Феодосія була дочкою Софії Палеолог, не Марії Тверської

		Васильовича, і дочці її великій княгині Феодосії		
П-18	Благовірну велику княгиню Софію		Велику княгиню Софію	
П-19	Велику княгиню Ульяну			(† 1503) дружина кн. Бориса Василовича Волоцького [⇓ № П-43]
П-20	Велику княгиню Анну			мабуть кн. Анна Василівна († 1501), дочка Василя 2-го, дружина кн. Василя Івановича Рязанського
П-21	Благовірну велику княгиню Олену	Благовірній і великій княгині Олені Івановій Івановича	Велику княгиню Олену	
П-22		Благовірній і христолюбивій і великій княгині Софії Івановій Васильовича		[⇑ № П-18]
П-23	Королеву велику княгиню Олену		Велику княгиню Олену	[⇓ № П-39]
П-24	Княгиню Феодосію			незаперечно, кн. Феодосія Іванівна († 1501), дочка Івана 3-го
П-25	Велику княжну Олену			У Івана 3-го було три дочки на ім’я Олена, з них дві померли малими. Можливо, тут згадана одна з них
П-26	Іноку Олександру			
П-27	Княгиню Євдокію			
П-28			Велику княгиню іноку Софію	
П-29		Благовірній і христолюбивій і великій княгині	Велику княгиню Олену	

		Олені Васильовій Івановича		
П-30		Благовірній і христолюбивій цариці і великій княгині Анастасії Івановій Васильовича	Царицю велику інокиню Анастасію	
П-31		Благовірному царевичу Василю Івановичу		син Івана 4-го(1563 – 1563)
П-32			Царицю велику інокиню Марію	[⇓ № П-41]
П-33			Царевича Димитрія	[⇓ № П-36]
П-34	Царівну Анну	Благовірній царівні і великій княжні Анні	Царівну Анну	
П-35	Царівну Марію	Благовірній царівні і великій княжні Марії		дочка Івана 4-го (1551 – 1552)
П-36		Благовірному царевичу Димитрію Івановичу		[⇑ № П-33]
П-37		Благовірній царівні і великій княжні Євдокії	Царівну Євдокію	характерно, що в ЦС нема Євдокії – вона померла у червні 1558 р., тобто через півтора року після складання ЦС
П-38		Благовірній царівні і великій княжні Феодосії		дочка царя Федора Івановича (1592 – 1594)
П-39		Благовірній і христолюбивій і великій княгині Олені королеві		[⇑ № П-23]
П-40		Благовірному князю Василю Георгійовичу		син кн. Юрія Васильовича Углицького(1559 – 1560)
П-41		Благовірній і		Темрюківна [⇑ № П-

		христолюбивій цариці і великій княгині Марії		32]
П-42		Благовірній і христолюбивій цариці і великій княгині Марфі Івановій Васильовича		Собакина († 1571)
П-43		Благовірній княгині Ульяні княж Борисовій Васильовича		[⇑ № П-19]
П-44		[Далі в УС-1 ідуть удільні княгині]		
П-45	Велику княгиню Анну			
П-46	Княгиню Софію			
П-47	Княгиню Марію			
П-48	Велику княгиню Анастасію			
П-49	Велику княгиню іноку Анну			

З порівняльної таблиці бачимо, що цілому розглядуваний перелік ВС значно ближчий до ЦС, аніж до УС-1; однак УС-1 містить докладні пояснення згаданих осіб, і з ним не доводиться гадати, про кого йдеться. Проти ЦС перелік ВС поповнений трьома іменами – Марії Темрюківни (№ 13-21), Димитрія (№ 13-22) та Євдокії (№ 13-24). Отже, тут укладач ВС використав якийсь трохи пізніший список ЦС, ніж уведений до наукового обігу.

Четвертий блок (№ 13-32 – 13-36) був би більше на місці у переліку «Царі та великі князі», де також згадано Василя 3-го. Але оскільки він титулується у цих двох згадках по-різному, ми маємо тут незалежний короткий перелік представників московського правлячого дому 2 – 3-ї четвертей 16 ст. Джерело його – московське, але не ЦС і не УС-1; поки що вважаємо його нез’ясованим.

Загальний висновок: розділ складено на підставі двох незалежних московських переліків, з додатком місцевої київської самодіяльності – вигаданих княгинь № 13-3 – 13-5.

14. Родословіє царів

Цей перелік (с. 20) виглядає на дивно просто і ясно:

Родословіє пресвітлих государів царів і великих князів Російських Московських. Пом'яни Господи

№	Ім'я	Примітки
14-1	Пресвітлого царя і великого князя Володимира, у святому хрещенні нареченого Василя	(† 1015)
14-2	Великого князя Ярослава Київського	(† 1054)
14-3	Великого князя Всеволода Київського	(† 1093)
14-4	Великого князя Володимира Мономаха	(† 1125)
14-5	Великого князя Георгія Долгорукого	(† 1157)
14-6	Великого князя Всеволода Володимирського	(† 1212)
14-7	Великого князя Ярослава	(† 1246)
14-8	Великого князя Олександра Невського	(† 1263)
14-9	Великого князя Данила Московського	(† 1303)
14-10	Великого князя Івана Калиту	(† 1340)
14-11	Великого князя Симеона Івановича	(† 1354)
14-12	Великого князя Івана Івановича	(† 1359)
14-13	Великого князя Димитрія Донського Івановича	(† 1389)
14-14	Великого князя Василя Дмитровича	(† 1425)
14-15	Великого князя Василя Васильовича Темного	(† 1462)
14-16	Великого князя Івана Васильовича	(† 1505)
14-17	Великого князя Василя Івановича, во іноцех Варлаама	(† 1533)
14-18	Велику княгиню інокиню Марфу	(† 1485), дружину Василя 2-го
14-19	Велику княгиню Марію	дружину Івана 3-го († 1467)
14-20	Великого князя Івана	Івана Івановича († 1490)
14-21	Великого князя Івана Васильовича, во іноцех Іону	(† 1584)
14-22	Царицю і велику княгиню Анастасію Романівну	(† 1560)
14-23	Вторую благовірну царицю Марію Черкеску	(† 1569)
	і синів благовірних і благородних	
14-24	Царевича Димитрія	(† 1553)
14-25	Царевича Іоанна і княгиню його Марію	(† 1581)
14-26	Благовірного государя царя і великого князя Федора Івановича	(† 1598)
14-27	Царицю і велику княгиню його Ірину	Годунову († 1603)
14-28	Царівну Феодосію	дочку царя Федора (1592

		– 1594)
14-29	Благовірного государя царя і великого князя Бориса Федоровича Годунова	(† 1605)
14-30	Царицю і велику княгиню його Марію	Скуратову († 1605)
14-31	Царівну Оксинію	дочку царя Бориса († 1622)
14-32	Благовірного государя царя і великого князя Федора Борисовича	(† 1605)
14-33	Благовірного государя царя і великого князя Василя Івановича Шуйського	(† 1612)
14-34	Князя Дмитра Івановича Шуйського	брата царя Василя († 1612)
14-35	Князя Івана Івановича Шуйського	брата царя Василя († 1638)
14-36	Князя Василя Федоровича Скопи Шуйського	(† 1595)
14-37	Князя Михайла Васильовича Шуйського Скопина	(† 1610)
14-38	Князя Димитрія Михайловича Скопина Пожарського	(† 1642)

Тут маємо дуже акуратно складену висхідну генеалогію московського царя Федора Івановича (№ 14-26), в якій відкинуто усіх братів, навіть правлячих (за винятком Семена – № 14-11). Більше уваги приділено родинам Івана 4-го (№ 14-21), Федора (№ 14-26), Бориса Годунова (№ 14-29) та Василя Шуйського (№ 14-33). Останнім записаний кн. Дмитро Пожарський, помилково атестований *Скопіним* – через цю помилку укладач ВС долучив його до царського переліку.

Певну загадку становить тільки княгиня Марія (№ 14-25). У царевича Івана було 3 жінки: Євдокія (Олександра) Сабурова, Феодосія (Параскева) Соловая, Олена (Леоніда) Шереметева. Маємо 6 жіночих імен – і жодної Марії. Мабуть, механічна описка в тексті ВС.

Джерелом для цього переліку була, ясна річ, якась московська родовідна книга (як то відбито і назві переліку), але її дані подано у сильному скороченні. Це джерело датується часом правління царя Михайла Федоровича, рід якого записаний як наступний розділ ВС. Всі опубліковані родовідні книги завжди подають переліки усіх синів правителів, а в нашому переліку з них вибрано лише правителів-наступників.

15. Рід царя Михаїла Федоровича

Так само легко, як з царями, можна розібратись з родом царя Михайла Федоровича, записаним окремо (с. 20 – 21):

Рід царя, государя і великого князя Михайла Феодоровича і всієї Росії Великої і Малої самодержця. Пом'яни, Господи

№	Ім'я	Примітки
15-1	Святійшого патріарха Московського і всія Росії господина Філарета	Федір Никитич Романов († 1633)
15-2	Георгія	Юрій Захарович Кошкін-Захар'їн († 1504), пра-прадід царя Михайла
15-3	Романа	Роман Юрійович Юр'єв-Захар'їн († 1543), прадід царя Михайла
15-4	Никиту	мабуть, Никита Романович Захар'їн († 1585), батько Федора і дід царя Михайла; або маловідомий Никита Никитич Романов-Юр'єв († 1598), молодший брат патріарха
15-5	Олександра	Олександр Никитич Романов-Юр'єв († 1601), молодший брат патріарха
15-6	Іоана	мабуть, Іван Никитич Романов-Юр'єв († 1640), молодший брат патріарха; або його маловідомий молодший брат Іван-Лев Никитич Романов-Юр'єв († 1593)
15-7	Іноку Марфу	Ксенія Іванівна Романова (з Шестових), у черницях Марфа († 1631), дружина Федора Романова, мати царя Михайла
15-8	Царя і великого князя Михаїла	Михайло Федорович († 1645)
15-9	Царицю і велику княгиню Євдокію	Євдокія († 1645) Лук'янівна Стрешнева, дружина царя Михайла
15-10	Царевича Іоана	Іван Михайлович (1633 – 1639)
15-11	Царівну Марфу	Марфа Михайлівна (1631 – 1632)
15-12	Царівну Євдокію	Євдокія Михайлівна (1637)
15-13	Царевича Димитрія Олексійовича	Дмитро Олексійович (1648 – 1649)
	Дописано пізніше	
15-14	Благочестивого царя Олексія	Олексій Михайлович (1629 – 1676)
15-15	Царицю Марію	Марія Ілінічна Милославська (1624 – 1669), 1-а дружина царя Олексія
15-16	Царевича Олексія	Олексій Олексійович (1654 – 1670)
15-17	Олексія	? хіба подвоєння записів 15-16 або 15-22? [⇓ №

		22]
15-18	Царевича Семена	Семен Олексійович (1665 – 1669)
15-19	Царевича Олександра	Олександр Петрович (1691 – 1692)
15-20	Царя і великого князя Федора Олексійовича	Федір Олексійович (1661 – 1682)
15-21	Царя і великого князя Іоана Олексійовича	Іван Олексійович (1666 – 1696)
15-22	Царевича і великого князя Олексія Петровича	Олексій Петрович (1690 – 1718)

Перше, що впадає у вічі – титул царя: «всієї Росії Великої і Малої», але не Білої. Отже, запис зроблено після Переяславської ради (січень 1654 р.), але до здобуття Смоленська (вересень 1654 р.) і додання до царського титулу «і Білої Русі» (загалом – 1655 р.).

Перелік можна поділити на два блоки: перший – № 15-1 – 15-13 – предки правлячого царя Олексія (записаний в 1654 р.); другий – № 15-14 – 15-22 – дописано пізніше, мабуть бл. 1720 р., коли зроблено дописки до переліку чернігівських єпископів (як відзначено вище).

При дописуванні проігноровано всіх дочок царя Олексія та його другу дружину Наталю Наришкіну († 1694); царевича Іллю Федоровича (1681); царевича Павла Петровича (1693 – однак є сумнів, що він був).

Джерелом для першої частини був, безспірно, офіційний царський синодик, отриманий з Москви. Можливо навіть, що саме отримання великої серії поминальних записів з Москви і послужило притокою розпочати Введенський синодик. Адже поминання царя на церковній службі – це важливий елемент для маніфестації нової політичної ситуації (верховної влади царя над Києвом), і поминання предків царя служило тій же меті.

Розділи 16 – 31

Далі у Введенському синодику йде досить велика група князівських родів (с. 21 – 31). Виявилось, що значна частина цих записів запозичена з Печерського синодика 1483 – 1530 рр. (саме тому мені довелось написати цілу монографію про Печерський синодик; посилання на його записи буду давати у вигляді ПС розділ-[блок]-запис, наприклад, ПС 9-2, ПС 90-1-1. Також раджу звертати увагу на кольорове тло записів. Коментарі, подані в роботі про ПС, тут не повторюються). Концентрація усіх князів в одній послідовності зроблена писарем ВС свідомо і систематично. Після останнього князівського роду (Курцевичів) записано заголовок «Роди православних і благочестивих їх милостей панів шляхти, синів церкви східної». Тобто шляхтичів свідомо поставлено після князів.

16. Рід великих князів Литовських. Пом'яни Господи

№	ПС, розділ 9	ВС (с. 21)
	Князя великого Володимира, нареченого у святому хрещенні Василя	–
16-1	Князя великого Ольгерда, нареченого у святому хрещенні Димитрія	Князя великого Ольгерда, нареченого у святому хрещенні Димитрія
	Князя великого Вітовта, нареченого у святому хрещенні Олександра [запис був вишкрябаний]	–
16-2	Великого князя Семена	Великого князя Семена
16-3	Великого князя Данила	Великого князя Данила
16-4	Великого князя Іоана	Великого князя Іоана
16-5	Великого князя Димитрія	Великого князя Димитрія
16-6	Великого князя Василя	Великого князя Василя
	Великого князя Василя (ПС 9-9)	–
16-7	Великого князя Семена	Великого князя Семена
16-8	Великого князя Федора	Великого князя Федора
16-9	Великого князя Іоана	Великого князя Іоана
16-10	Великого князя Семена	Великого князя Семена
16-11	Великого князя Олександра	Великого князя Олександра
16-12	Великого князя Димитрія	Великого князя Димитрія
16-13	Великого князя Скиргайла, нареченого у святому хрещенні Іоана	Великого князя Скиргайла, нареченого у святому хрещенні Іоана

Залежність ВС від ПС тут цілком очевидна; князь Володимир (ПС 9-1) був згаданий вище (11-1). Василя (ПС 9-9) укладач прийняв, мабуть, за подвоєння попереднього запису (і можливо, мав у цьому слушність). У ВС пропущено ім'я **католика** Вітовта.

Класи вірогідності, нагадую, проставлені за результатами моєї студії ПС.

17. В літо 6907 [1399] побиті від татар на ріці Ворсклі, з Витолтом, великим князем. Пом'яни Господи

№	Ім'я
17-1	Князя Андрія Ольгердовича Полоцького
17-2	Брата його князя Дмитра Брянського
17-3	Князя Івана Дмитровича

17-4	Князя Андрія, пасинка князя Дмитрова
17-5	Князя Івана Борисовича Київського
17-6	Князя Гліба Святославича Смоленського
17-7	Князя Гліба Коріатовича
17-8	і брата його князя Семена
17-9	Князя Михайла Підберезького
17-10	брата його князя Дмитра
17-11	Князя Федора Патрикійовича Більського

Цей перелік відомий у багатьох літописах, які я розглянув в окремій роботу. Найголовніша особливість ВС – іменування Федора Патрикійовича *Більським*, тоді як в давніших списках він типово зветься *Волинським*. Ми маємо нині тільки один літопис, котрий дає нам **всі особливості** переліку ВС – це Лит5Л (літопис Рачинського [ПСРЛ, 1980 г., т. 35, с. 161, 229, 208]); додатковою особливістю ВС є пропуск останнього імені – Спитка Краківського (мабуть, як католика).

На зв'язок ВС з літописом Рачинського цілком слушно вказав О. Кузьмук [Лаврський альманах, 2007 р., т. 18, с. 7 – вступна стаття до ВС]. Цей літопис, за моїми спостереженнями, переписано наприкінці 16 ст. Для цього переліку ми не проставляємо класи достовірності, тому що він повністю залежить від іншого джерела.

Ясна річ, що цей пізній і сильно зіпсований перелік не має ніякого значення для історії (як джерело для битви на Ворсклі), але має певне значення для історіографії (з'ясування кола історичних уявлень укладача ВС).

Вставивши перелік загиблих на Ворсклі, ВС повертається до тексту ПС.

18. Рід великих князів Слуцьких

№	ПС (розділи 9, 10)	ВС (с. 21 – 22)
18-1	Великого князя Володимира Київського	Великого князя Володимира Київського
18-2	і сина його князя Олександра Київського, нареченого во іноках Олексій	Князя Олександра Київського, нареченого во іноках Олексій
18-3	і сина його князя Симеона Київського	Князя Симеона Київського
18-4	Князя Василя (ПС 9-20)	Князя Василя
18-5	Князя Іоана	Князя Іоана
18-6	Князя Андрія	Князя Андрія
18-7	Князя Іоана	Князя Іоана

18-8	Князя Гліба	Князя Гліба
18-9	Князя Ольгимонта, нареченого у святому хрещенні Михаїла, а во іноках Єфимія	Князя Ольгимонта, нареченого у святому хрещенні Михаїла, а во іноках Єфимія
18-10	Князя Ольгимонтовича Іоана	Князя Іоана Ольгимонтовича
18-11	і сина його князя Андрія	і сина його князя Андрія
18-12	Князя Семена Івановича	Князя Семена Івановича
18-13	Князя Семена (ПС 9-29)	Князя Семена
18-14	і сина його князя Юрія	і сина його князя Юрія
18-15	і сина його князя Василя	і сина його князя Василя
18-16	Князя Іоана	Князя Іоана
18-17	Князя Данила	Князя Данила
18-18	Князя Гліба	Князя Гліба
18-19	Князя Андрія	Князя Андрія
18-20	Князя Семена (ПС 9-36)	Князя Семена
18-21	Князя Димитрія	Князя Димитрія
18-22	Князя Давида	Князя Давида
18-23	Князя Димитрія	Князя Димитрія
18-24	Князя Володимира	Князя Володимира
18-25	Князя Андрія	Князя Андрія
18-26	Князя Василя	Князя Василя
18-27	Князя Іоана	Князя Іоана
18-28	Князя Михайла	Князя Михайла
18-29	Князя Федора	Князя Федора
18-30	Князя Романа	Князя Романа
18-31	Князя Семена (ПС 9-47)	Князя Семена
18-32	Князя Василя	Князя Василя
18-33	Князя Іоана	Князя Іоана
18-34	Князя Семена	Князя Семена
	Ко[не]ц. Акилу	
	Рід княгині Ульяни Юр’євої (ПС, розділ 10)	
	Великого князя Володимира Київського (ПС 10-1) [⇑ 18-1]	
	Князя Олександра (ПС 10-2) [⇑ 18-2]	
	Князя Симеона (ПС 10-3) [⇑ 18-3]	
	Пом’яни, Господи, убитих	Убитих князів
18-35	Князя Михайла Олександровича (ПС 10-4)	Михайла Олександровича
18-36	Князя Івана Юрійовича (ПС 10-5)	Князя Івана Юрійовича

	далі розділ «Рід княгині Ульяни» продовжується	далі «Рід Слуцьких» відходить від ПС:
18-37	ПС 10-13 (?)	Князя Юрія
18-38	ПС 10-25 (?)	Князя Федора
18-39	ПС 11-3-1	Князя Семена
18-40	ПС 11-3-3	Князя Федора
18-41	ПС 11-3-4	Князя Стефана
18-42	ПС 11-3-6	Князя Федора
18-43	ПС 11-3-8	Князя Димитрія
18-44	ПС 11-3-12	Князя Федота
18-45	ПС 11-3-13	Князя Василя
18-46	ПС 11-3-14	Князя Іоана
18-47		Князя Семена
18-48	ПС 12-2-1	Князя Димитрія
18-49	ПС 12-2-3	Князя Михайла
18-50	ПС 12-2-4	Князя Іоана
18-51	ПС 12-2-6	Князя Іоакима
18-52	ПС 12-2-7	Князя Макарія
18-53		Князя Іоана
18-54	ПС 7-2-1	Князя Патрикія
18-55	ПС 7-2-3	Князя Андрія

Залежність цього переліку у ВС від ПС цілком очевидна: після вставки переліку загиблих на Ворсклі укладач ВС повернувся до тієї точки ПС, на якій був скінчив – вставив заголовок «Рід князів Слуцьких» і переписав цей розділ ПС (по моїй нумерації – 9-й) до кінця, проминувши тільки стороннього Акилу (це – перший блок 18-го розділу). Далі він переписав два імені (18-35 – 18-46) із наступного розділа ПС (по моїй нумерації – 10-го) – «Роду княгині Ульяни» (це – 2-й блок 18-го розділу). Перші три імені з ПС 10 пропущені свідомо, оскільки вони вже вписані в цьому розділі як 18-1 – 18-3.

А що можна сказати про імена 18-37 – 18-55? Елементарно, Ватсон! (ну, ясна річ, для того, хто перегриз Печерський синодик від першого імені до останнього, 14577-го).

3-й блок: імена 18-39 – 18-46 є чітким послідовним запозиченням з блоку ПС 11-3, тільки пропущено імена княгинь та трьох князів (ПС 11-3-9 – 11-3-11). Княгинь укладач ПС пропускав свідомо, скоро побачимо ще і ще приклади, а пропуск трьох імен князів може бути гаплографією, помилкою писаря: після Дмитра (ПС 11-3-8) він механічно перескочив до іншого Дмитра (ПС 11-3-11). Рідкісне ім’я *князя Федота* не допускає ніяких сумнівів щодо джерела запозичення.

4-й блок: імена 18-48 – 18-52 є так само чітким послідовним запозиченням з блоку ПС 12-2, знову з пропуском княгинь. Паки рідкісні імена *князя Іоакима, князя Макарія* не допускають ніяких сумнівів щодо джерела запозичення.

5-й блок: імена 18-54 – 18-55 запозичені з блоку ПС 7-2, з пропуском княгинь. І тут є рідкісне ім'я *князя Патрикія*, котре виключає сумніви щодо джерела.

Отже, на прикладі цього розділу можна сформулювати три принципи роботи укладача ВС зі своїм джерелом (ПС):

1, джерело проглядалось послідовно з метою відфільтрувати князівські імена;

2, при цьому не зверталось уваги на приналежність імен до якогось розділу ПС;

3, при цьому пропускались імена княгинь.

Отже, коли при написанні ПС не подбали про віднесення блоків князівських імен (ПС 7-2, 11-3, 12-2) до якихось родів, то тим менше мав змогу це зробити автор ВС. Він підшив їх до князів Слуцьких, але не мав жодного поняття – хто вони такі. І на таке ставлення укладача синодику до свого матеріалу мусить зважати сучасні дослідники: не можна вимагати історичної та генеалогічної докладності від автора такого тексту, котрому ходило тільки про імена.

19. Рід князя Михайла Івановича Деревенського (с. 22)

(1) Князя Дмитра, князя Іоана – відповідають ПС 8-1, 8-2.

(2) Князя Михайла (мабуть, згаданий в заголовку розділу), князя Іоана (ПС 10-27), князя Василя (ПС 10-29), князя Іоана (ПС 10-31), князя Юрія (ПС 10-32), князя Олександра (ПС 10-33), князя Гліба (ПС 10-34), князя Григорія (ПС 10-35), князя Семена (ПС 10-36).

В другому блоці маємо запозичення з кінця 10-го розділу ПС. Важливо, що імена йдуть **саме в тій послідовності**, як у ПС, з пропуском княгинь. Кожне ім'я само по собі ніякої рідкості не становить, але їх послідовність – річ унікальна. В ПС ці імена підшиті в кінець розділу «Рід княгині Ульяни Юр'євої», але вони не належать до її роду, так само як і не належать до роду Деревенських.

20. Рід князя Дмитра Одинцевича (с. 22)

Перші 11 імен повністю збігаються з іменами ПС 16-1 – 16-11. Далі, як ми звикли, пропущено княгинь і нетитуловане ім'я, після якого бачимо *князя Романа* (ПС 16-20).

Після цього укладач ПС пропустив масу нетитулованих імен і виписав наступні за текстом ПС князівські імена: князя Дмитра (ПС 19-2-1), князя Романа (ПС 19-23), князя Андрія (ПС 19-4-1), пропускаючи, своїм звичаєм, княгинь.

Звичайно, справжніх Одинцевичів від цього не побільшало.

21. Рід княгині Феодосії Буйницької (с. 22)

Назва розділу відповідає 20-у розділу ПС. Перші 26 імен у ВС повністю співпадають з іменами ПС (за звичним для нас пропуском княгинь).

Далі бачимо імена князя Льва (ПС 29-2), князя Іоана (ПС 29-1), князя Іоана (ПС 29-3) – це трохи перкомпонований ряд князівських імен з 29-го розділу ПС (Рід князя Льва Буйницького).

Таким чином, укладач ВС об'єднав два записи одного роду в один розділ. На цей прийом компоновки, з яким ми досі не зустрічались, також треба звертати увагу.

22. Рід князя Івана Семеновича Кобринського (с. 22)

Назва розділу відповідає 23-у розділу ПС. Тут акуратно переписано всі 24 імені князів з ПС, з відкиданням княгинь, князівен і нетитулованих осіб.

23. Рід князів Корецьких (с. 22 – 23)

Назва розділу відповідає 24-у розділу ПС. Тут акуратно переписано всі 23 імені князів з ПС, з відкиданням княгинь, князівен і нетитулованих осіб; відкинуто також одне ім'я, приписане в ПС на полі. Останніх два імені – князя Євфимія (ПС 101-2), князя Гліба (ПС 101-3) – узято із 101-го розділу ПС (Кня[гиню] і князя Корецьких). Знову бачимо об'єднання у ВС двох розділів ПС під шапкою одного роду.

24. Рід князя Івана Трубецького (с. 23)

Назва розділу відповідає 25-у розділу ПС. Тут акуратно переписано всі 4 імені князів з ПС, з відкиданням княгинь, князівен і нетитулованих осіб.

Другий блок (елементарно, Ватсон!) запозичено з 91-го розділу ПС: князя Григорія (ПС 91-3-1), князя Федора (ПС 91-5-1), князя Іоана (ПС 91-5-3), благовірного князя інока **Михаїла** (ПС 91-7-1: князя інока **Мисаїла**). Щоб побачити цю елементарність, треба просто пропускати всі імена, окрім князів. Чому укладач ВС підшив їх до Івана Трубецького – я не знаю, нічого окрім натхнення з неба (тобто чистої фантазії) придумати не можу.

Третій блок: *князя Іоана Юрійовича і сина його князя Фому* – запозичено зі 153-го розділу ПС, в заголовку якого названо Івана Юрійовича, а в позиції ПС 153-1-1 – його сина Фому.

25. Рід князя Івана Козловського (с. 23)

Назва розділу відповідає 28-у розділу ПС. Тут акуратно переписано всі 4 імені князів з ПС, з відкиданням княгинь.

В другому блоці маємо ще 6 князів, узятих переважно з 31-го розділу ПС: князя Федора (ПС 31-5-1), князя Данила (ПС 31-5-3), князя Андрія (31-7-1), **князя Льва** (?), князя Семена (ПС 31-7-2), князя Марка (ПС 31-7-3; слід знати, що в усьому ПС

є **тільки один** князь Марк, і учепившись за нього, я знайшов інших). Ми бачимо, що із 6 імен цього блоку 5 перераховані в **тій самій послідовності** в 31-у розділі ПС, з додатком «стороннього» князя Льва. Знову продукт чистої фантазії, реальних князів Козловських від цього не побільшало.

Після Козловського в ПС іде розділ 29 – «Рід князя Льва Буйницького», котрого у ВС ми закономірно не бачимо, тому що він уже використаний вище, в 21-у розділі. Наступні записи князів у ПС знаходяться в 31-у розділі, і вони-то приєднані до Козловських.

26. Рід князя Михайла Дмитровича Вяземського (с. 23)

Назва розділу відповідає 36-у розділу ПС. Розділи ПС 32 – 35 укладач ВС проминув як такі, що не містить імен князів. Тут акуратно переписано всі 5 імен князів з ПС, з відкиданням княгинь і князівен.

Другий блок містить тільки одне ім'я князя Дмитра (ПС 37-1-1), котрим починається наступний розділ ПС.

27. Рід княгині Марії Семенової Трабської (ч. 23)

Назва розділу відповідає 38-у розділу ПС. Тут акуратно переписано всі 26 імен князів з ПС, з відкиданням княгинь, князівен і нетитулованих імен.

Другий блок містить 9 імен князів – всі, що є в 39-у розділі ПС (включаючи рідкісного *князя Самсона*).

Третій блок містить ім'я князя Юрія (ПС 41-2-1; тут записано князя Юрія **Чернігівського** – оце визначення опущене у ВС).

Четвертий блок містить імена князя Семена (ПС 42-2-1), князя Григорія (ПС 42-2-3), князя Филипа (ПС 42-2-5).

П'ятий блок містить імена князя Михайла (ПС 44-2-1), князя Іоана (ПС 44-2-3), князя Бориса (ПС 44-4-1), князя Василя (ПС 44-6-1).

Таким чином, рід княгині Трабської «збагатився» князівськими іменами з 4 наступних розділів ПС, причому імена князів переписані акуратно в тій самій послідовності, що й у ПС, усі інші імена пропущено.

28. Рід князя Сангушка Федоровича (с. 23 – 24)

Далі укладач ВС пропустив кілька розділів ПС, де немає імен князів, і переписав назву 55-го розділу ПС, а потім 16 імен князів, закінчуючи *князем Семеном* (ПС 55-74: князя Семена **Федоровича Воротинського**; оці додаткові визначення опущені у ВС, а потім ми дивуємось – чому то із синодиків не можна зрозуміти, хто там названий. Укладачів синодиків це не цікавило.)

Далі у ПС є ще один запис Сангушків (ПС 134), і з нього укладач ВС утворив другий блок, переписавши всі три імені князів і відкинувши всі інше, в тому

числі *князя Романа*, приписаного на полі. Знову бачимо об'єднання в родин розділ ВС кількох розділів ПС, що стосуються одного роду.

29. Рід княгині Ульяни Юр'євої (с. 24)

Назва розділу відповідає 10-у розділу ПС, але зміст його узято з іншого, 56-го розділу ПС. При цьому переписано 11 імен князів (включаючи два імені, дописані в ПС на полі – ПС 56-21, 56-23). Додатково пожалувано у князі Василя (ПС 56-14 – без титула; втім, я уже був висловив припущення, що тут титул пропущено випадково).

30. Рід княгині Іванової Володимировича (с. 24)

Наступних князів маємо в ПС у розділі 58 «Рід княгині Іванової Володимировича княгині Василиси Бельської» (як бачимо, у ВС заголовок спрощено, відкинути історичні дані). Тут, проти прийнятого правила, на першому місці вписано *княгиню Василису Бельську*, далі переписано усі 6 імен князів з цього розділу, із звичним пропуском княгинь.

31. Рід князя Семена Олександровича Київського і сина його князя Василя Семеновича (с. 24)

Наступних князів у ПС маємо в розділі 62, назву якого у ВС переписано спрощено, опущено «і княгині його Марії» (не відступлено від правила пропускати княгинь). Далі переписано 18 імен князів, причому приписаного на полі *князя Семена* (ПС 62-14) у ВС вписано між Петром (ПС 62-16) та Стефаном (ПС 62-17). Останнє, 19-е ім'я – *князя Василя* – можливо, стосується згаданого у заголовку (ПС 62-0б).

32. Рід князя К. І. Острозького

Цей розділ ВС надруковано на с. 24 – 25. Розглядаючи ПС, я обіцяв порівняти цей текст з пізнішими списками (орієнтовно 2 чв. 17 ст.) – з Дерманського Троїцького монастиря (ДермС) [Памятники, изданные Временной комиссией для разбора древних актов. – К.: 1859 г., т. 4, отд. 1, с. 107 – 109] та з церкви у Дубно (ДубС) [Памятники, изданные Временной комиссией для разбора древних актов. – К.: 1859 г., т. 4, отд. 1, с. 109 – 117], а також із ВС. Проти звичаю, я пронумерував тут усі рядки порівняльної таблиці, а не тільки ті записи, котрі присутні у ВС. Ці номери знадобляться для перехресних посилань.

Род княжати Костянтина Івановича Острозького, воєводи троцького, гетьмана найвищого, господаря короля і великого князя Жигимонта, старости брацлавського, звенигородського і вінницького

№	ПС	№ у ПС	ДермС	ДубС	ВС

32-1	Костянтин Іванович Острозький, воєвода троцький	373-0	+	+	[⇓ 32-195]
32-2	Преосвя-щенного архі-єпископа митро-полита Йосифа	373-1	+	+	–
32-3	Преосвя-щенного архі-єпископа митро-полита Іону	373-2	+	+	–
32-4	Священного єпископа Васіана	373-3	–	–	–
32-5			Освящен-ного єпископа Кирила	+	–
32-6			Освящен-ного єпископа Ісайю	–	–
32-7			Князя Костянтина	–	–
32-8			єпископа Василя	+	–
32-9			–	Священного єпископа Арсенія	–
32-10			–	Священного єпископа Васіана	–
32-11			єпископа Василя	–	–
32-12			–	Священного єпископа Іону	–
32-13	Священно-інока Іону	373-4	+	+	–
32-14	Священно-інока архі-мандрита Ісайя (!)	373-5	Архі-мандрита Ісайю	Священного інока архі-мандрита Ісайю	–
32-15	Священно-інока архі-мандрита Іону	373-6	Архі-мандрита Іону	Священного інока архі-мандрита Іону	–
32-16	Священно-інока архі-мандрита Мисаїла	373-7	Архі-мандрита Мисаїла	Священного інока архі-мандрита Мисаїла	–
32-17			Матрону		–
32-18				священного інока Іону	–

32-19	Велику королеву Олену	373-8	+	+	[⇓ 32-227]
32-20			–	Священного єпископа Пафнутія	–
32-21			–	Священного інока архі-мандрита Іону	–
32-22			–	Князя Костянтина	–
32-23	Князя Георгія	373-9	+	[⇓ 32-56]	+
32-24			Княгиню Варвару	[⇓ 32-57]	–
32-25			Князя Агафія	–	–
32-26			Ірину	–	–
32-27			Агафію	–	–
32-28			Ієрея Фалелея	–	–
32-29			Агафію	–	–
32-30			Вавіли (!)	–	–
32-31			Василя	–	–
32-32			Пелагею	–	–
32-33			Сидора	–	–
32-34			Георгія	–	–
32-35	Князя Дмитра	373-10	+	–	+
32-36	Князя Тимофія	373-11	+	–	–
32-37	Князя Данила	373-12	+	+	+ (*прадід*)
32-38	Князя Іоана	373-13	–	–	+
32-39	Князя Федора	373-14	+	Князя Федора – во іноках Феодосія	Князя Федора – во іноках Феодосія
32-40	Князя Семена – во іноках Феодосія	373-15	–	–	–
32-41	Князя Олексія – во іноках Олександра	373-16	+	Князя Олександра – во іноках Олексія	Князя Олексія – во іноках Олександра (*дід*)
32-42	Князя Андрія	373-17	+	+	+
32-43	Князя Василя	373-18	+	+	+
32-44	Князя Данила	373-19	+	+	+
32-45	Князя Іоана	373-20	+	+	+ (*отець*)
32-46	Князя Георгія	373-21	Князя Георгія	Князя Георгія	Князя **Іоана**(*брат*)

32-47	Князя Іоана	373-22	Князя Іоана	Князя Іоана	Князя **Георгія**(*дядько*)
32-48	Князя Семена	373-23	+	+	+
32-49			Мартина		–
32-50	Князя Іоана	373-24	+	+	+
32-51			Князя Іоана	+	–
32-52			Єрофея	–	–
32-53			Священно-ієрея Панкратія	–	–
32-54			Семена	–	–
32-55	Князя Федора	373-25	Князя Федора	Князя Федора Фоки (!)	Князя Федора (*дядько*)
32-56			–	Князя Георгія (373-9)	–
32-57			–	Княгиню Варвару	–
32-58			–	І чад їх благовірний князь Гуровський і княгиню	–
32-59	Князя Семена	373-26	+	–	+
32-60	Князя Федора	373-27	–	–	+
32-61			Кудіна	–	–
32-62	Князя Филипа	373-28	+	–	+
32-63	Князя Василя	373-29	+	–	+
32-64	Князя Романа	373-30	+	–	+
32-65	Андрія	373-31	+	–	**Князя**Андрія
32-66	Семена	373-32	+	–	**Князя**Семена
32-67	Іоана	373-33	+	–	**Князя** Іоана
32-68	Князя Семена	373-34	+	–	+
32-69	Князя Георгія	373-35	+	–	+
32-70	Князя Семена	373-36	+	–	+
32-71	Князя Михайла	373-37	+	–	+
32-72	Князя Семена	373-38	–	–	+
32-73	Князя Михайла	373-39	–	–	+
32-74	Князя Іоана	373-40	+	–	+
32-75	Князя Георгія	373-41	+	–	+
32-76	Князя Василя	373-42	–	–	+
32-77	Князя Федора	373-43	–	–	+
32-78	Князя Федора	373-44	–	–	+

32-79	Князя Георгія	373-45	–	–	+
32-80	Князя Льва	373-46	+	–	+
32-81			Князя Іоана	+	+
32-82			Князя Сергія	Князя Сергія	Князя **Георгія**
32-83			Князя Йосифа	+	+
32-84			Князя Родіона	+	+
32-85			Марини (!)	–	–
32-86			Марії (!)	–	–
32-87			Петра (373-49)	–	–
32-88			Єремія (373-50)	–	–
32-89			Данила (373-51)	–	–
32-90			Князя Льва	**Князя Олександра**	Князя Льва
32-91	Князя Олександра	373-47	Князя Олександра	**Князя Льва**	Князя Олександра
32-92	Князя Дмитра	373-48	+	+	+
32-93			Князя Костянтина	–	–
32-94			–	Князя Георгія	–
32-95			–	Князя Тимофія (373-11?)	–
32-96			–	Князя Міхея	–
32-97			–	Князя Іоана	–
32-98			–	Князя Семена	–
32-99			–	Князя Филипа (373-28?)	–
32-100			–	Князя Василя	–
32-101			–	Князя Романа (373-30?)	–
32-102			–	Князя Дмитра	–
32-103			–	Князя Семена	–
32-104			–	Князя Михайла	–
32-105			–	Князя Семена	–
32-106			–	Князя Михайла	–
32-107			–	Князя Іоана	–
32-108			–	Князя Георгія	–
32-109			–	Князя Василя	–
32-110			–	Князя Федора	–
32-111			–	Князя Георгія	–

32-112			–	Князя Льва (373-46?)	–
32-113			–	Князя Ігнатія	–
32-114			–	Князя Андрія	–
32-115			–	Князя Семена	–
32-116			–	Князя Федора	–
32-117			–	Князя Дмитра	–
32-118			–	Князя Єліферія	–
32-119				Князя Гліба	
32-120			–	Князя Патрикія	–
32-121			–	Князя Йосифа	–
32-122			–	Іоана	–
32-123			–	Князя Феодосія – во іноках Михайла	–
32-124			–	Князя Василя	–
32-125				Князя Андрія	
32-126			–	Князя Давида	–
32-127			–	Князя Іоана	–
32-128			–	Порфірія	–
32-129			–	Князя Прокопія	–
32-130			–	Князя Федора	–
32-131			–	Князя Олексія	–
32-132			–	Князя Василя	–
32-133			–	Князя Іоана	–
32-134			–	Князя Олександра	–
32-135			–	Князя Іоана	–
32-136			–	Князя Василя	–
32-137			–	Князя Іоана	–
32-138			–	Князя Михайла	–
32-139			–	Князя Іоана	–
32-140			–	Князя Зиновія	–
32-141			–	Князя Михайла	–
32-142			–	Князя Іоана	–
32-143			–	Князя Андрія	–
32-144			–	Князя Филипа	–
32-145			–	Князя Іоана	–
32-146			–	Князя Якова	–
32-147			–	Князя Романа	–

32-148			–	Князя Іоана	–
32-149			–	Князя Георгія	–
32-150			–	Князя Олександра	–
32-151			–	Князя Михайла	–
32-152			–	Князя Андрія	–
32-153			–	Князя Родіона	–
32-154			–	Князя Федора	–
32-155			–	Князя Дмитра	–
32-156			–	Митрофана	–
32-157			–	Марію	–
32-158			–	Князя Пантелеймона	–
32-159			–	Князя Михайла	–
32-160			–	Князя Семена	–
32-161			–	Князя Георгія	–
32-162			–	Князя Олександра	–
32-163			–	Князя Іоана	–
32-164			–	Князя Семена	–
32-165			–	Князя Михайла	–
32-166			–	Князя Олексія	–
32-167			–	Князя Георгія	–
32-168			–	Князя Василя	–
32-169			–	Князя Федора	–
32-170			–	Князя Гліба	–
32-171			–	Князя Федора	–
32-172			–	Князя Семена	–
32-173			–	Князя Василя	–
32-174			–	Князя Єліферія	–
32-175			–	Князя Семена	–
32-176			–	Князя Льва Герман	–
32-177			–	Пана Андрія	–
32-178			–	Пана Семена	–
32-179			–	Пана Іоана	–
32-180			–	Пана Петра	–
32-181			–	Пана Єремію	–
32-182			–	Князя Василя	–
32-183			–	Князя Георгія	–

32-184			–	Князя Іоана	–
32-185			–	Князя Федора	–
32-186			–	Князя Семена	–
32-187			–	Князя Георгія	–
32-188			–	Князя Льва	–
32-189			–	Князя Георгія	–
32-190	Петра	373-49	–	–	**Князя** Петра
32-191	Ієремія (!)	373-50	–	–	**Князя**Ієремію
32-192	Данила	373-51	–	–	**Князя**Данила
32-193			–	–	Князя Тимофія (373-11?)
32-194			–	–	Князя Семена
32-195			–	–	Князя Костянтина Івановича (373-0) і синів його
32-196			–	–	Князя Іллю
32-197			–	–	Князя Костянтина
32-198			–	–	Князя Олександра
32-199			–	–	Князя Іоана
32-200			Стефана	–	–
32-201			Гаврила	–	–
32-202			Князя Іллю	–	–
32-203			Марію	–	–
32-204			Марину	–	–
32-205			Ієрея Стефана	–	–
32-206			Князя Іоана	–	–
32-207			Князя Олександра	–	–
32-208			Агрипини (!)	–	–
32-209			Княгині Єфросинії (!)	–	–
32-210			Князя Олександра – который юж остатній княжа Острозьке й Заславське року АХОГ [1673]	–	–

			преставися		
32-211	Священно-інока Никифора	373-52	–	–	–
32-212	Фрола	373-53	–	–	–
32-213	Николу	373-54	–	–	–
32-214	Іоана	373-55	–	–	–
32-215	Іллю	373-56	–	–	–
32-216	Филипа	373-57	–	–	–
32-217	Онисифора	373-58	–	–	–
32-218	Воніфатія	373-59	–	–	–
32-219	Анисима	373-60	–	–	–
32-220	Федора	373-61	–	–	–
32-221	Петра	373-62	–	–	–
32-222	Никифора	373-63	–	–	–
32-223	Лук’яна	373-64	–	–	–
32-224			Пом’яни, господи, право-славних княгинь		
32-225			–	–	Княгиню Тетяну [⇓ 32-233, подвоєння]
32-226			–	–	Княгиню Катерину
32-227			–	–	Княжну королевую Олену (32-19)
32-228	Іноку княгиню Єлизавету	373-65	Во інокинях княгиню Єлизавету	**Княгиню Василису**(373-66)	Княгиню іноку Єлизавету
32-229	Княгиню Василису	373-66	Княгиню Василису	**Княгиню Єлизавету**(373-65)	Княгиню Василису
32-230	Княгиню Агафію – во іноках Агрипину	373-67	Княгиню Агафію – во інокинях	Княгиню Агафію – во іноках Агрипину	Княгиню Агафію – во іноках Агрипину
32-231			–	–	Княгиню Василису
32-232	Княгиню Федору	373-68	+	+	+
32-233	Княгиню Тетяну	373-69	–	–	+
32-234	Схимницю Марфу	373-70	+	+	**Схимницю пані**

					Марію
32-235	Княгиню Анну	373-71	+	–	+
32-236			Княгиню Тетяну (373-69)	+	–
32-237			–	Княгиню Анну (373-71)	–
32-238			–	Княгиню Федору	–
32-239			–	Княгиню Аксинію	–
32-240			–	Княгиню Василису	–
32-241	Княгиню Анастасію	373-72	+	–	+
32-242	Княжну Федору	373-73	+	–	+
32-243	Княжну Марію	373-74	+	–	+
32-244	Княгиню Ульяну	373-75	–	+	+
32-245	Княгиню Анастасію	373-76	–	+	+
32-246			–	–	Княжну Марію
32-247	Княгиню Ульяну	373-77	Княжну Ульяну	Княгиню Ульяну	+
32-248	Княгиню Мавру	373-78	Княжну Мавру	Княгиню Мавру	Княгиню **Марфу**
32-249			–	Княгиню Авдотью	–
32-250			–	Княгиню Марію	–
32-251			–	Княгиню Ульяну	–
32-252			–	Княгиню Федору	–
32-253			–	Княгиню Феодосію	–
32-254			–	Княгиню Євдосію	–
32-255			–	Княгиню Марію	–
32-256			–	Пана Василя	–
32-257			–	Пана Данила	–
32-258			–	Во іноках княгиню Єлизавету	–
32-259	Княгиню Анастасію	373-79	+	+	+
32-260			–	Княгиню Анастасію	–
32-261	Княжну Марію	373-80	+	+	+

32-262			Княжну Марину	–	–
32-263	Княжну Софію	373-81		+	+
32-264	Княжну Єфросинію	373-82		+	+
32-265			–	–	Княжну Анну
32-266			–	–	Княжну Ульяну
32-267			–	Княжну Марію	–
32-268			–	Княгиню Анну	–
32-269			–	Княгиню Феодосію	–
32-270			–	Княгиню Олену	–
32-271			–	Княгиню Анну	–
32-272			–	Княгиню Марію	–
32-273			–	Княгиню Феодосію	–
32-274			–	Княгиню Фетінію	–
32-275			–	Княгиню Марію	–
32-276			–	Княгиню Афанасію	–
32-277			–	Княгиню Анастасію	–
32-278			–	Княгиню Анну	–
32-279			–	Княгиню Василису	–
32-280			–	Княгиню Євдокію	–
32-281			–	Княгиню Анастасію	–
32-282			–	Княгиню Ольгу	–
32-283			–	Княгиню Федору	–
32-284			–	Княгиню іноку Феодосію	–
32-285			–	Княгиню Марію	–
32-286			–	Княгиню Федору	–
32-287			–	Княгиню Аграфену	–
32-288			–	Княгиню **Устьяну**	–
32-289			–	Княгиню	–
32-290			–	Княгиню	–

				Авдотью	
32-291			–	Княгиню Анастасію	–
32-292			–	Княгиню Аграфену	–
32-293			–	Княгиню Євпраксію	–
32-294			–	Княгиню Ульяну	–
32-295			–	Княгиню Марію	–
32-296			–	Княгиню Марфу	–
32-297			–	Княжну Марію	–
32-298			–	Марію	–
32-299			–	Княгиню Софію	–
32-300			–	Княгиню Анастасію	–
32-301			–	Княгиню Євпраксію	–
32-302			–	Княгиню Ульяну	–
32-303			–	Княгиню Марію	–
32-304			–	Княжну Єфросинію	–
32-305	Марію	373-83	–	–	–
32-306	Тарасія	373-84	–	–	–
32-307	Никиту	373-85	–	–	–
32-308	Федора	373-86	–	–	–
32-309	Григорія	373-87	–	–	–
32-310	Марію Кінець	373-88	–	–	–
32-311	Василя (*Девочка* – приписано на полі)	373-89	–	–	–
32-312			Іоакима	–	–
32-313			Іоана	–	–
32-314			Ісайю	–	–
32-315			Анастасію	–	–
32-316			Ірину	–	–
32-317			Ірину	–	–
32-318			Авдотью	–	–
32-319			Євксенію	–	–
32-320			Марію	–	–
32-321			**Іуду**	–	–
32-322			Княгиню	–	–

			Олену		
32-323			Ієромонаха Феодосія	–	–
32-324			Георгія	–	–
32-325			Аграфени (!)	–	–
32-326			Марію	–	–
32-327			Марію	–	–
32-328			Марію	–	–
32-329			Анастасію	–	–
32-330			Артемія	–	–
32-331			Агафію	–	–
32-332			Ієромонаха Мисаїла	–	–
32-333			Аграфени (!)	–	–
32-334			Марію	–	–
32-335			Князя Дмитра	–	–
32-336			Агафію	–	–
32-337			Іоакима	–	–
32-338			Ієрея Романа	–	–
32-339			Матрону	–	–
32-340			Йова	–	–
32-341			Схимницю Софію	–	–
32-342					Княгиню Олену
32-343					Княгиню Анастасію
32-344					Княгиню Василису
32-345					Княгиню Анастасію
32-346					Княжну Марину
32-347					Княжну Ульяну
32-348					Княгиню Анастасію
32-349					Княгиню Євдокію
32-350					Княгиню Катерину
32-351					Княгиню Агафію
32-352					Княгиню

					Агафію Коширську
32-353					Княгиню Олену
32-354					Княгиню Олександру
32-355					Княгиню Олександру Лубенську
32-356					Княгиню Анастасію
32-357					Княгиню Ульяну
32-358					Княгиню Марію
32-359					Княгиню Анну
32-360					Княгиню Ірину
32-361					Княгиню Євдокію
32-362					Княгиню Василису
32-363					Княгиню Фетінію
32-364					Княгиню Федору
32-365					Княгиню Марину
32-366					Княжну Анастасію
32-367					Княгиню Анну
32-368					Княгиню Євпраксію
32-369					Княгиню Анастасію
32-370					Княгиню Анастасію Костянтинову
32-371					Княжну Марію Сапежиную
32-372					Княгиню Євдокію Капустиную
32-373					Княгиню Василису
32-374					Княжну Матрону

32-375					Анастасію Тишкевичеву
32-376					Катерину Тишкевичеву
32-377					Княжну Пелагею Соколинську Друцьку
32-378					Княгиню Корецьку інокиню Анастасію

Що ж дає нам ця порівняльна таблиця?

1. Титул кн. К. І. Острозького поширено проти ПС, на якій підставі – я зараз не буду дошукуватись.

2. Сам князь К. І. Острозький вписаний тут під № 32-195 (я звертав увагу, що в ПС в цьому розділі імені його немає, отже, запис було зроблено ще за його життя. Укладач ВС думав так само).

3. В цілому даний розділ ВС слідує 373-у розділу ПС, а 21-й розділ ПС (Рід князя Василя Острозького) зігноровано.

4. Текст ПС профільтровано у знайомий нам спосіб: відкинуто всіх осіб не-князівського стану. відмінність полягає в тому, що жінок переставлено після чоловіків, а не просто пропущено. Так, *велика королева Олена* переїхала з позиції 32-19 у позицію 32-227.

5. Виправлено описку ПС (32-39, 32-40) – Федір став іноком Феодосієм (як воно мало би бути), а зайвий Семен зник.

6. Записи 32-23 – 32-64 досить тісно слідують за ПС, ніяких екстраваганцій ДермС та ДубС не використано.

7. Самодіяльність автора ВС проявилась у позиціях 32-65 – 32-67: у ПС маємо три нетитулованих імені, а перед ними та після них ідуть князі. У ВС вони пожалувані у князів, на мою думку – «оплошно и не справясь с делом». Випадковий пропуск трьох титулів *князь* підряд, на мою думку, неможливий. Ще один такий випадок – записи 32-190 – 32-192.

8. Далі знову в записах 32-38 – 32-80 ВС слідує за ПС, екстраваганцій ДермС та ДубС не використано.

9. Записи 32-81, 32-83, 32-84, 32-90 запозичені, мабуть, із списку, схожого на ДермС (в ДубС маємо характерну перестановку записів 32-90 та 32-91, якої немає в ДермС та ВС). Але навряд чи це був ДермС в тому вигляді, в якому він дійшов до нас, бо у ВС ми не маємо характерного для ДермС запису 32-93. Численні надлишкові князі ДубС лишились для ВС невідомими.

10. Після князя Костянтина Івановича (32-195) записані його сини Ілля (1510 – 1539, 32-196) та Костянтин (1326 – 1608, 32-197), далі – Олександр Костянтинович (1571 – 1603, 32-198). Хто такий Іоан (32-199) – я здогадатись не можу, мабуть не Острозький. З наступного, останнього покоління князів Острозьких не записано нікого, хоча троє синів Олександра померли до 1608 р.: Василь – 1605 р., Криштоф – 1606 р., Олександр – 1607 р. [*Вольф*, 359]. Хіба би їх усіх автор ВС вважав католиками…

11. Не мав щастя і невідомий любитель генеалогії, котрий поробив приписки проти імен 32-37, 31-41, 32-45 – 32-47, 32-55: якщо князь Костянтин справді мав батьком князя Іоана (32-45), то це можна було зміркувати хоча б із заголовка розділу. Але К. І. Острозький не мав брата Іоана (32-46), ані дядька Федора (32-55), ані діда Олексія (32-41; такого імені в роду Острозьких взагалі не було). І прадіда Данила (32-37) – теж не мав. Єдиний раз, коли автор дописки влучив – це дядько Георгій (Юрій Заславський, 32-47), але чисто випадково. Отже, ці приписки ваги історичного джерела не мають, а тільки показують нам рівень історіографії 17 ст.

12. Залишається група жіночих імен (32-342 – 32-378), про які не можна нічого сказати. Наприклад, *княгиня Фетінія* значиться в ДубС (32-274) та у ВС (32-363), але перед нею та після неї ідуть інші імена, тому про запозичення не може бути мови. Трохи більше можна сподіватись від імен з додатковими означеннями:

(32-352) – княгиня Агафія Коширська. Коширські – це прізвисько декого з князів Сангушків, але розгляд їх родоводу [*Вольф*, 455] показує, що там нема жодної Агафії.

(32-355) – княгиня Олександра Лубенська. Оскільки Лубенських князів не існує, думаю, треба читати ***По**лубенська* або *Любец**ь**ка*. Потрібної нам Олександри немає ані там, ані тут [*Вольф*, 390, 212].

(32-371) – княжна Марія Сапежина. Що це за особа – здогадатись я не можу, знаю тільки, що Сапіги отримали князівську гідність допіру в 1700 році. Звідки могла узятись княжна з роду Сапіг в 1654 р.?

(32-372) – княгиня Євдокія Капустина. І такого імені в роді Капуст історія не знає [*Вольф*, 159].

(32-377) – княжна Пелагея Соколинська Друцька. Серед кількох десятків представників цього роду такого імені нема [*Вольф*, 461 – 488].

(32-378) – княгиня Корецька інокиня Анастасія. В ПС (101-1) згадана княгиня-черниця Корецька, але її звали Антоніда, не Анастасія. Анна з Жижемських була дружиною Федора Корецького, померла в 1532 р., чернецтва не приймала. Анна із Сангушків була дружиною Богуша Корецького, померла перед 1576 р. Анна з Ходкевичів, дружина Йоахіма Корецького померла в 1626 р., чернецтва не приймала, та й була католичкою [*Вольф*, 173 – 175]. Жодна з них на роль черниці не надається.

Отже, серед цього блоку додаткових жіночих імен не знайдено жодного історичного імені.

Оглядаючи цей розділ в цілому, можна сказати, що в ньому використані два джерела: Печерський синодик і ще якийсь перелік князів Острозьких невідомого походження, доведений (орієнтовно) до початку 17 ст.

Розділи 33 – 40

33. Рід князів Масальських, князя Василя (с. 25 – 26)

Після відхилення від плану ПС в розділі князів Острозьких укладач ВС повернувся до плану ПС в цьому розділі, котрий слідує 63-у розділу ПС: князя Іоана (ПС 63-1-1), князя Данила (ПС 63-3-1), князя Данила (ПС 63-5-1). Із них, як я вже писав з приводу ПС, тільки перший є власне Масальським, а другий те третій, відділені від першого блоками нетитулованих імен (пропущеними, як звичайно у ВС), до Масальських не належать.

Але на цьому князі із 63-го розділу ПС вичерпались, і укладач ПС продовжив свій перелік «Масальських» іменами з наступних розділів: князя Михайла (ПС 65-2-1), князя Семена (ПС 65-2-2), князя Федора (ПС 78-1-1 – у ПС він атестований Полубенським, це проігноровано у ВС), князя Давида (ПС 78-3-1).

Далі ВС переходить до 216-го розділу ПС (Рід князя Василя Масальського). Оцей Василь, як ми бачимо, поставлений у ВС в заголовку розділу: схимника князя Мисаїла (ПС 216-1-1), князя Петра (ПС 216-1-2), князя Петра (ПС 216-1-3). На цих трьох іменах 216-й розділ ПС вичерпався, і далі бачимо у ВС князя Юрія (ПС 221-1-1), князя Іоана (ПС 222-1-1), князя Васіана (ПС 222-1-2).

Далі ВС відходить від тексту ПС і використовує якесь неясне мені інше джерело: *князя Юрія, князя Тимофія, князя Іоана, князя Филипа, княгиню його Анну і сина їх князя Іоана,* ***схимницю*** *княгиню Євпраксію*.

В ПС є один князь Тимофій і 4 Филипа, але жоден з них не має такого супроводу, як тут. Маємо в ПС 6 княгинь на ім'я Євпраксія, але жодна з них не названа черницею. Можна думати, що це імена з часу, пізнішого за ПС, але певно, що вони – не Масальські (імені Филипа серед Масальських немає [*Вольф*, 257]).

34. Рід князя Воротинського (с. 26)

Наступним князівським розділом після Масальських у ПС іде оцей рід (83-й розділ), з якого переписано 4 імені (нетитуловані імена, розміщені в ПС між ними, як завжди, зігноровані).

Далі із 86-го розділу ПС переписано *князя Івана Андрійовича Шутича Мезецького* (ПС 86-0) та князя Іону (ПС 86-1-1, при цьому визначення *інока* у ВС опущено).

35. Рід князя Дмитра Івановича Путятича, воєводи Київського (с. 26)

Назва розділу відповідає 88-у розділу ПС. Далі переписано імена із цього розділу, від ПС 88-2 до 88-31 (пропущено *князя Василя* ПС 88-13, думаю, випадково). Як завжди, пропущено жінок.

36. Рід князя Юрія Пінського (с. 26)

Назва розділу відповідає 93-у розділу ПС. Далі переписано 4 імені князів із цього розділу, до яких приєднано князя Романа (ПС 94-2-1) і ще 4 імені не з ПС: *князя Олександра, князя Іоана, князя Льва, князя Бориса*. Імена поширені, нічого про них сказати не можна, окрім того, що вони не належать до князів Пінських.

37. Рід князя Мамая Львовича (с. 26)

Далі в ПС ідуть князівські розділи 101 (Корецькі – уже використані вище, в розділі 23) та 106 (Рід князя Івана Жеславського – він у ВС пропущений, оскільки містить тільки одне жіноче ім'я). Наступним в ПС є 109-й розділ (Рід князя Василя Мамая Львовича), назва якого у скороченні переписана до ВС. В ньому маємо два імені – князя Льва (ПС 109-1-1) та князя Василя (ПС 109-0 або ПС 111-2-1). Слава богу, нічого нового!

38. Рід княгині Ульяни, князя Івана Юрійовича Лугвеновича (с. 26)

Назва розділу повністю відповідає 114-у розділу ПС, але перше ім'я – Ольгерда (ПС 114-1) укладач ВС опустив. Далі йдуть три імені (ПС 114-2 – 114-4), а четверте – князя Михайла ми зустрічаємо значно нижче (ПС 123-2-1). Але й тут немає нічого нового.

39. Рід князя Івана Юрійовича з Москви (с. 26)

Далі в ПС іде князівський розділ 134 (Сангушка), уже використаний в розділі 28. Наступним після цього в ПС є 147-й розділ, назва якого переписана до ВС, так само як і три імені князів (ПС 147-1 – 147-3).

Цікаве починається далі: *князя Іоана царевича, і сина його князя Василя, другого сина князя Іоана*. Титулом «царевич» в 17 ст. не розкидались, це – син царя, і ніхто більше! У царя Івана 4-го Грізного був син Іван (1554 – 1581), але в нього дітей не було. Інший царевич Іван (1666 – 1696) від 1682 р. титулувався царем (Іваном 5-м), синів у нього не було, тільки доньки. Знову бачимо, що ці дані не пасують до добре відомих осіб з московського правлячого дому.

Хіба би це був скорочений і зіпсований 148-й розділ ПС: князя Іоана Юрійовича (ПС 148-1), княгиню його Євдокію (ПС 148-2), і сина його князя Василя (ПС 148-3), другого сина його князя Іоана (ПС 148-4).

Якщо припустити, що *царевича* написано помилково замість *Юрієвича*, то справа прояснюється, але за помилку в царському титулі в 17 ст. належала смертна кара, і якби у Москві довідались, що в Києві поминають якогось самозваного царевича Іоана, справа могла б повернутись дуже кепсько.

40. Рід князя Костянтина Кротинського, казначея Смоленського (с. 26)

Унікальною особливістю є **три** записи цього роду в ПС (розділи 152, 318, 340). Скрізь ці князі звуться Кро***ш***инськими, у заголовку ВС – описка. Також цей рід записано до Супрасльського синодика (СпС, кін. 16 – 1 чв. 17 ст.) [Субботник или помяник Супрасльского монастыря. – Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, Вильна, 1878 г., т. 9, с. 454 – 459].

№	ПС	СпС (с. 457)	ВС
	Розділ 152		
40-1	Княгиню іноку Єфросинію		
40-2	Князя Феодосія		
40-3	Власія		
40-4	Оксинію		
40-5	Олександра		
40-6	Овдотію		
40-7	Інока Ларіона		
40-8	Козьму		
	Розділ 318		
40-9	Князя Романа	Князя Романа	
40-10	Князя Івана	Князя Івана	
40-11	Княгиню іноку Євпраксію	Інокиню княгиню Євпраксію	
40-12	Князя Федора	Князя Федора	
		Інокиню княгиню Єфросинію [⇑ 40-1]	
40-13	Ульяну	Ульяну	
40-14	Князя Костянтина	Князя Костянтина	
40-15	Княгиню Анну	Княгиню Анну	Княгиню Анну
40-16	Князя Василя	Князя Василя	
		Князя Феодосія [⇑ 40-2]	Князя Феодосія
			Князя Романа [⇑ 40-9]
			Князя Івана [⇑ 40-10]
			Князя Федора [⇑ 40-12]
			Князя Костянтина [⇑

			40-14]
			Князя Василя [⇑ 40-16]
			Князя Романа [⇑ 40-9]
			Князя Івана [⇑ 40-10]
			Княгиню іноку Євпраксію [⇑ 40-11]
			Князя Федора [⇑ 40-12]
			Княгиню іноку Єфросинію [⇑ 40-1]
40-17	Ульяну	Ульяну	**Княгиню** Ульяну
40-18		Князя Василя	
40-	**Розділ 340**		
40-19	Князя Івана [⇑ 40-10]		
40-20	Княгиню Євпраксію [⇑ 40-11]		
40-21	Князя Федора [⇑ 40-12]		
40-22	Княгиню Оксинію [⇑ 40-4?]		
40-23	Іноку Єфросинію [⇑ 40-1]		
40-24	Князя Феодосія [⇑ 40-2]		
40-25	Князя Филипа		
40-26	Інока Філарета		
40-27	Князя Костянтина [⇑ 40-15]		
40-28	Князя Дмитра		
40-29	Князя Івана	Князя Івана	
40-30	Князя Дмитра	Князя Дмитра	
40-31	Князя Івана		
40-32	Івана		
40-33	Ульяну		
40-34	Никити		
40-35	Лаврентія		
40-36	Симеона		
40-37	Ульяну		
40-38	Євстафія		
40-39	Февронії		
40-40	Агапії		
40-41	Дмитра		
40-42	Пелагії		
40-43	Никити		

40-44	Василиси		
40-45	Інока Феодосія		
40-46	Стефана		
40-47	Марії (*родители пана Матфея Заморенкова*)		
40-48	Христини		
40-49	Андрія		
40-50	Андрія		
40-51	Полагію		
40-52	Настасію		
40-53	Федора		
40-54	Анни		
40-55	Петра		
40-56	Артемія (*Гоголевич*)		
40-57	Марію		
40-58	Дорофея (*родители Дорофея Заморенкова*)		
40-59	Якова		
40-60	Павла		
40-61	Василя		
40-62	Анни		
40-63	Анни		
40-64	Федора		
40-65	Олени		
40-66	Акилину		
40-67	Схимника Варсонофія		
40-68	Григорія		
40-69	Никитія		
40-70	Івана		
40-71	Івана		
40-72		Тимофія	
40-73		Марію	
40-74		Єфимія	
40-75		Харитона	
40-76		Івана	
40-77		Анну	
40-78		Зеновія	
40-79		Священноінока Антонія	
40-80		Схимника Герасима	

40-		Інока Іларіона [⇑ 40-7]	
40-81		Васси	
40-82		Софронія	
40-83		Мисаїла	
40-84		Венедикта	
40-85		Никиту	
40-86		Андрія	
40-87		Костянтина	
40-88		Стефаниду	
40-89		Василя	
40-90		Оксинію	
40-91		Карпа	
40-92		Огрефіни	
40-93		Івана	
40-94		Оксинії	
40-95		Федора	
40-96		Іосифа	
40-97		Григорія	
40-98		Анастасію	
40-99		Анну	
40-100		Іосифа	
40-101		Василя	
40-102		Максима	
40-103		Захарія	
40-104		Анну	
40-105		Михайла	
40-106		Єфимію	
40-107		Потапія	
40-108		Якова	
40-109		Юрія	
40-110		Феодосію	
40-111		Парфенія	
40-112		Ірини	

Князь Костянтин Крошинський вперше згадується в 1482 р. саме як казначей смоленський. Цю посаду він обіймав до кінця 1506 року. В 1513 р. він згаданий разом із дружиною Анною, невдовзі по тому він помер. Анна ще була жива в 1531 р. [*Вольф*, с. 187].

Ключові роль відіграють записи княгині Єфросинії (40-1) та князя Феодосія (40-2), наявні у всіх трьох синодиках. Також досить показова наявність у двох ранніх

текстах *інока Іларіона* (40-7). Можна не мати сумніву, що всі ці тексти зв'язані між собою, але у який саме спосіб?

Я уявляю собі справу так: князь Костянтин ще за свого життя зробив внесок до Печерського монастиря, і тоді ж в синодик було внесено відповідний поминальний розділ (перший запис ПС). Там ще нема самого князя Костянтина, він фігурує тільки в заголовку.

Це – дуже важливий момент для розуміння синодиків! Вираз *рід NN*може означати як ще живу на той час особу NN, котра зробила запис, так і померлу, запис на помин якої зробили її родичі.

На наступному етапі формування синодика Крошинських в ПС додано ще 8 осіб, включаючи поминальні записи самого Костянтина та його княгині Анни. На третьому етапі ПС додано ще один запис Крошенських. Князівська частина цього запису в основному повторює імена з першого та другого записів, але додано ще 5 князів і 40 нетитулованих осіб.

Запис Крошенських в СПС оснований на другому записі ПС, але до нього додано два імені з першого запису. Також записано невідомого з інших текстів *князя Василя* (40-18) і князів Івана і Дмитра (40-29, 40-30 – можливо, вони згадані і в третьому записі ПС). Переліки нетитулованих осіб у ПС та СпС практично не мають спільностей, за винятком *інока Іларіона* (40-7), котрого завдяки рідкісному імені можна з певною обережністю вважати однією особою.

На мою думку, запис СпС текстуально не залежить від записів ПС; він був підготований Крошинськими для Супрасля в недовгому часі після другого запису ПС.

А що ж ВС? Ми бачимо, що в ньому перемішано імена з першого і другого записів ПС, і частково ці імена подвоєні: Роман – Іван – Федір (40-9, 40-10, 40-12). З двох нетитулованих Ульян (40-13, 40-17) утворено одну *княгиню Ульяну*. Цікаво і геть нетипово для ВС – повністю відкинуто третій запис з його додатковими князями.

При цій перекомпоновці князі з пізнішого запису ПС позаскакували поперед князів із ранішого запису ПС (як у ВС, так і в СпС), quod erat demonstrandum: ми не можемо покладатись на послідовність імен у синодиках як на хронологічну шкалу (за винятком тих випадків, коли всі імена однозначно пов'язані з історичними особами, як у переліках правителів).

Князям Крошинським, зокрема, згадкам у синодиках, присвятив увагу С. Келембет [*Келембет С. Н.* Происхождение князей Крошинских– Studia historica Europae Orientalis. Исследования по истории Восточной Европы (Минск), 2016 г., вып. 9, с. 90 – 95]. Він висловив припущення, що прізвище Крошинських походить від назви волості Крайшина у Карачево-Козельському князівстві:

> Главным аргументом в пользу нашей версии является запись в знаменитом Любецком синодике [у мене – ЛС. – М. Ж.] князя Симеона Крошинского [19, с. 29, 166 – це книга Р. В. Зотова про ЛС. – М. Ж.]. Аналогичная запись содержится

также в более древнем и полном помяннике Введенской церкви Киево-Печерской лавры, где кн. Симеон назван иноком; здесь он записан «в окружении» князей, упоминающихся в первой трети XV в., а сразу после него поминается князь Роман [20, с. 19 – це публікація ВС. – М. Ж.], вполне вероятно – тот же самый, который в Супрасльском и древнейшем Киево-Печерском [у мене – ПС. – М. Ж.] помянниках фигурирует как первый в роду князей Крошинских. Ведь хорошо известно, что в указанных памятниках поминаются, в подавляющем большинстве, князья, владения которых находились в пределах древней Черниговской земли. Если наша версия верна, то Крошинские могли быть только одной из ветвей Карачево-Козельской линии черниговских Ольговичей [с. 93].

Чи справді цей «головний аргумент» чогось вартий?

1. У ПС ми маємо не один, але три записи роду Крошинських. На початку там поставлено князя Феодосія (ПС 152-2), князя Романа (ПС 318-1), князя Івана (ПС 340-1). Чому саме Роман має бути родоначальником, а не Іван і не Феодосій?

2. Логічна помилка багатьох дослідників, в тому числі і С. К. – що вони приймають порядок записів імен у синодиках за звичний для нас генеалогічний порядок. А між тим це може бути так, а може бути і не так (докладніше – нижче). Отже, щоби вважати Романа родоначальником, треба:

2-1. Довести, що саме розділ ПС 318 містить правильну інформацію, а інші розділи потрапили, як казав класик, «з іншої телеграми».

2-2. Довести, що порядок імен у ПС 318 – саме генеалогічний, а не якийсь інакший. А для цього нам потрібна незалежна генеалогія. А як ми її матимемо, то нащо тоді нам синодик?

3. У ВС ми маємо контамінований перелік імен, де першим поставлено Феодосія, а не Романа. Написане мною вище пояснює, звідки взявся такий запис, але не додає йому інформативності. Ясно, що писар ВС нічого не знав про Крошинських, окрім того, що мав у ПС.

4. Про князя-ченця Симеона Крошинського можу тільки повторити те, що уже говорив: історичні джерела такого не знають, і згадка про у ПКК (ВС 12-160 = ЛС 94) не дозволяє визначити його генеалогічне положення. Ясно тільки одне – що запис у ПКК не залежить від розглянутих вище синодиків.

5. Згадка князя Романа (ВС 12-161) одразу після Симеона Крошинського ніяк не дозволяє вважати його Крошинським. Роман – популярне князівське ім’я (у ПС ми маємо 13 князів такого імені, 10-е місце за популярністю князівських імен), і згадка самого тільки імені у ПКК ніяк не допомагає визначити його рід. Сусідами у ПКК можуть бути князі з одного роду, а можуть бути зовсім різних родів. Допоки ми не знаємо конкретно кожного з двох сусідніх князів, ми не можемо нічого сказати про їх родинні стосунки.

6. Хронологія ПКК, як показано вище, дуже плутана, страждає перемішуванням імен з різних часів, і той факт, що сусіди Симеона в ПКК належать до певного часу, не

дає нам підстав думати, що й кожне окреме ім'я належить до цього ж часу. Може належати, а може і не належати, немає нічого певного.

7. Географія ПКК, як показано вище, також не показує такої великої концентрації на Чернігівщині, щоби з неї можна було щось вивести. ⅔ князів належать до «чернігівської» території, а ⅓ – до інших територій. Ніякого «подавляющего большинства» не видно, це – історіографічний міф. Звідки видно, що Крошинські належать саме до першої групи, а не до другої? Знову стикаємось з тими самими граблями: якщо ми не знаємо географічної прив'язки імені, згадка у ПКК нам нічого не допоможе.

Таким чином, «головний аргумент» С. К. виявляється дуже слабким, власне – ніяким. Комплексне всебічне дослідження синодиків показує, що вони не містять тієї інформації, котра потрібна для генеалогічних студій.

Розділи 41 – 60

41. Рід князя Семена Васильовича Ромодановського (с. 26)

Цей розділ відповідає 158-у розділу ПС, але на першому місці у ВС стоїть ім'я *князя Іоана* – невідомого походження. Далі йдуть імена князів з ПС: князя схимника Досифея (ПС 158-1-1), князя Федора (ПС 158-1-5, при цьому опущено визначення *інока*!), князя Михайла (ПС 158-1-6), князя Іоана (ПС 158-3-1). Жінок, як звичайно, пропущено.

42. Рід князя Михайла Васильовича Ромодановського (с. 26)

Наступним у ВС іде оцей рід, котрий в ПС поставлено як 405-й розділ. З ПС до ВС перенесено два імені князів, без помилок і додатків. Як бачимо, при укладанні ВС записи представників одного роду, розкидані по різних місцях ПС, розміщувались послідовно.

43. Рід князя Семена Ряполовського (с. 26 – 27)

Тут ВС очікувано повертається до тієї точки, на якій він зупинився. Цей розділ у ПС записано на 162-у місці, перенесено до ВС два чоловічих імені.

44. Рід князя Олександра Сендюшковича (с. 27)

Цей розділ відповідає 164-у розділу ПС, з якого переписано тільки одне ім'я (бо більше князів там немає).

Слід знати, що у Супрасльському синодику (кін. 16 – 1 чв. 17 ст.) значиться «рід Сендюшковича» і в ньому записано *князя Елецьсерия схимника* [Субботник или помяник Супрасльского монастыря. – Археографический сборник документов,

относящихся к истории Северо-Западной Руси, Вильна, 1878 г., т. 9, с. 457]. Але цей розділ в СпС дуже короткий, і не міг бути джерелом додаткових імен ВС.

Знаючи метод роботи укладача ВС, можна сподіватись знайти наступні 32 (тридцять два!) князівських імені нижче по тексту ПС. І справді там бачимо:

Князя Андрія (ПС 170-2-1), князя Льва (ПС 170-2-3), князя Федора (ПС 171-1-1), князя Михайла (ПС 171-3-1), князя Іоана (ПС 172-2-1), князя Богдана Васильовича (ПС 172-4-1), князя Бориса (ПС 174-4-2), князя Давида (ПС 173-2-1), князя Павла (ПС 173-2-2), князя Іоана (ПС 174-2-1), князя Георгія (ПС 175-2-1), князя Іоана (ПС 177-2-1), князя Григорія (ПС 177-4-1), князя Олександра (ПС 177-6-1), князя Семена (ПС 180-4-1), князя Дмитра (ПС 180-2-1; маємо у ВС перестановку цих двох імен), князя Іоана (ПС 180-6-2).

Далі у ПС ми маємо князя Дмитра (ПС 182-2-1), князя Іоана (ПС 182-2-2) – їх обох у ВС пропущено, а далі:

Князя Іоана (ПС 182-4-1), князя Михайла (ПС 182-4-2), князя Василя (ПС 182-4-3), князя Іоана (у ПС на цьому місці такого імені нема, може, сюди дописано ПС 180-6-2), князя Романа (ПС 182-4-4), князя Іоана (ПС 182-6-2), князя Іоана (ПС 182-6-3; далі йде ще третій Іоан – 182-6-4 – він уже до ВС не потрапив), князя Олексія (ПС 182-8-1), князя Василя (ПС 192-2-1), князя Іоана (ПС 194-4-1), князя Іоана (ПС 194-6-1).

Оці всі імена переписані з ПС, і тільки два останніх імені – *князя Максима, князя Андрія* – узяті не з ПС (там немає жодного князя Максима взагалі).

Ясна річ – ні один із 32 понадпланових князів «Сангушків» до цього роду не належав.

45. Рід князя Матвія Микитинича (с. 27)

Назва відповідає 209-у розділу ПС, і з нього перенесено до ВС перші 5 імен (ПС 209-1-1 – 209-1-5), далі князя Йова (ПС 209-3-1), князя Василя (ПС 209-3-6), князя Михайла (ПС 209-3-7 – пропущений у ВС), князя Петра (ПС 209-3-7). Знову бачимо застосування того самого прийому, що багато разів бачили вище.

46. Рід князів Солтанів (с. 27)

Ніяких князів Солтанів не існувало, а тут записано з помилкою назву 224-го розділу ПС (Рід князя Сатанов). До ВС переписано з цього розділу всі три чоловічих імені.

47. Рід князя Василя Семеновича Можайського (с. 27)

Назва розділу і два перших імені перенесені з ПС (розділ 226). Потім ідуть такі імена:

Князя Василя (?), князя Михайла (?), князя Іоана (ПС 240-2-1), князя Володимира (ПС 244-2-1), князя Василя (ПС 248-2-1), князя Іоана (? можливо,

описка замість *князя Дем'яна* ПС 259-2-1), князя Іоана (ПС 300-2-1), князя Іоана (ПС 300-2-2), князя Якова (ПС 300-2-3), князя Володимира (ПС 300-2-4), князя Михайла (ПС 300-2-5), князя Романа (ПС 300-2-6), князя Іоана (ПС 300-2-7), князя Іоана (ПС 300-6-1), князя Юрія Дубровицького (ПС 303-0).

48. Рід князя Федора Ярославича (с. 27)

Назва відповідає 315-у розділу ПС, і звідти ж переписано імена князя Федора (ПС 315-1-1) та князя Стефана Домонтовича (ПС 315-9-1).

49. Рід князя Іони Соколинського (с. 27)

Назва відповідає 316-у розділу ПС, тут записано *князя інока Іону*(ПС 316-1-1), далі *схимник Симон* (ПС 316-2-1) перетворився на ***князя****схимника Симона* (автор ВС роздавав, як ми бачили, князівські титули своєю владою, але не дуже часто); далі переписано князя Олександра (ПС 316-3-1), князя Алімпія (ПС 316-3-3), князя Василя (ПС 316-3-4), князя Іоана (ПС 316-3-8).

Князя Олександра (ПС 316-5-1) у ВС пропущено, замість нього вписаний князь Михайло, котрого не бачимо у ПС. Далі йдуть імена князя Семена Озерецького (ПС 326-0), князя Федора (ПС 339-1-2) і три імені, відсутні у ПС: *княгиню Олену, князя Юрія, князя Василя*.

Далі укладач ВС, зігнорувавши заголовок «Рід князів Крошенських» (ПС 340), почав переписувати представників цього роду: князя Івана (ПС 340-1-1), князя Федора (ПС 340-1-3), князя Василя (?), князя Феодосія (ПС 340-1-5), князя Филипа (ПС 340-1-6, тут відкинуто визначення *інока Филарета*), князя Костянтина (ПС 340-1-7), князя Дмитра (ПС 340-1-8), князя Івана (ПС 340-1-9). В цьому блоці ПС були ще один Дмитро і ще один Іоан – вони до ВС не потрапили.

Таким чином, маємо дуже виразний випадок, коли при переписуванні відкинуто вказівку на рід князів і їх приєднано до зовсім іншого роду.

50. Рід князя Іоана Вишеневського (с. 27 – 28)

Назва відповідає 346-у розділу ПС; примітно, що написання прізвища цього князя – Вишневецький – все ще не встановилось. Тут переписано князя Михайла (ПС 346-1), князя Василя (ПС 346-3), пропущено князя Михайла (ПС 346-5), переписано князя Єрофея (ПС 346-7). На цьому перелік Вишневецьких у ПС було вичерпано, а у ВС маємо ще довгий хвіст «позапланових Вишневецьких»:

Князя Георгія (ПС 373-9), князя Дмитра (ПС 373-10), князя Тимофія (ПС 373-11), князя Данила (ПС 373-12), князя Іоана (ПС 373-13), князя Федора (ПС 373-14), князя Семена (во іноках Феодосія) (ПС 373-15), князя Олексія (во іноках Олександра) (ПС 373-16), князя Андрія (ПС 373-17), князя Василя (ПС 373-18), князя Данила (ПС 373-19), князя Іоана (ПС 373-20), князя Георгія (ПС 373-21), князя Іоана (ПС 373-22), князя Семена (ПС 373-23), князя Іоана (ПС 373-24),

князя Федора (ПС 373-25; далі пропущено князів Семена та Федора), князя Филипа (ПС 373-28), князя Василя (ПС 373-29), князя Романа (ПС 373-30), князя Семена (ПС 373-34; далі пропущено князів Георгія та Семена), князя Михайла (ПС 373-37), князя Семена (ПС 373-38), князя Михайла (ПС 373-39), князя Іоана (ПС 373-40), князя Георгія (ПС 373-41; далі пропущено князя Василя), князя Федора (ПС 373-43), князя Василя (ПС 373-42; пропуск вписано), князя Федора (ПС 373-44), князя Георгія (ПС 373-45), князя Льва (ПС 373-46), *князя Іоана, князя Георгія, князя Йосифа, князя Родіона, князя Льва*, князя Олександра (ПС 373-47), князя Дмитра (ПС 373-48).

Цей перелік вам нічого не нагадує? – Аякже, елементарно, Ватсон! Наступні князі в ПС після 346-го розділу зосереджені в 373-у розділі (Пом'яник князя К. І. Острозького), котрий тут подано вдруге (вище ми вже бачили його в розділі 32) – уже як князів Вишневецьких!

Група імен, виділена курсивом – також не випадкова і знаходиться на належному їй місці: вона повністю повторює додаткових «князів Острозьких» з ДермС (у нас – 32-81 – 32-84, 32-90). Але характерних пропусків ДермС ми тут не бачимо (відзначені вище пропуски – це особливість ВС), тому можна думати, що ДермС був тільки додатковим джерелом до ПС.

51. Рід князів Друцьких (с. 28)

Назва розділу відповідає наступному «князівському» розділу ПС (400-у). Звідти переписано князя Андрія Прихабського (ПС 400-1-1), князя Володимира (ПС 400-1-2, при цьому опущено *Івановича*); сюди ж вставлено княгиню Марію Ровенську (ПС 310-1-1), для якої не знайшлося місця раніше.

На цьому закінчився перший прохід автора ВС по сторінках Печерського синодика. За цей прохід він вибрав із ПС імена князів. Але далі він знову і знову повертався до ПС, вибираючи з нього інші групи імен.

52. Рід князя Іоана Васильовича Пронського (с. 28)

Тепер, коли наша провідна зірка – Печерський синодик – більше нам не світить, ми знову мусимо звернутись до марудної праці – спроб ототожнення згаданих у ВС осіб. Отже, в цьому розділі маємо наступні імена:

Князя Іоана **схимника**, князя Василя, князя Василя, князя Федора, князя Василя, князя Іоана, князя Федора, князя Артемія, князя Володимира.

Запис зроблено князем І. В. Пронським, відомими ще як Нелюбов-Шемяка. Він вперше згаданий в 1511 р., помер в 1550 р., весь час служив у Москві. Генеалогія князів Пронських розроблена слабо, і ми заглиблюватись у неї не будемо, але здається, інших князів на ім'я Іван Васильович у ній немає. Досить рідкісне ім'я князя Артемія, можливо, щось дасть при поглибленому пошуку.

53. Рід князя Іванів Коркодинів (с. 28)

Розділ містить тільки одне ім'я – ***схимника*** *князя Германа*. Князь Іван Юрійович Коркодин відомий у Литві в 1482 – 1514 рр. [*Вольф*, 179], про ченця Германа відомостей нема.

54. Рід князя Никити Васильовича Оболенського (с. 28)

Інока князя Варсонофія, князя Михайла, князя Данила, князя Іоана, князя Петра.

Князь Н. В. Оболенський (Хромой) відомий з 1513 р., помер в 1540 р., весь час служив у Москві. Батько його Василь Никитич відомий у 1472 – 1501 рр., чернецтва не приймав. Він мав братів (отже, стриїв «нашого» Никити) – Івана, Петра, Данила [*Власьев Г.А.* Потомство Рюрика. – Спб. : 1906 г., т. 1, ч. 2, с. 255, 266]. Втім, ці імена поширені в роді Оболенських, а може, що і взагалі не стосуються Оболенських.

55. Рід князя Семена Даниловича (с. 28)

Князя Семена, князя Данила, князя Іоана младенца, князя Петра, князя Федора, князя Олексія, князя Костянтина, князя Федора, князя Семена, князя Петра, князя Іоана, князя Олександра.

Князів Семенів Даниловичів я, не надто заглиблюючись, знайшов таких: Жижемського (відомий у 1576 – 1581 рр.), Пронського (відомий від 1547 р., помер у 1584 р.), Холмського (відомий від 1495 р., помер у 1501 р.). Мабуть, можна знайти ще інших. Справа пояснення запису залишиться безнадійною, якщо не буде знайдено синодик-прототип ВС, де цей запис (як можна сподіватись з досвіду) був би докладнішим.

56. Рід княгині Анни Четвертинської (с. 28)

(1) Князя Василя, князя Данила, князя Георгія, князя Михайла, княгиню Ульяну, княгиню Анастасію.

(2) Князя Григорія, князя Стефана, князя Федора, князя Захарію, князя Василя, князя Іоана, княгиню Марію.

Запис я поділив на два блоки на підставі: спочатку чоловіки, потім жінки.

В роді Четвертинських варто звернути увагу на князя Захарія Григоровича (відомий з 1628 р., помер в 1649 р.) та його батька Григорія (відомого з 1601 р., помер у 1651 р.) [*Вольф*, 46, 47]. Якщо так, то перший блок міг би містити родичів княгині Анни, котра сама мала би бути княжого роду.

Серед Четвертинських маємо двох княгинь на ім'я Анна [*Вольф*, 43]– дружин Стефана Яковича Четвертинського, з них перша померла між 1609 і 1616 роками, а друга у 1638 чи 1639 році. Якщо наші міркування правильні, то запис зробила якась інша Анна, котрої ми серед Четвертинських не бачимо.

57. Рід княжат Сангушков Кошарських Ковельських (с. 28 – 29)

Князя Григорія, князя Єлевферія, княгиню Агафію Кошарську, князя Андрія, князя Михайла, князя Федора, княжну Авксентію, князя Олександра.

Тут привертає увагу слово *княжат* замість *князів*, котре може вказувати на якесь окреме і відносно пізнє (1 пол. 17 ст.) джерело.

Характерний *Єлевферій* – це мабуть князь Олександр Сангушко (ПС 164-1-1; ВС 44-1), який втратив визначення *чернець*. Серед представників Коширської лінії Сангушків ми бачимо князя Михайла Олександровича (відомий з 1481 р., помер перед 1501 р.), його сина Андрія (відомий з 1502 р., помер у 1560 р.) та онука – Олександра Андрійовича (відомий з 1533 р., помер в 1565 р.) [*Вольф*, 436 – 444]. Якщо це так, то порядок слідування імен у ВС не відповідає родинному старшинству. Потрібної нам Агафії Коширської історія не знає.

Слід також знати, що Ковельська лінія Сангушків – окрема від Коширської, і їх змішування в заголовку не говорить про велику компетентність автора.

58. Рід княжати Іоана Жаславського (с. 29)

Князя Михея, княгиню Фетінію, князя Іллю, князя Євласія (!), князя Стефана, князя Дмитра, князя Іоана, княгиню Февронію, князя Ананію, княгиню Олену.

Чи тут ідеться про князів Жеславських (що володіли Заславлем біля Мінська), чи Заславських (що володіли сучасним Ізяславом у Хмельницькій області)? Серед перших ми бачимо тільки одне потрібне нам ім'я – Івана, відомого у 1468 – 1499 рр. [*Вольф*, 594]. Серед других – теж тільки одного Івана, відомого у 1496 – 1514 рр. [*Вольф*, 605]. Висновок: розділ не можна пояснити, жодне ім'я не належить історичним Жеславським чи Заславським.

59. Рід княжат Збаразьких (с. 29)

Князя Іоана, князя Василя, княгиню Анастасію, княгиню Анну, князя Семена.

Серед князів Збаразьких ми маємо двох Василів і чотирьох Семенів, а не маємо жодного Івана. Серед їх жінок ім'я *Анна* зустрічається 4 рази, ***Анастасія*** – тільки один раз. Так звали другу дружину Стефана Андрійовича Збаразького, з роду князів Мстиславських (від 1559 р., померла перед 1582 р.) Його перша дружина – Анна Заберезинська (1547 – 1556 рр.) [*Вольф*, 613 – 615, 619].

Якщо цей збіг імен не вважати випадковим, то відсутність у записі імені князя Стефана, котрий помер у 1585 р., дала б нам орієнтовний час запису – між 1582 і 1585 роками. Втім, все це надто гіпотетично.

60. Рід князів Жилинських (с. 29)

Князя Семена, княгиню Фетінію, княгиню Ульяну.

В родоводі Жилинських є тільки один князь Семен, згаданий в 1500 р. Він володів маєтками на Вітебщині [*Вольф*, 621]. Ім'я його дружини невідоме, в пізніших поколіннях Жилинських потрібних нам жіночих імен немає.

Розділи 61 – 100

61. Рід князів Пузин (с. 29)

Боголюбивого князя Пузину – єпископа Луцького Афанасія, князя Юрія, князя Михайла, князя младенца Стефана, князя Костянтина, княжну **інокиню** Афанасію.

Князь Олександр Юрійович Пузина відомий з 1609 р., в 1632 р. був обраний луцьким єпископом і в 1634 р. уже згаданий з чернечим іменем Афанасій. Помер він у 1650 р. Він мав брата Юрія Юрійовича, відомого у 1618 – 1648 рр. (можливо, у нас 61-2). Син останнього – князь Костянтин Юрійович Пузина – відомий дуже коротко в 1653 р. (можливо, 61-5). Князь Михайло Пузина міг бути сином Юрія Юрійовича; він відомий у 1624 – 1648 рр. (можливо, 61-3) [*Вольф*, 408 – 409].

Таким чином, потрібні нам імена могли належати близьким родичам єпископа Афанасія, померлим до 1654 року.

62. Рід княжат Гольшанських (с. 29)

(1) Князя Семена, княгиню Анастасію.

(2) Князя Льва, княгиню Ульяну, князя Григорія, князя (!) Марію і синів їх, князя Володимира, князя Бориса.

В родоводі Гольшанських ми маємо кілька князів Семенів, але тільки князь Семен Юрійович, відомий у 1481 – 1505 рр., мав дружиною княжну Анастасію Семенівну Збаразьку (відому в 1481 – 1516 рр.) [*Вольф*, 99 – 100]. Думаю, що в першому блоці згадані саме вони.

Другий блок я відділив на тій підставі, що названих в ньому імен взагалі серед Гольшанських немає, тобто ці князі – не Гольшанські.

63. Рід князя Капусти, старости Овруцького (с. 29)

Князя Андрія, княгиню Євдокію.

Князь Андрій Тимофійович Капуста відомий з 1536 р., старостою овруцьким він був у 1550 – 1569 (чи 1571) роках (з перервами). Помер у 1571 р. Дружина його звалась Анна, і мати – теж Анна [*Вольф*, 158 – 159]. Княгині Євдокії я не дошукався.

64. Рід князів Полубенських (с. 29)

Після цього заголовку не записано жодного імені.

65. Рід князя Євстафія Ружинського (с. 29)

Князя Євстафія, княгиню Анну, князя Фому, князя Меркурія.

Князь Євстафій Іванович Ружинський відомий з 1536 р., помер 1587 р. Дружина його – Богдана Іванівна з Олізарів-Волчковичів [*Вольф*, 416]. Рідкісні серед князів імена Фома і Меркурій серед Ружинських невідомі.

66. Рід Івана Васильовича, воєводи Стародубського (с. 29)

(1) Анастасію, іноку Ульяну, іноку Ксенію, Марфу, Анну.

(2) Василя, схимницю Марію, Івана, Костянтина, Акулину.

Перший блок відповідає 388-у розділу ПС, другий – 379-у розділу. Неясно, чому цей рід вписано між князями.

67. Рід князя Івана Трубецького (с. 29)

Князя Дмитра (ПС 25-1), князя Михайла (ПС 25-2), князя Нифонта, княгиню Анастасію (ПС 25-7?), князя Григорія.

На початку ми бачимо два імені з одноіменного 25-го розділу ПС, звідти ж можна було запозичити й княгиню Анастасію. Інші імена невідомі, при імені *Нифонт* можна припускати пропуск визначення *інок*.

68. Рід князя Івана Юрійовича з Москви (с. 29)

Назва розділу і перші чотири імені запозичені з ПС (розділ 147), до них приєднано князя Івана Юрійовича, названого в 148-у розділі ПС.

69. Рід князя Андріана Ростовського (с. 29 – 30)

Князя Андріана, княгиню Ірину, княгиню Тетяну, княгиню Авдотью, княгиню Анастасію, княгиню Євдокію, князя Семена.

Не вмію нічого сказати про князя Андріана. Довідники, здається, такого не знають.

70. Рід князів Вишневецьких Корибутовичів (с. 30)

Князя Олександра (1), князя Воніфатія (2), князя Олександра (3), князя Михайла (4), князя Адама (5), княжну Ірину (6), князя Єремія (7).

(1) Олександр Михайлович Вишневецький († 1555 р.)

(3) Олександр Олександрович († 1577 р.) або Олександр Михайлович († 1594 р.) Вишневецькі.

(4) Михайло Олександрович († 1584 р.) або його син Михайло Михайлович († 1615 р.) Вишневецькі.

(5) Адам Олександрович Вишневецький († 1621 р.), здається, католик.

(6) хіба би Ірина з Могил, дружина князя Михайла Михайловича і мати князя Ієремії († 1619 р.) – треба припустити описку ВС.

(7) Ієремія Михайлович Вишневецький († 1651 р.), ренегат православія, запеклий католик.

Присутність виразного католика треба буде врахувати при визначенні ідейного спрямування ВС.

71. Рід Іоана Кобринського (с. 30)

Князя Іоана і матір його княгиню Ульяну, князя Михайла Івановича, княгиню його Марію, Євпраксію, князя Іоана, князя Симона, Олену, Никиту, князя Іоана, княгиню Марію.

Оскільки в текст розділу згадуються князі, можна думати, що у заголовку випадково пропущено слово *князя*. В ПС маємо 23-й розділ «Рід князя Івана Семеновича Кобринського», але імена там не мають нічого спільного з наведеними у ВС.

(1) Князь Іван Семенович Кобринський, відомий з 1465 р., помер бл. 1490 р.

(2) Юліанна Семенівна з Гольшанських, його мати, померла бл. 1500 р. [*Вольф*, 168].

Інші князі до роду Кобринських не належать.

72. Рід князів Глинських або Глейських (с. 30)

Князя Михайла (1), князя Василя (2), князя Іоана (3), велику княгиню Олену (4), княгиню **схимницю** Олександру (5), княгиню Марію (6), княгиню Пелагею (7), князя Тимофія (8), (*князя Стефана (9), Марію младенця (10), Анну дівицю (11)* – пізніша приписка).

(1) Михайло Львович († 1534 р.) або Михайло Васильович († 1559 р.) Глинські.

(2) Василь Львович († перед 1522 р.) або Василь Михайлович († 1565 р.) Глинські.

(3) Іван Львович († перед 1522 р.) або Іван Михайлович († 1602 р.) Глинські.

(4) Безспірна Олена Василівна Глинська († 1538 р.), дружина московського великого князя Василя 3-го [*Вольф*, 92].

Для перших трьох імен я вважаю найбільш імовірними тих осіб, котрі названі першими. В такому випадку можна припускати тут поминальний запис великої княгині Олени та її родичів, зроблений після 1538 р., десь в 1540-х роках. Інші імена, мабуть, не належать Глинським.

73. Рід князя Володимира Путивльського (с. 30)

Князя Бориса (1), князя Федора (2), князя Михайла (3), князя Андрія (4), княгиню Євдокію (5).

(0) Володимир Путивльський – син князя Богдана Федоровича Глинського [*Вольф*, 405]. Цей Володимир відомий з 1532 р., помер у 1537 р.

(2) Під іменем князя Федора може ховатись його батько Богдан († 1512 р.), або (менш імовірно) його син, теж Богдан († 1576 р.).

(3) Можливо, Михайло Іванович Глинський († 1532 р.), стрий у других князя Володимира [*Вольф*, 92].

Інші імена для мене незрозумілі.

74. Рід князя Данила Щенятева з Москви (с. 30)

Князя Данила (1), князя Михайла (2), князя Іоана (3),
княгиню **іноку** Анастасію (4), княгиню Анну (5), Іоана (6), Лаврентія (7).

(1) Мабуть, Данило Васильович Патрикеєв-Щеня († 1519 р.), засновнику роду Щенятевих.

(2) Мабуть, Михайло Данилович Щенятев († 1534 р.).

У Михайла були сини Петро і Василь, яких ми тут не бачимо; на них рід вигас, тому князя Іоана пояснити я не вмію, так само як і жіночі імена.

75. Рід князів Волконських (с. 30)

Князя Іоана, княгиню Анастасію, князя Стефана,
княгиню **схимницю** Соломониду, княгиню Євдокію.

Перегляд генеалогії Волконських показав, що князів на ім'я Іван в цьому роді було подостатком (як і в інших родах, звичайно). Імені Стефан серед Волконських немає, мабуть, він і не Волконський. Із жіночих імен вдалось знайти княгиню Євдокію (згадана в 1628 р., удова по князю Михайлу Костянтиновичу Волконському); інша княгиня Євдокія згадана у 1646 р. (удова по князю Василю Федоровичу Волконському) [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1907 г., т. 1, ч. 3, с. 335, 339].

Жодного імені з цього розділу не можна ототожнити з упевненістю.

76. Рід їх милостей князів Огінських (с. 30)

(1) Князя Матфея (*дід*) (1), княгиню Катерину (*бабка*) (2), князя Мартініана, реченого Богдана, підкоморія Троцького (3), княгиню Ірину Воловичівну (4), князя Іоана (5), князя Олександра – хорунжого Троцького (6), князя Самуїла – тіуна Троцького (7), княгиню Катерину Жилинську Якубову (8), княжну Катерину Полубенську Олександрову (9), Софію Беєревичівну Самуїлову (10), князя Дмитра (11).

(2) Младенця Романа, Филона, Николая, Георгія.

(3) Княгиню Анну Собеську Стеткевичеву – підкоморину Браславську (1), Федора Богдана Стеткевича – підкоморія Мстиславського (2), княжну Олену Соломирицьку (3), Михайла (4), Анну (5), Іоанна Стеткевича (6), Самуїла (7), Криштофа (8), Северина (9), Олену Стеткевичівну Пацову (10), Анну (11), Криштофа – підкоморія Браславського (12).

(4) Княжну Варвару Огінську Шеметову (1), Дорофею Огінську Печиховську – старостину Рославську (2), Полонію Огінську Бієновичеву (3).

В цьому розділі 1-й і 4-й блоки виділені як такі, що належать роду Огінських, 3-й належить роду Стеткевичів.

(1-1) Матвій Богданович Огінський, відомий від 1546 р., помер у 1564 р. [*Вольф*, 293].

(1-2) Катерина з Юрлів, дружина кн. Матвія, відома з 1546 р. Вона пережила свого першого чоловіка і вийшла заміж за Г. Воловича, остання згадка про неї датується 1595 р. [*Вольф*, 293].

(1-3) Богдан Матвійович Огінський, син Матвія і Катерини, відомий від 1577 р., від 1580 р. – підкоморій троцький, помер в 1625 р. [*Вольф*, 294 – 295].

(1-4) Ірина з Воловичів, дружина Богдана (1-3) відома від 1582 р., померла в 1646 р. [*Вольф*, 294 – 295]. Подружжя мало 12 дітей, частину з яких ми зараз побачимо. Саме для їх дітей Матвій та Катерина були дідом і бабкою, як зазначено у приписках.

(1-5) Мабуть, князь Іван (Ян), син Богдана та Ірини Огінських, відомий з 1605 р., помер у 1640 р. [*Вольф*, 297 – 298].

(1-6) Князь Олександр, син Богдана та Ірини Огінських, відомий з початку 17 ст., від 1626 р. – хорунжий троцький. Помер на початку 1667 р. [*Вольф*, 298 – 299].

(1-7) Князь Самуїл, син Богдана та Ірини Огінських, відомий з 1619 р., від 1638 р. – тіун троцький. Помер восени 1657 р. [*Вольф*, 301 – 302].

(1-8) Катерина з Жилинських, друга дружина Івана Огінського (1-5). Після смерті Івана вийшла заміж за Криштофа Кішку, померла в 1646 р. [*Вольф*, 298]. Тут записана княгинею, як родичка Огінських.

(1-9) Катерина з Полубенських, друга дружина Олександра Огінського (1-6), відома від 1633 р., померла перед 1655 р. [*Вольф*, 299].

(1-10) Софія з Белевичів, дружина Самуїла Огінського, відома з 1619 р., померла бл. 1644 р. [*Вольф*, 301 – 302]. У ВС її дівоче прізвище зіпсоване.

(1-11) Мабуть, князь Дмитро, син Богдана та Ірини Огінських, відомий з 1606 р., помер, мабуть у 1624 р. [*Вольф*, 297].

(3-1) Княжна Анна, дочка Богдана та Ірини Огінських, дружина Вільгельма Стеткевича, підкоморія браславського (на півночі Білорусії). Відома від 1616 р., померла в 1644..1645 рр. [*Вольф*, 296]. Ми бачимо, що у ВС вона помилково названа *княгинею* та *Собеською*.

(3-2) Богдан Стеткевич, син Вільгельма й Анни Стеткевичів, був підкоморієм мстиславським у 1630 – 1644 р., потім мав вищі чини, помер у 1651 р.

(3-3) Княжна Олена Богданівна Соломирицька у першому шлюбі була за Каспаром Швиковським, у другому – за Богданом Вільгельмовичем Стеткевичем (3-2). Згадувалась від 1631 р., померла в 1640 р. [*Вольф*, 499]. Тут, як не дивно, записана *княжною* (згадала баба, як дівкою була) – як родичка Стеткевичів.

(3-6) Згідно К. Несецького, Ян Стеткевич був сином Вільгельма й Анни Стеткевичів. Він відомий від 1629 р., помер у 1634 р. [*Niesecki K.*Herbarz Polski. – Lipsk : 1841, t. 8, s. 519]. Його жінкою була княжна Катерина Самійлівна Сангушко [*Вольф*, 454], тому з деякою обережністю можна припустити:

(3-7) Ім'я Самуїл, згадане у ВС – це міг би бути Самуїл Сангушко, відомий від 1593 р., помер у 1638 р. [*Вольф*, 453], тесть Яна Стеткевича (3-6). Але цьому суперечить відсутність титулу *князь* в записі.

(3-8) Ім'я Криштоф, згадане у ВС – це міг би бути син Яна (3-6) та Катерини Стеткевичів, підкоморій оршанський; він діяв ще у 1662 р. [*Несецький*, т. 8, с. 520].

(3-9) Ім'я Северин, згадане у ВС – це міг би бути син Яна (3-6) та Катерини Стеткевичів, королівський секретар, котрий помер молодим [*Несецький*, т. 8, с. 519]. Мушу наголосити, що запропоновані ототожнення для (3-7) – (3-9) є гіпотетичними і потребують грунтовнішої перевірки.

(3-10) Згідно К. Несецького, Олена Вільгельмівна Стеткевич, дочка Вільгельма й Анни Стеткевичів, була дружиною Казимира Паца, писаря литовського [*Несецький*, т. 8, с. 518].

(3-12) Так само за К. Несецьким, Криштоф Богданович Стеткевич, син Богдана й Олени, був брацлавським підкоморієм [*Несецький*, т. 8, 518; думаю, все ж таки браславським]

(4-1) Княжна Варвара, дочка Богдана та Ірини Огінських, дружина Мальхера Шемета, підкоморія віленського. Відома від 1633 р., померла в 1651 р. [*Вольф*, 296].

(4-2) Княжна Дорота, дочка Богдана та Ірини Огінських, дружина Павла Печихойського, старости рославського. Згадана в 1633 р., рік смерті її невідомий [*Вольф*, 297].

(4-3) Княжна Полонія (Аполонія), дочка Богдана та Ірини Огінських, була спочатку одружена з Юрієм Шеметом, а вдруге – із Михайлом Зеновичем (бачимо, що його прізвище у ВС зіпсовано). Вона відома від 1633 р., померла в 1657 р. [*Вольф*, 297].

Ми бачимо, що остання особа, упевнено ототожнена, померла в 1667 році. Це занадто пізно для початкової частини ВС, котра писалась в січні – лютому 1654 р. Тому можна думати, що цей розділ, який за багатством історичних даних виразно виділяється на тлі попередніх, було вписано на вільній сторінці ВС пізніше.

77. Рід панів Воловичів (с. 30)

Григорія Воловича – воєводу Смоленського, Марію – воєводину Смоленську, Полонію Воловичівну – каштелянову Берестейську.

Григорій Богданович Волович відомий від 1548 р., від 1573 р. – воєвода смоленський. Помер після 1576 р. [*Бонецький-1*, 383].

Дружину його Несецький називав Анною або Ельжбетою (не Марією!). Він мав 2 синів і 4 дочки, серед них – Аполонію, одружену з Копцем [*Несецький*, 9, 416]. Серед Копців ми бачимо Олександра, котрий в 1648 р. був каштеляном берестейським [*Несецький*, 5, 217]. Він помер у 1651 р., мав двох дружин – графиню Теофілію Тенчинську та Анну Носковську [*Бонецький-2*, 11, 115]. Знову маємо суперечність між ВС та біографічними довідниками, яку я не берусь розв'язувати.

78. Рід боярина князя Федора Федоровича Волконського (с. 31)

Перед записом цього роду вписано урочистий вступ:

В лето ЗРξВ [7162 = 1654] марта в А [1] день. По благодати Божей, изволением великого государя царя и великого князя Алексея Михайловича, всея Великия и Малыя России самодержца. Первые его господаревы присылки в его государеву отчину на великое княжение Киевское, и на поставление града Киева, бояр и воевод.

Запис, як бачимо, містить хронологічну вказівку. Далі йде власне рід Волконського:

(1) Князя Георгія, князя Івана, князя Олександра, князя Тимофія вбитого (4), князя Івана, князя Федота, князя Петра – **в іноках**Пафнутія, князя Івана, князя Андрія, князя Івана, князя Григорія, князя Афанасія, князя Данила, князя Іоана вбитого (14), князя Якова (15), Амвросія.

(2) **Іноку схимницю** княгиню Анисію, **іноку схимницю**княгиню Наталю, княгиню Феодосію, **іноку схимницю** княгиню Марію, княгиню Олену, княгиню Марію.

Федір Федорович Волконський відомий з 1618 р., був воєводою в Києві дуже короткий час (23 березня – 30 квітня 1654 р.), пізніше з Києвом не був пов'язаний, помер у 1665 р.

Але в цьому записі ми не бачимо імен його батька – князя Федора Івановича Волконського († 1630 р.) та брата – князя Петра Федоровича Волконського († 1649 р.).

Серед дуже численних князів Волконських, перелічених у довіднику Власьєва [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1907 г., т. 1, ч. 3, с. 327 – 380]., вдалося побачити такі імена:

(1-4) Князь Тимофій Іванович Волконський вбитий 28 червня 1659 р. у битві під Конотопом [*Власьев*, т. 1, ч. 3, с. 355, № 124].

(1-14) Князь Іван Романович Волконський, вбитий 10 травня 1618 р., коли польські війська штурмували Москву [*Власьев*, т. 1, ч. 3, с. 343, № 94].

Далі, ім'я *Петро* відносно поширене у цьому роді [с. 329, № 15 – 1515 – 1521 рр.; № 20 – ?; с. 330, № 31 – 1564 – 1581 рр.; с. 336, № 66 – 1565 – 1582 рр.; с. 343, № 97 – 1617 – 1649 рр.; с. 349, № 107 – 1621 – 1625 рр.; № 108 1613 – 1639 рр.; с. 351, № 115 – 1634 – 1659 рр.; с. 352, № 120 – † 1618 р.; та інші], але серед них немає жодного **ченця**, а тим більше – **Пафнутія**.

Ім'я *Афанасій* мали два представники роду [с. 329, № 23 – ?; с. 331, № 44 – ?]; вони ніде не служили, тому дати їх життя невідомі – можна тільки здогадуватись з лічби поколінь, що це 1 пол. 16 ст. Не думаю, що у ВС згаданий хтось із них.

Ім'я *Яків* мали також два представники роду [с. 366, № 151 – 1632 – 1677 рр.; с. 371, № 162 Яків Дмитрович, вбитий під Конотопом 28.06.1659 р.]. Якщо ім'я (1-15) стосується Якова Дмитровича, то чому немає згадки про його загибель, як при імені Тимофія?

Нарешті імена *Данило* та *Федот* серед Волконських взагалі не відомі. Також я не знайшов у довіднику Власьєва жодного з жіночих імен ВС. Отже, в розділі ми не бачимо тих імен, які очікували, натомість бачимо переважну кількість невідомих імен.

Дуже подібний запис з датою 1654 р. зроблено в синодику Михайлівського Золотоверхого монастиря [*де Витте Е.И.* Древний помянник Киево-Михайловского Златоверхого монастыря. – Чтения в историческом обществе Нестора-летописца, 1904 г., т. 18, № 1, отд. 3, с. 71 – 72]. Він починається з Тимофія (1-4) і містить деякі додаткові імена.

79. Рід князів Щербатих (с. 31)

Князя Мефодія, князя Матфея, княжну Ксенію дівицю.

Князь Нефед Іванович Щербатов відомий з 1624 р. до 1646 р. Точна дата його смерті невідома, в 1662 р. його маєтки передані його дітям [*Власьев*, т. 1, ч. 3, с. 217 – 218, № 33].

Князь Матвій Нефедович Щербатов, син попереднього, відомий з 1645 до 1671 р., точний рік його смерті невідомий [с. 226, № 49]. Можна припускати, що Ксенія – його сестра, невідома з документів (що для дівчини – ніяке не диво).

Обидва імені досить рідкісні і більше серед Щербатових не повторюються, тому можна досить упевнено думати про названих вище осіб.

80. Рід Коновніцин (с. 31)

Никиту убитого.

Мені вдалося знайти тільки одного Никиту Григоровича Коновніцина (1749 – 1769), але він для ВС не підходить.

81. Поминання князів Чернігівських (с. 31)

Повністю заголовок розділу звучить так:

Поминание великих князей Черниговских, блаженных ктиторов святой обители Киево-Печерской. Великих добродеев, иже надариша Пречистой Богородице многие села, с отчинами и грунтами, около Чернигова, Навоз и прочая.

Которым яко благодетелям святые отцы архимандриты в святой обители узакониша, от рода в роды декабря Є [5] в великой церкви соборне по утренней

панахиде, и божественную литургию отправлять, и имена блаженных ктиторов великих князей вспоминать.

Великого князя Мстислава – нареченного Костянтина (1), князя Євстафія (2), князя Станіслава (3), князя Святослава (4), князя схимника Ігнатія (5), князя схимника Стефана (6), князя схимника Саву (7), князя схимника Феодосія (8), князя схимника Ігоря убитого (9), князя схимника Николу Святошу (10).

Імена (1 – 2, 9 – 10) запозичені, безумовно, з літопису, в якому містились записи за давньоруські часи. Це міг бути хоча б і Хлебніківський список Іпатіївського літопису, котрий зберігався в лаврі. Християнське ім'я Мстислава, не згадане в літописі, узято з ПКК (ВС 12-1). Ім'я Святослав поширене серед чернігівських князів, чи мався тут на увазі Святослав Ярославич (реальний ктитор монастиря) – неясно.

Інші імена слід вважати плодом фантазії, так само як і ктиторство цих князів щодо Печерського монастиря. Мстислав і Євстафій померли ще до того, як монастир був заснований, але автор поминального запису на це не зважав (або й не знав).

Навози, де був маєток лаври – нині село Дніпровське Чернігівського району, перейменоване в 1962 р.

Розділ є свідченням спроби встановити в лаврі місцеве поминання чернігівських князів-ктиторів.

82. Рід князя Семена Лика (с. 31)

Князя Семена, князя Семена, князя Матфея, княжну Феодору, Семена, Марію.

В роді Ликових ми маємо тільки одного Семена – князя Семена Івановича, відомого у 1598 – 1632 рр., (помер не пізніше 1633 р.) [*Власьев Г. А.* Потомство Рюрика. – Спб., 1906 г., т. 1, ч. 2, с. 483, № 21]. Імені Матфея в цьому роді немає.

83. Рід князів Курцевичів (с. 31)

Князя архієпископа Йосифа Суздальського, князя Павла, схимника Дорофея.

Особи архімандрита Єзекиїла Курцевича я вже торкався у зв'язку з його перебуванням в Терехтемирові (1615 – 1624 рр.). Коли в 1625 р., він емігрував до Москви, він став іменуватись Йосифом (чому?). Суздальським архієпископом він був у 1626 – 1634 роках, потім засланий до Антонієва Сійського і далі до Соловецького монастирів, помер (здогадно) між вереснем 1640 і серпнем 1641 р. [*Горбатов Е. Н.*Материалы к биографии архиепископа Иосифа (Курцевича). – Вестник церковной истории, 2011 г., № 1/2 (21/22), с. 233 – 242].

Князь Павло Курцевич згаданий в 1621 р. Петром Могилою як католик [Записки святителя Петра Могили / І. В. Жиленко. – К.: 2011 р., с. 446]; це чудо повторене і в «Тератургимі» [*Kalnofoyski A.* Teraturgima. – Z drukarni Kiiowo-Pieczarskiey, 1638, s. 153, чудо 20], з помилковою (здається) датою 1611 р. і обережнішим виразом – що Павло тримався іншої віри, ніж свята апостольська східна церква. Згаданий він і 1629 р. [*Вольф*, 200], і в статті Горбатова як брат архієпископа [с. 235].

Нижче, в розділі 129, здається, записана мати князів Єзекиїла та Павла – інокиня Домникія.

На цьому розділі (83-у за моєю нумерацією) закінчуються князівські роди у ВС, і далі йде заголовок:

> Роды православных и благочестивых их милостей панов шляхты, сынов церкви восточной.

84. Рід пана Івана Пилиповича Черкаського (с. 31)

Тут переписано перші 9 імен із 50-го розділу ПС, причому написання *Хотимію* виправлено на нормативну *Фетінію*. Отже, з цього місця починається другий прохід укладача ВС по Печерському синодику.

85. Рід пана Кузьми Шапочкина (с. 31)

Тут також переписано перші 9 імен із 51-го розділу ПС.

86. Рід пана Юрія Зиновійовича (с. 31 – 32)

Тут також переписано перші імена із 53-го розділу ПС, причому пропущено *інока Іону* (ПС 53-5), тому останнім записано *Льва* (ПС 53-10), а всього імен, як і в попередніх розділах – дев'ять. Я думаю, автор ВС нічого не знав реального про ці давні роди, і прийняв вольове рішення вважати членами роду по 9 імен від початку розділу ПС.

87. Рід пана Семена з Колкова (с. 32)

Тут переписано перші 10 імен з 57-го розділу ПС, причому ім'я *Анна*(ПС 57-1-7) помилково вписано двічі, так що фактично запозичено тільки 9 імен.

88. Рід пана Фурсов Романовича (с. 32)

Тут переписано 10 із перших 11 імен 59-го розділу ПС (пропущено *Марію* – ПС 59-1-10).

89. Рід пана Мишка Свирнича (с. 32)

Тут переписано повністю усі 5 імен із 67-го розділу ПС.

90. Рід пана Никити Страшков (с. 32)

Тут переписано перші 11 імен із 70-го розділу ПС, при цьому *Феодосія* (ПС 70-8) перетворилась на *Федора*. Далі чомусь пропущено рід пана Івашка Пишневича (ПС 81).

91. Рід пана Андрія Павловича (с. 32)

Тут переписано всі 8 імен із 84-го розділу ПС.

92. Рід пана Мишка Затичича (с. 32)

Тут чомусь пропущено перші 4 імені і переписано тільки 2 останніх імені з 85-го розділу ПС.

93. Рід пана Бика Олександровича, старости вінницького (с. 32)

Тут переписано всі 10 імен із 95-го розділу ПС і додано 11-е – *Ірину*. Я думаю, це не випадковість – саме після 95-го розділу у ПС іде втрата тексту, і мабуть вона сталась уже після того, як був укладений ВС.

94. Рід пана Матфеєв Вільневцев (с. 32)

Тут переписано усі 7 імен із 104-го розділу ПС і додано *Іоана*(можливо, перше ім'я з наступного розділу ПС).

95. Рід пана Семена Полозовича (с. 32)

Тут переписано перші 8 імен із 107-го розділу ПС, при цьому ім'я *Єлтуфія* (ПС 107-2) перетворилось на *Євтихія* (тобто ми вкотре бачимо намагання писаря ВС вживати нормативні імена).

96. Рід пана Росоки (с. 32)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Такого роду немає ні в довіднику Бонецького, ані у ПС.

97. Рід пані Волчкової (с. 32)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Такого роду немає у ПС, можливо, оці два розділи містились у згаданій лакуні збереженого тексту ПС.

98. Рід пана Семена Григорьевича (с. 32)

Тут переписано перші 9 імен із 115-го розділу ПС.

99. Рід пана Івана Єльцев (с. 32)

Тут переписано перші 9 імен із 12-го розділу ПС. Таким чином, автор ВС знову почав переглядати ПС від початку, вибираючі такі панські роди, котрі були пропущені перед тим.

100. Рід пана Мишка Павловича (с. 32)

Із перших 10 імен 18-го розділу ПС тут переписано 9, пропущено *Іоана* (ПС 18-9); далі збережено: *слуг його* – і переписано перші 6 імен.

Розділи 101 – 150

101. Рід пана Скипори старости житомирського (с. 32)

Тут переписано перші 8 імен із 45-го розділу ПС.

102. Рід пані Кальницької (с. 32)

Із перших 10 імен 33-го розділу ПС тут переписано 9, пропущено *Іоана* (ПС 33-5); далі йдуть ще 8 імен, котрих зовсім немає в цьому розділі ПС.

103. Рід пані Мечевої (с. 32)

Тут переписано перші 10 імен із 34-го розділу ПС. Після відскоку до початку ПС в розділах 99 – 103 автор ВС знову повернувся до тієї точки, де він зупинився в 98-у розділі.

104. Рід пана Івана Дашковича (с. 32)

Тут переписано перші 7 імен із 127-го розділу ПС.

105. Рід пані Нимили Обернеєвої (с. 32)

Тут переписано перші 9 імен не зі 129-го розділу ПС, з якого узято заголовок, а з наступного, 130-го розділу.

106. Рід пана Григорія Шестовицького (с. 32 – 33)

Заголовок 133-го розділу ПС тут перефразовано, далі йдуть три імені, котрі утворюють цей розділ у ПС. Далі у ВС ідуть ще 7 імен, котрих немає в цьому і наступних (134 – 137) розділах ПС.

107. Рід пана Федора Якушковича (с. 33)

Назву розділу запозичено зі 137-го розділу ПС (Рід пана Федора Янушковича, писаря великого князя), скорочено і трохи зіпсовано. Всі 7 імен переписано без змін.

108. Рід пана Булгака Лисиченка (с. 33)

Всі 7 імен зі 146-го розділу ПС переписано без змін.

109. Рід пана Страшков (с. 33)

Назва 163-го розділу ПС перефразована, складається він з одного імені, як і в ПС.

110. Рід пана Биков (с. 33)

Тут переписано перші 6 імен зі 165-го розділу ПС.

111. Рід пана Завиши (с. 33)

В заголовку перефразовано назву 166-го розділу ПС, а складається він з тих самих двох імен, що й у ПС.

112. Рід пана Каликовича (с. 33)

В заголовку допущена описка (в 167-у розділі ПС – Калениковича); далі переписано перші 8 імен зі 167-го розділу ПС.

113. Пані Олена Ки[ч]кирева уписала (с. 33)

Тут переписано регесту вкладного запису із 168-го розділу ПС, далі – 10 перших імен цього розділу, при цьому *Авдотью* (ПС 168-1-2) змінено на нормативну *Євдокію*.

114. Рід пана Семена Олізаровича (с. 33)

Із перших 8 імен 169-го розділу ПС переписано 7, пропущено *Агафію* (ПС 169-1-7).

115. Рід свій вписав пан Звірь Волчкович, намісник Слуцький (с. 33)

Назва відповідає 170-у розділу ПС. Переписано в такій послідовності: ПС 170-1-1 – 170-1-8, далі ПС 170-4-1 – 170-4-3 (це приписка на полі), далі ПС 170-1-9, два імені пропущено, ПС 170-2-1 – 170-2-3 і 170-3-1. Тобто розділ переписано майже цілком.

116. Рід пана Романа Єлизаровича, воєводи Київського (с. 33)

Заголовок і перші 6 імен переписані зі 173-го розділу ПС, далі пропущено 3 імені (серед них – двох князів) і переписано ще два імені.

117. Рід пана Івана Дідковича (с. 33)

Зі 180-го розділу ПС переписані заголовок і перші 8 імен, тільки замість *Власія* (ПС 180-1-8) тут вписано *Василя*.

118. Рід пана Олехнов Скарутин (с. 33)

Зі 181-го розділу ПС переписані заголовок і перші 7 імен.

119. Рід пана Михайлів Гагинов (с. 33)

Зі 182-го розділу ПС переписані заголовок і перші 11 імен, при цьому *схимницю Єфромею* (ПС 182-1-11) змінено на *схимницю Єфросинію*. Знову нормативне ім’я замість особливого.

120. Рід пана Семена Внуков (с. 33)

Зі 183-го розділу ПС переписані заголовок і перші 8 імен.

121. Рід пана Олехна Митьковича (с. 33 – 34)

Зі 193-го розділу ПС переписані заголовок і перші 8 імен. Далі у ВС ідуть ще 11 імен, яких не видно в ПС, і котрі не містять нічого характерного.

122. Рід пана Яцька Ратомського (с. 34)

Зі 197-го розділу ПС переписані заголовок і 13 імен (всі, з пропуском двох: ПС 197-10, 197-11).

123. Пані Дідова Євдокія (с. 34)

Це – заголовок і перше ім'я із 198-го розділу ПС.

124. Рід пана Порецького (с. 34)

Заголовок – результат невірного прочитання заголовку 207-го розділу ПС (Рід **попа** Порецького). В тексті розділу переписано всі три імені з ПС.

125. Рід пані Семенової Патрикеєвичової (с. 34)

Зі 219-го розділу ПС переписані заголовок і обидва імені.

126. Рід пана Семена Поповкина (с. 34)

Заголовок – чергова помилка писаря ВС (222-й розділ в РС має заголовок «Упис пана Семена **Попонки**»). До ВС переписано блок ПС 222-1 (4 князівських імені), далі пропущено блок ПС 222-2 (4 імені духовних осіб) і перші 4 імені з блока ПС 222-3. Переписано останні 4 імені з блоку ПС 222-3 і до них додано *Священноінока Іону* (ПС 222-2-1).

127. Рід пана Коптя, писаря королівського (с. 34)

У заголовку автор ВС пожалував Коптя у пани (227-й розділ у ПС має заголовок «Рід Коптів писаря королева»). Далі переписано перші 11 імен з ПС і до них додано ще два імені, котрих немає в ПС.

128. Рід Івашка Олексійовича пана Яловицького (с. 34)

Ім'я *Івашка Олексійовича Єлавицького* у ПС приписано на полі проти 233-го розділу. Писар ВС часто пропускав приписки на полях ПС, але тут, побачивши мабуть знайоме ім'я, вирішив його переписати. Далі переписано 8 імен, які йшли в ПС після приписки (ПС 233-4-2 – 233-4-9). Замість останніх двох імен з цього блоку приписані два інших імені – *Захарію, Олександра*.

Відомо, що **Олександр** Миколайович Єловицький написав у 1647 р. заповіт (і мабуть невдовзі помер) [*Бонецький-2*, 9, 5].

Також **Захарій** Савич Єловицький відомий від 1607 р., помер на початку 1630 р. [*Бонецький-2*, 9, 7].

Таким чином, можна вважати, що перелік ПС поповнено двома представниками роду з 1 пол. 17 ст.

129. Рід пана Льва Тишковича (с. 34)

У ПС (розділ 241) Лев Ти*м*кович не був названий паном, він став таким під час перенесення до ВС. Далі переписано всі 5 імен із 241-го розділу ПС та всі 12 з наступного, 242-го розділу, при цьому ім'я *Фрола*(ПС 242-7) перетворилось на нормативного *Флора*. Далі повністю переписано 243-й розділ ПС (заголовок «Семен Айгустов вписав отця та матір» – зігноровано!).

Далі йдуть імена, яких немає у ПС:

Ієромонаха Германа – ігумена святого Миколи Пустинного, схимницю Анастасію – ігуменю Печерську, іноку Домникію – ігуменю Печерського монастиря паненського.

Про печерську черницю Домникію маємо згадку з 1621 р. [*Kalnofoyski A.* Teraturgima. – Z drukarni Kiiowo-Pieczarskiey, 1638, s. 153, чудо 20, з датою 1611 р. (помилковою?); дату виправляю за згадкою цього ж епізоду у Петра Могили: Записки святителя Петра Могили / І. В. Жиленко. – К.: 2011 р., с. 87, 445]. В обох джерелах вона названа матір'ю князя Павла Курцевича (записаного у ВС вище, розділ 83-2).

Далі маємо згадку про лист Домникії до свого сина Йосифа (Єзекиїла Курцевича), пересланий у 1630 р. Про нього згадав московський цар Михайло Федорович у своєму листі до батька – патріарха Філарета від 22 січня 1630 р. [Письма русских государей и других особ царского семейства, изданные Археографической комиссией. – М.: 1848 г., т. 1, № 332, с. 259]. Цілком може бути, що це – «наша» Домникія, хоча справа потребує глибшого вивчення.

Можна думати, що ці додаткові імена належать до 2 чверті 17 ст.

130. Рід пана Василя Жебрятича Дагринков (с. 34)

Заголовок 245-го розділу ПС – «Рід пана Василя Жеребятича да Грицков Дидин» при переписуванні зіпсовано. Далі переписано імена ПС 245-1 – 245-7 з цього розділу, з пропуском одного імені (ПС 245-2), всього 6 імен.

131. Рід пана Богдана Гостського, з Волині (с. 34)

Із 250-го розділу ПС переписані заголовок і всі 4 імені. Далі йдуть імена не з ПС:

(2) Олександра, Василя, **архімандрита** Іону, Павла, Станіслава, Григорія, Ульяну, Іоана, Романа.

Із них у роді Гойських я бачу тільки Романа Гавриловича, відомого з 1613 р. (помер у 1635 р.) [*Бонецький-2*, 7, 363]. Чи можна вважати, що у ВС записаний саме він (ну, або його дід – теж Роман)? Я не бачу серед Гойських інших імен з цього переліку, зокрема, немає архімандрита Іони – особи будь-що-будь помітної. Досвід читання синодиків показує, що ключовим для аналізу цілого розділу / блоку є перше ім'я. Тут я не вмію нічого про нього сказати. Тому немає твердої упевненості, що ці імена взагалі належать Гойським.

132. Рід пана Юхна Сеньковича з Волині (с. 34)

Із 251-го розділу ПС переписані заголовок і обидва імені. Далі йдуть всі три імені з 273-го розділу ПС (Рід пана Юхна Іванова сина Іванкевича із Слуцька), з виправленням відмінку. Чому автор ВС вирішив об'єднати ці роди – неясно, ясно тільки, що він не знав про них нічого, окрім того, що записано в ПС.

133. Рід пана Олександра Джусина з Волині (с. 34)

Із 252-го розділу ПС переписані заголовок (трохи змінений) і всі 6 імен, при цьому виправлено відмінок (котрі я у ПС відзначив (!)).

134. Рід пана Михайла Павшин (с. 34)

Із 259-го розділу ПС переписані заголовок і перші 7 імен, знову виправлено відмінок. Далі йдуть ще 4 імені, яких немає у ПС.

135. Рід пана Горленов Гриднова (с. 34)

Назву 261-го розділу ПС – «Рід Горяїнов Гриднова» – трохи зіпсовано, і при цьому пожалувано у пани (як ми вже бачили не раз вище). Далі переписано перші 5 імен з ПС, при цьому *Авдотью* змінено на нормативну *Євдокію*. Хоча далі ряд імен в ПС продовжується, у ВС ми бачимо 19 інших імен, не з ПС.

136. Рід Олехнов Васильовича Резанцова дяка королева (с. 34 – 35)

Із 263-го розділу ПС переписані заголовок і всі 4 імені, з виправленням *Аграфени* на нормативну *Агрипину*. Далі, не зважаючи на слово *кінець* у ПС, переписано перші 7 імен з наступного, 264-го розділу, зі зміною *Ховроньї* на *Февронію*, *Полагеї* на *Пелагею*.

137. Рід Лецка Єсмановича із Слуцька (с. 35)

Із 274-го розділу ПС переписані заголовок і всі 7 імен, знову виправлено відмінок. Далі йдуть всі 7 імен з 275-го розділу. Далі пропущено 277-й розділ ПС (Рід пана Ворана).

138. Рід пані Настасьї Поповкиної (с. 35)

Із 278-го розділу ПС переписані заголовок і перші 12 імен, при цьому *Євги* змінено на *Євву*.

139. Рід пана Яцка Романовича з Вінниці (с. 35)

Із 279-го розділу ПС переписані заголовок і всі 8 імен, з виправленням відмінку.

140. Рід пана Михайла Полукнязевича (с. 35)

Із 280-го розділу ПС переписані заголовок і перші 11 імен.

141. Рід пана Войни Боговитиновича (с. 35)

Тут перефразовано заголовок 281-го розділу ПС (Война Боговитинович жену свою уписав – Євдокію); складається розділ, як і в ПС, з одного імені Євдокії.

142. Рід пана Семена Бибинського (с. 35)

Із 283-го розділу ПС переписані заголовок (прізвище *Бабинського*трохи зіпсоване) і перші 9 імен, зі звичною для нас заміною *Овдотію* на *Євдокію* та виправленням відмінку.

143. Рід пана Михайла Халецького (с. 35)

Із 284-го розділу ПС переписані заголовок і всі 7 імен, із заміною *Авдотью* на *Євдокію*.

144. Рід пана Богдана Корсоковича (с. 35)

Із 288-го розділу ПС переписані заголовок (прізвище *Корсаковича*трохи зіпсоване) і перші 10 імен, при цьому *Омеляна* замінено на *Симеона*, і виправлено відмінок.

145. Рід пана Богуша писаря господарського (с. 35)

Із 293-го розділу ПС переписані заголовок і всі 3 імені.

146. Рід пана Боговитинов (с. 35)

Із 297-го розділу ПС переписані заголовок і перші 18 імен, зі звичною заміною особливих написань на нормативні.

147. Рід пана Богуша писаря господарського (с. 35)

Із 300-го розділу ПС переписані заголовок і перші 12 імен, включаючи усіх князів. Також виправлено відмінок.

148. Рід Тиші Биковського (с. 35)

Із блоку 300-2 в ПС переписані заголовок і всі 4 імені, із заміною *Хатіяна* на *Фотія*. Далі додано ще 3 імені, яких немає у ПС.

149. Рід пана Григорков Оранського (с. 35)

Тут використано (зі спотворенням) заголовок і текст 308-го розділу ПС (Од пана Гринков О[в]ра[ч]ско[го] Степана и жены его Анны). Як бачимо, «пан Оранський» – це результат писарської помилки, як підпоручик Кіже.

150. Рід пана Матфея Унковича (с. 35)

Із 309-го розділу ПС переписані заголовок і перші 11 імен.

Розділи 151 – 200

151. Рід пана Данила Васильовича писаря князя Костянтина Івановича Острозького (с. 35)

Із 358-го розділу ПС переписані заголовок (у скороченні) і два імені – *Данила, Марію* – записані в заголовку (імена з самого розділу ПС всі пропущені).

152. Рід пана Івана Федоровича Кощеєвича, архімандрита Жидичинського (с. 35 – 36)

Із 367-го розділу ПС переписані заголовок (у скороченні) і перші 11 імен (весь перший блок). Хочу відзначити, що автор ВС так само відділив перший блок цього розділу, як і я (через 360 років). Мабуть, у цьому поділі на блоки таки є щось об’єктивне.

153. Рід пана Юрія Михайловича Попоковича (с. 36)

Із 325-го розділу ПС переписані заголовок (у перефразуванні, при цьому *Попковича* перетворилось на *Попоковича*) і всі 15 імен.

154. Рід пана Бориса королівського дворянина (с. 36)

Такий заголовок приписано в ПС на полі проти 335-го розділу. З цього ж розділу переписано блоки 2 та 3 (всього 7 імен). Далі пропущено блок 5 і перші 3 імені блока 6, переписано наступні 6 імен, решту пропущено.

155. Рід пана Шамакова, дворянина королівського (с. 36)

Такий заголовок приписано в ПС на полі проти 337-го розділу. У ПС не позначено точно, яких імен стосується цей заголовок; писар ВС почав переписувати з *інока*

Васіана (ПС 337-11), котрий перетворився на *інока* ***К****асіана*. Далі *Февронію* (ПС 337-13) перетворено на *Єфросинію*, *Євгу*(ПС 337-14) – на *Євву* (як ми вже бачили вище), *Андросія* (ПС 337-15) – на *Амбросія*. Всього переписано 8 імен, далі 4 імені пропущено і переписано *ієрея Григорія* (ПС 337-23).

156. Рід пана Матфея Заморенка (с. 36)

Окремого розділу з такою назвою в ПС немає. Тут у ВС записано *Стефана, Марію* – в блоці ПС 340-3 вони названі батьками Матвія; далі переписано 4-й та 5-й блоки цього розділу (всього 9 імен, з пропуском *Андрія* – ПС 340-4-4). Звичайно, ці додаткові імена не стосуються роду Заморенків.

157. Рід пана Івана Рогочевского Дмитрієвича (с. 36)

Тут трохи змінено заголовок 349-го розділу ПС (Рід пана Івана Рагачовского Дмитрієвича); з цього розділу переписано 3 імені, з пропуском *Андрія* (ПС 349-3).

158. Рід пана Івана Привередовського (с. 36)

Із 350-го розділу ПС переписані заголовок і всі 4 імені.

159. Рід пана Івана Дмитровича Межовського (с. 36)

Із 351-го розділу ПС переписані заголовок (прізвище *Мжевського*трохи зіпсоване) і всі 3 імені.

160. Рід пана Івана Покотиловича (с. 36)

Із 353-го розділу ПС переписані заголовок і перші 4 імені, при цьому *Георгія* (ПС 353-3) змінено на *Гервасія*; далі 3 імені пропущено, переписано *Івана, Анну* (ПС 353-8, 9). Далі йдуть 8 імен, яких немає на цьому місці ПС.

161. Рід пана Єрлида Окросконченка (с. 36)

Із 355-го розділу ПС переписані заголовок (при ньому *Окорського Сенка* зіпсовано до *Окросконченка*) і перші 9 імен (перший блок, за моєю розбивкою!). Далі вписано імена, яких немає на цьому місці ПС:

(2) Іоана, Іоана, Іоана, **іноку** Марфу, Агафію, Іоана.

Наступні три імені – *Іоана, Якова, Февронію* – можна вважати запозиченими з ПС (ПС 355-2-1 – 355-2-3).

162. Рід пана Ласков (с. 36)

Із 365-го розділу ПС переписані заголовок і обидва імені.

163. Рід Ієрофея валаха, писаря підскарбія князя Костянтина Острозького (с. 36)

Заголовок 368-го розділу ПС перефразовано, і з нього переписано усі імена, при цьому *Євсегнія* (ПС 368-3) замінено на *Євсевія*; після *Григорія*(ПС 368-5) додано *Филипа*, якого не було у ПС.

164. Рід пана Івана Котов (с. 36)

Із 371-го розділу ПС переписані заголовок і всі 18 імен, виправлено відмінок, як звичайно.

165. Рід пана Прошчейков (с. 36)

Тут об'єднано два розділи ПС – 363-й (Рід Промченков Василів) та 370-ф (Рід Промченков). Прізвище, як бачимо, трохи спотворене, і пожалувано в пани. Імена з обох розділів переписані повністю, без змін.

166. Рід пана Лабосов (с. 36)

Із 364-го розділу ПС переписані заголовок і всі 3 імені, при цьому Лабоса пожалувано в пани.

167. Рід пана Івашков Охримовича (с. 36)

Із 369-го розділу ПС переписані заголовок (Івашков рід Охремович) і обидва імені. Практика пожалування в пани осіб, котрі за життя, скоріше за все, ними не було, продовжується. Складається враження, що писар ВС від якогось моменту узяв за ознаку належності до панів слово «рід» в заголовку розділу ПС.

168. Рід пана Киселя Дорогиницького (с. 36)

Із 374-го розділу ПС переписані заголовок і всі 3 імені.

169. Рід пана Гаврила Холеневського (с. 36 – 37)

Із 375-го розділу ПС переписані заголовок (скорочений і трохи змінений) і всі 10 імен (трохи в інші послідовності). Далі йдуть ще 10 імен, яких немає в ПС.

170. Рід пана Андрія пономаря Стародубського (с. 37)

Із 378-го розділу ПС переписані заголовок і перші 10 імен в трохи іншій послідовності, при цьому *Акулу* (ПС 378-7) змінено на *Акилу*. Довелось, як бачимо, і пономаря уже в пани пожалувати!

171. Рід пана Семена Івановича (с. 37)

Із 383-го розділу ПС переписані заголовок і перші 8 імен.

172. Рід пана Данила Семеновича (с. 37)

Із 383-го розділу ПС переписані заголовок і 10 із 11 імен. Пропущено Федора (ПС 384-2-2), а ім'я *Мефодія* (ПС 384-2-4) зіпсовано на *Фефодія*.

173. Рід пана Стефана Каші (с. 37)

Із 395-го розділу ПС переписані заголовок (скорочено) і перші 10 імен.

174. Рід пана Івана Харитоновича (с. 37)

Із 395-го розділу ПС переписані заголовок і перші 4 імені, при цьому *Євксентія* (ПС 395-2) змінено на нормативного *Авксентія*

175. Рід пана Івана Бокшича (с. 37)

Із 398-го розділу ПС переписані заголовок (зіпсовано, було: Рід пана **Васка** Бокшича **із Слуцька**) і всі 4 імені.

176. Рід пана Митка Маскевича (с. 37)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. В ПС я такого розділу не знайшов; нема звісток про такого пана і в довідниках Бонецького й Несецького.

177. Рід пана Івана Шпрайського (с. 37)

Із 410-го розділу ПС переписані заголовок і перші 9 імен.

178. Рід пана Григорія Єловицького (с. 37)

14 імен чоловіків і жінок впереміш. У довіднику Бонецького Григорія немає, як також і жодного імені з цього розділу.

179. Рід пана Григорія Шалушича (с. 37)

14 імен чоловіків і жінок впереміш. У довіднику Несецького такого роду немає.

180. Рід пана Івана Васильовича воєводи стародубського (с. 37)

Вище (ВС 66) ми вже бачили імена, узяті (як і заголовок) із 379-го розділу ПС. Тут цей розділ переписано знову, причому воєводу пожалувано у пани.

181. Рід пана Андрія Колонтаєв (с. 37)

6 імен одних тільки чоловіків. У ПС є розділ 159 (Калантаїв [рід]), але імена там геть інакші. В роді Колонтаїв відомий Андрій – войський волковийський, згаданий в 1648 р. Удова його Катерина з Тросцянських в 1664 р. уже була у третьому шлюбі. У Андрія були тільки дві дочки, і він був, напевно католик [*Бонецький-2*, 10, 337]. Інших

імен з ВС в історичному роді Колонтаїв взагалі немає, тому можна сумніватись і щодо Андрія, котрий зробив запис.

182. Рід пана Івана Даниловича (с. 37)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимницю Марем'яну* (в 1-й позиції), *інока Іллю* (10).

Відомий в історії галицький рід Даниловичів був католицьким, більш відповідних Даниловичів я у Бонецького не знайшов [*Бонецький-2*, 4, 93].

183. Рід Войни боярина пана Кишчича (с. 37)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Зиновія* (9).

Роду Кишчичів у Бонецького немає, є відомий історичний рід Кішок. Отже, у якого пана Война був боярином – неясно.

184. Рід пана Василя Бокіїв (с. 37)

11 імен, серед яких переважають жіночі (тільки 2 чоловіки).

Василь Бокій відомий з початку 16 ст. до 1522 р., володів селом Печихвости в Луцькому повіті. Мав синів Федора і Гаврила, і у ВС ми маємо Федора (в позиції 4) [*Бонецький-1*, 13].

185. Рід пані Євпраксії Василевої Жабиної (с. 37)

Інока Іларіона, Феодосію, Іоана.

Василь Костянтинович Жаба в 1518 – 1540 рр. був підключником троцьким, одружений з Опранією (дуже схоже на Євпраксію! вона згадана ще в 1549 р.). Він мав синів Івана та Іллю, а також брата Івана [*Бонецький-1*, 422 – 423].

186. Рід пана Олехна Михайловича (с. 37 – 38)

(1) Князя Григорія, княгиню Анну.

(2) 10 імен чоловіків і жінок впереміш.

Не можу здогадатись, хто був оцей Олехно Михайлович.

187. Рід пана Олександра Васильовича, боярина князя Іллі Острозького (с. 38)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

Оскільки князь Ілля помер у 1539 р., то можна думати, що Олександр був його боярином у 1530-х роках, а запис зроблено, мабуть, не пізніше 1540-х років.

188. Рід пана Михайло Денисковича (с. 38)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

Михайло Сенькович Денискович – кременецький зем'янин, відомий із заповіту 1533 р. [*Бонецький-1*, 44]. Мабуть, це він записаний у ВС, хоча інших імен з цього розділу серед його родичів не видно.

189. Рід пані Ірини Немириної (с. 38)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Наталю* (3).

Серед численних представників різних родів *Немир-* я потрібної нам Ірини не знайшов.

190. Рід пана Льва Звіровича (с. 38)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

Про цього Льва Звіровича ми читаємо, що він був слуцьким боярином, оженився в 1522 р., помер у 1540 р. [*Яковенко Н.М.*Українська шляхта з кін.14 до сер.17 ст. : Волинь і центральна Україна. – К. : Наукова думка, 1993 р., с. 155, 158].

191. Рід пана Івана Лобунського (с. 38)

Зіновія, Ульяну, Варфоломія, Павла, Іоана, Євдокію, Федора, Феодосію, Дмитра, Федора, Василя.

Пан Іван Лабунський відомий з документу 1506 р., в 1541 р. виступав уже його син Богухвал. Батько Івана – Зенько – отримав якесь село у Кременецькому повіті від князя Свитригайла [*Бонецький-1*, 168]. Ім'я Свитригайла веде нас в 1440-і роки (до 1452 р.), коли він княжив на Волині і міг надавати там маєтки. Можна думати, що саме Зіновій – батько Івана – записаний першим у цьому розділі, котрий був вписаний до якогось синодика не пізніше 1530-х років.

192. Рід пана Івана Борисовича з Чернігова (с. 38)

(1) Князя Андрія.

(2) **Інока Афанасія, іноку Аксинію, інока Мойсея, іноку Марфу**, Бориса, Аксинію, Ульяну, Саву, Фалилея, Ульяну, Матфея, Агафію, Олену, Гліба, Марію.

193. Рід пана Богуша Борсуковича (с. 38)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *священноієрея Кондратія* (5).

Борсук (без імені) згаданий у ревізії Кременецького замку 1545 р. [Ревізії українських замків 1545 року. – Київ, 2005 р., с. 205]; Зенько Борсук згаданий в Луцьку в 1546 р. [*Бонецький-2*, 2, 57]. Інших даних про цей рід в довідниках немає.

194. Рід пана Судковського від Зінькова (с. 38)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимника Якова* (6).

Такого роду немає в довідниках Бонецького та Несецького. Якщо вважати цей розділ, за аналогією з попередніми, належним до середини 16 ст., то Зіньків мав би позначати містечко на Поділлі (в сучасному Віньковецькому районі). Зіньків Полтавської обл. згадується від 1604 року тільки.

195. Рід пана Служки старости Любецького (с. 38)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

Іван Григорович Служка відомий з 1534 р., від 1542 р. був київським городничим. Батько його звався Григорій Омелянович, він також мав брата Павла [*Бонецький-1*, 322]. Іван був любецьким старостою в 1551 – 1553 роках [*Кондратьєв І.* Любецька волость у першій половині – середині 16 ст. – Сіверянський літопис, 2008 р., № 1, с. 28], отже, запис можна досить упевнено датувати роками його перебування на цій посаді.

Важливо відзначити, що серед імен цього розділу немає ані Григорія, ані Омеляна, ані Павла! (Нам треба розпрощатись з поширеним уявленням, буцімто на перших місцях в синодиках записують батьків тієї особи, котра внесла запис. Практика показує, що це може бути так, а може бути і не так. В даному випадку – не так.)

196. Рід пана Богдана Лосятинського (с. 38)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

Волинські зем'яни Богдан і Масько Гавриловичі Лосятинські відомі з процесу 1550 р. [*Бонецький-1*, 169]. Знову треба звернути увагу – серед імен немає ані Гаврила, ані Матвія-Маська.

Лосятин – село нині Кременецького району Тернопільської обл.

197. Рід пана Звіра Львовича, старости острозького (с. 38)

(1) Семена, Ульяну.
(2) Княгиню Агафію.

Невже цей Звір – син Льва (розділ 190)? В ПС ми мали запис пана Звіра (ПС 170), переписаний до ВС як розділ 115. Тут імена зовсім інакші. Як пояснив О. Однороженко, старостами у приватних володіннях звали слуг, котрі керували окремими волостями – частинами володіння. Такі старости відомі принаймні у князів Острозьких, власне нам цікавих [*Однороженко О.*, Українська (руська) еліта доби середньовіччя і раннього модерну. – К.: 2011 р., с. 156]. Тому можемо думати, що й Звір був таким слугою десь у володіннях Острозьких.

198. Рід панів Хребтовичів (с. 38)

Стефана.

Серед численних представників добре відомого роду Хребтовичів (з яких один був архімандритом Печерського монастиря) – немає жодного Стефана [*Бонецький-2*, 3, 84 – 92].

199. Рід панів Терлецьких, пана Михайла (с. 38)

Єпископа Турівського і Пінського **схимника Макарія**, Трифона, Федора, Пелагею, Єфросинію, Анастасію.

З цим записом – чисте горе! Серед Терлецьким не видно ніякого Михайла [*Несецький*, 9, 74 – 75]. Серед них було декілька єпископів, але пінсько-турівським був тільки Кирил (1576 – 1585, потім – єпископ луцький). Серед пінських єпископів є три Макарія (правили в 1525 – 1528, 1552 – 1565, 1568 – 1576 роках), але про жодного з них нема відомостей, щоб він належав до Терлецьких.

200. Рід пана Семена Федоровича Полозовича, старости Річицького (с. 38)

(1) Василя, Євтихія, **схимницю Анну, іноку схимницю Ульяну**, Марину, Анастасію, Пелагею.

(2) Князя Федора, князя Семена.

Сенько Федорович Полозович відомий від 1494 р., річицьким намісником був у 1522 – 1529 рр., коли помер [*Бонецький-1*, 252]. Знову звертаю увагу – в записі немає ані його батька Федора, ані братів, ні інших відомих з документів родичів.

Розділи 201 – 250

201. Рід пані Єльцової (с. 38)

Зиновію, Федора, Филипа підстольника київського, Анну.

Филон або Филип Єлець відомий від 1604 р. (як підстольник київський), помер не пізніше 1625 р. Він мав дочку Анну, роки життя якої невідомі, та брата Федора, відомого у 1620 – 1646 рр. [*Бонецький-2*, 8, 384]. Імені Зиновія я серед Єльців не знайшов.

202. Рід пані Богданової Корсакової (с. 38 – 39)

13 імен чоловіків і жінок вперемiш.

Богдан Євстафійович Корсак відомий з єдиної згадки 1498 р. [*Бонецький-2*, 11, 171]. Ім’я його дружини невідоме, він мав сина Дмитра (імені якого ми в цьому розділі не маємо) та онука Петра (таке ім’я є, але навряд чи у ВС в позиції 202-1 записаний саме він).

Наступний Богдан в роду Корсаків діяв аж у кінці 17 – на початку 18 ст. [там само, 180]. Історичних імен в цьому розділі ми не маємо.

203. Рід його милості отця Єлисея Плетенецького, архімандрита Печерського (с. 39)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Феодору* (в позиції 9).

Родинні зв'язки архімандрита Єлисея абсолютно невідомі, про імена його роду нічого сказати не можна.

204. Рід пана Григорія Суходольського, сотника стрільців чернігівських (с. 39)

Запис зберігся погано, можна прочитати тільки 4 імені. Цікаво, що тут зазначені родинні стосунки: *дід його, бабку його*.

Григорій був, як я розумію, командиром загону московського війська в Чернігові, отже, запис зроблено не раніше 1654 р.

205. Рід пані Іванової Обухової (с. 39)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Іван Обухович згаданий у Волинській метриці в 1528 р. [*Несецький*, 7, 17. Родинні зв'язки його не простежені.

206. Рід пані Євдокії Стужинської (с. 39)

Єпископа Федора, Дарію, Пелагею.

У польських генеалогічних довідниках такого роду немає. Згадки про кількох Стужинських з 4-ї чверті 16 ст. зібрав Д. Вирський [*Вирський Д. С.* Річпосполитська історіографія України (XV – середина XVII ст.). – К.: 2008 р., частина 2, с. 255], але вони нам нічого не допомагають.

207. Рід пана Малинського з Волині (с. 39)

Тетяну, Лазаря, Федора.

Роду Малинських ні у Несецького, ані у Бонецького немає.

208. Рід панів Топальських (с. 39)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

І такого роду в довідниках немає, є тільки Топольські.

209. Рід пані Потієвої Суринової (с. 39)

Олімпіаду, Тетяну, Іпатія, Юрія, Олену, Олександра.

Тут маємо одразу два роди – Потіїв [*Несецький*, 7, 353 і наступні] та Суринів [*Несецький*, 8, 569], але вони нам нічого не допомагають. Хотілося б думати, що хтось із дочок Адама Потія (пізнішого уніатського митрополита *Іпатія*) – Анна,

Олександра чи Катерина – вийшла заміж за когось із Суринів, але такого шлюбу не зазначено. Чи справді в імені Іпатія ми бачимо уніатського митрополита, контрабандою вписаного до православного синодика – теж неясно.

Маємо згадку 1624 р. про пана з Київщини Олександра Сурина [*Однороженко О.* Шляхетська геральдика Київської землі XV – першої половини XVII ст. – Сфрагістичний щорічник, 2012 р., т. 2, с. 120 – 121]. Чи останнє ім'я в нашому записі позначає його – нині сказати не можна.

210. Рід пана Костянтина Далмата з Литви (с. 39)

Костянтина.

Відомо, що Костянтин та Анна Долмати в 1618 р. заснували монастир у Цепші (? невідома назва) [*Бонецький-2*, 4, 353]. Думаю, що це «наш» Костянтин.

211. Рід панів Стрибилів (с. 39)

Амоса (1), Акилину (2) (*Филона (3),* ***Пашніка*** *(4), Павла (5), Магдалену (5),* ***іноку Ангеліну*** *(6), Євстафія (7), Данила (8), Агафію (9)* – приписані пізніше).

Рід Стрибилів був відомий на Київщині в кінці 16 – 1 пол. 17 ст., з них Филон відомий у 1598 – 1623 рр., Євстафій був поборцею в 1626 р., згаданий також Данило [*Несецький*, 8, 540]. Всі ці імена ми бачимо тут в позиціях 3, 7, 8, і я думаю, це не випадковість.

212. Рід панів Шешкевичів (с. 39)

Тита.

Такого роду я в довідниках не знайшов.

213. Рід пана Лесотин (с. 39)

Парасковію, Георгія.

Точно такого прізвища в довідниках немає; можливо, воно трохи змінене, але як саме – я не можу здогадатись.

214. Рід пані Пелагеї Скроботівни Почавської (с. 39)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Родів Скробот та Почавський / Почаївський я в довідниках не знайшов.

215. Рід пана Романа Підліського (с. 39)

4 імені чоловіків і жінок впереміш.

Відомо кілька родів Підліських (Podleski), всі католицькі [*Несецький*,7, 346].

216. Рід пана Данила Мировицького (с. 39)

Монаха Якова, Агафію, Марію, Іоана.

Такого роду в довідниках немає.

217. Рід пана Станіслава Яворовського з Бродів (с. 39)

13 імен чоловіків і жінок впереміш. Рід Яворовських дуже розгалужений, і в ньому поширене ім'я Станіслав. Але всі вони – католики, і не видно зв'язків з Бродами. Ще більш розгалужений рід Яворських, про них можна сказати те саме [*Бонецький-2*, 8, 345 і наступні].

Якщо думати, що Броди – це містечко у сучасній Львівській області, то маємо перший випадок запису із Галичини. Але назва *Броди* досить поширена в Білорусії та Україні, також у Польщі.

218. Рід пана Григорія Воловича, воєводи Смоленського (с. 39)

Дарію, воєводину смоленську; Полонію Воловичівну, каштелянову берестейську.

Цього Григорія Воловича ми вже бачили вище (розділ 77), там же згадана і його дочка Полонія (Аполонія). Дарія як його дружина в історії невідома.

219. Рід пана Яниловича (!) П'ятигорця (с. 39)

Дмитра, Андрія.

Ім'я написано через великий йотований юс (Ꙗ), але думаю, що це – описка замість *Даниловича*. Роду П'ятигорець в довідниках немає.

220. Рід його милості пана Єлеазара Тиші (с. 39)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Такого роду (саме Тиша, не Тишкевич) довідники не знають.

221. Рід його милості пана Василя Юрійовича (с. 39)

Мартина, Антонія, Василя, Марію, Семена, Анну.

Бонецький перелічив кілька родин Юревичів / Юрійовичів [*Бонецький-2*, 9, 110 – 113], але православних серед них не видно, як і потрібних нам імен.

222. Рід його милості пана Михайла Матюшкевича (с. 39 – 40)

Іоана, Парасковію, Євдокію.

У Несецького бачимо роди Матушевич, Матушевський та Матяшевич, але вони католицькі [*Несецький*, 6, 356 – 357].

223. Рід пана Стефана Чарнецького і отця його Миколая (с. 40)

Пом'яни, Господи, у **благочестивій вірі** преставившихся: Анастасію з Лобачева Красносільську Чарнецьку (1), і батька її Дмитра Красносільського (2), і

жону його Пелагею Видовську (3), і чад їх Филона (4), Іоана (5), Василя (6), і Федора Ободенського (7).

Родів Чарнецьких є кілька [*Бонецький-2*, 3, 286 – 296], в польській мові розрізняються *Czarneccy* та *Czarnieccy*. «Нашого» Стефана бачимо на с. 289, він належав, на думку Бонецького, до Чарнецьких гербу Прус. Батька його звали Петро, мати – Маріанна з Бзовських. Стефан відомий у 1622 – 1649 рр., володів селом Чернявкою (можливо, Чернявка в сучасному Оратівському районі?) та двором у Вінниці. Стефан був одружений з Анастасією Красносельською (1), котра була дочкою Дмитра (2) та Аполонії Вельгорської (3 – у ВС мабуть зіпсовано *Видовську*).

Як Петро з родоводу 1694 р. перетворився на Миколая з ВС – я пояснити не вмію, так само і перетворення Пелагеї на Аполонію. Важливо, що «нашого» Стефана не треба плутати з відомим Стефаном Чарнецьким гербу Лодзя (1599 – 1665), польним гетьманом коронним, хоча обидва були католиками. Тому й підкреслено у ВС православність його дружини й її родичів.

Лобачів, яким володіли Красносільські – нині село Володарського району; воно лежить за 40 км на схід від Чернявки.

Ще трохи відомостей знаходимо в довідці про рід Красносільських [*Бонецький-2*, 12, 226]: там знову згаданий Дмитро, одружений з Аполонією Вельгорською, котрі мали дочку Анастасію, котрій надали маєтки в 1625 і 1628 рр.

Такоё Дмитро Красносільський мав синів Василя (6), Филона (4), Миколая, Яна (5), Самуїла та Олександра. Трьох із них ми бачимо у ВС. На жаль, немає вказівок щодо часу їх життя.

Роду Ободенських в довідниках немає.

224. Рід його милості пана Михайла Кропивницького, підсудка земського воєводства Брацлавського, секретаря королівського, і малжонки його Анни Головинської (с. 40)

Михайла, Агафію.

Михайло Кропивницький гербу Єліта відомий з 1612 р. як мечник брацлавський, від 1618 р. – підсудок брацлавський; від 1637 р. – королівський секретар. Дружина його – Анна з Головчинських [*Бонецький-2*, 12, 306].

225. Рід пана Івана Козицького (с. 40)

Марію, Пелагею.

Роду Козицьких у Бонецького немає, є волинський рід ***Козин***ських, але я не думаю, що це його запис.

226. Рід пана Никодима Гавратинського (с. 40)

11 імен чоловіків і жінок впереміш. Такого роду в довіднику Бонецького немає, є тільки два шляхтичі Авратинські, імена яких нам не підходять [*Бонецький-2*, 1, 57].

227. Рід його милості пана Дзіка (с. 40)

Спочатку 12 чоловіків, потім 2 жінки. Досить численний рід Дзиків [*Бонецький-2*, 5, 214 – 216] був католицьким. Там зазначено кілька осіб на ім'я *Станіслав*, котре є у ВС, але інших імен з ВС не видно. Думаю, запис у ВС не має стосунку до цього польського роду.

228. Рід пана Адама Бориса Марковича Ласковського, який готову суму на церкву божу печерську дав три тисячі золотих польських і тут рід свій записав (с. 40)

Марка, Марію, Якова, Іоана, Іоана, Стефана, Бориса, Марка.

В довіднику є ціла купа родів Ласковських [*Бонецький-2*, 13, 357 – 381], але всі вони – католики, і серед них немає жодного потрібного нам імені. Цікавіше виглядають Ласковські невідомого походження [с. 382]: Адам Ласковський, підстароста черкаський в 1622 р.; Марко Маркович Ласковський, відомий в Київському воєводстві в 1618 – 1645 рр. (брат «нашого» Адама-Бориса?).

229. Рід пані Анни Гулевичівни Лозчиної, підчашникової Київської (с. 40)

Олександра Кміту (1), Агрефину і жону його Полозовну (! 2), Семена Кміту (3), Феодору і жону його Капустянку (! 4), Филона Кміту (5), Євдокію Кмітянку (6), Іоана Гулевича (7), Миколая Гулевича (8), Варвару Красинську (9), Анну Олізарову (10), Анну (11).

Анна Миколаївна з Гулевичів Лозка – дружина Лавріна Лозки, підчашника київського відомого від 1601 р. (він помер не пізніше 1624 р.). Вона відома з судових процесів 1619 – 1630 рр. [*Бонецький-2*, 7, 398; 16, 51]. Анна була ще жива в 1651 р. [*Новицкий И. П.* Настоящее имя первой фундаторки киевских братских школ. – Киевская старина, 1885 г., № 8, с. 734].

(1) Олександром звали родоначальника Кмітів (він мав сина Кміту Олександровича, відомого в 1486 – 1500 рр.) [*Бонецький-2*, 10, 187 – 188]. Як звали дружин Олександра і Кміти – не знаємо.

(2) В роді Полозовичів потрібної нам Аграфени немає [*Бонецький-1*,251 – 252].

(3) Семен Кмітич був сином Кміти, відомий у 1527 – 1551 рр. Він був жонатий двічі: з княжною Тетяною Крошенською та з княжною Духною (Євдокією) Андріївною Лукомською.

(4) В роді князів Капуст не видно Феодори [*Вольф*, 159]. Хіба би тут помилково був записаний Федір (Богдан), якого Н. М. Яковенко вважає «тим самим» Кмітою Олександровичем (відомим у 1486 – 1500 рр.). Але в її схемі стоїть ще інший Кміта Олександрович (Матвій) – нібито рідний брат попереднього [*Яковенко Н.М.* Українська шляхта з кін.14 до сер.17 ст. : Волинь і центральна Україна. – К. : Наукова думка, 1993 р., с. 154]. На мій дилетантський погляд, схема Яковенко більше заплутує справу, ніж прояснює її.

(5) Филон Семенович Кміта відомий від 1562 р., помер у 1587 р. Він також був жонатий двічі: з Анастасією з Горностаїв та з Софією Григорівною з Ходкевичів, мав дочок – Богдану та Софію.

(7) Котрий з Іванів Гулевичів записаний в цій позиції – вирішити складно. Це міг бути Іван Дмитрович Гулевич, відомий у 1521 – 1537 рр., або Іван Григорович Гулевич, котрий помер перед 1600 р., або його небіж, теж Іван Григорович, відомий у 1619 – 1630 рр. [*Бонецький-2*, 7, 394, 400].

(8) Миколай Гулевич був співвласником села Дроздні на Волині в 1661 р. Також Миколай Янушевич Гулевич був відомий у 1584 – 1609 рр. [*Бонецький-2*, 7, 396, 398]. З хронології інших осіб в розділі можна думати скоріше про останнього. Він був одружений з невідомою Кмітянкою («нашою» Євдокією – 6?) і володів селом Витачів біля Києва. Анна була його дочкою і успадкувала Витачів.

(9) Роди Красинських дуже численні та розгалужені [*Бонецький-2*,12, 184 – 215], ім'я Варвара (Barbara) там досить поширене, до того ж вони усі католики.

Ближче до православія лежить родина Красенських (Борзобагатих), в якій у 1603 р. бачимо Варвару – дочку Яна Васильовича Красенського [*Бонецький-2*, 12, 182]. Про неї більше не чути, мабуть, вона померла незаміжньою. Чому вона потрапила в цей розділ – теж неясно, ніяких зв'язків цього волинського роду з Гулевичами не видно.

(10) Коротка довідка Несецького про Олізарів не містить згадки про Анну [*Несецький*, 7, 83 – 84]

В цілому розділ згадує осіб, відомих у 1527 – 1651 роках і пов'язаних з Києвом. Принцип відбору імен незрозумілий, зокрема, не видно родинних зв'язків Гулевичів та Лозків із Кмітами [*Голубев С. Т.* К биографии фундаторши Киево-Братского монастыря Елизаветы Васильевны Гулевичевны и её ближайших родственников. – Труды Киевской духовной академии, 1886 г., № 9, с. 4 – 42].

230. Рід пані Максимової Ломської (с. 40)

13 імен чоловіків і жінок впереміш. Православний рід Ломських відомий в Оршанському повіті, але потрібного нам Максима серед них не видно [*Бонецький-2*, 15, 373 – 374].

231. Рід пана Мефодія Адама Кисіля, воєводи Київського, старости Носівського (с. 40)

Мефодія (1), Миколая (2), Володимира (3).

Адам Григорович Кисіль відомий з 1633 р. як староста носівський, київський воєвода від 1649 р., помер у 1653 р. [*Бонецький-2*, 10, 94].

(1) Мефодія серед роду Киселів немає, невже це друге ім'я Адама?

(2) Миколай – брат Адама, відомий з 1634 р., загинув у 1651 р. [*Бонецький-2*, 10, 99].

(3) Володимир – син Миколи, відомий у 1648 – 1650 рр., помер невдовзі [*Бонецький-2*, 10, 99]. Думаю, що тут записано саме його; відомий також Володимир Олександрович Кисіль, відомий у 1663 – 1694 рр. [*Бонецький-2*, 10, 99 – 100].

232. Рід пані Олени з Брусилова Киселівни Суходольської (с. 40)

Софронія (1), Тетяну (2), Павла (3), Гаврила (4), Марину (5), Константія (6), Адама (7), Іоана (8), Олену (9), Маріанну (10), Олену (11).

Олена (дружина Андрія Суходольського), котра зробила запис, була дочкою Олександра Андрійовича Кисіля. Вона відома від 1620 р. [*Бонецький-2*, 10, 96]. Андрія серед численних родів Суходольських немає [*Несецький*, 8, 557 – 559].

Імен родичів Олени – батька Олександра, матері Анни, діда Андрія – ми в записі не маємо; але імена Павла (3) та Гаврила (4) можуть належати братам Олени, а Маріанна (10) могла бути її сестрою. Всі вони відомі тільки з документу 1620 р.

Адам (7) міг би бути згаданим вище київським воєводою, в такому випадку запис був зроблений після 1653 р. (може бути, що при укладенні ВС писар записав ці два розділи поруч, як то ми бачили вище).

233. Рід панів Хом'яків (с. 40)

(1) Іоана, Анастасію, Михайла, Тита, Карпа, Якова.

(2) Князя Василя.

Серед роду луцьких зем'ян Хом'яків бачимо Івана (в 1528 р.) та Тихна (сер. 16 ст. – мабуть, Тихона, але Бонецький наказав йому бути Титом) [*Бонецький-2*, 3, 65 – 66]. Не думаю, що це вони записані до ВС.

234. Рід пана Іоана Горностая (с. 40)

Княжну Анну.

У родоводі Горностаїв бачимо двох Іванів: 1-го, відомого у 1508 – 1551 р. воєводу Новогрудського; 2-го, його сина, відомого в 1546 – 1566 рр. [*Бонецький-2*, 7, 340 – 340]. Думаю, що вони нам не підходять. Також є згадка 1545 р. про Івана Горностая –

власника с. Тулин біля Житомира [там само]. І вже вкотре ми бачимо записи князів у не-князівських розділах.

235. Рід пана Дмитра Єльця, писаря князя земського (с. 40)

Дмитра, Филипа, Анну, Анну, Костянтина.

Про Дмитра Федоровича Єльця (київського земського писаря) є згадка 1587 р. – він продав с. Петричин Печерському монастирю. Ім'я Филипа Єльця ми вже бачили вище (201-3). Костянтин Єлець – брат Филипа – згаданий в 1625 р. Анна була дочкою Филипа, дружиною Федора Байбузи. Роки її життя невідомі [*Бонецький-2*, 8, 384].

236. Рід пана Василя Юревича (с. 40)

Мартина, Антонія, Василя, Марію, Семена, Анну.

Точно ті самі імена і у точно такій же послідовності ми бачили вище, в розділі 221.

237. Рід пана Михайла Матюшкевича (с. 40)

І цей розділ точно співпадає з розділом 222.

238. Рід пана Стефана Чарнецького і отця його Миколая (с. 40)

І цей розділ точно співпадає з розділом 223, за винятком того, що тут пропущені всі визначення і залишені тільки імена. Безумовно, писар ВС випадково переписав своє джерело двічі.

239. Рід пана Дмитра Шолдана, дворянина Чорної землі Молдавської (с. 40 – 41)

12 імен чоловіків і жінок впереміш. Прізвище *Шолдан* і нині відоме в Молдавії і звідти, слід думати, поширилось в Україну та Росію. Згадок в історії про Дмитра Шолдана я не знайшов.

240. Рід пані Ярошевої Лящинської з Любліна (с. 41)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Іону* (1). Такого роду в довіднику Бонецького немає.

241. Рід пана Іоана Кожуховського (с. 41)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Такого роду в довіднику Бонецького немає. Чи цей запис пов'язаний з родом козацьких старшин Кожуховських – я не вмію сказати. Опублікована генеалогія козацького роду починається з 2 чв. 17 ст. [*Модзалевский*, 2, 386].

242. Рід пані Олексичової (с. 41)

Григорія, Олександра, Катерину.

У Несецького бачимо одного тільки Юрія Олекшича з Київського воєводства в 1674 р. [*Несецький*, 7, 69]. Можливо, цей запис належить якомусь попередньому поколінню цього роду.

243. Рід пана Якова Новицького (с. 41)

Якова, Марію.

В невеликій довідці Несецького про цей рід Якова немає [*Несецький*,6, 580]. Так само неясно, чи має цей запис стосунок до козацького старшинського роду Новицьких (4 чв. 17 ст. і пізніше) [*Модзалевский*, 3, 669].

244. Рід пана Гермогена Кислого (с. 41)

5 імен одних тільки чоловіків. Такого роду в довіднику Бонецького немає.

245. Рід пані Кордишевої (с. 41)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Іллю*(6), *Ірину з Києва* (8). Про Федора Кордиша маємо звістку з 1533 р. [*Бонецький-2*, 11, 144], але сумнівно, щоб це був той Федір, який поставлений в цьому записі ВС на 1-у місці. Інших імен з ВС серед відомих в історії Кордишів немає.

246. Рід пана Пряжевського (с. 41)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Онуфрія* (2). Рід Пряжівських володів селом Пряжів біля Житомира у 2 пол. 16 ст., пізніше за нього не чути.

247. Рід отця єпископа Луцького Гулевича (с. 41)

11 імен чоловіків і жінок впереміш. Федір Зброхович (Олександрович) Гулевич відомий з 1534 р., в 1541 р. став луцьким єпископом під іменем Феодосія, жив ще в 1546 р. [*Бонецький-2*, 7, 397]. Серед записаних у ВС імен ми не бачимо ані його батька Олександра / Зброха, ані його діла Василя. Імена Пахомій та Микита з ВС можуть стосуватись стриїв єпископа Феодосія – Пархома-Павла та Микити-Дмитра [там само, 394], років життя яких ми не знаємо. Можемо сказати, що принцип формування запису для нас незрозумілий.

248. Рід пані Андріївої Лозчиної (с. 41)

(1) Анну, Євстафія, Марія, Севастьяна, Христину, Харитона.
(2) Княгиню Агафію.
(3) Пелагею.

В роді Лозків маємо тільки одного Андрія Борисовича Лозку, відомого від 1510 р. (помер у 1533 р.). Він володів селом Добринь (нині Dobryń Duży в Люблінському воєводстві в Польщі, у 15 км на захід від Берестя). Він мав дружину Анну й дочок, серед яких одна теж звалась Анною [*Бонецький-2*, 16, 50]. Інших імен з ВС серед його родичів нема.

Якщо тут названа справді ця родина, то виходило б, що Анна (ініціаторка запису) – це дружина Андрія, а його самого в записі нема. Мабуть запис зроблено ще за його життя. Тоді Анна (248-1-1) могла би бути дочкою Андрія. Але все це гіпотетично.

249. Рід пана Григорія Ходкевича (с. 41)

Григорія, Андрія, Марію, Меланію, Анну, Романа, Анну.

Григорій Олександрович Ходкевич відомий від 1538 р., володів Берестовицею (нині Велика Берестовиця у Гродненські області в Білорусії), в 1566 р. дослужився до гетьмана великого литовського, помер у 1572 р. Він мав синів Андрія (помер у 1575 р.; 249-2?) й Олександра, дочок Олександру, Анну (249-5?), Софію [*Бонецький-2*, 3, 26]. Імен його батька Олександра та діда Івана ми у ВС не маємо, як не бачимо імені його дружини Катерини з князів Вишневецьких. Знову не можна зрозуміти принцип відбору імен для запису.

250. Рід пана Кордиша, зем'янина Київського (с. 40)

Зиновія, Феофілакта, Павла, Василису, *інока Никифора*, Агафона.

Трохи вище (розділ 245) ми вже бачили запис пані Кордишевої. І тут, як і там, у записі не видно історичних імен.

Розділи 251 – 300

251. Рід Островецького (с. 41)

Семена, Анну, Іоана.

Серед нечисленних Островіцьких та численних Островських [*Несецький*, 7, 201 і далі] не видно православних родів.

252. Рід пана Дмитра Бутовича (с. 41)

(1) Дмитра, Парасковію.
(2) Князя Іоана.
(3) Матрону, Фому, Авдотію.

Шляхетський рід Бутовичів пов'язаний з Київщиною [*Бонецький-2*, 2, 265 – 266], потрібного нам Дмитра там немає. З огляду на князя Іоана малоймовірно, що цей запис стосується козацьких старшин Бутовичів.

253. Рід пана Михайла Павши (с. 41)

Павла, Василя, Дем'яна, Василису, Василису, Марію, Семена.

Цей запис повністю повторює імена з попереднього розділу 134(котрий, у свою чергу, запозичено з ПС). Тільки він скорочений до 7 імен і *князь Дем'ян* перетворився на просто *Дем'яна*. Це перший випадок втрати титулу під час копіювання старих записів, котрий ми відзначаємо. Оскільки немає додаткових 4 імен, записаних в розділі 134, можливо, що запис узято прямо з ПС.

254. Рід пана Михайла Халецького (с. 41)

Михайла, Матрону, Авдотью, Анастасію, Терентія, Феодосію.

Запис повністю повторює 143-й розділ ВС (котрий, у свою чергу, запозичено з 284-го розділу ПС); але з огляду на написання імені *Авдотью* (так, як у ПС, не *Євдокію* – як у 143-у розділі) можна думати, що розділ запозичено прямо з ПС.

255. Рід пана Войни Боговитиновича (с. 41)

Запис повністю повторює 141-й розділ ВС, як вище (він запозичений із 281-го розділу ПС, але текст – такий, як у ВС 141).

На цьому розділі, здається, закінчується історична (ретроспективна) частина ВС, в якій доступні автору матеріали були упорядковані за єдиним планом, що відбиває суспільні ієрархію: духовні особи (від патріархів до єпископів) – правителі – князі – пани. Далі починається поточна частина, до якої записи вносились по мірі їх надходження. Так само як і в ПС, тепер ми будемо бачити величезну кількість нетитулованих імен, котрі приєднуються окремими блоками до розділів, присвячених іншим особам.

256. Рід блаженного отця Єлисея Плетенецького, архімандрита Печерського, в рік АХІ [1610] (с. 41)

9 імен чоловіків і жінок впереміш. Перші 7 імен точно повторюють попередній запис (розділ 203), замість двох останніх імен подано два інших.

Дата – 1610-й рік – не означає ані початку правління Плетенецького (1603 р.), ані його кінця (1624 р.). Можливо, це дата, коли був зроблений запис до синодика.

257. Схимники печерські (с. 41)

(1) Схимника Олександра, схимника Прохора, схимника Потапія, схимника Мартирія, схимника Германа, схимника Ізмаїла, схимника Васіана, схимника Іону, схимника Савелія, схимника Іону, схимника Малафея, схимника Іоакима, схимника Никиту, схимника Никандра, схимника Мину, схимника Наума,

схимника Конона, схимника Григорія, схимника Євфимія, схимника Іону, схимника Прокопія, схимника Євфимія.

(2) Інока Лаврентія, **Саву**, інока Арсенія, ієрея Давида, інока Антонія, ієрея Артемія, схимника Пахомія.

(3) Іоакима, Богдана.

(4) Схимницю Агафію, інока Матфея, інока Федора, **схимника Скирдайла** (!).

(5) Луки (!), Якова, Василиси (!), Матрона, Єфросинію, Олену, Фетінію, Трохима, Феодосію, Аксинію, Катерину, Омеляна, Петра, Зиновію, Стефаниду, Конона, Матрону, Григорія, Григорія, Агафії (!), Петра, Гаврила, Іоана, Іоана, Іоана, Матфея, Луки (!), Марії (!), Аграфени (!), Кіпріана, Дем'яна, Ульяну, Анну, Анну, Матфея, Ульяну.

Розділ, як бачимо, різко відрізняється від попередніх дуже коротких розділів, котрі реально містили імена тільки одного роду. Всі блоки, за винятком першого, виділені мною умовно. Бачимо в цьому розділі й помилковий відмінок імен, відзначений (!) – вище ми бачили, що писар ВС ретельно виправляв цей помилковий відмінок, де зустрічав його у ПС.

У першому блоці, де перелічено 22 схимники, можливо, зібрано імена з ряду попередніх років (або інша можливість – записані жертви епідемії 1652 року; в розділі 535 ця епідемія згадана явно).

258. Рід архімандрита печерського Іларіона (с. 41 – 42)

345 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *священноієрея Бориса* (11), *мл(д)нци Євдокії* (! 25), *мл(д)нци Параскевії* (! 34), **Вокула** (53), *мл(д)нцу Євдокію* (67), *священноієрея Ананію* (74), *Хахитона* (! 93), *ієромонаха Кондрата* (214), *ієромонаха Іону* (215), *ієромонаха Кузьму* (216), *ієрея Романа* (218), *младенца Іоана* (221), *младенца Георгія* (222), *младенца Федота* (223), *младенца Мефодія*(224), *младенца Стефана* (225), *священноієрея Антонія* (260), **Уроній** (? 344).

Починаючи від цього розділу, нам часто будуть зустрічатись записи померлих немовлят.

Іларіон Пісочинський відомий як архімандрит Печерського монастиря в 1559 – 1566 рр. [Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., с. 114].

259. А це упис священика Парцев (с. 42)

20 імен чоловіків і жінок впереміш.

260. Рід єпископа Львівського Гедеона Балабана (с. 42 – 43)

(1) Єпископа Гедеона, інока Євфимія, інока Симеона.

(2) 193 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Германа* (5), *інокиню Анастасію* (6), *інокиню Марфу* (7), *ієромонаха Іоана* (12), *ієродиякона Гавриїла* (47), *ієродиякона Діонісія*(48), *ієрея Іону* (97), **Далида** (! 98 – Давида?), *інока Євстафія* (103), *схимницю Тетяну* (123), *інокиню Марфу* (129), *схимницю Анну* (130), *ієрея Петра* (140), *ієрея Стефана* (141), *младенця Якова* (146), *ієрея Григорія* (149), **Єнея** (175).

Єпископ Гедеон Балабан був охрещений як Григорій, відомий у 1566 – 1607 (†) роках. Батько його звався Марк, в чернецтві – Арсеній (відомий в 1539 – 1569 рр., теж львівський єпископ). Він мав племінників Ісайю (Іону в ченцях), відомого в 1595 – 1620 (†) рр., та Григорія, згаданого у 1591 р. Василь Балабан, відомий з 1581 р., вважається братом Гедеона, помер він перед 1607 р. Син його Олександр Васильович відомий від поч. 17 ст. до 1633 р. [*Бонецький-2*, 1, 92 – 93].

Жодного з цих імен ми в записі не бачимо, тому до роду єпископа Гедеона незаперечно належить тільки сам Гедеон.

Після 2-го блоку йде запис: «Преставився єпископ року AXHS [1656] мая E [5] дня». Він повторений нижче, перед 264 розділом.

261. Рід блаженного отця Ісайї Копѣнстенського, митрополита Київського. Преставився року AXM [1640] місяця октября E [5] дня (с. 43)

(1) Архієпископа Ісайю, монаха Феофана, інокиню Інокентію, Олександру ігуменю, інокиню Анну.

(2) 80 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Полієвкта* (3), *архідиякона Захарію* (57), *ієромонаха Василя*(58), *схимника Іоана* (59), **Євласа** (64), *схимника Луку* (65), *ієромонаха Михайла* (71), *інока Герасима* (74), **Ідарію** (! 75), *ієрея Євстафія* (77), *ієрея Федора* (79), **Анну з Кременчука** (80).

Митрополит Ісайя Копинський, прізвище якого вказано у заголовку дещо зміненим, відомий від 1612 р., помер справді 5 жовтня 1640 р. Імена його родичів невідомі. Похований він був у Києво-Печерській лаврі, з цим, мабуть і пов’язано поминальний запис, внесений до синодика дещо пізніше.

262. Рід раби божої інокині Афанасії з монастиря Печерського (с. 43)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Агрипину* (11). Слід звернути увагу, що тут вперше у ВС названо Печерський жіночий монастир (який заходився на території пізнішого Арсеналу).

263. З містечка Печерського (с. 43)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Слід звернути увагу, що тут вперше у ВС названо Печерське містечко.

264. Рід блаженного отця Зосими єпископа Чернігівського Печерного (с. 43)

25 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *єпископа Зосиму* (1), *схимонаха Порфірія* (2), *ієрея Іоана* (8), *ієромонаха Ігнатія*(13), *інокиню Феодосію* (14), *інокиню Євфросинію* (15), *інокиню Минодору* (21), *младенця Григорія* (23).

Перед цим розділом зроблено запис: «Преставився єпископ року AXHS [1656] мая E [5] дня» – точно такий, як між 260 та 261 розділами. Мабуть, писар ВС почав вписувати рід Зосими, але потім йому щось завадило, і він повернувся до цього роду пізніше. Розділ внесено у зв'язку зі смертю чернігівського єпископа Зосими Прокоповича, якого ми вже бачили вище (розділ 5-12).

Цей Зосима, уже посвячений у чернігівські єпископи, жив у Печерській лаврі і був блюстителем печери св. Антонія, потім жив у Чернігові в Єлецькому монастирі. Митрополит Сильвестр Косов у своїй грамоті 1657 р. згадував Зосиму як покійного, з чого виведено рік смерті Зосими – 1656-й [*Филарет* Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов: 1873 г., т. 1, с. 35 – 36]. Запис ВС дає нам точну дату, а зв'язок Зосими з лаврою пояснює, чому він записаний до ВС. Імена його родичів невідомі.

265. Це поминання раба божого Тимофія Онуфрієвича з Глухова (с. 43)

24 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Євфимію* (7), *мл Матфея* (12), *мл Феодору* (13), *мл Матрону* (22).

266. Рід ієромонаха Леонтія Печерного бывшого (с. 43)

(1) 25 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокока (!) Зизанія* (2), *інокиню Анастасію* (5), *ієрея Ігнатія* (6), *ієрея Григорія* (7), *ієрея Карпа* (8), *ієрея Петра* (9), *диякона Олексія* (10), *диякона Михайла* (11), *ієродиякона Афанасія* (21), *ієродиякона Генадія*(23), *інока Феофана* (24), *інока Максима* (25).

(2) Патріарха Ієремію (1), патріарха Ієремію (2), патріарха Леонтія (3), патріарха Кирила (4).

(3) Ієродиякона Леонтія, інока Кирила, ієродиякона Георгія, Анну.

Ім'я *Зизаній* наводить на думку, чи не згадано тут Лаврентія Зизанія(† після 1628 р.), котрий мав зв'язки з друкарнею Києво-Печерської лаври.

З іменами патріархів маємо певні проблеми. Так, серед константинопольських патріархів ми маємо Ієремію 1-го (правив у 1522 – 1546 рр., з перервою), Ієремію 2-го (1572 – 1595, 3 каденції), Леонтія (Феотокіта, правив 7 місяців у 1189 р.), Кирила 1-го Лукаріса (1612 – 1638, кілька каденцій), Кирила 2-го Контарі (1633 – 1639, кілька каденцій), нарешті Кирила 3-го Спаноса – Якщо його перша каденція в 1652 р.

тривала тільки 8 днів, то друга – в 1654 році – цілих 14 днів, що не можна не визнати помітним успіхом. Ніякої системи у відборі цих імен не видно.

Серед ієрусалимських патріархів ми не маємо жодного Ієремії, ніже Леонтія. Був один Кирил (кілька каденцій у 350 – 386 рр.).

Серед антіохійських патріархів немає ніякого Ієремія, ані Леонтія, відомі Кирил 1-й (277 – 279), а потім одразу Кирил 3-й (в кінці 17 ст., пізніше запису ВС).

Серед александрійських патріархів немає жодного Ієремії, натомість є Леонтій (1052 – 1059), Кирил Великий (412 – 444), Кирил 2-й (десь у 12 ст.), і Кирил 3-й (уже згаданий Лукарис, 1601 – 1620).

Серед грузинських патріархів маємо одного Ієремію (429 – 433), Леонтія ніже Кирила нема.

Серед болгарських патріархів маємо Леонтія (919), немає Ієремії, ані Кирила.

Серед сербських патріархів маємо Кирила 1-го (1407 – 1419), а Леонтія чи Ієремії нема.

Серед архієпископів охридських, корі також титулувались патріархами, немає жодного потрібного нам імені [*Снегаров И.* История на Охридската архиепископис-патриаршия. – София: 1995 г., т. 2, с. 182 – 198].

Також можна прочитати, що *патріархами* Афанасій Кальнофойський називав Антонія і Феодосія Печерських [*Kalnofoyski A.* Teraturgima. – Z drukarni Kiiowo-Pieczarskiey, 1638, s. 153, чудо 20]. Але це, безумовно, тільки почесний епітет, а не офіційний титул.

В умовах відносно жвавих церковних зв'язків Києва давніми православними центрами виглядає неймовірним, щоб у Києві могли вписати до синодика неіснуючих патріархів. Отже, походження цього блоку залишається загадковим.

267. Рід ієромонаха Варсонофія (с. 43 – 44)

48 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Домникію* (4), *ієромонаха Никифора* (6).

268. Рід монаха Іоакима (с. 44)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Іоакима* (1), *схимника Прокопія* (2), *младенця Дем'яна* (13), *мл Пелагею*(13), *мл Василису* (14), *диякона Макарія* (20).

269. Рід священноінока Каліста (с. 44)

57 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Тимофія* (12), *ієромонаха Каліста* (28), *ієромонаха Іларіона* (34), *ієромонаха Аврамія* (35), *схимницю Марію* (36), *інока Мартирія* (37), *інока Нафана* (38), *ієрея Пилипа* (41), *ієромонаха Йосифа* (46), *інока Василя* (47), *ієромонаха*

Лаврентія (48), *ієромонаха Варсонофія* (54), *ієромонаха Симеона* (55), *ієрея Йосифа* (56).

270. Рід Щерняхова [= з Черняхова] Гришків (с. 44)

(1) 9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимника Іону* (6), *схимника Онуфрія* (7).

(2) З Печерського [монастиря] інокиню Олімпіаду.

(3) 105 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Маня** (58), *ієромонаха Кузьму* (91), *ієрея Кузьму* (92), *ієрея Левкія* (93), *ієрея Василя* (94), *диякона Карпа* (95), *младенця Анастасія* (105).

Описка в назві розділу свідчить, що запис зроблено з усної мови, не з паперу.

271. Рід Андрія Полоцького (с. 44)

(1) 6 імен – 3 чоловіка, потім 3 жінки.

(2) **Іного** (неначе підзаголовок для наступних імен) – 43 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Герасима* (6), *ієрея Костянтина* (7), *ієромонаха Михайла* (8), *ієромонаха Феоктиста*(9), *ієрея Петра* (10), *ієрея Ісидора* (11), *ієрея Василя* (12), *інока Герасима* (22), *інока Сильвестра* (23), *інокиню Євпраксію* (28), *монаха Іоасафа* (30), *інока Порфирія* (31), *інокиню Софію* (34), *інокиню Діонісію*(40), *ієрея Іоана* (43).

272. Рід інока Іносоафа (!) Романовича (с. 44)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Федора* (14), *мл Устинію* (15), *младенця Константія* (19), *ієромонаха Симеона* (21).

273. Рід інока Германа ієромонаха Діонісія (с. 44)

40 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), *ієрея Василя* (2), *ієрея Павла* (3), *мл Марію* (11), **Поладію** (15), *ієромонаха Дементіана* (25), *схимницю Ульяну* (26), *схимника Євстафія*(27), *ієромонаха Никона* (28), *інока Іону* (29), *інокиню Євфимію* (30), *інокиню Софію* (31), *інокиню Євпраксію* (32), *інокиню Євфросинію* (33), *ієрея Варфоломія* (34), *ієрея Герасима* (35), *ієрея Єпіфанія* (36), *ієрея Георгія* (37), *ієрея Іоана* (38), *ієрея Андрія* (39), *ієрея Артемія* (40).

274. Рід інока Макарія Печерного послушника з Полоцька з Омельна (с. 45)

31 ім’я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Павла* (1), *ієрея Василя* (2), *ієрея Стефана* (3), *ієрея Романа* (12), *ієрея Федора* (13), *інокиню Єксанфію* (! 16), *інока Макарія* (18), *ієрея Ісакія*(23), *ієрея Леонтія* (25), *ієрея Михайла* (26), *диякона Михайла* (31).

Назва *Омельно* відома в Україні та Білорусії, але біля Полоцька я її не знайшов.

275. Поминання Федора Котельницького (с. 45)

(1) 42 імені чоловіків і жінок впереміш. Прізвище, мабуть, вказує на сучасне село Стара Котельня у Житомирській області.

(2) Феодора з Паненського з Михайлівського.

Останній запис, мабуть, вказує на жіночий монастир при Михайлівському Золотоверхому монастирі в Києві.

276. Рід Жданов Дердков із Слуцька (с. 45)

22 імені чоловіків і жінок впереміш. Вони поділені на два блоки записом «Пом'яни, Господи, душі раб своїх» – яким звичайно починається новий розділ у ВС.

277. Рід монаха Гедеона, клірика святої обителі Печерської (с. 45)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимника Іоана* (1), *монаха Гедеона* (15). Оце вже не в перший раз трапляється запис, в якому ім'я, поставлене в заголовку, повторене в тексті. Можливо, існував звичай заготовляти поминальні записи заздалегідь, а вносити їх до синодика після смерті ініціатора.

278. Рід Павла Воцкевича з Підляшшя (с. 45)

81 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *священноієрея Нестора* (1), *ієрея Климентія* (2), *младенця Василя* (5), *младенця Якова* (6), *младенця Василя* (7), *інока Сергія* (10), *архімандрита священно господина отця Леонтія* (28), *мл Марію* (35), *ієрея Григорія* (36), *інока Софронія* (37), *інока Федора* (38), *ієромонаха Сильвестра* (39), *інока Тита* (40), *інока Іларіона* (41), **Панарію, Панарію** (63, 64).

279. Рід Солтанів перевізників з Києва (с. 45)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Любку**(12).

280. Рід інокині Феофани (с. 45)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Феофану* (5), *інока Діонісія* (8). Нагадаю, що досить рідкісне жіноче ім'я *Феофана* зустрічалось нам вище, в ролі дружини чернігівського князя Михайла (розділ 12-3).

281. Поминання ієрея Матфея з Шаргорода (с. 45)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Матфея* (3), *священноієрея Лазаря* (7).

282. Рід священноінока Андрія Мужиловського (с. 45)

36 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Костянтина* (1), *ієрея Григорія* (2), *ієрея Іоана* (3), *священноінока Галактіона* (15), *інока Самуїла* (16), **Хіонію** (30), *інока Саву* (35), **Фомну**(!? 36).

Слуцький і копильський протопіп Андрій Мужиловський – особа, відома в нашій історії. В 1628 р. він був ініціатором Київського церковного собору 1628 р., а в 1629 р. виступив з книгою «Антидотум», у якій спростовувались уніатські погляди Мелетія Смотрицького [*Яременко П.К.* Мелетій Смотрицький : життя і творчість. – К. : Наукова думка, 1986 р., с. 135 – 143]. 23 червня 1631 р. польський король Сигізмунд 3-й написав листа до київського воєводи Тишкевича, у якому повідомив, що після смерті митрополита Йова Борецького «ніякійсь Мужиловський, слуцький протопіп, покинувши жінку, намагається бути митрополитом» – і наказав перешкодити цьому [*Голубев С.Т.* Киевский митрополит Пётр Могила и его сподвижники. – К. : 1883 г., т. 1, приложение, № 72, с. 399].

Андрій Мужиловський мав синів – Силуяна (сподвижника Богдана Хмельницького, † 1655 р.) та Григорія. Першого імені ми у ВС не бачимо, і слід думати, що розділ був сформований раніше. Ім'я *Григорій*записано в позиціях 2 та 18, що про них сказати – не знаю.

Якщо «наш» Андрій – це справді протопіп та письменник, то маємо не частий випадок, коли в чернецтві він зберіг своє мирське ім'я. Цьому питанню присвячений цілий розділ у книзі Успенських [*Успенский Б. А., Успенский Ф. Б.* Иноческие имена на Руси. – М.: Нестор-История, 2017 г., с. 82 – 99, глава «Сохранение мирского имени при монашеском постриге»; близькі приклади, там наведені – Стефан Зизаній, Петро Могила].

З другого боку маємо згадку з 1633 року про **Анатолія**Мужиловського, Печерського проповідника та Білилівського ігумена [*Kalnofoyski A.* Teraturgima. – Z drukarni Kiiowo-Pieczarskiey, 1638, s. 197]. Чи це «наш» Андрій – у ченцях Анатолій, чи якийсь його родич?

Слід також знати, що Білилівка – село в Ружинському районі Житомирської області, на початку 17 ст. належало княгині Анні з Ходкевичів Корецькій. Петро Могила занотував, що вона заснувала у Білилівці «страннопріїмницю» [Записки святителя Петра Могили / І. В. Жиленко. – К.: 2011 р., с. 444], і можна думати, що «Білилівський ігумен» відав цією установою.

283. Рід Шиминов з Чернігова (с. 45 – 46)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Варлаама* (1).

284. Рід Добрицького [із] Золочева (с. 46)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Дмитра* (4), *мл Зиновію* (5), *ієрея Якова* (9). Золочів у Харківській області заснований у 1677 р., тобто пізніше часу даного запису, так що слід думати про Золочів у Львівській області.

285. Рід з Кукільник з-під Галича (с. 46)

24 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Лазаря* (1), *Гедеона ієромонаха* (3). Кукільники – село, нині Галицького району Івано-Франківської області.

286. Рід Кормашевич (с. 46)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Тетяну* (6).

287. Рід Бовчора з Могилева (с. 46)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Неясно, про який Могилів йдеться, може, що й про подільський.

288. Рід з Липовця (с. 46)

25 імен чоловіків і жінок впереміш. Липовець – нині районний центр Вінницької області.

289. Рід Іоана Сомковського з Сенчі (с. 46)

24 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Йова* (22). Сенча – село, нині Лохвицького району Полтавської області.

290. Рід Іоана Євсевієвича з Києва (с. 46)

50 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоакима* (12), *іного ієрея Іоана* (13), *ієрея Федора* (14), *ієрея Григорія*(21), *іного Карпа* (27), *ієрея Іоана* (33), *ієрея Якова* (34), *священноінока* ***Таїсія*** (35), *ієрея Павла* (36), *мл Агафію* (50).

291. Рід Павла Леона з міста Дорогич[ина] (с. 46)

(1) 19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (11), *інока Сергія* (12), *монаха Іоїля* (13).

(2) *Іного:* (неначе підзаголовок) – 23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієрея Іоана* (6), *ієрея Василя* (9), *ієрея Іоана* (10), *ієрея Фому* (11), *інока Варсонофія* (21), *інока Єлисея* (22).

292. Рід Максима і сина його Ігната (с. 46)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

293. Рід Анни Власович з Лукомля (с. 46)

20 імен чоловіків і жінок впереміш. Лукомль – 1, давнє місто, нині село у Вітебській області Білорусії; 2, давнє місто, нині село Лукім'яОржицького району Полтавської області. Для вибору між ними немає об'єктивних даних.

294. Рід інока Мартирія (с. 46)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Омеляна* (1), *ієромонаха Мартирія* (15), *інокиню Феодосію* (20).

295. Рід Козленського з Канева (с. 46 – 47)

26 імен чоловіків і жінок впереміш.

296. Рід Васильович з Корсуня (с. 47)

(1) 9 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) *Іного:* (неначе підзаголовок) – 5 імені чоловіків і жінок впереміш.

297. Рід Корнілієв з Красного (с. 47)

82 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Зиновія* (20), *ієромонаха Зенона* (21), *ієромонаха Герасима* (22), *младенця Данила* (28), *інока Філофея* (37), *інока Кондратія* (56), *ієромонаха Спиридона* (57), *схимницю Анастасію* (59), *ієрея Іоана* (78).

Назва Красне досить поширена, тут, можливо, йдеться про сотенне містечко Брацлавського полка, нині село Тиврівського району Вінницької області.

298. Рід Варсонофієв Окулинського (с. 47)

63 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Вакулу**(8), *младенця Кіпріана* (11), *мл Пелагею* (41), *інокиню Пелагею* (52), *інокиню Софронію* (53), *ієромонаха Афанасія* (57), *ієромонаха Сильвестра* (58).

299. Рід ієромонаха Антонія Рудниц[ького] (с. 47)

26 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Єлисея* (12), *монаха Макарія* (13), *ієрея Іоана* (13), *ієрея Тимофія* (14), *Андрія диякона* (15), *ієродиякона Філофея* (24).

300. Рід із землі Молдавської (с. 48)

54 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (50), *ієрея Василя* (52), *монаха Іоакима* (53), *монаха Іларіона* (54).

Розділи 301 – 350

301. З Шаргорода (с. 47)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Феодосію інокиню* (в 19-й позиції).

302. Віленські (с. 47)

(1) 18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Вісаріона* (2), *інока Анастасія* (3), *інокиню Олену* (4), *інокиню Антоніду* (6), *інока Фому* (7), *ієрея Федора* (12), *ієрея Стефана*(14), *ієродиякона Йова* (17).

(2) Олену з Сенчі.

Можливо, з Сенчі походила не тільки Олена, але й кілька попередніх імен.

303. Рід Бобурк з Мінська (с. 47)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

304. Рід Павлів і Филипів з Мінська (с. 47)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

305. Рід Костянтина з Вислоча [Свіслочі?] (с. 47)

22 імені чоловіків і жінок впереміш.

306. Рід Онуфрія з Бобровська [Бобруйська?] (с. 47 – 48)

Ієромонаха Сильвестра, ієромонаха Афанасія.

307. З Костянтинова Старого (с. 48)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Євдокію* (10), *схимонаха Киріака* (12), *ієродиякона Руфа* (14).

308. Упис панів Стрибилів зі Мстиславля (с. 48)

Ам[…]са, Михайла, мл. Андрія.

Маємо інформацію про Стрибилів з Київщини у 1 пол. 17 ст. [*Несецький*, 8, 540], не з Мстиславля.

309. Лозчиної писаревої і Грекин (с. 48)

Марту, схимонаху (!) Феодосію, схимонаха (!) Анну, інокиню Устину, інокиню Аграфену, інокиню Февронію, інокиню Євникію, інокиню Марфу, інокиню Агафію, схимницю **Максиміллу**, ієрея Григорія, Агафію, Симеона, Феодосія, Агафію, Саву, монаха Михайла.

Іван Васильович Лозка відомий від 1586 р., став київським земським писарем у 1600 р., помер після 1608 р. Він був одружений двічі, його друга дружина – Магдалина з Чирських – померла, мабуть, між 1618 і 1624 роками [*Бонецький-2*, 16, 50 – 51]. Можливо, Лозчина писарева – це вона, а може, йдеться про якогось іншого Лозку, пізнішого часу. Принаймні ніяких історичних імен в цьому записі не видно.

Максимілла виступає непоганим доважком (pendant) до Петронілли (12-27).

310. Рід Паїсія Межигоця и испуд Степаня (с. 48)

Я думаю, назву треба читати «Рід Паїсія Межигірця з-під Степані». Паїсій мав би бути ченцем Межигірського монастиря.

108 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Никифора* (1), *інока Павла* (5), *монаха Іоана* (6), *інока Іллю* (8), *ієрея Федора* (17), *ієрея Аввакума* (18), *монаха Омеляна* (40), *младенця Ігнатія*(45), *схимницю Пелагею* (54), *схимонаха Максима* (55), *ієрея Іоана* (61), *ієрея Василя* (62), *ієрея Павла* (63), *ієромонаха Герасима* (64), *ієрея Федора* (65), *ієрея Родіона* (87), *ієрея Павла* (88), *ієрея Захарію* (95), *ієрея Федора* (103), *ієрея Пахомія* (104), *монаха Євдокима* (105).

311. Рід монаха Іо[…] Кириловича (с. 48)

42 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Кирила* (2), *ієрея Ігнатія* (3), *ієрея Симеона* (16), *ієрея Федора* (17), *інокиню Афанасію* (26), *інокиню Анну* (27).

312. Рід Богданової золотаревої з Києва (с. 48)

Слово *золотаревої* я вважаю вказівкою на професію Богдана, жінка (удова?) якого зробила запис, тому пишу з маленької літери.

113 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Паїсія* (1), *ієрея Іоана* (24), *ієрея Симеона* (46), *ієрея Гавриїла* (50), *ієрея Іоана* (57).

313. А се поминання Гришка Гладкого (с. 48 – 49)

118 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Андрія* (63), *інока Даниїла* (72), *ієрея Фому* (85), *ієрея Петра* (86), *ієрея Андрія* (116).

314. Рід ієромонаха Панкратія з Добромиля (с. 49)

75 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Андрія* (6), *ієромонаха Панкратія* (10), *ієрея Йосифа* (20), *схимника Андрія* (28), *ієромонаха Діонісія* (38), *ієрея Андрія* (63), *ієрея Симеона*(64).

315. Рід ієромонаха Антонія від землі Угорської (с. 49)

(1) 9 духовних осіб (*ієромонаха Антонія* (1), *митрополита Луку* (2), *єпископа Амфілохія* (3), *єпископа Павла* (4), *ієрея Федора* (5), *ієрея Ігнатія* (6), *ієромонаха Арсенія* (7), *ієромонаха Михайла* (8), *ієромонаха Амфілохія* (9)), далі 8 імен чоловіків, далі 6 імен жінок.

(2) 18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Пахомія* (3), *монаха Никиту* (4), *монаха Стефана* (5), *монаха Іллю* (6), *ієрея Федора* (9), *ієрея Олексія* (12), *ієрея Афанасія* (18).

Щодо митрополита Луки (315-1-2), невідомого на теренах Русі, можна думати про грека Луку, родом з Кіпра; він у 1587 – 1605 рр. був єпископом Бозеу (у Валахії), а в 1605 – 1629 рр. – угровлахійським митрополитом. Відомо про нього небагато [*Голубинский Е.Е.* Краткий очерк истории православных церквей болгарской, сербской и румынской или молдо-влахийской. – М. : 1871 г., с. 358; *Iorga N.* Istoria bisericii româneşti si a vietii religioase a Românilor. – Vălenii-de-Munte: 1909, vol. 2, p. 330, 351; *Мирча Пэкурариу* Бузэу и Вранчи епископия. – Православная энциклопедия, т. 6, с. 327 – 328; *Рамазанова Д. Н.* «Школа письма» Луки Бозеу: выявление, описание и изучение рукописей, принадлежащих одной писцовой школе (по рукописям РНБ и БАН). – «Современные проблемы археографии», Спб., 2011 г., с. 165 – 178].

Єпископ Амфілохій (315-1-3), якого ми також не знаходимо на наших землях, був єпископом Радовецьким (Episcopia de Radauţi) у 1595 – 1598 рр. [*Iorga N.*, p. 346]. Так само невідоме у нас ім'я єпископа Павла (315-1-4) може стосуватись або єпископа Романського (Episcopia de Roman у Молдавії, правив у 1613 – 1616 рр.), або єпископа Хуші (Episcopia Huşilor у Молдавії; правив у 1622 – 1627 рр.) [*Iorga N.*, p. 343, 358]. За всі ці вказівки на імена та літературу я висловлюю щиру вдячність Вірі Ченцовій.

Якщо ці ототожнення прийняти, вирисовується запис ряду духовних осіб з Валахії та Молдавії з кінця 16 – 1 чверті 17 ст. Тут, звичайно, спадає на думку ім'я Петра Могили, але навряд чи запис пов'язаний з ним (дивує відсутність його стрия – митрополита Георгія Могили). До того ж ієромонах Антоній, позначений першим у поминальному переліку, – «із землі Угорської», тобто не з Молдавії і не з Валахії (з Трансільванії, Марамароша чи сучасних Закарпаття або Словаччини, де було православне населення). Питання потребує подальшого вивчення.

316. Рід пана Петра Попеля (с. 49)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Матфея* (8). Маємо довідку про рід Попелів [*Несецький*, 7, 385], але всі вони – католики.

317. Рід інока Костянтина Горбачевського (с. 49)

82 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Максима* (1), *ієрея Михайла* (6), *інокиню Меланію* (7), *інокиню Євксентію*(48), *схимника Матфея* (49), *інокиню Агафію* (53), *монаха Оникія* (54), *монаха Федора* (58), *монаха Мамонта* (59), *інокиню Анастасію* (61), *інокиню Олімпіаду* (63), *інокиню Анну* (64), *інокиню* ***Тавифу*** (70), *ієромонаха Йосифа* (72), *інокиню Євфимію* (73), *інокиню* ***Онисифору***(74), *ієрея Іоана* (75), *інокиню Євгенію* (79), *інока Артемія* (82).

318. Кучинська Рогозинська (с. 49)

Схимницю Пелагею, інокиню Євпраксію.

319. Рід ієромонаха Пафнутія з Головчина, ігумена Макошинського (с. 49)

30 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Пафнутія* (4), *младенця Трофима* (7), *мл Пелагею* (8), *мл Параскевію* (9), *ієрея Филона* (24), *інокиню* ***Трофиму*** (25), *ієромонаха Родіона* (26), *монаха Макарія* (27).

Головчин – містечко у сучасній Могилівській області Білорусії; Макошине – містечко з монастирем у сучасному Менському районі Чернігівської області.

320. Марії з Прилуки (с. 49)

Корнілія.

Не можна визначити, чи про вінницьку, чи про чернігівську Прилуку йдеться.

321. Рід інока Мисаїла з Петрикова (с. 49 – 50)

50 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Герасима* (11), *інока Мисаїла* (12), *інока Лук'яна* (16), *ієромонаха Філарета* (26), *ієромонаха Пахомія* (27), *ієромонаха Євстафія* (28), *ієромонаха Гавриїла* (29), *монаха Йосифа* (30), *ієромонаха Арсенія* (31), *монаха Євтихія* (34), *ієромонаха Андрія* (35), *монаха* ***Іристарха*** (! Аристарха? 36), *інокиню Євгенію* (37), *монаха Федора* (39), *монаха Тимофія* (40), *монаха Памфила* (41), *монаха* ***Уарта*** (! Уара? 42), *інокиню Анастасію* (43), *ієромонаха Йова* (45), *схимонаха Андрія* (46), *ієромонаха Васіана* (48), *монаха Васіана* (49), *монаха Варлаама* (50).

Петриків – місто у сучасній Гомельській області Білорусії.

322. Рід монаха Пахомія Лавіча (с. 50)

45 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Пахомія* (13), *ієрея Федора* (41).

323. Рід із Златове[р]хого (с. 50)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієрея Данила* (9), *монаха Ісайю* (12), *інокиню Магдалину* (13), *інокиню Олену* (17). Златоверхий – мабуть монастир у Києві?

324. Рід монаха Мефодія з Бару (с. 50)

6 імен – спочатку 5 чоловіків, серед яких відзначаємо *монаха Мефодія* (1), потім 1 жінка.

325. Рід монаха Іоана і Мини з Довзска (с. 50)

21 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (1), *ієрея Григорія* (2), *ієрея Дем'яна* (3), *монаха Іоана* (21). Довськ – містечко у сучасній Гомельській області Білорусії.

326. Рід Цетичів з Мстиславля (с. 50)

24 імені чоловіків і жінок впереміш.

327. Рід Бабинців з Мигнович (с. 50)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Мигновичі – село у східній Білорусії (нині – у Смоленській області Росії).

328. Рід Друлов з Кричева (с. 50)

4 імені чоловіків і жінок впереміш. Кричів – місто у сучасній Могилівській області Білорусії.

329. Рід Купчич з Мстиславля (с. 50)

3 імені чоловіків.

330. Упис пана Олексича (с. 50)

Андрія.

Відомий Єжи Олекшич з Київського воєводства (1674 р.) [*Несецький*,7, 69], «наш» Андрій, мабуть, з ранішого покоління цього роду.

331. З Річиці (с. 50)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Леонтія* (1), *монаха Йова* (2), *монаха Стратоніка* (8). Річиця – місто у сучасній Гомельській області Білорусії.

332. Рід ієромонаха Феодосія Оранського, уставника Печерського (с. 50)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Євстафія* (1). Відомий волинській рід Оранських [*Несецький*, 7, 125], з якого навіть був архімандрит Жидичинського монастиря. Рід пов'язаний із с. Орані сучасного Володимирського району Волинської області. Можна думати, що «наш» Феодосій походив з цього роду.

333. З Острога (с. 50)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Євфимію* (1), *інокиню Матрону* (2).

334. Рід ієрея Іллі з Бережан (с. 50)

(1) 26 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іллю* (1), *ієрея Іоана* (2).

(2) 24 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), *ієрея Олексія* (2), *ієрея Григорія* (3), *ієрея Іоана* (4), *ієрея Василя* (5), *схимонаха Антонія* (6), *інока Єрмолу* (7), *інока Гервасія* (8), *інокиню Софію* (9), *інокиню Соломонію* (10), *інокиню Софію* (13), *інока Іоїля* (14), *інокиню Пелагею* (15), *інокиню Анастасію* (22), *інокиню Євфросинію* (24).

(3) 16 імен, починаючи з *ієросхимонаха Антонія* (1), *ієросхимонаха Євстафія* (2), *ієросхимонаха Павла* (3), *ієромонаха Руфа* (4), *інока Іону*(5), далі ще 5 імен чоловіків, за ними – 6 імен жінок.

335. Рід Іванів Ткачов з Рогачина (с. 50)

46 імен чоловіків і жінок впереміш. Рогачин – село у сучасному Бережанському районі Тернопільської області; може бути, що це – місто Рогатин, котре лежить за 15 км на захід від Рогачина.

336. Рід Єфросинії з Дерманя (с. 50 – 51)

9 імен, з них перше – самої Єфросинії, далі йдуть 8 виключно чоловічих імен, серед яких відзначаємо *інока Феодосія* (2), *інока Василя*(3).

337. Рід зі Слуцька Ісаакія скон (!) (с. 51)

Пелагею, Василя, Афанасія.

Слово *скон*, я думаю, означає *з Кон…* – недописану назву села біля Слуцька. На карті довкола Слуцька я нічого подібного не знайшов, тільки *Леніна, Кірова, Знамя…*

338. Рід Ісакія інока Печерного (с. 51)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієрея Федора* (3), *ієрея Давида* (5), *священноієрея Йосифа*(13), *ієрея Євстафія* (14), *ієромонаха Ісайю* (15), *схимницю Євфимію*(16), *інокиню Оксентію* (17), *ієрея Кондратія* (18), *ієрея Кондратія* (19), *ієрея Софронія* (20).

339. З Гнідина (с. 51)

Ігнатія, Анастасію.

Гнідин – село біля Києва, нині Бориспільського району Київської області.

340. Рід Філофея з Немирова, диякона (с. 51)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Олексія* (1), *ієрея Іоана* (2), *ієрея Тимофія* (3), *інокиню* ***Тавифу*** (7), *ієрея Федора* (8). Немирів – думаю, вінницький, не львівський.

341. Рід Єфремів і Прокопів з Рови (с. 51)

15 імен чоловіків і жінок впереміш. Що за місцевість *Рова* – не можу здогадатись.

342. Рід ієромонаха Іллі з Перемишл[я] (с. 51)

31 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Василя убитого** (3). Трохи скорочену назву я вважаю за місто Перемишль (нині у Польщі), не Перемишляни Львівської області і не за Перемишлі в Калузькій чи Московській областях Росії.

343. Рід ієрея Іоана з Олеська (с. 51)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієрея Іоакима* (2), *Агафію мл* (3), *Тимофія младенця* (4), *Григорія младенця* (5), *ієрея Іоана* (8). Олесько – містечко у Галичині, нині Львівської області.

344. Рід Сеняшин з Олеська і Андріїв Співаків (с. 51)

25 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Петимію**(20).

345. Рід монаха Руфа Половковича (с. 51)

(1) 10 імен чоловіків підряд, серед яких відзначаємо *ієромонаха Антонія* (1), *ієросхимонаха Євстафія* (2), *ієромонаха Іону* (3), *інока Руфа* (4); далі 6 жіночих імен.

(2) 16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Кирила* (1), *ієрея Дем'яна* (11).

346. Рід Михайлів Кунців з Межибожа (с. 51)

27 імен чоловіків і жінок впереміш. Меджибіж – містечко на Поділлі, нині у Хмельницькій області.

347. Рід Іоана Ступницького (с. 51)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Ігнатія* (1). Ступниця – село в Галичині, нині Дрогобицького району Львівської області. З селом пов'язаний шляхетський рід Ступницьких, до якого міг належати й «наш» Іван.

348. Рід монаха Іоїля з-під Угнева з Карова (с. 51)

68 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Ісакія* (21), *інока Гервасія* (42), *інока Іоїля* (43), *інока Стратона* (44), *інока Миколая* (55), *схимонаха Феодосія* (58), *схимонаха Кіпріана* (59), *ієрея Олексія* (63), *ієрея Феофана* (66). Карів – село в Галичині, нині Сокальського району Львівської області, дійсно неподалік містечка Угнева того ж району.

349. Рід монаха Мартирія від Луцька з Торчина (с. 51 – 52)

(1) 31 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Вукулу** (18, 21), *монаха Кіпріана* (27), *інокиню Софронію* (28), *монаха Мартирія* (31).

(2) Далі у ВС поставлено + (хрестик, неначе початок нового запису). 35 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Мартина* (25).

Торчин – містечко на Волині, нині Луцького району Волинської області, отже, дійсно недалеко від Луцька.

350. Рід з Кременця (с. 52)

31 ім'я чоловіків і жінок впереміш.

Розділи 351 – 400

351. Зі Львова (с. 52)

34 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Ручека**(в 5-й позиції), *ієрея Василя* (9).

352. З Томашева (с. 52)

23 імені чоловіків і жінок впереміш. Томашів – мабуть сучасний Томашів-Люблінський у Люблінському воєводстві Польщі.

353. Зі Звягля (с. 52)

69 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Онуфрія* (29), *інока Маркела* (55), *інокиню Марину* (56), *схимницю Марію*(57). Давній Звягель нині зветься Новоград-Волинський (у Житомирській області).

354. Рід Підгаєцький (с. 52)

55 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимницю* ***Волгу*** (! Ольгу 10), *інокиню* ***Паїсію*** (11, 14), *інокиню Митродору* (15).
Назва *Підгаєцький* мабуть вказує на Підгайці – місто в Галичині, в сучасній Тернопільській області.

355. Рід інокині Панкратії (с. 52)

23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Ангеліну* (15), *інокиню Єфросинію* (16), *інока Федора* (18).

356. Рід з Баранівки (с. 52)

Кунаша, Анну.

Баранівка – мабуть, містечко у сучасній Житомирській області.

357. Рід Семенів Скаралющин з Заславя (с. 52)

32 імені чоловіків і жінок впереміш. Заслав – місто на Волині, нині Ізяслав у Хмельницькій області.

358. Рід Семенів Федьковичів з Костянтинова Нового (с. 52)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Новокостянтинів – колись місто на Поділлі, нині село в сучасній Хмельницькій області.

359. Рід інокині Силичової (с. 52 – 53)

(1) 14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаху Анастасію* (1), *інокиню Олімпіаду* (2), *інокиню Марину* (3), *ієромонаха Никодима* (4).

(2) 20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Анастасію* (1), *ієрея Якова* (2), *інокиню Домникію* (13), *іноку Мелетію* (15), **Пеланію** (! Пелагею 16), *інокиню Марину* (20).

Перший блок досить упевнено виділяється за принципом – спочатку духовні особи, потім нетитуловані. Черниця, котра зробила запис, мабуть, пов’язана з родом

козацьких старшин Силичів з Чернігівщини. З огляду на ранній час запису до ВС (орієнтовно 1661 р.) нас цікавить тільки перше покоління Силичів-старшин [*Модзалевский*, 4, 627 – 628], але там ані потрібних нам імен, ані черниць нема.

360. З Вольки Угровецької (с. 53)

21 ім'я чоловіків і жінок впереміш. Такого села я поки що не знайшов. Літописне місто Угровськ зникло в 13 ст., нам не підходить.

361. Упис з Любліна (с. 53)

42 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієросхимонаха Іону* (3), *ієрея Матфея* (11), *ієрея Тимофія* (12), *ієрея Іллю*(13), *ієрея Іоїля* (14), *младенця Семена* (22), *младенця Феодосія* (23), *ієромонаха Феофіла* (29), *ієромонаха Ігнатія* (30).

362. З Острога (с. 53)

Кирила, Ульяна, Лазаря, Наталю.

363. Се помин з Хотова Іляшини (с. 53)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Хотів – село біля Києва.

364. Рід Матфея Гавриловича з Сатанова (с. 53)

121 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Марію*(7 – 11, 5 разів підряд!), *Пестимію* (89), *інокиню Олександру* (95). Сатанів – містечко на Поділлі, у сучасній Хмельницькій області.

365. З Городка Бедрихова (с. 53)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іллю* (8). Бедрихів Городок – давня назва сучасного міста Городок у Хмельницькій області (за 5 км на північ від нього лежить село Бедриківці, котре теж вважають Бедриховим Городком).

366. Рід Мартина Климовича міщанина Київського (с. 53)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Петронію*** (6), **Ждана** (11).

367. Рід з Бихова Старого Даниловича (с. 53)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Іоасафа* (7). Старим Биховом у 17 ст. звалось сучасне місто Бихів у Могилівській області Білорусії.

368. Се поминання з Василькова Іванихи Ковалихи (с. 53)

12 імен чоловіків і жінок впереміш. Васильків – місто біля Києва, а прізвище вказує на професію Івана, вписаного тут у 3-й позиції.

369. А се поминання інока Варлама намісника Печерського Дідковського (с. 53)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Максима* (1), *монаха Варлама* (2). Відомо два села Дідківці – у сучасних Житомирській та Хмельницькій областях.

Про Варлаама Дітковського, намісника Печерського, маємо згадку у заповіті митрополита Петра Могили (22 грудня 1646 р. = 1 січня 1647 р.) [Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., приложения, № 8, с. 41]. Думаю, що запис зроблено з нагоди його смерті (орієнтовно в 1661 р.).

370. Григорія… (с. 53)

31 ім'я чоловіків і жінок впереміш.

371. Рід з Кобрина (с. 53 – 54)

24 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Гапона**(23). Кобрин – місто у сучасній Берестейській області Білорусії.

372. Рід Федора Протасієвича (с. 54)

34 імені чоловіків і жінок впереміш.

373. Рід панів Княгининських з Підгір'я (с. 54)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Мануїла* (3). Маємо дуже уривчасті відомості про рід шляхтичів Княгиницьких [*Бонецький-2*, 10, 205 – 206] – з Княгинич у Галичині (в сучасній Івано-Франківській області). Чи є тут якийсь зв'язок – неясно, але поруч зі вказаними Княгиничами лежить село Загір'я – можливо, потрібне нам Підгір'я.

374. Рід панів Телецьких (с. 54)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Полонію**(14). Такого шляхетського роду в довіднику Несецького немає.

375. З Черкас (с. 54)

Олексія, Петра, Іоана.

376. З Кам'янки (с. 54)

26 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Данку**(26). Назва *Кам'янка* дуже поширена, неясно, про яку йдеться.

377. Се поминання Василя Шарухи, обивателя тутейшого (с. 54)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *священноієрея Андрія* (1), *мл Феодору* (5). Тутейшого – мабуть, київського, чи навіть жителя Печерського містечка.

378. Рід монаха Ферапонта келаря монастиря Печерського Табановського, родом з села Савалусок (с. 54)

23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Ферапонта* (1). Севалуски – думаю, Самолусківці, село у Галичині при кордоні з Поділлям, в сучасній Тернопільській області.

379. Се поминання іноки Мистродії з монастиря паненського Печерського з шпиталя (с. 54)

(1) 7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Мистродію*** (4).

(2) Інокиню Феодосію, інокиню Домникію, інокиню Феодосію, інокиню Магдалину, Платониду, **Феофану**, Анастасію, Матфея і чад їх Кирика, Катерину.

(3) 9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Єлизавету* (1).

(4) Інокиню Юстину, **Єпіхарію**, інокиню Зиновію, інокиню Магдалину, інокиню Феодосію, Анисію, інокиню Євпраксію, **Софронію**, інокиню **Афанасію**, **Текусу** (!), інокиню Маріанну, **Календоту**, схимницю Анастасію, інокиню **Євдоксію**.

(5) 13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Далмата* (5).

(6) Інокиню Мокрину, Парасковію, Юліану, інокиню Євпраксію, Марію, Агафію, Тетяну, Григорія, інокиню Агафію, Варсонофія, інокиню Євфимію, інокиню Аграфену, Катерину, інокиню Анисію, інокиню Февронію, інокиню **Тавифу**, схимницю Тетяну, Стефаниду, інокиню **Митродору**, інокиню Євгенію, інокиню Олександру, інокиню Мамелфу, **Онисифору**, інокиню Аграфену, Пелагею, Анну, інокиню Олександру.

(7) 48 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Діонісія* (8), *схимницю Євдокію* (9), *ієрея Матфея* (12), *ієрея Дмитра* (13).

(8) Лаврентія, Олену, Євгенію (дописані пізніше).

Не часто таке бачимо: блок 4 складається виключно з жіночих імен, переважно черниць, а імена без титулів настільки екзотичні, що хочеться думати – може, це послушниці в монастирі? І блок 6 складається переважно з жіночих імен. Із 35 імен духовних осіб 32 – жіночі + 3 чоловічих. Це також дуже дивне співвідношення. Чи не є весь цей розділ наслідком якоїсь епідемії, під час якої померло багато черниць?

380. З Кам'янки Струмилової (с. 54)

27 імен чоловіків і жінок впереміш. Кам'янка Струмилова – містечко в Галичині, нині – Кам'янка-Бузька у Львівській області.

381. Рід з Глинян (с. 54 – 55)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Глиняни – містечко в Галичині, в сучасній Львівській області.

382. Рід з Золочева протопопа Іоана (с. 55)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Симона* (5). Тут, думаю, безсумнівно йдеться про Золочів Львівської області.

383. Рід з Торчина (с. 55)

19 імен чоловіків і жінок впереміш.

384. Рід з Грубешова (с. 55)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Грубешів – містечко на Холмщині, нині в Люблінському воєводстві Польщі.

385. З Прилуки (с. 55)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Знову, як і в розділі 320, неясно, чи вінницьке, чи чернігівське містечко.

386. З Козельця (с. 55)

Євгенія, Матфея, Анастасію.

387. З того ж града (с. 55)

Діонісія, Ірину, Василя.

388. З Костянтинова (с. 55)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Олександра* (3), *інока Варлаама* (5), *ієрея Симеона* (6). Костянтинов – думаю, сучасний Старокостянтинів у Хмельницькій області.

389. З Вольки Зоровецької (с. 55)

21 ім’я чоловіків і жінок впереміш. Щодо географічної назви не маю ніяких припущень.

390. Рід Гаврила Артюшенка, міщанина київського (с. 55)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Параскевію* (3), **Анаталію** (! 7 – Наталію?).

391. Рід Сави Пашка (с. 55)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

392. Рід Мартина з Грубешова (с. 55)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, з них 3 приписані пізніше.

393. Рід пані Гулевичівни Лозчиної, підчашникової Київської (с. 55)

Запис точно повторює імена з розділу 228, про що зроблена примітка: «Се род вище лист ξГ [63]» (за сучасною нумерацією розділ 229 – на арк. 56). Всі визначення з розділу 229 тут пропущені, залишено одні тільки імена; єдине доповнення – на передостанньому місці вписано *Феодору*.

394. Рід ієромонаха Корнилія з Жовкви (с. 55)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Корнилія* (8).

395. Рід Андрія Шестака мельника з Залукова (с. 55)

Дві пари імен чоловік + жінка. Залуков – можливо, сучасне село Залуква біля Галича?

396. З Могилева (с. 55)

(1) Інокиню Олександру, інокиню **Киріаку** (!), інокиню Олімпіаду, інокиню Матрону, інокиню Євдокію, інокиню Агафію, інокиню Матрону.

(2) 22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Єпімаха** (11).

(3) Інокиню Єфросинію, інокиню Меланію, інокиню Феклу, інокиню **Македонію**, інокиню Агафію, інокиню Василису, інокиню Анастасію, інокиню Євдокію, інокиню **Афанасію**, інокиню Мокрину, інокиню Марфу, інокиню **Макарію**.

Чи не продовження розділу 379?

397. З Сасова (с. 55)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Монку** (! 8). Сасів – село в Галичині, в сучасній Львівській області.

398. Рід пана Семена Вигури з сільця (с. 55)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Семена* (7 – дописано пізніше). Семен Вигура в 1632 – 1647 рр. був київським городничим [Вигурівщина. – Звід пам'яток історії та культури України, 1999 р., Київ, т. 1, ч. 1], генеалогія цього роду не вивчена. Назва сільця, можливо, не дописана.

399. З Чернігова Щасного Трохимовича (с. 56)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

400. Рід Сави з Ліська з-за Перемишля (с. 56)

21 ім'я чоловіків і жінок впереміш. Лісько – містечко у Галичині, в сучасному Підкарпатському воєводстві Польщі. Якщо дивитись з києва, це справді «за Перемишлем», тому писар занотував це пояснення до мало відомої йому назви.

Розділи 401 – 450

401. Рід пана Бабневського (с. 56)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (3), *ієрея Матфея* (5). В довіднику Бонецького такого роду немає.

402. Рід пана Грузевича Нечая Війська Запорозького (с. 56)

Михайла, Іоана.

Оце перший запис зі згадкою про козаків! Рід Нечаїв-Грузевичів відомий у Київському воєводстві з 1698 р. [*Бонецький-2*, 7, 378]. Тут ми безспірно маємо представників попередніх поколінь цього роду.

403. З-під Лежайська (с. 56)

15 імен чоловіків і жінок впереміш. Лежайськ – місто в Галичині, нині в Підкарпатському воєводстві Польщі.

404. Баглаєнків (с. 56)

Іоана.

405. Вербицького (с. 56)

Євстафія і чад їх.

406. З шпиталя (с. 56)

Євфимію.

Запис цінний згадкою про шпиталь, мабуть при Печерській лаврі чи при Печерському жіночому монастирі.

407. Рід панів повка [полковника?] Романа Дворецьких (с. 56)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Романа* (1). Перед поминанням вписано: «Келих позолочений дав» – не часта у ВС згадка про дарунок для монастиря.

408. Рід панів Дворецьких (с. 56)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Василя*(1, 9, 15), *Федора* (6), *ієромонаха Іону* (11). Василь Федорович Дворецький (бл. 1609 – 1672) відомий як київський полковник в 1650-60-х роках. Думаю, що розділи 407 та 408 пов'язані саме з ним, хоча й не зовсім ясно, як саме. Генеалогія козацького роду Дворецьких не простежена.

Маємо також шляхетський рід Дворецьких з Волині 17 – 18 ст. [*Бонецький-2*, 5, 122]. Чи він пов'язаний із козацьким родом – невідомо, згаданих там імен у ВС немає.

409. Рід Оксинії Сербинівни, міщанки Київської (с. 56)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Олексія* (8), *схимонаха Сергія* (9), *інокиню Пелагею* (13), *младенця Мирона* (14), *младенця Кирила* (15), *мл Меланію* (16).

410. Рід інокині Олександри Вовкової (с. 56)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Олександру* (5).

411. Ієрея Марка… (с. 56)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Марка* (1), *мл Олену* (3), **Акилія** (5), *младенця Іоана* (7), *мл Меланію* (8), *мл Тетяну* (9), *мл Марію* (10).

412. Рід Греків з Шаргорода (с. 56)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Стаматія** (13). Оце ім'я, незвичне для українців, а поширене у греків, наводить на думку, що весь рід був грецьким.

413. Рід Ігнатія Коломийця (с. 56)

12 імен чоловіків і жінок впереміш. Прізвище *Коломиєць* – професійного походження, так звали торгівців, що привозили сіль з Коломиї [*Модзалевський В.Л.* До історії коломийців у Гетьманщині. – Записки українського наукового товариства в Києві, 1913 р., т. 12, с. 78 – 79]. Здається, тут маємо ранішу звістку, ніж ті, що були відомі О. Лазаревському та В. Модзалевському.

Також з 1680 р. маємо царську грамоту, де дозволялось «купцям іноземним, грекам і волохам з різними товарами і **коломийцям з сіллю**, приїжджаючи, у тому містечку Печерському торгувати і товари складати» [Грамота царя Федора Олексійовича для Києво-Печерської лаври на перевіз та Печерське містечко (9 травня 1680 р.). – Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., приложение, № 27, с. 50].

Може навіть бути, що цей Ігнатій був коломийцем власне з Печерського містечка.

414. Рід Марії з Ярославля Кавалкової Іванкової (с. 56)

17 імен чоловіків і жінок впереміш. Я думаю, цей рід походить з Ярослава – міста у Галичині, нині у Підкарпацькому воєводстві Польщі.

415. З Ярославя (с. 56)

2 чоловіки + 3 жінки. В імені міста характерно пропущена літера -*л*-, тобто Ярослав і Ярославль для писаря була одна назва.

416. З Ярослава Стребелчич (с. 56)

Лазара, Анастасію, Олександра.

Роду Стребелчич у довіднику Несецького немає.

417. Рід пана Семена Потьомкіна зі Смоленська (с. 56)

36 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Спиридона* (1), *іноку Марину* (2), *інокиню Марину* (4), *інокиню Стефаниду* (5), *інокиню Мамелфу* (6), *інокиню Євпраксію* (7), *інока Кіпріана* (8).

Цікаво відзначити, що найславніший з Потьомкіних – Григорій Олександрович, князь Таврійський (1739 – 1791) походив саме зі Смоленської губернії. Так що може статись, що у ВС записані якісь його предки.

418. З-за Смоленська рід Мартемімна (!) Азанчеєва (с. 56 – 57)

31 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *єпископа Сергія* (1), *Мартем'яна* (2 – тут правильно). Рід Азанчеєвих, як не дивно, відомий тільки з 1658 р., також пов'язаний зі Смоленською губернією.

У довіднику Строєва згадані: 1, Сергій – єпископ рязанський (1569 – 1572) [*Строев П.М.* Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской церкви. – Спб.: 1877 г., стб. 414]; 2, скоріше це Сергій – архієпископ смоленський (відомий у 1608 – 1616 рр.) [стб. 591]. Можливо, цей запис ВС дасть який штрих до біографії цього єпископа.

419. Рід інокині Магдалини Любенецької (с. 57)

Інокиню Магдалину, інокиню Анну, інокиню **Паїсію**.

420. От Лежайська (с. 57)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Фому подружие и чад их* (!? 27).

421. З Замостя (с. 57)

Семена, Агафію.

422. З Магерова (с. 57)

15 імен чоловіків і жінок впереміш. Магерів – містечко у Галичині, нині у Львівській області.

423. З Сасова (с. 57)

Захарію, Оксинію, Іоана, Семена.

424. Зі Львова (с. 57)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

425. З-під Володимира (с. 57)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

426. Преставшие ієромонахи і монахи печерські й інші, року АХМЕ [1645] (с. 57)

(1) Ієромонаха Філофея (*Кизарев[ич?]* – приписано на полі), ієромонаха Іоана, Іларіона, інока Лаврентія, інока Самуїла (*Флячич* – приписано на полі), інока Никона, ієромонаха Іоакима, ієромонаха Каліста, ієромонаха Симеона, інока Ігнатія, Ісайю.

(2) Ігумена Калістрата, ігумена ієромонаха Германа, монаха Іоаникія, монаха **Кометарія** (!), монаха Феодорита.

Філофей Кизаревич відомий у 1631 – 1645 рр. як ієромонах у печерській лаврі та ігумен Михайлівського Золотоверхого монастиря. В першому блоці записані печерські ченці, а в другому, я думаю, – інші.

427. З Гомеля (с. 57)

Йосифа, Пелагею.

428. З Києва (с. 57)

Романа, Василису.

429. З Києва Маріїно (с. 57)

Анну, Миколая, **Агапію**, Тетяну, Марію.

430. Рід Павла Филиповича, бурмістра Мінського (с. 57)

22 імені чоловіків і жінок впереміш.

431. З-за Володимира (с. 57)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

432. З Михайлівського монастиря Золотоверхого (с. 57)

Схимницю Марію, інокиню **Паїсію**, Анну, інокиню **Софронію**, інокиню Феодосію, Федора (*Воронія підчашого З ігумена міста* – приписано на полі).

Запис важливий тим, що виразно засвідчує – жіночий монастир при Михайлівському Золотоверхому не мав ще окремого статусу.

Останнє ім'я, я думаю, треба читати: *Федора Воронича, підчашого з міста Умані*. І справді, маємо згадку з 1619 р. про Федора Воронича – підчашого київського; наступні згадки про нього йдуть до 1638 р. [*Несецький*, 9, 428; також *Яковенко Н.М.* Українська шляхта з кін.14 до сер.17 ст. : Волинь і центральна Україна. – К. : Наукова думка, 1993 р., с. 238, 239 – звістки 1627, 1633 рр.]. Чи запис у ВС означає, що він був похований у Золотоверхому монастирі?

433. Іоана… (с. 57)

27 імен чоловіків і жінок впереміш.

434. Рід її милості пані Угорницької Катерини (с. 57)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *убитого Євстафія* (3). Роду Угорницьких в довіднику Несецького немає; в Галичині є два села *Угорники* – біля Івано-Франківська та в Коломийському районі Івано-Франківської області.

435. Федора… (с. 57)

Федора, Марію, Овдотью, Миколу.

436. Рід інокині Митродори (с. 57)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Митродору* (8).

437. Рід Романа Мельника від Ярославя (с. 57)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

438. Рід Фоми Щубри від Ярославя (с. 57)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

439. Рід Ярмоли Сергієвича з Любліна (с. 57 – 58)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Єрмолу*(12). Черговий запис, в якому особа із заголовку вписана на останньому місці.

440. Рід Гурина Якимовича з Любліна (с. 58)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Катрену** (!
2), **Гурина** (12).

441. Зі Львова (с. 58)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

442. Рід ієрея Іоана з Острога (с. 58)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), *ієрея Романа* (2).

443. Рід Флачич з Острога (с. 58)

9 імен чоловіків і жінок впереміш. На початку розділу написано: «Ієрея Іоана, ієрея» – мабуть, помилка писаря, котрий почав вдруге писати попередній розділ. Роду Флачич / Флячич, уже згаданого вище (426-1-5), в довіднику Бонецького немає.

444. З Журавки (с. 58)

Іоана, Варвару, Ієрофея, Анну.

В Україні є кілька сіл з такою назвою, не рахуючи подібних назв.

445. Рід Івана Дмитровича з Острога (с. 58)

Іоана, Устину, Лук’яна, Марію.

446. Рід пана Семена Волковича війта Слуцького (с. 58)

37 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Синклітикію** (11). Рід Волковичів відомий у Великому князівстві Литовському та на Волині [*Несецький*, 9, 411], потрібного нам Семена там немає.

447. З Березної (с. 58)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. В Україні є три населених пунктиз такою назвою, найбільше відомий з них – у Чернігівській області, але не можна відкидати і сема у Київській та Вінницькій областях.

448. Рід пані Олени Ломської і доньки її, підсудкової Оршанської (с. 58)

21 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Олену*(1), *Євдокію* (2) – мабуть імена матері й доньки. Маємо відомості рід Ломських з **Оршанського** повіту, зокрема, Роман Ломськой був одружений з **Оленою** з Филиповичів; він написав тестамент у 1650 р. на користь дочки **Ауденції** (! мабуть таки Євдокії?). Ця Ауденція вийшла заміж за Самуїла Оскеру – **підсудка**, (пізніше він був земським суддею мозирським – 1654 р.) [*Бонецький-2*, 15, 374]. Виділені моменти відповідають запису ВС, і час життя цих осіб йому відповідає.

449. Рід Богдана Міладовського (с. 58)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Богдана*(1). Села такого зараз не видно, родина Міладовських відома у Білорусіїта у Польщі (Miładowski).

Пишуть, що в кінці серпня 1648 р. загін Костянтина Міладовського напав на відділ козаків під Старшиніном [*Biernacki W.* Powstanie Chmielnickiego. Działania wojenne na Litwie w latach 1648-1649. – Zabrze: Infort editions, 2006]. З цього можна зміркувати, що родина належала до білоруської шляхти.

450. З Самбора (с. 58)

Анну, Іоана, Макарія.

Розділи 451 – 500

451. Рід Коридкой (!) (с. 58)

Адама, Тетяну.

452. Рід з Корця (с. 58)

Григорія, Анастасію, інокиню Митродору, Марію.

Можливо, й розділ 451 треба читати – *Рід Корецький*.

453. Зі Свіслочі (с. 58)

(1) 82 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Лукирія** (в 3-й позиції), **Єремею** (9 – жіноче ім'я!), *інокиню Євпраксію*(37), *ієрея Федора* (77), *ієрея Іоана* (82).

(2) Ієромонаха Кирила, ієросхимонаха Павла, ієросхимонаха Антонія, ієродиякона Йова, ієродиякона Віктора, монаха Мисаїла, монаха Луку.

(3) 6 імен чоловіків, потім 5 імен жінок.

(4) Федора кухаря Б. П. (?), Григорія (ці імена дописані пізніше).

Свіслоч – місто на заході сучасної Білорусії, в Гродненські області.

454. Рід інока Євпла послушника Печерського (с. 58)

59 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Євпла* (1), *монаха Сергія* (12), *монаха Ясона* (24).

455. Рід Васка пос[лушника?] Троїцького (с. 59)

57 імен чоловіків і жінок впереміш. Троїцький монастир – мабуть Кирилівський у Києві? Чи Троїцький больничний монастир у лаврі?

456. Рід священика з Турика (с. 59)

(1) 39 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Афанасія* (1), *ієрея Євтихія* (12), **Вакулу** (18), *ієрея Іоана* (22).

(2) Далі в тексті поставлено + (неначе новий запис починається). 52 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Монію** (! 10).

Турик, зазначений в заголовку – я думаю, недописаний Турійськ, містечко на Волині.

457. Рід із Заславля (с. 59)

(1) 19 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Далі в тексті поставлено + (неначе новий запис починається). 14 імен чоловіків і жінок впереміш.

(3) Далі в тексті поставлено + (неначе новий запис починається). 19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Парасковію* (6).

458. Від Городного (с. 59)

Ксенію, Ірину.

Назва, думаю, позначає Огородне, відоме з кількох інших розділів ВС; інший варіант (менш імовірний) – Городня в сучасній Чернігівській області.

459. Рід інока Іоасафа, старця Печерського (с. 59)

(1) 9 імен чоловіків, після них – 12 імен жінок. Серед них відзначаємо *ієродиякона Никодима* (8), *інока Мефодія* (9).

(2) 5 імен чоловіків, після них – 6 імен жінок. Серед них відзначаємо *інокиню Марію* (7), *інокиню Ангелину* (8), *інокиню Анну* (9), *інокиню* ***Панкратію*** (10).

460. З Бурок (с. 59)

Євгенію, Олексія.

Бурки – маленьке село в сучасній Гомельській області Білорусії.

461. Рід Никити Онисимовича зі Слуцька (с. 59)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Никиту*(1), *Онисима* (3) – мабуть, згаданих у заголовку.

462. З Луцька ж (с. 59)

15 імен чоловіків і жінок впереміш. В заголовку, мабуть, описка – «зі Слуцька же».

463. Рід від Белза з Цеблова Василя Квочинського (с. 59)

53 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Григорія* (24), *ієрея Симеона* (25), *інокиню Єфимію* (30), *інокиню* ***Платониду*** (31). Цеблів – село в Галичині, у сучасному Сокальському районі Львівської області, справді недалеко від Белза. Роду Квочинських у довіднику Бонецького немає.

464. З Бобровська (с. 59)

9 імен чоловіків і жінок впереміш. Географічної назви *Бобровськ* я не знайшов, з числа подібних першою приходить на думку Бобровиця у сучасній Чернігівській області, але може бути і Бобруйськ в Білорусії.

465. Рід інокинь Минодори й Митродори з Корця (с. 59 – 60)

15 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Агафію* (15).

466. З Жовкви (с. 60)

57 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Дем'яна* (47).

467. Рід з Тишевец (с. 60)

16 імен чоловіків і жінок впереміш. Тишівці – село на Холмщині, нині в Томашів-Люблінському повіті Люблінського воєводства Польщі.

468. Рід монаха Варсонофія (с. 60)

28 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Никиту* (1), *монаха Варсонофія* (2), *ієрея Василя* (3), **Каліна** (! 23), *ієрея Лаврентія* (28).

469. З Сорочинець (с. 60)

Василя, Марію, Марію, Самуїла.

Сорочинці – нині Великі Сорочинці у Полтавські області.

470. Рід з-під міста Гугнова з села Карова (с. 60)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1). Карів – село в Галичині, нині у Львівській області, справді поруч з Угневом. Оскільки священик згаданий першим, можна не сумніватись, що він мав парафію в Карові, отже, була і церква. Це додає новий штрих до її історії, котра почалась з 1531 р. [*Слободян В.* Церкви України: Перемиська єпархія. – Льв.: 1998 р., с. 701.]

471. З Березної (с. 60)

Терентія, Андрія, Марію.

472. Рід монаха Ігнатія (с. 60)

Кондратія, Христину, Василя, Григорія, **монаха Ігнатія**, ієромонаха Ісайю.

473. Рід ієродиякона Мефодія Галасія (с. 60)

32 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню* ***Мартирію*** (19), **Гасю** (32).

474. Рід з Насташки Кирилів Гончарів (с. 60)

19 імен чоловіків і жінок впереміш. Насташка – село Рокитнянського району Київської області.

475. Рід пана Івана Сулимовського з Сенчі (с. 60)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Михайла* (8). Сенча – село у Полтавській області. Маємо відомості про католицький рід Сулимовських [*Несецький*, 8, 565], але «наш» Сулимовський, мабуть, із панів новішої формації, що з'явились внаслідок Хмельниччини.

476. Рід його милості пана Адама Васильківського від Кам'янця Подільського (с. 60)

25 імен чоловіків і жінок впереміш, з яких 4 останніх вписані пізніше. Бачивши на перших двох місцях *Адама* та *Ядвігу*, мимоволі замислюєшся – невже й вони православні? Шляхетський рід Васильківських відомий у **Подільському** воєводстві, хтось із них (невідомий на ім'я) був оженений із **Ядвігою** Стшемеською, дочкою галицького підсудка [*Несецький*, 9, 245 – 246]. Можливо, чоловіком **цієї**Ядвіги був якраз **наш** Адам.

477. Се поминання на пергаменті знайдено у гробі кам'яному у приділі святого Предтечі, в монастирі Печерському року АХМЗ [1647] (с. 60)

(1) 11 імен чоловіків, потім 8 імен жінок.

(2) 16 імен чоловіків і жінок впереміш.

Приділ св. Іоана Предтечі – південно-східний приділ Успенського собору лаври.

478. З Козлова (с. 60)

Пахомія, убитого Тимофія, Киріака.

Відомо немало населених пунктів з назвою Козлов.

479. Рід Марії Григорієвої зі Львова (с. 60)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Олександру* (5), *схимницю Марію* (7), *інокиню Магдалину* (8), *інокиню Василису* (11).

480. Рід інокині Марії Новоселецької зі Львова (с. 60 – 61)

40 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієросхимонаха Іону* (1), *ієрея* ***Петронія*** (3), *ієромонаха Іоїля* (20), *ієромонаха Феофіла* (21).

481. З Коропа Федора Добриденя (с. 61)

Євсевія.

Короп – містечко в Чернігівській області.

482. Рід Аввакума з Подищ з-під Прилуки (с. 61)

16 імен чоловіків і жінок впереміш. Подище – село, нині в Прилуцькому районі Чернігівської області.

483. Рід зі Столпова від Чуднова Кузьми Костенка (с. 61)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Стовпів – село, нині Чуднівського району Житомирської області.

484. Рід Марії Стефанової з Шаргорода (с. 61)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

485. З Хоревої з-під Берестя Литовського (с. 61)

Петра, Марину, Домникію, Василя.

Хорево – село, нині у Пружанському районі Берестейської області Білорусії.

486. Рід Єфимії Маковецької (с. 61)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, на останньому місці згадано *Єфимію*.

487. З Садова від Торчина (с. 61)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Садів – село на Волині, нині Луцького району Волинської області, справді недалеко від Торчина.

488. Рід інокині Текуси (!) Барки (с. 61)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню* ***Текусу*** (13).

489. Інокині преставші монастиря Печерського (с. 61)

Схимницю Антоніду, схимницю Софію, схимницю Євпраксію, інокиню Феодосію, інокиню Мамелфу, інокиню **Трифонію**, інокиню Єфимію, інокиню **Паїсію**, інокиню **Платониду**, інокиню Домникію, інокиню Феодосію, інокиню Марину, інокиню Марію, інокиню **Паїсію**, інокиню Юлію, схимницю Євдокію, інокиню Тетяну, схимницю Тетяну, схимницю Єфросинію.

Чи не маємо ще одного запису наслідків епідемії 1652 р., як в розділах 257, 379?

490. З Баришівки (с. 61)

Феодору, Феодору, Анну, Конона.

Баришівка – містечко в сучасній Київській області.

491. Рід схимниці Інни Мартіянової (с. 61)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Митрофана* (4), *інокиню Олімпіаду* (5), *інокиню Анну* (6), *схимницю Анну*(8).

Чи не описка в заголовку – *Інна* замість *Анна*? Вважається, що Інна – це скорочена форма імені *Інесса*, котре вживалось тільки у католицькій Іспанії.

492. Рід інокині Анисії Дубенської (с. 61)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Феодосію* (2), *інокиню Анисію* (3).

493. Матфея… (с. 61)

Матфея, Гервата (!).

494. Рід інокині Марфи з Переяслава (с. 61)

Силу, Кирила, інокиню Марфу.

495. [Запис] Маріанни інокині монастиря Печерського дівочого (с. 61)

Інокиню Марем'яну, інокиню **Календоту**, інокиню Марфу.

І тут, здається, маємо змішування римського за походженням імені *Маріанна* з єврейським *Міріам* ⇒ грецьке календарне *Маріамія* / *Маріамна* ⇒ наше простонародне *Марем'яна*.

496. Року АХН [1650] (с. 61)

Ієромонаха Іринарха, ієромонаха Феодосія, ієромонаха Гавриїла, ієромонаха Сильвестра, ієромонаха Йова, ієромонаха Варлаама намісника, ієромонаха Каліста.

Думаю, можна не сумніватись, що це – ченці Печерського монастиря.

497. Рід Єфимія Федоровича, лавника з Могилева (с. 61)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

498. З Києва (с. 61)

Климентія, Катерину, Овдотію, Мелетія.

499. Рід інока Артема, послушника Печерського (с. 61)

16 імен чоловіків і жінок впереміш.

500. З Ніжина Петрів (с. 61)

Семена убитого, Филипа убитого.

Розділи 501 – 550

501. Рід пані Соломіївої Султанівни (с. 61 – 62)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Полонію*(в 11-й позиції).

502. Григорія Олексича (с. 62)

Розділ містить тільки одне ім'я. Вище, у розділі 242, ми вже бачили запис роду Олексичів, і в ньому – ім'я Григорія (242-1). Чи не він знову вписаний тут?

503. Костянтина з Києва (с. 62)

Ще один розділ з одним тільки іменем.

504. З Сенчі (с. 62)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Андрія* (5).

505. Рід пані Мокієвської (с. 62)

Василя, Павла, Ісидора, Анну.

Родом Мокієвських цікавився Володимир Кривошея, досліджуючи родинні зв'язки гетьмана Івана Мазепи.

Для уявлення про загальну ситуацію відзначимо, що роду Мокієвських немає в довіднику Несецького (так само, як і Мазеп); також немає ні того, ані другого роду в реєстрі Білоцерківського полка 1649 року.

Першу звістку про синів Якова Мокієвського – Михайла, Івана, Антона, Степана – маємо у 1654 р., коли вони присягнули московському царю як білоцерківські шляхтичі [*Кривошея В.В.* Генеалогія українського козацтва : Білоцерківський полк. – К. : Стилос, 2002 р., с. 96 – 97]. З тієї ж присяги ми довідуємось і про Степана Мазепу (батька гетьмана), рід якого записаний до ВС трохи нижче (розділ 543).

Але цих Мокієвських ми не бачимо у ВС. Цікавіше для нашої теми виглядає запис Констанції-Євдокії Бобривикович Василевої Мокієвської, черниці Печерського монастиря, від 26 травня 1666 р., яким вона передала І. С. Мазепі свій маєток Вільшанка-Шавулина [*Кривошея В.В.* Генеалогія… с. 98, на жаль, без посилання на першоджерело].

Цілком може бути, що вона була дружиною «нашого» Василя (505-1) і зробила свій запис з нагоди його смерті. За моїми міркуваннями, цей запис внесено до ВС у тому ж 1666 р. Чисто гіпотетично можна думати, що й її постриження у черниці, і передача маєтку також зумовлені смертю чоловіка.

В цілому можна сказати, що інтерпретація даного розділу ВС потребує додаткових зусиль.

Пізніше, в 1690 р., до ВС було записано рід Єфросинії Мокієвської з Переяслава (розділ 1346); але як переяславські Мокієвські пов'язані (чи не пов'язані?) з білоцерківськими – поки що невідомо.

506. З Бершаді (с. 62)

Ієрея Григорія, Агафію убиту, Іоана.

507. З монастиря Ладинського (с. 62)

Схимницю Анну, Єрмолая, Марію, інокиню Мамелфу.

Ладанський монастир відомий у Прилуцькому районі Чернігівської області.

508. Рід отця Якова, священика Іваницького, і сина його Нестора (с. 62)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Афанасія* (8), *мл Меланію* (9). Іваниця, я думаю – село в сучасному Ічнянському районі Чернігівської області.

509. З Острога Андрія Савича – дзвін дав на Печ[ерський монастир] (с. 62)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

510. Рід пані Котковської (с. 62)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Католицький шляхетський рід Котковських – досить численний і відомий з 15 ст. [*Бонецький-2*, 11, 379 – 384]. Особливих зв'язків його з Україною не видно; мабуть у ВС записані якісь інші Котковські.

511. Рід інока Герасима, підеконома Печерського (с. 62)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Агрипину* (4), *інокиню Єлизавету* (5).

512. Рід Іоана Афанасовича з Копиля (с. 62)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Копиль – місто у сучасній Мінській області Білорусії.

513. З Горошків (с. 62)

Катерину, Максима.

Горошки – нині містечко Хорошів у Житомирській області.

514. З Бобрувська (с. 62)

(1) Мартина, Харитона.

(2) Інока Пахомія, на ветхому домі преставившогося.

Географічна назва в заголовку – думаю, Бобруйськ в Білорусії. Думаю також, що інок Пахомій – не з Бобруйська, а з Печерського монастиря.

515. Рід з Дону козака Михайла Чеглікова (с. 62)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. На тлі повної відсутності записів запорозьких козаків рід донського козака досить помітний!

516. Сербинової (с. 62)

Інокиню Єлизавету, інока Петра.

517. Рід Йосифа Никитина сина з Єльця з Москви (с. 62)

23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Афанасія* (17). Єлець – місто в сучасній Липецькій області Росії. Назва *Москва* в даному випадку позначає Російську державу.

518. Рід Самуїла Зротовського (с. 62)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Прізвище *Зротовський* відоме в Україні й нині.

519. Посол московський дворянин царський – рід Іларіона Дмитровича Лопухина (с. 62)

Олену, **Луппа** (!), Григорія, Іларіона, Анну, Іоана.

Іларіон Дмитрович Лопухин (кін. 16 ст. – 1671) був царським послом в Україні в 1651, 1653, 1657, 1659 роках. Як то постійно буває у ВС із записами відомих людей – ми не бачимо в тексті ВС відомих з історії імен їх родичів, а бачимо тільки такі імена, котрих не знає історія.

520. Року АХНА [1651] (с. 62)

Інока Пафнутія, ієродиякона Варлаама, інока Пимена, Тетяну, Андрія, Тетяну.

521. Рід Олексія Мелетієва Козлищева з Ярославля Поволзького (с. 62)

Никифора.

Єдине ім'я, котре Олексій вписав – не є іменем його батька, як то ми не раз бачили вище. Уточнення *Поволзький* при назві Ярославля показує нам, що Ярослав без визначень у ВС – це місто в Галичині.

522. Рід ієродиякона Йосифа Кониського з Густині (с. 62)

Тихона, Євдокію.

В заголовку маємо вказівку на Густинський монастир біля Прилук.

523. Рід пана Андрія Ходики, війта Київського (с. 62)

Федора, Йосифа, Андрія, Лук'яна.

Андрій Ходика († після 1651) відомий з 1630 р., був київським війтом у 1644 – 1649 р., його батько Федір – у 1613 – 1625 рр. (з перервою).

Йосиф Ходика був сином Федора, братом Андрія, відомий від 1620-х років, помер у 1641 р.

Імені Лук'яна не видно ані серед братів Федора (їх звали Василь та Йов), ані серед його дітей (окрім названих у ВС Йосифа та Андрія були ще Іван, Марія, Анна). Федором звали також сина Василя Ходики, отже, брата у других «нашого»

Андрія [*Білоус Н.* Привілей на шляхетствокиянам Ходикам-Кобизевичам 1589 р. – Сфрагістичний щорічник (К.), 2012 р., вип. 2, с. 93 – 98].

Зовсім інакше подані родинні зв'язки Ходик у Бонецького [Бонецький-2, 3, 36].

524. Обивательки тутешньої Гловацької (с. 63)

Василя, Анну, Марію.

525. Рід пана Кирила Мефедовича, війта Київського (с. 63)

Самуїла, Кирила, Данила, Іоана, Євдокію, Ірину.

Кирил Мефедович був київським війтом у 1570 – 1584 рр. Знову не бачимо в записі імені Мефодія – Кирилового батька.

526. Рід бурмистрової з Києва (с. 63)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Марію* (6), *мл Євгенію* (7), *младенця Андрія* (8), *младенця Михайла* (9), *інокиню Варвару* (19).

527. З Глухова (с. 63)

Федора, Євдокію, Євдокію, Мартина.

528. Рід монаха Арсенія Крулецького (с. 63)

(1) 22 імені чоловіків і жінок впереміш.

(2) Схимницю Марію, схимницю Анастасію, ієромонаха Антонія, монаха Антонія, монаха Ігнатія, інокиню Євпраксію, інокиню Таїсію, інокиню Євпраксію, Марію.

529. Рід пана Афендика (с. 63)

9 імен чоловіків і жінок впереміш. Маємо деякі історичні відомості про рід Афендиків, котрі в середині 17 ст. були львівськими міщанами. Цих даних недостатньо для прочитання поминального запису ВС.

530. Рід монаха Ієрофея, послушника Печерського (с. 63)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

531. Рід пана Івана Демковича Креховецького, писаря Сіверського (с. 63)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієрея Іоана* (2), *ієрея Тимофія* (3). Останні 4 імені дописані пізніше. Про цього Івана Демковича Креховецького маємо відомості з 1648 – 1668 рр., він був старшиною у Війську Запорізькому, виконував дипломатичні доручення. Іменування його «писарем сіверським», я думаю, стосується перебування його на посаді полкового писаря

у Новгородському полку, котрий існував недовгий час у 1653 – 1654 рр. з центром у Новгороді-Сіверському. Цей епізод його біографії, здається, не відбитий в інших джерелах.

532. Рід монаха Мартініана, паламаря Печерського (с. 63)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Кіпріана* (1), *інокиню* ***Тавифу*** (3), *інокиню* ***Софронію*** (4), *младенця Стефана* (6), *мл Анну* (7).

533. З Переяслава (с. 63)

Ієрея Кирила, Федора.

534. З Києва (с. 63)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

535. Року АХНВ [1652] (с. 63)

місяця августа божим попущенням гріх наших ради інших бысть мор в обителі Свято-Печерській і преставившихся братій святих імена зде во воспоминание вечное вписахом:

(1) **Ієромонахів**: Парфенія, Олександра, Нафана, Валеріана, Ієзекиїла, Антонія.

(2) **Ієродиякони**: Венедикта, **Серафіона** (!), Ієроніма, Макарія, Сильвестра.

(3) **Схимонахи**: Іларіона, Омеляна.

(4) **Монахи**: Ясона, Єфимія, Мефодія, Терентія, Антонія, Митрофана, Йосифа, Спиридона, Ієремію, Кіпріана, Мартініана, Нифонта, Климентія, Анастасія, Кирила, Іоїля, **Тивуртина** (!), Данила, Варлаама, Вавилу, Симеона, Олексія, Григорія, Лазаря, Ісакія, Досифея, Алімпія, Геронтія, Максима, Мелетія, Варлаама, Ананію.

(5) **Рясофорники**: Григорія, Ананію, Макарія, Йосифа, Порфирія, Федора, Варфоломея, Василя.

(6) **Священики світські**: ієрея Федора, Стефана, Андрія, Михайла, Йосифа.

(7) **Послушники світські**: Якова, Самуїла, Кирила, Петра, Іллю, Олексія, Іоана, Павла, Андрія, Михайла, Іоана, Станіслава, Іоана, Романа, мл Василя (!), Севастьяна, Ісакія, Григорія, Афанасія, Самуїла, Филипа, Лук'яна, Саву, Якова, Михайла, Максима, Афанасія, Самуїла, Григорія, Іоана, Герасима, Марка, Федора, Лаврентія, Климентія, Іоана, Федора, Стефана, Федора, Омеляна, Федора, Костантія (!), Петра, Афанасія, Петра, Олексія, Романа, (*Андрія, Іоана* – дописані пізніше).

Даний розділ чітко структуровано за чинами духовної ієрархії – від вищих до нижчих. можна думати, що під час епідемії у лаврі записували імена померлих, а

пізніше упорядкували ці записи і внесли до синодика. Про цю епідемію згадав Павло Халебський:

> Два года тому назад в этом монастыре было около пятисот монахов, но в упомянутую моровую язву из них умерло до трехсот а осталось теперь двести. [Путешествие антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века, описанное его сыном, архидиаконом Павлом Алеппским. Выпуск 2 (От Днестра до Москвы) // Чтения в обществе истории и древностей российских, 1897 г., кн. 4, с. 44.]

Павло Халебський відвідав Києво-Печерську лавру наприкінці червня – на початку липня 1654 р., і його запис зроблено по свіжих слідах події. Всього до ВС записано 107 імен, так що оцінка Павла (померло до 300 ченців) не здається надто перебільшеною.

536. Монахів (с. 63)

Давида, Доментіана.

537. З Переяслава Анни Юсчихи (с. 63)

Софронія, Пелагею, Анну.

538. У той же мор преставившихся інокинь в монастирі Печерському дівочому (с. 63 – 64)

(1) **Схимниці**: Макарію, Анну, Макарію, Анастасію.

(2) **Інокині**: Олімпіаду, Анну, василису, Єфросинію, Магдалину, Ангелину, Олександру, Магдалину, Феклу, Євпраксію, Анастасію, **Феоктисту**, Магдалину, **Софронію**, **Паїсію**, Варвару, **Анфію**, **Мартіану**, Єфросинію, Софію, Февронію, **Єлевферію**, **Мелетію**, Феодосію, Марфу, Євгенію, Олександру, Минодору, Меланію, Пахомію, Катерину, Олімпіаду, **Геласію**, Митродору, (*Анну,* ***Мамврикію*** – вписані пізніше), Єфросинію, Ангелину, **Феофану**, Митродору, Єлизавету, **Єлевферію**, Феодотію (!), **Патрикію**, **Анфію**, Матрону, Євпраксію, Марфу, Марфу, Магдалину, Меланію, Матрону, **Євагрію**, Єфросинію, **Анфинодору**, Євфимію, **Євксентію**, **Мелетію**, Ангелину.

(3) **Послушниці мирські**: Меланію, Анну, Матрону, Анну, Анастасію, Олену, Параскевію, Євфимію, Марію, Марію, Василису, Агафію, Агафію, Феодосію, Олену, Євфимію, Марію, Євфимію, Феодотію (!), Олену, Євфимію, Марію, Євфимію, Феодотію (!), Анну,, Олену, Марію, Анну, Марину, Анастасію, Анну, Меланію, Марію, Парасковію, Катерину, Анну, Пелагею, Марію, Анастасію, Софію, Анну, Христину.

(4) (*Ієромонаха Варнаву* – вписано пізніше).

Виділено імена, які ми звикли бачити чоловічими, не жіночими. Вище я висловлював припущення, що розділи 379 та 489 містять записи жертв епідемії 1652

року. Разом в усіх цих розділах маємо імена 160 черниць, що може дати нам поняття про загальну чисельність черниць печерського жіночого монастиря.

539. Рід пана Йосифа Глуха, полковника Війська його царської величності запорозького Уманського (с. 64)

16 імен чоловіків і жінок впереміш. Йосип Глух був уманським полковником від 1648 року до самої смерті в 1655 р. Згадка про царя в заголовку показує, що запис зроблено не раніше січня 1654 р. Серед імен для поминання немає самого Йосипа, тому можна думати, що запис зроблено ще за його життя.

540. Рід Андрія […]новича з Кремеч[…] (с. 64)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останні три вписані пізніше.

541. Рід панів Літинських (с. 64)

Схимонаха Мефодія, інокиню Єлизавету, інокиню **Петронію**, інокиню Митродору.

Про панів Літинських з Волині маємо деякі відомості від 2 пол. 16 ст. [*Бонецький-2*, 14, 390 – 391], ченців серед них не видно.

542. Зі столиці Колчицьких (с. 64)

Стефана, Федора, Стефана, Іоана.

Замість Колчицьких Бонецький пропонував дивитись Кульчицьких (з-під Самбора) [*Бонецький-2*, 13, 135 і далі], але потрібних нам імен там не видно.

543. Рід пана Стефана Мазепи, підстарости Білоцерківського (с. 64)

Михайла, Василя, Віктора, Анну.

Думаю, що маємо запис батька гетьмана Івана Степановича Мазепи – Стефана Мазепи, відомого у 1639 – 1663 роках. Серед його предків був і Михайло, згаданий у 1572 р. – його вважають батьком або дідом Степана (останнє з огляду на хронологію правдоподібніше). Про те, що він був білоцерківським підстаростою (отже, службовцем польської адміністрації), дослідники не згадують, натомість вказують, що принаймні від січня 1654 р. він був білоцерківським отаманом (чиновником козацької адміністрації). Можливо, для писаря ВС це було те ж саме.

Київського міщанина Васька Мазупина, згаданого в 1552 р., вважають братом Михайла Мазепи [*Павленко С.* Родовід гетьмана І. Мазепи. – Сіверянський літопис, 2007 р., № 5, с. 57 – 70]. Інших імен з ВС у зв’язку з родоводом Мазеп не згадують.

Маємо також згадку про Мирона Мазепу – козака Білоцерківського полка в 1649 р. [Реєстр Війська Запорозького 1649 року. – К. : Наукова думка, 1995 р., с. 177].

544. З Обояня города (с. 64)

Якова.

Обоянь – місто в сучасній Курській області Росії.

545. Рід Григоріїв з Корсина (с. 64)

64 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Воцу**(4), **Сахна** (8). Корсин, згаданий в заголовку – думаю, село Корсині на Волині, в сучасному Рожищенському районі.

546. Рід Богдана Мискевича з Глуська (с. 64)

24 імені чоловіків і жінок впереміш. Глуськ – містечко в сучасній Могилівській області Білорусії.

547. Рід ієрея Василя верхо-київського (с. 64)

Ієрея Симеона, Анастасію, Макарія, Одарію.

Київським без додаткових визначень тоді називали жителя Подолу, уточнення «з верхнього Києва» – істотне.

548. Рід Іоана Устимовича зі Смоленська (с. 64)

Устина, Сергія, Ірину.

549. Рід Тимофія Івановича (с. 64)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

550. Рід ієромонаха Кирила, блюстителя святої печери, а родом з Немирова, року AXHS [1656] (с. 64)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Кирила* (3), *ієрея Василя* (4). З якого Немирова – львівського чи вінницького – був родом Кирил, вирішити не можна.

Розділи 551 – 600

551. Рід ієромонаха Сави Масловича з Немирова (с. 65)

12 імен, з них тільки одне жіноче. Відзначаємо *ієромонаха Саву* (3), *ієрея Іллю* (6), *ієрея Іоана* (7), *ієрея Василя* (8).

552. Рід Михайла Кльованця з Вінниці (с. 65)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, останнє дописано пізніше.

553. Рід інокині Меланії, пономарки Печерської (с. 65)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієродиякона Захарію* (14).

554. З Чорногородки (с. 65)

Михайла.

Чорногородка – село в сучасному Макарівському районі Київської області.

555. Рід Дмитра Бабинця з Кричева (с. 65)

17 імен чоловіків і жінок впереміш. Кричів – місто у Могилівській області Білорусії.

556. Се поминання Христини з паненського монастиря Печерського (с. 65)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

557. З того ж (с. 65)

Анну.

558. Се поминання раба божого Єфрема Чудика (с. 65)

2 імені чоловіків, після них – 4 жінки.

559. Рід Єфрема Климентієвича зі Смоленська (с. 65)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Єфрема*(1). В записі бачимо ім’я самого Єфрема, а не бачимо його батька Климентія.

560. Рід Прокопа Авдієвича зі Смоленська (с. 65)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Прокопія*(1). Так само не бачимо в записі Прокопового батька – Авдія.

561. Се поминання з Києва (с. 65)

Параскевію, Ірину, Ірину.

562. Рід Карпа зі Смоленська (с. 65)

Карпа, Софію.

563. Рід Павла Шиковського зі Смоленська (с. 65)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Каліста* (5).

564. Рід госпожи Євпраксії Виноградівни, інокині святої обителі Печерської (с. 65)

(1) 24 імені чоловіків і жінок впереміш.

(2) Інокиню Феодосію, іноку Марфу, іноку Євгенію, інокиню Олександру, іноку Мавру, Пелагею, інокиню Феоктисту, (*іноку Феодосію, схимницю Єфросинію* – дописані пізніше).

565. Се поминання Агафії з Берега (с. 65)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Чи назва означає область на Закарпатті, чи село в Дубенському районі Рівненської області – вирішити важко.

566. Се поминання з Лебедина Онуфрія (с. 65)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Йдеться про Лебедин черкаський, чи сумський? Скоріше черкаський, бо сумський був тільки заснований в 1652 році.

567. З Києва (с. 65)

Іоана, Марію.

568. Рід інокині Макарії, крилошанки Печерського монастиря паненського (с. 65)

Інокиню Макарію, Якова, Софію, інокиню Євникію, Нестора.

569. Рід Євники (с. 65)

Євгенію, інокиню Устину, **Феофану**, **Софронію**.

570. Рід Патрикії (с. 65)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню* ***Патрикію*** (1), *схимницю Софію* (4), *інокиню Агафію* (5), *схимницю* ***Дорофею*** (8). Думаю, можна не сумніватись, що й розділи 569 – 570 також стосуються Печерського жіночого монастиря.

571. З Опішного рід Параскеви (с. 66)

Гаврила, Устимію, Іоана.

572. З містечка (с. 66)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Містечко без додаткового означення – мабуть, Печерське?

573. Рід панни Феодосії Солтанівни, ігумені святої обителі Печерської (с. 66)

36 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Феодосію* (1), *схимницю Марфу* (15), *схимницю Анастасію* (16), *інокиню Марфу* (17), *іноку Домникію* (18), *іноку Ангелину* (32), *іноку Олександру*(33), *іноку Магдалину* (34), *іноку Феклу* (35), *іноку Анну* (36).

Про рід Солтанів у Великому князівстві Литовському маємо деякі відомості, в тому числі й за середину 17 ст. [*Несецький*, 8, 457 – 458], але не настільки докладні, щоб можна було щось зміркувати про походження «нашої» Феодосії. Те саме стосується й Печерського монастиря – до переліку його ігумень наука поки що не дійшла.

574. Це поминання Катерини Редчихи Іванихи з Вишнівця (с. 66)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

575. Рід інокині Євфимії війтової Печерської (с. 66)

77 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Євфимію* (2), *младенця Іоана* (18), *ієрея Никиту* (54), *младенця Власа*(65), *інокиню Марію* (76).

576. З Козельця АХ[…] [16…] (с. 66)

Марію, Марію.

577. З Воробюв (с. 66)

Романа, Ірину.

На Полтавщині є два села Горобії, може, тут згадано котресь із них.

578. З Баришполя (с. 66)

Михайла, Вассу, Марію.

579. Рід інокині Євгенії Рашкової (с. 66)

(1) 38 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Євгенію* (1), *інокиню Агафію* (20), *монаха Артемія* (34).

(2 – дописані пізніше) 15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Онисифору*** (1), *іноку Мамелфу* (3), *іноку Марфу*(4), *іноку Таїсію* (5), *ієромонаха Іоана* (15).

580. Се поминання Агапії, обивательки тутейшої (с. 66)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

581. Рід монаха Ісайї, Печерного послушника, і його сестер інокинь Агафії й Панкратії (с. 66)

(1) 28 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Іринію** (5, 6), *інокиню Анастасію* (8), *іноку* ***Хрисанфу*** (9), *монаха Ісайю*(26), *інокиню Агафію* (27), *іноку Панкратію* (28).

(2) 9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Михайла* (1).

(3 – дописані пізніше) 7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *священноієрея Григорія* (1).

582. Рід Ціхона з Могилева (с. 66)

17 імен чоловіків і жінок впереміш.

583. З містечка Печерського (с. 67)

Семена, Марію, Феодору.

584. Упис родителей його милості пана Григорія Гуляницького, полковника Ніжинського (с. 67)

50 імен чоловіків і жінок впереміш, з яких останніх 3 імені – *Кузьму*(48), *Григорія* (49), *Анну* (50) дописані пізніше. Григорій Гуляницькийбув ніжинським полковником в 1655 – 1659 рр., і в цей час, мабуть, було зроблено запис. Його дружину звали Анна, і можливо, що саме вона записана на останньому, 50-у місці (серед імен, приписаних пізніше), а сам Григорій дописаний перед нею на 49-у місці. Григорій загинув у 1679 році, що дозволяє датувати приписку часом після цього року.

585. Се поминання Єрмолая Германовича, міщанина Київського (с. 67)

Германа, Акилину.

Можна думати, що це імена батьків Єрмолая.

586. З Рубешева (с. 67)

Іоана, Марію, Прокопія, Анну.

Назву містечка записували з усної мови, думаю, це Грубешів.

587. З Києва (с. 67)

Ірину.

588. Филимона… (с. 67)

Филимона, Христину.

589. С Скитку Анни стариці (с. 67)

Василя, Марію, Павла.

Що за місцевість Скиток – не знаю. Хіба Липовий Скиток біля Василькова, але монастир там засновано допіру на початку 18 ст.

590. Поминання Дворничино (с. 67)

Федора, Климентія, Агапію, Агапію.

591. Поминання Євдокії з Білої Церкви (с. 67)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

592. З Пінська рід Василя Суличича (с. 67)

Василя, Федора, Ксенія (!), младенця Михайла.

593. Се поминання стариці Євдокії от огород (с. 67)

Стефана, Ульяну, Василису, Євдокію.

594. З Могилева рід Дмитра Сопоцького (с. 67)

(1) 7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо Дмитра (1), *іноку* ***Панкратію*** (2), *іноку* ***Синклітію*** (3).

(2) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

595. Се поминання іноки Антоніди з Ладина (с. 67)

Агафію, Василя, Назарія, Христину.

Ще одна згадка про Ладанський монастир.

596. Се поминання стариці шпитальної Марії (с. 67)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *з шпиталю Марію* (8). Мабуть, маємо згадку про шпиталь Печерського жіночого монастиря.

597. Року AXHS [1656] (с. 67)

Інокиню **Поліксенію**.

Або Полуксенію (написано через ***ук***, а він у ВС постійно позначає звук -***у***-, наприклад в слові Анн***у***).

598. Рід іноки Євдокії ігумені й брата її з Мошен (с. 67)

(1) 28 імен чоловіків і жінок впереміш, часто в називному відмінку, чого раніше не зустрічалось. Можливо, писар ВС переписував з готового запису.

(2 – дописані пізніше) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

(3 – дописані пізніше) 5 імен чоловіків і жінок впереміш – всі в називному відмінку.

599. Рід Пархомія Шулга (!) з Мошен (с. 67)

29 імен чоловіків і жінок впереміш, часто в називному відмінку.

600. Упис різної кондиції людей з різних країв від року АХНЗ [1657] (с. 67 – 68)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Олену з Переяслава* (6), *Тетяну з Черкас* (8), *Агафію з Мостищ* (10), *Леонтія з Києва* (13). Мостище – назва кількох сіл в Україні, з яких найближче до Києва – на річці Ірпінь (нині у складі Гостомеля).

Можна припустити, що починаючи від цього розділу ВС продовжив писати інший писар, котрий любив робити примітки над іменами й на полях, чого раніше зовсім не було. Кожен попередні розділ починався словами «Пом'яни, господи», котрі я скрізь опускав. В 600-у розділі також є ці слова, але в наступних розділах їх немає, аж до розділу 654 – неначе наведений вище заголовок поширюється на них усіх. Слова «Пом'яни, господи» починають знову вживатись більш-менш систематично від розділу 655.

Розділи 601 – 650

601. Рід Прохора монаха (с. 68)

(1) 13 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Марину* (в 1-й позиції; *Моклаківна* – дописано на полі), *схимника Феофана* (2), *Макавея з Москви* (3).

602. Рід монаха Мардарія (с. 68)

(1) 6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Мардарія* (1).

(2) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

603. З Пінська (с. 68)

(1) 7 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 8 імен чоловіків і жінок впереміш.

604. З Єрданського (с. 68)

(1) Іноку Таїсію, Пелагею.

(2) 16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Макарія з Чернігова* (1), *Михайла з-під Сокаля* (5), *Кіпріана з Москви з Доброго* (8), *іноку* ***Феоктисту*** (10), *схимницю* ***Максимилу*** (11).

Тут для нас цікава звістка про Іорданський жіночий монастир у Києві. Село Добре біля Москви існує й нині, але історія його невідома, можливо, знайдеться і щось інше.

605. З матіра [= монастиря] Сумського (с. 68)

Ієромонаха Каліста.

Досить рання згадка про монастир у Сумах (Успенський?).

606. Обивателька Печерська (с. 68)

Олену.

607. Ієромонаха Досифея (с. 68)

21 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Досифея* (1), *младенця Петра* (7), *ієрея Іоана* (15).

608. З Москви (с. 68)

Андрія, Марію, Оксена (!), Тихона.

609. Зі Стрия (с. 68)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Наталю* (1).

610. З Смолниці (с. 68)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Село Смольниця є в Білорусії, а в Україні є два села *Смільниця* у Старосамбірському районі Львівській області. Думаю, тут згадано одне з них.

611. З Орші (с. 68)

Федора, Афанасія, Оксимію (!).

612. Никодима з Верховки (с. 68)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Никодима* (1), *младенця Олексія* (5). Є кілька сіл Верховка в Україні та Білорусії.

613. [Запис] іноки Авксентії (с. 68)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Авксентію*** (1), *ієрея Василя* (4).

614. Юрко (с. 68)

Монаха Генадія, іноку Ангелину, іноку Євфросинію, Євфимію.

615. З Чернігова (с. 68)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

616. Іноку Макрину… (с. 68)

Іноку Макрину, Григорія, Анну.

617. З Флора (с. 68)

Іноку Агафію, Катерину, Андрія, Катерину.

Чи не маємо тут згадку про Флорівський жіночий монастир на Подолі?

618. З Турова (с. 68)

Лук'яна, Никиту, Захарію.

619. З нового скиту (с. 68)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Григорія* (1). Що за новий скит – мені неясно. Оскільки немає додаткових пояснень слід думати, що йдеться про про скит поблизу Києва, відомий у Печерському монастирі. Китаївський, чи Голосіївський?

620. З Москви, з Далгайлова (с. 68)

Михайла, Устинію.

Далгайлово – думаю, зіпсована при записуванні з уст назва Дорогомилово.

621. З Михайлівського (с. 68 – 69)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Таїсію* (1), *монаха Самуїла* (5). Безсумнівно, йдеться про Михайлівський Золотоверхий монастир.

622. З Охтирки (с. 69)

Агрипину, Якова.

623. З Ніжина (с. 69)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

624. Шпитальной (с. 69)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Євникію* (3). Думаю, йдеться про шпиталь Печерського монастиря – чоловічого або жіночого.

625. Герасим Вел[икий?] (с. 69)

Монаха Герасима, Григорія, Марію.

626. Іоан Трущенко з Білої Церкви (с. 69)

Іоана, Анну, Василя.

627. Маріамії черниці вінницької (с. 69)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Маріамію*** (1), **Петронію** (3). Запис цінний згадкою про жіночий монастир у Вінниці чи десь поблизу.

628. Магдалини Єрда[нського монастиря] (с. 69)

Іноку Магдалину, Олексія.

Цінна згадка про Іорданський монастир в Києві.

629. Іони (с. 69)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Прокопія* (1).

630. З Москви (с. 69)

Лук'яна, Власія, Єрмолая, Тетяну, Василя, Герасима.

631. З Флора (с. 69)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Митродору* (1). Ще згадка про Флорівський монастир.

632. Марфу Гуле[г] (с. 69)

(1) 7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Марфу* (1).

(2) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

633. З Києва (с. 69)

Ісидора.

634. З Новгорода (с. 69)

Лаврентія.

635. З Ніжина (с. 69)

Григорія.

636. З Курська (с. 69)

(1) Ульяну схимницю.
(2) Євфросина, Устимію, **Вереміану**, Максима, Марію.

637. З Переяслава (с. 69)

(1) Євдокію, Лаврентія, Мартина, Марію.
(2) Іоану, Пелагею іноку.

638. Макош (с. 69)

(1) Євфросинію, Надежду.
(2) Саву, Якова, Марію, Євфросинію.
(3) Ієрея Артемія, Євдокію, ієрея Кондратія (*священик Спаський*– приписано на полі), Домникію, ієрея Олексія, Марію, Магдалину, Марію, Дмитра, Якова.
(4) Юстину, Іоана, Тетяну.

Макош – може означати містечко Макошине в сучасній Чернігівській області. Священик Спаський, думаю, – з церкви Спаса на Берестові поруч з Печерським монастирем.

639. Москалі (с. 69)

Іоана, Никиту, Марію.

640. Домашневські (с. 69)

Григорія, Євгенію – ктиторів почаївських.

У Польщі відомі два роди Домашевських, обидва католицькі [*Бонецький-2*, 4, 370 – 373]. «Наші» православні Домашевські, ктитори Почаївського монастиря – якісь родичі Федора та Єви Домашевських, ктиторів Почаївського монастиря у 1649 р. Звичайно, може бути, що ці два набори імен позначають тих самих осіб, але це питання потребує спеціального вивчення.

641. Ієрея Григорія… (с. 69)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Григорія* (1), *ієрея Семена* (2), *ієрея Іоана* (3), *ієрея Павла* (4), *ієромонаха Пахомія* (5), *ієромонаха Гедеона* (6), *монаха Пахомія* (7), *ієромонахов Флавіана й*

Гаврилія (! 8 – 9), *інокинь Сусанну й Мелетію* (10 – 11). Запис упорядкований – спочатку йдуть духовні особи, потім – нетитуловані.

642. З Москви (с. 69)

Ієрея Григорія, ієрея Сидора, монаха Якова, Євдокії (!).

643. З Нових Млинів (с. 69)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. У Чернігівській області є два селаз такою назвою, із них те, що в сучасному Борзнянському, районі, значно більше відоме. Думаю, тут згадано саме воно.

644. З Києва (с. 69)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

645. З Козельця (с. 69 – 70)

(1) Кіпріана, Євфимію, Михайла, Меланію.
(2) Андрія, Агафію, Євфимію, Кіндрата, Данила, Романа.
(3) Євдокію, ієрея Антонія, Євдокію, Ірину, Марію, Євфимію.
(4) Зиновію, Кузьму (*з Коростишова* – приписано на полі).
(5) Вассу, Феодору (*з Василькова* – приписано на полі).
(6) Стефана, Ірину, Марію, Олену, Євдокію, Єнгелина (! *АХОВ*[1672] – приписано на полі)
(7) Петра (*з Василькова АХОГ* [1673] – приписано на полі).
(8) Анну, Іоана, Прокопія, Акилину.
(9) Інок [інокинь?] Олександру, **Мелетію**, Євдокію, Марину.
(10) Тимофія, Євдокію, Данила, Данила, Афанасія.

646. Рід Филипа з-під Львова [з] Миколаєва міста (с. 70)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

647. Рід Федора Муличенка з села Туринки (с. 70)

(1) Іоана, Ірину, Дем'яна, Федора, Тимофія, Марія (!).
(2) Ієрея Василя, Федора, Ірину, Катерину, Іоана, Тетяну.

Туринка – село в Галичині, нині у Жовківському районі Львівської області.

648. Рід Настаси сомелой, стариці шпитальної (с. 70)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Ще згадка про шпиталь! *Сомелой*– думаю, треба читати *зі Сміли* або *зі Смілого*. Шпиталь Сміловський згадано ще раз нижче (1375-1-21), містечка біля Ромен.

649. Рід Пелагеї Прокопової (с. 70)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

650. З Народич АХОГ [1673] (с. 70)

Христофора, Анну.

Розділи 651 – 700

651. З Мошен (с. 70)

(1) Параскевію.
(2) Семена, **Любов**.

652. З Коблича (с. 70)

Конона, Петра, Якова, Григорія.

Коблич – я думаю, сучасне село Кіблич у Гайсинському районі Вінницької області.

653. З Ходосівки (с. 70)

Агафію, Марію.

Ходосівка – село біля Києва, у Києво-Святошинському районі.

654. З Козельця (с. 70)

(1) Євфимію, Єву.
(2) Іоана, Домникію, Олену.

655. Се поминання раба божого Адама Стацкієвича з Литви з повіту Слонімського (с. 70)

Адама, Данила, Костянтина, і всіх сродників його. Олену, Андрія.

Роду Стацкевичів у Несецького немає, а про відомості рід Стеткевичів уже розглядались вище (розділ 76). Зв'язків роду Стеткевичів зі Слонімом не видно, мабуть, У ВС записано якийсь окремий рід.

Треба відзначити, що з цього розділу систематично починає вживатись в заголовках формула «Се поминання», котре витіснило формулу «Рід такого-то», котра вживалась у ВС раніше. Можливо, тут почав працювати новий писар.

656. З містечка Печерського (с. 70)

Власія, Пелагею.

657. Се поминання раби божої Анни Василихи Салтанихи, мешкаючої на Полику під Печерським (с. 70)

Дем'яна, Авдія, Марію, Василя, Ірину, Анну.

Що за місцевість *Полик* – повинні сказати києвознавці. Мабуть, на березі Дніпра під Печерським монастирем?

658. Се поминання раби божої Анни Федорівни Григорієвої з Преварки (с. 70)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. *Преварка* – варіант назви Пріорка, нині місцевість в складі Києва.

659. Се поминання інокині Матрони (с. 70)

Євстафія, Євдокія, інокиню Матрону, Трохима.

660. Се поминання раба божого Давида Івановича, міщанина Київського (с. 70)

Іоана, Катерину, Меланію, Давида.

661. Рід ієромонаха Парфенія монастиря Межигірського (с. 70)

(1) Леонтія, Парасковію.
(2) Стефана, Агафію (дописані пізніше).

662. Се поминання раба божого Діонісія Дмитровича, міщанина Київського (с. 70)

(1) Діонісія, Марію.
(2) Мартина, Марію, Дмитра, Євдокію (дописані пізніше).

663. Се поминання раба божого Іоана Буки з Котельви (с. 70)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

664. Правденки + Василевичі. Се поминання Андрія і Федора з Кролевця (с. 70 – 71)

(1) 62 імені чоловіків і жінок впереміш.

(2) Мл Парасковію, младенця Омеляна, мл Агафію, младенця Іоакима, Григорія, младенця Якова, Параскевію, мл Євдокію, мл Пелагею, младенця Григорія.

Оце вперше бачимо новий принцип упорядкування запису – спочатку дорослі, потім немовлята.

665. Се поминання Євтихія Дмитровича Саворовського (с. 71)

(1) 10 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Ще 10 імен чоловіків і жінок впереміш – дописані пізніше.

666. Се поминання Петра Костевича з Замостя (с. 71)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

667. Се поминання Марії, обивательки Печерської (с. 71)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

668. Шпитальну монастиря Печерського (с. 71)

Інокиню Матрону.

669. Се поминання Якова Солодовника з Березної, міста Задніпра (с. 71)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

670. Се поминання раба божого Григорія Омеляненка, кравця з Болуня з-під Слуцька з Литви (с. 71)

24 імені чоловіків і жінок впереміш. Села Болунь я біля Слуцька не знайшов.

671. Се поминання раби божої Агафії Панкратієвої Бородинчикової, міщанки Київської (с. 71)

Панкратія, Ірину.

672. Се поминання з Кролевця Григорія, Якова (с. 71)

Григорія, Феодору, Якова, Євдокію.

673. Се поминання раба божого Євстафія Гоголя, гетьмана Війська Запорозького (с. 71)

Євстафія, Уляну, Андрія, Тетяну, Андрія, Анастасію, Віру, Анну.

Євстафій Гоголь відомий з 1648 р., був наказним гетьманом в 1675 – 1679 рр., помер у 1679 р. Можна думати, що Євстафій, поставлений на першому місці – це сам гетьман, а не його син (теж Євстафій – Остап). Його дружину звали Ірина (її у ВС ми не бачимо), серед його дітей відома Анастасія – чи вона згадана у ВС, неясно. Імен його батьків ми не знаємо.

Для розуміння політичної спрямованості цього запису слід зауважити, що Гоголь був призначений на гетьмана польським королем (Яном Собеським), і внесення його імені до ВС свідчить про намір печерських ченців «упасти до ніг» польського короля.

674. З Єлен (?) (с. 71)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Андрія* (в 9-й позиції). Недописану географічну назву в заголовку важко розібрати.

675. З Ладина (с. 71)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

676. Рід інокині Магдалини Вовківської з монастиря паненського Печерського (с. 71)

(1) 15 жінок і чоловіків, серед яких відзначаємо *іноку Олімпіаду* (1), *схимницю Агрипину* (2), *іноку Магдалину* (3), *іноку Ангелину* (4), *іноку Олександру* (5), *младенця Іоана* (15). Блок упорядковано: черниці – нетитуловані імена (дорослих) – немовля.

(2) 14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), *інока Герасима* (2), *іноку Агафію* (3), *схимницю Домникію* (6), *іноку Наталю* (7), *монаха Варфоломія* (11), *младенця Іллю* (12), *младенця Іоана* (13), *младенця Василя* (14)

(3) 11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню* ***Памфилію*** (6), **Любов** (11).

677. Се поминання раби божої інокині Жротовської Меланії (с. 71)

Костянтина, Данила, Василя, Євстафія.

Можливо, *Зротовської*? Таке прізвище зазначено вище, в розділі 518.

678. Рід пана Корнія, війта Стародубського, і подружжя його Агрипину (!) (с. 71)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

679. З Києва (с. 72)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

680. Івана з Мошен (с. 72)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

681. З Безняков (с. 72)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Назва *Безняки* невідома, можливо, Позняки – нині район Києва на лівому березі Дніпра.

682. Кирил з Нобеля з-під Пінська (с. 72)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останні 5 дописані пізніше. Нобель – село на Поліссі, нині у Зарічненському районі Рівненської області.

683. Григорій з Нобеля з-під Пінська (с. 72)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

684. З Димера (с. 72)

Феодору.

685. Іноки Олександри крамарки, іноки Печерської (с. 72)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Олександру* (6).

686. Ієрея Стефана… (с. 72)

Ієрея Стефана, Марію, Григорія, **Дамаскина**.

687. З Кричева (с. 72)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

688. Рід монаха Васіана, келаря Печерського (с. 72)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Васіана* (1), *ієрея Петра* (16).

689. Рід пана Богдана Огієнка, міщанина київського; Тихона, крамаря Печерського (с. 72)

(1) 12 імен чоловіків і жінок впереміш – слід думати, рід Огієнка.

(2) Тихона, Євфимія.

690. З Березної (с. 72)

Григорія, Феодосію, Христофора, Феодору.

691. З Теребовля (с. 72)

Євфимію, Омеляна, Тетяну.

692. Се поминання раби божої інокині Митродори Скоринянки намісниці монастиря Брагинського (с. 72)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Магдалину* (8), **Любов** (13), *інокиню* ***Тавифу*** (14), *інокиню Митродору*(15). Тут варто звернути увагу і на прізвище Скорина і на згадку про монастир у Брагині.

693. Рід ієромонаха Ісайї Мгарського, строителя печери преподобного Феодосія (с. 72)

43 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Ісайї* (! 1), *ієросхим[онаха?] Марка* (2), *інока Єфрема* (3), *інокині Олімпіади* (! 4), *ієрея Ігнатія* (5), *ієрея Симеона* (6). Запис упорядковано: духовні особи – нетитуловані імена. Розділ завершено кінцівкою: «Пом'яни господи і всіх сродників їх… Амінь» – незвично для ВС, мабуть, переписано із запису, заготованого самим Ісайєю.

694. Рід ієромонаха Іоана Стефановича, послушника лаври Печерської (с. 72)

(1) **Ієросхимонаха** Ієрофея.
(2) **Ієромонахів**: Йосифа, Родіона, Пафнутія, Іоана.
(3) **Ієрея** Костянтина.
(4) **Монахов**: Іону, Саватія, Авксентія, Стефана, Іоана, Антонія, Єрмолая, Тимофія, Никиту.
(5) **Младенця** Йосифа.
(6) **Інокинь**: Серафиму, Василису, **Феону**, Марфу, Антоніду.
(7) **Мир[ян]**: Акилину, Анну, Ірину, Марію, Анну, Тетяну, Євдокію, Єву.

Запис, я думаю, упорядковано самим Іоаном. Звертаю увагу на те, що тут вперше у ВС вжито назву *лавра*.

695. От Огородного стариць (с. 73)

Агрипину, Євдокію.

Що означає назва *Огородне* – я здогадатись не можу. Мабуть, щось близьке до Печерського монастиря, бо немає докладнішого означення.

696. Рід Феодосія Івановича, міщанина Київського (с. 73)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

697. З Чернігова (с. 73)

Євстафія, Варвару.

698. Стариця от Огород (с. 73)

Євдокії (!).

699. Олексія (с. 73)

Розділ складається з одного імені.

700. Рід Андрія з Москви, Феодосієвича (с. 73)

Андрія.

Розділи 701 – 750

701. З Погорілець (с. 73)

Федора.

Є кілька сіл з назвою Погорільці, вибрати з них не можна.

702. Се поминання Марії стариці від Огородного (с. 73)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

703. Поминання Антона Гавриловича Білого, міщанина Київського (с. 73)

18 імен чоловіків і жінок впереміш. Над заголовком цього розділу надписано:

Року АХПИ [1688] місяця ноєврія ГІ [13] преставився і тут положен у великому монастирі раб божий Антон.

Дата позначає час смерті самого Антона, не час, коли він зробив запис свого роду до ВС.

704. Се поминання раба божого священноінока Єфрема Шацького, року божого АХξѲ [1669] (с. 73)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (3). Тут дата, я думаю, позначає рік запису до ВС.

705. З містечка Печерського (с. 73)

Марію.

706. Се поминання раба божого монаха Пахомія Лоскуцького, писаря монастиря Печерського Київського (с. 73)

32 імені чоловіків і жінок впереміш.

707. Се поминання Овдотьї Уласової з Нового Поля з-під Вільська (с. 73)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку* ***Євсевію*** (10). Вільськ – село в сучасному Черняхівському районі Житомирської області.

708. Се поминання Марії Іванової Зимихи з Ічні (с. 73)

(1) 8 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 12 імен чоловіків і жінок впереміш – дописані пізніше.

Разом з цією дописскою, я думаю, зроблено й доповнення до заголовку:

Року АХПЕ [1685] Септеврія S [6] вписали інокиню монастиря Печерського [се поминання Марії Іванової Зимихи…], во інокинях Мамелфи.

Перший запис Марія зробила ще в мирському стані, а приписка фіксує час її смерті.

709. Рід чесної госпожі інокині Анастасії, бывшои гетьманової Богданової Хмельницької […] отрасяся постригла в року АХОА [1671] (с. 73)

(1) Інокиню Анастасію (в 1-й позиції), **Никифора** (2), Мартина (3), **Іоакима** (4), **Зиновія** (5), Йосифа (5), Данила (6), Іоана (7), Василя (8), Харитона (9), **Тимофія** (10), Олексія (11), младенця Семена (12), Іоана (13), Семена (14), Ірину (15), Віру (16), мл Агафію (17), Павла (18), Агафію (19), Семена (20), Антонія (21), Анну (22), Пелагею (23).

(2) Інокиню Єлизавету (1), інокиню Василису (2) (дописані пізніше).

(3) Марію (1), Феодору (2), Анну (3), Пелагею (4), Олену (5), Стефаниду (6).

З 3-м блоком неясно, чи відноситься він до запису Ганни Хмельницької, але з огляду на те, що в 1-у блоці чоловічих імен значно більше, ніж жіночих, таке можливо.

(1-1) *Анастасія* – чернече ім'я Анни Золотаренкової. Можна думати, що вона постриглася незадовго до смерті і сама уклала запис членів свого роду.

(1-2) *Никифор* – майже нема сумніву, що це Никифор Золотаренко, батько Івана, Василя та Ганни, отже, тесть Б. Хмельницького. Про нього ми не маємо незалежних звісток, але знаємо Івана *Никифоровича*Золотаренка.

(1-4) *Іоаким* – може позначати брата Ганни Сомківни, першої дружини Богдана Хмельницького – Якима Сомка (1619 – 1663).

(1-5) *Зиновій* – мабуть, сам Богдан Хмельницький (бл. 1595 – 1657).

(1-10) *Тимофій* – можливо, Тимофій Хмельницький (1632 – 1653), старший син Богдана Хмельницького.

Окрім того, в записі є багато поширених імен, котрі можуть стосуватись інших родичів гетьмана (підкреслюю, що ці відповідності більш гіпотетичні):

(1-6) *Данило* – Виговський († 1659) – зять Б. Хмельницького, чоловік його дочки Катерини.

(1-7) *Іван* – Золотаренко (? – 1655), брат Анни, отже, дівер Б. Хмельницького.

(1-8) *Василь* – Золотаренко (? – 1663), брат Анни та Івана, дівер Б. Хмельницького.

(1-18) *Павло* – Тетеря (бл. 1620 – 1670) – зять Б. Хмельницького, чоловік його дочки Катерини.

(1-22, 3-3) *Анна* – Сомківна (1608 – 1647) – перша дружина Б. Хмельницького.

(3-5) *Олена* – ще дочка Б. Хмельницького, окрема від Стефаниди? Її називають також Катериною (котра померла в 1668 р.). Бачимо, що з дочками Б. Хмельницького – повна плутанина, котра вимагає перегляду справи з нуля, з відкиданням усієї «історіографії» і опорою тільки на сучасні документальні згадки.

(3-6) *Стефанида* – донька Богдана Хмельницького (відома також як Олена). Згадки про неї маємо з 1650 – 1659 років, рік смерті невідомий.

В цілому можна думати, що тут записані родичі Б. Хмельницького, котрі померли не пізніше 1670 року.

710. Рід Антонія слюсаря з Варви (с. 74)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

711. З Києва (с. 74)

Феодорі (!).

712. Іоана… (с. 74)

Іоана, Марію.

713. Рід Каріона монаха, послушника Печерного (с. 74)

(1) 15 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Марію, Бориса, Євдокію.

714. Року АХОА [1671] місяця августа дня ЕІ [15]. Рід Митрофана Биковича, ієромонаха Печерського (с. 74)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Митрофана* (27).

715. Се поминання Феодори, обивательки тутейшої (с. 74)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

716. З Києва (с. 74)

Анну, Марію.

717. З Козельця (с. 74)

Агафію, Анну.

718. З Ніжина (с. 74)

Олену.

719. З Вишень (с. 74)

12 імен чоловіків і жінок впереміш. Географічна назва, мабуть, позначає село Вишеньки; сіл такої назви в Україні є кілька, найближче до Києва – у Бориспільському районі.

720. Се поминання раба божого Парфенія з Канева (с. 74)

Овдотію.

721. Се поминання раба божого Трохима, послушника монастирського (с. 74)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, останнім записаний сам Трохим.

722. Се поминання раби божої Анни з Києва (с. 74)

Іоана, Євфимію, Данила, Анну.

723. Рід Андрія Даниловича з Рильська (с. 74)

Данила, Євгенію, Агафію. Року АХОА [1671].

724. Рід Іларіона, диякона Печерського (с. 74)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Іларіона* (21), *інокиню* ***Анатолію*** (22).

725. Рід монаха Йосифа Григоровича, на той час на печері преподобного Антонія будучого. Року АХОА [1671] (с. 71)

11 імен чоловіків і тільки 2 – жінок, серед яких відзначаємо *ієромонаха Йосифа* (1), *ієромонаха Іларіона* (2), *схимника Кирила* (5), *схимника Афанасія* (6), *схимника Пахомія* (7), *монаха Йосифа* (13).

726. Семена Остропольський (!) (с. 74)

Розділ містить тільки одне ім’я.

727. Рід пана Іоана Домановського з повіту Пінського (с. 74)

Євдокію, Павла.

В довіднику є Домановські з Підляшшя, мабуть, католики [*Бонецький-2*, 4, 359 – 360].

728. Се поминання з Березної (с. 74)

Костянтина, Тетяну, Василя.

729. Рід священноієрея Йосифа Мужиловського, Борисоглібського пресвитера Київського (с. 74 – 75)

Ієрея Іоана, Агафію, младенця Антонія.

Маємо відомості про козацького старшину Силуяна Мужиловського(? – 1654), можливо, запис зробив якийсь його родич. Також вище (розділ 282) ми бачили запис Андрія Мужиловського. Церкву св. Бориса і Глібана Подолі зруйнували московські окупанти.

730. З Києва року АХОГ [1673] (с. 75)

Антипа, Феклу.

Оскільки після цього розділу маємо 4 записи, датовані 1672 роком (і тільки після них починаються записи, датовані 1673 роком) – слід думати, що в даті зроблена описка.

731. З Лохвиці (с. 75)

Дем'яна, Марію, Анну.

732. З Полтави (с. 75)

Інокиню Євфимію, Якова, Матрону, Іллю, Іоана.

733. З містечка [Печерського?] (с. 75)

Євфимія, Агапію, Федора, Анастасію, Петра.

734. Анастасії і Соломонії вдів (с. 75)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

735. Року АХОВ [1672]. Рід Семенихи Корноушихи, обивательки Печерської (с. 75)

Іоана, Соломонію, Власія, Овдотью.

736. Рід Ксенії Фешчихи [Федчихи?], обивательки Печерської (с. 75)

Йосифа, Акилину, Федора, Анна (!).

737. Рід Никифора Калениковича, осавула полку Пер[еяславського?] АХОВ [1672] (с. 75)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. У Генеральному слідстві про маєтності 1730 р. згадано, що в 1690 р. Никифор Каленикович був чернігівським полковим осавулом.

738. Се поминання іноки Євпраксії Мошен[ської?] (с. 75)

Афанасія, Феодору, Павла, інокиню Євпраксію.

739. Рід Лавреневої кресторізки АХОВ [1672] сеп[теврія] А [1] (с. 75)

Монаха Кіпріана, схимницю Євдокію, Марка, Пелагею, Матрону.

740. Рід Іоана Васильєва, козака донського (с. 75)

Василя, Ульяну.

741. Рід Іллі Івановича, послушника Печерного (с. 75)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Іллю* (14) – мабуть, названого у заголовку.

742. Се поминання Марії Іванової, удови зі Слуцька (с. 75)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

743. З Пухович (с. 75)

Стефаниду.

Пуховичі – назва кількох сіл в Білорусії, найбільш відоме – у Мінській області.

744. Року АХОВ [1672] місяця октоврія КГ [23] дня. Сіє поминання отець і братій, преставившихся у святій обителі цій (с. 75)

(1) Ієромонаха Сильвестра, ієромонаха Варсонофія, ієромонаха Досифея, ієромонаха Михайла, ієромонаха Афанасія, ієромонаха Євстафія, ієромонаха Йосифа, ієромонаха Климентія, ієромонаха Варлаама, ієромонаха Кирила, ієромонаха Авксентія, ієромонаха Лаврентія, монаха Ананія, монаха Макарія, монаха Дмитра, ієромонаха Серафіона, ієромонаха Іоасафа **Журавського**, ієромонаха Валеріана.

(2) Інокиню Марфу.

(3) Романа, Агрипину, Анастасію, Дем'яна.
(4) Катерину, інокиню Меланію, Анну, Романа.

745. Сіє поминання ієромонаха Паїсія, строителя пещерного (с. 75)

41 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Стефана* (19), *ієрея Йосифа* (20), *ієрея Василя* (21), *ієромонаха Йосифа*(23), *ієрея Демида* (24), *ієрея Авраама* (25), *ієрея Якова* (26), *Павла ієрея*(37), *младенця Каленика* (38).

746. Року АХОГ [1673] місяця апріля ѲІ [19]. Рід Семенихи Олени з Києва (с. 76)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

747. З Остра (с. 76)

Марію.

748. Омеляна… (с. 76)

Омеляна, Марію, Тимофія, Федора.

749. Місяця мая К [20]. Се поминання ієромонаха Афанасія Єдинця, законника Печерського (с. 76)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Николая* (9), *младенця Іоана* (10), *мл Агафію* (11), *мл Анастасію* (12), *младенця Стефана* (19).

750. З Підгорець (с. 76)

Конона, Анастасію.

Сіл з назвою Підгірці в Україні є кілька, але тут, думаю, йдеться про найближче до Києва село Обухівського району.

Розділи 751 – 800

751. Сіє поминання Прокопія Пивенка з Погару (с. 76)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

752. З Погару Данила Плешкана (с. 76)

(1) Саву, Анну.
(2) Марію, Євтихія, Акилину.

753. З Погару поминання Євтихія Плескаченка (с. 76)

Ісмаїла (!), Любов, Софронія.

Як бачимо, батька записано окремо, а сина – окремо.

754. Поминання Йосифа, послушника Печерського (с. 76)

Дмитра, Анну, Йосифа.

755. З Погару поминання Іоанової Ігольникової (с. 76)

Марка, Ірину, Карпа, Феодору.

756. Року АХОГ [1673] місяця августа Ѳ [9] з Прилуки (с. 76)

Стефан з шпиталя.

757. Петра… (с. 76)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

758. Сіє поминання Феодори Андріїхи з Борзни (с. 76)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

759. Сіє поминання Парасковії з Черкас (с. 76)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, останнє дописано пізніше.

760. Сіє поминання з Кропивної (с. 76)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

761. Сіє поминання Матрони з-під Станіславова з Вовчинця (с. 76)

Ієрея Лаврентія, Пелагею, Марію, Матрону.

Вовчинець – село, нині у складі Івано-Франківська (Станіславова).

762. Сіє поминання з Черкас Прокопія Мартиненка (с. 76)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

763. З Черкас Іоана крамаря поминання (с. 76)

Параскевію, Григорія, Анастасію.

764. З Підгорець (с. 76)

Василя.

765. Поминання стариці тутейшої Марії (с. 76)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

766. Року АХОГ [1673]. Сіє поминання Ксенії з Острога (с. 76)

11 імен чоловіків і жінок впереміш. Дату написано окремим заголовком.

767. З Баришполя Олекси прасола (с. 76)

Федора, Катерину, Михайла, Тетяну.

768. Поминання інокині Дорофеї Печерської, невесної [?] з Мозиря (с. 76 – 77)

Михайла, Парасковію, інокиню **Дорофею**, Герасима.

769. Сіє поминання Семена Острого, полковника Гадяцького (с. 77)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких немає самого Семена. Семен Остренко значився гадяцьким полковником у 1666 – 1668, 1672 роках. Тепер ми знаємо, що він жив ще у 1673 р.

770. З Підгорець (с. 77)

Ксенію, Георгія, Якова.

771. З Козельця (с. 77)

Агафію, Ірину, Кирила, Тетяну.

772. Тетяну… (с. 77)

Розділ складається з одного імені.

773. Пошевенки (с. 77)

Ігнатія, Наталю.

774. Поминання Романихи Набочихи з Безрадич (с. 77)

Романа, Тетяну, Григорія.

Безрадичі – мабуть, Старі Безрадичі в Обухівському районі біля Києва.

775. Поминання з містечка цього [Печерського] (с. 77)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

776. Пом'яни, Господи, і спаси рабів своїх (с. 77)

(1) **Ієромонахів**: Мелетія, Інокентія, Паїсія, Василя, Іоасафа, Якова, Лаврентія, Лаврентія, Митрофана, Варлаама.

(2) **Ієродияконів**: Лазаря, Віктора.

(3) **Монахів**: Парфенія, Єфрема, Мартиніана, Варфоломія, Сильвестра.

(4) **Рабів своїх**: Василя, Андрія, Антонія, Агафію, Анну, Анну, Марію, Миколу, Федора.

777. Сіє поминання Марії стариці від Огородного (с. 77)

Василя, Зиновію, Дарію, Марію.

778. Поминання інокині Печерської Євпраксії (с. 77)

17 імен чоловіків і жінок впереміш.

779. Сіє поминання інокині Ксенофонтії, ігумені Варкалабовської (с. 77)

(1) Ієромонаха Мелетія, схимницю Євфимію.

(2) **Інок Трофимію**, **Ксенофонтію**, Анисію, **Поліфронію**, **Філофею**, **Феофілію**, Євпраксію, **Іоану**, **Мелетію**, Анастасію, Євфросинію, Фотинію, Євфросинію, **Тарасію**, Мокрину, Магдалину, **Іриду**, Аполінарію.

(3) Петра, Марію, Ірину, Марію.

Другий блок виділено на підставі незвичайних жіночих імен, котрі я вважаю іменами черниць, хоча слово *інок* (інокинь) поставлено тільки перед першим іменем, всупереч звичаю ВС (раніше писар не лінувався подавати духовний титул перед кожним іменем його носія).

Баркалабово (Борколабово) – містечко у Могилівській області Білорусії, там від 1641 р. відомий Вознесенський жіночий монастир, повністю зруйнований російським окупантами в 20 ст.

780. Сіє поминання рабов (!) божия пана Олексія з Яс (с. 77)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

781. З монастиря Золотоверхого Євдокії (с. 77)

Карпа.

782. Сіє поминання із Яс землі Волоської раба божого Пантелеймона (с. 77)

Амвросія, Анну, Василя.

783. Сіє поминання з Києва Катерини (с. 77)

Романа, Катерину, Филипа, Стефаниду.

784. Іноку Магдалину з Варкалабова (с. 77)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Магдалину* (в 1-й позиції).

785. З Підгорець (с. 77)

Євфимію.

786. АХОД [1674] року. Сіє поминання з Києва (с. 77)

4 імені чоловіків, після них – 2 жінки. Дату написано окремим заголовком, мабуть, звідси почались записи 1674 р.

787. Сіє поминання раба божия Олександра Омеляновича, обивателя Печерського (с. 77)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Семена* (3), *младенця Герасима* (4), *младенця Павла* (5), *младенця Петра*(6). Запис недбалий і попав не на місце, про що зроблена приписка: «Зри лист року АХОS [1676] ест написано. Сее преступи». Цей запис ще раз повторено нижче, справді від 1676 роком, у розділі 850.

Але ця помилка писаря дозволяє нам припустити, що запис був сформований і поданий до монастиря ще в 1673 році, тільки внесення його до синодика слід було відкласти на пізніший час (до смерті Олександра?).

788. З Немирова. Рід пані Марії обивательки монастиря Печерського (с. 77 – 78)

Ієромонаха Гедеона (1), *ієромонаха Іоасафа* (2), *ієромонаха Євстратія* (3), *ієрея Стефана* (4), *ієрея Родіона* (5), далі 4 імені чоловіків, за ними – 5 імен жінок. *З Немирова* – думаю, продовження помилки писаря.

789. Сіє поминання обивательки Агафії Печерської (с. 78)

Кузьму, Ірину, Гурія, Ігнатія.

790. З Конотопу (с. 78)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, з них останні 10 дописані пізніше. Помилки продовжують переслідувати писаря – заголовок написано двічі.

791. З Опушняго (с. 78)

Гаврила, Феклу, Григорія.

Назва, безперечно, позначає Опішню на Полтавщині.

792. З того ж града (с. 78)

Вокулу, Марію, Михайла, Ксенію.

793. З того ж града (с. 78)

Луку, Євдокію.

794. Року АХОД [1674]. З Козельця (с. 78)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Дату написано окремим заголовком.

795. Сіє поминання з Козельця Никитихи (с. 78)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

796. Сіє поминання раба божого Євстафія з Тисмениці (с. 78)

Ієрея Василя, Федора, Семена, Ксенію, Никиту.

Тисмениця – містечко в Галичині, біля Івано-Франківська.

797. Се поминання раби божої Тетяни Гарасимихи, проскурні з Лисянки (с. 78)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Лисянка – місто в сучасній Черкаській області.

798. Се поминання Євгенії, інокині шпитальної Печерської з Брагина, а родом з Пінська (с. 78)

Євфимія, Анну, Катерину, інокиню Євгенію, Агафію.

799. Се поминання раби божої Агафії родом з Вягля, а тепер в шпиталі в містечку Печерському (с. 78)

(1) Іоана, Агафію.
(2) Інокиню Олександру (дописано пізніше).

Вягель – це недописане Звягель (Новоград-Волинський).

800. Се поминання раби божої Євдокії родом з Ляховець (с. 78)

(1) Євдокію, Мокрину.
(2) Феодору (дописано пізніше).

Сіл з назвою Ляхівці є кілька в Україні та Білорусії, з них найбільш відоме – сучасне містечко Білогір'я.

Розділи 801 – 850

801. Се поминання раба божого Афанасія Івановича, сотника його царського величества з Москви (с. 78)

Іоана, младенця Бориса.

802. З Остра (с. 78)

Євфимія, мл Олену.

803. З Вільна (с. 78)

Кузьму, Марію, Анастасію.

804. Се поминання раби божої Марії Андріїхи Гаргутихи з Білої Церкви (с. 78)

(1) Андрія, Кирила, Агафію.
(2) Анастасію (дописано пізніше).

805. З Луцька (с. 78)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

806. Се поминання раба божого Леонтія Ясковича Птушки з повіту Мінського, з Морозович села (с. 78)

Яска, Дороту.

Морозовичі – нині дуже маленьке село в Мінській області Білорусії.

807. З Луцька (с. 78)

Євфимію, Ірину, Леонтія.

808. З містеч[ка Печерського] (с. 78)

Ірину, Анастасію.

809. Се поминання раби божої Юліани Кирилової з Козельця (с. 78)

Самуїла, Марію, Юліану.

810. Се поминання стариці зі шпиталю Спаського (с. 78 – 79)

Анастасію, младенця Андрія, мл. Акилину.

Вказівка на шпиталь при церкві Спаса на Берестові?

811. Се поминання раба божого пана Самуела Другаєвського (с. 79)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Криштофора** (в 3-й позиції), **Теофілу** (6, 11), **Самуеля** (13). Невже виділені імена належать православним? Роду Другаєвських у довіднику Бонецького немає, натомість є численний рід Дрогойовських [*Бонецький-2*, 5, 21 і наступні] із Перемиської землі. У близькому до запису часі, в середині 17 ст. ми маємо відомості про синів Мацея Станіслава Дрогойовського – Самуеля (811-13?) та Криштофа-Томаша (811-3?). Біографічні дані про них дуже неповні, і заглиблюватись у цю справу я не маю можливості.

812. Се поминання раби божої Феодори Василихи Мовчанихи, жительки з Кременчука (с. 79)

Василя, Феодору, Самуїла.

813. Се поминання раби божої Ульяни Давидихи з Безрадич (с. 79)

Селивона, Давида, Софію.

814. Се поминання Ісайї Вежакова, Трубчевського обивателя (с. 79)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Єфимію* (10), *мл Пелагею* (11), *мл Марію* (12). Трубчевськ на той час належав Росії.

815. Се поминання раби божої Оксинії Губарівни, жительки Печерського містечка (с. 78)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

816. Се поминання раби божої Пелагеї Романівни з Підгаєць (с. 79)

Романа, Анну, Пелагею.

Підгайці – містечко в Галичині, нині у Тернопільській області.

817. Се поминання раби божої Орини Тишкової Білицької з Києва (с. 79)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, з них 3 останніх приписані пізніше.

818. Се поминання раба божого ієромонаха Порфирія Крушевського, з Остролуцка з-під Баришівки (с. 79)

Священноієрея Федора, ієрея Іоана, Тетяну, Агафію.

Гостролуччя – село в сучасному Баришівському районі Київської області.

819. З Луцька (с. 79)

Євфимію, Анастасію, Лук'яна.

820. Се поминання раба божого Якова гугнивого з міста Сандзарова Нового (с. 79)

Конона, **Расю**.

Нові Санжари – містечко на Полтавщині.

821. Сіє поминання раба божого Тимофія, обивателя тутейшего, і подружія його Євдокії (с. 79)

(1) 11 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 7 імен чоловіків і жінок впереміш.

822. Се поминання раба божого Якова Голода з Козельця (с. 79)

Младенця Григорія.

823. Се поминання раби божої Овдотії Мартинихи з Мозиря (с. 79)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

824. З Конотопу (с. 79)

Марію, Євфимію, Гавриїла, Марію.

825. Се поминання раби божої Меланії Фесчихи, острожанки, мешкаючої в Козельці (с. 79)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо **Акіянну** (!2). *Острожанка* – я думаю, жителька Остра (поруч із Козельцом).

826. З Красного (с. 79)

Семена.

827. З Конотопу (с. 79)

Іоана, Тетяну.

828. З Ніжина (с. 79)

Євстафія, Агафію, Семена.

829. З Конотопу (с. 79)

Домникію.

830. Се поминання раба божого Данила Петровича, міщанина Чернігівського (с. 79)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

831. Се поминання раба божого Анастасія Гречина, міщанина Київського (с. 79 – 80)

15 імен чоловіків і жінок впереміш. Досить рідкісна у ВС згадка про грека.

832. Се поминання раби божої Пелагеї Семенихи Колядихи з Кальника (с. 80)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Кальник – містечко, нині село, на Вінничині.

833. Сіє поминання Пелагеї від Огородного (с. 80)

Омеляна, Ірину.

834. Року AXOS [1676] місяця марта S [6]. Се поминання раба божого Максима Бобровника з Лобачова з-під Торчиці (с. 80)

Никифора, Катерину, Марію.

Дата написана окремим заголовком, мабуть, початок записів 1676 року. Лобачів – село у сучасному Володарському районі Київської області. Торчиця – село за 8 км на схід від Лобачова, у Ставищенському районі.

835. Се поминання з монастиря Михайлівського паненського (с. 80)

Інокиню Адріану, інокиню Магдалину.

Маємо цінне свідчення, що жіночий монастир при Михайлівському Золотоверхому монастирі також звався Михайлівським.

836. Се поминання стариці від Огородного (с. 80)

Данила, Пелагею, Анастасію.

837. Сіє поминання Андрія з Богородчан з-під скиту (с. 80)

Симона, Тетяну, Анастасію, Стефана.

Богородчани – містечко в Галичині, нині в Івано-Франківській області. А *скит* – це безсумнівний Манявський скит, нині у Богородчанському районі.

838. З Черкас (с. 80)

Кирила, Вассу, Марію.

839. Се поминання раба божого Герасима родом з Ковку (с. 80)

13 імен чоловіків і жінок впереміш. Що за назва *Ковку* – не можу здогадатись, хіба Колки на Волині?

840. З Києва. Сіє поминання раба божого Сергія (с. 80)

Євдокію, Ульяну.

841. Се поминання Якова з Болобанівки (с. 80)

Якова, Марію.

Балабанівка – село в сучасному Оратівському районі Вінницької області.

842. З Хомикова (с. 80)

Іоана, Христину.

Що за місцевість *Хомиків*? Хіба що *Ханбиків* – дуже мало відоме село біля Василькова?

843. З Печерського (с. 80)

Михайла, інокиню **Христофору**, Ульяну.

844. З Берега Пинчучки Іванихи (с. 80)

Євдокію.

Є село Берег на Волині, в сучасному Дубенському районі Рівненської області.

845. Се поминання раба божия Іоана Шаповала з Ніжина (с. 80)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Агафію* (6), *младенця Михайла* (7), *младенця Онуфрія* (15).

846. Року АХОS [1676] місяця мая А [1]. Рід ієромонаха Лук'яна Мойсеєвича Щасного, уставника Печерського (с. 80)

31 ім'я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокині Єлизавети* (2), *ієромонаха Лук'яна* (3), *інокині Лукії* (3), *младенця Михайла* (4), *мл Параскевії* (5), *младенця Кирила* (6), *мл Пелагею* (7, 8), *младенця Леонтія* (9), *младенця Стефана* (10), *мл Матрони* (11), *младенця Федора* (12), *младенця Семена* (24), *мл Анни* (28), *мл Євдокії*(29).

847. З Печерського паненського монастиря (с. 80)

Інокиню **Анфію**.

848. Сіє поминання Якова Давидовича (с. 80)

Давида, Ксенію.

849. Ієромонаха Варлаама (с. 80)

Розділ містить тільки одне ім'я.

850. Місяця іюня I [10]. Сіє поминання Олександра Омеляновича, обивателя і купця містечка тутейшого (с. 80)

Цей розділ уже був записаний (помилково) вище, як розділ 787.

Розділи 851 – 900

851. Сіє поминання раба божого Якова Єрмиловича (с. 81)

Ієрея Єрмолая, Агафію, Филипа, Марію.

852. Сіє поминання інокині з Немирова (с. 81)

Інокиню Ангелину, Василя, Домникію.

853. Сіє поминання раби божої Любви Василихи з Білоцерківець (с. 81)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. *Білоцерківці* – назва двох сіл, у Чернігівській та Полтавській областях.

854. Сіє поминання раба божого Костянтина Матюти, обивателя Васильківського (с. 81)

22 імені чоловіків і жінок впереміш.

855. Сіє поминання раби божої Тетяни Левонівни зі Стародуба (с. 81)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

856. Се поминання Оліфера Тонкаленка з Батурина (с. 81)

Іоакима, Марію, Іліферія (!), Феодору.

857. З Прилуки (с. 81)

Федора, Агапію, Устимію.

858. Сіє поминання превелебного господина отця Зосими Тишевича, ігумена Чернігівського свято-Іллінського (с. 81)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інока Андрія* (в 5-й позиції), *младенця Данила* (9), *іноку Анастасію* (12), *інок Марфу,* ***Трофимію*** *зі всіма о Христі сестрами* (13, 14), *Василя, Євдокію і чада їх* (15, 16). У довіднику зазначено, що Зосима Тишевич відновив Іллінський монастир і був у ньому ігуменом в 1649 – 1682 рр. [*Строев П.М.* Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской церкви. – Спб.: 1877 г., стб. 517].

859. Сіє поминання велебного отця Митрофана Судовського (с. 81)

Федора, Євгенію, Олександра, Євфимію.

860. Сіє поминання інокині Антониди з Флорівського (с. 81)

(1) Інокиню **Афанасію**, інокиню Антониду.
(2) Захарію, Февронію.

Якщо попередні згадки *з Флора* могли бути сумнівними, то тут уже безспірна згадка про Флорівський монастир у Києві.

861. З Прилуки (с. 81)

Федора, Гаврила, Домникію.

862. Уляни з містечка тутейшого (с. 81)

Мартина, Афанасія.

863. Зі шпиталя (с. 81)

Анну.

864. Року АХОЗ [1677]. Сіє поминання Семена Ходораки з Білої Церкви (с. 81)

Дем’яна, Олексія, Іоана, Федора.

Дата написана окремим заголовком, мабуть, на початку 1677 року.

865. Сих (!) поминання Анастасії з Остра (с. 81)

Ієродиякона Арсенія.

866. Сіє поминання Григорія, послушника Печерського (с. 81)

23 імені чоловіків і жінок впереміш.

867. Сіє поминання Іоана Голюнки з Норинська (с. 81)

Іоана, Тетяну.

Норинськ – село біля Овруча, в Житомирській області.

868. Сіє поминання Стефана Гасаневича з Залозець (с. 81)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Залізці – містечко в Галичині, в сучасному Зборівському районі Тернопільської області.

869. Сіє поминання Дем'яна Андрієвича з містечка тутейшого (с. 81)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

870. Сіє поминання Марії Макортецької з Шаргорода (с. 81)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

871. Року АХОЗ [1677]. Рід дяка Бориса Єртусланова (с. 81 – 82)

(1) 8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Петра* (8) *и всех сродников его, преставившихся от жития века сего*.

(2) О здравии Бориса, Фетинии, а аще переселит бог от жития века сего – такожде поминать.

За татарським прізвищем можна пізнати москаля, який до того ж вліз у чужий монастир зі своїм статутом (форма запису абсолютно незвична для ВС, і поминання живих в ньому не було).

872. Сіє поминання раба божого Трохима з Києва (с. 82)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

873. Сіє поминання раба божого Омеляна Васченка з Баришполя (с. 82)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

874. Сіє поминання раба божого Іоана Лук'яновича, грека щернавой Води (с. 82)

Лук'яна, Марію, Саву.

Щернавой – фонетичний запис *з Чернавої*. Село Чорна Водазнаходилось на крайньому заході української етнічної території (в сучасному Малопольському воєводстві Польщі). Звідки там міг бути грек? Можливо, це містечко Чернаводе на Дунаї, в сучасній Румунії?

875. Сіє поминання священноієрея Артемія з Могилева (с. 82)

(1) 5 імен чоловіків, серед яких відзначаємо *священноієрея Филимона* (1), за ними – 1 жінка.

(2) Анну з Козельця.

876. Сіє поминання монастиря Лаврівського преподобного Онуфрія (с. 82)

Єпископа Георгія, ієросхимонаха Іоасафа, ієромонаха Йова, ієросхимонаха Максима, ієромонаха Йосифа.

Монастир у Лаврові в Галичині справді присвячено св. Онуфрію, так що сумніву бути не може. Єпископ Георгій Гошовський відомий у 1667 – 1675 рр. як помічник перемиського єпископа Антонія Винницького. Запис у ВС дає нам орієнтовну дату його смерті – не пізніше 1677 р.

877. Року АХОЗ [1677]. Сіє поминання преставившихся отців і братій у святій обителі цій (с. 82)

(1) Ієромонаха Йова, ієромонаха Сильвестра, ієродиякона Євгенія, монаха Ігнатія, монаха Дмитра, Павла, Іоана.

(2) Ієромонаха Саву (приписано пізніше).

878. Межигірського (с. 82)

Ієромонаха ігумена Феодосія.

Ігумен Феодосій Васковський – особа досить відома [*Кузьмук О.*Межигірський ігумен Феодосій Васковський. – «Болховітіновський щорічник 2011», К., 2012 р., с. 109 – 117]. Цей запис ВС досить чітко засвідчує рік його смерті – 1677-й.

879. Рід ієродиякона Мефодія Михайловича, послушника печери преподобного отця Антонія (с. 82)

31 ім’я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Анну*(13), *ієродиякона Мефодія* (31).

880. З Києва (с. 82)

Дмитра, Євдокію.

881. Року АХОИ [1678]. Сіє поминання раби божої інокині Мелетії з монастиря Флорівського (с. 82)

Інокиню Олександру, інокиню **Мелетію**, Костянтина, Тетяну, Григорія, Федора.

Рік подано окремим заголовком, мабуть, на позначення початку року.

882. Сіє поминання Анастасії Черевчихи з Києва (с. 82)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

883. Сіє поминання Іоана з Юранова з повіту Новгородського (с. 82)

13 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останні 3 дописані пізніше. Згадка про повіт незаперечно вказує на Новгородок Литовський (Новогрудок). Село Юраново нині невідомо, але згадане в довіднику [Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa, 1902, t. 15, cz. 2, s. 30] як належне до Дризенського повіту.

884. Року АХОѲ [1679]. Сіє поминання Якова з Гоголева (с. 82)

Власія, Антонія, Кіндрата.

Рік подано окремим заголовком, мабуть, на позначення початку року. Гоголів – село біля Києва (у Броварському районі Київської області).

885. Інокині Анни Печерської (с. 82)

Мас (?), Василя.

886. Ієрея Ісидора… (с. 82)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Ісидора* (1), *ієрея Андрія* (2), *ієрея Онисима* (3).

887. Сіє поминання Данила Тимофійовича Прищепенка з Березної (с. 82 – 83)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Андрія* (5), *мл Дарію* (6).

888. Сіє поминання Семена Гармашенка з Ожоговець (с. 83)

Стефана, Анну, Марію, Семена, мл Євфимію.

Ожигівці – село на Волині, в сучасній Хмельницькій області.

889. Сіє поминання Григорія Комлача з Києва (с. 83)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

890. З Києва сина Войничова (с. 83)

Георгія, Пелагею.

891. Катерини Дем'янихи з Солоної Гірки (с. 83)

Саву, Вассу.

Село Солона Гірка нині невідоме, а колись входило до складу Київської козацької сотні (за Генеральним описом 1765 – 1769 рр.) [*Заруба В. М.*Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. – Дніпропетровськ, 2007 р., с. 148 – 150].

Ця місцевість (але начебто не поселення) позначене на плані Києва 1695 р. на схилі нижче Успенського собору Києво-Печерської лаври (подаємо фрагмент прорисовки [*Алфёрова Г.В., Харламов В.А.*Киев во 2 пол.17 в. – К. : Наукова думка, 1982 г.]). Ще нижче, ближче до берега Дніпра, показано садиби з написом «Слободы под Печерским монастырем». За вказівку на цей план я вдячний Дмитру Вортману.

Тут ми маємо відносно ранню згадку про цей маловідомий топонім.

892. Сіє поминання інокині Митродори з Флорівського (с. 83)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Стефаниду інокиню* (16), **Тарасію** (17).

893. З Конотопу (с. 83)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

894. З Резана города (с. 83)

Схимонаха Пафнутія.

895. З Києва (с. 83)

Ієрея Ігнатія, Федора, Євдокію, Агапію.

896. З Києва (с. 83)

Акилину, Климентія.

897. З Єльця города Йова Мануйловича (с. 83)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимника Мину* (1), *младенця Федора* (6).

898. З Києва (с. 83)

(1) Євстратія, Григорія, Іоана, Параскевію.
(2) Омеляна, Євфимію.

899. Року АХОѲ [1679]. З Києва (с. 83)

Василя, Євфросинію.

900. З Керенська города (с. 83)

Федора, Катерину, Іоана, Матфея.

Керенськ – місто в сучасній Вологодській області Росії.

Розділи 901 – 950

901. З Берега Іванихи Марії (с. 83)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

902. З Білгорода (с. 83)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Думаю, тут мається на увазі сучасний обласний центр Росії.

903. Іоана Мироновича Кологривова із столиці (с. 83)

Схимника Леоніда, Ірину.

Столицею, мабуть, вважалось Москва? До того ж від середини 16 ст. відомі російські дворяни Кологривови.

904. Зі Смоленська Андрія Залеського (с. 83)

Марію, Андрія, Анну, Тетяну.

905. З Коломни Лаврентія Семеновича (с. 83)

Дівицю Анну.

Оце вперше зустрічаємо у ВС визначення *дівиця*.

906. З Резанска Родіона Васильовича (с. 83)

Саву.

907. З Вологди (с. 83)

Дмитра, убитого Петра.

908. Поминання ієрея Данила з Лохвиці (с. 83)

4 імені чоловіків, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (в 1-й позиції), *ієрея Никодима* (2); за ними – 2 імені жінок.

909. З Фроловского (!) монастиря (с. 83)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Феодосію* (1), *ієрея Онисифора* (4), *ієрея Данила* (5), *інокиню Марфу* (6).

910. З Києва (с. 83)

Анну, Марію, Анну.

911. З Києва поминання Ксенії Манкевичевої (с. 83)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

912. З Києва (с. 84)

Григорія, Никона, Тетяну, Акилину.

913. Року АХОѲ [1679]. Поминання Андрія Лавріновича з Києва (с. 84)

Антонія, Феодору, Марію.

914. Сіє поминання Матрони Холявихи, обивательки тутейшої (с. 84)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

915. Поминання Олени з містечка (с. 84)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Романа* (6).

916. Поминання Наума з шпиталя пещерного (с. 84)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

917. Поминання ієромонаха Васіана, намісника Троїцького больниці Печерської (с. 84)

(1) Ієросхимонаха Авраамія, ієросхимонаха Єпіфанія, ієромонаха Геронтія, схимника Мефодія, ієромонаха Васіана.

(2) 14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (10), *монаха Ісайю* (14).

Запис цінний чіткою вказівкою на існування Троїцького больничного монастиря у складі Печерської лаври.

918. З Козельця Агапії сотнички (с. 84)

Матфея, Павла, Марію.

919. З Києва (с. 84)

(1) Семена, Євфросинію.

(2) Іоана, Анну, Катерину (дописані пізніше).

920. З паненського монастиря (с. 84)

Ульяну.

921. З Києва Афанасія (с. 84)

Василя, Афанасія, Домникію.

922. З Норинська Агапії (с. 84)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

923. Року АХОѲ [1679]. Поминання чесної госпожи Феофілії Хлівниської, ігумені монастиря паненського Батуринського (с. 84)

(1) Схимницю Євфимію, інокиню ігуменю **Феофілію**, інокиню **Епістимію**, інокиню Євпраксію, ієромонаха Мелетія, інокиню **Трофимію**, інокиню **Поліхронію**, інокиню Феофілію.

(2) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

Запис цінний згадкою про жіночий монастир у Батурині.

924. З Любліна Анна (с. 84)

Климентія, Марину.

925. Поминання з Києва Феодори і Устимії (с. 84)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

926. Сіє поминання Анни з Баланівки (с. 84)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Баланівка – село в сучасному Бершадському районі Вінницької області.

927. Сіє поминання раба божия Гаврила з Москви з города Костромитина (с. 84)

18 імен чоловіків і жінок впереміш. Костромитин – житель Костроми, котрий не вмів добре пояснити це писарю ВС.

928. Послушника Печерного Андрія паламаря рід (с. 84)

Костянтина, Марію, Георгія, Михайла.

929. Сіє поминання різних людей з Конотопу (с. 84)

(1) 13 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) АХПВ [1682]. 6 імен чоловіків і жінок впереміш. Цей блок імен приписано пізніше, як і вказує дата приписки.

930. Року АХП [1680]. Сіє поминання преставившихся отців і братії у цій святій обителі (с. 84 – 85)

6 імен чоловіків, при цьому не зазначено їх чернечих титулів, що досить незвично для ВС.

931. Сіє поминання рабів божих Леонтія Карпиченка і жены його Ксенії з міста Прилуки (с. 85)

Михайла, Іоана, Марію.

932. Сіє поминання раби божої Тетяни з Острополя (с. 85)

Василя, Марію, Марію, Михайла.

Остропіль – містечко на Волині, нині село Старокостянтинівського району Хмельницької області.

933. З Чемера з села (с. 85)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Чемер – село, нині Козелецького району Чернігівської області.

934. Сіє поминання рабів божих Стефана з Олики і жони його Анни (с. 85)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, останнє дописано пізніше. Олика– містечко на Волині, нині в Ківерцівському районі Волинської області.

935. З містечка (с. 85)

Василя, Євфимія, Марію, Пелагею.

936. З Вишенок (с. 85)

Тетяну.

937. З Пуховки (с. 85)

Анну, Давида, Тетяну.

Пухівка – село біля Києва, нині у Броварському районі Київської області.

938. Сіє поминання ієромонаха Григорія з монастиря Миколи Пустинного (с. 85)

Іоана, Марію, ієромонаха Григорія.

Оце перша у ВС згадка про Микільський Пустинний монастир.

939. З Баришівки Ірини Почотирківни (с. 85)

Іоана, Анастасію, Євфимія, Тетяну.

940. Року божого АХП [1680]. З Миргорода (с. 85)

Євдокії, Павла.

941. Параскевії з містечка Печерського (с. 85)

Андрія, Федора, Ульяну.

942. З Кричева Шкловець (с. 85)

Федора, Стефаниду.

Кричів – місто в Білорусії, у сучасній Могилівській області.

943. З Остра (с. 85)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

944. Сіє поминання Климентія дяка Судейкіна (с. 85)

Монаха Авраамія, Сергія, Григорія, Ісакія.

Прізвище Судейкін нині відоме тільки в Росії, може й «наш» Климентій теж з Росії. І титул *дяк* може на це вказувати.

945. З містечка Печерського (с. 85)

Тетяну, Агапію, Луку, Максима.

946. Сіє поминання інокині Тавифи, проскурні монастиря Печерського паненського (с. 85)

Монаха Макарія, інокиню Февронію, інокиню **Макарію**, Данила.

947. З паненського монастиря Печерського (с. 85)

7 імен чоловіків, серед яких відзначаємо *ієрея Леонтія* (1); далі – *інокиню Антоніду* (8), *ієромонаха Іоїля* (9). Всього 10 імен.

948. Сіє поминання Параскевії Скочихи з Харкова (с. 85)

Федора, Христину, Іоана, Агапію.

949. З Баришівки (с. 85)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Меланію* (8).

950. Сіє поминання Логвина з Харкова (с. 85)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, останні 5 дописані пізніше.

Розділи 951 – 1000

951. Сіє поминання Гаврила мельника Ладижинського (с. 85)

14 імен чоловіків і жінок впереміш. Ладижин – місто в сучасній Вінницькій області.

952. Сіє поминання Филипа з Конотопу (с. 85)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

953. З Баранівки. Сіє поминання Євфимії Ручківни (с. 85)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

954. З Гадячого. Сіє поминання Іоана Рутковського (с. 85 – 86)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

955. Сіє поминання Христини Кузьмихи з Києва (с. 86)

Софронія.

956. Поминання інокині Євпраксії з монастиря паненського Печерського (с. 86)

Семена, Ісидора, Меланію, ієрея Авраамія, Вассу.

957. Поминання інокині Єлизавети з монастиря Флорівського Київського (с. 86)

Семена, Пелагею, Марію.

958. Стариці послушниці з паненського Печерського монастиря (с. 86)

Агапію.

959. Поминання інокині Марини з монастиря Печерського паненського (с. 86)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Меркурія* (в 7-й позиції), *ієромонаха Авксентія* (8), *ієродиякона Макарія*(9).

960. З містечка Печерського (с. 86)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

961. Сіє поминання Сили Івановича Нечаєвича, міщанина Київського (с. 86)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (4), *младенця Тимофія* (5), *младенця Петра* (6).

962. Року АХПА [1681]. Сіє поминання монаха Паладія обителі святої Печерської (с. 86)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Паладія* (6). Дата дана окремим заголовком, мабуть, як початок нового року.

963. Сіє поминання Іоана, послушника Печерського (с. 86)

Данила, Марію, Саву, Якова.

964. Зі Стрия Перемиського повіту (с. 86)

Романа, Ігнатія, Федора, Катерину.

965. Сіє поминання схимонаха Григорія М[онастиря] П[ечерського] (с. 86)

(1) 10 імен чоловіків, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), потім 2 жінки.

(2) Ієромонаха Трифілія.

966. Рід Гришків Красно учків [?] з Києва (с. 86)

Григорія, Анну, Кіндрата, Марію.

967. Сіє поминання рабині божої Анни Антонової зі Львова (с. 86)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

968. Рід інокині Пелагеї (с. 86)

Інокиню Пелагею.

969. З Переяслава (с. 86)

Марію, Єфимію.

970. З Козельця. Сіє поминання з Козельця Лебедихи Лисихи (с. 86)

14 імен чоловіків і жінок впереміш.

971. З Козельця (с. 86)

Пелагею, Анну.

972. Сіє поминання з Лубен Матвіїхи Солодовнички (с. 86)

Якова, Наталю, Матфея, Зиновію.

973. З Борков (с. 86)

12 імен чоловіків і жінок впереміш. Борки – дуже поширена назва, як в Україні й Росії, так особливо в Білорусії.

974. Сіє поминання інокині Анни (с. 86)

(1) 13 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Йосифа* (1), *ієрея Ісидора* (2), *ієрея Андрія* (3).

(2) Василя, ієрея Онисима, Ірину (ці імена дописані пізніше).

975. Пом'яни Господи Анастасію (с. 86)

Розділ складається з самого заголовку.

976. З Котельви (с. 87)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Котельва – містечко на Полтавщині.

977. З Ірклієва поминання Бутово (с. 87)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Іркліїв – село в сучасному Чорнобаївському районі Черкаської області.

978. Сіє поминання пана Іоана Підліського (с. 87)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Ліверія* (16). Відомо кілька родів шляхтичів Підліських [*Несецький*, 7, 346 – 347], православних серед них не видно.

979. З Києва (с. 87)

Матрона.

980. З Ніжина. Сіє поминання Агафії, дочки Тарасови (с. 87)

Стефана, Катерину.

981. Рід ієродиякона Якова Семеновича Яблонського, що у[х] Вел Господа на сінях (с. 87)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Тарасія* (1). Що значить пояснення до прізвища – я здогадатись не можу. Хіба би це була церква Спаса на Сінях у Ростові (1675 р.)?

982. З Глухова (с. 87)

Григорія, Георгія.

983. З Глухова. Поминання сіє Данилихи Рубанички (с. 87)

Данила, Анастасію.

984. З містечка Печерського (с. 87)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

985. З Ярославля міста (с. 87)

Іоана, Костянтина, інокиню Просимію.

986. З Березної Павла (с. 87)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

987. Рід ієромонаха Генадія Андрієвича, послушника Печерського (с. 87)

35 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Дем'яна* (21), *младенця Федора* (23), *монаха Ананію* (27), *ієромонаха Генадія* (35).

988. З Березни (с. 87)

Миколу, Іоана, Єву.

989. Рід Хвесихи Рудої з Конотопу (с. 87)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

990. З Березни (с. 87)

Анни вдови, Миколая, **Щасную**.

991. З Березни (с. 87)

Євфимія, Євсевія, Євдокію, Федора.

992. З Конотопу. Поминання з Конотопу Анни (с. 87)

Анастасію, Іллю, Анну.

993. З Санд[жарова]. Поминання з Санджарова Якова (с. 87)

Марію, Якова.

994. Поминання з Новгородка Афанасія Самійленка (с. 87)

(1) Самуїла, Анну, Євдокію, Ірину.
(2) Афанасія ПГ [[16]83] місяця септеврія ИІ [18].

У приписці маємо дату смерті самого Афанасія.

995. Поминання Іоана Шавеліов з Новгородка (с. 87)

Мелетія, Ксенію.

996. З Батурина удов (с. 87)

Варвару, Тетяну, Євстафія.

997. Поминання Стефанихи Малчихи з Козельця (с. 87)

Стефана, Анну, Ірину.

998. З Березної Софронія Дмитровича (с. 87)

Дмитра, **Надію**, Олексія, Дарію.

Оце, здається, вперше маємо у ВС ім'я *Надія*.

999. Поминання з Савинського міста Гаврила Могилки (с. 87)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. В Україні маємо кілька сіл Савинці, не можна вибрати з них.

1000. Поминання інокині Анастасії (с. 87)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Анастасію* (4).

Розділи 1001 – 1050

1001. З Козельця поминання (с. 88)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1002. З Баришполя Наталя (с. 88)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

1003. Мини з Новгорода (с. 88)

Амвросія, Семена.

1004. З Прилуки (с. 88)

Марію, Тетяну.

1005. Поминання Стефаниди Гродської з Переяслава (с. 88)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Стефаниду* (в 3-й позиції), *Станіслава* (5) – не часте серед православних ім'я.

1006. Поминання Якова Кононова, ризничого царського (с. 88)

Конона, Марію, схимницю Раїду.

Думаю, що є деяка надія відшукати цього ризничого серед царських слуг кінця 17 ст.

1007. Поминання Скоринянки Григорихи з Баришівки (с. 88)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1008. Ірини від Огородного (с. 88)

Ірину, Анну.

1009. Та іншої Ірини (с. 88)

Андрія, Марію.

1010. Рід з Ярослава (с. 88)

Костянтина, Іоана, Василя, Гаврила.

1011. Данила диякона (с. 88)

Дмитра, Марію

1012. Сіє поминання Пелагеї Андріїхи з Києва (с. 88)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1013. Рід пана Вислободського Адама з Волині (с. 88)

20 імен чоловіків, після них 9 імен жінок. В довіднику Несецького такого роду немає.

1014. З Ходосівки (с. 88)

Федора, Марію, Григорія.

1015. З Ніжина (с. 88)

Наталю.

1016. З містечка Печерського (с. 88)

Григорія.

1017. Поминання Данила Никифоровича з Переяслава (с. 88)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1018. Сіє поминання з міста Жовкви Григорія Роздольського (с. 88)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1019. Марії удови з Переяслава (с. 88)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, частина з них – у називному відмінку (переписано з готового?).

1020. З Березані (с. 88)

Михайла, Федора.

Березань – місто, нині Київської області.

1021. Удови з Козельця (с. 88)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1022. Сіє поминання з міста Опушного Іванихи (с. 88)

Іоана, Пелагею, Іоана, Пелагею (!).

Чи не гаплографія (подвоєння запису?).

1023. Сіє поминання з Могилева Анастасії Мануйлової (с. 88)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1024. З Норинська удови Анастасії (с. 88)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останні 5 дописані пізніше, до того ж в називному відмінку.

1025. Сіє поминання Якубової Шташовської зі Львова (с. 88 – 89)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1026. З кельки (с. 89)

Інокиню **Панкратію**.

1027. Дорофея… (с. 89)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1028. Зі Львова (с. 89)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1029. З Лубен різних людей (с. 89)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, 2 останніх імені дописані пізніше.

1030. З містечка Агафії удови (с. 89)

Герасима, Тетяну, Іоана, Агафію.

1031. З Лубен (с. 89)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1032. З Лубен Ташчихи (с. 89)

Конона, Агрипину, Лаврентія.

1033. З Києва Лукерії Левановської (с. 89)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1034. Клима Михайловича з Конотопу (с. 89)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1035. Року АХПВ [1682]. Поминання з Почепу Филипа Самойловича (с. 89)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Рік подано окремим заголовком, мабуть, на початку нового року. Почеп – сотенне містечко Стародубського полка, нині у Брянській області Росії.

1036. З Переяслава удови (с. 89)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1037. Марії Послувської (с. 89)

Ієрея Іоана, ієрея Максима, Агафію, ієро[монаха?] Каленика, Анастасію, Анну.

1038. Сіє поминання з-під Чернігова з Івашкова хутора Параскевії (с. 89)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Івашків хутір ще треба шукати.

1039. Пелагеї Продановни з Переяслава (с. 89)

Семена, Христину.

1040. Поминання Анни Ільчихи з Біликів (с. 89)

Леонтія, Анастасію, Марію, Анну.

В Україні є три села Білики, не можна вибрати між ними.

1041. Поминання Іоана, зятя Огієвого, з Кролевця (с. 89)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1042. Удови Василихи з Кролевця (с. 89)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1043. Поминання Луки Савущенка з Ромна (с. 89)

Севастьяна, Марію, Дем'яна, Тетяну.

1044. З Конотопу (с. 89)

Ісидора, Ірину, Анну.

1045. З Ворононежа (!) ієрея Федора (с. 89)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Думаю, тут ідеться про Вороніж в сучасній Сумській області, недалеко від Конотопа.

1046. З Козельця Агапії Колеснички (с. 89)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

1047. З Ніжина Агрипини Чорнухівни (с. 89)

(1) 8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (2).

(2) 6 імен чоловіків і жінок впереміш – дописані пізніше.

1048. З Києва Михайла Полоцького (с. 89)

12 імен чоловіків і жінок впереміш.

1049. З Києва Ірини удови (с. 89)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1050. Поминання з Полтави Євдокії Самойловни (с. 90)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

Розділи 1051 – 1100

1051. З Переяслава Ігнатово (с. 90)

Северіана, Анну, Протасія, Марію.

1052. З Коропа Василя крамаря (с. 90)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1053. Сіє поминання Іоана Цураха зі Стрия (с. 90)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, з них 3 вписані пізніше.

1054. Року АХПВ [1682]. Сіє поминання монаха Веніаміна Братковського з Підгаєць, послушника Печерського (с. 90)

(1) Ієрея Симеона, ієрея Гаврила, ієромонаха Іоасафа, ієрея Федора, ієрея Стефана, ієрея Василя.

(2) Андрія, Стефана, Іоана, Кирила, младенця Іоана, Василя, Герасима, Іоана.

(3) Олену, Марію, мл Катерину, мл Марію, Анну, Феодосію, Анастасію, Анну, Марію, Пелагею.

(4) Монаха Веніаміна, мл Параскевію.

Цей запис безперечно належить Веніаміну, на блоки я його поділив, аби показати упорядкування імен: духовні особи – миряни чоловіки – жінки.

1055. Рід Іоана Драбського з Лежайська (с. 90)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1056. З Смородни (с. 90)

Василя, Мартина.

Що за назва *Смородна* – я здогадатись не можу. Хіба що село Смордва (Смородва) на Волині, в сучасному Млинівському районі Рівненської області.

1057. Марії Федорихи зі Львова (с. 90)

Марію, Анну, Параскевію.

1058. Року АХПГ [1683]. Рід монаха Іполита, келаря монастиря Печерського (с. 90)

(1) 25 імен, серед яких відзначаємо *ієрея Михайла* (в 1-й позиції), *ієрея Симеона* (2). Запис дещо незвичний тим, що містить тільки 6 жіночих імен.

(2) Ієромонаха Тарасія, Леонтія, Іоана, Тихона.

1059. Року АХНА [1651]. Рід Федора Ділієвського ієрея Стефана (с. 90)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Михайла* (5), *ієрея Севастіана* (6), *ієрея Гаврила* (9). Це, безумовно, якийсь окремий датований поминальний запис, до вписування якого у ВС дійшло аж у 1683 році.

1060. Се поминання раби божої інокині Митрофани монастиря Полтавського (с. 90)

Григорія, Федора, інокиню Євгенію.

Запис цінний згадкою про жіночий монастир у Полтаві.

1061. Сіє поминання інокині Онисифори монастиря Будиського (с. 90)

Іоана, Анастасію, інокиню **Онисифору**.

Запис цінний ранньою згадкою про жіночий монастир у Будищах на Полтавщині.

1062. Се поминання Домни Матвіїхи містечка Печерського (с. 90)

Григорія, Катерину.

1063. Се поминання Анни Федорихи Парусихи з Миргорода (с. 90)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

1064. Сіє поминання раба божого Йосифа Трущенка зі Стародуба (с. 90)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

1065. Сіє поминання Лук'яна з Батурина (с. 90)

Григорія, Тетяну, Агапію.

1066. Сіє поминання Тимофія Курезенка з-під Солоної Гори (с. 90)

(1) Іоана, Анну.
(2) Марію (дописано пізніше).

Можна думати, що ця Солона Гора – те саме, що Солона Гірка, згадана в розділі 891.

1067. Сіє поминання Спиридона Шарая, війта Стародубського (с. 90)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Олену* (1), *інокиню Іраїду* (2), *інокиню Євдокію* (3), *монаха Єпіфанія* (7), *младенця Данила* (8).

Спиридон Якович Ширай (бл. 1650 – бл. 1710) – стародубський війт в 1681 – 1708 рр. [К портрету С.Я.Ширая. – Киевская старина, 1887 г., № 10, с. 398 – 400; *Мицик Ю. А., Томазов В. В.* Шираї. – Енциклопедія історії України, 2013 р., т. 10, с. 639]. Із його

предків, зазначених Мициком і Томазовим, в записі можна побачити хіба його батька Якова (в 4-й позиції).

1068. З Бодакви села Павла Кваченка (с. 90)

Марію, **Авксентію**.

Бодаква – село на Полтавщині, нині у Лохвицькому районі.

1069. Сіє поминання Іоана Єременка Гармашенка з Кролевця (с. 90 – 91)

Ієремію, Омеляна, Євстафія, Матрону.

1070. З Києва Анни Антонової дочки (с. 91)

Марію, младенця Костянтина.

1071. Рід Меланії Йосифової з Києва (с. 91)

Йосифа, Меланію.

1072. Рід Анастасії Василихи Бублички з Києва (с. 91)

Анастасію, Пелагею, Василя, Анастасію.

1073. Рід раби божої Дарії Олександрівни Островської з Києва (с. 91)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1074. Рід раби божої Агафії Мокієвої Ворсобичевої з Переяслава (с. 91)

Мокія, Андрія.

1075. Сіє поминання раби божої Федорової Ворвихвостової Спаського з-під Кролевця (с. 91)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. Село Спаське – нині у Кролевецькому районі Сумської області.

1076. Се поминання обще різних людей (с. 91)

(1) Федора, Євдокію, Анну, Мартина, Марію, Никиту, Ірину, Пелагею, Анну.

(2) Марію (*з Прилуки* – приписка на полі).

(3) Марію, Василя (*з Оранова* – приписка на полі).

(4) Пелагею, інокиню Домникію (*з монастиря Печерського Войтихівна* – приписка на полі).

(5) Анастасію, Христину (*з Переяслава* – приписка на полі).

(6) Інокиню Антоніду (*[з] Печерського монастиря паненського* – приписка на полі).

(7) Печерську інокиню Мокрину.

(8) Трофима, Анну, Агафію, Меланію (*Агафії з містечка Печерського* – приписка на полі).

(9) Афанасія, Харитона (*Ілля послушник Огород Печерський* – приписка на полі).

(10) Мавру, Лук'яна, Євдокію, Євстратія, Ксенію (*інокиню з Батурина* – приписка на полі).

Оране, згадане в 3-у блоці – село в сучасному Іванківському районі Київської області.

1077. З Миргорода удов двох (с. 91)

(1) Агафію, Йосифа, Феодору, Кузьму.

(2) Іоана, Анну, Єрмолая, Тетяну.

1078. З Києва Мартина (с. 91)

Йосифа, Тетяну.

1079. З Дубна удови (с. 91)

Стефана, Марію, Харитину.

1080. Ярмоленко з Ірклієва (с. 91)

Стефана.

1081. З Переяслава (с. 91)

Климентія, Пелагею, Агафію.

1082. Року АХПГ [1683]. Се поминання раба божого Ісакія Григоровича Чонцевича зі Стародуба (с. 91)

(1) 18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Давида* (8), *младенця Авраамія* (9), *младенця Тимофія* (10), *младенця Самуїла* (11), *младенця Василя* (12), *младенця Антонія* (13), *младенця Романа* (14), *младенця Тимофія* (15), *мл Матрону* (18).

(2) 10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Олену* (1), *младенця Іоана* (2). Ці імена дописані пізніше.

Безумовно, за цим записом стоїть якась родинна катастрофа (епідемія?), позначена смертю дев'яти дітей. Можливо, саме під її впливом Ісакій і вирішив піти на прощу до Києва і зробив цей запис.

1083. Се поминання раба божого Оникія Левитченка з Нехаївки з-під Нових Млинів (с. 91)

14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Віру* (4) – на цей час досить рідкісне ім'я. Нехаївка – село в сучасному Коропському районі Чернігівської області, справді неподалік Нових Млинів Борзнянського району.

1084. Се поминання раба божого Семена Миколаєвича з Коропа (с. 91)

Миколая, Мойсея, Тетяну.

1085. Року АПХГ і Д [1683 і 1684]. Се поминання раби божої інокині Порфирії московки (с. 91)

Схимника Корнилія, схимницю **Афанасію**, інокиню **Трофимію**, іноку Анисію, інокиню **Порфирію**, іноку **Дорофею**, Софронія, Ірину и прочих сродников их.

Назва *московка* в цей час, думаю, позначали жінку з Московської держави. До того ж, здається, формула *и прочих сродников их* – походить з Росії.

1086. А се поминання Матфея Слюсара з Олишівки (с. 91 – 92)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останнє дописано пізніше. Олишівка – містечко, нині Чернігівського району і області.

1087. Се поминання Николая з міста Сороки (с. 92)

Дмитра, Марію, Стефана, Іоана.

Місто Сороки як тоді, так і нині знаходиться в Молдавії.

1088. А се поминання монаха Віталія обителі свято-Печерської (с. 92)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1089. Се поминання Андрія Яценка з Красного (с. 92)

Якова, Євдокію, Данила, Анну.

1090. Се поминання Іоана Домонтовича, судді генерального Війська Запорозького, преставився він року божого АХПГ [1683], місяця септеврія КИ [28] в Батурині (с. 92)

Іоана, Василя, Стефана.

Іван Михайлович Домонтович (1612 – 1683) був генеральним суддею в 1672 – 1683 рр. Предки його невідомі; у ВС ми не бачимо навіть імені його батька Михайла.

1091. Се поминання раба божия ієромонаха Віталія Баранецького, ігумена монастиря Лаврівського з-під Перемишля (с. 92)

19 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Федора* (1), *ієромонаха Віталія* (2), *монаха Ісайю* (3).

1092. Се поминання Євдокії Афанасихи з Києва (с. 92)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1093. Року АХПД [1684]. Рід Тимофія Купши, обивателя Печерського (с. 92)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Йосифа* (3), *інокиню Харитину* (7), *ієрея Матфея* (10). Рік подано окремим заголовком.

1094. Рід ієрея Георгія з Бирина (с. 92)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Наума* (1), *ієрея Леонтія* (2), *ієрея Лук'яна* (8), *ієрея Карпа* (9). Бирине – село в сучасному Новгород-Сіверському районі Чернігівської області.

1095. Рід Филимона Іоановича з Нових Млинів (с. 92)

Іоана.

1096. Се поминання ієромонаха Софонія обителі Печерської (с. 92)

До заголовку зроблена пізніша приписка: «На той час строителем будучи на печері преподобного Антонія».

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Григорія* (1), *ієродиякона Николая* (2).

Наприкінці існування Печерського містечка (перед 1706 роком) у ньому було 5 парафіальних церков: Спаська, Воскресенська, Феодосіївська, Предтеченська і П'ятницька [Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., с. 65]. Григорій служив в одній із них.

1098. Рід Федора Григоровича з Погару (с. 92)

Григорія, Дарію.

1099. Рід Павла Монастирського з Києва (с. 92)

Стефана, Павла, Ксенію, Анну (*Закусилова* – приписано на полі).

1100. Рід Кирила з Харкова (с. 92)

Лаврентія, Марію.

Розділи 1101 – 1150

1101. Рід Андрія Сахненка з Ніжина (с. 92)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1102. Рід Севастіана з Носівки (с. 92)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1103. Рід Прокопія, Костирного зятя, з Остап'я (с. 92)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Остап'є – мабуть селу на Полтавщині, у сучасному Великобагачанському районі.

1104. Рід Назаришин з Кам'янця-Подільського (с. 92)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Слід пам'ятати, що Кам'янець-Подільський у цей час був під владою турків.

1105. Року АХПД [1684]. Рід монаха Йосифа Осницького, палатного Печерського (с. 92)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Генадія* (в 5-й позиції).

1106. Се поминання Якова Осавуленка з Чернігова (с. 92 – 93)

Феодору, Іоана.

1107. Сіє поминання раби божої Матрони Мрадихи Іванихи з міста Сум (с. 93)

Лаврентія, Євфімію, Іоана, Матрону.

1108. Року АξПД [1684]. Рід Михайла Короставця, міщанина Опушнянського (с. 93)

8 імен чоловіків і жінок впереміш. В даті тут і далі систематично допускається описка: ξ (60) – замість Х (600).

1109. Року АξПД [1684]. Рід Іоана Дем'яновича з Новгородка (с. 93)

Дем'яна, Агафію.

1110. Року АξПД [1684]. Рід ієродиякона Симона, послушника Печерського (с. 93)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Михайла* (1), *ієрея Григорія* (2), *ієродиякона Варлаама* (3), *ієрея Стефана* (6), *младенця Йосифа* (9), *младенця Андрія* (10), *мл Феодору*(11), *ієродиякона Симона* (15 – це ім'я дописано пізніше).

1111. Із Пакуля (с. 93)

Тетяну.

Пакуль – село на Дніпрі, нині у Чернігівському районі та області.

1112. Року АξПД [1684]. Се рід і поминання Іоана Чемиринця, лавника Стародубського (с. 93)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1113. Рід сей Ісайї Устимовича, міщанина Стародубського (с. 93)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1114. Року АξПД [1684]. Рід і поминання Стефана Демидовича зі Стародуба (с. 93)

Стефана, Домну, Феодору, Зиновію.

1115. Се рід і поминання ієродиякона Анатолія, послушника Печерського (с. 93)

28 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієродиякона Анатолія, на той час зостаючи преподобного Антонія Печери* (28).

1116. Се рід послушника монастиря Печерського, сиріч кухарів (с. 93)

Прокопія, Ярофея, Федора (останнє ім'я дописано пізніше).

1117. Се рід і поминання ієромонаха Феодосія Смольницького, послушника Печерського (с. 93)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1118. Рід монаха Йова, послушника Печерського (с. 93)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1119. Се рід і поминання Семена Великого нового города (с. 93)

Дарію.

1120. Року АХПЄ [1685]. Сій рід монаха Касіяна, законника Печерського (с. 93)

23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Романа* (12), *мл Анну* (13), *монаха Германа* (16), *монаха Сильвестра* (17), *монаха Іоаникія* (18), *монаха Касіяна* (19), *іноки Катерину* (! 21), *іноки* ***Афанасію*** (! 22).

1121. Року АХПЄ [1685] (с. 93)

Данило з Кашовки.

Кашівка – село на Волині, в сучасному Ковельському районі Волинської області.

1122. Сей рід послушника монастиря Печерського (с. 93 – 94)

56 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Доромента* (46), *ієрея Василя* (48).

1123. Сей рід ієромонаха Іоана, законника, зостаючого на печері на той час (с. 94)

5 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню* ***Порфирію*** (2), *младенця Василя* (5).

1124. Се рід Іоана Василкубщенка з Києва (с. 94)

Саву, Тетяну, Акилину.

1125. Се рід Сави з Капустиної Долини (с. 94)

Кондратія, Олену, Саву.

Капустина Долина зрідка згадується в історії 17 ст. (зокрема, в описі Евлії Челебі – знаходилась десь у степу біля Жаботина). Точне її розташування невідоме.

1126. Се поминання Романа маляра з Канева (с. 94)

Семена, Євдокію.

1127. Року АξПЄ [1685] марта КД [24]. Се поминання інокині Євфимії монастиря Печерського паненського (с. 94)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. В даті характерна помилка, уже зазначена вище – вживання ξ (60) замість Х (600).

1128. Року АХПЄ [1685] місяця апріля. Се поминання інокині Євфросинії з Хроловського (!) монастиря (с. 94)

Гавриїла, інокиню **Климентію**.

1129. З Царичанки (с. 94)

Михайла, Анастасію.

Царичанка – містечко на ріці Оріль, на той час – сотенне містечко Полтавського полка. Це найпівденніший пункт України, занотований досі у ВС.

1130. Се рід і поминання ієромонаха Пантелеймона Кохановського, законника й економа монастиря Печерського. Вписан року АХПЄ [1685] місяця апріля дня І [10] (с. 94)

5 імен чоловіків, серед яких відзначаємо *ієромонаха Симеона* (5); за ними йдуть 4 імені жінок, потім – 3 імені немовлят: *мл Ульяну* (10), *младенця Якова* (11), *младенця Прокопія* (12). Останнім записано *ієромонаха Пантелеймона* (14).

Про П. Кохановського відомо небагато (що у Вікіпедії станом на 2.12.2017 р. подано 1685-й рік народження замість смерті – не звертайте уваги, з вікіпедістами це буває). Рід його невідомий, тому прокоментувати імена не вдається. Припускають, що він був автором рядку історичних творів, зокрема «Синопсиса». Запис був підготований і упорядкований самим Пантелеймоном, і після його смерті внесений до ВС, при цьому ім'я самого пантелеймона додано в кінці.

1131. Року АХПS [1686] місяця января для КЄ [25]. Се рід і поминання ієромонаха Варлаама Павловича Кулика, на той час зістаючого при печері святого Антонія строителем, уписав рід свій по многих літах, жиючи на тому святому місці більше Л [30] літ від року АХНА [1651] (с. 94)

50 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимника Пимена* (45), *ієрея Пахомія* (50). Чи не описка у 1686-у році? далі йдуть досить довго записи 1685 р.

1132. Сей рід і поминання монаха Єфрема Стефановича з Мгара, послушника Печерського (с. 94)

7 імен: 3 імені чоловіків, потім 4 імені жінок. Запис, здається, свідчить про якісь зв'язки між Мгарським і Печерським монастирями.

1133. Року АХПЄ [1685] місяця апріля дня К [20]. Се рід пана Стахія Івановича Куцузаха гречина (с. 94)

Іоанні (!), Анастасію, Зофіру (!).

1134. Сей рід і поминання Гордія Чворувшенка з Синіови, отамана волового (с. 94)

Павла, Агрипину, Максима, Романа.

Синява – назва кількох сіл в Україні, найближче до Києва – у Рокитнянському районі Київської області.

1135. Сей рід і поминання Євдокії Гаврилової Поляниківни з Сенчі (с. 94 – 95)

Євдокію, Олену, Іоана, Анастасію.

1136. Сіє поминання Параскевії Моничової (с. 95)

Олексія, Марію, Анастасію.

1137. Сей рід поминання пана Іоана Артеменка і пана Іоана Сербинка (с. 95)

26 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Романа* (3). Над розділом згори надписано: «Гетмана Сірковна». Що це мало б значити – я здогадатись не можу. Відомий Іван Юрійович Сербин– брацлавський полковник, і – NB! – зять Івана Сірка. Повідомляють також про лубенського полковника Івана Федоровича Сербина – теж зятя Івана Сірка (що їх більше, то серцю спокійніше, як казав Вінні-Пух). Заглиблюватись у це питання я не можу.

1138. Гладкого з Лохвиці. Сей рід і поминання Семена Терешковича з міста Лохвиці (с. 95)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1139. Рід всечесного ієромонаха Варлаама Антоновича Страховського, намісника свято-Софійського (с. 95)

(1) 11 імен, з них тільки 1 жіноче. Відзначаємо: *ієрея Антонія* (1), *ієрея Кирила* (3), *ієрея Григорія* (4), *ієромонаха Варлаама* (6), *ієромонаха Тарасія* (7), *младенця Василя* (8), *младенця Стефана* (9), *младенця Олексія* (10), *младенця Федора* (11).

(2) 47 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Леонтія* (1), *ієрея Федора* (2), *младенця Петра* (3), *мл Дарію* (4), *младенця Павла* (17), *младенця Іоана* (18), *мл Марію* (28).

(3) 8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (1), *младенця Василя* (8).

(4) 8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Веніаміна* (1), *младенця Федора* (6), *мл Агафію* (7), *ієрея Никифора в[ж]*(8).

Другий блок розділу місить більше ніж один рід, але поділити його немає об'єктивних підстав. Інші блоки виділені на підставі духовної особи на початку. Тут зустрічається незрозуміла мені позначка *в[ж]*.

Щодо Варлаама Страховського маємо звістку, що він у 1696 – 1709 роках був ігуменом Видубицького монастиря. [*Дідора В.* Ігумени Свято-Михайлівського Видубицького монастиря 18 ст. Їхній вплив на розвиток обителі. – Богословський вісник Київської православної богословської академії, 2016 р., № 3-4, с. 124 – 125]. Тепер бачимо, що софійським намісником він був раніше.

1140. Сей рід і поминання раба божия Єремії [Стовповецьких] родом з Пирятина (с. 95)

(1) Єремію.

(2) 14 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Петра* (8). Цей блок дописано пізніше.

1141. Сей рід і поминання благочестивого пана Іоана Круглика з Борзни і жени його Євдокії (с. 95)

(1) 31 ім'я чоловіків і жінок впереміш.

(2) 6 імен – 5 чоловіків і *мл Феодосію* (2) – дописані пізніше.

1142. Се рід і поминання Олексія Ілієвича з Почепа (с. 95)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1143. Се поминання раба божого Антонія Кадушки (с. 95)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1144. Се рід і поминання Тимофія Драника (с. 95)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

1145. Се рід і поминання Стефана Котляра з Погара (с. 95)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1146. Року АХПЄ [1685]. Се рід і поминання інокині Софії Пригарівни з Новгородка (с. 96)

Тарасія, Тетяну.

1147. З Великих Будищ. Сіє поминання раби божої інокині Макарії (с. 96)

Інокиню **Мартирію**, Іоана, Євдокії.

1148. Чорного [?] Сіє поминання Агафії Безпоясенкової Іванової (с. 96)

Агафію.

В 1649 р. у реєстрі Білоцерківського полка значився Васко Безпоясенко; також Грицько і Лесько Безпоясенки були у Гельмязівській сотні Переяславського полка, Федір Безпояско у Басанській сотні того ж полка [Реєстр Війська Запорозького 1649 року. – К. : Наукова думка, 1995 р., с. 171, 329, 337]. До повного поіменного переліку українських козаків 17 ст. наука поки що не дійшла…

1149. З Прилуки. Сіє поминання раба божого Іоана і жени його Параскевії (с. 96)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1150. Сіє поминання пана раба божого з Чернігова Єнко бурмістра (с. 96)

Єремея, Євдокію, Іоана, Іоана.

Розділи 1151 – 1200

1151. Се рід і поминання святійшого патріарха Мелетія Ахридонського (с. 96)

Ієрея Соломона, інокиню Магдалину.

Для коментування цього запису цінні вказівки дала мені Віра Ченцова, за що знову висловлюю їй щиру вдячність.

Ахридонський – з міста Охрида у сучасній Македонії. Там була резиденція церковного адміністратора, котрий мав титул автокефального архієпископа. Цей титул сучасні церковні діячі Охрида та дослідники вважають рівним титулу патріарха.

Так було і в 17 ст. Бачимо, що патріархом титулувався Афанасій (правив в 1596 – 1615 рр., з перервами) [*Макушев В.* Болгария под турецким владычеством. – Журнал Министерства народного просвещения, 1872 г., № 9-10, с. 327 – 329], Авраамій (правив у 1629 – 1644? рр., патріархом звався під час приїзду до Москви в 1634 р.) [*Каптерев Н. Ф.* Ахридские архиепископы и подчиненные им иерархи различных кафедр, являвшиеся в Москву за милостыней в 16, 17 і в начале 18 столетия. – «Прибавления к творениям св. Отцов», 1888 г., ч. 41, кн. 1, с. 111], Харитон (правив в 1643 – 1650? рр., патріархом його назвав молдавський господар Василь Лупул у 1645 р. у листі до Москви [там само, с. 117]]). І цей титул ніде не викликав заперечень, тобто визнавався як синонім основного титулу архієпископа.

Про «нашого» Мелетія – другого архієпископа такого імені – знаємо, що він правив недовгий час у 1676 – 1677 рр. [*Снегаров И.* История на Охридската архиепископис-патриаршия. – София: 1995 г., т. 2, с. 202]. З престолу архієпископа він зійшов досить швидко і 9 липня 1686 року опинився у Сівську, на кордоні Московської держави з Україною. Там він розповів, що хоче приїхати в Москву для лікування. У Москві він розповів про себе більше: полишивши свій уряд, він мандрував через Константинополь, Угорщину і Молдавію до Польщі. Там він захворів, але доїхав до Ніжина, і тут прожив цілих 5 років і 9 місяців (тобто десь з кінця 1680 р.) при церкві св. Михаїла (ця грецька церква і нині є в Ніжині). В московських документах він титулувався «преосвященним архієпископом Мелетієм, нареченим патріархом Ахридона града».

Попри дуже прикрий для Мелетія донос єрусалимського патріарха Досифея – мовляв, «скинутого архієпископа ахридонського, до того ж утікача, який тішиться іменем патріарха, – як лицеміра треба піддати єпітимії», – Мелетія допустили до царя Івана Олексійовича і дали жалування [*Каптерев*, с. 119 – 123]. І. Снегаров додає, що на Москві Мелетію заборонили зватись патріархом [с. 203] – з посиланням на Каптерева, де такої подробиці зовсім немає. Видно тільки, що Мелетій був відпущений з Москви знову в Україну. Подальша його доля невідома.

Отже, запис у ВС належить цьому Мелетію і зроблений він улітку 1685 року (між записами з твердими датами квітня і вересня цього року). Маємо новий штрих до його біографії. Можливо, від приїжджав до лаври у сподіванні на зцілення своєї хвороби від печерських святих…

1152. Се рід і поминання раби божої інокині Єлизавети Білецької Сасенівни (с. 96)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1153. Монастиря Печерського.

Сей рід і поминання ієромонаха Юстина Васильовича (с. 96)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

1154. З монастиря Михайлівського.

Сей рід і поминання інокині Матрони (с. 96)

Інокиню Єлизавету, Василя.

Ще одна згадки жіночого монастиря при Михайлівському Золотоверхому монастирі.

1155. З Прилуки (с. 96)

Меланію.

1156. Запорожець. Се рід і поминання раба божого Мартина Чорного, козака запорозького (с. 96)

Євстафія, Параскевію, Гаврила, Домникію.

1157. З Сум. Сей рід і поминання раба божого Федора Мельника з Сум (с. 96)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1158. Сіє поминання раби божої Анни Олексіївої Неділчихи з Конотопу (с. 96)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1159. Року АХПЄ [1685]. Сей рід і поминання Марії Прокопихи із Змієва Верцелківна (с. 96)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1160. З Харкова. Сей рід і поминання Сидора Заярного (с. 96)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, з них останні 5 дописані пізніше.

1161. Сей рід і поминання Самуїла Леонтієвича з Нових Млинів (с. 96)

21 ім’я чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Іоана* (в 2-й позиції), *ієрея Андрія* (3), *ієрея Іллю* (4), *младенця Василя*(11), *младенця Михайла* (12), *младенця Семена* (13), *младенця Григорія*(14), *мл Євдокію* (15), *мл*

Марію (16), *мл Ірину* (17), *мл Анастасію* (18), *младенця Іоана* (19), *младенця Петра* (20).

1162. З Чернігова два. Се рід і поминання раба божого пана Іоана Утви обивателя Чернігівського (с. 96 – 97)

(1) 7 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 4 імені чоловіків і жінок впереміш – дописані пізніше.

1163. Сей рід і поминання раба божого Самуїла Сазика, послушника Печерського (с. 97)

Бориса, Іоана, Герасима.

1164. Року АХПЄ [1685]. Сей рід і поминання раба божого Петра Некрашевича, конюшого монастиря Печерського (с. 97)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1165. Року АХПЄ [1685]. Іоанівни Сивожковни з міста Скали (с. 97)

Розділ складається з самого заголовку. Скала – я думаю сучасна Скала-Подільська в Тернопільській області.

1166. Сей рід і поминання інокині Митродори з Михайлівського монастиря (с. 97)

Митродору, Юстину, Анну.

1167. Се рід і поминання Михайла, послушника Печерського (с. 97)

Костянтина, Євдокію, Михайла, Ксенію.

Над заголовком цього розділу – писарська помітка: «Не пиши у великий пом'яник» (слід думати, пом'яник Успенського собору лаври).

1168. Се рід і поминання Анастасії попаді з Прилуки, Крачковщанки (с. 97)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Матфея* (1). Оце вперше у ВС маємо запис попаді.

1169. Року АХПЄ [1685] місяця септеврія. З Опошного. Се рід і поминання Василя Івановича з Опошного, а родич з Брацлава (с. 97)

Ієрея Іоана, Анастасію, Василя, Анну.

1170. Року АХПЄ [1685] місяця септеврія. Се рід і поминання Андрія Каїна з міста Кричева (с. 97)

Андрія, Устинію.

1171. Рід пана Фоми Тиховця з Києва (с. 97)

Кирила, Агафію, Євдокію.

1172. З Києва. Сіє поминання Пантелеймона Бойченка (с. 97)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1173. Рід ієромонаха Каліста, послушника Печерського, бывшего протопопа Менского Костянтина Стефановича Козловського, і синів його ієреїв Федора, Петра і Костянтина. Року АХПЄ [1685]септеврія КГ [23] вписав (с. 97)

42 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Іоана убитого* (5), *ієрея Якова* (6), *інокиню Серафимію* (7), *інокиню Євфимію* (8), *інокиню Олену* (9), *інокиню Антоніду* (10), *інокиню* ***Тавифу*** (11), *мл Феодосію* (13), *ієромонаха Лаврентія* (14), *монаха Пахомія* (24), *младенця Григорія* (25), *младенця Василя* (26), *мл Олену*(27), *младенця Іоана* (28), *мл Стефаниду* (29), *мл Анастасію* (30), *младенця Йосифа* (31), *мл Євдокію* (32), *ієрея Тимофія* (35), *ієрея Іоана*(37), *младенця Олександра* (40), *младенця Григорія* (41), *мл Агафію* (42).

1174. Сей рід і поминання раба божия Павла, старця з шпиталю (с. 97)

Іллю, Параскевію, Семена, Самуїла.

1175. Сей рід і поминання раби божої інокині Онисії монастиря Печерського (с. 97)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Василя* (6), *мл Агафію* (7).

1176. Року АХПS [1686] місяця февраля дня К [20]. Сей рід і поминання раба божия Герасима Мисниченка з Обуховщини (с. 97)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. Обуховщина – назва трьох сіл у сучасній Білорусії. Окрім того, назва може означати «з району Обухова», як і нині вживаються топоніми на *-щина*.

1177. Із Чернівців. Сіє поминання Агафії Сидорихи (с. 98)

Василя, Феклу, Агафію.

Чернівці можуть позначати як районний центр у сучасній Вінницькій області, так і місто на Буковині.

1178. Року АХПЄ [1685] місяця декабря К [20]. Сіє поминання раба божия Іоакима Софроновича, райці Київського (с. 98)

34 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Анну*(9), *мл Устимію* (10), *младенця Афанасія* (11), *младенця Олексія* (12), *мл Марію* (13), *мл Євдокію* (14), *монаха Сильвестра* (32).

Розділ досить виразно показує, що записи у ВС можуть трохи порушувати хронологічний порядок. Це свідчить, що вони переносились у синодик з тимчасових аркушів.

1179. Сіє поминання раба божия Іллі з села Слобідки Печерського монастиря (с. 98)

Парфенія, Іллю.

Можна думати, що ця слобідка позначена на плані Києва 1695 р. (див. розділ 891).

1180. Року АХПS [1686]. З Прилуки. Сіє поминання раба божия ієрея Андрія протопопа Прилуцького (с. 98)

(1) Ієрея Андрія, Лук'яна, Анну, мл Анну.
(2) Младенця Василя, Єфросинію, Агафію, Марію – дописані пізніше.

1181. З села Здовбиці з-під Острога. Се поминання раба божия Федора Пріся (с. 98)

5 імен чоловіків і жінок впереміш. Здовбиця – село в сучасному Здолбунівському районі Рівненської області, неподалік Острога. Є ще інша Здовбиця у Дубенському района, вона далі від Острога.

1182. Року АХПS [1686]. Сіє поминання раби божої інокині Макарії монастиря Фроловського, родом з Носовки Павлової (с. 98)

Павла, інокиню Макарію, інокиню Агафію.

Після цього розділу йдуть дві писарські помітки: «Не пиши у великий пом'яник» (як вище, розділ 1167) та «Сіє рід написан вкупі з Ніжина в Каяненковом» (неясно, що це значить).

1183. З села Клобинини Слободи з-під Мстиславля. Сіє поминання раба божия Филипа Смолянина (с. 98)

Андрія, Феодору.

Де була ця Клобинина Слобода – я дошукатись не зміг.

1184. З містечка з Прудкова з-під Смоленська. Сіє поминання раба божого Іоана Васильовича (с. 98)

Василя, Анну.

Маленька деревня Прудки (раніше – Прудково) – знаходиться в сучасному Трубчевському районі Брянської області, це досить далеко від Смоленська. У Смоленській області є три села з назвою Прудки, а немає Прудково. Куди б могло подітись ціле містечко?

1185. Зі Срібного. Сіє поминання раба божия Федора Мартиновича (с. 98)

Мартина, Марія, Анну, мл Анну.

1186. Сіє поминання раби божої Василиси Іванихи з Корця (с. 98)

Анастасію, Катерину.

1187. Сіє поминання раби божої Наталі Григорової Хвадевої з Гадяча (с. 98)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1188. Сіє поминання раби божої інокині Ангелини монастиря паненського Печерського (с. 98)

Андрія.

1189. Рід Христини Савастянихи з Прилуки (с. 98)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1190. Сіє поминання раба божого Іоана, послушника Печерського (с. 98)

Іоана.

Після цього розділу утретє маємо помітку писаря: «Не пиши у великий пом’яник».

1191. Рід інокині Антоніди з монастиря Печерського (с. 98)

Петра, Євдокію, Павла.

1192. Року А[Х]ПS [1686]. Сіє поминання раба божия ієрея Андрія Григоровича, Новомлинського намісника (с. 98)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1193. Сіє поминання Григорія з Бродів (с. 99)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1194. Того ж року, місяця мая, дня S [6]. Сей рід раба божого ієродиякона Афанасія Нижанківського з Підгір'я, з обителі Лаврова (с. 99)

29 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Йосифа* (1), *ієродиякона Афанасія* (2), *ієрея Андрія* (13), *інокиню Феодосію* (16). І тут в заголовку вставлена помітка писаря (учетверте): «Сего напис не пиши у пом'яник». Після імен зроблено такий запис:

> Упис надав образ Новодворський до святої церкви преподобного Антонія. При строителе здо[…]тного отца Варлаама.

Тут маємо згадку про Новодворську ікону божої матері, котра почала набувати популярності в 2 пол. 17 ст. (перша тверда дата в її історії – 1677 рік). Запис ВС цікавий відносно ранньою звісткою про список цієї ікони.

1195. Сей рід раба божого ієрея Олександра Івановича Ковалевського (с. 99)

> Іоана, Марію, младенця Іоана.

1196. Року АХПS [1686] місяця мая дна КВ [22]. Всі ті люди з міста з Мирополя (с. 99)

Думаю, що цей заголовок стосується записів, що йдуть трохи далі (розділ 1198 і наступні). Миропіль – містечко у сучасному Романівському районі Житомирської області.

1197. Сіє поминання іноки Магдалини Немирівського монастиря (с. 99)

> Антонія, Агафію.

1198. З міста з Мирополя Голуба. Сіє поминання Олександра Шуби (с. 99)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1199. З міста з Мирополя. Сіє поминання Омелянихи (с. 99)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1200. Сіє поминання раба божого Якова Скребця (с. 99)

Іоана, Марію, Якова, Агафію.

Розділи 1201 – 1250

1201. Сіє поминання Федора П'яника (с. 99)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1202. Сіє поминання раба божого Романа (с. 99)

Іоана, Зиновію.

1203. Сіє поминання раба [божого] Пилипа (с. 99)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1204. Сіє поминання Марії зі Стрия (с. 99)

Марію.

1205. Пом'яни, господи, душі рабов своїх (с. 99)

Микиту, Февронію, Григорія, Агр[аф]ену.

1206. З міста Білопуля. Сіє поминання раба божого Іоана Човпила (с. 99)

Григорія.

Білопілля – нині районний центр Сумської області.

1207. З міста Білопуля. Сіє поминання раба божого Симона Варвинського (с. 99)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1208. Сіє поминання інокині Маври монастиря Михайлівського (с. 99)

(1) Інокиню Мавру, Анастасію, Катерину.
(2) Стефана, Тетяну, Пелагею (дописані пізніше).

1209. З села Туревського. Сіє поминання раби божої Анастасії (с. 99)

Стефана, Анну, Ірину.

Що за село Туревське – я дошукатись не міг. Хіба б Турівка – їх в Україні декілька.

1210. Сіє поминання Іоакима стрільця, жилець київський (с. 99)

Євдокію.

Мабуть, московського стрільця з числа київського гарнізону?

1211. Року АХПS [1686] місяця августа дня КѲ [29]. Сіє поминання раба божия Григорія з Новгородка (с. 99 – 100)

Лаврентія, Глікерію.

1212. Сіє поминання раба божия Якова Микитенка з Брусилова (червоних ЗІ [17] дає) (с. 100)

Якова, Матрону, Никиту, Варвару.

1213. Сіє поминання раби божої Феодосії Рябої з Києва (с. 100)

Леонтія, Феодосію.

1214. Року АХПS [1686] місяця іюня И [8]. Сіє поминання раба божия Йосифа Стефановича Трушенка з села Грим'ячого (с. 100)

(1) 7 імен чоловіків, далі 6 імен жінок.

(2) Леонтія, Леонтія (дописані пізніше).

Грим'яче – мабуть, сучасне село Грем'яче Острозького району Рівненської області.

1215. Рід раби божої Параскевії з града Києва (с. 100)

Вассу, Параскевію.

1216. Сіє поминання раби божої Акилини з Києва (с. 100)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1217. Року АХП[S] [1686] з міста Пирятина. Сіє поминання раби божої Олени Черевкової (с. 100)

Василя.

1218. Року АХПS [1686] місяця іюля дня І [10]. Сіє поминання раба божого Уласа Денисенка (с. 100)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1219. Сіє поминання раби божої Агафії Шулганки з Заславя (с. 100)

20 імен чоловіків і жінок впереміш.

1220. Сіє поминання Костянтина Гадяцького (с. 100)

Єлевферія, Іоана, Пелагею, мл Олену, Матрону.

1221. Сіє поминання раби божої Олени Ковалихи Ізаславя (с. 100)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1222. З міста Полонного. Сіє поминання раба божого Іоана Дудченка (с. 100)

Іоана, Григорія, Євдокію, Якова.

1223. З Москви. Сіє поминання священого ієрея Євстафія Івановича Канівського, который служит при пресвітлих царях в соборі вверху Воскресенія Христова (с. 100)

Ієрея Євстафія, ієрея Іоана, ієрея Симеона, ієрея Василя, ієрея Андрія, Пелагею, Варвару, Марфу.

Собор, де служив Євстафій, нині часто зветься Верхоспаським собором Московського Кремля.

1224. З Києва. Сіє поминання раби божої Матрони Гасимової, бурмистрової Київської (с. 100)

Матрону, Параскевію.

1225. Сіє поминання раба божого Іоана Мелешкевича (с. 100)

Григорія, Євдокію, Ульяну, Афанасія.

1226. Сіє поминання раба божого Петронія, монаха, послушника Печерського (с. 100)

Павла, Марію, Костянтина, Соломониду.

1227. Печерськ. Сіє поминання раби божої Анастасії з шпиталя (с. 100 – 101)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1228. Сіє поминання Яковихи Лосійчихи з Березної (с. 101)

Меланію, Прокопія.

1229. Сіє поминання монаха Дамаскина, послушника Печерського (с. 101)

Федора, Пелагею, Марка, Семена.

1230. Року АХПS [1686] місяця августа дня В [2]. Сіє поминання раба божого Семена Забарного з Прилуки (с. 101)

(1) 12 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Ще 4 імені дописані пізніше.

1231. Сіє поминання раби божої Агафії, бывшей попаді Шкуратової (с. 101)

Ієрея Карпа, Тимофія, мл Парасковію, младенця Стефана, мл Варвару, младенця Прокопія.

1232. Сіє рід і поминання його милості пана Лазаря Горленка і жони його Єфросинії, полковника Прилуцького (с. 101)

(1) 10 імен чоловіків, серед яких відзначаємо *ієрея Андрія* (в 8-й позиції); далі – 10 імен жінок.

(2) Лазаря убитого, который пострадал от своих в войске на реке Суре, где и положен (дописано іншою рукою пізніше).

Лазар Горленко був прилуцьким полковником в 1658 – 1687 рр. (з перервами). Загинув під час бунту козаків у Кримському поході наприкінці липня 1687 р., після цього зроблено приписку (2-й блок).

1233. Сіє поминання всечесної госпожи ігумені Ісихії з Глухова (с. 101)

Софонія, Семена.

Маємо вказівку на існування жіночого монастиря у Глухові.

1234. Сей рід і поминання його милості пана Михайла Миклашевського, асаула генерального (с. 101)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієросхимонаха Ліверія* (1), *младенця Семена* (6).

Михайло Миклашевський був генеральним осавулом у 1683 – 1689 роках.

1235. Сей рід пана Олексія Заруцького (с. 101)

(1) 6 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Василису, Агафію (дописані пізніше).

Більш відомий син цього Олексія – Афанасій Олексійович Заруцький.

1236. Сіє поминання раба божого Симеона Школки і жени його Анни зі Стародуба (с. 101)

Андрія, Євдокію, младенця Силу, мл Пелагею, младенця Дем'яна.

1237. Сей рід Йосифа, хорунжого сотні Глухівської (с. 101)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1238. Сей рід і поминання раба божого Семена Лойка, писаря Глухівського (с. 101)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Марію*(6).

1239. З Новгорода. Сіє поминання раба божого Лаврентія Стукала, обивателя Новгородського, і жени його Наталі (с. 101)

9 імен чоловіків і жінок впереміш.

1240. Сіє поминання раба божого Ігнатія і жени його Анни з Седнева (с. 101)

7 імен чоловіків і жінок впереміш.

1241. Сіє поминання раба божого младенця (!) Леонтія Савина зі Стародуба (с. 101)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1242. Сіє поминання Катерини [з] села Жилян (с. 101)

Прохора, Пелагею, Катерину, Петра, Тетяну.

1243. З Михайлівського монастиря року АХПЗ [1687] місяця іюля АІ [11] дня (с. 101)

Іноку Серафиму.

1244. Сіє поминання раба божого монаха Тарасія, послушника Печерського (с. 102)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Феодору* (3), *ієрея Леонтія* (6), *монаха Тарасія* (9), *інокиню* ***Харлампію***(11).

1245. Сіє поминання раби божої Ірини з Києва (с. 102)

Ірину, Григорія, Параскевію, Іллю, Тетяну.

1246. Із Сум. Сіє поминання ієрея Григорія (с. 102)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1247. Сіє поминання інокині Євгенії з монастиря Полтавського (с. 102)

(1) Інокиню **Анатолію**, Григорія, Анну, Євгенію, Марію.
(2) Марію, Ієремію, Агафію (дописані пізніше).

1248. З Ніжина (с. 102)

Пелагею.

1249. Сіє поминання раба божия схимонаха Трохима Печерського (за сей упис дав книгу «Ключ розуміння») (с. 102)

37 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Трохима* (1).

«Ключ розуміння» – книга Іоаникія Галятовського, була надрукована у Києві (1659, 1660) та у Львові (1663, 1665).

1250. З Полтави року АХПS [1686] ноємврія КВ [22]. Сей рід і поминання пана Тимофія Глеваського, асаула полкового Полтавського (с. 102)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, над одним іменем надписано: *мертвий*. Після цього розділу зроблена помітка писаря: *не пиши*.

Розділи 1251 – 1300

1251. Рід Филипа зі шпиталя Печерного (с. 102)

Іоана, Олену, Филипа, Данила.

1252. Сіє поминання раба божия Гордія Воскобойченка з града Миргорода (с. 102)

Павла, Євдокію.

1253. Того ж року і дня [22 листопада 1686 р.]. Сей рід і поминання ієрея Іоана Світайловича Спаського з Полтави (с. 102)

(1) Ієромонаха Ісихія, ієрея Іоана, Анни (!), младенця Павла, Герасима, Агафії (!), Матфея, Павла, Стефана, Агафії (!), мл Феодори, Анни (*Матв*), Андрія (*Наш*), ієрея Йосифа, Іоана (*Іоан*), ієрея Михайла, Іоана, Євфимії (!).

(2) Стефана, Євдокію, Агафію (дописані пізніше).

Цей Іван Світайло (Святайло) і пізніше був священиком Спаської церкви у Полтаві і брав участь у доносі Кочубея та Іскри на Мазепу [*Бантыш-Каменский Д. Н.* История Малой России. – М.: 1842 г., т. 3, с. 81; також інші роботи про цей донос].

1254. З Ніж[ина] (с. 102)

Ульяну.

1255. З Москви. Сіє поминання Федора Івановича Жногина з села Палех (с. 102)

Іоана, Соломониду.

Палех – містечко в сучасній Іванівській області Росії (для киянина це – «Москва»). Прізвище Жногин нині невідоме, мабуть, зіпсоване (Жогін? Многін?).

1256. Сіє поминання раби божої Марії Лібіх (!) з граду Вишні з шпиталя (с. 102)

Іоана, Герасима, Марію, Матфея.

1257. Сіє поминання раба божого Лаврентія Білого з Кропивної (с. 102)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1258. Сіє поминання раба божого Іоана Родіоновича з града Батурина (с. 102)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1259. Року АХПЗ [1687] місяця апріля КВ [22]. Сей рід і поминання раба божого Іоана Тихого, міщанина Київського, на той час будучи орендарем у волості Навозькій і зде положен в монастирі Печерському (с. 102 – 103)

10 імен чоловіків і жінок впереміш.

Про Навоз (володіння лаври) уже була згадка в розділі 81 – нині село Дніпровське Чернігівського району, перейменоване в 1962 р.

1260. Року АХПЗ [1687]. Сіє поминання раби божої Євдокії Василихи Слюзихи з града Сенчи (с. 103)

21 ім'я чоловіків і жінок впереміш.

1261. Року АХПЗ [1687] з града Прилуки. Сіє поминання раба божия Николая Григорьевича Волошина (с. 103)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Богдана* (в 1-й позиції), *младенця Стефана* (7).

1262. Сіє поминання раби божої Агафії Дем'янихи з Прилуки (с. 103)

Іллю, Домникію, Агафію.

1263. Року АХПЗ [1687] місяця іюля Д [4]. З Києва. Сіє поминання раби божої Акилини Іванихи Кашубихи (с. 103)

Іоана, Акилину, Марію.

Після розділу – помітка писаря: *не пиши*.

1264. Сіє поминання раби божої Анни (с. 103)

Марію, Федора.

1265. Сіє поминання раби божої Марії Василевої зі Львова (с. 103)

(1) Николая, Агафію, Марію.
(2) Іоана, Феодору (дописані пізніше).

1266. Сіє поминання раби божої інокині Єпіфанії Іванівни Косинської з Полтави (с. 103)

Ієрея Іоана, ієромонаха Єпіфанія, Євфимія, Єлизавету, Максима, інокиню **Єпіфанію**, інокиню **Митрофану**, Василя, Лук'яна, Тарасія, Марію.

1267. Сіє поминання раба божия Захарія Тедрини, бурмистра Київського, і жони його Анастасії (с. 103)

Захарію, Анастасію, Іоана, Олену, Мойсея, Марину.

Ми маємо звістки про Ждана Тадрину – київського війта у 1677 – 1687 роках, але про бурмистра Захарія (брата Ждана?), здається, нічого більше не відомо.

1268. Сіє поминання раби божої інокині Євфимії з монастиря Флоровського (с. 103)

(1) Інокиню **Євфимію**.
(2) Інокиню Меланію з Полонного.

1269. Сіє поминання раба божия Мартирія, монаха, послушника Печерського (с. 103)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1270. Сіє поминання раба божия Николая Юскевича з Києва (с. 103)

5 імен чоловіків і жінок впереміш.

1271. Сіє поминання раба божия ієромонаха Якова Ісаневича, сповідника Печерського преподобного отця нашого Антонія (с. 103)

Ієрея Іоана, ієрея Антонія, ієрея Андрія, Пелагею, Марію, Михайла, ієрея Леонтія, ієромонаха Якова.

1272. Року АХПЗ [1687] зі Сколе (с. 103)

Анну.

1273. Сіє поминання з Новугородка (с. 103)

Євхима, Марію.

Після розділу – помітка писаря: *не пиши*.

1274. Рід монаха Воніфатія, послушника Печерського (с. 103)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Воніфатія* (1), *Петра, Феодору і чад їх* (9 – 10), *Кирила, Агафію і чад їх*(11 – 12), *младенця Василя* (13), *младенця Федора* (14), *мл Матрону* (15).

Далі йде мало зрозумілий запис: *З Слука Захарії*. Може, зі Слуцька?

1275. Сіє поминання раба божия Іоана Балди (с. 103)

Іоана, Віру, Федора, Євстратія.

1276. Сіє поминання раби божої Євдокії Маскалевички з Києва (с. 104)

Тимофія.

1277. Сіє поминання раба божия Марка Левченка з Печерського (с. 104)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1278. Монастиря Черниловського. Сіє поминання раба божия ієродиякона Генадія Чмаровського з-під Яворова з весі Чернилева (с. 104)

Єпископа Йосифа, ієромонаха Гедеона, ієромонаха Єпіфанія, ієродиякона Генадія, Іоана, Феодосію, Якова, Михайла, Якова, Лаврентія, Семена, Тетяну, Іоана, Євдокію, Матфея, Анастасію.

В записі йдеться про монастир у Черниляві в сучасному Яворівському районі Львівської області. Про нього я знав тільки принагідну згадку з 3 чв. 18 ст. [*Жолтовський П.М.* Художнє життя на Україні в 16 – 18 ст. – К.: 1983 р., с. 162].

А хто такий єпископ Йосиф? Першим спадає на думку сучасник запису – львівський єпископ Йосиф Шумлянський, але він помер допіру в 1708 р. Маємо також Йосифа Нелюбовича-Тукальського († 1675), але він був єпископом тільки два роки (1661 – 1663), а далі звався митрополитом. Йосиф Мокосій-Баковецький († 1654) був єпископом Володимирським і Берестейським у 1632 – 1654 рр., так біда втому, що він – уніат. Ще один Йосиф у 1672 р. був висвячений на єпископа Коломенського, помер у 1681 р в сані архієпископа Архангельського (не від міста Архангельська, але від Архангельського собору в Московському Кремлі). У тому ж 1681 р. помер Йосиф – митрополит Рязанський (єпископ від 1674 р.). Ці два останні діячі навряд чи були відомі в Галичині. Так що питання залишається відкритим.

1279. (Казан дав) Сіє поминання раба божия Йосифа Корнієвича (с. 104)

50 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (14), *младенця Ферапонта* (15), *мл Наталю* (16), *младенця Григорія* (21), *мл Євфимію* (22), *младенця Матфея* (24), *младенця Федора* (29), *мл Євдокію* (30), *мл Анну* (37).

1280. Рід Ульяни з Криги шпитальної (с. 104)

Данила, Катерину.

Що тут значить *Крига* – я здогадатись не можу. Села такого немає, тільки річка. Хіба би це був хутір Мриги біля Києва, хоча він відомий тільки з 1900 р.

1281. З Лисянки. Сіє поминання раби божої інокині Трифени монастиря Печерського дівичого (с. 104)

Інокиню **Трифену**, Григорія, Олену, Герасима, Василя, ієрея Луку, Василя.

1282. Рід монаха Фадея, послушника Печерського (с. 104)

27 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Василя* (7).

1283. Рід інокині Маркіани монастиря паненського Печерського Кривоносовна (с. 104)

Інокиню Олену, інокиню Агафію, інокиню **Маркіану**, Іоану (!), младенця Марка.

1284. Сіє поминання раба божия Стефана Раковича Прилуцького (с. 104)

57 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Фому* (3), *младенця Андрія* (47), *младенця Прокопія* (51), *младенця Антонія* (52), *младенця Іоана* (53).

Маємо звістки про Семена Раковича – прилуцького полкового писаря у 1672 – 1685 рр. Його родина невідома. Ім'я *Семен* записану тут на 2-у місці, чи воно стосується цього писаря – не знати, потрібні додаткові дані.

1285. Року АХПИ [1688] райці Київського. Сіє поминання раба божия Дмитра Полоцького, міщанина Київського (с. 104)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1286. Сіє поминання раба божия Іоана Носа, козака Прилуцького (с. 104)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Анну*(15).

Запис зробив, мабуть, Іван Яремович Ніс († 1715), який «прославився» своєю зрадою в 1708 році.

1287. Рід з Вінниці Русовичів. Сіє поминання раба божия Матіаша, во іноцех Макарія – уписав рід свій з жоною своєю Тетяною, во інокинях Тавифою монастиря печерського, з двома дщерми своїми інокинею Макарією і Митрофаною (с. 104 – 105)

Монаха Макарія (*постриженика (?) Никольського Пустынный* – приписка на полі), інокиню **Тавифу**, інокиню Макарію, інокиню **Митрофану**, Костянтина, Матрону, Парфенія, Меланію, інокиню Февронію, младенця Федора, младенця Іоана.

1288. З Києва Іоан Голика (с. 105)

Параскевію.

1289. Рід Заружка Стефана з града Степаня (с. 105)

Трофима.

1290. Рід монаха Федота, послушника Печерського, економа Троїцького (с. 105)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *монаха Федота* (3).

1291. Рід Агафії Рименкової вдови (с. 105)

Агафію.

1292. Монастиря Печерського паненського. Сей рід і поминання інокині Євпраксії грекині (с. 105)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Євпраксію* (5).

1293. Сіє поминання раби божої Олени Стрельбицької з Києва (с. 105)

Ієрея Кирила, Георгія, Пелагею, Олену, Іоана.

На рубежі 17 – 18 ст. у києві та Чернігові працював гравер Іван Стрельбицький. Мабуть, тут записані його родичі.

1294. Рід Никити Сакути з Києва (с. 105)

Никиту, Марію.

1295. Рід Анни, послушниці Печерської (с. 105)

Лаврентія, Феодосію, Максима, Анна.

1296. (Стихар дала) Сіє поминання інокині Марії з монастиря Михайлівського (с. 105)

Климентія, Марію, інокиню Марію.

1297. Сей рід і поминання Лук'яна Матюшенка з Опушного (с. 105)

Северина, Матрону, Євдокію.

1298. Сей рід Андрія міщанина Ровенського Мартиновича (с. 105)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1299. Рід Євдокії Кулги з Прилуки (с. 105)

Николая, Параскевію, Євдокію, Анну.

1300. Рід Онуфрія Кондратенка, міщанина Опушненського (с. 105)

36 імен чоловіків і жінок впереміш.

Розділи 1301 – 1350

1301. Рід Герасима Лисенського, міщанина Опушненського (с. 105)

37 імен чоловіків і жінок впереміш.

1302. Рід Трофима Шапочника з граду Криги (с. 105)

10 імен чоловіків і жінок впереміш. Можу тільки повторити припущення (розділ 1280), що тут згадано хутір Мриги біля Києва.

1303. Рід Харлана Переверзева з граду Обуяні (с. 105 – 106)

Петра, Петра, схимницю Анну, Фірса, Наталю.

Обоянь – нині районний центр Курської області Росії.

1304. Рід Филипа з Лободи (с. 106)

Тетяну, Саву, Филипа, Данила, Анну.

Що за місцевість *Лобода* – я не знаю; може, *Слобода*?

1305. Рід Петра Афанасовича з граду Пермі, Кондратія Маркова гостя (с. 106)

22 імені чоловіків і жінок впереміш.

1306. Рід Василя Андрієва, татарина, нижегородця (с. 106)

Андрія, Меланію, інока Сергія.

1307. Рід Максима Самойловича з Києва (с. 106)

Агафію, Максима, Марію.

1308. Рід Мойсея, отамана Сумського (с. 106)

Іоана, Ірину.

1309. Рід Пелагеї Гаврилихи Шацини з Пронська (с. 106)

Гаврила, Пелагею, Стефана.

1310. Рід госпожи ігумені Трофимії Батуринської (с. 106)

(1) Інокиню **Трофимію**, ієрея Харлампія, інокиню Анисію, інокиню Агафію, інокиню Мамелфу, інокиню Магдалину, інокиню Анастасію, інокиню Февронію, інокиню Євфимію, інокиню **Панкратію**, інокиню **Синклітикію**.

(2) Софронія, Єфрема, Агафію, Іллю, Ісакія, Николая, **Дія**, Мартирія, Василя, Марка, Петра, Стефана, **Феону**, Наталю, Параскевію, Ксенію, Вассу, Ірину, Матрону, Феодору, Устинію, Марію, Феодосію, Діонісія, Агафію, Йосифа, Данила, Кирила.

(3) Ієрея Пафнутія, ієрея Філофея, младенця Зиновія, Параскевію, Василя, Євдокію, Ульяну, Григорія, інока Інокентія (цей блок дописано на полі).

(4) Григорія, Антонія, Фому, Трофима, Федору, Йосифа, Агафію, Домникію, Марію, Марину, Єфросинію, Николая, Іоана, Іоана, Якова, Мойсея, Стефана, Василя, Григорія, Доментіана, Іоана, Глікерію, Марію, Єрофея, Стефана, Софронія, Марка, Іоана, Федора, Амвросія, Федора, Йосифа, Фетінію, Ієрофея, Вассу, Євсевія, Тетяну, Михайла, **Вакулу**, Григорія, Матфея, ієрея Артемія, ієромонаха Філарета, Феодосію, Вассу, інокиню Порфирію, Феодосію, Вассу.

1311. Рід Леонтія Дометієвича, писаря з міста Носовки (с. 106)

10 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *мл Євфимію* (в 4-й позиції).

1312. Рід ієромонаха Димитрія Савича, ігумена Батуринського монастиря. Вписан року АХПИ [1688] місяця іюня дня ЗІ [17] (с. 106)

	ВС	Шляпкін, с. 1
Ш-1		Сави [= 5]
Ш-2		Марії [= 6]
1	Григорія	Григорія
2	Параскевію	Параскеви
3	Михайла	[= Ш-3]
4	Марію	Марії
5	Саву	[= Ш-1]
6	Марію	[= Ш-6]
Ш-3		Михайла [= 3]
Ш-4		ієромонаха Феофана
Ш-5		Параскеви
7	іноку Олександру	[= Ш-7]
8	інокиню Феодосію	Феодосії
Ш-6		монаха Іларіона
Ш-7		монахині Олександри [= 7]
Ш-8		монаха Афанасія
Ш-9		ієродиякона Пармена
9	інокиню Євпраксію	

10	Федора	
11	Марію	
12	Димитрія	
13	Ульяну	
14	Василя	

Григорія, Параскевію, Михайла, Марію, Саву, Марію, іноку Олександру, інокиню Феодосію, інокиню Євпраксію, Федора, Марію, Димитрія, Ульяну, Василя.

Тут записаний Димитрій, (1651 – 1709), майбутній митрополит ростовський і майбутній святитель.

Які джерела для його біографії ми маємо? Чим ми можемо скористатись для пояснення цього запису?

Д-1. Свідчення Сави Туптала про перебування у польському полоні (від 1670 р.), записані в Києві 14 листопада 1673 р. [Синбирский сборник. – М.: 1845 г., № 49, с. 51 – 52]. Воно міститься у складі збірника донесень київського воєводи Юрія Петрович Трубецького царю Олексію Михайловичу. Він складається зі 198 документів (від 24.08.1673 р. до 31.08.1674 р.).

Фрагмент її був передрукований з помилковою датою 1674 р. [*Лазаревский А. М.* Документальные сведения о Савве Туптале и его роде. – Киевская старина, 1882 г., № 8, с. 383]. В оригіналі дата звучить: «во РПS 182 ноября в ДІ [14] день». 7182-й вересневий рік від створення світу відповідає (віднімаючи 5509 років) 1673-у січневому року від Різдва Христова. Правильна дата подана у Шляпкіна [с. 16].

Д-2, короткий щоденник. Він міститься у складі збірника, писаного власноручно Димитрієм. Збірник наприкінці 19 ст. зберігався у бібліотеці Києво-Печерської лаври. Він містить короткі записки про історичні події та факти з біографії Димитрія за 1651 – 1708 роки. Опублікований І. Шляпкіним [*Шляпкин И.А.* Святой Димитрий Ростовский и его время. – Спб. : 1891 г., приложение, с. 5 – 11].

Д-3, докладніший щоденник, котрий неодноразово друкувався під назвами «Діаріуш», «Дневные записки», «Келейные записки». Вперше його надрукував М. І. Новіков у «Древней российской вивлиофике» (Спб.: 1774 г., ч. 6, с. 315 – 408). Пізніше він неодноразово перевидавався. Він охоплює час від 1651 до 1703 року, останні записи (1706 – 1709) в ньому, включаючи запис про смерть Димитрія, зроблені іншою особою.

Дослідники [*Белоненко В.С., Енин Г.П.* «Диариуш» Дмитрия Ростовского. – «Исследования памятников письменной культуры в собраниях и архивах отдела рукописей и редких книг», Ленинград, 1987 г., с. 12; *Соболь В. О.* Пам'ятна книга Дмитра Туптала] вважають, що короткий щоденник є скороченням повного.

Мені це не зрозуміло. У короткому щоденнику стоять два записи про народження Данила – під 1650 і 1651 роками (обидва вони містять вказівку, що це сталось у рік

«Радзивілової війни», але Димитрій коливався у визначенні дати цієї війни). У докладному щоденнику цього коливання немає, проставлено тільки 1651 рік (як і має бути). Думаю, що під час опрацювання докладнішого щоденника Димитрій знайшов авторитетне свідчення про похід Радзивіла, і виключив інший варіант датування. Також короткий щоденник містить записи за 1704 – 1708 роки, яких немає у докладному варіанті.

Д-4. Заповіт Параскеви Тупталівни – ігумені Йорданського монастиря, написаний 16 червня 1710 р. – надрукував О. М. Лазаревський [Документальные сведения…, с. 383 – 384]. Заповіт походить зі збірки актів Йорданського монастиря, котра на той час зберігалась у Церковно-археологічному музеї при Київській духовній академії.

І. Шляпкин твердив, що Сава Туптало походив із шляхетського роду Савичів, а «Туптало» – це його особисте прізвисько, оскільки його син завжди підписувався «Димитрій Савич» (що ми бачимо і в даному записі ВС) [*Шляпкин И.А.*, с. 1; тут же надруковано і поминальний запис роду Димитрія із синодального рукопису № 1061, який наведено як третій стовпчик нашої таблиці].

Чи справді Сава Туптало належав до «шляхетського роду Савичів»? У Несецького наведено кілька імен Савичів, усі – не раніше 17 ст., територіально – Велике князівство Литовське, за посадами, які вони займали, можна думати, що всі вони були католиками [*Несецький*, 8, 288]. Жоден з них не має відношення до «нашого» Сави [на це вказав ще Б. Барвінський: Причинки до польсько-української геральдики і сфрагістики. – Записки наукового товариства ім.Шевченка, 1925 р., т. 138-140, с. с. 84].

У Модзалевського наведено 4 роди українських старшин Савичів, кожен з яких походив від «свого» Сави; вони не пов’язані між собою, і жоден з цих родів не хвалився тим, що з нього походив святитель Димитрій. Окрім того, були ще інші роди Савичів [*Модзалевский*, 4, 433 – 476]. Отже, всі вони також не мають відношення до «нашого» Сави.

На підставі даних, зібраних Б. Барвінським, знак, яким користувався Димитрій Савич, можна реконструювати так: велика грецька літера *дельта* (Δ), увінчана хрестиком; у *дельту* вписана велика грецька літера *сігма* (Σ). Все це разом прочитується дуже просто: ***Д***имитрій ***С***авич, освічений у грецькій мові, належний до духовного стану. Тобто маємо **персональний знак** Димитрія, який виробив собі герб самостійно, на підставі **своїх власних заслуг**. Нічого успадкованого тут немає.

Цей же знак у спрощеному вигляді – однієї тільки *дельти* – бачимо і на портретах Сави Туптала (наприклад, портрет бл. 1787 р. з Національного художнього музею України, Ж-629) та Димитрія (2 пол. 18 ст. з того ж музею, Ж-453), а також на інших варіантах цих портретів (Державного Російського музею, Державної Третьяковської галереї, Національного художнього музею України).

Всі ці портрети – дуже пізні, не раніше 2 пол. 18 ст., від часу проголошення Димитрія святителем (1757 р.). На портреті з Палехського музею, який вважається

прижиттєвим (1702..1709 рр.), герба немає [*Братчикова Е. К.* Парсуна «Димитрий, митрополит Ростовский и Ярославский». – Труды отдела древнерусской литературы, 1993 г., т. 6, с. 436 – 440, там і література про портрети Димитрія]. Не може бути сумніву, що *дельта* на портреті Сави Туптала є знаком його сина Данила-Димитрія.

Таким чином, ідею «шляхетського роду Савичів» треба відкинути як безпідставну; Димитрій іменувався Савичем за іменем свого батька, котрий сам Савичем не звався.

Отже, батьків Данила звали Сава і Марія (Д-2, 1650 р.) або Сава Григорович та Марія Михайлівна (Д-3, 1651 р.). Народився він у містечку Макарові (Д-3, 1651 р.).

У 1668 р. ігумен Кирилівського монастиря Мелетій Дзик постриг Данила у ченці (і при цьому, мабуть, дано ім'я Димитрія); в 1669 р. у Каневі митрополит Йосип Тукальський висвятив його на диякона, а в 1675 р. у Густинському монастирі архієпископ Лазар Баранович висвятив його на священика (Д-2, Д-3).

В листі Мелетія Дзика до Слуцького братства наш герой явно названий *Димитрієм* (Д-3, 1678 р.). У 1679 р. Димитрій після дворічного перебування у Білорусії повернувся до Батурина (Д-2, Д-3). З 26 серпня 1681 р. маємо виразну згадку, що Димитрій жив у Батуринському [Крупицькому] монастирі (Д-3).

5 вересня 1681 р. Димитрій був висвячений на ігумена Максаківського монастиря (Д-2, Д-3).

1 березня 1682 р. Димитрій став ігуменом Батуринського монастиря (Д-2, Д-3). 26 жовтня 1683 р. він зрікся цього ігуменства (Д-2, Д-3).

23 квітня 1684 р. Димитрій прибув до Києво-Печерського монастиря (Д-2, Д-3).

Від 9 лютого 1686 року Димитрій знову ігуменом у Батуринському монастирі (Д-2, Д-3). 15 березня 1688 р. Димитрій з Батуринського монастиря надіслав листа до патріарха [Іоакима], просячи благословити друкування «Четьїх Міней», складених Димитрієм (Д-3). В листі йшлося про першу половину циклу (вересень – лютий), котра на той час, мабуть, уже була написана. Про таке ж благословення просив архімандрит лаври Варлаам Ясинський у листі до патріарха [Архив юго-западной России, К., 1872 р., ч. 1, т. 5, № 78, с. 276 – 280; лист не має дати, датований видавцем 1689 роком; але може бути, що він належить до цього часу, до весни 1688 р. Так чи інакше, друк першого тому розпочали без патріаршого благословення, котре надійшло аж 1 листопада 1690 р. – Д-3].

2 червня 1688 р. розпочався друк першого тому (вересень – листопад; Д-2). Зауважимо, що запис у ВС датований 17 червня 1688 року, тобто саме тим часом, коли Димитрій перебував у лаврі у справі друку своєї книги.

29 березня 1689 р. померла Марія Михайлівна, мати Димитрія, у віці понад 70 років. Її поховали у Кирилівській церкві в Києві (Д-2, Д-3). Виходить, що вона народилась бл. 1619 р.

1 листопада 1690 р. Димитрій, перебуваючи у Батуринському монастирі, отримав благословення «Четьїх Міней» від патріарха Адріана (Д-3).

14 лютого 1692 р. Димитрій вдруге зрікся сану ігумена Батуринського монастиря, щоб зосередитись на писання «Четьїх міней» (Д-2, Д-3). Пізніше він два рази їздив до Печерського монастиря у справі друкування Міней.

Далі ми не будемо слідкувати за церковною кар'єрою Димитрія, оскільки це не стосується нашої теми. А ось що стосується:

6 січня 1703 р. помер батько Димитрія – Сава Григорович і похований у Кирилівській церкві в Києві (Д-3). В Д-2 тут зроблена приписка іншою: *маючи років сто три* (безсумнівно, пізніша!).

23 квітня 1704 р. померла старша сестра Димитрія – інокиня Олександра, маючи від народження бл. 65 років, похована у Кирилівській церкві (Д-2). З цього числа років видно, що вона народилась бл. 1639 року.

28 жовтня 1709 р. у Ростові (Ярославської області!) помер митрополит Димитрій.

У червні 1710 р. померла сестра Димитрія – ігуменя київського Йорданського монастиря Параскевія (Д-4).

Із цими документальними звістками про рід Димитрія спробуємо розібрати поминальний запис. Перші шість імен у ньому утворюють три пари чоловік + жінка, можна думати сімейні пари. З таки припущенням:

(1 + 2) – батьки Сави **Григоровича**, дід і баба Димитрія з боку батька;

(3 + 4) – батьки Марії **Михайлівни**, дід і баба Димитрія з боку матері;

(5 + 6) – батьки Димитрія.

(7) – черниця Олександра, старша сестра Димитрія.

Інші імена, можливо, належать дальшим родичам, про котрих ми нічого не знаємо. Друга сестра Димитрія (черниця Параскева) тут не зазначена.

Маємо співпадіння 6 елементів (5 імен і одного чернечого титулу). Все це було би дуже добре, якби не хронологія! Запис Димитрія мало того що має пряму дату 17 червня 1688 р., так ще й прекрасно вписується в загальну хронологію сусідніх датованих розділів. А на цей час і батько, і мати, і сестра Димитрія були ще живі. Як же так?

Можна було би припустити, що в позиціях 5 – 7 записані якісь *інший* Сава, *інша* Марія, *інша* Олександра; але це припущення мало того що само по собі малоймовірне, приводить нас до того, що в поминальному записі ми не маємо **жодного** історичного імені. Підсумком розшуків виступає абсолютний нуль.

Інше можливе припущення – що тут ми маємо справу з комбінованим записом «за здравіє» та «за упокой». Тоді перші 4 імені належать покійним, наступні 3 – живим на час запису людям, а далі ми не знаємо (може, й вони були живі). Тоді стають на свої місця історичні імена, запис набуває внутрішньої логіки. Але невже Димитрій не знав, що до пом'яника належить записувати імена померлих? Невже цього не знав писар ВС? – Безперечно, знали, але маємо тут справу з чимось особливим, що наразі не піддається поясненню.

Поминальний запис, опублікований Шляпкіним, безумовно, є наслідком перекомпоновки запису ВС (на жаль, ми не знаємо ані часу його створення, ані характеру рукопису, де він був). Бачимо тут ім'я Параскеви (Ш-5), але воно не чернече, і навряд чи належить другій сестрі Димитрія. Для кращого розуміння треба зібрати більше варіантів запису роду Димитрія, і я мушу залишити це на майбутнє.

Останній сюжет у зв'язку з поминальним записом – це імена міфічних сестер Димитрія.

Памфілія, Февронія, Параскева – нібито було послідовно ігуменями у Миколаївському Йорданському монастирі в Києві [К портрету Саввы Григорьевича Туптала. – Киевская старина, 1882 г., № 7, с. 169; повторено у *Шляпкина*, с. 1 – 2]. Перші два імені не мають документального підтвердження і мусять вважатись вигаданими (анонімна замітка в «Киевской старине» за джерело не уходить). Думаю, якби О. М. Лазаревський, переглядаючи акти Йорданського монастиря, натрапив на імена **ігуменій** – сестер Димитрія, він і ці документи би виписав.

Два інших імені – **Марія та Феодосія**, які нібито «досягли високих щаблів у церковній ієрархії» – з'являються в енциклопедичній статті В. В. Климова [Києво-Могилянська академія в іменах. – К.: 2001 р., с. 546]. Оці «високі щаблі» мене насторожують. Високі – а які ж саме? Люди, які перебували на високих щаблях, зазвичай з'являються в документах – де такі документи? Вони мені наразі невідомі.

1313. Рід Мойсея, комісара з містечка Печерського (с. 106)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1314. Рід Михайлихи Петличної з Седнева (с. 106)

Михайла, Дарію, Федора.

1315. Рід Дем'яна Петренка Васильківського (с. 106)

Агафію, Анну.

1316. Рід Мойсея Москаленка з Курська (с. 106)

Схимонаха Арсенія, схимонаха Корнилія, Анну, Григорія, Терентія, Ірину. Невже цей Москаленко з Курська був росіянином? Мабуть, таки українцем.

1317. Рід Акилини Остелецької з Києва (с. 106)

Ієрея Симеона, Акилину, Євфимія, Симеона.

1318. Рід Марії Андрусихи з города Київського (с. 106)

Амвросія, Марію.

1319. Рід інокині Аліфії Стоцької з монастиря Ворколабовського (с. 107)

Інокиню **Аліфію**, інокиню Єлисаву, інокиню **Маркіану**, інокиню Єлизавету, Стефана, Іоана, Марію.

1320. Рід Іоана Кирилова сина Реброва з града Москви (с. 107)

7 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Феодосія* (1).

1321. Рід Максима Криволги з Києва (с. 107)

Георгія.

1322. Рід Семена Гапченка, запорозького куреня Роговського (с. 107)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

Запис цікавий ранньою згадкою Рогівського куреня на Запоріжжі.

1323. Рід Іоана Пашкевича, міщанина Київського (с. 107)

Іоана.

1324. Рід Іоана Дмитровича з Полтави (с. 107)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (5).

1325. Рід Іляшевича Бабанського з Полтави (с. 107)

Іллю, Марію, Семена, Марію, Олену.

1326. Рід Анастасії Іскрени з Полтави (с. 107)

Іоана, інокиню Марфу, Петра, Анастасію.

Можна думати, що Анастасія – якась родичка полтавського козака Івана Іскри – полкового осавула в 1683 – 1696 рр., пізніше – полковника. Але рід його невідомий.

1327. Рід священого ієрея Василя Андрієвича з Пустогорода (с. 107)

Ієрея Василя, ієрея Никиту, ієрея Афанасія, Катерину, Феодору, Марію.

Пустогород – село в сучасному Глухівському районі Сумської області. Запис цінний згадкою про церкву, котра на той час уже існувала (якщо був піп).

1328. Рід пана Григорія Сагайдачного з Запоріжжя, отамана кошового (с. 107)

Єремію, Василису, Іоана, Ульяну, Григорія.

Про Григорія відомо небагато. Як вперше згаданий він у 1686 р. одразу як кошовий отаман, і потім згаданий востаннє у 1696 р. [*Сушинський Б.* Григорій

Сагайдачний, полковник, кошовий отаман запорізького козацтва. – В кн. *Сушинський Б.І.* Козацькі вожді України. – 1998 р., том 2].

1329. Рід Меланії Киричихи з Воронкова (с. 107)

Меланію.

Вороньків – село в сучасному Бориспільському районі Київської області.

1330. Рід Прокопія Гайдука з Горностай (с. 107)

Самуїла, Прокопія, Євдокію.

Села з назвою Горностай (Горностаї) я не знайшов, думаю, йдеться про Горностайпіль у Чорнобильському (нині – Іванківському) районі Київської області.

1331. Рід Фоми з Острога (с. 107)

Петра, Анну, Фому, Марію.

1332. Рід Федора Семеновича з града Бережан (с. 107)

Семена, Анну.

1333. Рід Трофима, сотника Суржанського (с. 107)

Якова, Іоана.

Думаю, йдеться про Сураж – районний центр сучасної Брянської області. Про існування окремої Суразької сотні наука не знає, село входило до складу Мглинської сотні Стародубського полка.

1334. Рід Євфимії Яцихи з Києва з-під Флора (с. 107)

Євфимію, Марію, Григорія.

1335. Рід Йосифа Омеляновича з града Почепа (с. 107)

Омеляна, Дарію.

1336. Рід диякона Павла Воложанина з великого граду царственного Москви (с. 107)

8 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Мартина* (1), *ієродиякона схимника Лаврентія* (2).

1337. Рід ієрея Василя Дмитровича, протопопа городового Київського Десятинной пресвятої богородиці (с. 107)

Ієрея Василя, Євдокію, ієрея Самуїла, Анастасію, ієрея Федора, Тетяну, Василису, Тетяну, Данила, мл Марію, Якова, Марію, Єлизавету, Феодору.

1338. З Панен (с. 107)

Марію.

Запис, думаю, стосується Печерського жіночого монастиря.

1339. Рід монаха Доментіана Лаврівського з Підгір'я (с. 107)

4 імені чоловіків, серед яких відзначаємо *монаха Доментіана* (1), *монаха Прохора* (2); за ними йдуть 6 імен жінок.

1340. Рід Павла Єремеїча з града Козельця (с. 107)

Єремея, Павла.

1341. Року АХПИ [1688] місяця декемврія дня АІ [11]. Сіє поминання отців і братії, преставившихся у святій обителі сей (с. 107 – 108)

Ієромонаха ігумена Антонія, ієромонаха Якова, монаха Алімпія, монаха Гервасія, монаха Єлисея, монаха Родіона, монаха Діонісія, монаха Мелетія, монаха Мисаїла.

Імені Антонія серед настоятелів Печерської лаври в цей час немає, хіба би він був ігуменом у Троїцькому монастирі або тільки мав титул ігумена.

1342. Року АХПѲ [1689] місяця генваря дня ЗІ [17]. Рід ієромонаха Геласія Климашевського, послушника Печерського (с. 108)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Геласія* (1), *ієрея Якова* (2), *Олексія убитого* (7), *ієрея Павла*(8), *Семена убитого* (9), *ієрея Кирила* (14), *ієрея Федора* (15), *ієрея Василя* (16).

1343. Рід ієромонаха Павла Мстиславця з Москви (с. 108)

Священного ієрея Єрмолая, схимонаха Іони (!), князя Михайла, болярина Іоана, Самсона, Ірини (!).

1344. Сіє поминання ієромонаха Валеріана, послушника Печерського (с. 108)

15 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (7).

1345. Сіє поминання різних людей (с. 108)

(1) З панен[ського] – інокиню Євфимію.
(2) З Троц – Григорія, Вассу, Гаврила, Филимона.
(3) З Києва – Марію.
(4) З Пер[еяслава?] – Пелагею.

(5) З Печ[ерського містечка] – Іоана, Анну, Марію.

(6) Филипа.

(7) З Михайлів[сього монастиря?] – інокиню Анастасію, інокиню Єфросинію.

(8) З Києва – Семена, Пелагею.

(9) З Києва – Агафію.

(10) З Пан[ен]ського – інокиню Євпраксію, Афанасія, Федору, інокиню Василису.

(11) З Пан[ен]ського – Матфея, Марію, інокиню **Тавифу**, Прокопія, Пелагею.

(12) З Києва – Стефана, Анну, Власія, Анастасію.

(13) АХЧ [1690]. Інокиню Євпраксію.

(14) З Кон[о]топ[у] – Кирила, Агафію.

(15) З Будкова з-під Левова – Семена, Ксенію.

(16) З Варви – Григорія, Христину і чад їх; Петра, Катерину і чад їх.

(17) З Коропа – Стефана, Марію, Марію.

(18) З Троїцького [монастиря] – Іоана, Феодору.

(19) З Києва – Федора, Катерину.

(20) Схимницю **Іули** (!).

Будьків, згаданий у блоці 15 – село в Галичині, нині Пустомитівського району Львівської обл.

1346. АХЧ [1690]. Рід Єфросинії Мокієвської з Переяславля (с. 108)

Прохора, Іоана, Єфросинію, Параскевію, Анастасію.

Вище (у розділі 505) ми вже мали згадку про пані Мокієвську, але вона, здається, не пов'язана з Переяславом.

Маємо звістки:

– про **Левка** Мокієвського – переяславського полкового осавула в 1638 р. [*Грушевський М. С.* Історія України-Руси, т. 8, розділ 5];

– про **Северина** Мокієвського – бориспільського сотника у 1638 р. [*Грушевський М. С.*, там само];

– про **Клима** Мокієвського – козака Бориспільської сотні Переяславського полка в 1649 р. [Реєстр Війська Запорозького 1649 року. – К. : Наукова думка, 1995 р., с. 334];

– про **Михайла** Мокієвського – переяславського полкового писаря в 1682, 1688 р. [*Кривошея В.В.* Козацька еліта Гетьманщини. – К.: 2008 р., с. 239, 266].

Можна прийти до висновку, що у Переяславському полку представники роду Мокієвських займали певні позиції, але жодного з цих імен немає у ВС. Тому можливість пояснення цього розділу залежить від подальших джерельних знахідок.

1347. Рід Григорія Савицького з Києва (с. 108)

Анастасію.

1348. Рід Костянтина Шостака з града Сокаля (с. 109)

Костянтина, Анастасію со чади їх, Агафію преставишуюся.

Виразний випадок, коли до ВС занесено поминання «о здравії» живих людей.

1349. Рід Іоана Даниловича з Почепа (с. 109)

Данила, Євдокію.

1350. З Почепа. Рід Семена Правди (с. 109)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Тавифу*(6) – мирське ім'я, не чернече.

Розділи 1351 – 1400

1351. Рід Дмитра Кониці з града Почепа (с. 109)

Дмитра, Леонтія, Євдокію.

1352. Рід пана Филипа Чернеченка, асавула полку Харківського (с. 109)

Іоана, Омеляна…

Далі кілька десятків імен не можна прочитати – заклеєні шматком паперу.

Про Филипа Чернеченка наука нічого не може сказати, генеалогія козацьких родів не досліджена.

1353. Рід Яска Рибалки Стельмаховича (с. 109)

Параскевію, мл Христину.

1354. Рід Ксенії Мишевської (с. 109)

Іоана, Катерину, Ксенію.

1355. Рід дяка Леонтія Уланова (с. 109)

Схимника Олександра, ієрея Данила, ієрея Іоана, Андрія, Ульяна (!), Устину, Устину, Марію, Марфи (!), Фоми (!), Дмитра, Агафоника і їх рідних.

1356. Рід монаха Мефодія Шитика з граду Глухова (с. 109)

Федора, Марію, Дмитра, Ірину, Єліферія.

1357. Рід Гаврила Літинського з града Києва (с. 109)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1358. Рід Мартина Коробенка з граду Глухова (с. 109)

(1) 18 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) 3 імені дописані пізніше.

1359. Рід Федора Авраменка Білецького з Переволочного (с. 109)

Авраама, Анну, Марію.

1360. Бурмістра Ніжинського. АХПѲ [1689] місяця августа дня Є [5]. Рід пана Ієремії Кониського (с. 109)

20 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Йосифа* (в 2-й позиції), *Соломонію – во інокинях Серафиму*(10), *ієромонаха Кіпріана* (11), *ієромонаха Йова* (12).

Чи не міг бути оцей Ієремія Кониський якимось предком нашого письменника Олександра Яковича Кониського (він же ніжинець родом)? До речі, вище (у розділі 522) ми бачили ієродиякона Йосифа Кониського з Густині.

1361. Се рід Олександра Кумця з Києва (с. 109)

Самуїла, Олексія, Марію, Агафію, Матрону.

1362. Рід і поминання раба божия Іоана Лазаревича Горленка і жени його Анни з Прилуки (с. 109)

(1) 20 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Стефана, младенця Пантелеймона, младенця Стефана, младенця Федора, Анну (дописані пізніше).

Іван Лазаревич Горленко згадувався в 1686 – 1687 рр. [*Модзалевский*, 1, 303]. Цікаво, що у записі немає імені його батька – Лазаря, убитого в 1687 р. (а запис однозначно зроблено пізніше, у 1689 або 1690 роках). Дружина його – Анна Петрівна Кудар – мабуть згадана в позиції (2-5), тобто померла після 1690 р., що трохи доповнює відомості Модзалевського.

1363. З Глухова вдова (с. 109)

Феодосію.

1364. Рід монаха Германа Семеновича, послушника Печерського (с. 109)

19 імен чоловіків і жінок впереміш.

1365. Рід Федора Савича, дзвонника Печерського (с. 110)

17 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієрея Якова* (16).

1366. Рід Іоана Безпалого з града Воронежа (с. 110)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Федора* (5).

Маємо від 1649 р. звістки про уманського козака Івана Федоровича Безпалого, в 1658 р. – уманського полковника, в 1659 р. – наказного гетьмана і генеральний суддя при Юрії Хмельницькому. Остання згадка про нього належить до 1662 р. [*Кривошея В.В.* Козацька еліта Гетьманщини. – К.: 2008 р., с. 94, 139, 140]. З розпису роду, внесеного в кінці 18 ст. до родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва, видно, що Іван мав сина Дем'яна, онука Прокопа та праонука Івана (нар. 1717, жив у 1787 р. у Кролевці) [там же, с. 140].

Інший рід Безпалих пов'язаний із Зіньковом [там же, с. 165 – 166, 233]. Якийсь Безпалий був послом до Туреччини від Брюховецького (1668 р.) [там же, с. 193]. Все це досить далеко від «нашого» Івана Безпалого.

Цікавішою виглядає згадка про воронізького наказного сотника Івана Безпалого [там же, с. 228] – на жаль, невідомого часу, і як часто буває у наших козакознавців, без посилання на джерело. У ВС він не названий навіть козаком, але наш синодик систематично ігнорує існування козацтва, і можна думати, що багато записів людей нетитулованих належать козакам.

1367. Рід пана Николая Грембецького, сотника Ройського (с. 110)

33 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Федора* (16), *ієрея Петра* (32).

Микола Грембецький був сотником у Роїщі (Чернігівського полка) в 1689 – 1692 рр., саме до цього часу і належить запис у ВС.

1368. Рід інокині Марини Демидихи, бурмистрихи Київської (с. 110)

(1) 11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку Євфимію* (2), *ієрея Андрія* (5).

(2) 7 імен чоловіків і жінок впереміш – дописані пізніше.

1369. Року АХЧ [1690] місяця януарія дня ЗІ [17].

Сіє поминання преставившихся отців і братії у святій обителі цій (с. 110)

Ієромонаха Іоасафа, ієромонаха Каліста, ієромонаха Іосія, ієромонаха Іону, ієромонаха Сисоя, монаха Макарія, монаха Мисаїла, монаха Євстафія, монаха Ісидора, монаха Филимона, монаха Єрмолая, ієромонаха Варлаама, ієромонаха Михайла, ієромонаха Галактіона, ієромонаха Йосифа, монаха Касіана, монаха Германа, монаха Ніла, ієродиякона схимника Михайла, монаха Йова, монаха Галактіона, монаха Геронтія, монаха Ігнатія, монаха Стефана, ієромонаха Віктора, ієромонаха Йова, ієромонаха Пахомія, боголюбивого єпископа Дамаскина (28),

ієродиякона Варахію, ієродиякона Сосипатра, монаха Іоаникія, монаха Конона, монаха Якова, монаха Манасію, монаха Федосія, монаха Діонісія.

Щодо рідкісного імені єпископа Дамаскина Віра Ченцова вказала мені справу «Мая 26. Приезд в Москву македонского Елецкого епископа Дамаскина за милостинею [7197 = 1689 г.]» [Російський державний архів давніх актів, ф. 52, оп. 1, 1689 р., спр. 8]. Титул *Єлецький*, я думаю, означає записаний з усної мови *Велецький* – єпископ у македонському місті Велес. Велеська єпархія постійно згадується у переліках єпархій Охридської архієпископії – від 1580-х років до кінця 17 ст. [*Снегаров И.*История на Охридската архиепископис-патриаршия. – София: 1995 г., т. 2, с. 175 – 178], перелік її єпископів обіймає час від 1648 до 1767 р. [там само, с. 214 – 215]. Думаю, що ця назва була в Москві мало відома, тому й записана з деяким спотворенням.

Єпископа Дамаскина серед велеських єпископів немає, але у переліку маємо велику лакуну від 1684 до 1714 років, котра якраз припадає на цікавий для нас час. Тому можна уявити собі справу так, що єпископ Дамаскин відвідав Москву в середині 1689 р. і по дорозі назад зупинився у Києво-Печерській лаврі. Тут він помер і записаний у загальному поминанні ченців, померлих у 1689 році (попереднє таке поминання – розділ 1341 – датоване 11 грудня 1688 року). На підставі зазначених двох згадок, думаю, можна доповнити перелік єпископів Велеса.

Інші можливості такі: єпископ Дамаскин Пелагонійський відомий у 1631 – 1634 рр. [*Снегаров*, 2, 239], тобто за 56 років до згадки у ВС. Думаю, це занадто рання дата, йдеться про іншу особу. Інших єпископів на ім'я Дамаскин відомо немало, але всі вони – з пізнішого часу, нам не підходять.

1370. Року АХЧ [1690]. Сіє поминання ієромонаха Іларіона, на тот час строителя на печері преподобного Антонія (с. 110)

32 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Іларіона* (1), *інокиню* ***Анатолію*** (2), *інокиню Матрону* (3), *інокиню* ***Петронію*** (4), *інокиню* ***Анатолію*** (5), *інокиню Олександру* (6).

1371. Року АХЧ [1690] місяця януарія дня КВ [22]. Рід раба божия Василя, винника нашого зі Стародуба (с. 110)

6 імен чоловіків і жінок впереміш. «Нашого» – треба думати, Києво-печерської лаври.

1372. Рід раба божого Григорія Корчаниці з Києва (с. 110)

Григорія, Євдокію, Катерину.

1373. Рід Олени Григорієвої з Пирятина (с. 110)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1374. Рід пана Василя Бабича з Києва (с. 110)

Василя, Євдокію.

Таких панів в довідниках Бонецького й Модзалевського немає.

1375. Общий (с. 110 – 111)

(1) 38 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *інокиню Марфу* (7), *Леонтія* (*з шпиталя Сміловського* – приписано на полі; 21), *Павла* (*з Ромна*; 30), *Євфимія* (*з Ромна*; 34).

(2) 35 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Максима* (*з Бортнич*; 1), ***Костанну*** (! 2), *ієрея Марка* (*з монастиря Михайлівського*; 3), *Максима* (*з Києва*; 7), ***Єпістимію*** (*з шпиталя Печерського*; 9), *Іоана* (*з Чернігова з Любе[ча?] старця Олиш[івського?]*15), *Февронію* (*з Печерського*; 27), *інокиню Феодосію* (*з монастиря Михайлівського*; 36).

Шпиталь Сміловський – думаю, у селі Сміле сучасного Роменського району Сумської області.

1376. Рід схимниці Матрони і схимниці Марії з монастиря паненського Печерського (с. 111)

Схимницю Матрону, схимницю Марію, схимницю **Анфію**.

1377. Зі Львова (с. 111)

Василя, Агафію.

1378. Рід монаха Леонтія Філяковського, послушника Печерського (с. 111)

13 імен чоловіків і жінок впереміш.

1379. Рід Гаврила Савича, послушника обителі Печерської (с. 111)

6 імен чоловіків і жінок впереміш.

1380. Рід схимонаха Герасима Печерського, сапожника (с. 111)

9 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *схимонаха Герасима* (1).

1381. Рід Іванихи з Прилуки (с. 111)

Іоана, Параскевія, Марію.

1382. Рід Ксенії з Ніжина (с. 111)

Іларіона, Малахія.

1383. Рід Агафії з Прилуки Гладкої (с. 111)

Іоана, Акилину.

1384. Рід Олени, крамарки Лохвицької (с. 111)

(1) Євстафія.
(2) Марину, Леонтія, Анастасію, Тетяну, Марію (дописані пізніше).

1385. Рід Ірини удови, дворнички нашої у Лищичах в Стародубівщині (с. 111)

Семена, Феодосію, Ірину, Сергія, Василя.

Лищичі – село в Стародубському полку, нині – в Унечанському районі Брянської області Росії.

1386. Рід Ігнатихи Зубихи, удови з Олшаної (с. 111)

Михайла, Катерину, Ігнатія, Зиновію.

В Україні є три містечка Вільшана, вибрати між ними не можна.

1387. Рід Ісайї Дубини Лупташовича з села Поридуби з-під Ковля (с. 111)

Іоана, Іоана, Тетяну.

Паридуби – село, нині Старовижівського району Волинської області.

1388. Рід пана Василя Кириловича, сотника Опошнянського (с. 111)

Кирила, Марію, Любов.

Василь Кирилович був опішнянським сотником в 1687 – 1695 рр., якраз у час запису до ВС.

1389. Рід Анни Твердохлібихи з Сенчі (с. 111)

Левкія, Анну.

1390. Рід Іоана Потапова сина, козака Донського (с. 111)

6 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *іноку схимницю* ***Дорофею*** (3).

1391. Рід Михайла Сіденка, жителя Глухівського (с. 111)

Іоана, Катерину, Олексія, Андрія, Феодору.

1392. Рід Стефана Росохацького, жителя Печерського (с. 111)

Стефана, Олену.

1393. Рід інокині Марфи монастиря Печерського (с. 111)

Григорія, Анну, Агрипину.

1394. Рід Павла і Григорія Івоновичів Политиков, козаків і жителів Полтавських (с. 111)

11 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Григорія* (6), *младенця Василя* (7), *младенця Петра* (8), *младенця Федора*(9).

Павло був убитий у Полтавській битві (1709 р.), Григорій помер у 1711 р. [*Модзалевский*, 4, 116].

1395. Рід Агафії Никифорової з Києва (с. 111)

Агафію, Євдокію, Вассу.

1396. Рід Йосифа Григоровича з Полтави (с. 112)

Григорія, Євдокію, Йосифа.

1397. Рід Юрія Васильовича з Полтави (с. 112)

Юрія, Марію.

1398. Рід пана Каленика Гавриловича з Коропа (с. 112)

22 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Каліста* (1), *ієромонаха Маркіана* (2), *ієромонаха Феофілакта* (3), *младенця Іоана* (8), *младенця Федора* (13), *младенця Андрія* (14), *младенця Іоана* (15).

1399. Рід пана Самуїла Товстенка з Прилуки (с. 112)

23 імені чоловіків і жінок впереміш.

1400. Рід ієрея Василя Бомажненка з Немирова свято-Михайлівського (с. 112)

18 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Євстафія* (1), *ієрея Євстафія* (2). Судячи з прізвища – можна скоріше думати про Немирів вінницький, ніж про львівський.

Розділи 1401 – 1435

1401. Рід монаха Сергія, послушника Печерського (с. 112)

Леонтія, Євфимію, Олексія, Дем’яна, Матфея.

1402. Року АХЧА [1691]. Рід Петра Іларионовича, фактора його милості пана Григорія Дмитровича Строганова з Москви (с. 112)

(1) Іларіона, **Маріамію**.
(2) Афанасія, Євфимію, мл Матрону (дописані пізніше).

Григорій Дмитрович Строганов (1656 – 1715) – російський промисловець, помічник Петра 1-го.

1403. Рід ієромонаха Афанасія Миславського, старця соборного Печерського (с. 112)

23 імені чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *ієромонаха Якова* (у 23-й позиції).

Афанасій Миславський – відомий у 1684 – 1714 рр. як церковний діяч.

1404. Рід Федора, отамана дворца волового монастиря Печерського (с. 112)

Якова, Олену, Ірину.

1405. З Прилуки. Рід Филона, Тарасишиного зятя Михайлович (с. 112)

Пом'яни господи **преставших**: Михайла, Анну.

Підкреслення, що йдеться про померлих – має наводити на думку, що подекуди до ВС вписувались і живі люди (о здравії).

1406. З Полтави. Рід Іоана Суботовського (с. 112)

Пом'яни господи **преставших**: Іоана, Анну.

1407. Зі Стрия. Рід Василя Вигоновича (с. 112)

Пом'яни господи **преставших**: Василя, Пелагею, Анну.

1408. Рід Андрія Шахрая з Кричева (с. 112)

Пом'яни господи **преставших**: Іоана, Матрону, Євдокію, Андрія.

1409. Рід ієрея Петра, протопопа Лохвицького (с. 112)

Агафію, Іоана, ієрея Іоана, мл Анну, мл Анастасію.

1410. Рід Євтихія Шкляренка, козака Київського (с. 112)

Ієрея Петра, Євдокію, Євтихія, Олександру.

1411. Рід Якова Кучменка з Ромна (с. 112)

Петра, Лук'яна.

1412. Рід ієрея Петра, протопопа Харківського (с. 112)

(1) Ієрея Іоана, ієрея Лук'яна, ієрея Андрія, інокиню **Тавифу**, ієрея Петра, ієрея Афанасія, ієромонаха Луку, Андрія, Феодору, Ірину, Агафію, Іоана, Семена, Іоана, Василя, Андрія, Катерину, Олену, ієрея Семена, Андрія, Іоана, Марію, ієрея Петра, Анастасію, ієрея Василя, ієрея Олександра, ієрея Анастасія.

(2) Ірину (дописано пізніше).

1413. З Яблонова. Рід Йосифа Пархоменка (с. 112 – 113)

Пархома, Анну, Іоана, Наталю.

Є кілька сіл з назвою Яблонов / Яблунів, не можна з них вибрати.

1414. З монастиря Брагинського. Рід Анни Поповни інокині (с. 113)

Інокиню **Авксентію**, інокиню Євпраксію, іноку Софію, іноку **Пахомію**.

1415. З Озерян. Рід монаха Дем'яна, сапожника, Печерського послушника (с. 113)

16 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо ***Єпістимію*** *(23) і прочих сродников его по плоти*. Села Озерян поблизу Києва не видно, можливо, Дем'ян був родом з цього села.

1416. З Прилуки. Рід Дем'яна Коломийця (с. 113)

Іоана, Ксенію, Анастасію, Агафію.

1417. Рід чесного старця ієромонаха Інокентія, блюстителя печери преподобного Феодосія і духовного всієї капітули Печерського монастиря (с. 113)

(1) Преосвященного митрополита Сильвестра, благовірного князя Стефана, княгиню Ксенію, княжича Геліаша, княжича Іоана, княжну Євфросинію.

(2) Ієромонаха Філарета, ієромонаха Кирила, ієромонаха Варлаама, ієромонаха Інокентія.

(3) Ієрея Федора, ієрея Василя, ієрея Григорія, ієрея Олексія, ієрея Федора.

(4) Анну, ієродиякона Трофима, Данила, Карпа, Тетяну, Григорія, Йосифа, Стефана, Андрія, Федора, Харитона, Євфимію, Филипа, Михайла, Дем'яна, Анну, Марію, Марію, Зиновія, Гаврила, Марію, Якова, Параскевію, Іоана, Євдокію,

младенця Павла, мл Євдокію, младенця Пантелеймона, младенця Саву, младенця Євстафія.

(5) Василя, Георгія, Іоана, Власія, Матрону, Анастасію, Конона, Іоана, Марію, Феклу, Іоана, Данила, Андрія, Андрія, Григорія, Меланію, Омеляна, Параскевію, Трофима, Наталю, Катерину, Якова, Михайла, Федора, Василя, Федора, Іоана, Василя, Якова, Євдокію, Анастасію, Агафію, Катерину, Марію, Никиту, Анну, Омеляна, Пелагею.

(6) Інокиню Ірину, інокиню Феодосію, дівицю Агафію, Андрія, Олену, Іоана, Анну.

Блоки 4 – 6 виділені умовно.

(1-1) Митрополит Сильвестр – безсумнівно, Сильвестр Косов († 1657).

(1-2) Благовірний (тобто православний) князь Стефан – думаю, Стефан Яцкович Четвертинський, відомий від 1600 р. († 1665). Він мав синів Іллю (у нас 1-3, 1606 – 1640 рр.) та Івана (у нас 1-4; більше відомий як Януш, † 1648) [*Вольф*, 41 – 46].

Складніше з *княгинею Ксенією* (1-3). «Наш» Стефан був за своє довге життя одружений тричі. Перша його дружина – Анна Бокій († 1612), друга – Анна Микулинська († 1638), третя – Катерина Лешневська († після 1678). Не видно ніякої Ксенії!

Також «наш» Стефан мав тільки одну дочку з характерним католицьким іменем Петронелла. Вона відома в 1642 – 1655 рр. Знову немає ніякої Єфросинії, і тут ідеться не про глибинь віків, а про 17 ст., від якого залишилось достатньо документів.

Можна припустити, що Стефан (1-2) – це не Стефан Яцкович, а його син Стефан (бл. 1640 – 1684). Але він під кінець життя постригся у католицькі ченці (у львівському кляшторі домініканців!) і мало надається на «благовірного». Дружина його – Регіна Кашовська (знову не Ксенія), їх діти – Тереза, Кристина, Володимир – померли у 1673 р., лишились його дочки Катерина та Констанція [*Вольф*, 45]. Тут уже немає ані Іллі, ані Івана, ані Єфросинії. Тобто цей князь ще менше пасує до запису у ВС, ніж його батько.

1418. Рід монаха Євдокима з Трійці святої (с. 113)

19 імен чоловіків і жінок впереміш. Трійця – думаю, Троїцький больничний монастир у лаврі.

1419. Рід Анни, удови з Києва (с. 113)

8 імен чоловіків і жінок впереміш.

1420. З Купичволі села. Рід Лук'яна Боровика (с. 113)

Якова, Анастасію, Лук'яна, Андрія.

Купичволя – село в Галичині, у сучасному Жовківському районі Львівської області.

1421. Рід Семена Колядки з села Купичволя (с. 113)

Андрія, Євдокію, Семена, Меланію.

1422. Рід ієрея Йосифа із Золочева з-під Москви (с. 113)

7 імен чоловіків і жінок впереміш. Що за Золочів біля Москви – сказати не просто. Хіба Солотча (поруч із Рязанню)?

1423. Рід Марини Хвесихи Стрелковой, крамарки з Воронежа (с. 113)

Василя, Феодору, Ісидора, Стефаниду.

1424. Рід Федора Гнилосира, міщанина з Котельви (с. 113)

(1) 28 імен чоловіків і жінок впереміш.

(2) Василя, Василя, Іоана, Агапію (дописані пізніше).

1425. Рід Василя Пилипця з Магирова (с. 113)

28 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *Войцеха*(1).

Магерів – містечко у Галичині, у сучасному Жовківському районі Львівської області. Як бачимо, в католицькому оточенні важко утриматись від поминання католицьких імен.

1426. Рід Євдокії Синичихи (с. 113 – 114)

31 ім’я чоловіків і жінок впереміш.

1427. Послушник Печерський. Рід Павла Злобича, водовоза (с. 114)

15 імен чоловіків і жінок впереміш.

1428. Рід інокині Феодосії […]ненчихи з монастиря Печерського (с. 114)

11 імен чоловіків і жінок впереміш.

1429. Рід чесного старця ієромонаха Ієзекиїла Филиповича, ігумена свято-Троїцького, больниці і монастиря Печерського (с. 114)

Пом’яни, господи, душі **усопших** рабів своїх: Филипа, Марію, Стефана, Соломію, Йосифа, Ксенію, Самуїла, ієромонаха Ієзекиїла, ієромонаха Феофана.

1430. Рід Євстафія Ігнатовича, козака ком[па]нійця (с. 114)

(1) Ігнатія, Марію, Василя, Семена, Кузьму, Іоана.

(2) Кирила, Параскевію (дописані пізніше).

1431. Рід стольника їх царського пресвітлого величества Дмитра Івановича Лихарева (с. 114)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *дівицю Наталю* (8), *дівицю Марфу* (9).

У досить докладному родоводі Лихаревих маємо 261 представника, серед них є тільки один Дмитро Іванович (71), про якого нічого невідомо. Орієнтовно він жив у 1-й половині 17 ст., тобто мало нам підходить. Як можна було загубити царського стольника – я не розумію.

1432. З Глухова. Рід Тихона Мельниченка (с. 114)

Григорія.

1433. Рід Власія Федоровича з Дорогобужа, Білохвостіва (с. 114)

Павла, Марію.

1434. АХЧД [1694], мая Є [5]. Зі Стародуба. Рід пані Дарії Миронової (с. 114)

12 імен чоловіків і жінок впереміш, серед яких відзначаємо *младенця Іоана* (3).

1435. Рід ієрея Іоана з села Борок над рікою Пслом (с. 114)

Ієрея Мартина, Пелагею.

Бірки Великобагачанського району Полтавської області – єдине село такої назви, справді розташоване на Пслі.

На цьому закінчується Введенський синодик.

Огляд

Блакитним тлом виділено розділи, які повторюють ПС; піщаним тлом виділено розділи, які повторюють ПС з доповненнями.

[?] – сумнів щодо назви місцевості; не можна знайти місцевість.

[~] – не можна вибрати серед кількох місць з такою назвою.

КПМ – Печерські монастирі чоловічий, жіночий та містечко.

Півжирним виділено тверді дати, вказані в тексті ВС.

Всього синодик містить 1 435 розділів, 1 760 блоків, 17 125 імен, із них – 1 236 князів та 2 055 духовних осіб.

114 розділів повністю запозичені з Печерського синодика, ще 19 розділів містять доповнення до Печерського синодика.

Розділи 1 – 100

№ розділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1	Константинопольські патріархи	4	133	0	133	Константинополь	306 р.	1622 р.
2	Київські митрополити	5	59	0	59	Київ, Владимир, Москва, Новогрудок, Смоленськ	988 р.	1657 р.
3	Новгородські архієпископи	1	17	0	17	Великий Новгород	989 р.	1249 р.
4	Ростовські архієпископи	1	35	0	35	Ростов	989 р.	1503 р.
5	Чернігівські єпископи	2	12	0	12	Чернігів	1071 р.	1721 р.
6	Переяславські єпископи	2	11	0	11	Переяслав	1072 р.	1724 р.
7	Смоленські єпископи	2	3	0	3	Смоленськ	1137 р.	?
8	Володимирські єпископи	2	4	0	4	Володимир	1105 р.	1147 р.
9	Юр’ївські єпископи	2	3	0	3	Юр’їв (Біла Церква)	1071 р.	1231 р.
10	Білгородські єпископи	1	2	0	2	Білгород (на Ірпіні)	992 р.	1089 р.
11	Царі та великі князі	1	3	39	3	Київ, Москва	980 р.	1563 р.
12	Чернігівські князі	5	259	254	24	Чернігів,	1036 р.	1642 р.

						Новосиль, Твер та ін.		
13	Великі княгині	6	45	33	10	Київ, Москва	965 р.	1569 р.
14	Родословіє царів	1	39	39	2	Київ, Москва	980 р.	1642 р.
15	Рід царя Михаїла Федоровича	2	22	1	0	Москва	1504 р.	1718 р.
16	Рід великих князів Литовських	1	13	13	0	Вільно	1341 р.	1394 р.
17	Побиті від татар на ріці Ворсклі	1	11	11	0	р. Ворскла	1399 р.	1399 р.
18	Рід великих князів Слуцьких	5	55	55	0	Слуцьк, Київ	4 чв. 14 ст.	1481 р.
19	Рід князя Михайла Івановича Деревенського	2	11	11	0	?	?	?
20	Рід князя Дмитра Одинцевича	2	15	15	0	?	2 чв. 15 ст.	3 чв. 15 ст.
21	Рід княгині Феодосії Буйницької	2	29	29	0	Буйничі (Могилівський район і обл.)	?	перед 1495 р.
22	Рід князя Івана Семеновича Кобринського	1	24	24	0	Кобрин	4 чв. 14 ст.	перед 1490 р.
23	Рід князів Корецьких	2	25	25	0	Корець	2 чв. 14 ст.	сер. 15 ст.
24	Рід князя Івана Трубецького	3	10	10	1	Трубчевськ	3 чв. 14 ст.	поч. 16 ст.
25	Рід князя Івана Козловського	2	10	10	0	Смоленщина	?	бл. 1494 р.
26	Рід князя Михайла Дмитровича Вяземського	2	6	6	0	Вязьма	?	не пізніше 1493 р.
27	Рід княгині Марії Семенової Трабської	5	43	43	2	Траби (Гродненська обл.), Остер?	4 чв. 14 ст.	кін. 15 ст.
28	Рід князя Сангушка Федоровича	2	19	19	1	Волинь (Ратно)	4 чв. 14 ст.	не раніше 1493 р.
29	Рід княгині Ульяни Юр’євої	1	10	10	0	Київ, Слуцьк	поч. 15 ст.	1501 р.
30	Рід княгині Іванової Володимировича	1	7	7	0	Більськ	кін. 14 ст.	1481..1484 рр.
31	Рід князя Семена Олександровича Київського	1	19	19	1	Київ, Слуцьк	кін. 14 ст.	1501 р.

32	Рід князя К. І. Острозького	3	115	117	5	Острог	кін. 14 ст.	1608 р.
33	Рід князів Масальських	4	20	20	2	Мосальськ	1490 р.	перед 1496 р.
34	Рід князя Воротинського	2	5	5	0	Воротинськ, Мезецьк	поч. 15 ст.	1494 р.
35	Рід князя Дмитра Івановича Путятича, воєводи Київського	1	22	22	0	Друцьк, Київ	15 ст.	1506 р.
36	Рід князя Юрія Пінського	3	9	9	0	Пінськ	1398 р.	1471 р.
37	Рід князя Мамая Львовича	1	2	2	0	?	2 пол. 15 ст.	перед 1508 р.?
38	Рід княгині Ульяни	2	4	4	1	Мстиславль	кін. 14 ст.	1506 р.
39	Рід князя Івана Юрійовича з Москви	2	6	6	0	Москва	1418 р.	1495 р.
40	Рід князя Костянтина Кротинського	2	13	13	2	Смоленськ	4 чв. 15 ст.	1531 р.
41	Рід князя Семена Васильовича Ромодановського	3	6	6	1	Москва	?	?
42	Рід князя Михайла Васильовича Ромодановського	1	2	2	2	Москва	1500 р.	1522 р.
43	Рід князя Семена Ряполовського	1	2	2	0	Москва	2 пол. 15 ст.	1499 р.? 1503 р.?
44	Рід князя Олександра Сендюшковича	19	33	33	1	Волинь	?	?
45	Рід князя Матвія Микитинича	2	8	8	0	?	?	?
46	Рід князів Солтанів	1	3	3	1	?	?	?
47	Рід князя Василя Семеновича Можайського	8	18	18	0	Стародуб, Дубровиця	1483 р.	1536 р.
48	Рід князя Федора Ярославича	2	2	2	0	Пінськ	1499 р.	1521 р.
49	Рід князя Іони Соколинського	7	20	20	2	Сокольня (біля Друцька), Смоленськ	1446 р.	1524 р.
50	Рід князя Іоана Вишеневського	2	41	41	2	Вишнівець	1463 р.	після 1514 р., перед 1533 р.

51	Рід князів Друцьких	2	3	3	0	Друцьк, Прихаби, Рівне	1460 р.?	1546 р.?
52	Рід князя Іоана Васильовича Пронського	1	9	9	1	Москва	1511 р.	1550 р.
53	Рід князя Іванів Коркодинів	1	1	1	1	?	1482 р.	1514 р.
54	Рід князя Никити Васильовича Оболенського	1	5	5	1	Москва	1513 р.	1540 р.
55	Рід князя Семена Даниловича	1	12	12	0	?	?	?
56	Рід княгині Анни Четвертинської	2	13	13	0	Четвертня?	1601 р.	1651 р.
57	Рід княжат Сангушков Кошарських Ковельських	1	8	8	0	Камінь-Каширський, Ковель	1440-і рр.	1565 р.
58	Рід княжати Іоана Жаславського	1	10	10	0	?	?	?
59	Рід княжат Збаразьких	1	5	5	0	Збараж	2 пол. 15 ст.?	1582 р.?
60	Рід князів Жилинських	1	3	3	0	Вітебськ?	1500 р.	1500 р.
61	Рід князів Пузин	1	6	6	2	Волинь	1609 р.	1653 р.
62	Рід княжат Гольшанських	2	8	8	0	?	1481 р.	1516 р.
63	Рід князя Капусти	1	2	2	0	Овруч	1536 р.	1571 р.
64	Рід князів Полубенських	0	0	0	0	?	?	?
65	Рід князя Євстафія Ружинського	1	4	4	0	Ружин (Волинь)	1536 р.	1587 р.
66	Рід Івана Васильовича, воєводи Стародубського	2	10	0	3	Стародуб	?	?
67	Рід князя Івана Трубецького	1	5	5	0	Трубчевськ	?	?
68	Рід князя Івана Юрійовича з Москви	1	5	5	0	Москва	1418 р.	1499 р.
69	Рід князя Андріана Ростовського	1	7	7	0	Ростов	?	?
70	Рід князів Вишневецьких	1	7	7	0	Вишнівець	1525 р.	1651 р.

	Корибутовичів							
71	Рід Іоана Кобринського	2	11	8	0	Кобрин	сер. 15 ст.?	1500 р.
72	Рід князів Глинських	2	11	9	1	Москва	поч. 16 ст.	1538 р.
73	Рід князя Володимира Путивльського	1	5	5	0	Путивль	1495 р.	1537 р.
74	Рід князя Данила Щенятева	2	7	5	1	Москва	1487 р.	1534 р.
75	Рід князів Волконських	1	5	5	1	Москва?	?	?
76	Рід князів Огінських	4	30	12	0	Троки, Мстиславль, Браслав, Рославль	1546 р.	1667 р.
77	Рід панів Воловичів	1	3	0	0	Смоленськ, Берестя	1548 р.	1576 р.
78	Рід боярина князя Федора Федорович Волконського	2	22	21	4	Москва	1618 р.	1659 р.
79	Рід князів Щербатих	1	3	3	0	Москва	1624 р.	1671 р.
80	Рід Коновніцин	1	1	0	0	?	?	?
81	Поминання князів Чернігівських	1	10	10	6	Чернігів, Навози	поч. 11 ст.	1147 р.
82	Рід князя Семена Лика	1	6	4	0	Москва	1598 р.	1633 р.
83	Рід князів Курцевичів	1	3	2	2	Суздаль	1615 р.	1641 р.
84	Рід пана Івана Пилиповича Черкаського	1	9	0	0	Черкаси?	?	?
85	Рід пана Кузьми Шапочкина	1	9	0	0	?	?	?
86	Рід пана Юрія Зиновійовича	1	9	0	3	?	?	1516 р.
87	Рід пана Семена з Колкова	1	10	0	0	Лісники	4 чв. 14 ст.?	1398 р.
88	Рід пана Фурсов Романовича	1	10	0	0	?	?	?
89	Рід пана Мишка Свирнича	1	5	0	0	?	?	?
90	Рід пана Никити Страшков	1	11	0	0	?	?	?

91	Рід пана Андрія Павловича	1	8	0	0	?	?	?
92	Рід пана Мишка Затичича	1	2	0	0	?	?	?
93	Рід пана Бика Олександровича, старости вінницького	2	11	0	0	Вінниця	2 пол. 15 ст.	після 1497 р.
94	Рід пана Матфеєв Вільневцев	1	8	0	1	Вільно?	?	?
95	Рід пана Семена Полозовича	1	8	0	1	Хабне (Київщина)	після 1494 р.	перед 1532 р.
96	Рід пана Росоки	1	8	0	0	?	?	?
97	Рід пані Волчкової	1	7	0	0	?	?	?
98	Рід пана Семена Григорьевича	1	9	0	1	?	?	?
99	Рід пана Івана Єльцев	1	12	0	0	Київщина	?	?
100	Рід пана Мишка Павловича	1	15	0	0	?	?	?

Розділи 101 – 200

№ розділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1	Константинопольські патріархи	4	133	0	133	Константинополь	306 р.	1622 р.
2	Київські митрополити	5	59	0	59	Київ, Владимир, Москва, Новогрудок, Смоленськ	988 р.	1657 р.
3	Новгородські архієпископи	1	17	0	17	Великий Новгород	989 р.	1249 р.
4	Ростовські архієпископи	1	35	0	35	Ростов	989 р.	1503 р.
5	Чернігівські єпископи	2	12	0	12	Чернігів	1071 р.	1721 р.
6	Переяславські єпископи	2	11	0	11	Переяслав	1072 р.	1724 р.
7	Смоленські єпископи	2	3	0	3	Смоленськ	1137 р.	?
8	Володимирські єпископи	2	4	0	4	Володимир	1105 р.	1147 р.
9	Юр’ївські єпископи	2	3	0	3	Юр’їв (Біла Церква)	1071 р.	1231 р.

10	Білгородські єпископи	1	2	0	2	Білгород (на Ірпіні)	992 р.	1089 р.
11	Царі та великі князі	1	3	39	3	Київ, Москва	980 р.	1563 р.
12	Чернігівські князі	5	259	254	24	Чернігів, Новосиль, Твер та ін.	1036 р.	1642 р.
13	Великі княгині	6	45	33	10	Київ, Москва	965 р.	1569 р.
14	Родословіє царів	1	39	39	2	Київ, Москва	980 р.	1642 р.
15	Рід царя Михаїла Федоровича	2	22	1	0	Москва	1504 р.	1718 р.
16	Рід великих князів Литовських	1	13	13	0	Вільно	1341 р.	1394 р.
17	Побиті від татар на ріці Ворсклі	1	11	11	0	р. Ворскла	1399 р.	1399 р.
18	Рід великих князів Слуцьких	5	55	55	0	Слуцьк, Київ	4 чв. 14 ст.	1481 р.
19	Рід князя Михайла Івановича Деревенського	2	11	11	0	?	?	?
20	Рід князя Дмитра Одинцевича	2	15	15	0	?	2 чв. 15 ст.	3 чв. 15 ст.
21	Рід княгині Феодосії Буйницької	2	29	29	0	Буйничі (Могилівський район і обл.)	?	перед 1495 р.
22	Рід князя Івана Семеновича Кобринського	1	24	24	0	Кобрин	4 чв. 14 ст.	перед 1490 р.
23	Рід князів Корецьких	2	25	25	0	Корець	2 чв. 14 ст.	сер. 15 ст.
24	Рід князя Івана Трубецького	3	10	10	1	Трубчевськ	3 чв. 14 ст.	поч. 16 ст.
25	Рід князя Івана Козловського	2	10	10	0	Смоленщина	?	бл. 1494 р.
26	Рід князя Михайла Дмитровича Вяземського	2	6	6	0	Вязьма	?	не пізніше 1493 р.
27	Рід княгині Марії Семенової Трабської	5	43	43	2	Траби (Гродненська обл.), Остер?	4 чв. 14 ст.	кін. 15 ст.
28	Рід князя Сангушка Федоровича	2	19	19	1	Волинь (Ратно)	4 чв. 14 ст.	не раніше 1493 р.
29	Рід княгині Ульяни Юр’євої	1	10	10	0	Київ, Слуцьк	поч. 15 ст.	1501 р.
30	Рід княгині Іванової	1	7	7	0	Більськ	кін. 14	1481..1484

	Володимировича						ст.	рр.
31	Рід князя Семена Олександровича Київського	1	19	19	1	Київ, Слуцьк	кін. 14 ст.	1501 р.
32	Рід князя К. І. Острозького	3	115	117	5	Острог	кін. 14 ст.	1608 р.
33	Рід князів Масальських	4	20	20	2	Мосальськ	1490 р.	перед 1496 р.
34	Рід князя Воротинського	2	5	5	0	Воротинськ, Мезецьк	поч. 15 ст.	1494 р.
35	Рід князя Дмитра Івановича Путятича, воєводи Київського	1	22	22	0	Друцьк, Київ	15 ст.	1506 р.
36	Рід князя Юрія Пінського	3	9	9	0	Пінськ	1398 р.	1471 р.
37	Рід князя Мамая Львовича	1	2	2	0	?	2 пол. 15 ст.	перед 1508 р.?
38	Рід княгині Ульяни	2	4	4	1	Мстиславль	кін. 14 ст.	1506 р.
39	Рід князя Івана Юрійовича з Москви	2	6	6	0	Москва	1418 р.	1495 р.
40	Рід князя Костянтина Кротинського	2	13	13	2	Смоленськ	4 чв. 15 ст.	1531 р.
41	Рід князя Семена Васильовича Ромодановського	3	6	6	1	Москва	?	?
42	Рід князя Михайла Васильовича Ромодановського	1	2	2	2	Москва	1500 р.	1522 р.
43	Рід князя Семена Ряполовського	1	2	2	0	Москва	2 пол. 15 ст.	1499 р.? 1503 р.?
44	Рід князя Олександра Сендюшковича	19	33	33	1	Волинь	?	?
45	Рід князя Матвія Микитинича	2	8	8	0	?	?	?
46	Рід князів Солтанів	1	3	3	1	?	?	?
47	Рід князя Василя Семеновича Можайського	8	18	18	0	Стародуб, Дубровиця	1483 р.	1536 р.
48	Рід князя Федора Ярославича	2	2	2	0	Пінськ	1499 р.	1521 р.
49	Рід князя Іони Соколинського	7	20	20	2	Сокольня (біля Друцька),	1446 р.	1524 р.

						Смоленськ		
50	Рід князя Іоана Вишеневського	2	41	41	2	Вишнівець	1463 р.	після 1514 р., перед 1533 р.
51	Рід князів Друцьких	2	3	3	0	Друцьк, Прихаби, Рівне	1460 р.?	1546 р.?
52	Рід князя Іоана Васильовича Пронського	1	9	9	1	Москва	1511 р.	1550 р.
53	Рід князя Іванів Коркодинів	1	1	1	1	?	1482 р.	1514 р.
54	Рід князя Никити Васильовича Оболенського	1	5	5	1	Москва	1513 р.	1540 р.
55	Рід князя Семена Даниловича	1	12	12	0	?	?	?
56	Рід княгині Анни Четвертинської	2	13	13	0	Четвертня?	1601 р.	1651 р.
57	Рід княжат Сангушков Кошарських Ковельських	1	8	8	0	Камінь-Каширський, Ковель	1440-і рр.	1565 р.
58	Рід княжати Іоана Жаславського	1	10	10	0	?	?	?
59	Рід княжат Збаразьких	1	5	5	0	Збараж	2 пол. 15 ст.?	1582 р.?
60	Рід князів Жилинських	1	3	3	0	Вітебськ?	1500 р.	1500 р.
61	Рід князів Пузин	1	6	6	2	Волинь	1609 р.	1653 р.
62	Рід княжат Гольшанських	2	8	8	0	?	1481 р.	1516 р.
63	Рід князя Капусти	1	2	2	0	Овруч	1536 р.	1571 р.
64	Рід князів Полубенських	0	0	0	0	?	?	?
65	Рід князя Євстафія Ружинського	1	4	4	0	Ружин (Волинь)	1536 р.	1587 р.
66	Рід Івана Васильовича, воєводи Стародубського	2	10	0	3	Стародуб	?	?
67	Рід князя Івана Трубецького	1	5	5	0	Трубчевськ	?	?
68	Рід князя Івана Юрійовича з Москви	1	5	5	0	Москва	1418 р.	1499 р.

69	Рід князя Андріана Ростовського	1	7	7	0	Ростов	?	?
70	Рід князів Вишневецьких Корибутовичів	1	7	7	0	Вишнівець	1525 р.	1651 р.
71	Рід Іоана Кобринського	2	11	8	0	Кобрин	сер. 15 ст.?	1500 р.
72	Рід князів Глинських	2	11	9	1	Москва	поч. 16 ст.	1538 р.
73	Рід князя Володимира Путивльського	1	5	5	0	Путивль	1495 р.	1537 р.
74	Рід князя Данила Щенятева	2	7	5	1	Москва	1487 р.	1534 р.
75	Рід князів Волконських	1	5	5	1	Москва?	?	?
76	Рід князів Огінських	4	30	12	0	Троки, Мстиславль, Браслав, Рославль	1546 р.	1667 р.
77	Рід панів Воловичів	1	3	0	0	Смоленськ, Берестя	1548 р.	1576 р.
78	Рід боярина князя Федора Федорович Волконського	2	22	21	4	Москва	1618 р.	1659 р.
79	Рід князів Щербатих	1	3	3	0	Москва	1624 р.	1671 р.
80	Рід Коновніцин	1	1	0	0	?	?	?
81	Поминання князів Чернігівських	1	10	10	6	Чернігів, Навози	поч. 11 ст.	1147 р.
82	Рід князя Семена Лика	1	6	4	0	Москва	1598 р.	1633 р.
83	Рід князів Курцевичів	1	3	2	2	Суздаль	1615 р.	1641 р.
84	Рід пана Івана Пилиповича Черкаського	1	9	0	0	Черкаси?	?	?
85	Рід пана Кузьми Шапочкина	1	9	0	0	?	?	?
86	Рід пана Юрія Зиновійовича	1	9	0	3	?	?	1516 р.
87	Рід пана Семена з Колкова	1	10	0	0	Лісники	4 чв. 14 ст.?	1398 р.
88	Рід пана Фурсов Романовича	1	10	0	0	?	?	?

89	Рід пана Мишка Свирнича	1	5	0	0	?	?	?
90	Рід пана Никити Страшков	1	11	0	0	?	?	?
91	Рід пана Андрія Павловича	1	8	0	0	?	?	?
92	Рід пана Мишка Затичича	1	2	0	0	?	?	?
93	Рід пана Бика Олександровича, старости вінницького	2	11	0	0	Вінниця	2 пол. 15 ст.	після 1497 р.
94	Рід пана Матфеєв Вільневцев	1	8	0	1	Вільно?	?	?
95	Рід пана Семена Полозовича	1	8	0	1	Хабне (Київщина)	після 1494 р.	перед 1532 р.
96	Рід пана Росоки	1	8	0	0	?	?	?
97	Рід пані Волчкової	1	7	0	0	?	?	?
98	Рід пана Семена Григорьевича	1	9	0	1	?	?	?
99	Рід пана Івана Єльцев	1	12	0	0	Київщина	?	?
100	Рід пана Мишка Павловича	1	15	0	0	?	?	?

Розділи 201 – 300

№ розділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
201	Рід пані Єльцової	1	4	0	0	Київ	1604 р.	1646 р.
202	Рід пані Богданової Корсакової	1	13	0	0	Полоцьк	1498 р.	1498 р.
203	Рід Єлисея Плетенецького	1	9	0	1	КПМ	1595 р.	1624 р.
204	Рід пана Григорія Суходольського	1	4	0	1	Чернігів	після 1654 р.	?
205	Рід пані Іванової Обухової	1	5	0	0	Волинь	1528 р.	1528 р.
206	Рід пані Євдокії Стужинської	1	3	0	1	?	?	?
207	Рід пана Малинського з Волині	1	3	0	0	Волинь	?	?
208	Рід панів Топальських	1	7	0	0	?	?	?

209	Рід пані Потієвої Суринової	1	6	0	0	?	?	?
210	Рід пана Костянтина Далмата з Литви	1	1	0	0	Литва	1618 р.	1618 р.
211	Рід панів Стрибилів	1	9	0	1	Київщина	1598 р.	1626 р.
212	Рід панів Шешкевичів	1	1	0	0	?	?	?
213	Рід пана Лесотин	1	2	0	0	?	?	?
214	Рід пані Пелагеї Скроботівни Почавської	1	6	0	0	?	?	?
215	Рід пана Романа Підліського	1	4	0	0	?	?	?
216	Рід пана Данила Мировицького	1	4	0	1	?	?	?
217	Рід пана Станіслава Яворовського з Бродів	1	13	0	0	Броди	?	?
218	Рід пана Григорія Воловича, воєводи Смоленського	1	2	0	0	Смоленськ, Берестя	1548 р.	1576 р.
219	Рід пана Яниловича (!) П’ятигорця	1	2	0	0	?	?	?
220	Рід пана Єлеазара Тиші	1	10	0	0	?	?	?
221	Рід пана Василя Юрійовича	1	6	0	0	?	?	?
222	Рід пана Михайла Матюшкевича	1	3	0	0	?	?	?
223	Рід пана Стефана Чарнецького	1	7	0	0	Лобачів	1622 р.	1649 р.
224	Рід пана Михайла Кропивницького	1	2	0	0	Брацлав	1612 р.	1637 р.
225	Рід пана Івана Козицького	1	2	0	0	?	?	?
226	Рід пана Никодима Гавратинського	1	11	0	0	?	?	?
227	Рід пана Дзіка	1	14	0	0	?	?	?
228	Рід пана Адама Ласковського	1	8	0	0	Київщина	1618 р.	1645 р.
229	Рід пані Анни Гулевичівни Лозчиної	1	11	0	0	Київщина	1527 р.	1651 р.
230	Рід пані Максимової Ломської	1	13	0	0	Орша?	?	?
231	Рід пана Адама Кисіля	1	3	0	0	Київ, Носівка	1633 р.	1653 р.
232	Рід пані Олени Суходольської	1	11	0	0	Брусилів	1620 р.	1653 р.

233	Рід панів Хом’яків	2	7	1	0	Смордва	?	?
234	Рід пана Іоана Горностая	1	1	1	0	?	?	?
235	Рід пана Дмитра Єльця	1	5	0	0	Київ	1587 р.	1625 р.
236	Рід пана Василя Юревича	1	6	0	0	?	?	?
237	Рід пана Михайла Матюшкевича	1	3	0	0	?	?	?
238	Рід пана Стефана Чарнецького	1	7	0	0	Лобачів	1622 р.	1649 р.
239	Рід пана Дмитра Шолдана	1	12	0	0	Молдавія	?	?
240	Рід пані Ярошевої Лящинської	1	12	0	1	Люблін	?	?
241	Рід пана Іоана Кожуховського	1	6	0	0	?	?	?
242	Рід пані Олексичової	1	3	0	0	?	?	?
243	Рід пана Якова Новицького	1	2	0	0	?	?	?
244	Рід пана Гермогена Кислого	1	5	0	0	?	?	?
245	Рід пані Кордишевої	1	8	0	1	Київ	?	?
246	Рід пана Пряжевського	1	8	0	1	Пряжів?	?	?
247	Рід єпископа Луцького Гулевича	1	11	0	0	Луцьк	1534 р.	1546 р.
248	Рід пані Андріївої Лозчиної	3	8	1	0	Добринь	1510 р.	1533 р.
249	Рід пана Григорія Ходкевича	1	7	0	0	Велика Берестовиця	1538 р.	1575 р.
250	Рід пана Кордиша	1	6	0	1	Київ	?	?
251	Рід Островецького	1	3	0	0	?	?	?
252	Рід пана Дмитра Бутовича	3	6	1	0	Київщина	?	?
253	Рід пана Михайла Павши	1	7	0	0	Київщина	1499 р.	1523 р.
254	Рід пана Михайла Халецького	1	7	0	0	Овруч	1522 р.	1534 р.
255	Рід пана Войни Боговитиновича	1	1	0	0	Шумськ	1536 р.	1545 р.
256	Рід отця Єлисея Плетенецького	1	9	0	0	КПМ	1610 р.	1610 р.
257	Схимники печерські	5	71	0	32	КПМ	?	?
258	Рід архімандрита печерського Іларіона	1	345	0	7	КПМ	1559 р.	1566 р.
259	А це упис священика Парцев	1	20	0	0	?	?	?

260	Рід єпископа Львівського Гедеона Балабана	2	178	0	17	Львів	1566 р.	1607 р.
261	Рід блаженного отця Ісайї Копинського	2	85	0	14	Київ, Кременчук	1612 р.	1640 р.
262	Рід інокині Афанасії	1	17	0	1	Київ	?	?
263	З містечка Печерського	1	6	0	0	Київ	?	?
264	Рід отця Зосими єпископа Чернігівського	1	25	0	7	Чернігів	1631 р.	1656 р.
265	[Рід] Тимофія Онуфрієвича з Глухова	1	24	0	0	Глухів	?	?
266	Рід ієромонаха Леонтія Печерного	3	33	0	19	Київ	?	?
267	Рід ієромонаха Варсонофія	1	48	0	2	?	?	?
268	Рід монаха Іоакима	1	20	0	3	?	?	?
269	Рід священноінока Каліста	1	57	0	14	?	?	?
270	Рід з Черняхова Гришків	3	115	0	8	Черняхів, Київ	?	?
271	Рід Андрія Полоцького	2	49	0	15	Полоцьк	?	?
272	Рід інока Іоасафа Романовича	1	27	0	1	?	?	?
273	Рід інока Германа	1	40	0	19	?	?	?
274	Рід інока Макарія Печерного послушника	1	31	0	11	КПМ, Полоцьк	?	?
275	Поминання Федора Котельницького	1	42	0	0	Стара Котельня? Київ	?	?
276	Рід Жданов Дердков із Слуцька	2	22	0	0	Слуцьк	?	?
277	Рід монаха Гедеона	1	19	0	2	КПМ	?	?
278	Рід Павла Воцкевича з Підляшшя	1	81	0	10	Підляшшя	?	?
279	Рід Солтанів перевізників з Києва	1	19	0	0	Київ	?	?
280	Рід інокині Феофани	1	9	0	2	?	?	?
281	Поминання ієрея Матфея з Шаргорода	1	13	0	2	Шаргород	?	?
282	Рід священноінока Андрія Мужиловського	1	36	0	6	?	1628 р.	1631 р.
283	Рід Шиминов з Чернігова	1	18	0	1	Чернігів	?	?
284	Рід Добрицького [із] Золочева	1	13	0	1	Золочів Львівської	?	?

						обл.		
285	Рід з Кукільник з-під Галича	1	24	0	2	Кукільники, Галич	?	?
286	Рід Кормашевич	1	19	0	1	?	?	?
287	Рід Бовчора з Могилева	1	7	0	0	?	?	?
288	Рід з Липовця	1	25	0	0	Липовець	?	?
289	Рід Іоана Сомковського з Сенчі	1	24	0	1	Сенча	?	?
290	Рід Іоана Євсевієвича з Києва	1	50	0	8	Київ	?	?
291	Рід Павла Леона з міста Дорогич[ина]	2	42	0	10	Дорогичин	?	?
292	Рід Максима і сина його Ігната	1	8	0	0	?	?	?
293	Рід Анна Власович з Лукомля	1	20	0	0	?	?	?
294	Рід інока Мартирія	1	20	0	3	?	?	?
295	Рід Козленського з Канева	1	26	0	0	Канів	?	?
296	Рід Васильович з Корсуня	2	14	0	0	Корсунь	?	?
297	Рід Корнілієв з Красного	1	82	0	8	Красне Вінницької обл.? [~]	?	?
298	Рід Варсонофієв Окулинського	1	63	0	4	?	?	?
299	Рід ієромонаха Антонія Рудниц[ького]	1	26	0	6	?	?	?
300	Рід із землі Молдавської	1	54	0	4	Молдавія	?	?

Розділи 301 – 400

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
301	З Шаргорода	1	19	0	1	Шаргород	?	?
302	Віленські	2	19	0	8	Вільно, Сенча	?	?
303	Рід Бобурк з Мінська	1	5	0	0	Мінськ	?	?
304	Рід Павлів і Филипів з Мінська	1	9	0	0	Мінськ	?	?
305	Рід Костянтина з Вислоча [Свіслочі?]	1	22	0	0	Свіслоч?	?	?
306	Рід Онуфрія з Бобровська [Бобруйська?]	1	2	0	2	Бобруйськ?	?	?
307	З Костянтинова	1	16	0	3	Старокостянтинів	?	?

	Старого							
308	Упис панів Стрибилів зі Мстиславля	1	3	0	0	Мстиславль	?	?
309	Лозчиної писаревої і Грекин	1	17	0	11	Київ	1600 р.	1608 р.
310	Рід Паїсія Межигірця з-під Степаня	1	108	0	20	Степань, Межигір’я	?	?
311	Рід монаха Іо[…] Кириловича	1	42	0	6	?	?	?
312	Рід Богданової золотаревої з Києва	1	113	0	5	Київ	?	?
313	А се поминання Гришка Гладкого	1	118	0	5	?	?	?
314	Рід ієромонаха Панкратія з Добромиля	1	75	0	7	Добромиль	?	?
315	Рід ієромонаха Антонія від землі Угорської	2	41	0	19	Угорщина (Закарпаття?)	?	?
316	Рід пана Петра Попеля	1	9	0	1	?	?	?
317	Рід інока Костянтина Горбачевського	1	82	0	19	?	?	?
318	Кучинська Рогозинська	1	2	0	2	?	?	?
319	Рід ієромонаха Пафнутія з Головчина	1	30	0	5	Головчин, Макошине	?	?
320	Марії з Прилуки	1	1	0	0	Прилука [~]	?	?
321	Рід інока Мисаїла з Петрикова	1	50	0	23	Петриків	?	?
322	Рід монаха Пахомія Лавіча	1	45	0	2	?	?	?
323	Рід із Златове[р]хого	1	18	0	5	Київ	?	?
324	Рід монаха Мефодія з Бару	1	6	0	1	Бар	?	?
325	Рід монаха Іоана і Мини з Довзска	1	21	0	3	Довськ	?	?
326	Рід Цетичів з Мстиславля	1	24	0	0	Мстиславль	?	?
327	Рід Бабинців з Мигнович	1	8	0	0	Мигновичі	?	?
328	Рід Друлов з Кричева	1	4	0	0	Кричів	?	?
329	Рід Купчич з Мстиславля	1	3	0	0	Мстиславль	?	?
330	З Річиці	1	13	0	3	Річиця	?	?
331	Рід ієромонаха	1	7	0	1	КПМ, Орані	?	?

	Феодосія Оранського							
332	З Острога	1	14	0	2	Острог	?	?
333	Рід ієрея Іллі з Бережан	3	66	0	22	Бережани	?	?
334	Рід Іванів Ткачов з Рогачина	1	46	0	0	Рогачин	?	?
335	Рід Єфросинії з Дерманя	1	9	0	2	Дермань	?	?
336	Рід зі Слуцька Ісаакія скон	1	3	0	0	Слуцьк	?	?
337	Рід зі Слуцька Ісаакія скон	1	3	0	0	Слуцьк	?	?
338	Рід Ісакія інока Печерного	1	22	0	11	КПМ	?	?
339	З Гнідина	1	2	0	0	Гнідин	?	?
340	Рід Філофея з Немирова, диякона	1	19	0	5	Немирів [~]	?	?
341	Рід Єфремів і Прокопів з Рови	1	15	0	0	?	?	?
342	Рід ієромонаха Іллі з Перемишл[я]	1	31	0	0	Перемишль	?	?
343	Рід ієрея Іоана з Олеська	1	22	0	3	Олесько	?	?
344	Рід Сеняшин з Олеська і Андріїв Співаків	1	25	0	0	Олесько	?	?
345	Рід монаха Руфа Половковича	2	32	0	6	?	?	?
346	Рід Михайлів Кунців з Межибожа	1	27	0	0	Меджибіж	?	?
347	Рід Іоана Ступницького	1	13	0	1	Ступниця?	?	?
348	Рід монаха Іоїля з-під Угнева з Карова	1	68	0	9	Угнів, Карів	?	?
349	Рід монаха Мартирія від Луцька з Торчина	2	66	0	4	Луцьк, Торчин	?	?
350	Рід з Кременця	1	31	0	0	Кременець	?	?
351	Зі Львова	1	34	0	1	Львів	?	?
352	З Томашева	1	23	0	0	Томашів-Люблінський	?	?
353	Зі Звягля	1	69	0	4	Звягель	?	?
354	Рід Підгаєцький	1	55	0	4	Підгайці?	?	?
355	Рід інокині Панкратії	1	23	0	3	?	?	?

356	Рід з Баранівки	1	2	0	0	Баранівка	?	?
357	Рід Семенів Скаралющин з Заславя	1	32	0	0	Ізяслав	?	?
358	Рід Семенів Федьковичів з Костянтинова Нового	1	7	0	0	Новокостянтинів	?	?
359	Рід інокині Силичової	2	34	0	9	Чернігівщина?	?	?
360	З Вольки Угровецької	1	21	0	0	?	?	?
361	Упис з Любліна	1	42	0	7	Люблін	?	?
362	З Острога	1	4	0	0	Острог	?	?
363	Се помин з Хотова Іляшини	1	6	0	0	Хотів	?	?
364	Рід Матфея Гавриловича з Сатанова	1	121	0	1	Сатанів	?	?
365	З Городка Бедрихова	1	13	0	1	Городок Хмельницької обл.	?	?
366	Рід Мартина Климовича міщанина Київського	1	12	0	1	Київ	?	?
367	Рід з Бихова Старого Даниловича	1	12	0	1	Бихів	?	?
368	Се поминання з Василькова Іванихи Ковалихи	1	12	0	0	Васильків	?	?
369	А се поминання інока Варлама намісника Печерського Дідковського	1	6	0	2	КПМ	?	?
370	Григорія…	1	31	0	0	?	?	?
371	Рід з Кобрина	1	24	0	0	Кобрин	?	?
372	Рід Федора Протасієвича	1	34	0	0	?	?	?
373	Рід панів Княгининських з Підгір’я	1	6	0	1	Княгиничі Рогатинського району	?	?
374	Рід панів Телецьких	1	19	0	0	?	?	?
375	З Черкас	1	3	0	0	Черкаси	?	?
376	З Кам’янки	1	26	0	0	Кам’янка [~]	?	?
377	Се поминання Василя Шарухи, обивателя тутейшого	1	5	0	1	Київ	?	?
378	Рід монаха Ферапонта	1	23	0	1	КПМ Самолусківці	?	?

	келаря монастиря Печерського							
379	Се поминання іноки Мистродії	8	131	0	35	КПМ	?	?
380	З Кам’янки Струмилової	1	27	0	0	Кам’янка-Бузька	?	?
381	Рід з Глинян	1	8	0	0	Глиняни	?	?
382	Рід з Золочева протопопа Іоана	1	10	0	1	Золочів	?	?
383	Рід з Торчина	1	19	0	0	Торчин	?	?
384	Рід з Грубешова	1	10	0	0	Грубешів	?	?
385	З Прилуки	1	10	0	0	Прилука [~]	?	?
386	З Козельця	1	3	0	0	Козелець	?	?
387	З того ж града	1	3	0	0	Козелець	?	?
388	З Костянтинова	1	6	0	3	Старокостянтинів	?	?
389	З Вольки Зоровецької	1	21	0	0	Волька Зоровецька	?	?
390	Рід Гаврила Артюшенка, міщанина київського	1	11	0	1	Київ	?	?
391	Рід Сави Пашка	1	5	0	0	?	?	?
392	Рід Мартина з Грубешова	1	8	0	0	Грубешів	?	?
393	Рід пані Гулевичівни Лозчиної, підчашникової Київської	1	12	0	0	Київщина	1527 р.	1651 р.
394	Рід ієромонаха Корнилія з Жовкви	1	8	0	1	Жовква	?	?
395	Рід Андрія Шестака мельника з Залукова	1	4	0	0	Залуква	?	?
396	З Могилева	3	41	0	19	Могилів [~]	?	?
397	З Сасова	1	8	0	0	Сасів	?	?
398	Рід пана Семена Вигури з сільця	1	7	0	0	Київ	1632 р.	1647 р.
399	З Чернігова Щасного Трохимовича	1	7	0	0	Чернігів	?	?
400	Рід Сави з Ліська з-за Перемишля	1	21	0	0	Лісько, Перемишль	?	?

Розділи 401 – 500

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
401	Рід пана Бабневського	1	5	0	2	?	?	?
402	Рід пана Грузевича Нечая Війська Запорозького	1	2	0	0	Київщина	?	?
403	З-під Лежайська	1	15	0	0	Лежайськ	?	?
404	Баглаєнків	1	1	0	0	?	?	?
405	Вербицького	1	1	0	0	?	?	?
406	З шпиталя	1	1	0	0	?	?	?
407	Рід панів повка Романа Дворецьких	1	9	0	1	Київ	?	?
408	Рід панів Дворецьких	1	17	0	1	Київ	1650 р.	1672 р.
409	Рід Оксинії Сербинівни, міщанки Київської	1	20	0	2	Київ	?	?
410	Рід інокині Олександри Вовкової	1	8	0	1	?	?	?
411	Ієрея Марка…	1	10	0	1	?	?	?
412	Рід Греків з Шаргорода	1	60	0	0	Шаргород	?	?
413	Рід Ігнатія Коломийця	1	12	0	0	?	?	?
414	Рід Марії з Ярославля Кавалкової Іванкової	1	17	0	0	Ярослав	?	?
415	З Ярославя	1	5	0	0	Ярослав	?	?
416	З Ярослава Стребелчич	1	3	0	0	Ярослав	?	?
417	Рід пана Семена Потьомкіна зі Смоленська	1	36	0	7	Смоленськ	?	?
418	З-за Смоленська рід Мартем’яна Азанчеєва	1	31	0	1	Смоленськ	1609 р.	1616 р.
419	Рід інокині Магдалини Любенецької	1	3	0	3	?	?	?
420	От Лежайська	1	27	0	0	Лежайськ	?	?
421	З Замостя	1	2	0	0	Замостя	?	?
422	З Магерова	1	15	0	0	Магерів	?	?
423	З Сасова	1	4	0	0	Сасів	?	?
424	Зі Львова	1	9	0	0	Львів	?	?
425	З-під Володимира	1	11	0	0	Володимир	?	?
426	Преставшие	2	16	0	0	КПМ	1631 р.	**1645 р.**

	ієромонахи і монахи печерські й інші							
427	З Гомеля	1	2	0	0	Гомель	?	?
428	З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
429	З Києва Маріїно	1	5	0	0	Київ	?	?
430	Рід Павла Филиповича, бурмістра Мінського	1	22	0	0	Мінськ	?	?
431	З-за Володимира	1	7	0	0	Володимир	?	?
432	З Михайлівського монастиря Золотоверхого	1	6	0	4	Київ	?	?
433	Іоана…	1	27	0	0	?	?	?
434	Рід пані Угорницької Катерини	1	6	0	0	Угорники [~]	?	?
435	Федора…	1	4	0	0	?	?	?
436	Рід інокині Митродори	1	8	0	1	?	?	?
437	Рід Романа Мельника від Ярославя	1	9	0	0	Ярослав	?	?
438	Рід Фоми Щубри від Ярославя	1	13	0	0	Ярослав	?	?
439	Рід Ярмоли Сергієвича з Любліна	1	12	0	0	Люблін	?	?
440	Рід Гурина Якимовича з Любліна	1	12	0	0	Люблін	?	?
441	Зі Львова	1	11	0	0	Львів	?	?
442	Рід ієрея Іоана з Острога	1	6	0	2	Острог	?	?
443	Рід Флачич з Острога	1	9	0	0	Острог	?	?
444	З Журавки	1	4	0	0	Журавка	?	?
445	Рід Івана Дмитровича з Острога	1	4	0	0	Острог	?	?
446	Рід пана Семена Волковича війта Слуцького	1	37	0	0	Слуцьк	?	?
447	З Березної	1	7	0	0	Березна [~]	?	?
448	Рід пані Олени Ломської і доньки її, підсудкової Оршанської	1	21	0	0	Орша	1650 р.	1654 р.
449	Рід Богдана Міладовського	1	21	0	0	Білорусія	?	?
450	З Самбора	1	3	0	0	Самбір	?	?

451	Рід Коридкой	1	2	0	0	?	?	?
452	Рід з Корця	1	4	0	1	Корець	?	?
453	Зі Свіслочі	4	101	0	9	Свіслоч	?	?
454	Рід інока Євпла послушника Печерського	1	59	0	3	КПМ	?	?
455	Рід Васка пос[лушника?] Троїцького	1	57	0	0	Київ	?	?
456	Рід священика з Турика	2	91	0	3	Турійськ	?	?
457	Рід із Заславля	3	52	0	1	Ізяслав	?	?
458	Від Городного	1	2	0	0	Городня	?	?
459	Рід інока Іоасафа, старця Печерського	2	32	0	6	КПМ	?	?
460	З Бурок	1	2	0	0	Бурки	?	?
461	Рід Никити Онисимовича зі Слуцька	1	13	0	0	Слуцьк	?	?
462	З Луцька ж	1	15	0	0	Слуцьк	?	?
463	Рід від Белза з Цеблова Василя Квочинського	1	53	0	4	Белз, Цеблів	?	?
464	З Бобровська	1	9	0	0	Бобровськ [? Бобровиця?]	?	?
465	Рід інокинь Минодори й Митродори з Корця	1	15	0	0	Корець	?	?
466	З Жовкви	1	57	0	1	Жовква	?	?
467	Рід з Тишевец	1	16	0	0	Тишівці	?	?
468	Рід монаха Варсонофія	1	28	0	4	?	?	?
469	З Сорочинець	1	4	0	0	Великі Сорочинці	?	?
470	Рід з-під міста Гугнова з села Карова	1	18	0	1	Угнів, Карів	?	?
471	З Березної	1	3	0	0	Березна [~]	?	?
472	Рід монаха Ігнатія	1	6	0	2	?	?	?
473	Рід ієродиякона Мефодія Галасія	1	32	0	1	?	?	?
474	Рід з Насташки Кирилів Гончарів	1	19	0	0	Насташка	?	?
475	Рід пана Івана Сулимовського з Сенчі	1	15	0	1	Сенча	?	?
476	Рід пана Адама Васильківського від	1	25	0	0	Кам’янець-Подільський	?	?

	Кам’янця Подільського							
477	Се поминання на пергаменті	2	27	0	0	КПМ	**1647 р.**	**1647 р.**
478	З Козлова	1	3	0	0	Козлов	?	?
479	Рід Марії Григорієвої зі Львова	1	12	0	4	Львів	?	?
480	Рід інокині Марії Новоселецької зі Львова	1	40	0	4	Львів	?	?
481	З Коропа Федора Добриденя	1	1	0	0	Короп		
482	Рід Аввакума з Подищ з-під Прилуки	1	16	0	0	Подище, Прилуки	?	?
483	Рід зі Столпова від Чуднова Кузьми Костенка	1	5	0	0	Стовпів, Чуднів	?	?
484	Рід Марії Стефанової з Шаргорода	1	8	0	0	Шаргород	?	?
485	З Хоревої з-під Берестя Литовського	1	4	0	0	Хорево, Берестя	?	?
486	Рід Єфимії Маковецької	1	16	0	0	?	?	?
487	З Садова від Торчина	1	10	0	0	Садів, Торчин	?	?
488	Рід інокині Текуси (!) Барки	1	15	0	1	?	?	?
489	Інокині преставші монастиря Печерського	1	19	0	19	КПМ	?	?
490	З Баришівки	1	4	0	0	Баришівка	?	?
491	Рід схимниці Інни Мартіянової	1	8	0	4	?	?	?
492	Рід інокині Анисії Дубенської	1	7	0	2	?	?	?
493	Матфея…	1	2	0	0	?	?	?
494	Рід інокині Марфи з Переяслава	1	3	0	1	Переяслав	?	?
495	[Запис] Маріанни інокині монастиря Печерського дівочого	1	3	0	3	КПМ	?	?
496	Року АХН [1650]	1	7	0	7	КПМ	**1650 р.**	**1650 р.**
497	Рід Єфимія Федоровича, лавника з Могилева	1	8	0	0	Могилів [~]	?	?

498	З Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
499	Рід інока Артема, послушника Печерського	1	16	0	0	КПМ	?	?
500	З Ніжина Петрів	1	2	0	0	Ніжин	?	?

Розділи 501 – 600

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
501	Рід пані Соломіївої Султанівни	1	12	0	0	?	?	?
502	Григорія Олексича	1	1	0	0	?	?	?
503	Костянтина з Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
504	З Сенчі	1	5	0	0	Сенча	?	?
505	Рід пані Мокієвської	1	4	0	0	?	?	?
506	З Бершаді	1	3	0	1	Бершадь	?	?
507	З монастиря Ладинського	1	4	0	2	Ладан	?	?
508	Рід отця Якова, священика Іваницького, і сина його Нестора	1	9	0	0	Іваниця	?	?
509	З Острога Андрія Савича	1	7	0	0	Острог	?	?
510	Рід пані Котковської	1	10	0	0	?	?	?
511	Рід інока Герасима, підекономa Печерського	1	20	0	2	КПМ	?	?
512	Рід Іоана Афанасовича з Копиля	1	10	0	0	Копиль	?	?
513	З Горошків	1	2	0	0	Горошки	?	?
514	З Бобрувська	2	3	0	1	Бобруйськ	?	?
515	Рід з Дону козака Михайла Чеглікова	1	10	0	0	область донських козаків	?	?
516	Сербинової	1	2	0	2	?	?	?
517	Рід Йосифа Никитина сина з Єльця з Москви	1	23	0	1	Єлець	?	?
518	Рід Самуїла Зротовського	1	6	0	0	?	?	?
519	Рід Іларіона Дмитровича Лопухина	1	6	0	0	Москва	1651 р.	1659 р.

520	Року АХНА [1651]	1	6	0	3	?	**1651 р.**	**1651 р.**
521	Рід Олексія Мелетієва Козлищева з Ярославля Поволзького	1	1	0	0	Ярославль	?	?
522	Рід ієродиякона Йосифа Кониського з Густині	1	2	0	0	Густиня	?	?
523	Рід пана Андрія Ходики, війта Київського	1	4	0	0	Київ	1613 р.	1651 р.
524	Обивательки тутешньої Гловацької	1	3	0	0	КПМ	?	?
525	Рід пана Кирила Мефедовича, війта Київського	1	6	0	0	Київ	1570 р.	1584 р.
526	Рід бурмистрової з Києва	1	19	0	1	Київ	?	?
527	З Глухова	1	4	0	0	Глухів	?	?
528	Рід монаха Арсенія Крулецького	2	31	0	8	?	?	?
529	Рід пана Афендика	1	9	0	0	Львів?	?	?
530	Рід монаха Ієрофея, послушника Печерського	1	14	0	0	КПМ	?	?
531	Рід пана Івана Демковича Креховецького, писаря Сіверського	1	19	0	3	Новгород-Сіверський	1653 р.	1654 р.
532	Рід монаха Мартініана, паламаря Печерського	1	10	0	3	КПМ	?	?
533	З Переяслава	1	2	0	1	Переяслав	?	?
534	З Києва	1	11	0	0	Київ	?	?
535	Року АХНВ [1652]	7	107	0	107	КПМ	**1652 р.**	**1652 р.**
536	Монахів	1	2	0	2	КПМ?	?	?
537	З Переяслава Анни Юсчихи	1	3	0	0	Переяслав	?	?
538	У той же мор преставившихся інокинь	4	107	0	107	КПМ	?	?
539	Рід пана Йосифа Глуха, полковника Уманського	1	16	0	0	Умань	1654 р.	1655 р.

540	Рід Андрія […]новича з Кремеч[…]	1	18	0	0	?	?	?
541	Рід панів Літинських	1	4	0	4	?	?	?
542	Зі столиці Колчицьких	1	4	0	0	?	?	?
543	Рід пана Стефана Мазепи, підстарости Білоцерківського	1	4	0	0	Біла Церква	1639 р.	1665 р.
544	З Обояня города	1	1	0	0	Обоянь	?	?
545	Рід Григоріїв з Корсина	1	64	0	0	Корсині	?	?
546	Рід Богдана Мискевича з Глуська	1	24	0	0	Глуськ	?	?
547	Рід ієрея Василя верхо-київського	1	4	0	1	Київ	?	?
548	Рід Іоана Устимовича зі Смоленська	1	3	0	0	Смоленськ	?	?
549	Рід Тимофія Івановича	1	5	0	0	?	?	?
550	Рід ієромонаха Кирила, року AXHS [1656]	1	22	0	2	Немирів [~]	**1656 р.**	**1656 р.**
551	Рід ієромонаха Сави Масловича з Немирова	1	12	0	4	Немирів [~]	?	?
552	Рід Михайла Кльованця з Вінниці	1	18	0	0	Вінниця	?	?
553	Рід інокині Меланії, пономарки Печерської	1	16	0	1	КПМ	?	?
554	З Чорногородки	1	1	0	0	Чорногородка	?	?
555	Рід Дмитра Бабинця з Кричева	1	17	0	0	Кричів	?	?
556	Се поминання Христини з паненського монастиря Печерського	1	7	0	0	КПМ	?	?
557	З того ж	1	1	0	0	КПМ	?	?
558	Се поминання Єфрема Чудика	1	6	0	0	?	?	?
559	Рід Єфрема Климентієвича зі Смоленська	1	7	0	0	Смоленськ	?	?
560	Рід Прокопа Авдієвича зі Смоленська	1	8	0	0	Смоленськ	?	?
561	Се поминання з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
562	Рід Карпа зі Смоленська	1	2	0	0	Смоленськ	?	?

563	Рід Павла Шиковського зі Смоленська	1	6	0	1		?	?
564	Рід госпожи Євпраксії Виноградівни, інокині святої обителі Печерської	1	33	0	8	КПМ	?	?
565	Се поминання Агафії з Берега	1	10	0	0	Берег [~]	?	?
566	Се поминання з Лебедина Онуфрія	1	5	0	0	Лебедин [~]	?	?
567	З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
568	Рід інокині Макарії, крилошанки Печерського монастиря паненського	1	5	0	2	КПМ	?	?
569	Рід Євники	1	4	0	1	КПМ	?	?
570	Рід Патрикії	1	13	0	4	КПМ	?	?
571	З Опішного рід Параскеви	1	3	0	0	Опішня	?	?
572	З містечка	1	5	0	0	КПМ?	?	?
573	Рід панни Феодосії Солтанівни, ігумені святої обителі Печерської	1	36	0	10	КПМ	?	?
574	Це поминання Катерини Редчихи Іванихи з Вишнівця	1	6	0	0	Вишнівець	?	?
575	Рід інокині Євфимії війтової Печерської	1	77	0	3	КПМ	?	?
576	З Козельця	1	2	0	0	Козелець	?	?
577	З Воробюв	1	2	0	0	Горобії? [~]	?	?
578	З Баришполя	1	3	0	0	Бориспіль	?	?
579	Рід інокині Євгенії Рашкової	2	53	0	8	КПМ?	?	?
580	Се поминання Агапії, обивательки тутейшої	1	6	0	0	КПМ?	?	?
581	Рід монаха Ісайї, Печерного послушника, і його сестер інокинь Агафії й Панкратії	3	43	0	6	КПМ	?	?
582	Рід Ціхона з Могилева	1	17	0	0	Могилів [~]	?	?

583	З містечка Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
584	Упис родителей його милості пана Григорія Гуляницького, полковника Ніжинського	1	50	0	0	Ніжин	1655 р.	1659 р.
585	Се поминання Єрмолая Германовича, міщанина Київського	1	2	0	0	Київ	?	?
586	З Рубешева	1	4	0	0	Грубешів	?	?
587	З Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
588	Филимона…	1	2	0	0	?	?	?
589	С Скитку Анни стариці	1	3	0	0	Липовий Скиток [?]	?	?
590	Поминання Дворничино	1	4	0	0	?	?	?
591	Поминання Євдокії з Білої Церкви	1	15	0	0	Біла Церква	?	?
592	З Пінська рід Василя Суличича	1	4	0	0	Пінськ	?	?
593	Се поминання стариці Євдокії от огород	1	4	0	0	?	?	?
594	З Могилева рід Дмитра Сопоцького	2	13	0	2	Могилів [~]	?	?
595	Се поминання іноки Антоніди з Ладина	1	4	0	0	Ладан	?	?
596	Се поминання стариці шпитальної Марії	1	8	0	1	КПМ?	?	?
597	Року АХНS [1656]	1	1	0	1	?	**1656 р.**	**1656 р.**
598	Рід іноки Євдокії ігумені й брата її з Мошен	3	39	0	0	КПМ?, Мошни	?	?
599	Рід Пархомія Шулга (!) з Мошен	1	29	0	0	Мошни	?	?
600	Упис різної кондиції людей з різних країв від року АХНЗ [1657]	1	18	0	0	Переяслав, Черкаси, Київ, Мостище [~]	**1657 р.**	**1657 р.**

Розділи 601 – 700

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
601	Рід Прохора монаха	2	25	0	1	Москва	?	?
602	Рід монаха Мардарія	2	12	0	1	?	?	?
603	З Пінська	2	15	0	0	Пінськ	?	?
604	З Єрданського	2	18	0	3	Чернігів, Сокаль, Добре (Пушкінського району Московської обл.?)	?	?
605	З монастиря Сумського	1	1	0	1	Суми	?	?
606	Обивателька Печерська	1	1	0	0	КПМ	?	?
607	Ієромонаха Досифея	1	21	0	2	?	?	?
608	З Москви	1	4	0	0	Москва	?	?
609	Зі Стрия	1	7	0	1	Стрий	?	?
610	З Смолниці	1	5	0	0	Смільниця [~]	?	?
611	З Орші	1	3	0	0	Орша	?	?
612	Никодима з Верховки	1	7	0	1	Верховка [~]	?	?
613	[Запис] іноки Авксентії	1	10	0	2	?	?	?
614	Юрко	1	4	0	3	?	?	?
615	З Чернігова	1	12	0	0	Чернігів	?	?
616	Іноку Макрину…	1	3	0	1	?	?	?
617	З Флора	1	4	0	1	Київ?	?	?
618	З Турова	1	3	0	0	Турів	?	?
619	З нового скиту	1	8	0	1	?	?	?
620	З Москви, з Далгайлова	1	2	0	0	Москва, Дорогомилово	?	?
621	З Михайлівського	1	14	0	2	Київ	?	?
622	З Охтирки	1	2	0	0	Охтирка	?	?
623	З Ніжина	1	7	0	0	Ніжин	?	?
624	Шпитальной	1	5	0	1	КПМ?	?	?
625	Герасим Вел[икий?]	1	3	0	1	?	?	?
626	Іоан Трущенко з Білої Церкви	1	3	0	0	Біла Церква	?	?

627	Маріамії черниці вінницької	1	7	0	1	Вінниця	?	?
628	Магдалини Єрда[нського монастиря]	1	2	0	1	Київ	?	?
629	Іони	1	5	0	1	?	?	?
630	З Москви	1	6	0	0	Москва	?	?
631	З Флора	1	8	0	1	Київ	?	?
632	Марфу Гуле[г]	2	13	0	1	?	?	?
633	З Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
634	З Новгорода	1	1	0	0	Новгород [~]	?	?
635	З Ніжина	1	1	0	0	Ніжин	?	?
636	З Курська	2	6	0	1	Курськ	?	?
637	З Переяслава	2	6	0	1	Переяслав	?	?
638	Макош	4	19	0	3	Макошине?	?	?
639	Москалі	1	3	0	0	?	?	?
640	Домашневські	1	2	0	0	Почаїв	?	?
641	Ієрея Григорія…	1	27	0	11	?	?	?
642	З Москви	1	4	0	3	Москва	?	?
643	З Нових Млинів	1	6	0	0	Нові Млини	?	?
644	З Києва	1	14	0	0	Київ	?	?
645	З Козельця	10	39	0	5	Козелець, Коростишів, Васильків	**1672 р.**	**1673 р.**
646	Рід Филипа з-під Львова [з] Миколаєва міста	1	6	0	0	Львів, Миколаїв	?	?
647	Рід Федора Муличенка з села Туринки	2	12	0	1	Туринка	?	?
648	Рід Настаси сомелой, стариці шпитальної	1	6	0	0	Сміла?	?	?
649	Рід Пелагеї Прокопової	1	15	0	0	?	?	?
650	З Народич АХОГ [1673]	1	2	0	0	Народичі	**1673 р.**	**1673 р.**
651	З Мошен	2	3	0	0	Мошни	?	?
652	З Коблича	1	4	0	0	Кіблич	?	?
653	З Ходосівки	1	2	0	0	Ходосівка	?	?
654	З Козельця	2	5	0	0	Козелець	?	?
655	Се поминання Адама Стацкієвича з Литви з повіту Слонімського	1	5	0	0	Слонім	?	?

656	З містечка Печерського	1	2	0	0	КПМ	?	?
657	Се поминання Анни Василихи Салтанихи, мешкаючої на Полику під Печерським	1	6	0	0	КПМ	?	?
658	Се поминання Анни Федорівни Григорієвої з Преварки	1	7	0	0	Пріорка (Київ)	?	?
659	Се поминання інокині Матрони	1	4	0	1	?	?	?
660	Се поминання Давида Івановича, міщанина Київського	1	4	0	0	Київ	?	?
661	Рід ієромонаха Парфенія монастиря Межигірського	2	4	0	0	Межигір’я	?	?
662	Се поминання Діонісія Дмитровича, міщанина Київського	2	6	0	0	Київ	?	?
663	Се поминання Іоана Буки з Котельви	1	8	0	0	Котельва	?	?
664	Правденки + Василевичі. Се поминання Андрія і Федора з Кролевця	2	72	0	0	Кролевець	?	?
665	Се поминання Євтихія Дмитровича Саворовського	2	20	0	0	?	?	?
666	Се поминання Петра Костевича з Замостя	1	5	0	0	Замостя	?	?
667	Се поминання Марії обивательки Печерської	1	8	0	0	КПМ	?	?
668	Шпитальну монастиря Печерського	1	1	0	1	КПМ	?	?
669	Се поминання Якова Солодовника з Березної, міста Задніпра	1	15	0	0	Березна	?	?
670	Се поминання Григорія Омеляненка, кравця з Болуня з-під Слуцька	1	24	0	0	Болунь, Слуцьк	?	?
671	Се поминання Агафії Панкратієвої	1	2	0	0	Київ	?	?

	Бородинчикової, міщанки Київської							
672	Се поминання з Кролевця Григорія, Якова	1	4	0	0	Кролевець	?	?
673	Се поминання Євстафія Гоголя, гетьмана Війська Запорозького	1	8	0	0	?	1648 р.	1679 р.
674	З Єлен	1	9	0	0	?	?	?
675	З Ладина	1	8	0	0	Ладан	?	?
676	Рід інокині Магдалини Вовківської з монастиря паненського Печерського	3	40	0	12	КПМ	?	?
677	Се поминання інокині Жротовської Меланії	1	4	0	0	?	?	?
678	Рід пана Корнія, війта Стародубського, і подружжя його Агрипину	1	12	0	0	Стародуб	?	?
679	З Києва	1	9	0	0	Київ	?	?
680	Івана з Мошен	1	15	0	0	Мошни	?	?
681	З Безняков	1	6	0	0	Позняки?	?	?
682	Кирил з Нобеля з-під Пінська	1	20	0	0	Нобель, Пінськ	?	?
683	Григорій з Нобеля з-під Пінська	1	11	0	0	Нобель, Пінськ	?	?
684	З Димера	1	1	0	0	Димер	?	?
685	Іноки Олександри крамарки, іноки Печерської	1	8	0	1	КПМ	?	?
686	Ієрея Стефана…	1	4	0	1	?	?	?
687	З Кричева	1	10	0	0	Кричів	?	?
688	Рід монаха Васіана, келаря Печерського	1	20	0	2	КПМ	?	?
689	Рід пана Богдана Огієнка, міщанина київського; Тихона, крамаря Печерського	2	14	0	0	Київ, КПМ	?	?
690	З Березної	1	4	0	0	Березна	?	?
691	З Теребовля	1	3	0	0	Теребовля	?	?
692	Се поминання інокині	1	15	0	3	Брагин	?	?

	Митродори Скоринянки намісниці монастиря Брагинського							
693	Рід ієромонаха Ісайї Мгарського, строителя печери преподобного Феодосія	1	43	0	6	КПМ, Мгар	?	?
694	Рід ієромонаха Іоана Стефановича, послушника лаври Печерської	7	29	0	20	КПМ	?	?
695	От Огородного стариць	1	2	0	2	?	?	?
696	Рід Феодосія Івановича, міщанина Київського	1	10	0	0	Київ	?	?
697	З Чернігова	1	2	0	0	Чернігів	?	?
698	Стариця от Огород	1	1	0	1	?	?	?
699	Олексія	1	1	0	0	?	?	?
700	Рід Андрія з Москви, Феодосієвича	1	1	0	0	Москва	?	?

Розділи 701 – 800

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
701	З Погорілець	1	1	0	0	Погорільці [~]	?	?
702	Се поминання Марії стариці від Огородного	1	11	0	0	?	?	?
703	Поминання Антона Гавриловича Білого, міщанина Київського	1	18	0	0	Київ	**1688 р.**	**1688 р.**
704	Се поминання священноінока Єфрема Шацького, року божого АХξΘ [1669]	1	19	0	1	?	**1669 р.**	**1669 р.**
705	З містечка Печерського	1	1	0	0	КПМ	?	?
706	Се поминання монаха Пахомія Лоскуцького, писаря монастиря Печерського Київського	1	32	0	0	КПМ	?	?
707	Се поминання Овдотьї	1	10	0	1	Вільськ	?	?

	Уласової з Нового Поля з-під Вільська							
708	Се поминання Марії Іванової Зимихи з Ічні	2	20	0	0	Ічня, КПМ	**1685 р.**	**1685 р.**
709	Рід інокині Анастасії, Хмельницької року АХОА [1671]	3	31	0	3	?	кін. 16 ст.	**1671 р.**
710	Рід Антонія слюсаря з Варви	1	11	0	0	Варва	?	?
711	З Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
712	Іоана…	1	2	0	0	?	?	?
713	Рід Каріона монаха, послушника Печерного	2	18	0	0	КПМ	?	?
714	Року АХОА [1671] місяця августа дня ЕІ [15]. Рід Митрофана Биковича, ієромонаха Печерського	1	27	0	1	КПМ	**1671 р.**	**1671 р.**
715	Се поминання Феодори, обивательки тутейшої	1	7	0	0	КПМ?	?	?
716	З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
717	З Козельця	1	2	0	0	Козелець	?	?
718	З Ніжина	1	1	0	0	Ніжин	?	?
719	З Вишень	1	12	0	0	Вишеньки?	?	?
720	Се поминання Парфенія з Канева	1	1	0	0	Канів	?	?
721	Се поминання Трохима, послушника монастирського	1	5	0	0	КПМ?	?	?
722	Се поминання Анни з Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
723	Рід Андрія Даниловича з Рильська	1	3	0	0	Рильськ	**1671 р.**	**1671 р.**
724	Рід Іларіона, диякона Печерського	1	22	0	2	КПМ	?	?
725	Рід монаха Йосифа Григоровича року АХОА [1671]	1	13	0	6	КПМ	**1671 р.**	**1671 р.**
726	Семена Остропольський (!)	1	1	0	0	Остропіль	?	?
727	Рід пана Іоана	1	2	0	0	Пінськ	?	?

	Домановського з повіту Пінського							
728	Се поминання з Березної	1	3	0	0	Березна	?	?
729	Рід священноієрея Йосифа Мужиловського, Борисоглібського пресвитера Київського	1	3	0	1	Київ	?	?
730	З Києва року АХОГ [1673]	1	2	0	0	Київ	**1673 р.**	**1673 р.**
731	З Лохвиці	1	3	0	0	Лохвиця	?	?
732	З Полтави	1	5	0	1	Полтава	?	?
733	З містечка [Печерського?]	1	5	0	0	КПМ?	?	?
734	Анастасії і Соломонії вдів	1	8	0	0	?	?	?
735	Року АХОВ [1672]. Рід Семенихи Корноушихи, обивательки Печерської	1	4	0	0	КПМ	**1672 р.**	**1672 р.**
736	Рід Ксенії Фешчихи, обивательки Печерської	1	4	0	0	КПМ	?	?
737	Рід Никифора Калениковича, осавула полку Пер[еяславського?] АХОВ [1672]	1	7	0	0	Переяслав	**1672 р.**	**1672 р.**
738	Се поминання іноки Євпраксії Мошен[ської?]	1	4	0	1	?	?	?
739	Рід Лавреневої кресторізки АХОВ [1672]сеп[теврія] А [1]	1	5	0	2	?	?	?
740	Рід Іоана Васильєва, козака донського	1	2	0	0	область донських козаків	?	?
741	Рід Іллі Івановича, послушника Печерного	1	14	0	0	КПМ	?	?
742	Се поминання Марії	1	5	0	0	Слуцьк	?	?

	Іванової, удови зі Слуцька							
743	З Пухович	1	1	0	0	Пуховичі [~]	?	?
744	Року АХОВ [1672] місяця октоврія КГ [23] дня. Сіє поминання отець і братій, преставившихся у святій обителі цій	4	27	0	20	КПМ	**1672 р.**	**1672 р.**
745	Сіє поминання ієромонаха Паїсія, строителя пещерного	1	41	0	8	КПМ	?	?
746	Року АХОГ [1673] місяця апріля ΘІ [19]. Рід Семенихи Олени з Києва	1	5	0	0	Київ	**1673 р.**	**1673 р.**
747	З Остра	1	1	0	0	Остер	?	?
748	Омеляна…	1	4	0	0	?	?	?
749	Місяця мая К [20]. Се поминання ієромонаха Афанасія Єдинця, законника Печерського	1	19	0	0	КПМ	1673 р.	1673 р.
750	З Підгорець	1	2	0	0	Підгірці	?	?
751	Сіє поминання Прокопія Пивенка з Погару	1	11	0	0	Погар	?	?
752	З Погару Данила Плешкана	2	5	0	0	Погар	?	?
753	З Погару поминання Євтихія Плескаченка	1	3	0	0	Погар	?	?
754	Поминання Йосифа, послушника Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
755	З Погару поминання Іоанової Ігольникової	1	4	0	0	Погар	?	?
756	Року АХОГ [1673] місяця августа Θ [9] з Прилуки	1	1	0	0	Прилуки [~]	?	?
757	Петра…	1	10	0	0	?	?	?
758	Сіє поминання	1	11	0	0	Борзна	?	?

	Феодори Андріїхи з Борзни							
759	Сіє поминання Парасковії з Черкас	1	8	0	0	Черкаси	?	?
760	Сіє поминання з Кропивної	1	6	0	0	Кропивна	?	?
761	Сіє поминання Матрони з-під Станіславова з Вовчинця	1	4	0	1	Вовчинець, Станіславів	?	?
762	Сіє поминання з Черкас Прокопія Мартиненка	1	5	0	0	Черкаси	?	?
763	З Черкас Іоана крамаря поминання	1	3	0	0	Черкаси	?	?
764	З Підгорець	1	1	0	0	Підгірці	?	?
765	Поминання стариці тутейшої Марії	1	5	0	0	КПМ	?	?
766	Року АХОГ [1673]. Сіє поминання Ксенії з Острога	1	11	0	0	Острог	**1673 р.**	**1673 р.**
767	З Баришполя Олекси прасола	1	4	0	0	Бориспіль	?	?
768	Поминання інокині Дорофеї Печерської з Мозиря	1	4	0	1	Мозир, КПМ	?	?
769	Сіє поминання Семена Острого, полковника Гадяцького	1	6	0	0	Гадяч	?	?
770	З Підгорець	1	3	0	0	Підгірці	?	?
771	З Козельця	1	4	0	0	Козелець	?	?
772	Тетяну…	1	1	0	0	?	?	?
773	Пошевенки	1	2	0	0	?	?	?
774	Поминання Романихи Набочихи з Безрадич	1	3	0	0	Безрадичі	?	?
775	Поминання з містечка цього [Печерського]	1	7	0	0	КПМ	?	?
776	Пом’яни, Господи, і спаси рабів своїх	4	26	0	17	КПМ	?	?
777	Сіє поминання Марії стариці від Огородного	1	4	0	0	?	?	?
778	Поминання інокині Печерської Євпраксії	1	17	0	0	КПМ	?	?

779	Сіє поминання інокині Ксенофонтії, ігумені Варкалабовської	3	24	0	20	Баркалабово	?	?
780	Сіє поминання пана Олексія з Яс	2	7	0	0	Яси	?	?
781	З монастиря Золотоверхого Євдокії	1	1	0	0	Київ	?	?
782	Сіє поминання із Яс землі Волоської Пантелеймона	1	3	0	0	Яси	?	?
783	Сіє поминання з Києва Катерини	1	4	0	0	Київ	?	?
784	Іноку Магдалину з Варкалабова	1	8	0	1	Баркалабово	?	?
785	З Підгорець	1	1	0	0	Підгірці	?	?
786	АХОД [1674] року. Сіє поминання з Києва	1	6	0	0	Київ	**1674 р.**	**1674 р.**
787	Сіє поминання Олександра Омеляновича, обивателя Печерського	1	13	0	0	КПМ	?	?
788	Рід пані Марії обивательки монастиря Печерського	1	14	0	5	КПМ	?	?
789	Сіє поминання обивательки Агафії Печерської	1	4	0	0	КПМ	?	?
790	З Конотопу	2	22	0	0	Конотоп	?	?
791	З Опушняго	1	3	0	0	Опішня	?	?
792	З того ж града	1	4	0	0	Опішня	?	?
793	З того ж града	1	2	0	0	Опішня	?	?
794	Року АХОД [1674]. З Козельця	1	7	0	0	Козелець	**1674 р.**	**1674 р.**
795	Сіє поминання з Козельця Никитихи	1	7	0	0	Козелець	?	?
796	Сіє поминання Євстафія з Тисмениці	1	5	0	1	Тисмениця	?	?
797	Се поминання Тетяни Гарасимихи, проскурні з Лисянки	1	7	0	0	Лисянка	?	?
798	Се поминання Євгенії, інокині шпитальної Печерської з Брагина, а	1	5	0	1	Пінськ, Брагин, КПМ	?	?

	родом з Пінська							
799	Се поминання Агафії родом з Вягля, а тепер в шпиталі в містечку Печерському	2	3	0	1	Звягель, КПМ	?	?
800	Се поминання Євдокії родом з Ляховець	2	3	0	0	Ляхівці (Білогір'я)	?	?

Розділи 801 – 900

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
801	Се поминання Афанасія Івановича, сотника його царського величества з Москви	1	2	0	0	Москва	?	?
802	З Остра	1	2	0	0	Остер	?	?
803	З Вільна	1	3	0	0	Вільно	?	?
804	Се поминання Марії Андріїхи Гаргутихи з Білої Церкви	2	4	0	0	Біла Церква	?	?
805	З Луцька	1	6	0	0	Луцьк	?	?
806	Се поминання Леонтія Ясковича Птушки з повіту Мінського, з Морозович села	1	2	0	0	Морозовичі, Мінськ	?	?
807	З Луцька	1	3	0	0	Луцьк	?	?
808	З містеч[ка Печерського]	1	2	0	0	КПМ	?	?
809	Се поминання Юліани Кирилової з Козельця	1	3	0	0	Козелець	?	?
810	Се поминання стариці зі шпиталю Спаського	1	3	0	0	КПМ?	?	?
811	Се поминання пана Самуела Другаєвського	1	14	0	0	Перемишль?	?	?
812	Се поминання Феодори Василихи Мовчанихи, жительки з Кременчука	1	3	0	0	Кременчук	?	?
813	Се поминання Ульяни Давидихи з Безрадич	1	3	0	0	Безрадичі	?	?
814	Се поминання Ісайї Вежакова, Трубчевського	1	15	0	0	Трубчевськ	?	?

	обивателя							
815	Се поминання Оксинії Губарівни, жительки Печерського містечка	1	5	0	0	КПМ	?	?
816	Се поминання Пелагеї Романівни з Підгаєць	1	3	0	0	Підгайці	?	?
817	Се поминання Орини Тишкової Білицької з Києва	2	8	0	0	Київ	?	?
818	Се поминання ієромонаха Порфирія Крушевського, з Остролуцка з-під Баришівки	1	4	0	2	Гостролуччя, Баришівка	?	?
819	З Луцька	1	3	0	0	Луцьк	?	?
820	Се поминання Якова гугнивого з міста Сандзарова Нового	1	2	0	0	Нові Санжари	?	?
821	Сіє поминання Тимофія, обивателя тутейшего, і подружія його Євдокії	2	18	0	0	КПМ	?	?
822	Се поминання Якова Голода з Козельця	1	1	0	0	Козелець	?	?
823	Се поминання Овдотії Мартинихи з Мозиря	1	8	0	0	Мозир	?	?
824	З Конотопу	1	4	0	0	Конотоп	?	?
825	Се поминання Меланії Фесчихи, острожанки, мешкаючої в Козельці	1	9	0	0	Остер, Козелець	?	?
826	З Красного	1	1	0	0	Красне Вінницької обл.? [~]	?	?
827	З Конотопу	1	2	0	0	Конотоп	?	?
828	З Ніжина	1	3	0	0	Ніжин	?	?
829	З Конотопу	1	1	0	0	Конотоп	?	?
830	Се поминання Данила Петровича, міщанина Чернігівського	1	5	0	0	Чернігів	?	?
831	Се поминання Анастасія Гречина, міщанина Київського	1	15	0	0	Київ	?	?
832	Се поминання Пелагеї Семенихи Колядихи з	1	5	0	0	Кальник	?	?

	Кальника							
833	Сіє поминання Пелагеї від Огородного	1	2	0	0	?	?	?
834	Року AXOS [1676] місяця марта S [6]. Се поминання Максима Бобровника з Лобачова з-під Торчиці	1	3	0	0	Лобачів, Торчиця	**1676 р.**	**1676 р.**
835	Се поминання з монастиря Михайлівського паненського	1	2	0	2	Київ	?	?
836	Се поминання стариці від Огородного	1	3	0	0	?	?	?
837	Сіє поминання Андрія з Богородчан з-під скиту	1	4	0	0	Богородчани, Манява	?	?
838	З Черкас	1	3	0	0	Черкаси	?	?
839	Се поминання Герасима родом з Ковку	1	13	0	0	Колки?	?	?
840	З Києва. Сіє поминання Сергія	1	2	0	0	Київ	?	?
841	Се поминання Якова з Болобанівки	1	2	0	0	Балабанівка	?	?
842	З Хомикова	1	2	0	0	Ханбиків?	?	?
843	З Печерського	1	3	0	1	КПМ	?	?
844	З Берега Пинчучки Іванихи	1	1	0	0	Берег [~]	?	?
845	Се поминання Іоана Шаповала з Ніжина	1	18	0	0	Ніжин	?	?
846	Року AXOS [1676] місяця мая A [1]. Рід ієромонаха Лук’яна Мойсеєвича Щасного, уставника Печерського	1	31	0	3	КПМ	**1676 р.**	**1676 р.**
847	З Печерського паненського монастиря	1	1	0	1	КПМ	?	?
848	Сіє поминання Якова Давидовича	1	2	0	0	?	?	?
849	Ієромонаха Варлаама	1	1	0	1	КПМ?	?	?
850	Місяця іюня I [10]. Сіє	1	13	0	0	КПМ	?	?

	поминання Олександра Омеляновича, обивателя і купця містечка тутейшого							
851	Сіє поминання Якова Єрмиловича	1	4	0	1	?	?	?
852	Сіє поминання інокині з Немирова	1	3	0	1	Немирів [~]	?	?
853	Сіє поминання Любви Василихи з Білоцерківець	1	10	0	0	Білоцерківці [~]	?	?
854	Сіє поминання Костянтина Матюти, обивателя Васильківського	1	22	0	0	Васильків	?	?
855	Сіє поминання Тетяни Левонівни зі Стародуба	1	11	0	0	Стародуб	?	?
856	Се поминання Оліфера Тонкаленка з Батурина	1	4	0	0	Батурин	?	?
857	З Прилуки	1	3	0	0	Прилуки	?	?
858	Сіє поминання отця Зосими Тишевича, ігумена Чернігівського свято-Іллінського	1	16	0	4	Чернігів	?	?
859	Сіє поминання велебного отця Митрофана Судовського	1	4	0	0	?	?	?
860	Сіє поминання інокині Антониди з Флорівського	2	4	0	2	Київ	?	?
861	З Прилуки	1	3	0	0	Прилуки	?	?
862	Уляни з містечка тутейшого	1	2	0	0	КПМ	?	?
863	Зі шпиталя	1	1	0	0	КПМ	?	?
864	Року АХОЗ [1677]. Сіє поминання Семена Ходораки з Білої Церкви	1	4	0	0	Біла Церква	**1677 р.**	**1677 р.**
865	Сих (!) поминання Анастасії з Остра	1	1	0	1	Остер	?	?
866	Сіє поминання Григорія, послушника	1	23	0	0	КПМ	?	?

	Печерського							
867	Сіє поминання Іоана Голюнки з Норинська	1	2	0	0	Норинськ	?	?
868	Сіє поминання Стефана Гасаневича з Залозець	1	6	0	0	Залізці	?	?
869	Сіє поминання Дем'яна Андрієвича з містечка тутейшого	1	12	0	0	КПМ	?	?
870	Сіє поминання Марії Макортецької з Шаргорода	1	8	0	0	Шаргород	?	?
871	Року АХОЗ [1677]. Рід дяка Бориса Єртусланова	2	10	0	0	Москва?	?	?
872	Сіє поминання Трохима з Києва	1	7	0	0	Київ	?	?
873	Сіє поминання Омеляна Васченка з Баришполя	1	9	0	0	Бориспіль	?	?
874	Сіє поминання Іоана Лук'яновича, грека щернавой Води	1	3	0	0	Чернаводе	?	?
875	Сіє поминання священноієрея Артемія з Могилева	2	7	0	1	Могилів [~], Козелець	1667 р.	1675 р.
876	Сіє поминання монастиря Лаврівського преподобного Онуфрія	1	5	0	5	Лаврів	?	?
877	Року АХОЗ [1677]. Сіє поминання преставившихся отців і братій у святій обителі цій	2	8	0	6	КПМ	**1677 р.**	**1677 р.**
878	Межигірського	1	1	0	1	Межигір'я	?	?
879	Рід ієродиякона Мефодія Михайловича, послушника печери преподобного отця Антонія	1	31	0	1	КПМ	?	?
880	З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
881	Року АХОИ [1678]. Сіє	1	6	0	2	Київ	**1678 р.**	**1678 р.**

	поминання інокині Мелетії з монастиря Флорівського							
882	Сіє поминання Анастасії Черевчихи з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
883	Сіє поминання Іоана з Юранова з повіту Новгородського	1	13	0	0	Юраново, Новогрудок	?	?
884	Року АХОΘ [1679]. Сіє поминання Якова з Гоголева	1	3	0	0	Гоголів	**1679 р.**	**1679 р.**
885	Інокині Анни Печерської	1	2	0	0	КПМ	?	?
886	Ієрея Ісидора…	1	11	0	3	?	?	?
887	Сіє поминання Данила Тимофійовича Прищепенка з Березної	1	12	0	0	Березна	?	?
888	Сіє поминання Семена Гармашенка з Ожоговець	1	5	0	0	Ожигівці	?	?
889	Сіє поминання Григорія Комлача з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
890	З Києва сина Войничова	1	2	0	0	Київ	?	?
891	Катерини Дем’янихи з Солоної Гірки	1	2	0	0	Солона Гірка	?	?
892	Сіє поминання інокині Митродори з Флорівського	1	18	0	1	Київ	?	?
893	З Конотопу	1	5	0	0	Конотоп	?	?
894	З Резана города	1	1	0	1	Рязань	?	?
895	З Києва	1	4	0	1	Київ	?	?
896	З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
897	З Єльця города Йова Мануйловича	1	6	0	1	Єлець	?	?
898	З Києва	2	6	0	0	Київ	?	?
899	Року АХОΘ [1679]. З Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
900	З Керенська города	1	4	0	0	Керенськ	?	?

Розділи 901 – 1000

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
901	З Берега Іванихи Марії	1	10	0	0	Берег [~]	?	?
902	З Білгорода	1	5	0	0	Білгород	?	?
903	Іоана Мироновича Кологривова із столиці	1	2	0	1	Москва	?	?
904	Зі Смоленська Андрія Залеського	1	4	0	0	Смоленськ	?	?
905	З Коломни Лаврентія Семеновича	1	1	0	0	Коломна	?	?
906	З Резанска Родіона Васильовича	1	1	0	0	Рязань	?	?
907	З Вологди	1	2	0	0	Вологда	?	?
908	Поминання ієрея Данила з Лохвиці	1	6	0	2	Лохвиця	?	?
909	З Фроловского (!) монастиря	1	8	0	4	Київ	?	?
910	З Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
911	З Києва поминання Ксенії Манкевичевої	1	5	0	0	Київ	?	?
912	З Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
913	Року АХОѲ [1679]. Поминання Андрія Лавріновича з Києва	1	3	0	0	Київ	**1679 р.**	**1679 р.**
914	Сіє поминання Матрони Холявихи, обивательки тутейшої	1	5	0	0	КПМ	?	?
915	Поминання Олени з містечка	1	11	0	0	КПМ	?	?
916	Поминання Наума з шпиталя пещерного	1	11	0	0	КПМ	?	?
917	Поминання ієромонаха Васіана, намісника Троїцького больниці Печерської	2	19	0	7	КПМ	?	?
918	З Козельця Агапії сотнички	1	3	0	0	Козелець	?	?
919	З Києва	2	5	0	0	Київ	?	?
920	З паненського монастиря	1	1	0	0	КПМ	?	?

921	З Києва Афанасія	1	3	0	0	Київ	?	?
922	З Норинська Агапії	1	14	0	0	Норинськ	?	?
923	Року АХОѲ [1679]. Поминання Феофілії Хлівниської, ігумені монастиря паненського Батуринського	2	14	0	8	Батурин	**1679 р.**	**1679 р.**
924	З Любліна Анна	1	2	0	0	Люблін	?	?
925	Поминання з Києва Феодори і Устимії	1	7	0	0	Київ	?	?
926	Се поминання Анни з Баланівки	1	10	0	0	Баланівка	?	?
927	Сіє поминання Гаврила з Москви з города Костромитина	1	18	0	0	Кострома	?	?
928	Послушника Печерного Андрія паламаря рід	1	4	0	0	КПМ	?	?
929	Сіє поминання різних людей з Конотопу	2	19	0	0	Конотоп	**1682 р.**	**1682 р.**
930	Року АХП [1680]. Сіє поминання преставившихся отців і братії у цій святій обителі	1	6	0	6	КПМ	**1680 р.**	**1680 р.**
931	Сіє поминання Леонтія Карпиченка і жены його Ксенії з міста Прилуки	1	3	0	0	Прилуки	?	?
932	Сіє поминання Тетяни з Острополя	1	4	0	0	Остропіль	?	?
933	З Чемера з села	1	5	0	0	Чемер	?	?
934	Сіє поминання Стефана з Олики і жони його Анни	1	5	0	0	Олика	?	?
935	З містечка	1	4	0	0	КПМ	?	?
936	З Вишенок	1	1	0	0	Вишеньки	?	?
937	З Пуховки	1	3	0	0	Пухівка	?	?
938	Сіє поминання ієромонаха Григорія з монастиря Миколи Пустинного	1	3	0	1	КПМ	?	?
939	З Баришівки Ірини Почотирківни	1	4	0	0	Баришівка	?	?

940	Року божого АХП [1680]. З Миргорода	1	2	0	0	Миргород	**1680 р.**	**1680 р.**
941	Параскевії з містечка Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
942	З Кричева Шкловець	1	2	0	0	Кричів	?	?
943	З Остра	1	5	0	0	Остер	?	?
944	Сіє поминання Климентія дяка Судейкіна	1	4	0	1	?	?	?
945	З містечка Печерського	1	4	0	0	КПМ	?	?
946	Сіє поминання інокині Тавифи, проскурні монастиря Печерського паненського	1	4	0	3	КПМ	?	?
947	З паненського монастиря Печерського	1	10	0	3	КПМ	?	?
948	Сіє поминання Параскевії Скочихи з Харкова	1	4	0	0	Харків	?	?
949	З Баришівки	1	8	0	1	Баришівка	?	?
950	Сіє поминання Логвина з Харкова	2	11	0	0	Харків	?	?
951	Сіє поминання Гаврила мельника Ладижинського	1	14	0	0	Ладижин	?	?
952	Сіє поминання Филипа з Конотопу	1	6	0	0	Конотоп	?	?
953	З Баранівки. Сіє поминання Євфимії Ручківни	1	6	0	0	Баранівка	?	?
954	З Гадячого. Сіє поминання Іоана Рутковського	1	12	0	0	Гадяч	?	?
955	Сіє поминання Христини Кузьмихи з Києва	1	1	0	1	Київ	?	?
956	Поминання інокині Євпраксії з монастиря паненського Печерського	1	5	0	1	КПМ	?	?
957	Поминання інокині	1	3	0	0	Київ	?	?

	Єлизавети з монастиря Флорівського Київського							
958	Стариці послушниці з паненського Печерського монастиря	1	1	0	1	КПМ	?	?
959	Поминання інокині Марини з монастиря Печерського паненського	1	17	0	3	КПМ	?	?
960	З містечка Печерського	1	5	0	0	КПМ	?	?
961	Сіє поминання Сили Івановича Нечаєвича, міщанина Київського	1	8	0	0	Київ	?	?
962	Року АХПА [1681]. Сіє поминання монаха Паладія обителі святої Печерської	1	8	0	1	КПМ	**1681 р.**	**1681 р.**
963	Сіє поминання Іоана послушника Печерського	1	4	0	0	КПМ	?	?
964	Зі Стрия Перемиського повіту	1	4	0	0	Стрий	?	?
965	Сіє поминання схимонаха Григорія М[онастиря] П[ечерського]	2	13	0	2	КПМ	?	?
966	Рід Гришків Красно учків [?] з Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
967	Сіє поминання Анни Антонової зі Львова	1	9	0	0	Львів	?	?
968	Рід інокині Пелагеї	1	1	0	1	?	?	?
969	З Переяслава	1	2	0	0	Переяслав	?	?
970	Сіє поминання з Козельця Лебедихи Лисихи	1	14	0	0	Козелець	?	?
971	З Козельця	1	2	0	0	Козелець	?	?
972	Сіє поминання з Лубен Матвіїхи Солодовнички	1	4	0	0	Лубни	?	?
973	З Борков	1	2	0	12	Борки [~]	?	?
974	Сіє поминання інокині Анни	2	16	0	4	?	?	?

975	Пом’яни Господи Анастасію	1	1	0	0	?	?	?
976	З Котельви	1	8	0	0	Котельва	?	?
977	З Ірклієва поминання Бутово	1	8	0	0	Іркліїв	?	?
978	Сіє поминання пана Іоана Підліського	1	18	0	1	?	?	?
979	З Києва	1	1	0	1	Київ	?	?
980	З Ніжина. Сіє поминання Агафії, дочки Тарасови	1	2	0	0	Ніжин	?	?
981	Рід ієродиякона Якова Семеновича Яблонського	1	7	0	1	?	?	?
982	З Глухова	1	2	0	0	Глухів	?	?
983	З Глухова. Поминання сіє Данилихи Рубанички	1	2	0	0	Глухів	?	?
984	З містечка Печерського	1	5	0	0	КПМ	?	?
985	З Ярославля міста	1	3	0	1	Ярослав	?	?
986	З Березної Павла	1	5	0	0	Березна	?	?
987	Рід ієромонаха Генадія Андрієвича, послушника Печерського	1	35	0	2	КПМ	?	?
988	З Березни	1	3	0	0	Березна	?	?
989	Рід Хвесихи Рудої з Конотопу	1	9	0	0	Конотоп	?	?
990	З Березної	1	3	0	0	Березна	?	?
991	З Березної	1	4	0	0	Березна	?	?
992	Поминання з Конотопу Анни	1	3	0	0	Конотоп	?	?
993	Поминання з Санджарова Якова	1	2	0	0	Старі Санжари?	?	?
994	Поминання з Новгородка Афанасія Самійленка	2	5	0	0	Новгородок [Новогрудок?]	?	?
995	Поминання Іоана Шавеліов з Новгородка	1	2	0	0	Новгородок	?	?
996	З Батурина удов	1	3	0	0	Батурин	?	?
997	Поминання Стефанихи Малчихи з Козельця	1	3	0	0	Козелець	?	?

998	З Березної Софронія Дмитровича	1	4	0	0	Березна	?	?
999	Поминання з Савинського міста Гаврила Могилки	1	5	0	0	Савинці [~]	?	?
1000	Поминання інокині Анастасії	1	6	0	1	?	?	?

Розділи 1001 – 1100

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1001	З Козельця поминання	1	8	0	0	Козелець	?	?
1002	З Баришполя Наталя	1	10	0	0	Бориспіль	?	?
1003	Мини з Новгорода	1	2	0	0	Новгород [~]	?	?
1004	З Прилуки	1	2	0	0	Прилуки	?	?
1005	Поминання Стефаниди Гродської з Переяслава	1	15	0	0	Переяслав	?	?
1006	Поминання Якова Кононова, ризничого царського	1	3	0	1	Москва	?	?
1007	Поминання Скоринянки Григорихи з Баришівки	1	5	0	0	Баришівка	?	?
1008	Ірини від Огородного	1	2	0	0	?	?	?
1009	Та іншої Ірини	1	2	0	0	?	?	?
1010	Рід з Ярослава	1	4	0	0	Ярослав	?	?
1011	Данила диякона	1	2	0	0	?	?	?
1012	Сіє поминання Пелагеї Андріїхи з Києва	1	7	0	0	Київ	?	?
1013	Рід пана Вислободського Адама з Волині	1	29	0	0	Волинь	?	?
1014	З Ходосівки	1	3	0	0	Ходосівка	?	?
1015	З Ніжина	1	1	0	0	Ніжин	?	?
1016	З містечка Печерського	1	1	0	0	КПМ	?	?
1017	Поминання Данила Никифоровича з Переяслава	1	5	0	0	Переяслав	?	?
1018	Сіє поминання з міста Жовкви Григорія Роздольського	1	7	0	0	Жовква	?	?

1019	Марії удови з Переяслава	1	18	0	0	Переяслав	?	?
1020	З Березані	1	2	0	0	Березань	?	?
1021	Удови з Козельця	1	6	0	0	Козелець	?	?
1022	Сіє поминання з міста Опішного Іванихи	1	4	0	0	Опішня	?	?
1023	Сіє поминання з Могилева Анастасії Мануйлової	1	5	0	0	Могилів [~]	?	?
1024	З Норинська удови Анастасії	2	11	0	0	Норинськ	?	?
1025	Сіє поминання Якубової Шташовської зі Львова	1	9	0	0	Львів	?	?
1026	З кельки	1	1	0	1	КПМ?	?	?
1027	Дорофея…	1	6	0	0	?	?	?
1028	Зі Львова	1	6	0	0	Львів	?	?
1029	З Лубен різних людей	2	19	0	0	Лубни	?	?
1030	З містечка Агафії удови	1	4	0	0	КПМ	?	?
1031	З Лубен	1	9	0	0	Лубни	?	?
1032	З Лубен Ташчихи	1	3	0	0	Лубни	?	?
1033	З Києва Лукерії Левановської	1	6	0	0	Київ	?	?
1034	Клима Михайловича з Конотопу	1	6	0	0	Конотоп	?	?
1035	Року АХПВ [1682]. Поминання з Почепу Филипа Самойловича	1	10	0	0	Почеп	**1682 р.**	**1682 р.**
1036	З Переяслава удови	1	7	0	0	Переяслав	?	?
1037	Марії Послувської	1	6	0	3	?	?	?
1038	Сіє поминання з-під Чернігова з Івашкова хутора Параскевії	1	10	0	0	Чернігів	?	?
1039	Пелагеї Продановни з Переяслава	1	2	0	0	Переяслав	?	?
1040	Поминання Анни Ільчихи з Біликів	1	4	0	0	Білики [~]	?	?
1041	Поминання Іоана, зятя Огієвого, з Кролевця	1	9	0	0	Кролевець	?	?
1042	Удови Василихи з Кролевця	1	6	0	0	Кролевець	?	?

1043	Поминання Луки Савущенка з Ромна	1	4	0	0	Ромни	?	?
1044	З Конотопу	1	3	0	0	Конотоп	?	?
1045	З Ворононежа (!) ієрея Федора	1	5	0	0	Вороніж Сумської обл.	?	?
1046	З Козельця Агапії Колеснички	1	12	0	0	Козелець	?	?
1047	З Ніжина Агрипини Чорнухівни	2	14	0	0	Ніжин	?	?
1048	З Києва Михайла Полоцького	1	12	0	0	Київ	?	?
1049	З Києва Ірини удови	1	5	0	0	Київ	?	?
1050	Поминання з Полтави Євдокії Самойловни	1	6	0	0	Полтава	?	?
1051	З Переяслава Ігнатово	1	4	0	0	Переяслав	?	?
1052	З Коропа Василя крамаря	1	7	0	0	Короп	?	?
1053	Сіє поминання Іоана Цураха зі Стрия	2	10	0	0	Стрий	?	?
1054	Року АХПВ [1682]. Сіє поминання монаха Веніаміна Братковського з Підгаєць, послушника Печерського	4	26	0	7	Підгайці, КПМ	**1682 р.**	**1682 р.**
1055	Рід Іоана Драбського з Лежайська	1	11	0	0	Лежайськ	?	?
1056	З Смородни	1	2	0	0	Смордва?	?	?
1057	Марії Федорихи зі Львова	1	3	0	0	Львів	?	?
1058	Року АХПГ [1683]. Рід монаха Іполита, келаря монастиря Печерського	2	29	0	3	КПМ	**1683 р.**	**1683 р.**
1059	Року АХНА [1651]. Рід Федора Ділієвського ієрея Стефана	1	11	0	3	?	**1651 р.**	**1651 р.**
1060	Се поминання інокині Митрофани монастиря Полтавського	1	3	0	1	Полтава	?	?
1061	Сіє поминання інокині Онисифори монастиря Будиського	1	3	0	1	Великі Будища	?	?

1062	Се поминання Домни Матвіїхи містечка Печерського	1	2	0	0	КПМ	?	?
1063	Се поминання Анни Федорихи Парусихи з Миргорода	1	10	0	0	Миргород	?	?
1064	Сіє поминання Йосифа Трущенка зі Стародуба	1	10	0	0	Стародуб	?	?
1065	Сіє поминання Лук'яна з Батурина	1	3	0	0	Батурин	?	?
1066	Сіє поминання Тимофія Курезенка з-під Солоної Гори	2	3	0	0	Солона Гора	?	?
1067	Сіє поминання Спиридона Шарая, війта Стародубського	1	27	0	4	Стародуб	?	?
1068	З Бодакви села Павла Кваченка	1	2	0	0	Бодаква	?	?
1069	Сіє поминання Іоана Єременка Гармашенка з Кролевця	1	4	0	0	Кролевець	?	?
1070	З Києва Анни Антонової дочки	1	2	0	0	Київ	?	?
1071	Рід Меланії Йосифової з Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
1072	Рід Анастасії Василихи Бублички з Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
1073	Рід Дарії Олександрівни Островської з Києва	1	7	0	0	Київ	?	?
1074	Рід Агафії Мокієвої Ворсобичевої з Переяслава	1	2	0	0	Переяслав	?	?
1075	Сіє поминання Федорової Ворвихвостової Спаського з-під Кролевця	1	8	0	0	Спаське, Кролевець	?	?
1076	Се поминання обще різних людей	10	30	0	5	Прилуки, Оране, КПМ, Переяслав, Батурин	?	?

1077	З Миргорода удов двох	2	8	0	0	Миргород	?	?
1078	З Києва Мартина	1	2	0	0	Київ	?	?
1079	З Дубна удови	1	3	0	0	Дубно	?	?
1080	Ярмоленко з Ірклієва	1	1	0	0	Іркліїв	?	?
1081	З Переяслава	1	3	0	0	Переяслав	?	?
1082	Року АХПГ [1683]. Се поминання Ісакія Григоровича Чонцевича зі Стародуба	2	28	0	0	Стародуб	**1683 р.**	**1683 р.**
1083	Се поминання Оникія Левитченка з Нехаївки з-під Нових Млинів	1	14	0	0	Нехаївка, Нові Млини	?	?
1084	Се поминання Семена Миколаєвича з Коропа	1	3	0	0	Короп	?	?
1085	Року АПХГ і Д [1683 і 1684]. Се поминання інокині Порфирії московки	1	8	0	6	Росія	**1683 р.**	**1684 р.**
1086	А се поминання Матфея Слюсара з Олишівки	1	5	0	0	Олишівка	?	?
1087	Се поминання Николая з міста Сороки	1	4	0	0	Сороки	?	?
1088	А се поминання монаха Віталія обителі свято-Печерської	1	6	0	0	КПМ	?	?
1089	Се поминання Андрія Яценка з Красного	1	4	0	0	Красне [~]	?	?
1090	Се поминання Іоана Домонтовича, судді генерального Війська Запорозького	1	3	0	0	Батурин	**1683 р.**	**1683 р.**
1091	Се поминання ієромонаха Віталія Баранецького, ігумена монастиря Лаврівського з-під Перемишля	1	19	0	3	Лаврів, Перемишль	?	?
1092	Се поминання Євдокії Афанасихи з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
1093	Року АХПД [1684]. Рід Тимофія Купши, обивателя Печерського	1	27	0	3	КПМ	**1684 р.**	**1684 р.**

1094	Рід ієрея Георгія з Бирина	1	10	0	3	Бирине	?	?
1095	Рід Филимона Іоановича з Нових Млинів	1	1	0	0	Нові Млини	?	?
1096	Се поминання ієромонаха Софонія	1	1	0	1	КПМ	?	?
1097	Обивателі Печерські	1	17	0	2	КПМ	?	?
1098	Рід Федора Григоровича з Погару	1	2	0	0	Погар	?	?
1099	Рід Павла Монастирського з Києва	1	4	0	0	Київ	?	?
1100	Рід Кирила з Харкова	1	2	0	0	Харків	?	?

Розділи 1101 – 1200

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1101	Рід Андрія Сахненка з Ніжина	1	5	0	0	Ніжин	?	?
1102	Рід Севастіана з Носівки	1	7	0	0	Носівка	?	?
1103	Рід Прокопія, Костирного зятя, з Остап’я	1	5	0	0	Остап’є	?	?
1104	Рід Назаришин з Кам’янця-Подільського	1	6	0	0	Кам’янець-Подільський	?	?
1105	Року АХПД [1684]. Рід монаха Йосифа Осницького, палатного Печерського	1	8	0	1	КПМ	**1684 р.**	**1684 р.**
1106	Се поминання Якова Осавуленка з Чернігова	1	2	0	0	Чернігів	?	?
1107	Сіє поминання Матрони Мрадихи Іванихи з міста Сум	1	4	0	0	Суми	?	?
1108	Року АξПД [1683]. Рід Михайла Короставця, міщанина Опушнянського	1	8	0	0	Опішня	**1684 р.**	**1684 р.**
1109	Року АξПД [1683]. Рід Іоана Дем’яновича з	1	2	0	0	Новгородок [~]	**1684 р.**	**1684 р.**

	Новгородка							
1110	Року АξПД [1683]. Рід ієродиякона Симона, послушника Печерського	2	15	0	5	КПМ	**1684 р.**	**1684 р.**
1111	Із Пакуля	1	1	0	0	Пакуль	?	?
1112	Року АξПД [1683]. Се рід і поминання Іоана Чемиринця, лавника Стародубського	1	8	0	0	Стародуб	**1684 р.**	**1684 р.**
1113	Рід сей Ісайї Устимовича, міщанина Стародубського	1	5	0	0	Стародуб	?	?
1114	Року АξПД [1683]. Рід і поминання Стефана Демидовича зі Стародуба	1	4	0	0	Стародуб	**1684 р.**	**1684 р.**
1115	Се рід і поминання ієродиякона Анатолія, послушника Печерського	1	28	0	1	КПМ	?	?
1116	Се рід послушника монастиря Печерського, сиріч кухарів	2	3	0	0	КПМ	?	?
1117	Се рід і поминання ієромонаха Феодосія Смольницького, послушника Печерського	1	5	0	0	КПМ	?	?
1118	Рід монаха Йова, послушника Печерського	1	7	0	0	КПМ	?	?
1119	Се рід і поминання Семена Великого нового города	1	1	0	0	Великий Новгород	?	?
1120	Року АХПЄ [1685]. Сій рід монаха Касіяна, законника Печерського	1	23	0	6	КПМ	**1685 р.**	**1685 р.**
1121	Року АХПЄ [1685]	1	1	0	0	Кашівка	**1685 р.**	**1685 р.**
1122	Сей рід послушника монастиря Печерського	1	56	0	1	КПМ	?	?
1123	Сей рід ієромонаха Іоана, законника,	1	5	0	1	КПМ	?	?

	зостаючого на печері на той час							
1124	Се рід Іоана Василкубщенка з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
1125	Се рід Сави з Капустиної Долини	1	3	0	0	Капустина Долина	?	?
1126	Се поминання Романа маляра з Канева	1	2	0	0	Канів	?	?
1127	Року АξПЄ [1685] марта КД [24]. Се поминання інокині Євфимії монастиря Печерського паненського	1	5	0	0	КПМ	**1685 р.**	**1685 р.**
1128	Року АХПЄ [1685] місяця апріля. Се поминання інокині Євфросинії з Хроловського (!) монастиря	1	2	0	1	Київ	**1685 р.**	**1685 р.**
1129	З Царичанки	1	2	0	0	Царичанка	?	?
1130	Се рід і поминання ієромонаха Пантелеймона Кохановського… року АХПЄ [1685] місяця апріля дня І [10]	1	14	0	2	КПМ	**1685 р.**	**1685 р.**
1131	Року АХПS [1686] місяця января для КЄ [25]. Се рід і поминання ієромонаха Варлаама Павловича Кулика	1	50	0	2	КПМ	**1651 р.**	**1686 р.**
1132	Сей рід і поминання монаха Єфрема Стефановича з Мгара, послушника Печерського	1	7	0	0	Мгар, КПМ	?	?
1133	Року АХПЄ [1685] місяця апріля дня К [20]. Се рід пана Стахія Івановича Куцузаха гречина	1	3	0	0	?	**1685 р.**	**1685 р.**

1134	Сей рід і поминання Гордія Чворувшенка з Синіови, отамана волового	1	4	0	0	Синява [~]	?	?
1135	Сей рід і поминання Євдокії Гаврилової Поляниківни з Сенчі	1	4	0	0	Сенча	?	?
1136	Сіє поминання Параскевії Моничової	1	3	0	0	?	?	?
1137	Сей рід поминання пана Іоана Артеменка і пана Іоана Сербинка	1	26	0	0	?	?	?
1138	Гладкого з Лохвиці. Сей рід і поминання Семена Терешковича з міста Лохвиці	1	11	0	0	Лохвиця	?	?
1139	Рід всечесного ієромонаха Варлаама Антоновича Страховського, намісника свято-Софійського	4	74	0	10	Київ	?	?
1140	Сей рід і поминання Єремії [Стовповецьких] родом з Пирятина	2	15	0	0	Пирятин	?	?
1141	Сей рід і поминання благочестивого пана Іоан Круглика з Борзни і жени його Євдокії	2	37	0	0	Борзна	?	?
1142	Се рід і поминання Олексія Ілієвича з Почепа	1	9	0	0	Почеп	?	?
1143	Се поминання Антонія Кадушки	1	13	0	0	?	?	?
1144	Се рід і поминання Тимофія Драника	1	10	0	0	?	?	?
1145	Се рід і поминання Стефана Котляра з Погара	1	8	0	0	Погар	?	?
1146	Року АХПЄ [1685]. Се рід і поминання інокині Софії Пригарівни з Новгородка	1	2	0	0	Новгородок [~]	**1685 р.**	**1685 р.**

1147	З Великих Будищ. Сіє поминання інокині Макарії	1	3	0	1	Великі Будища	?	?
1148	Чорного [?] Сіє поминання Агафії Безпоясенкової Іванової	1	1	0	0	?	?	?
1149	З Прилуки. Сіє поминання Іоана і жени його Параскевії	1	11	0	0	Прилуки	?	?
1150	Сіє поминання пана з Чернігова Єнко бурмістра	1	4	0	0	Чернігів	?	?
1151	Се рід і поминання святійшого патріарха Мелетія Ахридонського	1	2	0	2	?	?	?
1152	Се рід і поминання інокині Єлизавети Білецької Сасенівни	1	13	0	0	?	?	?
1153	Монастиря Печерського. Сей рід і поминання ієромонаха Юстина Васильовича	1	15	0	0	КПМ	?	?
1154	З монастиря Михайлівського. Сей рід і поминання інокині Матрони	1	2	0	1	Київ	?	?
1155	З Прилуки	1	1	0	0	Прилуки	?	?
1156	Запорожець. Се рід і поминання Мартина Чорного, козака запорозького	1	4	0	0	?	?	?
1157	З Сум. Сей рід і поминання Федора Мельника з Сум	1	6	0	0	Суми	?	?
1158	Сіє поминання Анни Олексіївої Неділчихи з Конотопу	1	6	0	0	Конотоп	?	?
1159	Року АХПЄ [1685]. Сей рід і поминання Марії Прокопихи із Змієва Верцелківна	1	13	0	0	Зміїв	?	?
1160	З Харкова. Сей рід і поминання Сидора	2	7	0	0	Харків	?	?

	Заярного							
1161	Сей рід і поминання Самуїла Леонтієвича з Нових Млинів	1	21	0	3	Нові Млини	?	?
1162	З Чернігова два. Се рід і поминання пана Іоана Утви обивателя Чернігівського	2	11	0	0	Чернігів	?	?
1163	Сей рід і поминання Самуїла Сазика, послушника Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
1164	Року АХПЄ [1685]. Сей рід і поминання Петра Некрашевича, конюшого монастиря Печерського	1	5	0	0	КПМ	**1685 р.**	**1685 р.**
1165	Року АХПЄ [1685]. Іоанівни Сивожковни з міста Скали	1	1	0	0	Скала-Подільська	**1685 р.**	**1685 р.**
1166	Сей рід і поминання інокині Митродори з Михайлівського монастиря	1	3	0	1	Київ	?	?
1167	Се рід і поминання Михайла, послушника Печерського	1	4	0	0	КПМ	?	?
1168	Се рід і поминання Анастасії попаді з Прилуки, Крачковщанки	1	7	0	1	Прилуки	?	?
1169	Року АХПЄ [1685] місяця септеврія. З Опошного. Се рід і поминання Василя Івановича з Опошного, а родич з Брацлава	1	4	0	1	Опішня, Брацлав	**1685 р.**	**1685 р.**
1170	Року АХПЄ [1685] місяця септеврія. Се рід і поминання Андрія Каїна з міста Кричева	1	2	0	0	Кричів	**1685 р.**	**1685 р.**
1171	Рід пана Фоми Тиховця з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?

1172	З Києва. Сіє поминання Пантелеймона Бойченка	1	6	0	0	Київ	?	?
1173	Рід ієромонаха Каліста, послушника Печерського, бывшего протопопа Менского Костянтина Стефановича Козловського, і синів його ієреїв Федора, Петра і Костянтина. Року АХПЄ [1685]септеврія КГ [23] вписав	1	42	0	11	КПМ, Мена	**1685 р.**	**1685 р.**
1174	Сей рід і поминання Павла, старця з шпиталю	1	4	0	0	КПМ	?	?
1175	Сей рід і поминання інокині Онисії монастиря Печерського	1	10	0	0	КПМ	?	?
1176	Року АХПS [1686] місяця февраля дня К [20]. сей рід і поминання Герасима Мисниченка з Обуховщини	1	6	0	0	Обуховщина [~]	**1686 р.**	**1686 р.**
1177	Із Чернівців. Сіє поминання Агафії Сидорихи	1	3	0	0	Чернівці [~]	?	?
1178	Року АХПЄ [1685] місяця декабря К [20]. Сіє поминання Іоакима Софроновича, райці Київського	1	34	0	1	Київ	**1685 р.**	**1685 р.**
1179	Сіє поминання Іллі з села Слобідки Печерського монастиря	1	2	0	0	Слобідка [КПМ?]	?	?
1180	Року АХПS [1686]. З Прилуки. Сіє поминання ієрея Андрія протопопа	2	8	0	1	Прилуки	**1686 р.**	**1686 р.**

	Прилуцького							
1181	З села Здовбиці з-під Острога. Се поминання раба божия Федора Пріся	1	5	0	0	Здовбиця, Острог	?	?
1182	Року АХПS [1686]. Сіє поминання інокині Макарії монастиря Фроловського, родом з Носовки Павлової	1	3	0	2	Київ, Носівка	**1686 р.**	**1686 р.**
1183	З села Клобинини Слободи з-під Мстиславля. Сіє поминання Филипа Смолянина	1	2	0	0	Клобинина Слобода? Мстиславль	?	?
1184	З містечка з Прудкова з-під Смоленська. Сіє поминання Іоана Васильовича	1	2	0	0	Прудково? Смоленськ	?	?
1185	Зі Срібного. Сіє поминання Федора Мартиновича	1	4	0	0	Срібне	?	?
1186	Сіє поминання Василиси Іванихи з Корця	1	2	0	0	Корець	?	?
1187	Сіє поминання Наталі Григорової Хвадевої з Гадяча	1	8	0	0	Гадяч	?	?
1188	Сіє поминання інокині Ангелини монастиря паненського Печерського	1	1	0	1	КПМ	?	?
1189	Рід Христини Савастянихи з Прилуки	1	5	0	0	Прилуки	?	?
1190	Сіє поминання Іоана, послушника Печерського	1	1	0	1	КПМ	?	?
1191	Рід інокині Антоніди з монастиря Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
1192	Року А[Х]ПS [1686]. Сіє поминання ієрея Андрія Григоровича, Новомлинського	1	5	0	0	Нові Млини	**1686 р.**	**1686 р.**

	намісника							
1193	Сіє поминання Григорія з Бродів	1	9	0	0	Броди	?	?
1194	Того ж року, місяця мая, дня S [6]. Сей рід ієродиякона Афанасія Нижанківського з Підгір'я, з обителі Лаврова	1	29	0	4	Лаврів	**1686 р.**	**1686 р.**
1195	Сей рід ієрея Олександра Івановича Ковалевського	1	3	0	0	?	?	?
1196	Року АХПS [1686] місяця мая дна КВ [22]. Всі ті люди з міста з Мирополя	0	0	0	0	Миропіль	?	?
1197	Сіє поминання іноки Магдалини Немирівського монастиря	1	2	0	0	Немирів [~]	?	?
1198	З міста з Мирополя Голуба. Сіє поминання Олександра Шуби	1	6	0	0	Миропіль	?	?
1199	З міста з Мирополя. Сіє поминання Омелянихи	1	6	0	0	Миропіль	?	?
1200	Сіє поминання раба божого Якова Скребця	1	4	0	0	?	?	?

Розділи 1201 – 1300

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1201	Сіє поминання Федора П'яника	1	6	0	0	?	?	?
1202	Сіє поминання Романа	1	2	0	0	?	?	?
1203	Сіє поминання Пилипа	1	9	0	0	?	?	?
1204	Сіє поминання Марії зі Стрия	1	1	0	0	Стрий	?	?
1205	Пом'яни, господи, душі рабов своїх	1	4	0	0	?	?	?
1206	З міста Білопуля. Сіє поминання Іоана	1	1	0	0	Білопілля	?	?

	Човпила							
1207	З міста Білопуля. Сіє поминання Симона Варвинського	1	6	0	0	Білопілля	?	?
1208	Сіє поминання інокині Маври монастиря Михайлівського	2	6	0	1	Київ	?	?
1209	З села Туревського. Сіє поминання раби божої Анастасії	1	3	0	0	Туревське [?]	?	?
1210	Сіє поминання Іоакима стрільця, жилець київський	1	1	0	0	Київ	?	?
1211	Року АХПS [1686] місяця августа дня КѲ [29]. Сіє поминання Григорія з Новгородка	1	2	0	0	Новгород-Сіверський	**1686 р.**	**1686 р.**
1212	Сіє поминання Якова Микитенка з Брусилова (червоних ЗІ [17] дає)	1	4	0	0	Брусилів	**1686 р.**	**1686 р.**
1213	Сіє поминання Феодосії Рябої з Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
1214	Року АХПS [1686] місяця іюня И [8]. Сіє поминання Йосифа Стефановича Трушенка з села Грим’ячого	2	15	0	0	Грим’яче	**1686 р.**	**1686 р.**
1215	Рід Параскевії з града Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
1216	Сіє поминання Акилини з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
1217	Року АХП[S] [1686] з міста Пирятина. Сіє поминання Олени Черевкової	1	1	0	0	Пирятин	**1686 р.**	**1686 р.**
1218	Року АХПS [1686] місяця іюля дня І [10]. Сіє поминання Уласа Денисенка	1	11	0	0	?	**1686 р.**	**1686 р.**
1219	Сіє поминання Агафії	1	20	0	0	Ізяслав	?	?

	Шулганки з Заславя							
1220	Сіє поминання Костянтина Гадяцького	1	5	0	0	?	?	?
1221	Сіє поминання Олени Ковалихи Ізаславя	1	6	0	0	Ізяслав	?	?
1222	З міста Полонного. Сіє поминання Іоана Дудченка	1	4	0	0	Полонне	?	?
1223	З Москви. Сіє поминання священого ієрея Євстафія Івановича Канівського, который служит при пресвітлих царях в соборі вверху Воскресенія Христова	1	8	0	5	Москва	?	?
1224	З Києва. Сіє поминання Матрони Гасимової, бурмистрової Київської	1	2	0	0	Київ	?	?
1225	Сіє поминання Іоана Мелешкевича	1	4	0	0	?	?	?
1226	Сіє поминання раба божого Петронія, монаха, послушника Печерського	1	4	0	0	КПМ	?	?
1227	Печерськ. Сіє поминання раби божої Анастасії з шпиталя	1	6	0	0	КПМ	?	?
1228	Сіє поминання Яковихи Лосійчихи з Березної	1	2	0	0	Березна	?	?
1229	Сіє поминання монаха Дамаскина, послушника Печерського	1	4	0	0	КПМ	?	?
1230	Року АХПS [1686] місяця августа дня В [2]. Сіє поминання Семена Забарного з Прилуки	2	16	0	0	Прилука [~]	?	?
1231	Сіє поминання Агафії, бывшей попаді Шкуратової	1	6	0	1	?	?	?

1232	Сіє рід і поминання його милості пана Лазаря Горленка і жони його Єфросинії, полковника Прилуцького	2	21	0	1	Прилуки	1658 р.	1687 р.
1233	Сіє поминання всечесної госпожи ігумені Ісихії з Глухова	1	2	0	0	Глухів	?	?
1234	Сей рід і поминання його милості пана Михайла Миклашевського, асаула генерального	1	9	0	1	?	1683 р.	1689 р.
1235	Сей рід пана Олексія Заруцького	2	8	0	0	?	?	?
1236	Сіє поминання Симеона Школки і жени його Анни зі Стародуба	1	5	0	0	Стародуб	?	?
1237	Сей рід Йосифа, хорунжого сотні Глухівської	1	7	0	0	Глухів	?	?
1238	Сей рід і поминання Семена Лойка, писаря Глухівського	1	6	0	0	Глухів	?	?
1239	Сіє поминання Лаврентія Стукала, обивателя Новгородського, і жени його Наталі	1	9	0	0	Новгород-Сіверський	?	?
1240	Сіє поминання Ігнатія і жени його Анни з Седнева	1	7	0	0	Седнів	?	?
1241	Сіє поминання младенця (!) Леонтія Савина зі Стародуба	1	6	0	0	Стародуб	?	?
1242	Сіє поминання Катерини [з] села Жилян	1	5	0	0	Жуляни	?	?
1243	З Михайлівського монастиря року АХПЗ [1687] місяця іюля АІ [11] дня	1	1	0	1	Київ	**1687 р.**	**1687 р.**
1244	Сіє поминання монаха	1	12	0	3	КПМ	?	?

	Тарасія, послушника Печерського							
1245	Сіє поминання раби божої Ірини з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
1246	Із Сум. Сіє поминання ієрея Григорія	1	11	0	0	Суми	?	?
1247	Сіє поминання інокині Євгенії з монастиря Полтавського	2	8	0	1	Полтава	?	?
1248	З Ніжина	1	1	0	0	Ніжин	?	?
1249	Сіє поминання схимонаха Трохима Печерського	1	37	0	1	КПМ	?	?
1250	З Полтави року АХПS [1686] ноємврія КВ [22]. Сей рід і поминання пана Тимофія Глеваського, асаула полкового Полтавського	1	15	0	0	Полтава	**1686 р.**	**1686 р.**
1251	Рід Филипа зі шпиталя Печерного	1	4	0	0	КПМ	?	?
1252	Сіє поминання раба божия Гордія Воскобойченка з града Миргорода	1	2	0	0	Миргород	?	?
1253	Сей рід і поминання ієрея Іоана Світайловича Спаського з Полтави	2	21	0	4	Полтава	?	?
1254	З Ніж[ина]	1	1	0	0	Ніжин	?	?
1255	З Москви. Сіє поминання Федора Івановича Жногина з села Палех	1	2	0	0	Москва, Палех	?	?
1256	Сіе поминання Марії Лібіх (!) з граду Вишні з шпиталя	1	4	0	0	Судова Вишня	?	?
1257	Сіє поминання Лаврентія Білого з Кропивної	1	13	0	0	Кропивна	?	?
1258	Сіє поминання Іоана Родіоновича з града Батурина	1	13	0	0	Батурин	?	?

1259	Року АХПЗ [1687] місяця апріля КВ [22]. Сей рід і поминання Іоана Тихого, міщанина Київського	1	10	0	0	Київ, Навози, КПМ	**1687 р.**	**1687 р.**
1260	Року АХПЗ [1687]. Сіє поминання Євдокії Василихи Слюзихи з града Сенчи	1	21	0	0	Сенча	**1687 р.**	**1687 р.**
1261	Року АХПЗ [1687] з града Прилуки. Сіє поминання Николая Григорьевича Волошина	1	8	0	1	Прилуки	**1687 р.**	**1687 р.**
1262	Сіє поминання Агафії Дем'янихи з Прилуки	1	3	0	0	Прилуки	?	?
1263	Року АХПЗ [1687] місяця іюля Д [4]. З Києва. Сіє поминання Акилини Іванихи Кашубихи	1	3	0	0	Київ	**1687 р.**	**1687 р.**
1264	Сіє поминання Анни	1	2	0	0	?	?	?
1265	Сіє поминання Марії Василевої зі Львова	2	5	0	0	Львів	?	?
1266	Сіє поминання інокині Єпіфанії Іванівни Косинської з Полтави	1	11	0	1	Полтава	?	?
1267	Сіє поминання Захарія Тедрини, бурмистра Київського, і жони його Анастасії	1	6	0	0	Київ	?	?
1268	Сіє поминання інокині Євфимії з монастиря Флоровського	2	2	0	2	Київ, Полонне	?	?
1269	Сіє поминання Мартирія, монаха, послушника Печерського	1	13	0	0	КПМ	?	?
1270	Сіє поминання Николая Юскевича з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
1271	Сіє поминання ієромонаха Якова Ісаневича, сповідника	1	8	0	5	КПМ	?	?

	Печерського преподобного отця нашого Антонія							
1272	Року АХПЗ [1687] зі Сколе	1	1	0	0	Сколе	**1687 р.**	**1687 р.**
1273	Сіє поминання з Новугородка	1	2	0	0	Новгород-Сіверський	?	?
1274	Рід монаха Воніфатія, послушника Печерського	1	15	0	1	КПМ	?	?
1275	Сіє поминання раба божия Іоана Балди	1	4	0	0	?	?	?
1276	Сіє поминання Євдокії Маскалевички з Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
1277	Сіє поминання Марка Левченка з Печерського	1	6	0	0	КПМ	?	?
1278	Монастиря Черниловського. Сіє поминання ієродиякона Генадія Чмаровського з-під Яворова з весі Чернилева	1	16	0	4	Яворів, Чернилява	?	?
1279	Сіє поминання Йосифа Корнієвича	1	50	0	0	?	?	?
1280	Рід Ульяни з Криги шпитальної	1	2	0	0	Крига [?]	?	?
1281	З Лисянки. Сіє поминання інокині Трифени монастиря Печерського дівичого	1	7	0	2	Лисянка, КПМ	?	?
1282	Рід монаха Фадея, послушника Печерського	1	27	0	1	КПМ	?	?
1283	Рід інокині Маркіани монастиря паненського Печерського Кривоносовна	1	5	0	3	КПМ	?	?
1284	Сіє поминання Стефана Раковича Прилуцького	1	57	0	0	Прилуки	?	?
1285	Року АХПИ [1688] райці Київського. Сіє	1	6	0	0	Київ	**1688 р.**	**1688 р.**

	поминання Дмитра Полоцького, міщанина Київського							
1286	Сіє поминання Іоана Носа, козака Прилуцького	1	15	0	0	Прилуки	?	?
1287	Рід з Вінниці Русовичів. Сіє поминання Матіаша	1	11	0	5	Вінниця, КПМ	?	?
1288	З Києва Іоан Голика	1	1	0	0	Київ	?	?
1289	Рід Заружка Стефана з града Степаня	1	1	0	0	Степань	?	?
1290	Рід монаха Федота, послушника Печерського, економа Троїцького	1	20	0	1	КПМ	?	?
1291	Рід Агафії Рименкової вдови	1	1	0	0	?	?	?
1292	Монастиря Печерського паненського. Сей рід і поминання інокині Євпраксії грекині	1	11	0	1	КПМ	?	?
1293	Сіє поминання Олени Стрельбицької з Києва	1	5	0	1	Київ	?	?
1294	Рід Никити Сакути з Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
1295	Рід Анни, послушниці Печерської	1	4	0	0	КПМ	?	?
1296	Сіє поминання інокині Марії з монастиря Михайлівського	1	3	0	1	Київ	?	?
1297	Сей рід і поминання Лук’яна Матюшенка з Опушного	1	3	0	0	Опішня	?	?
1298	Сей рід Андрія міщанина Ровенського Мартиновича	1	6	0	0	Рівне	?	?
1299	Рід Євдокії Кулги з Прилуки	1	4	0	0	Прилуки	?	?
1300	Рід Онуфрія Кондратенка, міщанина Опушненського	1	36	0	0	Опішня	?	?

Розділи 1301 – 1435

№ роз-ділу	Назва	Блоків	Число імен	Князів	Духовних	Територія	Початок періоду	Кінець періоду
1301	Рід Герасима Лисенського, міщанина Опушненського	1	37	0	0	Опішня	?	?
1302	Рід Трофима Шапочника з граду Криги	1	10	0	0	Крига [?]	?	?
1303	Рід Харлана Переверзева з граду Обуяні	1	5	0	1	Обоянь	?	?
1304	Рід Филипа з Лободи	1	5	0	0		?	?
1305	Рід Петра Афанасовича з граду Пермі, Кондратія Маркова гостя	1	22	0	0	Перм	?	?
1306	Рід Василя Андрієва, татарина, нижегородця	1	3	0	1	Нижній Новгород	?	?
1307	Рід Максима Самойловича з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
1308	Рід Мойсея, отамана Сумського	1	2	0	0	Суми	?	?
1309	Рід Пелагеї Гаврилихи Шацини з Пронська	1	3	0	0	Пронськ	?	?
1310	Рід госпожи ігумені Трофимії Батуринської	4	96	0	17	Батурин	?	?
1311	Рід Леонтія Дометієвича, писаря з міста Носовки	1	10	0	0	Носівка	?	?
1312	Рід ієромонаха Димитрія Савича, ігумена Батуринського монастиря. Вписан року АХПИ [1688] місяця іюня дня ЗІ [17]	1	15	0	3	Батурин	**1688 р.**	**1688 р.**
1313	Рід Мойсея, комісара з містечка Печерського	1	8	0	0	КПМ	?	?
1314	Рід Михайлихи Петличної з Седнева	1	3	0	0	Седнів	?	?
1315	Рід Дем’яна Петренка	1	2	0	0	?	?	?

	Васильківського							
1316	Рід Мойсея Москаленка з Курська	1	6	0	2	Курськ	?	?
1317	Рід Акилини Остелецької з Києва	1	4	0	1	Київ	?	?
1318	Рід Марії Андрусихи з города Київського	1	2	0	0	Київ	?	?
1319	Рід інокині Аліфії Стоцької з монастиря Ворколабовського	1	7	0	4	Баркалабово	?	?
1320	Рід Іоана Кирилова сина Реброва з града Москви	1	7	0	1	Москва	?	?
1321	Рід Максима Криволги з Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
1322	Рід Семена Гапченка, запорозького куреня Роговського	1	8	0	0	Запоріжжя	?	?
1323	Рід Іоана Пашкевича, міщанина Київського	1	1	0	0	Київ	?	?
1324	Рід Іоана Дмитровича з Полтави	1	6	0	0	Полтава	?	?
1325	Рід Іляшевича Бабанського з Полтави	1	5	0	0	Полтава	?	?
1326	Рід Анастасії Іскрени з Полтави	1	4	0	1	Полтава	?	?
1327	Рід священого ієрея Василя Андрієвича з Пустогорода	1	6	0	3	Пустогород	?	?
1328	Рід пана Григорія Сагайдачного з Запоріжжя, отамана кошового	1	5	0	0	Запоріжжя	?	?
1329	Рід Меланії Киричихи з Воронкова	1	1	0	0	Вороньків	?	?
1330	Рід Прокопія Гайдука з Горностай	1	3	0	0	Горностайпіль	?	?
1331	Рід Фоми з Острога	1	4	0	0	Острог	?	?
1332	Рід Федора Семеновича з града Бережан	1	2	0	0	Бережани	?	?
1333	Рід Трофима, сотника Суржанського	1	2	0	0	Сураж Брянської обл.	?	?

1334	Рід Євфимії Яцихи з Києва з-під Флора	1	3	0	0	Київ	?	?
1335	Рід Йосифа Омеляновича з града Почепа	1	2	0	0	Почеп	?	?
1336	Рід диякона Павла Воложанина з великого граду царственного Москви	1	8	0	2	Москва	?	?
1337	Рід ієрея Василя Дмитровича, протопопа городового Київського Десятинной пресвятої богородиці	1	14	0	3	Київ	?	?
1338	З Панен	1	1	0	0	КПМ	?	?
1339	Рід монаха Доментіана Лаврівського з Підгір'я	1	10	0	2	Лаврів	?	?
1340	Рід Павла Єремеїча з града Козельця	1	2	0	0	Козелець	?	?
1341	Року АХПИ [1688] місяця декемврія дня АІ [11]. Сіє поминання отців і братії, преставившихся у святій обителі сей	1	9	0	9	КПМ	**1688 р.**	**1688 р.**
1342	Року АХПѲ [1689] місяця генваря дня ЗІ [17]. Рід ієромонаха Геласія Климашевського, послушника Печерського	1	17	0	6	КПМ	**1689 р.**	**1689 р.**
1343	Рід ієромонаха Павла Мстиславця з Москви	1	6	1	2	Москва	?	?
1344	Сіє поминання ієромонаха Валеріана, послушника Печерського	1	15	0	0	КПМ	?	?
1345	Сіє поминання різних людей	20	46	0	8	КПМ, Київ, Конотоп, Будьків, Варва, Короп	**1690 р.**	**1690 р.**
1346	АХЧ [1690]. Рід Єфросинії Мокієвської з Переяславля	1	5	0	0	Переяслав	?	?

1347	Рід Григорія Савицького з Києва	1	1	0	0	Київ	?	?
1348	Рід Костянтина Шостака з града Сокаля	1	3	0	0	Сокаль	?	?
1349	Рід Іоана Даниловича з Почепа	1	2	0	0	Почеп	?	?
1350	З Почепа. Рід Семена Правди	1	12	0	0	Почеп	?	?
1351	Рід Дмитра Кониці з града Почепа	1	3	0	0	Почеп	?	?
1352	Рід пана Филипа Чернеченка, асавула полку Харківського	1	2	0	0	Харків	?	?
1353	Рід Яска Рибалки Стельмаховича	1	2	0	0	?	?	?
1354	Рід Ксенії Мишевської	1	3	0	0	?	?	?
1355	Рід дяка Леонтія Уланова	1	12	0	3	?	?	?
1356	Рід монаха Мефодія Шитика з граду Глухова	1	5	0	0	Глухів	?	?
1357	Рід Гаврила Літинського з града Києва	1	8	0	0	Київ	?	?
1358	Рід Мартина Коробенка з граду Глухова	2	21	0	0	Глухів	?	?
1359	Рід Федора Авраменка Білецького з Переволочного	1	3	0	0	Переволочне [?]	?	?
1360	Бурмістра Ніжинського. АХПѲ [1689] місяця августа дня Є [5]. Рід пана Ієремії Кониського	1	20	0	4	Ніжин	**1689 р.**	**1689 р.**
1361	Се рід Олександра Кумця з Києва	1	5	0	0	Київ	?	?
1362	Рід і поминання раба божия Іоана Лазаревича Горленка і жени його Анни з Прилуки	2	25	0	0	Прилуки	?	?

1363	З Глухова вдова	1	1	0	0	Глухів	?	?
1364	Рід монаха Германа Семеновича, послушника Печерського	1	19	0	0	КПМ	?	?
1365	Рід Федора Савича, дзвонника Печерського	1	19	0	1	КПМ	?	?
1366	Рід Іоана Безпалого з града Воронежа	1	11	0	0	Вороніж	?	?
1367	Рід пана Николая Грембецького, сотника Ройського	1	33	0	1	Роїще	?	?
1368	Рід інокині Марини Демидихи, бурмистрихи Київської	2	18	0	2	Київ	?	?
1369	Року АХЧ [1690] місяця януарія дня ЗІ [17]. Сіє поминання преставившихся отців і братії у святій обителі цій	1	36	0	36	КПМ	**1690 р.**	**1690 р.**
1370	Року АХЧ [1690]. Сіє поминання ієромонаха Іларіона, на тот час строителя на печері преподобного Антонія	1	32	0	6	КПМ	**1690 р.**	**1690 р.**
1371	Року АХЧ [1690] місяця януарія дня КВ [22]. Рід раба божия Василя, винника нашого зі Стародуба	1	6	0	0	Стародуб	**1690 р.**	**1690 р.**
1372	Рід раба божого Григорія Корчаниці з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
1373	Рід Олени Григорієвої з Пирятина	1	6	0	0	Пирятин	?	?
1374	Рід пана Василя Бабича з Києва	1	2	0	0	Київ	?	?
1375	Общий	2	74	0	3	Ромни, Сміле, Бортничі, Чернігів, Любеч, Київ, КПМ	?	?
1376	Рід схимниці Матрони	1	3	0	3	КПМ	?	?

	і схимниці Марії з монастиря паненського Печерського							
1377	Зі Львова	1	2	0	0	Львів	?	?
1378	Рід монаха Леонтія Філяковського, послушника Печерського	1	13	0	0	КПМ	?	?
1379	Рід Гаврила Савича, послушника обителі Печерської	1	6	0	0	КПМ	?	?
1380	Рід схимонаха Герасима Печерського, сапожника	1	9	0	1	КПМ	?	?
1381	Рід Іванихи з Прилуки	1	3	0	0	Прилуки	?	?
1382	Рід Ксенії з Ніжина	1	2	0	0	Ніжин	?	?
1383	Рід Агафії з Прилуки Гладкої	1	2	0	0	Прилуки	?	?
1384	Рід Олени, крамарки Лохвицької	2	6	0	0	Лохвиця	?	?
1385	Рід Ірини удови, дворнички нашої у Лищичах в Стародубівщині	1	5	0	0	Лищичі	?	?
1386	Рід Ігнатихи Зубихи, удови з Олшаної	1	4	0	0	Вільшана [~]	?	?
1387	Рід Ісайї Дубини Лупташовича з села Поридуби з-під Ковля	1	3	0	0	Паридуби, Ковель	?	?
1388	Рід пана Василя Кириловича, сотника Опошнянського	1	3	0	0	Опішня	?	?
1389	Рід Анни Твердохлібихи з Сенчі	1	2	0	0	Сенча	?	?
1390	Рід Іоана Потапова сина, козака Донського	1	6	0	1	область донських козаків	?	?
1391	Рід Михайла Сіденка, жителя Глухівського	1	5	0	0	Глухів	?	?
1392	Рід Стефана Росохацького, жителя Печерського	1	2	0	0	КПМ	?	?
1393	Рід інокині Марфи монастиря Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?

1394	Рід Павла і Григорія Івоновичів Политиков, козаків і жителів Полтавських	1	11	0	0	Полтава	?	1711 р.
1395	Рід Агафії Никифорової з Києва	1	3	0	0	Київ	?	?
1396	Рід Йосифа Григоровича з Полтави	1	3	0	0	Полтава	?	?
1397	Рід Юрія Васильовича з Полтави	1	2	0	0	Полтава	?	?
1398	Рід пана Каленика Гавриловича з Коропа	1	22	0	3	Короп	?	?
1399	Рід пана Самуїла Товстенка з Прилуки	1	23	0	0	Прилуки	?	?
1400	Рід ієрея Василя Бомажненка з Немирова свято-Михайлівського	1	18	0	2	Немирів Вінницької обл.	?	?
1401	Рід монаха Сергія, послушника Печерського	1	5	0	0	КПМ	?	?
1402	Року АХЧА [1691]. Рід Петра Іларионовича, фактора його милості пана Григорія Дмитровича Строганова з Москви	2	5	0	0	Москва	**1691 р.**	**1691 р.**
1403	Рід ієромонаха Афанасія Миславського, старця соборного Печерського	1	23	0	1	КПМ	1684 р.	1714 р.
1404	Рід Федора, отамана дворца волового монастиря Печерського	1	3	0	0	КПМ	?	?
1405	З Прилуки. Рід Филона, Тарасишиного зятя Михайлович	1	3	0	0	Прилуки	?	?
1406	З Полтави. Рід Іоана Суботовського	1	2	0	0	Полтава	?	?
1407	Зі Стрия. Рід Василя Вигоновича	1	3	0	0	Стрий	?	?
1408	Рід Андрія Шахрая з Кричева	1	4	0	0	Кричів	?	?

1409	Рід ієрея Петра, протопопа Лохвицького	1	5	0	1	Лохвиця	?	?
1410	Рід Євтихія Шкляренка, козака Київського	1	4	0	1	Київ	?	?
1411	Рід Якова Кучменка з Ромна	1	2	0	0	Ромни	?	?
1412	Рід ієрея Петра, протопопа Харківського	2	28	0	12	Харків	?	?
1413	З Яблонова. Рід Йосифа Пархоменка	1	4	0	0	Яблонів [~]	?	?
1414	З монастиря Брагинського. Рід Анни Поповни інокині	1	4	0	4	Брагин	?	?
1415	З Озерян. Рід монаха Дем'яна, сапожника, Печерського послушника	1	23	0	0	Озеряни [~], КПМ	?	?
1416	З Прилуки. Рід Дем'яна Коломийця	1	4	0	0	Прилуки	?	?
1417	Рід чесного старця ієромонаха Інокентія, блюстителя печери преподобного Феодосія	6	90	5	13	КПМ	?	?
1418	Рід монаха Євдокима з Трійці святої	1	19	0	0	КПМ	?	?
1419	Рід Анни, удови з Києва	1	8	0	0	Київ	?	?
1420	З Купичволі села. Рід Лук'яна Боровика	1	4	0	0	Купичволя	?	?
1421	Рід Семена Колядки з села Купичволя	1	4	0	0	Купичволя	?	?
1422	Рід ієрея Йосифа із Золочева з-під Москви	1	7	0	0	Москва	?	?
1423	Рід Марини Хвесихи Стрелковой, крамарки з Воронежа	1	4	0	0	Вороніж	?	?
1424	Рід Федора Гнилосира, міщанина з Котельви	2	32	0	0	Котельва	?	?
1425	Рід Василя Пилипця з Магирова	1	28	0	0	Магерів	?	?

1426	Рід Євдокії Синичихи	1	31	0	0	?	?	?
1427	Послушник Печерський. Рід Павла Злобича, водовоза	1	15	0	0	КПМ	?	?
1428	Рід інокині Феодосії […]ненчихи з монастиря Печерського	1	11	0	0	КПМ	?	?
1429	Рід чесного старця ієромонаха Ієзекиїла Филиповича, ігумена свято-Троїцького	1	9	0	2	КПМ	?	?
1430	Рід Євстафія Ігнатовича, козака ком[па]нійця	2	8	0	0	?	?	?
1431	Рід стольника їх царського пресвітлого величества Дмитра Івановича Лихарева	1	12	0	0	Москва	?	?
1432	З Глухова. Рід Тихона Мельниченка	1	1	0	0	Глухів	?	?
1433	Рід Власія Федоровича з Дорогобужа, Білохвостіва	1	2	0	0	Дорогобуж [~]	?	?
1434	АХЧД [1694], мая Є [5]. Зі Стародуба. Рід пані Дарії Миронової	1	12	0	0	Стародуб	**1694 р.**	**1694 р.**
1435	Рід ієрея Іоана з села Борок над рікою Пслом	1	2	0	1	Бірки Великобагачанського району	?	?
	Всього	1760	17125	1236	2055			

Хронологія

Діаграма співіснування
Граничні дати
Тверді дати
Послідовність формування ВС
Темп наповнення ВС
Суперечності у датах
Глибина історичної пам’яті

Діаграма співіснування

Аналіз зібраних даних почнемо з хронології, а хронологію – з діаграми співіснування. Всупереч своєму звичаю розміщувати розділи знизу вгору, тут довелось розміщувати їх згори вниз, так що розділи ВС, написані вище по тексту, стоять вище за розділи, написані нижче по тексту. Це вс через те, що датованих розділів у ВС дуже багато, і вони не уміщуються на одній діаграмі – її довелось поділити на 7 частин. Звертаю увагу, що масштаб по осі часу (по горизонталі) на кожній діаграмі свій, щоб менше було порожнього простору і краще було видно невеликі відмінності в датах.

Блакитним тлом виділено розділи, які повторюють ПС; піщаним тлом виділено розділи, які повторюють ПС з доповненнями. Червоними кільцями виділено тверді дати, вказані в тексті ВС. Решта розділів (зелений колір) датовані на підставі хронології життя згаданих осіб, тобто на підставі джерел, зовнішніх щодо ВС.

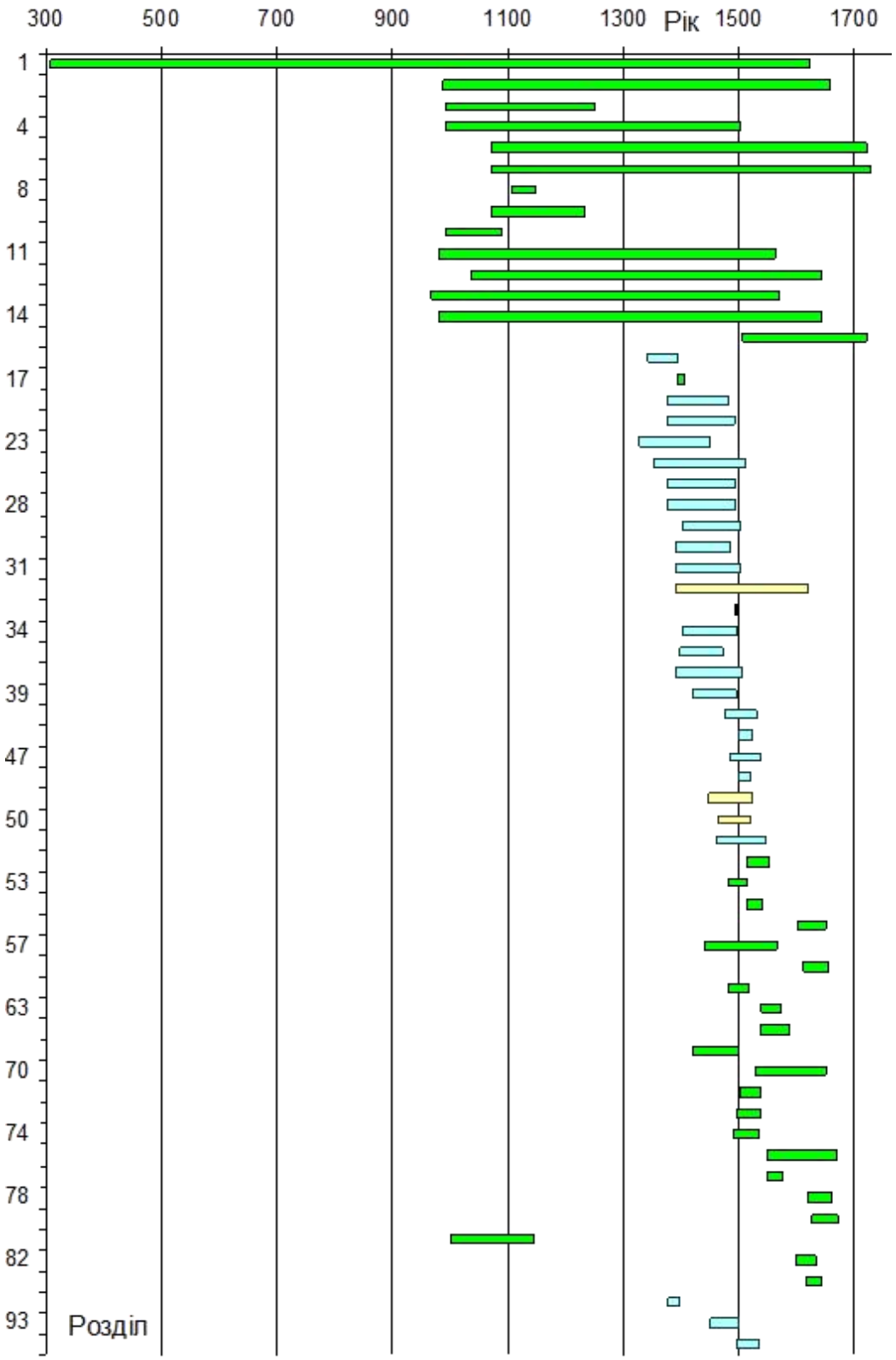

Хронологія розділів 1 – 100

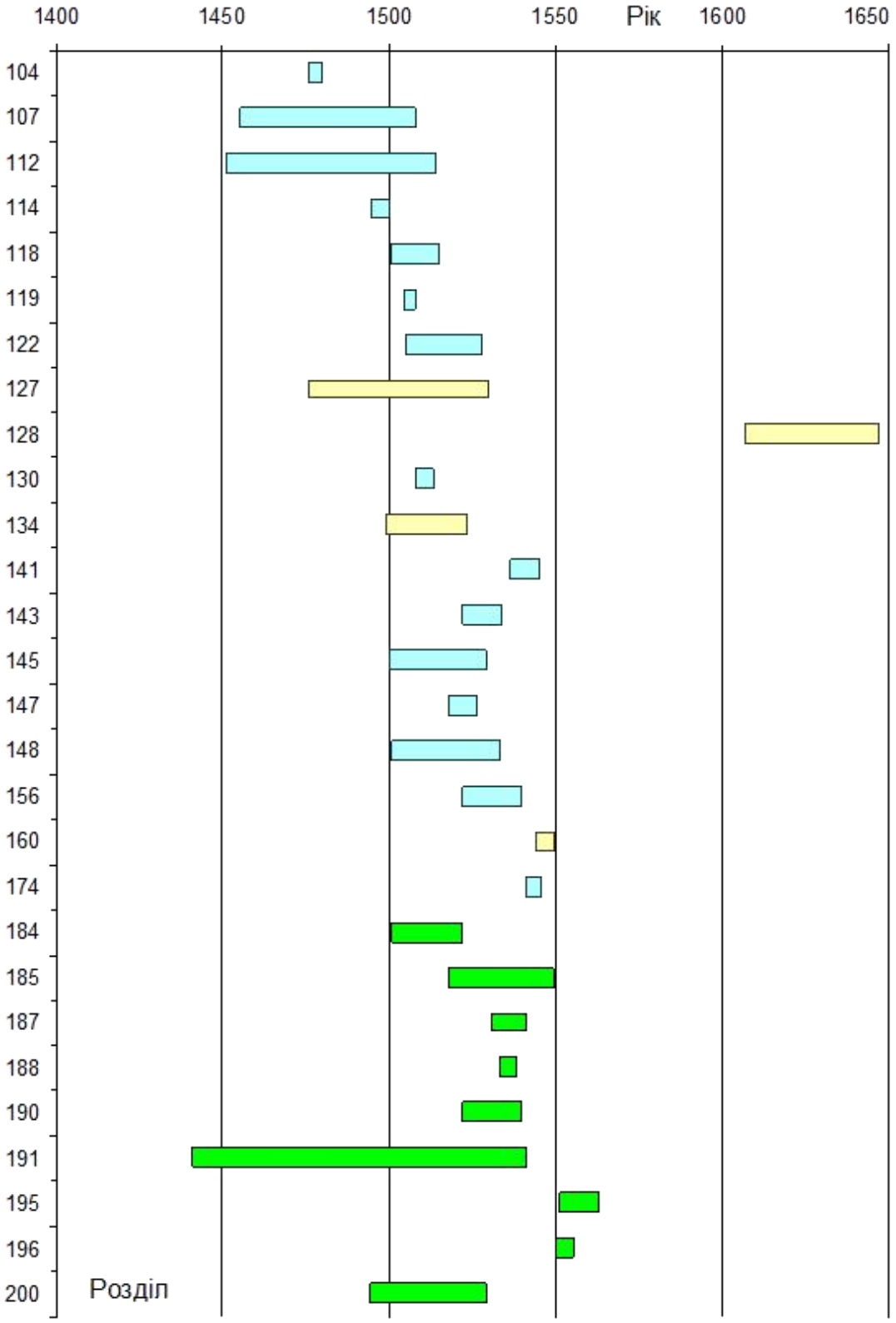

Хронологія розділів 101 – 200

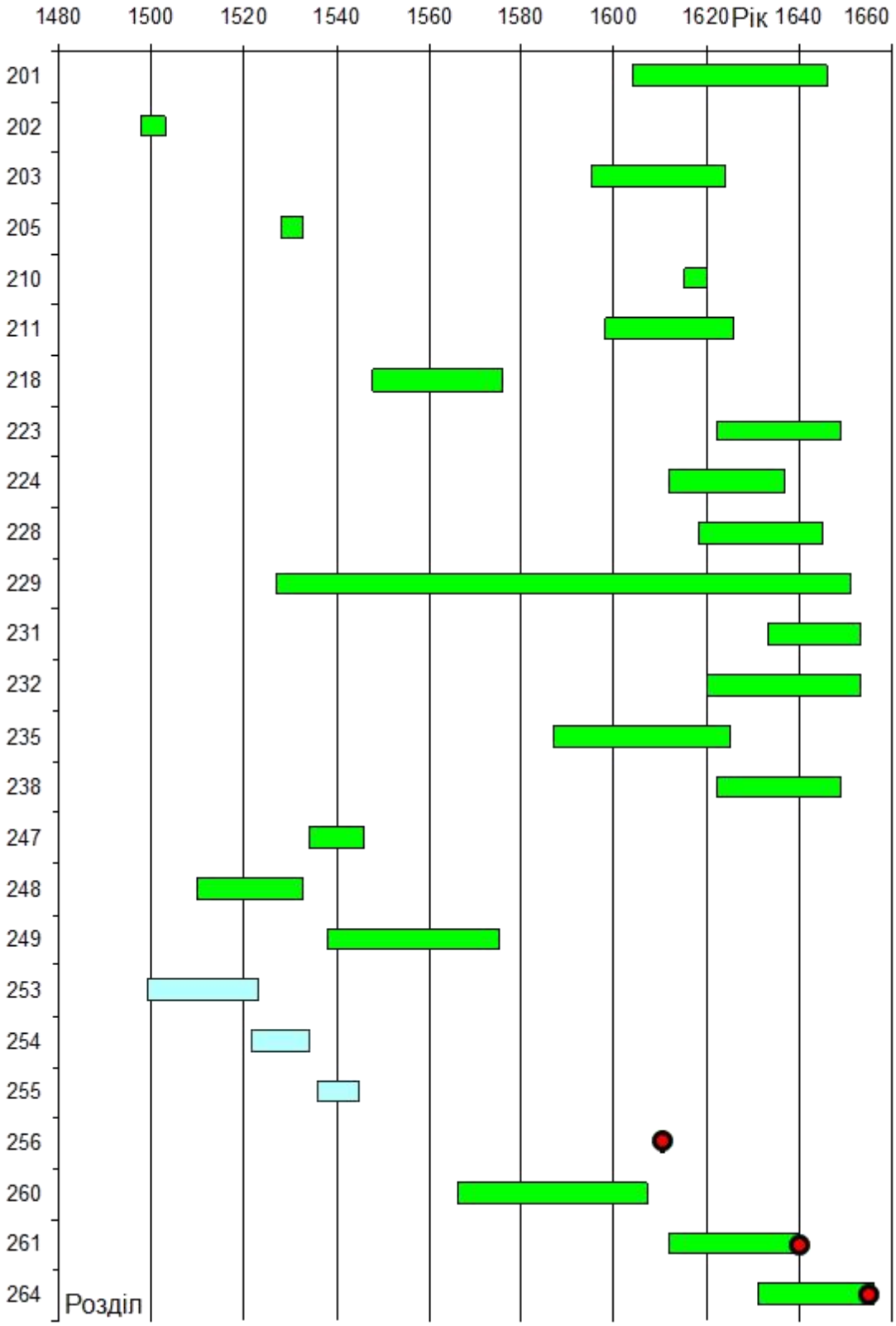

Хронологія розділів 201 – 300

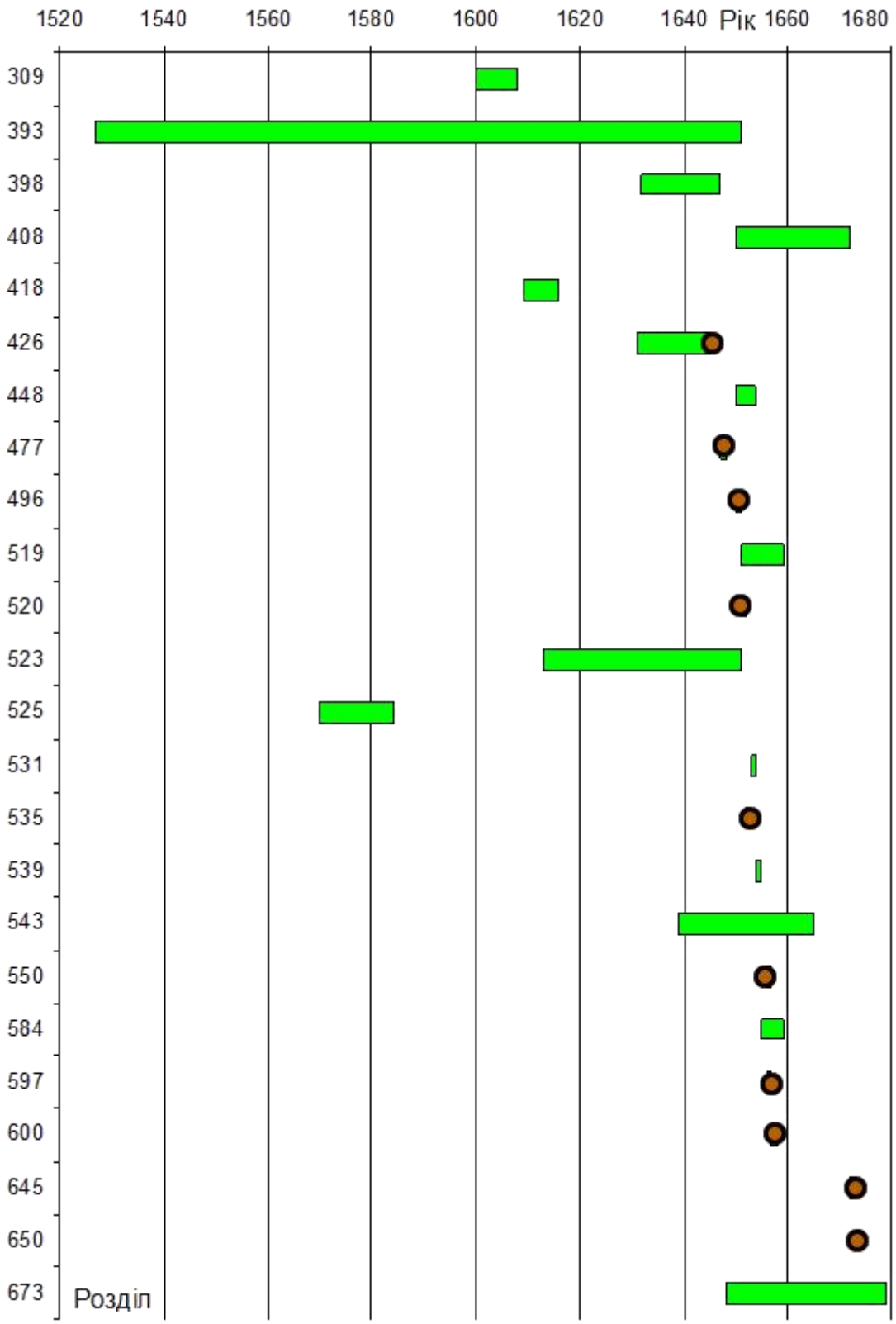

Хронологія розділів 301 – 700

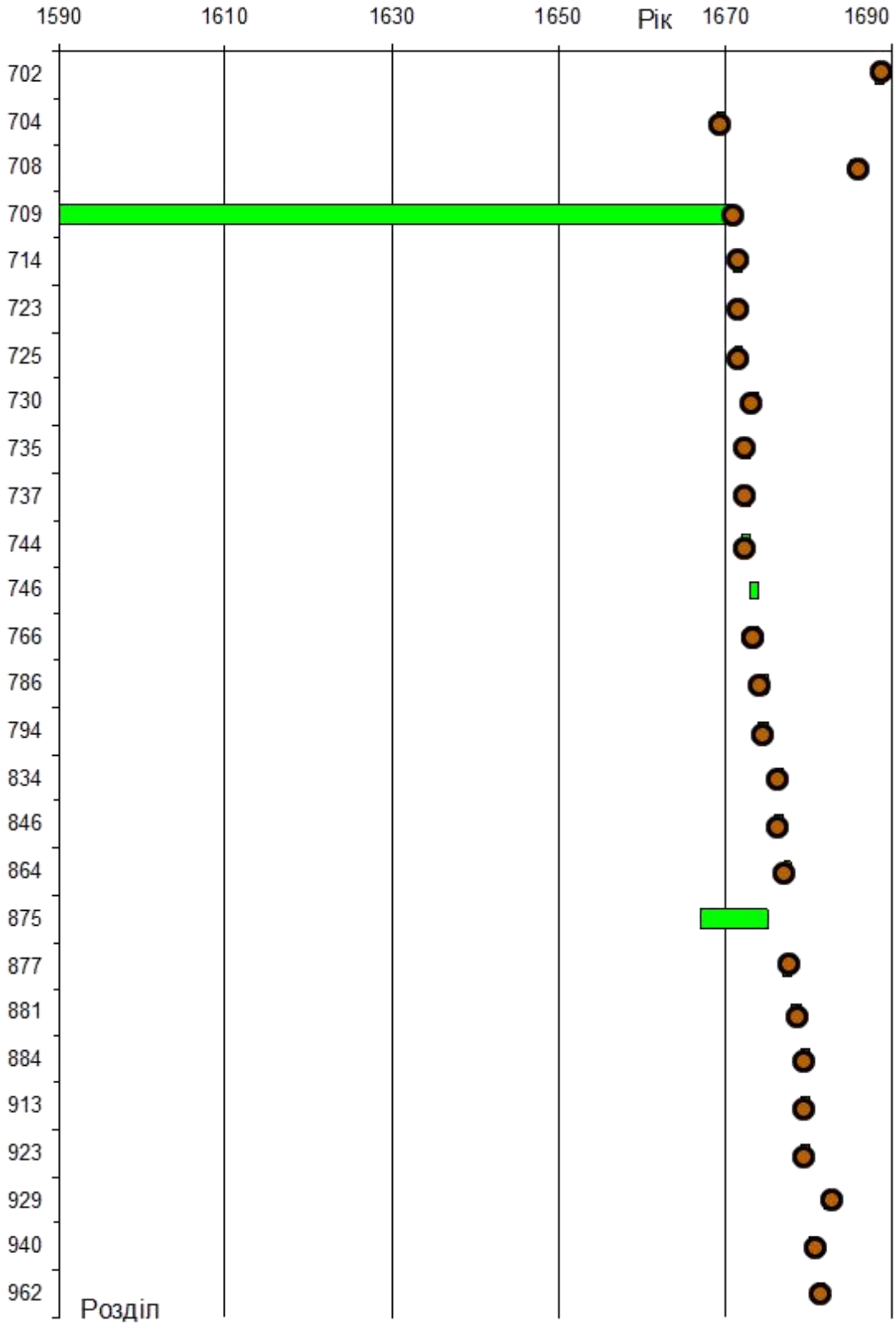

Хронологія розділів 701 – 1000

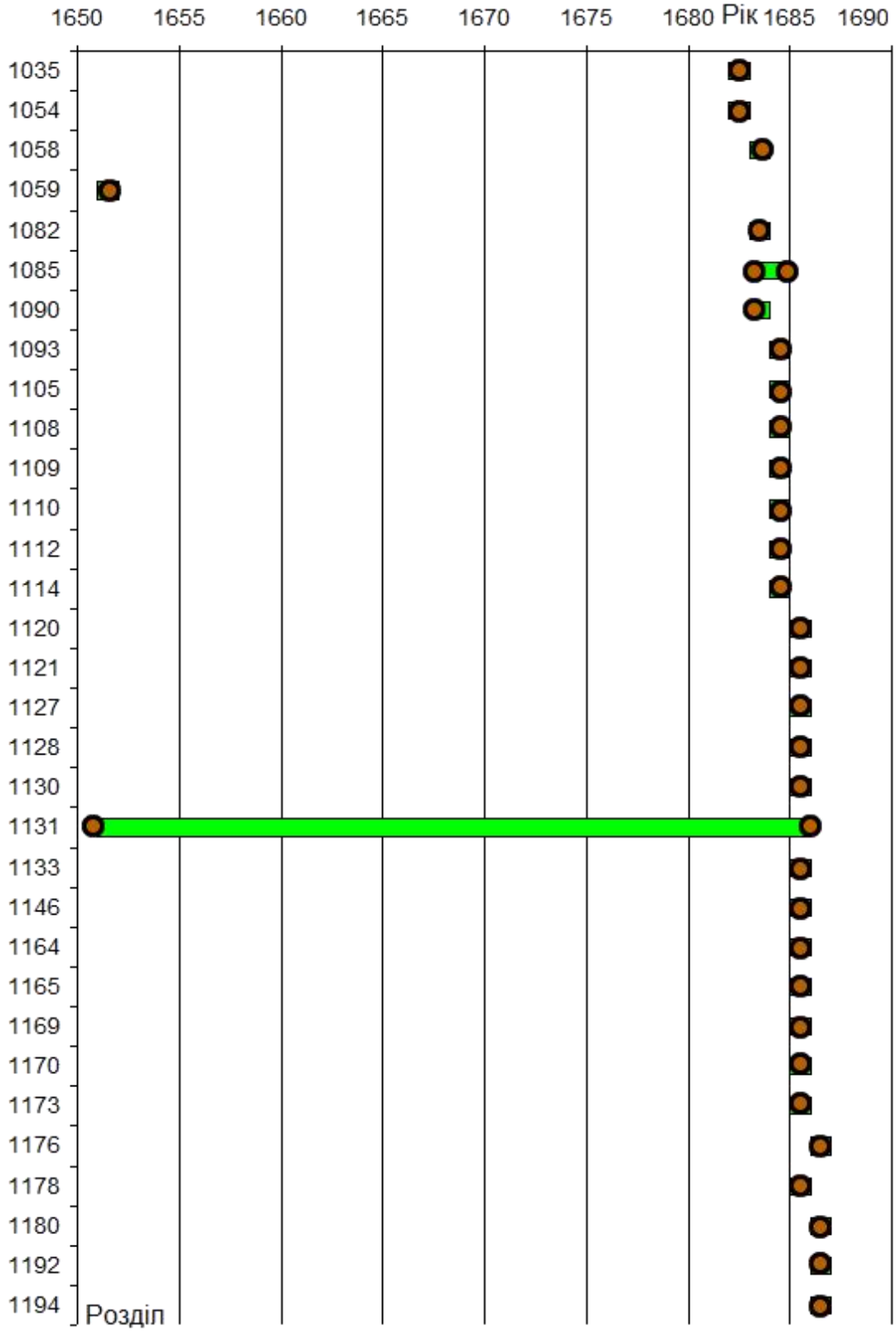

Хронологія розділів 1001 – 1200

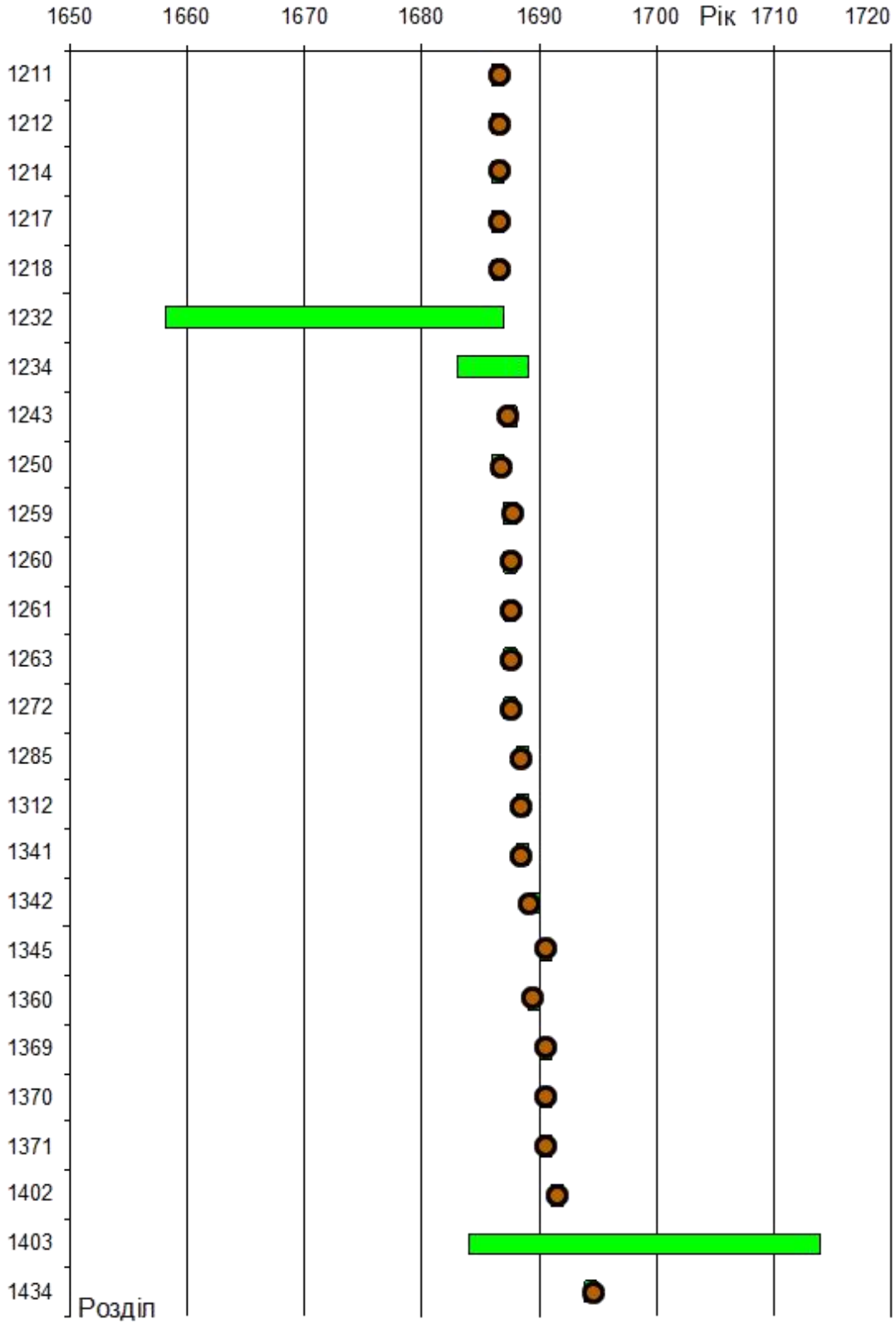

Хронологія розділів 1201 – 1435

Граничні дати

Ми бачимо, що **найраніша дата** у ВС міститься в 1-у розділі. Це – 306-й рік, коли почалась каденція константинопольського патріарха Митрофана. Не треба думати (як це часто роблять «професійні історики»), що уже в цьому році в печері св. Антонія на київських горах сидів якийсь чернець і занотував це призначення, поклавши цим початок Введенському синодику. Ні, такі давні дати – наслідок використання писемних джерела, про які ми ще поговоримо.

Найпізніша дата – 1724 р. – міститься у 6-у розділі (переяславські єпископи). Це дата смерті єпископа Кирила Шумлянського.

Те, що найпізніші приписки до ВС не переходять рубежа 1724 р., добре видно з 15-го розділу. Там згадано царевича Олексій Петровича (вбитого у 1718 р.), а не згадано імператора Петра 1-го, який помер на початку 1725 р. Отже, в цей час поповнення ВС уже повністю припинилось.

Перша **тверда дата** – 1 березня 1654 р. – міститься в розділі 78 (князі Волконські), остання – 5 травня 1694 р. – у розділі 1434.

Розглядаючи останню з діаграм співіснування, можна побачити, що масове поповнення ВС, коли упродовж одного календарного року ми мали цілу серію твердих дат – закінчується на 1402-у розділі, в 1691 р. Розділи 1403 – 1435 можна вважати приписками до ВС, зробленими у 1691 – 1694 рр., але можна не мати сумніву, що більшість записів за ці і наступні роки робилась уже в якомусь наступному синодику, наразі невідомому.

Тому можна думати, що ВС писався упродовж 37 років, від 1654 до 1691 р.

Тверді дати

Випишемо тепер усі тверді дати з ВС в наступну таблицю (жовтим тлом виділено розділи, які випадають із хронологічної послідовності).

Розділ	Тверда дата
78	1 березня 1654 р.
256	1610 р.
261	5 жовтня 1640 р.
264	5 травня 1656 р.
426	1645 р.
477	1647 р.
496	1650 р.

520	1651 р.
535	серпень 1652 р.
550	1656 р.
597	1656 р.
600	1657 р.
645	*1672, 1673 р. – приписки на полі*
650	1673 р.
703	*13 листопада 1688 р. – приписка*
704	1669 р.
708	*6 вересня 1685 р. – приписка*
709	1671 р.
714	15 серпня 1671 р.
723	1671 р.
725	1671 р.
730	1673 р.
737	1672 р.
739	1 вересня 1672 р.
744	23 жовтня 1672 р.
746	19 квітня 1673 р.
749	20 травня [1673 р.]
756	9 серпня 1673 р.
766	1673 р.
786	1674 р.
794	1674 р.
834	6 березня 1676 р.
846	1 травня 1676 р.
850	10 червня [1676 р.]
864	1677 р.
871	1677 р.
877	1677 р.

881	1678 р.
884	1679 р.
899	1679 р.
913	1679 р.
923	1679 р.
929	*1682 р. – приписка*
930	1680 р.
940	1680 р.
962	1681 р.
1035	1682 р.
1054	1682 р.
1058	1683 р.
1059	1651 р.
1082	1683 р.
1085	1683, 1684 рр.
1090	26 вересня 1683 р.
1093	1684 р.
1105	1684 р.
1108	1684 р.
1109	1684 р.
1110	1684 р.
1112	1684 р.
1114	1684 р.
1120	1685 р.
1121	1685 р.
1127	24 березня 1685 р.
1128	квітень 1685 р.
1130	10 квітня 1685 р.
1131	1651 р., 25 січня 1686 р.
1133	20 квітня 1685 р.

1146	1685 р.
1159	1685 р.
1164	1685 р.
1165	1685 р.
1169	вересень 1685 р.
1170	вересень 1685 р.
1173	23 вересня 1685 р.
1176	20 лютого 1686 р.
1178	20 грудня 1685 р.
1180	1686 р.
1182	1686 р.
1192	1686 р.
1194	6 травня [1686 р.]
1196	22 травня 1686 р.
1211	29 серпня 1686 р.
1214	8 червня 1686 р.
1217	1686 р.
1218	10 липня 1686 р.
1230	2 серпня 1686 р.
1243	11 липня 1687 р.
1250	22 листопада 1686 р.
1253	[22 листопада 1686 р.]
1259	22 квітня 1687 р.
1260	1687 р.
1261	1687 р.
1263	4 липня 1687 р.
1272	1687 р.
1312	17 червня 1688 р.
1341	11 грудня 1688 р.
1342	17 січня 1689 р.

1345	1690 р.
1346	1690 р.
1360	5 серпня 1689 р.
1369	17 січня 1690 р.
1370	1690 р.
1371	22 січня 1690 р.
1402	1691 р.
1434	5 травня 1694 р.

Щоб зробити ці дані більш наочними, нанесемо їх на наступні діаграми, де по горизонталі відкладається номер розділу, а по вертикалі – дата.

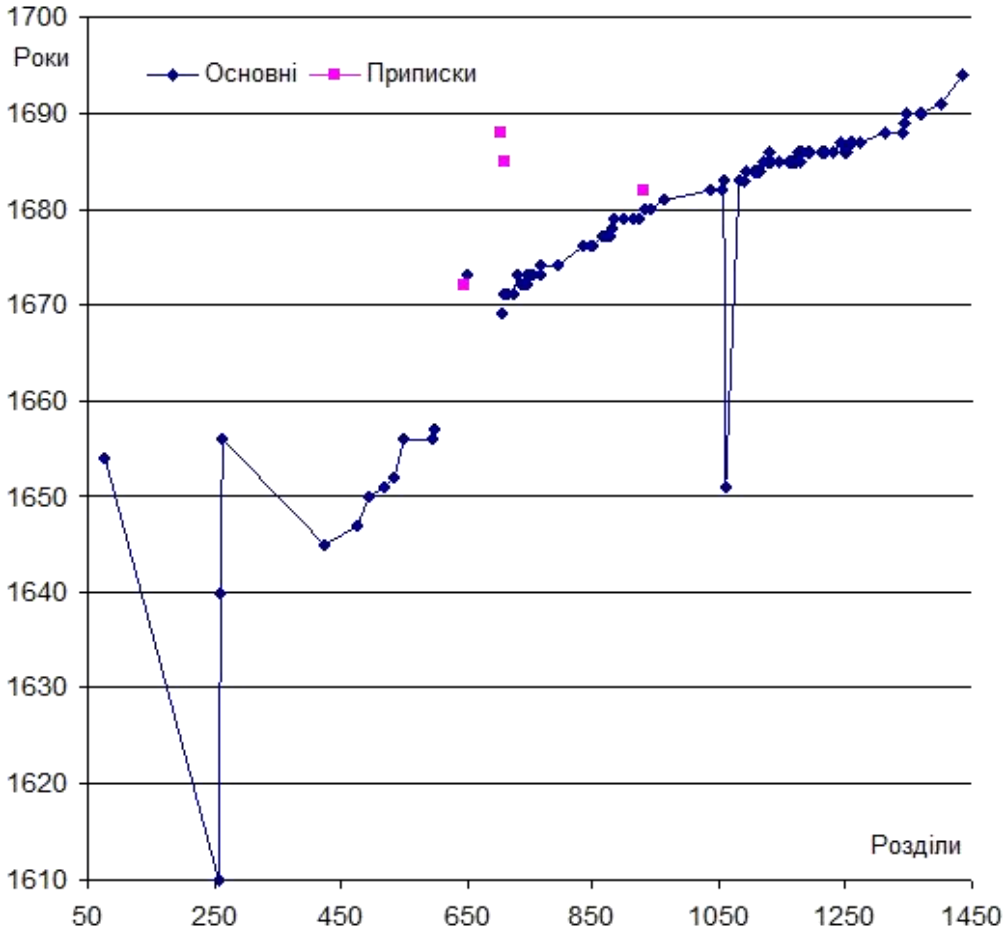

Тверді дати (усі)

Дати з другої половини ВС (від розділу 600) варто роздивитись докладніше – на наступній діаграмі:

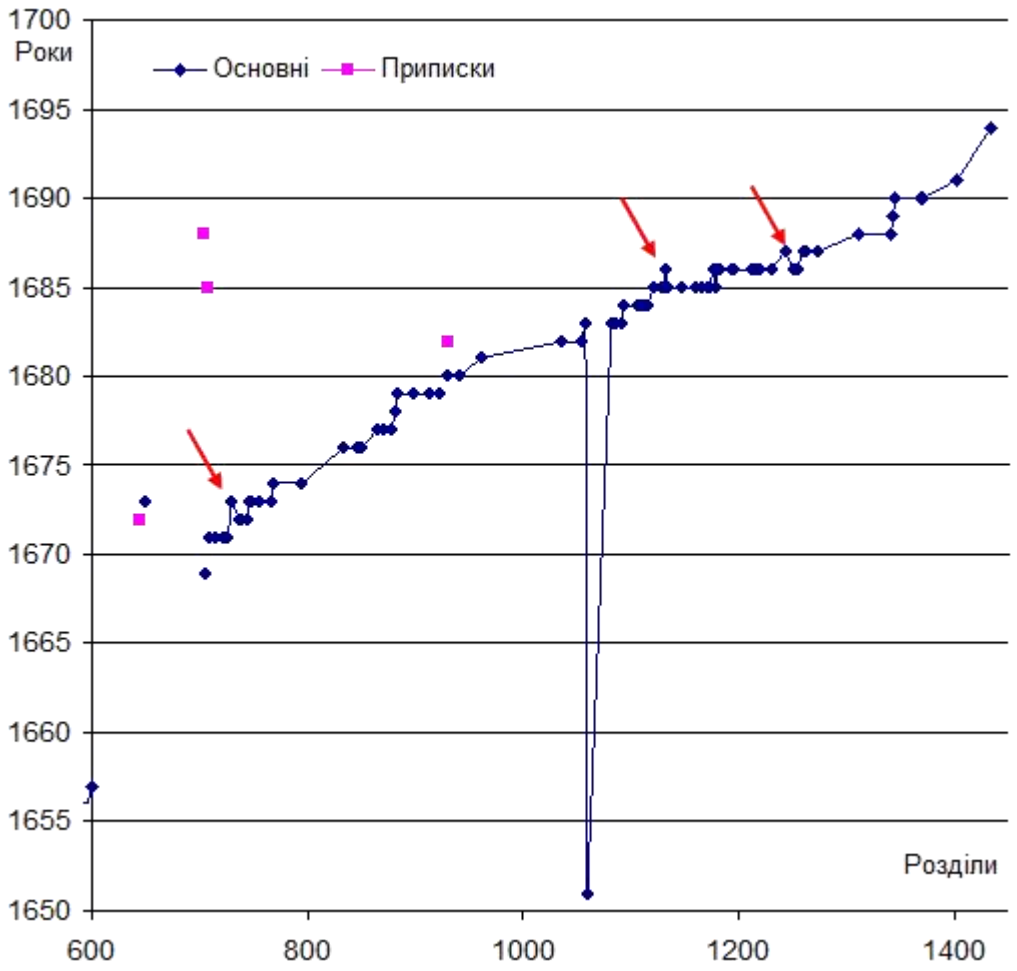

Тверді дати (розділи 600 – 1402)

Дати, котрі явно належать до приписок, виразно лежать вище основної лінії дат на діаграмі, тобто можна не мати сумніву, що вони вписані пізніше, і власне є датами зроблених приписок. Червоними стрілками на останній діаграмі (і жовтим тлом у таблиці) позначено перебивки у послідовності дат, коли після більш пізньої дати знову йдуть дати раніші.

Послідовність формування ВС

Можна думати, що безпосереднім поштовхом до започаткування ВС був перехід України під владу московського царя на початку 1654 р. 24 лютого 1654 р. загін російського війська [*Грушевський М. С.* Історія України-Руси, т. 9, розділ 7]. У переліку київських воєвод зазначено, що першими були призначені боярин князь Федір Семенович Куракін та боярин князь Федір Федорович Волконський; вони прийняли Київ 1 березня 1654 р. [*Щербина В.И.* Киевские воеводы, губернаторы и генерал-губернаторы в 1654 – 1775 гг. – Чтения в историческом обществе Нестора-летописца, 1892 г., т. 6, отд. 2, с. 139]. В київському «Синопсисі» (видання 1674 р.) маємо розділ «Про повернення назад на перше царственне буття богоспасаємого граду Києва», де вказана та сама дата – 1 березня 1654 р. [Синопсис Київський / І. В. Жиленко. – К.: 2002 р., с. 83] І саме цим же 1-м березня – датовано запис Ф. Ф.

Волконського у ВС (розділ 78), у якому зроблено преамбулу про перехід Києва під владу московського царя (єдиний випадок на весь ВС). Можна зробити висновок, що ця дата вважалась офіційною датою переходу Києва під владу московського царя.

Я припускаю, що власне московські воєводи привезли і поминальні списки правителів Росії (розділи 14 – 15). Для належного оформлення поминання царських предків було започатковано новий синодик, який ми вивчаємо. Для нього було зібрано значну масу історичних даних, котрі у ВС упорядковані заново: духовні особи, від вищих чинів до нижчих (розділи 1 – 10), правителі (розділи 11 – 15), князі (розділи 16 – 83), пани (розділи 84 – 256).

На цьому, на мою думку, запас матеріалів, доступний писарю ВС у 1654 р., вичерпався, і далі почалась поточна частина, у якій теж подекуди зустрічаються і патріархи, і єпископи, і пани, але вже в порядку надходження нових відомостей, тобто в поточному (або літописному) порядку. В той же час пошуки матеріалів з давніших часів продовжувались, і по мірі їх віднайдення вони вносились до ВС упереміш із поточними записами. Найбільш виразними прикладами, котрі містить «відскоки» до попередніх часів, є розділи 256 (1610 р.), 261 (1640 р.) та 1059 (1651 р.).

Таким чином, можна припускати, що поточна частина ВС охоплює розділи 256 – 1435. Всі показники для історичної, або ретроспективної частини (розділи 1 – 255) та поточної, або літописної частини (розділи 256 – 1345) треба аналізувати окремо.

Темп наповнення ВС

Отже, в поточній частині ВС міститься 1180 розділів і 14142 імені, що дає в середньому на 40 років (1654 – 1694) по 354 імені на рік. Якщо ми припустимо, що розділ 1402 з датою 1691 р. записано на самому початку року, то для періоду 1654 – 1690 рр. маємо 13726 імен (в середньому 381 ім’я на рік), а для епілогу (розділи 1402 – 1435, 1691 – 1694 рр.) – 416 імен, в середньому 104 імені на рік.

Виразне зменшення інтенсивності записів в 1691 – 1694 рр. показує, що виділення цієї частини ВС має чітку підставу. Записи в цей час додавались до ВС вряди-годи (можливо, вносились також доповнення в записані раніше розділи).

Подивимось тепер, наскільки рівномірно вносились записи в основній частині ВС (розділи 256 – 1401). На підставі твердих дат можна поділити розділи наступним чином:

Рік	Розділи	Число розділів	Число імен
1654 – 1670	256 – 708	453	8412 (в середньому 495 на рік)
1671	709 – 736	28	202
1672	737 – 745	9	106
1673	746 – 785	40	251
1674 – 1675	786 – 833	48	269 (в середньому 135 на рік)

1676	834 – 863	30	191
1677	864 – 880	17	139
1678	881 – 883	3	24
1679	884 – 929	46	290
1680	930 – 961	32	173
1681	962 – 1034	73	455
1682	1035 – 1057	23	178
1683	1058 – 1092	35	278
1684	1093 – 1119	27	188
1685	1120 – 1179	60	651
1686	1180 – 1258	79	511
1687	1259 – 1311	53	615
1688	1312 – 1341	30	151
1689	1342 – 1368	27	317
1690	1369 – 1401	33	325
1691 – 1694	1402 – 1435	34	416 (в середньому 104 на рік)

Накреслимо для наочності діаграму з цієї таблиці:

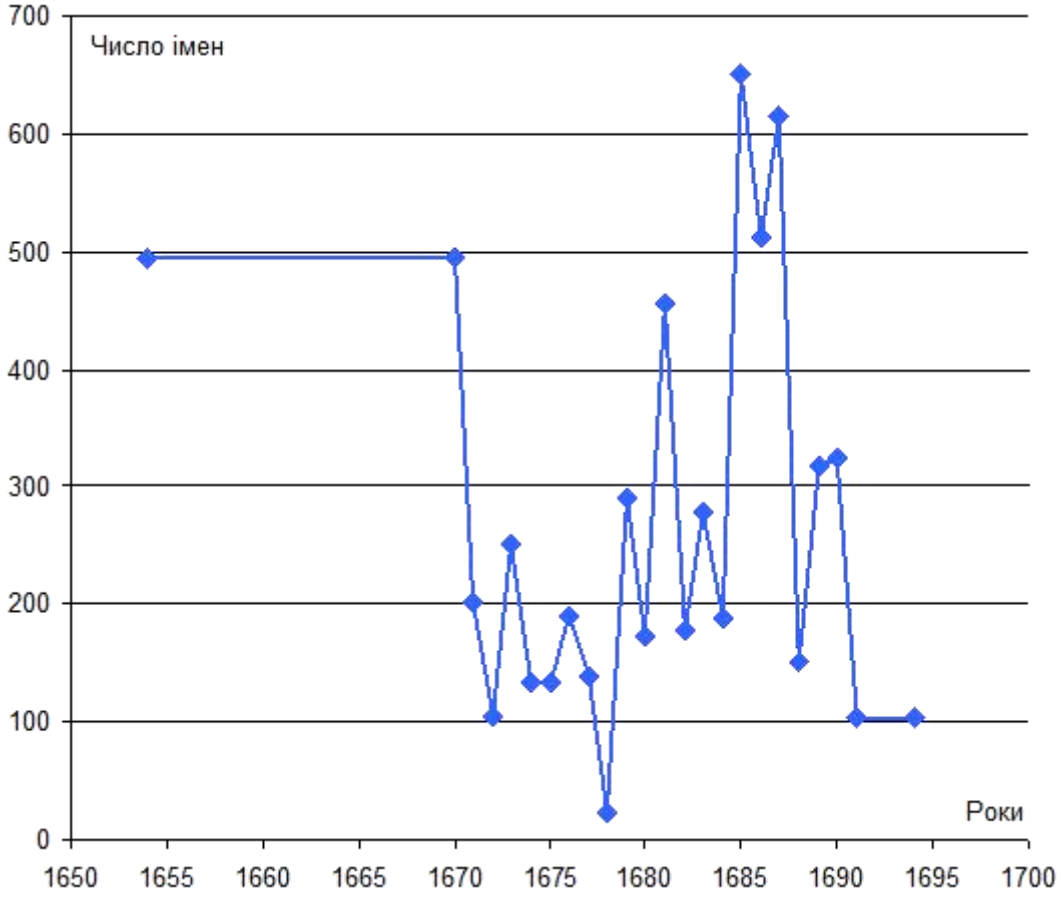

Темп наповнення ВС

З таблиці та діаграми видно, що ВС більші інтенсивно наповнювався в перший час після початку, а від 1671 р. потік імен помітно знизився, і тільки 4 рази

зрівнювався з потоком на початку. Особливо несприятливим випав 1678 рік, коли було додано тільки 24 імені. Можна думати, що в цей час ВС не мав постійного писаря, і записи вносились випадково. Також на діаграмі досить виразно бачимо епілог поповнення ВС у 1691 – 1694 рр.

Тепер за зразком Печерського синодика можна запропонувати орієнтовний розподіл розділів ВС по роках, на підставі інтерполяції та твердих дат (вони виділені півжирним):

Рік	Розділи
1654	256 – 259
1655	260 – 270
1656	271 – 285
1657	286 – 300
1658	301 – 313
1659	314 – 333
1660	334 – 351
1661	352 – 369
1662	370 – 396
1663	397 – 438
1664	439 – 457
1665	458 – 485
1666	486 – 533
1667	534 – 572

Рік	Розділи
1668	573 – 603
1669	604 – 664
1670	665 – 708
1671	**709 – 736**
1672	**737 – 745**
1673	**746 – 785**
1674	786 – 810
1674	811 – 833
1676	**834 – 863**
1677	**864 – 880**
1678	**881 – 883**
1679	**884 – 929**
1680	**930 – 961**
1681	**962 – 1034**

Рік	Розділи
1682	**1035 – 1057**
1683	**1058 – 1092**
1684	**1093 – 1119**
1685	**1120 – 1179**
1686	**1180 – 1258**
1687	**1259 – 1311**
1688	**1312 – 1341**
1689	**1342 – 1368**
1690	**1369 – 1401**
1691	1402 – 1415
1692	1416 – 1418
1693	1419 – 1425
1694	1426 – 1435

Суперечності у датах

Маючи таку масу твердих дат, можна було би сподіватись, що вони вишикуються у послідовний ряд – від раніших до пізніших. Але, як видно з наведених діаграм, справа стоїть складніше. Отже, розглянемо дещо детальніше епізоди, які суперечать запропонованій хронологічній схемі формування ВС.

1. В історичній частині ВС, написаній, на мою думку, в 1654 р., маємо пізніші дати: **1721 р.** (розділ 5), **1724 р.** (розділ 6), **1718 р.** (розділ 15). Їх слід вважати пізнішими (власне – найпізнішими) приписками до ВС. Щодо чернігівських єпископів (розділ 5) це видно із поданого вище фрагменту рукопису.

2. Значно складніше виглядає розділ 76 – князі Огінські. Там поминають Олександра Богдановича Огінського (76-1-6, † **1671 р.**), а іменування його «хорунжим троцьким» повністю виключає можливість згадки якогось іншого Олександра. Так само нема сумнівів щодо тіуна троцького Самуїла Богдановича Огінського (76-1-7, † **1657 р.**) та княжни Аполонії Богданівни (76-4-3, † **1657 р.**).

Навіть цих безспірних випадків досить, щоби переконатись – тут маємо системні згадки осіб, які померли після 1654 р. Як воно так сталось, що цей розділ потрапив у

ранню частину ВС – сказати з упевненістю я не можу. Можна тільки звернути увагу, що в рукописі цей 76-й розділ займає цілком аркуш 29 звор. Можна припустити, що він був залишений чомусь порожнім, а пізніше, шукаючи, куди б притулити запис князівської родини, його заповнили записом Огінських.

3. Подібну проблему маємо із розділом 78 – запис князя Ф. Ф. Волконського. Він містить тверду дату 1 березня 1654 р., але в ньому згадано *убитого князя Тимофія*. Я не знаю іншого убитого Тимофія Волконського, окрім того, що загинув у Конотопській битві **1659 р.** Але я уже зауважив, що імена з цього розділу майже не піддаються ототожненню, і може бути, що у ВС записаний якийсь інший Тимофій, не згаданий у довіднику Власьєва.

4. Ще одне утруднення створює запис князя Матвія Щербатова (79-2). Серед Щербатових відомий тільки один Матвій Мефодійович, остання згадка про якого датована аж **1671 роком**.

Можна було би припустити, що в рукописі сучасні аркуші 29 та 30, котрі містять розділи 73 – 80, були переписані пізніше і вставлені замість первісних аркушів. Припущення досить химерне, і щоб перевірити це, треба обстежувати рукопис.

5. Так само забігає наперед (у порівнянні з інтерполяційною таблицею) запис про смерть єпископа Зосими Прокоповича з твердою датою **5 травня 1656 р.** (розділ 264).

6. Розділ 426 з твердою датою **1645 р.** відповідно до інтерполяційної таблиці міг бути вписаний до ВС у 1663 році. Можливо, що цей розділ належить до записів, зроблених на окремих аркушах і вписаних пізніше.

7. Зазначена тільки що можливість має явне підтвердження у розділі 477 – там переписано імена з пергаментного аркуша, знайденого у 1647 р. в одній з гробниць Успенського собору.

8. Так само і тверда дата **1650 р.** у розділі 496, на мою думку, позначає рік, коли померли зазначені в розділі ченці. А до запису його у ВС дійшло, за інтерполяційною таблицею, у 1666 році.

9. Ще один подібний запис із твердою датою **1651 р.** маємо в розділі 520 (теж вписаний до ВС орієнтовно у 1666 р.).

10. Великий за обсягом розділ 535 подає імена ченців лаври, померлих під час епідемії в **серпні 1652 р.** Цей розділ міг бути внесений до ВС у 1667 р.

11. Так само тверда дата **1656 р.** в розділі 550 позначає, на мою думку, час запису на окремому аркуші, а до ВС він був внесений орієнтовно у 1667 р.

12. Те саме можна сказати і про розділ 597 з твердою датою **1656 р.**та розділ 600 з датою 1657 р. Вони могли бути додані у ВС орієнтовно в 1668 р.

13. Складніше зрозуміти тверду дату **1673 р.** в розділі 650, котрий, за запропонованою інтерполяцією, мав би належати до 1669 року.

14. Розділ 704 з твердою датою **1669 р.** трохи «відстає» від інтерполяційної дати 1670 р. Так само, як і вище, можна припустити внесення запису з окремого аркуша дещо пізніше.

15. Розділ 730 з твердою датою **1673 р.** випадає з ряду сусідніх твердих дат, які належать до 1672 року. Тут можна припустити просто описку писаря.

16. Розділ 1131 з твердою датою **25 січня 1686 р.** потрапив між записами від 10 квітня 1685 р. (розділ 1130) та 20 квітня 1685 р. (розділ 1133). Цей розділ займає цілий арк. 125 звор., і так само як в епізоді 2, можна припускати, що це порожнє місце було заповнене трохи пізніше.

17. Так само «забігають наперед» розділи 1176 з твердою датою **20 лютого 1686 р.** (вписаний між розділами з датами 23 вересня та 20 грудня 1685 р.) і 1243 з твердою датою **11 липня 1687 р.** (вписаний між розділами з датами 2 серпня та 22 листопада 1686 р.).

18. Розділ 1360 з твердою датою 5 серпня 1689 р. «відстає» на один рік – перед ним і після нього йдуть записи 1690 р.

Якщо випадки «відставання» дат від темпу наповнення ВС (6 – 12, 14, 18) можна відносно легко пояснити у той спосіб, що там позначено дати поминальних записів (внесених до ВС пізніше), то випадки «випередження» пояснити значно складніше. Я добре усвідомлюю, що запропоновані мною гіпотези слабкі й висунуті ad hoc, для кожного випадку окремо. Над цими питаннями ще треба далі працювати.

О. Алексеєв, досліджуючи синодик Макарієва Унженського монастиря (2 вв. 17 ст.), відзначив, що частина пізніх записів у ньому вписана недбалим скорописом на вільних місцях між ранішими записами [*Алексеев А. И.* Древнейший синодик Макариева Унженского Троицкого монастыря. – Вестник церковной истории, 2007 г., № 4 (8), с. 6]. Це добре пояснює порушення хронології, котрі виникнуть, якщо не звертати уваги на цю особливість.

Але у ВС, як ми бачили на фотокопії сторінки з чернігівськими єпископами, навіть найпізніші дописки імітують почерк основної частини записів, і може бути, що частина пізніших дописок лишилась непоміченою. Втім, це тільки припущення, і тільки один з можливих напрямків пояснення хронологічних розбіжностей у ВС.

Також у двох випадках (розділи 703, 708) маємо пізніші приписки до тексту, у яких відзначено смерть ініціаторів записів.

Глибина історичної пам’яті

Цей показник у ВС кардинально відрізняється для історичної та літописної частин. Історична частина, як ми бачили, написана на підставі Печерського синодика, і тому для неї показники глибини пам’яті практично не відрізняються від ПС: середня глибина пам’яті – 49 років (проти 41 у ПС), середньоквадратичне відхилення – 46 років (проти 42 років у ПС).

В поточній частині ми маємо тільки 22 розділи, для яких вдається визначити глибину пам’яті. Кардинальне зменшення числа таких розділів – це перша особливість даної частини ВС. Середня глибина пам’яті – всього 6.33 роки, а середньоквадратичне відхилення – 16 років. Медіана ж розподілу лежить між 22 та 25 роками, тобто точно така сама, як у ПС.

Повторю те, що писав про ПС: в умовах дуже великого розмаху вибірки (що відбилося на дуже великому значенні середньоквадратичного відхилення) медіана є кращим, більш стійким показником, ніж середнє значення.

Отже, ми можемо вважати, що в 2-й половині 17 ст., коли писалась поточна частина ВС, глибина історичної пам’яті не змінилась і так само складає в середньому одне покоління.

Географія

Загальний алфавітний перелік назв

Почнемо роботу над географічними назвами із загального переліку. Нагадаю, знак [~] позначає наявність кількох місць такої назви, між якими не можна зробити вибір. Їх виділено жовтим тлом. Назви, які не вдалося визначити, виділено червоним тлом.

Назва	Кількість згадок
? [Не визначено]	233
Б	
Балабанівка (Оратівський район Вінницької обл.)	1
Баланівка (Бершадський район Вінницької обл.)	1
Бар (райцентр Вінницької обл.)	1
Баранівка (райцентр Житомирської обл.)	2
Баришівка (райцентр Київської обл.)	5
Баркалабово (Могилівська область Білорусії)	3
Батурин (Борзнянський район Чернігівської обл.)	9
Безрадичі (Обухівський район Київської обл.)	2
Белз (Сокальський район Львівської обл.)	1
Берег [~]	3
Бережани (райцентр Тернопільської обл.)	2
Березань (Баришівський район Київської обл.)	1
Березна [~] [переважна кількість згадок стосується містечка Менського району Чернігівської обл.]	12
Берестя (Білорусія)	4
Бершадь (райцентр Вінницької обл.)	1
Бирине (Новгород-Сіверський район Чернігівської обл.)	1
Бихів (Могилівська область Білорусії)	1
Біла Церква (райцентр Київської обл.)	5
Білгород [?] (обласний центр Росії)	1

Білгород (на Ірпіні, Києво-Святошинського району Київської обл.)	1
Білики [~]	1
Білопілля (райцентр Сумської обл.)	2
Білорусія	1
Білоцерківці [~]	1
Більськ	1
Бірки (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Бобровськ [? Бобровиця?]	1
Бобруйськ (Могилівська область Білорусії)	2
Богородчани (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Бодаква (Лохвицький район Полтавської обл.)	1
Болунь [?]	1
Борзна (райцентр Чернігівської обл.)	2
Бориспіль (райцентр Київської обл.)	4
Борки [~]	1
Бортничі (нині у складі Києва)	1
Брагин (Гомельська область Білорусії)	3
Браслав (Вітебська область Білорусії)	1
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	2
Броди (райцентр Львівської обл.)	2
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	2
Будьків (Пустомитівський район Львівської обл.)	1
Буйничі (Могилівський район і область Білорусії)	1
Бурки (Гомельська область Білорусії)	1
В	
Варва (райцентр Чернігівської обл.)	2
Васильків (райцентр Київської обл.)	3
Велика Берестовиця (Гродненська область Білорусії)	1
Великий Новгород (обласний центр Росії)	2
Великі Будища (Диканський район Полтавської обл.)	2

Великі Сорочинці (Миргородський район Полтавської обл.)	1
Верховка [~]	1
Вишеньки [~] [мабуть, Бориспільського району Київської обл.]	2
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	3
Вільно (столиця Литви)	5
Вільськ (Черняхівський район Житомирської обл.)	1
Вільшана [~]	1
Вінниця (обласний центр України)	5
Вітебськ? (обласний центр Білорусії)	2
Владимир (обласний центр Росії)	1
Вовчинець (нині у складі Івано-Франківська)	1
Волинь (історична область України)	18
Вологда (обласний центр Росії)	1
Володимир (райцентр Волинської обл.)	3
Волька Зоровецька [?]	1
Вороніж (обласний центр Росії)	2
Вороніж (Шосткинський район Сумської обл.)	1
Вороньків (Бориспільський район Київської обл.)	1
Воротинськ (Калузька область Росії)	1
Ворскла ріка	1
Вязьма (райцентр Смоленської області Росії)	1
Г	
Гадяч (райцентр Полтавської обл.)	3
Галич (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Глиняни (Золочівський район Львівської обл.)	1
Глуськ (Могилівська область Білорусії)	1
Глухів (райцентр Сумської обл.)	12
Гнідин (Бориспільський район Київської обл.)	1
Гоголів (Броварський район Київської обл.)	1
Головчин (Могилівська область Білорусії)	1

Гомель (обласний центр Білорусії)	1
Горностайпіль (Іванківський (Чорнобильський) район Київської обл.)	1
Горобії [~]	1
Городок (райцентр Хмельницької обл.)	1
Горошки (Хорошів – райцентр Житомирської обл.)	1
Гостролуччя (Баришівський район Київської обл.)	1
Гоща (райцентр Рівненської обл.)	1
Грим’яче (Острозький район Рівненської обл.)	1
Грубешів (Люблінське воєводство, Польща)	3
Густиня (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Д	
Дермань (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1
Димер (Вишгородський район Київської обл.)	1
Добре (Пушкінський район Московської обл.?)	1
Добринь (Люблінське воєводство, Польща)	1
Добромиль (Старосамбірський район Львівської обл.)	1
Довськ (Гомельська область Білорусії)	1
Дорогиничі (Локачинський район Волинської обл.)	1
Дорогичин (Підляське воєводство, Польща)	2
Дорогобуж [~]	1
Дорогомилово (нині у складі Москви)	1
Друцьк (Вітебська область Білорусії)	2
Дубно (райцентр Рівненської обл.)	1
Дубровиця (райцентр Рівненської обл.)	1
Є	
Єлець (райцентр Липецької області Росії)	2
Ж	
Жидичин (Ківерцівський район Волинської обл.)	1
Житомир (обласний центр України)	2
Жовква (райцентр Львівської обл.)	3

Жуляни (нині в складі Києва)	1
Журавка [~]	1
З	
Залізці (Зборівський район Тернопільської обл.)	1
Залуква (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1
Замостя (Люблінське воєводство, Польща)	2
Запоріжжя (історична область в Україні)	2
Збараж (райцентр Тернопільської обл.)	1
Звягель (Новоград-Волинський, райцентр Житомирської обл.)	2
Здовбиця (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1
Зіньків [~]	1
Зміїв (райцентр Харківської обл.)	1
Золочів (райцентр Львівської обл.)	2
І	
Іваниця (Ічнянський район Чернігівської обл.)	1
Ізяслав (райцентр Хмельницької обл.)	4
Іркліїв (Чорнобаївський район Черкаської обл.)	2
Ічня (райцентр Чернігівської обл.)	1
К	
Кальник (Іллінецький район Вінницької обл.)	1
Кам’янець-Подільський (райцентр Хмельницької обл.)	2
Кам’янка [~]	1
Кам’янка-Бузька (райцентр Львівської обл.)	1
Камінь-Каширський (райцентр Волинської обл.)	1
Канів (райцентр Черкаської обл.)	3
Капустина Долина [?]	1
Карів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Кашівка (Ковельський район Волинської обл.)	1
Керенськ (Вологодська область Росії)	1
Києво-Печерський монастир [+ Печерське містечко]	197

Київ	155
Київщина	11
Кіблич (Гайсинський район Вінницької обл.)	1
Клобинина Слобода [?] [мабуть, Мстиславський район Могилівської області Білорусії]	1
Княгиничі (Рогатинський район Івано-Франківської обл.)	1
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	4
Ковель (райцентр Волинської обл.)	2
Козелець (райцентр Чернігівської обл.)	21
Козлов (нині Мічуринськ, Тамбовська область Росії)	1
Колки (Маневицький район Волинської обл.)	1
Коломна (Московська область Росії)	1
Конотоп (райцентр Сумської обл.)	13
Константинополь	1
Копиль (Мінська область Білорусії)	1
Корець (райцентр Рівненської обл.)	4
Короп (райцентр Чернігівської обл.)	5
Коростишів (райцентр Житомирської обл.)	1
Корсині (Рожищенський район Волинської обл.)	1
Корсунь (райцентр Черкаської обл.)	1
Кострома (обласний центр Росії)	1
Котельва (райцентр Полтавської обл.)	3
Красне [~]	3
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	2
Кременчук (райцентр Полтавської обл.)	2
Крига [?]	2
Кричів (Могилівська область Білорусії)	6
Кролевець (райцентр Сумської обл.)	6
Кропивна [~]	2
Кукільники (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1

Купичволя (Жовківський район Львівської обл.)	2
Курськ (обласний центр Росії)	2
Л	
Лаврів (Старосамбірський район Львівської обл.)	4
Ладан (Прилуцький район Чернігівської обл.)	3
Ладижин (Тростянецький район Вінницької обл.)	1
Ласків (Володимир-Волинський район Волинської обл.)	1
Лебедин [~]	1
Лежайськ (Підкарпатське воєводство Польщі)	3
Липовець (райцентр Вінницької обл.)	1
Липовий Скиток [?] [можливо, село Васильківського району Київської обл.]	1
Лисянка (райцентр Черкаської обл.)	2
Литва	1
Лищичі (Унечанський район Брянської області Росії)	1
Лісники (Києво-Святошинський район Київської обл.)	1
Лісько (Підкарпатське воєводство, Польща)	1
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	3
Лосятин (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Лохвиця (райцентр Полтавської обл.)	5
Лубни (райцентр Полтавської обл.)	4
Луцьк (обласний центр України)	5
Львів (обласний центр України)	14
Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	2
Люблін (воєводський центр Польщі)	5
Ляхівці (нині Білогір’я, райцентр Хмельницької обл.)	1
М	
Магерів (Жовківський район Львівської обл.)	2
Макошине (Менський район Чернігівської обл.)	2
Манява (Богородчанський район Івано-Франківської обл.)	1

Мгар (Лубенський район Полтавської обл.)	2
Меджибіж (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Межигір’я (Вишгородський район Київської обл.)	3
Мезецьк (нині Мещовськ, Калузька область Росії)	1
Мена (райцентр Чернігівської обл.)	1
Мигновичі (Смоленська обл. Росії)	1
Миколаїв (райцентр Львівської обл.)	1
Миргород (райцентр Полтавської обл.)	4
Миропіль (Романівський район Житомирської обл.)	3
Мінськ (столиця Білорусії)	4
Могилів [~]	6
Мозир (Гомельська область Білорусії)	3
Молдавія	2
Морозовичі (Мінська область Білорусії)	1
Мосальськ (Калузька область Росії)	1
Москва (столиця Росії)	37
Мостище [~]	1
Мошни (Черкаський район Черкаської обл.)	4
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	5
Н	
Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2
Народичі (райцентр Житомирської обл.)	1
Насташка (Рокитнянський район Київської обл.)	1
Немирів [~]	5
Немирів (райцентр Вінницької обл.)	1
Нехаївка (Коропський район Чернігівської обл.)	1
Нижній Новгород (обласний центр Росії)	1
Ніжин (райцентр Чернігівської обл.)	15
Нобель (Зарічненський район Рівненської обл.)	2
Новгород [~]	2

Новгородок [~]	4
Новгород-Сіверський (райцентр Чернігівської обл.)	4
Нові Млини (Борзнянський район Чернігівської обл.)	5
Нові Санжари (райцентр Полтавської обл.)	1
Новогрудок (Гродненська область Білорусії)	2
Новокостянтинів (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Норинськ (Овруцький район Житомирської обл.)	3
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	4
О	
Область донських козаків (Росія)	3
Обоянь (Курська область Росії)	2
Обуховщина [~]	1
Овруч (райцентр Житомирської обл.)	5
Огородне [?]	6
Ожигівці (Волочиський район Хмельницької обл.)	1
Озеряни [~]	1
Окорськ (Локачинський район Волинської обл.)	1
Олесько (Буський район Львівської обл.)	2
Олика (Ківерцівський район Волинської обл.)	1
Олишівка (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Опішня (Зіньківський район Полтавської обл.)	11
Оране (Іванківський район Київської обл.)	1
Орані (Володимир-Волинський район Волинської обл.)	1
Орша (Вітебська область Білорусії)	3
Остап’є (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Остер (Козелецький район Чернігівської обл.)	6
Острог (райцентр Рівненської обл.)	14
Остропіль (Старокостянтинівський район Хмельницької обл.)	2
Охтирка (райцентр Сумської обл.)	1

П	
Пакуль (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Палех (Іванівська область Росії)	1
Паридуби (Старовижівський район Волинської обл.)	1
Переволочне [?]	1
Перемишль (Підкарпатське воєводство Польщі)	4
Переяслав (райцентр Київської обл.)	18
Перм (обласний центр Росії)	1
Петриків (Гомельська область Білорусії)	1
Печихвости (Горохівський район Волинської обл.)	1
Пирятин (райцентр Полтавської обл.)	3
Підгайці (райцентр Тернопільської обл.)	3
Підгірці (Обухівський район Київської обл.)	4
Підляшшя	1
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	9
Погар (Брянська область Росії)	6
Погорільці [~]	1
Подище (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Позняки [?] (нині в складі Києва)	1
Полонне (райцентр Хмельницької обл.)	2
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	3
Полтава (обласний центр україни)	14
Почаїв (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Почеп (Брянська область Росії)	6
Прилука [~]	4
Прилуки (райцентр Чернігівської обл.)	23
Пріорка (нині в складі Києва)	1
Пронськ (Рязанська область Росії)	1
Прудково [?] [Смоленська область Росії?]	1
Пряжів (Житомирський район Житомирської обл.)	1

Пустогород (Глухівський район Сумської обл.)	1
Путивль (райцентр Сумської обл.)	1
Пухівка (Броварський район Київської обл.)	1
Пуховичі [~]	1
Р	
Рильськ (Курська область Росії)	1
Рівне (обласний центр Росії)	2
Річиця (Гомельська область Білорусії)	2
Рогачин (Бережанський район Тернопільської обл.)	1
Рогачов (Гомельська область Білорусії)	1
Роїще (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Ромни (райцентр Сумської обл.)	3
Росія	1
Рославль (Смоленська область Росії)	1
Ростов (Ярославська область Росії)	2
Ружин (Турійський район Волинської обл.)	1
Рязань (обласний центр Росії)	2
С	
Савинці [~]	1
Садів (Луцький район Волинської обл.)	1
Самбір (райцентр Львівської обл.)	1
Самолусківці (Гусятинський район Тернопільської обл.)	1
Сасів (Золочівський район Львівської обл.)	2
Сатанів (Городоцький район Хмельницької обл.)	1
Свіслоч (Гродненська область Білорусії)	2
Седнів (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2
Сенча (Лохвицький район Полтавської обл.)	7
Синява [~]	1
Скала-Подільська (Борщівський район Тернопільської обл.)	1
Сколе (райцентр Львівської обл.)	1

Слобідка [Києво-Печерської лаври?]	1
Слонім (Гродненська область Білорусії)	1
Слуцьк (Мінська область Білорусії)	15
Сміле (Роменський район Сумської обл.)	2
Смільниця [~]	1
Смоленськ (обласний центр Росії)	14
Смоленщина	1
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	2
Сокаль (райцентр Львівської обл.)	2
Сокольня (біля Друцька, Вітебська область Білорусії)	1
Солона Гірка (Солона Гора) (нині в складі Києва)	2
Сороки (Молдавія)	1
Спаське (Кролевецький район Сумської обл.)	1
Срібне (райцентр Чернігівської обл.)	1
Станіславів (нині Івано-Франківськ, обласний центр України)	1
Стара Котельня [?] (Андрушівський район Житомирської обл.)	1
Старі Санжари [?] (Новосанжарський район Полтавської обл.)	1
Стародуб (Брянська область Росії)	17
Старокостянтинів (райцентр Хмельницької обл.)	2
Степань (Сарненський район Рівненської обл.)	2
Стовпів (Чуднівський район Житомирської обл.)	1
Стрий (райцентр Львівської обл.)	5
Ступниця [?] (Дрогобицький район Львівської обл.)	1
Судова Вишня (Мостиський район Львівської обл.)	1
Суздаль (Владимирська область Росії)	1
Суми (обласний центр України)	5
Сураж (Брянська область Росії)	1
Т	
Теребовля (райцентр Тернопільської обл.)	1
Тисмениця (райцентр Івано-Франківської обл.)	1

Тишівці (Люблінське воєводство Польщі)	1
Томашів-Люблінський (Люблінське воєводство Польщі)	1
Торчин (Луцький район Волинської обл.)	3
Торчиця (Ставищенський район Київської обл.)	1
Траби (Гродненська область Білорусії)	1
Троки (Литва)	2
Трубчевськ (Брянська область Росії)	3
Туревське [?]	1
Туринка (Жовківський район Львівської обл.)	1
Турів (Гомельська область Білорусії)	2
Турійськ (райцентр Волинської обл.)	1
У	
Угнів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Угорники [~]	1
Угорщина (Закарпаття?)	1
Умань (райцентр Черкаської обл.)	1
Х	
Хабне (Поліське, райцентр Київської обл.)	1
Ханбиків [?] (Васильківський район Київської обл.)	1
Харків (обласний центр України)	6
Ходосівка (Києво-Святошинський район Київської обл.)	2
Холмщина (Люблінське воєводство, Польща)	1
Холонів (Горохівський район Волинської обл.)	1
Хорево (Берестейська область Білорусії)	1
Хотів (Києво-Святошинський район Київської обл.)	1
Ц	
Царичанка (райцентр Дніпропетровської обл.)	1
Цеблів (Сокальський район Львівської обл.)	1
Ч	
Чемер (Козелецький район Чернігівської обл.)	1

Черкаси (обласний центр України)	7
Чернаводе (Румунія)	1
Чернилява (Яворівський район Львівської обл.)	1
Чернівці [~]	1
Чернігів (обласний центр України)	18
Чернігівщина [?]	1
Черняхів (райцентр Житомирської обл.)	1
Четвертня (Маневицький район Волинської обл.)	1
Чорногородка (Макарівський район Київської обл.)	1
Чуднів (райцентр Житомирської обл.)	1
Ш	
Шаргород (райцентр Вінницької обл.)	5
Шестовиця (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Шумськ (райцентр Тернопільської обл.)	2
Ю	
Юр'їв (нині Біла Церква, райцентр Київської обл.)	1
Юраново (Гродненська область Білорусії)	1
Я	
Яблонів [~]	1
Яворів (райцентр Львівської обл.)	1
Ярослав (Підкарпатське воєводство Польщі)	7
Ярославль (обласний центр Росії)	1
Яси (Румунія)	2

Всього в нашій таблиці 376 назв, з них 43 не вдається локалізувати (11 невідомих, а 32 – не можна вибрати з кількох назв). Загальне число згадок – 1307.

Частотний перелік назв

В наступному переліку, відсортованому за кількістю згадок, опущено назви, згадані тільки по одному разу.

Нагадаю, знак [~] позначає наявність кількох місць такої назви, між якими не можна зробити вибір. Їх виділено жовтим тлом. Назви, які не вдалося визначити, виділено червоним тлом.

Назва	Кількість згадок
Києво-Печерський монастир [+ Печерське містечко]	197
Київ	155
Москва (столиця Росії)	37
Прилуки (райцентр Чернігівської обл.)	23
Козелець (райцентр Чернігівської обл.)	21
Волинь (історична область)	18
Переяслав (райцентр Київської обл.)	18
Чернігів (обласний центр України)	18
Стародуб (Брянська область Росії)	17
Ніжин (райцентр Чернігівської обл.)	15
Слуцьк (Мінська область Білорусії)	15
Львів (обласний центр України)	14
Острог (райцентр Рівненської обл.)	14
Полтава (обласний центр україни)	14
Смоленськ (обласний центр Росії)	14
Конотоп (райцентр Сумської обл.)	13
Березна [~] [переважна кількість згадок стосується містечка Менського району Чернігівської обл.]	12
Глухів (райцентр Сумської обл.)	12
Київщина	11
Опішня (Зіньківський район Полтавської обл.)	11
Батурин (Борзнянський район Чернігівської обл.)	9
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	9
Сенча (Лохвицький район Полтавської обл.)	7
Черкаси (обласний центр України)	7
Ярослав (Підкарпатське воєводство Польщі)	7

Кричів (Могилівська область Білорусії)	6
Кролевець (райцентр Сумської обл.)	6
Могилів [~]	6
Огородне [?]	6
Остер (Козелецький район Чернігівської обл.)	6
Погар (Брянська область Росії)	6
Почеп (Брянська область Росії)	6
Харків (обласний центр України)	6
Баришівка (райцентр Київської обл.)	5
Біла Церква (райцентр Київської обл.)	5
Вільно (столиця Литви)	5
Вінниця (обласний центр)	5
Короп (райцентр Чернігівської обл.)	5
Лохвиця (райцентр Полтавської обл.)	5
Луцьк (обласний центр України)	5
Люблін (воєводський центр Польщі)	5
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	5
Немирів [~]	5
Нові Млини (Борзнянський район Чернігівської обл.)	5
Овруч (райцентр Житомирської обл.)	5
Стрий (райцентр Львівської обл.)	5
Суми (обласний центр України)	5
Шаргород (райцентр Вінницької обл.)	5
Берестя (Білорусія)	4
Бориспіль (райцентр Київської обл.)	4
Ізяслав (райцентр Хмельницької обл.)	4
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	4
Корець (райцентр Рівненської обл.)	4
Лаврів (Старосамбірський район Львівської обл.)	4
Лубни (райцентр Полтавської обл.)	4

Миргород (райцентр Полтавської обл.)	4
Мінськ (столиця Білорусії)	4
Мошни (Черкаський район Черкаської обл.)	4
Новгородок [~]	4
Новгород-Сіверський (райцентр Чернігівської обл.)	4
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	4
Перемишль (Підкарпатське воєводство Польщі)	4
Підгірці (Обухівський район Київської обл.)	4
Прилука [~]	4
Баркалабово (Могилівська область Білорусії)	3
Берег [~]	3
Брагин (Гомельська область Білорусії)	3
Васильків (райцентр Київської обл.)	3
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	3
Володимир (райцентр Волинської обл.)	3
Гадяч (райцентр Полтавської обл.)	3
Грубешів (Люблінське воєводство, Польща)	3
Жовква (райцентр Львівської обл.)	3
Канів (райцентр Черкаської обл.)	3
Котельва (райцентр Полтавської обл.)	3
Красне [~]	3
Ладан (Прилуцький район Чернігівської обл.)	3
Лежайськ (Підкарпатське воєводство Польщі)	3
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	3
Межигір’я (Вишгородський район Київської обл.)	3
Миропіль (Романівський район Житомирської обл.)	3
Мозир (Гомельська область Білорусії)	3
Норинськ (Овруцький район Житомирської обл.)	3
Область донських козаків (Росія)	3
Орша (Вітебська область Білорусії)	3

Пирятин (райцентр Полтавської обл.)	3
Підгайці (райцентр Тернопільської обл.)	3
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	3
Ромни (райцентр Сумської обл.)	3
Торчин (Луцький район Волинської обл.)	3
Трубчевськ (Брянська область Росії)	3
Баранівка (райцентр Житомирської обл.)	2
Безрадичі (Обухівський район Київської обл.)	2
Бережани (райцентр Тернопільської обл.)	2
Білопілля (райцентр Сумської обл.)	2
Бобруйськ (Могилівська область Білорусії)	2
Борзна (райцентр Чернігівської обл.)	2
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	2
Броди (райцентр Львівської обл.)	2
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	2
Варва (райцентр Чернігівської обл.)	2
Великий Новгород (обласний центр Росії)	2
Великі Будища (Диканський район Полтавської обл.)	2
Вишеньки [~] [мабуть, Бориспільського району Київської обл.]	2
Вітебськ? (обласний центр Білорусії)	2
Вороніж (обласний центр Росії)	2
Дорогичин (Підляське воєводство, Польща)	2
Друцьк (Вітебська область Білорусії)	2
Єлець (райцентр Липецької області Росії)	2
Житомир (обласний центр України)	2
Замостя (Люблінське воєводство, Польща)	2
Запоріжжя (історична область в Україні)	2
Звягель (Новоград-Волинський, райцентр Житомирської обл.)	2
Золочів (райцентр Львівської обл.)	2
Іркліїв (Чорнобаївський район Черкаської обл.)	2

Кам’янець-Подільський (райцентр Хмельницької обл.)	2
Карів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Ковель (райцентр Волинської обл.)	2
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	2
Кременчук (райцентр Полтавської обл.)	2
Крига [?]	2
Кропивна [~]	2
Купичволя (Жовківський район Львівської обл.)	2
Курськ (обласний центр Росії)	2
Лисянка (райцентр Черкаської обл.)	2
Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	2
Магерів (Жовківський район Львівської обл.)	2
Макошине (Менський район Чернігівської обл.)	2
Мгар (Лубенський район Полтавської обл.)	2
Молдавія	2
Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2
Нобель (Зарічненський район Рівненської обл.)	2
Новгород [~]	2
Новогрудок	2
Обоянь (Курська область Росії)	2
Олесько (Буський район Львівської обл.)	2
Остропіль (Старокостянтинівський район Хмельницької обл.)	2
Полонне (райцентр Хмельницької обл.)	2
Рівне (обласний центр Росії)	2
Річиця (Гомельська область Білорусії)	2
Ростов (Ярославська область Росії)	2
Рязань (обласний центр Росії)	2
Сасів (Золочівський район Львівської обл.)	2
Свіслоч (Гродненська область Білорусії)	2
Седнів (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2

Сміле (Роменський район Сумської обл.)	2
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	2
Сокаль (райцентр Львівської обл.)	2
Солона Гірка (Солона Гора) (нині в складі Києва)	2
Старокостянтинів (райцентр Хмельницької обл.)	2
Степань (Сарненський район Рівненської обл.)	2
Троки (Литва)	2
Турів (Гомельська область Білорусії)	2
Угнів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Ходосівка (Києво-Святошинський район Київської обл.)	2
Шумськ (райцентр Тернопільської обл.)	2
Яси (Румунія)	2

Назви в історичній частині

Розглядаючи географічні назви в історичній частині ВС (розділи 1 – 255) ми перш за все маємо вилучити розділ 12 (Перелік князя Костянтина), котрий має свою власну географію. Також треба вилучити ті розділи, які повністю чи частково запозичені з ПС (їх ми вже аналізували).

Тоді залишаються наступні назви:

Назва	Кількість згадок
Берестя (Білорусія)	2
Білгород (на Ірпіні, Києво-Святошинського району Київської обл.)	1
Браслав (Вітебська область Білорусії)	1
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	1
Броди (райцентр Львівської обл.)	1
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	1
Велика Берестовиця (Гродненська область Білорусії)	1
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	1
Вітебськ (обласний центр Білорусії)	1
Владимир (обласний центр Росії)	1

Волинь (історична область України)	5
Володимир (райцентр Волинської обл.)	1
Ворскла ріка	1
Добринь (Люблінське воєводство, Польща)	1
Збараж (райцентр Тернопільської обл.)	1
Зіньків [~]	1
Камінь-Каширський (райцентр Волинської обл.)	1
Києво-Печерський монастир	1
Київ	9
Київщина	4
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	1
Ковель (райцентр Волинської обл.)	1
Константинополь	1
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	1
Литва	1
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	2
Лосятин (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Луцьк (обласний центр України)	1
Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	1
Люблін (воєводський центр Польщі)	1
Молдавія	1
Москва	13
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	1
Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Новгород [~]	1
Новогрудок (Гродненська область Білорусії)	1
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	1
Овруч (райцентр Житомирської обл.)	1
Орша (Вітебська область Білорусії)	1
Острог (райцентр Рівненської обл.)	2

Переяслав (райцентр Київської обл.)	1
Печихвости (Горохівський район Волинської обл.)	1
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	1
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	1
Пряжів (Житомирський район Житомирської обл.)	1
Путивль (райцентр Сумської обл.)	1
Річиця (Гомельська область Білорусії)	1
Рославль (Смоленська область Росії)	1
Ростов (Ярославська область Росії)	2
Ружин (Турійський район Волинської обл.)	1
Слуцьк (Мінська область Білорусії)	1
Смоленськ (обласний центр Росії)	4
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	1
Суздаль (Владимирська область Росії)	1
Троки (Литва)	2
Турів (Гомельська область Білорусії)	1
Чернігів (обласний центр України)	4
Четвертня (Маневицький район Волинської обл.)	1
Юр'їв (нині Біла Церква, райцентр Київської обл.)	1

Всього маємо 60 назв, згаданих 97 разів.

Ось та сама таблиця, відсортована за частотою згадок:

Москва	13
Київ	9
Волинь (історична область України)	5
Київщина	4
Смоленськ (обласний центр Росії)	4
Чернігів (обласний центр України)	4
Берестя (Білорусія)	2
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	2
Острог (райцентр Рівненської обл.)	2

Ростов (Ярославська область Росії)	2
Троки (Литва)	2
Білгород (на Ірпіні, Києво-Святошинського району Київської обл.)	1
Браслав (Вітебська область Білорусії)	1
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	1
Броди (райцентр Львівської обл.)	1
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	1
Велика Берестовиця (Гродненська область Білорусії)	1
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	1
Вітебськ (обласний центр Білорусії)	1
Владимир (обласний центр Росії)	1
Володимир (райцентр Волинської обл.)	1
Ворскла ріка	1
Добринь (Люблінське воєводство, Польща)	1
Збараж (райцентр Тернопільської обл.)	1
Зіньків [~]	1
Камінь-Каширський (райцентр Волинської обл.)	1
Києво-Печерський монастир	1
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	1
Ковель (райцентр Волинської обл.)	1
Константинополь	1
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	1
Литва	1
Лосятин (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Луцьк (обласний центр України)	1
Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	1
Люблін (воєводський центр Польщі)	1
Молдавія	1
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	1

Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Новгород [~]	1
Новогрудок (Гродненська область Білорусії)	1
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	1
Овруч (райцентр Житомирської обл.)	1
Орша (Вітебська область Білорусії)	1
Переяслав (райцентр Київської обл.)	1
Печихвости (Горохівський район Волинської обл.)	1
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	1
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	1
Пряжів (Житомирський район Житомирської обл.)	1
Путивль (райцентр Сумської обл.)	1
Річиця (Гомельська область Білорусії)	1
Рославль (Смоленська область Росії)	1
Ружин (Турійський район Волинської обл.)	1
Слуцьк (Мінська область Білорусії)	1
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	1
Суздаль (Владимирська область Росії)	1
Турів (Гомельська область Білорусії)	1
Четвертня (Маневицький район Волинської обл.)	1
Юр'їв (нині Біла Церква, райцентр Київської обл.)	1

Розподіл згадок географічних назв по регіонах виглядає так:

Регіон	Число згадок
Велике князівство Литовське	22
Київщина (правобережна частина Київського воєводства)	21
Волинське воєводство	19
Лівобережна Україна	9
Росія	18
Інші	6

При групуванні даних враховано, що Смоленщина в 1 пол. 17 ст. належала до Великого князівства Литовського. На діаграмі розподіл по регіонах виглядає так:

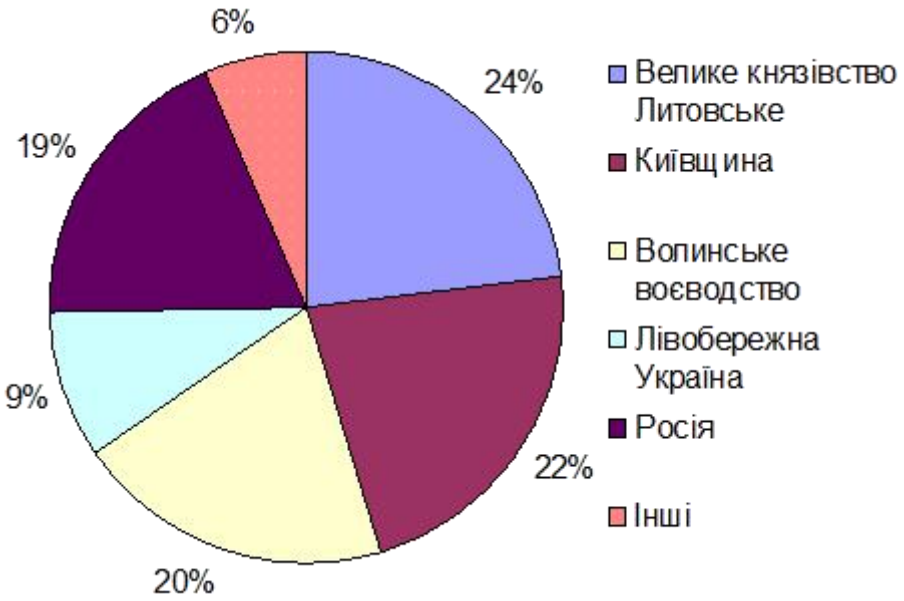

Розподіл назв історичної частини ВС по регіонах

Картосхема назв історичної частини ВС

Ця картосхема не показує великої відмінності від картосхеми ПС – все ще переважає Волинь, і значна кількість назв – з території сучасної Білорусії. Ця картина різко зміниться в поточній частині ВС, до якої ми переходимо.

Назви в поточній частині

Алфавітний перелік

Нагадаю, знак [~] позначає наявність кількох місць такої назви, між якими не можна зробити вибір. Їх виділено жовтим тлом. Назви, які не вдалося визначити, виділено червоним тлом.

Назва	Кількість згадок
? [Не визначено]	149
Б	
Балабанівка (Оратівський район Вінницької обл.)	1
Баланівка (Бершадський район Вінницької обл.)	1
Бар (райцентр Вінницької обл.)	1
Баранівка (райцентр Житомирської обл.)	2
Баришівка (райцентр Київської обл.)	5
Баркалабово (Могилівська область Білорусії)	3
Батурин (Борзнянський район Чернігівської обл.)	9
Безрадичі (Обухівський район Київської обл.)	2
Белз (Сокальський район Львівської обл.)	1
Берег [~]	3
Бережани (райцентр Тернопільської обл.)	2
Березань (Баришівський район Київської обл.)	1
Березна [~] [переважна кількість згадок стосується містечка Менського району Чернігівської обл.]	12
Берестя (Білорусія)	1
Бершадь (райцентр Вінницької обл.)	1
Бирине (Новгород-Сіверський район Чернігівської обл.)	1
Бихів (Могилівська область Білорусії)	1
Біла Церква (райцентр Київської обл.)	5
Білгород [?] (обласний центр Росії)	1
Білики [~]	1

Білопілля (райцентр Сумської обл.)	2
Білорусія	1
Білоцерківці [~]	1
Бірки (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Бобровськ [? Бобровиця?]	1
Бобруйськ (Могилівська область Білорусії)	2
Богородчани (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Бодаква (Лохвицький район Полтавської обл.)	1
Болунь [?]	1
Борзна (райцентр Чернігівської обл.)	2
Бориспіль (райцентр Київської обл.)	4
Борки [~]	1
Бортничі (нині у складі Києва)	1
Брагин (Гомельська область Білорусії)	3
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	2
Броди (райцентр Львівської обл.)	1
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	1
Будьків (Пустомитівський район Львівської обл.)	1
Бурки (Гомельська область Білорусії)	1
В	
Варва (райцентр Чернігівської обл.)	2
Васильків (райцентр Київської обл.)	3
Великий Новгород (обласний центр Росії)	1
Великі Будища (Диканський район Полтавської обл.)	2
Великі Сорочинці (Миргородський район Полтавської обл.)	1
Верховка [~]	1
Вишеньки [~] [мабуть, Бориспільського району Київської обл.]	2
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	1
Вільно (столиця Литви)	2
Вільськ (Черняхівський район Житомирської обл.)	1

Вільшана [~]	1
Вінниця (обласний центр України)	3
Вовчинець (нині у складі Івано-Франківська)	1
Волинь (історична область України)	1
Вологда (обласний центр Росії)	1
Володимир (райцентр Волинської обл.)	2
Волька Зоровецька [?]	1
Вороніж (обласний центр Росії)	2
Вороніж (Шосткинський район Сумської обл.)	1
Вороньків (Бориспільський район Київської обл.)	1
Г	
Гадяч (райцентр Полтавської обл.)	3
Галич (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Глиняни (Золочівський район Львівської обл.)	1
Глуськ (Могилівська область Білорусії)	1
Глухів (райцентр Сумської обл.)	12
Гнідин (Бориспільський район Київської обл.)	1
Гоголів (Броварський район Київської обл.)	1
Головчин (Могилівська область Білорусії)	1
Гомель (обласний центр Білорусії)	1
Горностайпіль (Іванківський (Чорнобильський) район Київської обл.)	1
Горобії [~]	1
Городок (райцентр Хмельницької обл.)	1
Горошки (Хорошів – райцентр Житомирської обл.)	1
Гостролуччя (Баришівський район Київської обл.)	1
Грим’яче (Острозький район Рівненської обл.)	1
Грубешів (Люблінське воєводство, Польща)	3
Густиня (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Д	
Дермань (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1

Димер (Вишгородський район Київської обл.)	1
Добре (Пушкінський район Московської обл.?)	1
Добромиль (Старосамбірський район Львівської обл.)	1
Довськ (Гомельська область Білорусії)	1
Дорогичин (Підляське воєводство, Польща)	1
Дорогобуж [~]	1
Дорогомилово (нині у складі Москви)	1
Дубно (райцентр Рівненської обл.)	1
Є	
Єлець (райцентр Липецької області Росії)	2
Ж	
Жовква (райцентр Львівської обл.)	3
Жуляни (нині в складі Києва)	1
Журавка [~]	1
З	
Залізці (Зборівський район Тернопільської обл.)	1
Залуква (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1
Замостя (Люблінське воєводство, Польща)	2
Запоріжжя (історична область в Україні)	2
Звягель (Новоград-Волинський, райцентр Житомирської обл.)	2
Здовбиця (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1
Зміїв (райцентр Харківської обл.)	1
Золочів (райцентр Львівської обл.)	1
І	
Іваниця (Ічнянський район Чернігівської обл.)	1
Ізяслав (райцентр Хмельницької обл.)	4
Іркліїв (Чорнобаївський район Черкаської обл.)	2
Ічня (райцентр Чернігівської обл.)	1
К	
Кальник (Іллінецький район Вінницької обл.)	1

Кам’янець-Подільський (райцентр Хмельницької обл.)	2
Кам’янка [~]	1
Кам’янка-Бузька (райцентр Львівської обл.)	1
Канів (райцентр Черкаської обл.)	3
Капустина Долина [?]	1
Карів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Кашівка (Ковельський район Волинської обл.)	1
Керенськ (Вологодська область Росії)	1
Києво-Печерський монастир [+ Печерське містечко]	196
Київ	141
Київщина	2
Кіблич (Гайсинський район Вінницької обл.)	1
Клобинина Слобода [?] [мабуть, Мстиславський район Могилівської області Білорусії]	1
Княгиничі (Рогатинський район Івано-Франківської обл.)	1
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	1
Ковель (райцентр Волинської обл.)	1
Козелець (райцентр Чернігівської обл.)	21
Козлов (нині Мічуринськ, Тамбовська область Росії)	1
Колки (Маневицький район Волинської обл.)	1
Коломна (Московська область Росії)	1
Конотоп (райцентр Сумської обл.)	13
Копиль (Мінська область Білорусії)	1
Корець (райцентр Рівненської обл.)	3
Короп (райцентр Чернігівської обл.)	5
Коростишів (райцентр Житомирської обл.)	1
Корсині (Рожищенський район Волинської обл.)	1
Корсунь (райцентр Черкаської обл.)	1
Кострома (обласний центр Росії)	1
Котельва (райцентр Полтавської обл.)	3

Красне [~]	3
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	1
Кременчук (райцентр Полтавської обл.)	2
Крига [?]	2
Кричів (Могилівська область Білорусії)	6
Кролевець (райцентр Сумської обл.)	6
Кропивна [~]	2
Кукільники (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1
Купичволя (Жовківський район Львівської обл.)	2
Курськ (обласний центр Росії)	2
Л	
Лаврів (Старосамбірський район Львівської обл.)	4
Ладан (Прилуцький район Чернігівської обл.)	3
Ладижин (Тростянецький район Вінницької обл.)	1
Лебедин [~]	1
Лежайськ (Підкарпатське воєводство Польщі)	3
Липовець (райцентр Вінницької обл.)	1
Липовий Скиток [?] [можливо, село Васильківського району Київської обл.]	1
Лисянка (райцентр Черкаської обл.)	2
Лищичі (Унечанський район Брянської області Росії)	1
Лісько (Підкарпатське воєводство, Польща)	1
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	1
Лохвиця (райцентр Полтавської обл.)	5
Лубни (райцентр Полтавської обл.)	4
Луцьк (обласний центр України)	4
Львів (обласний центр України)	14
Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	1
Люблін (воєводський центр Польщі)	4
Ляхівці (нині Білогір’я, райцентр Хмельницької обл.)	1

М	
Магерів (Жовківський район Львівської обл.)	2
Макошине (Менський район Чернігівської обл.)	2
Манява (Богородчанський район Івано-Франківської обл.)	1
Мгар (Лубенський район Полтавської обл.)	2
Меджибіж (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Межигір’я (Вишгородський район Київської обл.)	3
Мена (райцентр Чернігівської обл.)	1
Мигновичі (Смоленська обл. Росії)	1
Миколаїв (райцентр Львівської обл.)	1
Миргород (райцентр Полтавської обл.)	4
Миропіль (Романівський район Житомирської обл.)	3
Мінськ (столиця Білорусії)	4
Могилів [~]	6
Мозир (Гомельська область Білорусії)	2
Молдавія	1
Морозовичі (Мінська область Білорусії)	1
Москва (столиця Росії)	19
Мостище [~]	1
Мошни (Черкаський район Черкаської обл.)	4
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	3
Н	
Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Народичі (райцентр Житомирської обл.)	1
Насташка (Рокитнянський район Київської обл.)	1
Немирів [~]	5
Немирів (райцентр Вінницької обл.)	1
Нехаївка (Коропський район Чернігівської обл.)	1
Нижній Новгород (обласний центр Росії)	1
Ніжин (райцентр Чернігівської обл.)	15

Нобель (Зарічненський район Рівненської обл.)	2
Новгород [~]	2
Новгородок [~]	2
Новгород-Сіверський (райцентр Чернігівської обл.)	4
Нові Млини (Борзнянський район Чернігівської обл.)	5
Нові Санжари (райцентр Полтавської обл.)	1
Новогрудок (Гродненська область Білорусії)	1
Новокостянтинів (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Норинськ (Овруцький район Житомирської обл.)	3
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	4
О	
Область донських козаків (Росія)	3
Обоянь (Курська область Росії)	2
Обуховщина [~]	1
Огородне [?]	7
Ожигівці (Волочиський район Хмельницької обл.)	1
Озеряни [~]	1
Олесько (Буський район Львівської обл.)	2
Олика (Ківерцівський район Волинської обл.)	1
Олишівка (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Опішня (Зіньківський район Полтавської обл.)	11
Оране (Іванківський район Київської обл.)	1
Орані (Володимир-Волинський район Волинської обл.)	1
Орша (Вітебська область Білорусії)	2
Остап’є (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Остер (Козелецький район Чернігівської обл.)	5
Острог (райцентр Рівненської обл.)	9
Остропіль (Старокостянтинівський район Хмельницької обл.)	2
Охтирка (райцентр Сумської обл.)	1

П	
Пакуль (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Палех (Іванівська область Росії)	1
Паридуби (Старовижівський район Волинської обл.)	1
Переволочне [?]	1
Перемишль (Підкарпатське воєводство Польщі)	4
Переяслав (райцентр Київської обл.)	17
Перм (обласний центр Росії)	1
Петриків (Гомельська область Білорусії)	1
Пирятин (райцентр Полтавської обл.)	3
Підгайці (райцентр Тернопільської обл.)	3
Підгірці (Обухівський район Київської обл.)	4
Підляшшя	1
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	6
Погар (Брянська область Росії)	6
Погорільці [~]	1
Подище (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Позняки [?] (нині в складі Києва)	1
Полонне (райцентр Хмельницької обл.)	2
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	2
Полтава (обласний центр україни)	14
Почаїв (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Почеп (Брянська область Росії)	6
Прилука [~]	4
Прилуки (райцентр Чернігівської обл.)	23
Пріорка (нині в складі Києва)	1
Пронськ (Рязанська область Росії)	1
Прудково [?] [Смоленська область Росії?]	1
Пустогород (Глухівський район Сумської обл.)	1
Пухівка (Броварський район Київської обл.)	1

Пуховичі [~]	1
Р	
Рильськ (Курська область Росії)	1
Рівне (обласний центр Росії)	1
Річиця (Гомельська область Білорусії)	1
Рогачин (Бережанський район Тернопільської обл.)	1
Роїще (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Ромни (райцентр Сумської обл.)	3
Росія	1
Рязань (обласний центр Росії)	2
С	
Савинці [~]	1
Садів (Луцький район Волинської обл.)	1
Самбір (райцентр Львівської обл.)	1
Самолусківці (Гусятинський район Тернопільської обл.)	1
Сасів (Золочівський район Львівської обл.)	2
Сатанів (Городоцький район Хмельницької обл.)	1
Свіслоч (Гродненська область Білорусії)	2
Седнів (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2
Сенча (Лохвицький район Полтавської обл.)	7
Синява [~]	1
Скала-Подільська (Борщівський район Тернопільської обл.)	1
Сколе (райцентр Львівської обл.)	1
Слобідка [Києво-Печерської лаври?]	1
Слонім (Гродненська область Білорусії)	1
Слуцьк (Мінська область Білорусії)	8
Сміле (Роменський район Сумської обл.)	2
Смільниця [~]	1
Смоленськ (обласний центр Росії)	7
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	1

Сокаль (райцентр Львівської обл.)	2
Солона Гірка (Солона Гора) (нині в складі Києва)	2
Сороки (Молдавія)	1
Спаське (Кролевецький район Сумської обл.)	1
Срібне (райцентр Чернігівської обл.)	1
Станіславів (нині Івано-Франківськ, обласний центр України)	1
Стара Котельня [?] (Андрушівський район Житомирської обл.)	1
Старі Санжари [?] (Новосанжарський район Полтавської обл.)	1
Стародуб (Брянська область Росії)	12
Старокостянтинів (райцентр Хмельницької обл.)	2
Степань (Сарненський район Рівненської обл.)	2
Стовпів (Чуднівський район Житомирської обл.)	1
Стрий (райцентр Львівської обл.)	5
Ступниця [?] (Дрогобицький район Львівської обл.)	1
Судова Вишня (Мостиський район Львівської обл.)	1
Суми (обласний центр України)	5
Сураж (Брянська область Росії)	1
Т	
Теребовля (райцентр Тернопільської обл.)	1
Тисмениця (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Тишівці (Люблінське воєводство Польщі)	1
Томашів-Люблінський (Люблінське воєводство Польщі)	1
Торчин (Луцький район Волинської обл.)	3
Торчиця (Ставищенський район Київської обл.)	1
Трубчевськ (Брянська область Росії)	3
Туревське [?]	1
Туринка (Жовківський район Львівської обл.)	1
Турів (Гомельська область Білорусії)	1
Турійськ (райцентр Волинської обл.)	1

У	
Угнів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Угорники [~]	1
Угорщина (Закарпаття?)	1
Умань (райцентр Черкаської обл.)	1
Х	
Ханбиків [?] (Васильківський район Київської обл.)	1
Харків (обласний центр України)	6
Ходосівка (Києво-Святошинський район Київської обл.)	2
Хорево (Берестейська область Білорусії)	1
Хотів (Києво-Святошинський район Київської обл.)	1
Ц	
Царичанка (райцентр Дніпропетровської обл.)	1
Цеблів (Сокальський район Львівської обл.)	1
Ч	
Чемер (Козелецький район Чернігівської обл.)	1
Черкаси (обласний центр України)	6
Чернаводе (Румунія)	1
Чернилява (Яворівський район Львівської обл.)	1
Чернівці [~]	1
Чернігів (обласний центр України)	13
Чернігівщина [?]	1
Черняхів (райцентр Житомирської обл.)	1
Чорногородка (Макарівський район Київської обл.)	1
Чуднів (райцентр Житомирської обл.)	1
Ш	
Шаргород (райцентр Вінницької обл.)	5
Ю	
Юраново (Гродненська область Білорусії)	1

Я	
Яблонів [~]	1
Яворів (райцентр Львівської обл.)	1
Ярослав (Підкарпатське воєводство Польщі)	7
Ярославль (обласний центр Росії)	1
Яси (Румунія)	2

Всього в нашій таблиці 328 назв, з них 42 не вдається локалізувати (11 невідомих, а 31 – не можна вибрати з кількох назв). Загальне число згадок – 1115.

Частотний перелік

Нагадаю, знак [~] позначає наявність кількох місць такої назви, між якими не можна зробити вибір. Їх виділено жовтим тлом. Назви, які не вдалося визначити, виділено червоним тлом.

Києво-Печерський монастир [+ Печерське містечко]	196
Київ	141
Прилуки (райцентр Чернігівської обл.)	23
Козелець (райцентр Чернігівської обл.)	21
Москва (столиця Росії)	19
Переяслав (райцентр Київської обл.)	17
Ніжин (райцентр Чернігівської обл.)	15
Львів (обласний центр України)	14
Полтава (обласний центр україни)	14
Конотоп (райцентр Сумської обл.)	13
Чернігів (обласний центр України)	13
Березна [~] [переважна кількість згадок стосується містечка Менського району Чернігівської обл.]	12
Глухів (райцентр Сумської обл.)	12
Стародуб (Брянська область Росії)	12
Опішня (Зіньківський район Полтавської обл.)	11
Батурин (Борзнянський район Чернігівської обл.)	9
Острог (райцентр Рівненської обл.)	9

Слуцьк (Мінська область Білорусії)	8
Огородне [?]	7
Сенча (Лохвицький район Полтавської обл.)	7
Смоленськ (обласний центр Росії)	7
Ярослав (Підкарпатське воєводство Польщі)	7
Кричів (Могилівська область Білорусії)	6
Кролевець (райцентр Сумської обл.)	6
Могилів [~]	6
Пінськ (Берестейська область Білорусії)	6
Погар (Брянська область Росії)	6
Почеп (Брянська область Росії)	6
Харків (обласний центр України)	6
Черкаси (обласний центр України)	6
Баришівка (райцентр Київської обл.)	5
Біла Церква (райцентр Київської обл.)	5
Короп (райцентр Чернігівської обл.)	5
Лохвиця (райцентр Полтавської обл.)	5
Немирів [~]	5
Нові Млини (Борзнянський район Чернігівської обл.)	5
Остер (Козелецький район Чернігівської обл.)	5
Стрий (райцентр Львівської обл.)	5
Суми (обласний центр України)	5
Шаргород (райцентр Вінницької обл.)	5
Бориспіль (райцентр Київської обл.)	4
Ізяслав (райцентр Хмельницької обл.)	4
Лаврів (Старосамбірський район Львівської обл.)	4
Лубни (райцентр Полтавської обл.)	4
Луцьк (обласний центр України)	4
Люблін (воєводський центр Польщі)	4
Миргород (райцентр Полтавської обл.)	4

Мінськ (столиця Білорусії)	4
Мошни (Черкаський район Черкаської обл.)	4
Новгород-Сіверський (райцентр Чернігівської обл.)	4
Носівка (райцентр Чернігівської обл.)	4
Перемишль (Підкарпатське воєводство Польщі)	4
Підгірці (Обухівський район Київської обл.)	4
Прилука [~]	4
Баркалабово (Могилівська область Білорусії)	3
Берег [~]	3
Брагин (Гомельська область Білорусії)	3
Васильків (райцентр Київської обл.)	3
Вінниця (обласний центр України)	3
Гадяч (райцентр Полтавської обл.)	3
Грубешів (Люблінське воєводство, Польща)	3
Жовква (райцентр Львівської обл.)	3
Канів (райцентр Черкаської обл.)	3
Корець (райцентр Рівненської обл.)	3
Котельва (райцентр Полтавської обл.)	3
Красне [~]	3
Ладан (Прилуцький район Чернігівської обл.)	3
Лежайськ (Підкарпатське воєводство Польщі)	3
Межигір’я (Вишгородський район Київської обл.)	3
Миропіль (Романівський район Житомирської обл.)	3
Мстиславль (Могилівська область Білорусії)	3
Норинськ (Овруцький район Житомирської обл.)	3
Область донських козаків (Росія)	3
Пирятин (райцентр Полтавської обл.)	3
Підгайці (райцентр Тернопільської обл.)	3
Ромни (райцентр Сумської обл.)	3
Торчин (Луцький район Волинської обл.)	3

Трубчевськ (Брянська область Росії)	3
Баранівка (райцентр Житомирської обл.)	2
Безрадичі (Обухівський район Київської обл.)	2
Бережани (райцентр Тернопільської обл.)	2
Білопілля (райцентр Сумської обл.)	2
Бобруйськ (Могилівська область Білорусії)	2
Борзна (райцентр Чернігівської обл.)	2
Брацлав (Немирівський район Вінницької обл.)	2
Варва (райцентр Чернігівської обл.)	2
Великі Будища (Диканський район Полтавської обл.)	2
Вишеньки [~] [мабуть, Бориспільського району Київської обл.]	2
Вільно (столиця Литви)	2
Володимир (райцентр Волинської обл.)	2
Вороніж (обласний центр Росії)	2
Єлець (райцентр Липецької області Росії)	2
Замостя (Люблінське воєводство, Польща)	2
Запоріжжя (історична область в Україні)	2
Звягель (Новоград-Волинський, райцентр Житомирської обл.)	2
Іркліїв (Чорнобаївський район Черкаської обл.)	2
Кам’янець-Подільський (райцентр Хмельницької обл.)	2
Карів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Київщина	2
Кременчук (райцентр Полтавської обл.)	2
Крига [?]	2
Кропивна [~]	2
Купичволя (Жовківський район Львівської обл.)	2
Курськ (обласний центр Росії)	2
Лисянка (райцентр Черкаської обл.)	2
Магерів (Жовківський район Львівської обл.)	2
Макошине (Менський район Чернігівської обл.)	2

Мгар (Лубенський район Полтавської обл.)	2
Мозир (Гомельська область Білорусії)	2
Нобель (Зарічненський район Рівненської обл.)	2
Новгород [~]	2
Новгородок [~]	2
Обоянь (Курська область Росії)	2
Олесько (Буський район Львівської обл.)	2
Орша (Вітебська область Білорусії)	2
Остропіль (Старокостянтинівський район Хмельницької обл.)	2
Полонне (райцентр Хмельницької обл.)	2
Полоцьк (Вітебська область Білорусії)	2
Рязань (обласний центр Росії)	2
Сасів (Золочівський район Львівської обл.)	2
Свіслоч (Гродненська область Білорусії)	2
Седнів (Чернігівський район Чернігівської обл.)	2
Сміле (Роменський район Сумської обл.)	2
Сокаль (райцентр Львівської обл.)	2
Солона Гірка (Солона Гора) (нині в складі Києва)	2
Старокостянтинів (райцентр Хмельницької обл.)	2
Степань (Сарненський район Рівненської обл.)	2
Угнів (Сокальський район Львівської обл.)	2
Ходосівка (Києво-Святошинський район Київської обл.)	2
Яси (Румунія)	2
Балабанівка (Оратівський район Вінницької обл.)	1
Баланівка (Бершадський район Вінницької обл.)	1
Бар (райцентр Вінницької обл.)	1
Белз (Сокальський район Львівської обл.)	1
Березань (Баришівський район Київської обл.)	1
Берестя (Білорусія)	1
Бершадь (райцентр Вінницької обл.)	1

Бирине (Новгород-Сіверський район Чернігівської обл.)	1
Бихів (Могилівська область Білорусії)	1
Білгород [?] (обласний центр Росії)	1
Білики [~]	1
Білорусія	1
Білоцерківці [~]	1
Бірки (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Бобровськ [? Бобровиця?]	1
Богородчани (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Бодаква (Лохвицький район Полтавської обл.)	1
Болунь [?]	1
Борки [~]	1
Бортничі (нині у складі Києва)	1
Броди (райцентр Львівської обл.)	1
Брусилів (райцентр Житомирської обл.)	1
Будьків (Пустомитівський район Львівської обл.)	1
Бурки (Гомельська область Білорусії)	1
Великий Новгород (обласний центр Росії)	1
Великі Сорочинці (Миргородський район Полтавської обл.)	1
Верховка [~]	1
Вишнівець (Збаразький район Тернопільської обл.)	1
Вільськ (Черняхівський район Житомирської обл.)	1
Вільшана [~]	1
Вовчинець (нині у складі Івано-Франківська)	1
Волинь (історична область України)	1
Вологда (обласний центр Росії)	1
Волька Зоровецька [?]	1
Вороніж (Шосткинський район Сумської обл.)	1
Вороньків (Бориспільський район Київської обл.)	1
Галич (райцентр Івано-Франківської обл.)	1

Глиняни (Золочівський район Львівської обл.)	1
Глуськ (Могилівська область Білорусії)	1
Гнідин (Бориспільський район Київської обл.)	1
Гоголів (Броварський район Київської обл.)	1
Головчин (Могилівська область Білорусії)	1
Гомель (обласний центр Білорусії)	1
Горностайпіль (Іванківський (Чорнобильський) район Київської обл.)	1
Горобії [~]	1
Городок (райцентр Хмельницької обл.)	1
Горошки (Хорошів – райцентр Житомирської обл.)	1
Гостролуччя (Баришівський район Київської обл.)	1
Грим’яче (Острозький район Рівненської обл.)	1
Густиня (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Дермань (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1
Димер (Вишгородський район Київської обл.)	1
Добре (Пушкінський район Московської обл.?)	1
Добромиль (Старосамбірський район Львівської обл.)	1
Довськ (Гомельська область Білорусії)	1
Дорогичин (Підляське воєводство, Польща)	1
Дорогобуж [~]	1
Дорогомилово (нині у складі Москви)	1
Дубно (райцентр Рівненської обл.)	1
Жуляни (нині в складі Києва)	1
Журавка [~]	1
Залізці (Зборівський район Тернопільської обл.)	1
Залуква (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1
Здовбиця (Здолбунівський район Рівненської обл.)	1
Зміїв (райцентр Харківської обл.)	1
Золочів (райцентр Львівської обл.)	1
Іваниця (Ічнянський район Чернігівської обл.)	1

Ічня (райцентр Чернігівської обл.)	1
Кальник (Іллінецький район Вінницької обл.)	1
Кам’янка [~]	1
Кам’янка-Бузька (райцентр Львівської обл.)	1
Капустина Долина [?]	1
Кашівка (Ковельський район Волинської обл.)	1
Керенськ (Вологодська область Росії)	1
Кіблич (Гайсинський район Вінницької обл.)	1
Клобинина Слобода [?] [мабуть, Мстиславський район Могилівської області Білорусії]	1
Княгиничі (Рогатинський район Івано-Франківської обл.)	1
Кобрин (Берестейська область Білорусії)	1
Ковель (райцентр Волинської обл.)	1
Козлов (нині Мічуринськ, Тамбовська область Росії)	1
Колки (Маневицький район Волинської обл.)	1
Коломна (Московська область Росії)	1
Копиль (Мінська область Білорусії)	1
Коростишів (райцентр Житомирської обл.)	1
Корсині (Рожищенський район Волинської обл.)	1
Корсунь (райцентр Черкаської обл.)	1
Кострома (обласний центр Росії)	1
Кременець (райцентр Тернопільської обл.)	1
Кукільники (Галицький район Івано-Франківської обл.)	1
Ладижин (Тростянецький район Вінницької обл.)	1
Лебедин [~]	1
Липовець (райцентр Вінницької обл.)	1
Липовий Скиток [?] [можливо, село Васильківського району Київської обл.]	1
Лищичі (Унечанський район Брянської області Росії)	1
Лісько (Підкарпатське воєводство, Польща)	1
Лобачів (Володарський район Київської обл.)	1

Любеч (Ріпкінський район Чернігівської обл.)	1
Ляхівці (нині Білогір’я, райцентр Хмельницької обл.)	1
Манява (Богородчанський район Івано-Франківської обл.)	1
Меджибіж (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Мена (райцентр Чернігівської обл.)	1
Мигновичі (Смоленська обл. Росії)	1
Миколаїв (райцентр Львівської обл.)	1
Молдавія	1
Морозовичі (Мінська область Білорусії)	1
Мостище [~]	1
Навози (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Народичі (райцентр Житомирської обл.)	1
Насташка (Рокитнянський район Київської обл.)	1
Немирів (райцентр Вінницької обл.)	1
Нехаївка (Коропський район Чернігівської обл.)	1
Нижній Новгород (обласний центр Росії)	1
Нові Санжари (райцентр Полтавської обл.)	1
Новогрудок (Гродненська область Білорусії)	1
Новокостянтинів (Летичівський район Хмельницької обл.)	1
Обуховщина [~]	1
Ожигівці (Волочиський район Хмельницької обл.)	1
Озеряни [~]	1
Олика (Ківерцівський район Волинської обл.)	1
Олишівка (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Оране (Іванківський район Київської обл.)	1
Орані (Володимир-Волинський район Волинської обл.)	1
Остап’є (Великобагачанський район Полтавської обл.)	1
Охтирка (райцентр Сумської обл.)	1
Пакуль (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Палех (Іванівська область Росії)	1

Паридуби (Старовижівський район Волинської обл.)	1
Переволочне [?]	1
Перм (обласний центр Росії)	1
Петриків (Гомельська область Білорусії)	1
Підляшшя	1
Погорільці [~]	1
Подище (Прилуцький район Чернігівської обл.)	1
Позняки [?] (нині в складі Києва)	1
Почаїв (Кременецький район Тернопільської обл.)	1
Пріорка (нині в складі Києва)	1
Пронськ (Рязанська область Росії)	1
Прудково [?] [Смоленська область Росії?]	1
Пустогород (Глухівський район Сумської обл.)	1
Пухівка (Броварський район Київської обл.)	1
Пуховичі [~]	1
Рильськ (Курська область Росії)	1
Рівне (обласний центр Росії)	1
Річиця (Гомельська область Білорусії)	1
Рогачин (Бережанський район Тернопільської обл.)	1
Роїще (Чернігівський район Чернігівської обл.)	1
Росія	1
Савинці [~]	1
Садів (Луцький район Волинської обл.)	1
Самбір (райцентр Львівської обл.)	1
Самолусківці (Гусятинський район Тернопільської обл.)	1
Сатанів (Городоцький район Хмельницької обл.)	1
Синява [~]	1
Скала-Подільська (Борщівський район Тернопільської обл.)	1
Сколе (райцентр Львівської обл.)	1
Слобідка [Києво-Печерської лаври?]	1

Слонім (Гродненська область Білорусії)	1
Смільниця [~]	1
Смордва (Млинівський район Рівненської обл.)	1
Сороки (Молдавія)	1
Спаське (Кролевецький район Сумської обл.)	1
Срібне (райцентр Чернігівської обл.)	1
Станіславів (нині Івано-Франківськ, обласний центр України)	1
Стара Котельня [?] (Андрушівський район Житомирської обл.)	1
Старі Санжари [?] (Новосанжарський район Полтавської обл.)	1
Стовпів (Чуднівський район Житомирської обл.)	1
Ступниця [?] (Дрогобицький район Львівської обл.)	1
Судова Вишня (Мостиський район Львівської обл.)	1
Сураж (Брянська область Росії)	1
Теребовля (райцентр Тернопільської обл.)	1
Тисмениця (райцентр Івано-Франківської обл.)	1
Тишівці (Люблінське воєводство Польщі)	1
Томашів-Люблінський (Люблінське воєводство Польщі)	1
Торчиця (Ставищенський район Київської обл.)	1
Туревське [?]	1
Туринка (Жовківський район Львівської обл.)	1
Турів (Гомельська область Білорусії)	1
Турійськ (райцентр Волинської обл.)	1
Угорники [~]	1
Угорщина (Закарпаття?)	1
Умань (райцентр Черкаської обл.)	1
Ханбиків [?] (Васильківський район Київської обл.)	1
Хорево (Берестейська область Білорусії)	1
Хотів (Києво-Святошинський район Київської обл.)	1
Царичанка (райцентр Дніпропетровської обл.)	1
Цеблів (Сокальський район Львівської обл.)	1

Чемер (Козелецький район Чернігівської обл.)	1
Чернаводе (Румунія)	1
Чернилява (Яворівський район Львівської обл.)	1
Чернівці [~]	1
Чернігівщина [?]	1
Черняхів (райцентр Житомирської обл.)	1
Чорногородка (Макарівський район Київської обл.)	1
Чуднів (райцентр Житомирської обл.)	1
Юраново (Гродненська область Білорусії)	1
Яблонів [~]	1
Яворів (райцентр Львівської обл.)	1
Ярославль (обласний центр Росії)	1

Підсумки

На підставі наведених переліків можна подати таку узагальнену картину згадок географічних назв за регіонами:

Регіон	Число згадок
Київ + околиці	359
Лівобережна Гетьманщина	306
Руське воєводство	86
Інші	72
Правобережна Гетьманщина	68
Велике князівство Литовське	63
Росія	61
Волинське воєводство	57
Слобожанщина	16
Подільське воєводство	14
Холмщина + Підляшшя	13

При групуванні враховано наступні моменти:

1. Київ + околиці – об’єднує назви з території сучасного Києва та районів Київської області, котрі з ним межують (Броварський, Бориспільський, Києво-Святошинський, Вишгородський).

2. Смоленщина відповідно до політичних реалій 2 пол. 17 ст. віднесена до складу Росії.

3. Стародубський полк (західна частина сучасної Брянської області Росії) з тих же міркувань віднесено до Лівобережної Гетьманщини.

Всіма нами улюблена секторна діаграми з цієї таблиці виглядає так:

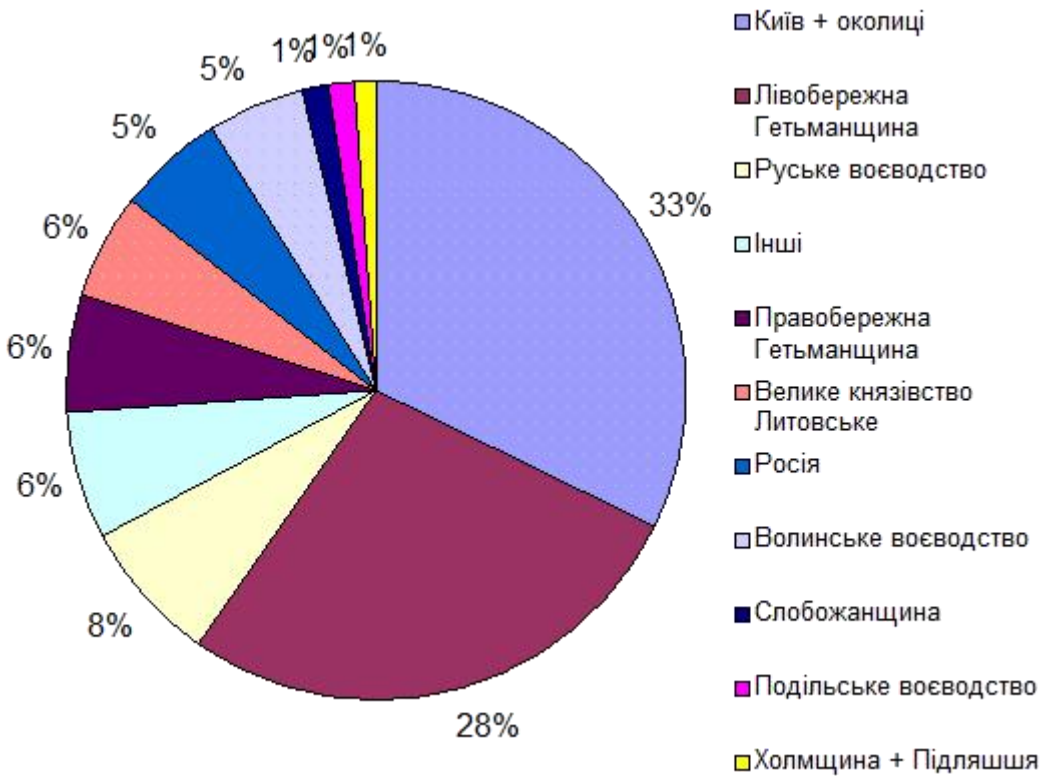

Розподіл назв поточної частини ВС по регіонах

На тлі тогочасних політичних кордонів розподіл згадок географічних назви виглядає так:

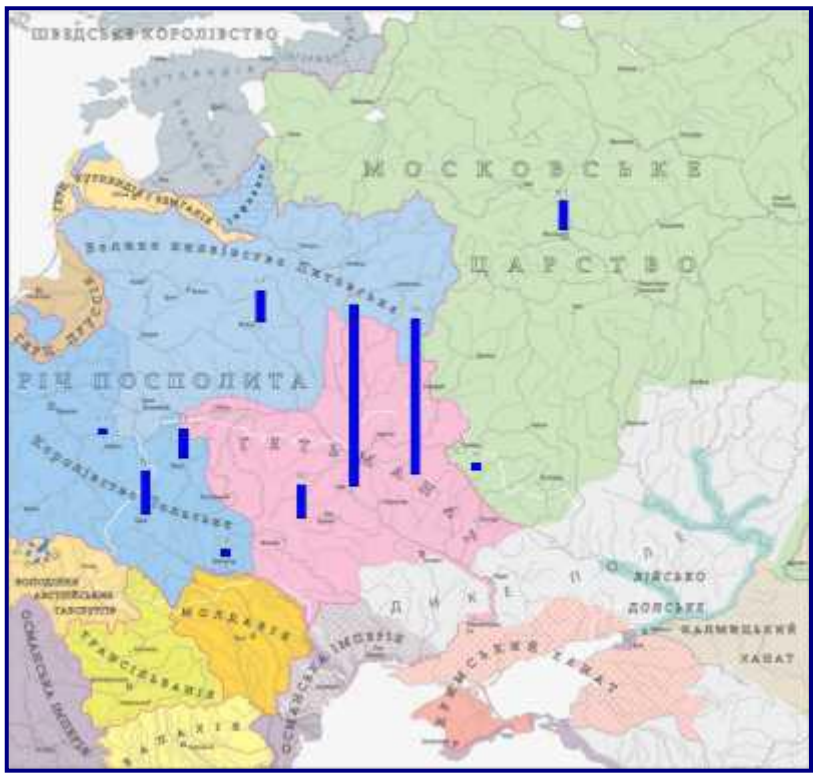

Картосхема розподілу назв поточної частини ВС
за історичними регіонами

[Основу картосхеми з політичними кордонами станом на 1657 рік надав мені Дмитро Вортман, за що висловлюю йому щиру вдячність.]

Головною несподіванкою розподілу назв у поточній частині ВС є його соборний характер: до території сучасної України відносяться 919 із 1115 згадок, або 82 %! Території, котрі в попередні періоди давали традиційно високий внесок – Росія, сучасні Білорусія та Литва – в цей час показують значно менший інтерес до Києва, в той же час спостерігаємо потужне зростання згадок з лівобережної Гетьманщини та Руського воєводства. Меншу, але також цілком виразну роль грають Слобожанщина, котра в цей період тільки почала заселятись, Холмщина з Підляшшям, а також Подільське воєводство, практично не представлене у попередні періоди.

Згрупувавши назви за областями сучасної України, отримаємо наступну картосхему:

Картосхема розподілу назв поточної частини ВС за областями України

[Основа картосхеми – з сайту leonids.ucoz.ua.]

Можна вважати, що у Введенському синодику зафіксовано певний етап формування сучасної української нації з центром в Києві.

Маєтки Києво-Печерської лаври у ВС

Цілий ряд географічних назв у поточній частині ВС вказує на маєтки лаври. Не претендуючи на вичерпність, вкажу тільки ті села, які згадані в документах, надрукованих Є. Болжовітіновим у 1826 р.

Вишеньки, Гнідин – згадані в заповіті Петра Могили 22.12.1646 (1.01.1647) р., потім у грамоті Петра 1-го 16.10.1720 р. [Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., приложение, № 8, с. 40; № 27, с. 129].

Васильків, Лищичі, Сміла – у грамоті Петра 1-го [там само, № 27, с. 114].

Навоз, Пакуль, Пухівка – у грамоті Петра 1-го [там само, № 27, с. 129].

Запис імен з цих містечок і сіл до ВС показує, що не тільки лавра мала матеріальну користь від володіння цими маєтками, але й жителі їх мали користь від лаври, котра дбала про спасіння їх душ. ВС і синодики взагалі можуть стати у пригоді тим, хто буде глибше займатись впливом релігійних центрів на народ.

Джерела

Підведемо стислі підсумки нашим спостереженням над джерелами ВС, виявленими при читанні тексту.

1-й розділ – константинопольські патріархи. На мою думку, тут використано перелік, підготований у 1622 році Захарієм Копистенським під час роботи над «Палінодією». Цей перелік, своєю чергою, спирається на ряд давніших книг. В «Палінодії» перелік використано лише частково.

2-й розділ – київські митрополити. Тут використано перелік з «Патерикону» Сильвестра Косова (1635 р.), який, у свою чергу, об'єднав дані з кількох раніших джерел.

3-й розділ – новгородські архієпископи. Тут використано довідкову статтю, додану до великоруських літописів. Це міг бути Н4Л, ЛА, Л72ЯМІ, ВЛ – всі вони містять однакові дані.

4-й розділ – ростовські архієпископи. Він також узятий з великоруських літописів, використано 4-у його редакцію, котра міститься у ТипЛ, МЗ1493, Л72ЯСІ, ВЛ. Можна вважати, що 3-й та 4-й розділи запозичено з одного джерела, а саме – Воскресенського літопису.

5-й розділ – чернігівські єпископи. Перелік не залежить від літописних довідкових статей, його походження наразі не з'ясоване. Те саме можна сказати й про інші переліки єпископів. Один тільки перелік переяславських єпископів (6-й розділ) показує чітку залежність від літопису (МЗ1493, СимЛ, Хр, НикЛ, ГЛ).

11-й розділ – царі та великі князі. Тут використано літописний перелік синів князя Володимира Святославича (хрестителя Русі) та перелік правителів Києва – Владимира – Москви, який закінчується маловідомим царевичем Василем Івановичем (помер немовлям у 1563 р.). Ця частина розділу незаперечно спирається на якийсь московський урядовий документ, але він у точно такому вигляді невідомий. Розділ в цілому складений автором ВС з кількох джерел.

12-й розділ – князі чернігівські. Цей перелік є вставним розділом. Він розриває послідовність розділів: великі князі – великі княгині. Він не є пом'яником і ніколи ним не був. Вивчення складу імен вказує, що первісно він був складений у Москві у 1550-х роках, але мета його укладання наразі не зрозуміла. Під час переписування його до Вс зроблено невеликі доповнення.

13-й розділ – великі княгині. Розділ складено на підставі двох незалежних московських переліків з 3-ї чверті 16 ст., з додатком місцевої київської самодіяльності.

14-й розділ – родословіє царів. Джерелом для цього переліку була якась московська родовідна книга, але її дані подано у сильному скороченні. Це джерело датується часом правління царя Михайла Федоровича.

15-й розділ – рід царя Михаїла Федоровича. Розділ складається з двох блоків, у першому маємо офіційний урядовий перелік родичів царя Олексія Михайловича, датований 1654-м роком. В другому блоці містяться доповнення за 1676 – 1718 роки, внесені на підставі поточних новин.

В цілому маємо дві групи московських урядових джерел: з 3-ї чверті 16 ст. (доби Івана Грозного) та з середини 17 ст. (доби Олексія Михайловича).

17-й розділ – загиблі у битві на Ворсклі (1399 року). Тут використано перелік з літопису Рачинського, як слушно зазначив О. Кузьмук.

Печерський синодик активно використано, починаючи з 15-го розділу і до 255-го. В цілому 114 розділів ВС повністю запозичені з ПС ще 19 розділів містять доповнення до тексту ПС.

Порівнюючи ВС із ПС, ми можемо зробити деякі корисні висновки про метод роботи писаря ВС. Спочатку він переглядав текст ПС з метою зібрати усіх князів. Так утворились розділи 16 – 51. При цьому писар не створював нових розділів, і тільки переписував заголовки з розділів ПС. Ясно, що він не мав ніякої додаткової інформації про цих князів, хоча вона подекуди була конче потрібна. Навпаки, маємо щось протилежне – усі князі, котрі були записані в ПС без зазначення свого роду, приєднувались до заголовку князівського роду, котрий писар ВС переніс до свого тексту останнім.

У такий спосіб з'явились надлишкові князі:

Розділ ВС	Князівський рід	Число додаткових імен
18	«князі Слуцькі»	19
19	«князі Деревенські»	9
20	«князі Одинцевичі»	4
24	«князі Трубецькі»	5
25	«князі Козловські»	6
26	«князі Вяземські»	1
27	«Рід княгині Марії Семенової Трабської»	17
33	«князі Масальські»	10
36	«Рід князя Юрія Пінського»	1
38	«Рід княгині Ульяни»	1
41	«князі Ромодановські»	1
44	«князі Сангушки»	30
45	«Рід князя Матвія Микитинича»	3
47	«князі Можайські»	12
48	«Рід князя Федора Ярославича»	1
49	«князі Соколинські»	13
50	«князі Вишневецькі»	34
	Всього:	167

Оці 167 імен, перенесені до ВС із ПС, отримали при цьому нові «паспортні дані» щодо належності їх до певних родів. Всі ці дані слід вважати помилковими.

Тепер ми нарешті можемо пояснити, як утворились довжелезні переліки «князів» з відомих родин:

Немає сумніву, що в число тої чи іншої родини у пом'яниках записані різні родичі: свати, зяті і невістки, пасинки, а також діти, які померли немовлятами чи у

ранньому віці. Так у Дерманському пом'янику записано аж 131 князів Острозьких, 169 князів Луцьких, 112 князів Слуцьких, 66 князів Соломирецьких і 246 князів Гольшанських [*Войтович Л. В.* Князівські династії східної Європи. – Льв. : 2000 р., розділ 1.7].

Хоча у дослідника «немає сумніву», що всі записані під однією шапкою князі – родичі, наш досвід конкретного порівняння двох синодиків – ПС та ВС – показує протилежне: додаткові князівські імена ніякою мірою не належать до того роду, який позначено у заголовку. Це чисто результат чисто механічної фільтрації тексту давніших пом'яників, нічого більше.

Підкреслю – в таблиці зазначено тільки імена князів з ПС; ряд розділів містить додаткові імена з якихось інших джерел, не з ПС. Це роди «князів Острозьких» (ВС 32), «князів Масальських» (ВС 33), «князя Юрія Пінського» (ВС 36), «князів Сангушків» (ВС 44), «князів Можайських» (ВС 47).

Порядок слідування князівських родів у ВС загалом відповідає їх порядку в ПС, з одним показовим винятком: рід князів Острозьких, який у ПС було вписано в кінці, переставлено наперед, як 32-й розділ ВС. Чому так зроблено – здогадатись важко. Звичне припущення – що Острозьких уважали неначе «некоронованих королів Русі» – не спрацьовує, бо перед ними йдуть маловідомі й незначні Деревенські, Буйницькі, Козловські. Для укладання цього розділу окрім ПС використано якийсь невідомий нині синодик князів Острозьких, доведений до 1608 року, а всього цей розділ збагатився на 50 надлишкових князів, котрі точно не були Острозькими.

Також при компоновці розділу 50 (князі Вишневецькі) маємо виразний слід використання Дерманського синодика.

Зустрічаючи в ПС кілька розділів, присвячених одному князівському роду, писар ВС об'єднував їх (ВС, розділи 21, 23, 24, 28, 33, 40, 41 + 42).

Спостереження над запозиченнями князівських імен з ПС до ВС дозволяють вказати ще деякі особливості (окрім зазначеного вище приписування імен невідомого походження до відомих родів):

1, при переписування мають місце випадки пропуску імен (наприклад, у розділах 16, 18, 35, 38, 44, 45, 49, 50). Подекуди можна думати про свідомий пропуск, а подекуди – про помилки писаря, для нас дуже прикрі, тому що в князівських родах всі імена на виду і на обліку.

2, в процесі фільтрації тексту ПС писар систематично пропускав не тільки нетитуловані імена, але й імена княгинь та князівен.

3, в нечисленних випадках спостерігаємо приписування князівського титулу особам, які в попередньому синодику такого титулу не мали (розділи 32, 40, 49). В розділі 39 маємо навіть вигаданого царевича! Чи робилось це свідомо, чи було наслідком механічних описок – для подальшого використання текстів синодиків це особливого значення не має. Будь-що-будь ми повинні рахуватись із можливістю вигадування князів.

4, досить рідко, але все ж трапляються випадки втрати князівського титулу при переписуванні (розділ 253).

4, при переписування трапляються виразні випадки скорочення біографічних даних про князів (і без того дуже скупих), зокрема, опускання згадок про чернецтво (розділи 34, 41). Але натомість немає випадків, коли б комусь було приписано чернецтво (цим основний текст ВС рішуче відрізняється від ПКК, де вигадане чернецтво розсипано дуже щедро).

5, при переписуванні мало місце не тільки відзначене вище підшивання князів невідомих родів до родів, поставлених у заголовках, але й відкидання виразних вказівок на рід (розділи 33, 49).

6, маємо тільки один, але дуже виразний випадок, коли значний фрагмент «Синодика князів Острозьких» було використано двічі – в розділах 32 (Острозькі) та 50 (Вишневецькі).

7, при об'єднанні кількох розділів, присвячених одному роду, писар здебільшого механічно приєднував імена з наступних розділів до попередніх, порушуючи при цьому хронологічний порядок (про який він нічого не знав). Найбільш виразний випадок – розділ 40 (Крошенські), де пізніші імена позаскакували перед ранішими.

Пройшовши по тексту ПС у пошуку князів до самого кінця (князі Друцькі: ПС 400 = ВС 51), писар повернувся до початку ПС і став вибирати з нього розділи, позначені титулом *пан*. Панські роди, запозичені з ПС, займають у ВС місце після князівських родів, від 84-го до 180-го (в цій серії лише 5 розділів походять з інших джерел, не з ПС) і далі – розділи 253 – 255, на чому закінчується уся серія панських родів та історична частина ВС.

Тут писар ВС зіткнувся з проблемою, перед якою зупиняються й сучасні дослідники: переліки імен після «панських заголовків дуже довгі, і не могли всі імена належати до тих родів, котрі позначені у заголовках. Писар ВС прийняв вольове рішення – вважати належними до панів, позначених у заголовках, тільки перші 8 – 11 імен, відкидаючи всі наступні. Цілком очевидно, що він не мав ніякої додаткової інформації про ці роди, він мав тільки текст ПС, і тому робив скорочення механічно, міркуючи, що саме така кількість імен є типовою для запису одного роду.

Порядок слідування панських родів у ВС змінено проти ПС. Перша серія запозичень йде послідовно від ПС 50 = ВС 84 до ПС 115 = ВС 98. Після цього писар знову повернувся до початку ПС: послідовний ряд запозичень іде від ПС 12 = ВС 99 до ПС 45 = ВС 101. Далі бачимо знову маленьке повернення назад: ПС 33 = ВС 102, ПС 34 = ВС 103, і після цього продовжується ряд послідовних запозичень від ПС 127 = ВС 104 до ПС 367 = ВС 152. Третє повернення назад – від ПС 325 = ВС 153 до ПС 365 = ВС 162, після цього відходу писар продовжив з тієї точки, до якої уже дійшов: від ПС 368 = ВС 163 до ПС 410 = ВС 177 записи йдуть загалом у такому порядку, як і в ПС.

Остання група запозичень з ПС – розділи ВС 253 – 255 – мають характер внутрішнього запозичення. Всі ці розділи уже були записані у ВС вище, і тут з неясної причини повторені.

До числа особливостей «панських» розділів у ВС можна віднести «пожалування у пани» осіб з розділів ВС 126, 127, 129, 135, котрі в ПС панами не титулувались.

Наступним гіпотетичним джерелом в історичній частині ВС можна вважати **додатковий** (невідомий нині) синодик Печерського монастиря, який будемо позначати **ПС-2**. До нього доводиться віднести все, що не покривається зазначеними вище джерелами, тобто князівські роди 52 – 65, 69 – 83, і панські роди 96 – 97, 176, 178, 179, 181 – 252. Всього маємо 29 князівських родів та 77 панських.

Що нам скаже хронологія цих розділів?

Перш за все, мусимо відзначити особливу хронологію розділу 81 (поминання князів чернігівських), котра охоплює час від початку 11 ст. до 1147 року. Цей розділ побудовано на основі літопису (можливо, Хлебниківського списку, котрий зберігався у Києво-Печерській лаврі) та ПКК. Повторю свою думку – цей розділ складено спеціально для ВС з метою створити місцевий культ чернігівських князів – ктиторів монастиря (цей культ не прижився, як бачимо).

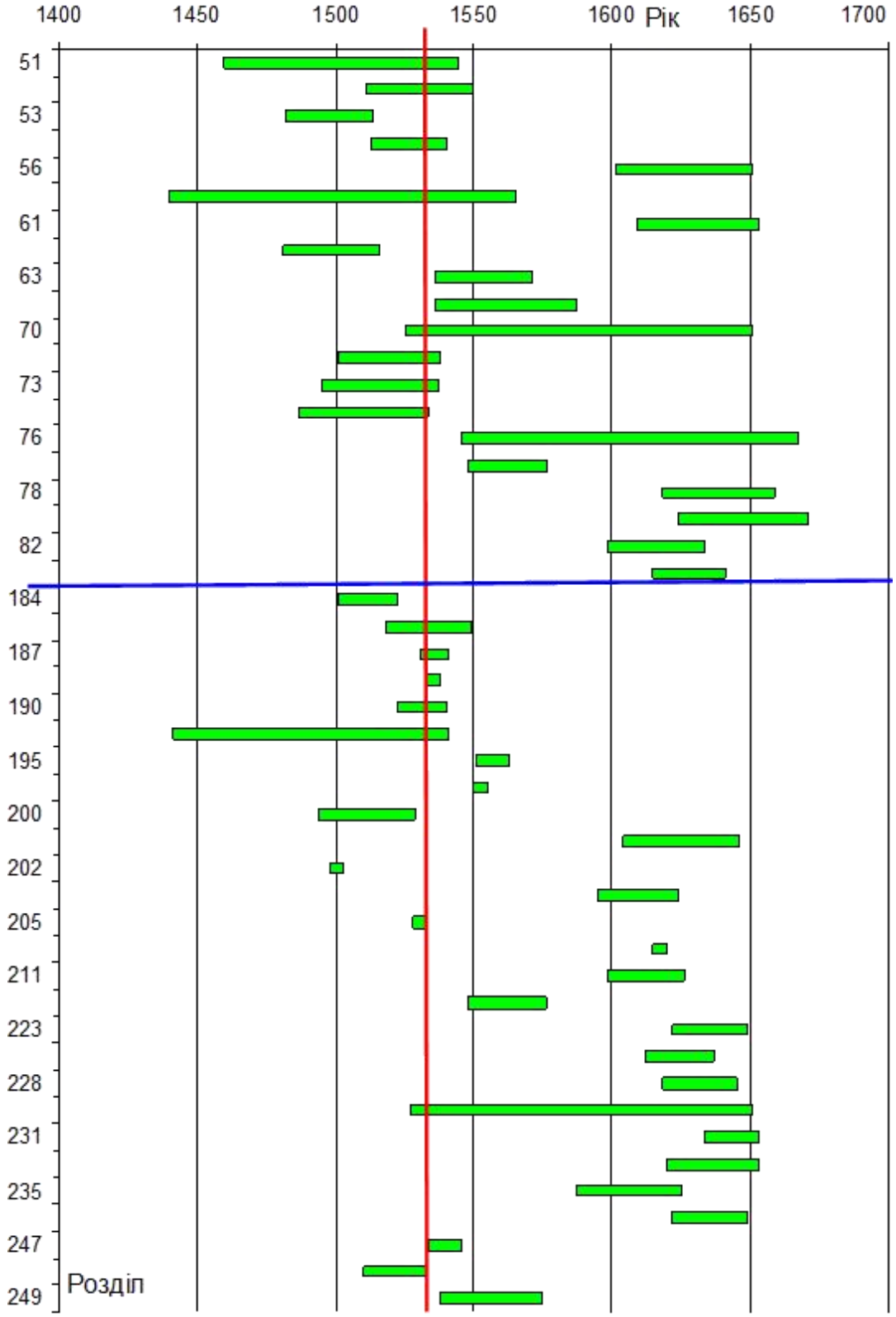

Хронологія розділів ПС-2

Як бачимо, діаграма чітко ділиться горизонтальною синьою лінією на верхню (князівську) та нижню (панську) частини. Точного хронологічного порядку ні там ні тут немає, але в кожній частині окремо є виразна тенденція переходу від записів більш ранніх до записів більш пізніх.

Це дозволяє припустити, що з ПС-2 писар ПС провів таку саму роботу, що й з ПС: спочатку виписав з нього всі князівські роди (можливо, що й доповнення до князівських родів з ПС походять звідти ж), а потім – усі панські роди.

Ми бачимо, що тільки 7 розділів своїми граничними датами повністю вкладаються у час, охоплений ПС (вертикальна червона лінія позначає 1530-й рік, коли було закінчено систематичне поповнення ПС).

Далі, ми маємо 9 розділів, котрі закінчуються в період 1531 – 1550 рр. (в середньому 0.45 розділа на рік), 8 розділів – у період 1551 – 1600 рр. (0.16 розділа на рік), і 20 розділів – у 1-й половині 17 ст. чи навіть пізніше (0.4 розділа на рік; про ці хронологічні утруднення, пов'язані із «занадто пізніми» записами, ми вже говорили в розділі «Хронологія»). Отже, в 2-й половині 16 ст. маємо досить помітне відносне скорочення потоку записів.

У своїй поточній частині ВС виступає як першоджерело, котре накопичує поминальні записи, що вносились у Печерський монастир. Тут є кілька записів з прямими датами, що позначають час укладання самого запису, а не час його внесення до ВС. Найбільш виразні приклади – рід Єлисея Плетенецького (розділ 256, запис датовано 1610 роком, а внесено, здогадно у 1654 р.), рід Ісайї Копинського (розділ 261, датований 1640 р., вписано здогадно у 1655 р.), рід Федора Ділієвського (розділ 1059, датований 1651 р., вписано здогадно у 1683 р.)

З урахуванням цієї особливості ми не можемо рішуче стверджувати дату смерті тієї чи іншої особи на підставі запису до синодика – навіть коли ми маємо тверді дати для сусідніх розділів або приймаємо інтерполяційну дату.

В записах поточної частини ми постійно зустрічаємось з випадками, коли ім'я ініціатора запису (поставлене у заголовку розділу) далі зустрічається серед імен розділу (на початку – 42 рази, в середині – 35, в кінці – 30). Щодо частина таких розділів можна мати сумнів – чи справді та особа, котра ініцювала запис, співпадає з особою в поминальному переліку; але немало й таких випадків, коли досить рідкісне ім'я + чернечий титул в заголовку і в тексті розділу повністю співпадають.

Я припускаю, що такі записи відбивають звичай заготовляти поминальні переліки заздалегідь (і, можливо, віддавати їх на збереження до лаври), а після смерті ініціатора вписувати ці тимчасові записи до синодика, додаючи до заготовки й ім'я ініціатора.

На існування такого звичаю маємо певні вказівки з ранішого часу з Москви. У заповіті княгині Уляни Овчини-Оболенської, складеному в 1568 чи 1569 р., після розпоряджень щодо майна читаємо:

> І протопопу Євстафію з братією чи хто після нього в [соборі] Успіння пречистої богородиці [у Московському Кремлі] інший протопоп з братією буде, за той мій вклад, за 400 рублів, чоловіка мого князя Федора і весь рід наш поминати по всяк день на вечірнях, і на заутренях, і в літіях заупокійних, і в просвиромисанії, і на літургіях, доколе Бог благоволить і церкви божії стоять.

А за моє княгинине Улянине здоров'я Бога молити.

А як мене, княгині Уляни, не стане, і протопопу Євстафію з братією чи після нього у Успіння пречистої богородиці інший протопоп з братією будуть – у щоденний вічний синодик написати з моїми батьками разом і поминати вовіки [Акты Российского государства. Архивы московских монастырей и соборов 15 – нач. 17 вв. – М.: 1998 г., № 3, с. 19].

Схожу формулу у близькому часі (1570 чи 1571 рр.) бачимо в грамоті Никити Путилова для Богоявленського монастиря у Московському Кремлі:

А за мене їм бога молити […] **А як бог по мою душу пошле**, то їм мене у синодик щоденний записати, і душу мою поминати [там само, № 80, с. 196].

В обох випадках маємо розпорядження про внесення імені до синодика, котре має статись після смерті донатора. Здається, така практика діяла і при наповненні ВС.

Ще одне досить рідкісне джерело прямо названо в заголовку 477-го розділу: «Се поминання на пергаменті знайдено у гробі кам'яному у приділі святого Предтечі, в монастирі Печерському року АХМЗ [1647]». Ці імена були перенесені до ВС, але серед них, на жаль, немає історичних імен, і ми не можемо знати, хто й коли поклав цей аркуш пергаменту до склепу.

Можна думати: коли в 1647 р. розкрили давній склеп (для влаштування нового поховання?) – ніхто вже не пам'ятав, кому він належав і хто там похований. Важливо, що це не були особи найвищого соціального рангу (думаю, якби в аркуші були зазначені титули, їх скопіювали б до синодика). Припускаю також, що це не було штучно зорганізоване «диво» (не видно ніякої практичної мети для підробки запису); отже, треба зважати на можливість такого способу передачі інформації, хоча він дуже рідкісний.

Таким чином, встановлено, що при укладанні історичної частини ВС використано немалу кількість письмових джерел. Спостереження над текстом ВС дають змогу встановити ряд особливих прийомів формування синодиків, і ці особливості треба враховувати при використанні синодиків у дослідженнях.

Соціологія (історична частина)

Оскільки ВС чітко поділений на історичну та поточну частини, то й соціологічні дані, які він дає, також доцільно аналізувати окремо для історичної і окремо для поточної частин.

На історичну частину, як ми бачили, потужний вплив мав раніший Печерський синодик, тому тут ми будемо аналізувати переважно ті записи, яких не було у ПС.

Окрім того, особливістю історичної частини є фільтрація записів із джерел, так що до ВС потрапили тільки князівські та панські роди.

Пани

Оскільки в соціологічному аналізі ми йдемо від нижчих прошарків суспільства до вищих, то починаємо наш аналіз з панів (нікого меншого в історичній частині ВС немає).

Маємо тут 94 панських роди з ПС та 77 родів, яких не було в ПС (здогадно, з ПС-2, від 1530-х до 1640-х років), разом 171 рід. ПС дав на 55 % панських родів, а 45 % становлять нові роди.

Серед цих нових родів маємо історичні імена – упевнено інтерпретовані та можливі.

Упевнено інтерпретовані імена панів

№	Ім’я	Роки життя (історичних звісток)
76-3-1	Княжна Анна Богданівна з Огінських, дружина Вільгельма Стеткевича	1616 – † 1645 р.
76-3-2	Богдан Вільгельмович Стеткевич	1630 – † 1651 р.
76-3-3	Княжна Олена Богданівна Соломирицька, у другому шлюбі – за Богданом Вільгельмовичем Стеткевичем	1631 – † 1640 р.
76-3-6	Ян Вільгельмович Стеткевич	1629 – † 1634 р.
76-3-10	Олена Вільгельмівна зі Стеткевичів, дружина Казимира Паца	?
76-3-12	Криштоф Богданович Стеткевич	?
76-4-1	Княжна Варвара Богданівна з Огінських, дружина Мальхера Шемета	1633 – † 1651 р.
76-4-2	Княжна Дорота Богданівна з Огінських, дружина Павла Печихойського	1633 р.
76-4-3, 218-2	Княжна Полонія Богданівна з Огінських, дружина Михайла Зеновича	1633 – † 1657 р.

77-1, 218-0	Григорій Богданович Волович	1548 – † після 1576 р.
184-0	Василь Бокіїв	Поч. 16 ст. – 1522 р.
184-4	Федір Васильович Бокіїв	?
188-0	Михайло Сенькович Денискович	1533 р.
190-0	Лев Звірович	1522 – † 1540 р.
191-0	Іван Лабунський	1506 – † перед 1541 р.
191-3	Зенько Лабунський	1440-і рр.
195-0	Іван Григорович Служка	1534 – 1553 р.
196-0	Богдан Гаврилович Лосятинський	1550 р.
200-0	Сенько Федорович Полозович	1494 – † 1529 р.
201-3, 235-2	Филип Єлець	1604 – † перед 1625 р.
210-0	Костянтин Долмат	1618 р.
211-3	Филон Стрибиль	1598 – 1623 р.
211-7	Євстафій Стрибиль	1626 р.
211-8	Данило Стрибиль	?
223-0	Стефан Чарнецький	1622 – 1649 р.
223-1	Анастасія з Красносельських Чарнецька	1625 – 1628 р.
223-2	Дмитро Вельгорський	?
223-3	Аполонія Вельгорська	?
223-4	Филон Красносельський	?
223-5	Ян Красносельський	?
223-6	Василь Красносельський	?
224-0	Михайло Кропивницький	1612 – 1637 р.
224-0а	Анна з Головчинських Кропивницька	?
228-0	Адам Маркович Ласковський	1622 р.
229-0	Анна Миколаївна з Гулевичів Лозка	1619 – 1651 р.
229-1	Олександр [Кміта]	2 пол. 15 ст.?
229-3	Семен Кмітич	1527 – 1551 р.
229-5	Филон Семенович Кміта	1562 – 1587 р.
231-0, 232-7 (?)	Адам Григорович Кисіль	1633 – † 1653 р.
231-2	Микола Григорович Кисіль	1634 – † 1651 р.
231-3	Володимир Миколайович Кисіль	1648 – 1650 р.
232-0	Олена Олександрівна з Киселів Суходольська	1620 р.
235-0, 235-1	Дмитро Федорович Єлець	1587 р.
235-5	Костянтин Єлець	1625 р.

249-0	Григорій Олександрович Ходкевич	1538 – † 1572 р.

Сумнівно інтерпретовані імена панів

№	Ім’я	Роки життя (історичних звісток)
76-3-8	Криштоф Янович Стеткевич	+ після 1662 р.
76-3-9	Северин Янович Стеткевич	?
128-9	Олександр Миколайович Єловицький	1647 р.
128-10	Захарій Савич Єловицький	1607 – † 1630 р.
202-0	Богдан Євстафійович Корсак	1498 р.
205-0	Іван Обухович	1528 р.
228-1	Марко Ласковський	?
228-8	Марко Маркович Ласковський	1618 – 1645 р.
229-8	Миколай Янушевич Гулевич	1584 – 1609 р.
232-3	Павло Олександрович Кисіль	1620 р.
232-4	Гаврило Олександрович Кисіль	1620 р.
232-10	Маріанна Олександрівна Кисіль	1620 р.
235-3 (?) 235-4 (?)	Анна Пилипівна з Єльців Байбуза	?
247-0	Федір Олександрович Гулевич	1534 – 1546 р.
248-0	Андрій Борисович Лозка і його дружина Анна	1510 – † 1533 р.
248-1-1	Анна Андріївна Лозка	?
249-2	Андрій Олександрович Ходкевич	† 1575 р.
249-5	Анна Олександрівна Ходкевич	?

Всього маємо 20 нових родів, котрі мають принаймні одне упевнено інтерпретоване ім’я, і ще 4 роди, котрі мають принаймні одне можливе історичне ім’я (решта можливих імен належать до родів, котрі можуть виказатись упевнено інтерпретованими іменами).

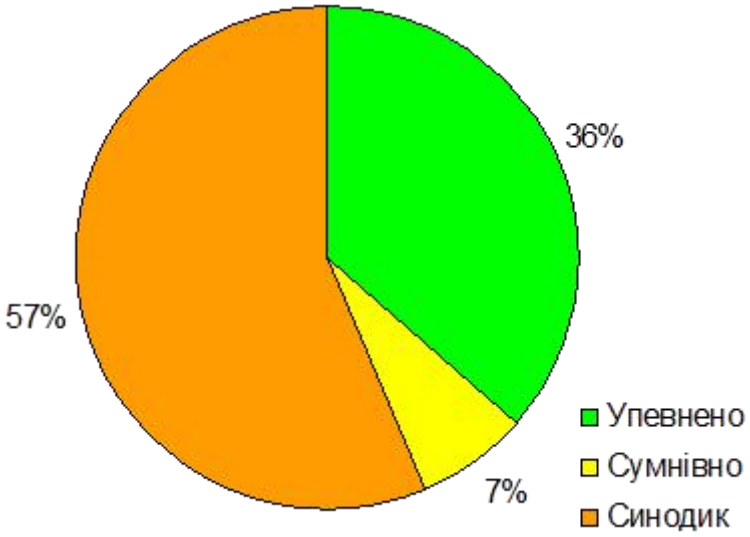

Розподіл панів за класами інформативності

Можемо відзначити, що порівняно з аналогічною діаграмою для ПС на 11 % зросла частина упевнено інтерпретованих імен і настільки ж знизилась частина імен, панський титул котрих зафіксовано тільки в синодику. Це відповідає сподіванням – адже з пізнішого часу до нас дійшло більше документів.

Втім, наша наука все ще не дійшла до складання скільки-небудь порядного довідника історичних імен з наших земель, який можна було би порівняти з довідниками Адама Бонецького. Коли такий довідник з'явиться, частина історичних імен може збільшитись.

З числа історичних імен тільки два належать до вищої адміністрації Великого князівства Литовського (Григорій Ходкевич (249-0) – великий гетьман, Григорій Волович (77-1) – смоленський воєвода). Закономірно не бачимо тут представників польської адміністрації (як католиків). Певною новиною у порівнянні з ПС є відсутність серед *панів*представників Московської держави. На мою думку, це відбиває зростання ролі державної свідомості і переважання її над свідомістю релігійною. Іншими словами, приналежність до держави (принаймні на рівні панів) стала важливішою за приналежність до православної спільноти. Час, коли

Литва ли, Русь ли, –
Что гудок, что гусли.
Всё нам равно –

відійшов у минуле (не можемо на нашому матеріалі сказати, чи це «все одно» залишилось на низовому рівні).

Переважна частина історичних імен належать дрібним посадовцям Волинського і Київського воєводств, частково – службовцям з території сучасних Білорусії та Литви.

Історична частина ВС не дає рясної інформації щодо **службових титулів** панів. Маємо, окрім воєвод, ще 4 *старост* (195, 197, 200, 231), одного *підсудка* (224; він же – єдиний у нас *королівський секретар*), одного *земського писаря* (235), одного *підстольника* (201), згадку про *підчашника* (229) – от і все.

Маємо дві згадки про *бояр-слуг* (183, 187) та одну – *зем'янина* (250). Здається, ці терміни уже відживали свій вік. Слово *шляхтич* абсолютно невідоме у ВС! До самого кінця 17 ст. в Києві не мали ніякого поняття про шляхтичів – хто вони такі і що мали б значити. Поширення цього титулу в Україні належить уже до 18 ст., і чи не до 2-ї його половини (в 1752 році в Петербурзі утворено Морський **шляхетський** кадетський корпус, а в 1766 році Сухопутний кадетський корпус перейменовано на Сухопутний **шляхетський** кадетський корпус. Чи не з них пішла мода серед російських дворян зватись шляхтичами, і поширилась на Україні? Нехай фахівці скажуть).

Чи справді титул *пана* був спадковим, як собі уявляють дослідники [*Однороженко О.* Українська (руська) еліта доби Середньовіччя і раннього модерну: структура та влада. — К.: Темпора, 2011 р., с. 55] – на матеріалі ВС вирішити не можна. Ми не

маємо ні одної пари розділів, один з яких був би ініційований батьком-паном, а другий – сином-паном. Тим більше що старі пани з історичної частини, які панували в 16 – 1 пол. 17 ст., зійшли зі сцени після Хмельниччини, а нові пани (в поточній частині, 2 пол. 17 ст.) ще не встигли розпаношитись.

Але упевнено можна сказати, що спосіб успадкування титулу *пан*відрізнявся від способу для *князя*. Якщо *князем* хлопчик ставав від народження (ВС не знає слова *княжич* на позначення неповнолітнього князя), то син пана ставав щонайбільше *паничем* – неповнолітнім (власне, нежонатим) сином. Але й слова *панич* ми у ВС не маємо, і воно поширилось, мабуть, пізніше, у 18 – 19 ст. Зрештою, одруження ще не перетворювало автоматично *панича* на повного *пана* – для цього треба було, мабуть, ще мати особисті заслуги, якусь службу, володіти маєтком, а можливо, й поховати батька. Спадковість титулу *пан* можна прийняти хіба що в тому розумінні, що сини панів мали значно кращі можливості й собі стати панами, але таку можливість кожен мусив реалізувати сам.

Для **економічної історії** маємо тільки одну згадку про пана Адама Бориса Марковича Ласковського, який готову суму на церкву божу печерську дав три тисячі золотих польських (228). Слід думати, що докладнішу інформацію про внески на користь монастиря вписували в якісь інакші книги (для Росій 17 ст. ми знаємо про вкладні та кормові книги у монастирях для таких записів [наприклад: *Алексеев А.И., Маштафаров А.В.* Вкладная и кормовая книга Московского Симонова монастыря. – Вестник церковной истории, 2006 г., № 3]).

Князі

Всього у ВС згадано 1236 князів, що становить 7.2 % загального числа імен. Але розподілені князі вкрай нерівномірно: в історичній частині маємо 1230 князів, або 99.5 % загального їх числа, а в поточній частині – тільки 6 князів, або 0.5 %. Уже з цього співвідношення можна зміркувати, що в 2 пол. 17 ст. князі не відігравали ніякої ролі в українському суспільстві.

В історичній частині маємо всього 2983 імені, серед яких князі складають 41 %. Це – наслідок відзначеної вище фільтрації джерел, проведеної при формуванні ВС з метою вибрати для поминання людей з вищим соціальним статусом.

Найбільше князів – 254 імені – містить 12-й розділ (Перелік князя Костянтина), який був розглянутий окремо. Тут можна тільки повторити, що цей перелік не є синодиком у стислому значенні слова, а тільки вписаний до синодика як вставний розділ:

> Как вписанное в Часослов
> «Слово о полку Игореве».

11 князів (розділ 17) запозичені з «литовського» літопису (ці імена я вже розглядав), ще 10 (розділ 81) були результатом історичних студій писаря ВС. Поза тим

великий врожай дав Печерський синодик, в якому, як ми пам'ятаємо, занотовано 769 імен князів. Із них 34 розділи ПС, які містять імена князів, переписано до ВС без змін (всього 413 князів; нагадаю при цій нагоді, що чисто «князівських» розділів – 30 (397 імен), а 4 розділи – «панські», де вписані імена 16 князів).

7 розділів ПС (6 «князівських» та 1 «панський») при переписуванні з ПС було доповнено, в цих розділах маємо 241 ім'я князів. Основне джерело «доповнень» в цих розділах – це «автономні» князівські імена з ПС, тобто імена князів, вписані у «не-князівські» розділи, що йдуть після даного «князівського» розділу. Саме так утворено перелік «князів Вишневецьких» на 41 ім'я (розділ 50), «князів Сенгушків» на 33 імені (розділ 44); рід князя Іони Соколинського (розділ 49) «поповнився» за рахунок князів Крошинських. Деякі з цих розділів містять «нові» імена, яких не було в ПС (найрясніше вони подані в розділі 32 – князів Острозьких, де маємо аж 117 імен; ясно, що переважна більшість із них – не Острозькі). Нових історичних імен серед цих додатків немає зовсім.

38 розділів з іменами князів (4 «царських», 26 «князівських», 8 «панських») не мають відповідників у відомих мені джерелах. Всього вони містять 296 князівських імен. Подивимось на історичні імена серед них – упевнено інтерпретовані та сумнівні (але такі, що припущення можна прийняти).

	Запис у ВС	Роки життя (правління), пояснення
52-0	Князь Іван Васильович Пронський	1511 – † 1550 р.
53-0	Князь Іван Юрійович Коркодинов	1482 – 1514 р.
54-0	Князь Никита Васильович Оболенський	1513 – † 1540 р.
56-2-1	Князь Григорій Четвертинський	1601 – † 1651 р.
56-2-4	Князь Захарій Григорович Четвертинський	1628 – † 1649 р.
57-5	Князь Михайло Олександрович Сангушко	1481 – † перед 1501 р.
57-4	Князь Андрій Михайлович Сангушко	1502 – † 1560 р.
57-8	Князь Олександр Андрійович Сангушко	1533 – † 1565 р.
59-3	Княгиня Анастасія, дружина кн. Стефана Андрійовича Збаразького	1559 – † перед 1582 р.
60-1	Князь Семен Жилинський	1500 р.
61-1	Князь Олександр Юрійович Пузина (єпископ Афанасій)	1609 – † 1650 р.
61-2	Князь Юрій Юрійович Пузина	1618 – 1648 р.

61-3	Князь Михайло Юрійович Пузина	1624 – 1648 р.
61-5	Князь Костянтин Юрійович Пузина	1653 р.
62-1-1	Князь Семен Юрійович Гольшанський	1481 – 1505 р.
62-1-2	Княгиня Анастасія, дружина кн. Семена Юрійовича Гольшанського	1481 – 1516 р.
63-1	Князь Андрій Тимофійович Капуста	1536 – † 1571 р.
65-1	Князь Євстафій Іванович Ружинський	1536 – † 1587 р.
70-1	Князь Олександр Михайлович Вишневецький	† 1555 р.
70-3	Князь Олександр Олександрович Вишневецький	† 1577 р. (або Олександр Михайлович В. † 1594 р.)
70-4	Князь Михайло Олександрович Вишневецький	† 1584 р. (або Михайло Михайлович В. † 1615 р.)
70-5	Адам Олександрович Вишневецький	† 1621 р.
70-6	Княгиня Ірина з Могил, дружина князя Михайла Михайловича Вишневецького	† 1619 р.
70-7	Ієремія Михайлович Вишневецький	† 1651 р.
71-1	Князь Іван Семенович Кобринський	1465 – †бл. 1490 р.
71-2	Княгиня Юліанна Семенівна з Гольшанських Кобринська	† бл. 1500 р.
72-1	Князь Михайло Львович Глинський	† 1534 р. (або Михайло Васильович Г. † 1559 р.)
72-2	Князь Василь Львович Глинський	† перед 1522 р. (або Василь Михайлович Г. † 1565 р.)
72-3	Князь Іван Львович Глинський	† перед 1522 р. (або Іван Михайлович Г. † 1602 р.)
73-0	Князь Володимир Богданович Глинський	1532 – † 1537 р.
73-2	Князь Богдан Глинський	† 1512 р. (або Богдан Богданович Г. † 1576 р.)
73-3	Князь Михайло Іванович Глинський	† 1532 р.
74-1	Князь Данило Васильович Патрикеєв-Щеня	† 1519 р.
74-2	Князь Михайло Данилович Щенятев	† 1534 р.
75-5	Княгиня Євдокія, дружина Михайла	1628 р. (або інша Євдокія – дружина

	Костянтиновича Волконського	Василя Федоровича Волконського, 1646 р.)
76-1-1	Князь Матвій Богданович Огінський	1546 – † 1564 р.
76-1-2	Княгиня Катерина з Юрлів, дружина кн. Матвія Богдановича Огінського	1546 – 1595 р.
76-1-3	Князь Богдан Матвійович Огінський	1577 – † 1625 р.
76-1-4	Княгиня Ірина з Воловичів, дружина Богдана Матвійовича Огінського	1582 – 6 1646 р.
76-1-5	Князь Іван Богданович Огінський	1605 – † 1640 р.
76-1-6	Князь Олександр Богданович Огінський	поч. 17 ст. – † 1667 р.
76-1-7	Князь Самуїл Богданович Огінський	1619 – † 1657 р.
76-1-8	Катерина з Жилинських, друга дружина кн. Івана Богдановича Огінського	† 1646 р.
76-1-9	Катерина з Полубенських, друга дружина кн. Олександра Богдановича Огінського	1633 – † перед 1655 р.
76-1-10	Софія з Белевичів, дружина Самуїла Богдановича Огінського	1619 – † бл. 1644 р.
76-1-11	Князь Дмитро Богданович Огінський	1606 – † 1624 р.
76-3-7	Князь Самуїл Сангушко	1593 – † 1638 р.
78-0	Князь Федір Федорович Волконський	1619 – † 1665 р.
78-1-4	Князь Тимофій Іванович Волконський	† 1659 р.
78-1-14	Князь Іван Романович Волконський	† 1618 р.
79-1	Князь Нефед Іванович Щербатов	1624 – 1646 р.
79-2	Князь Матвій Нефедович Щербатов	1645 – 1671 р.
82-1	Князь Семен Іванович Ликов	1598 – † перед 1633 р.
83-1	Князь Єзекиїл (Йосиф) Курцевич	1615 – † 1641 р.
83-2	Князь Павло Курцевич	1629 р.

В цілому маємо таку картину:

Джерело	Надійно інтерпретованих імен	Сумнівно інтерпретованих імен	Імен, відомих тільки з синодиків
ПС	101 (13 %)	46 (6 %)	622 (81 %)
ПКК (розділ 12)	32 (17.4 %)	10 (5.4 %)	142 (77 %)
ВС (без ПС та ПКК)	35 (31 %)	20 (18 %)	57 (51 %)
ВС в цілому	168 (16 %)	76 (7 %)	821 (77 %)

Якщо ПС та ПКК дають нам дуже невеликий відсоток історичних імен, то в «нових» історичних розділах ВС історичні імена складають приблизно половину князівських імен. Головну роль тут відіграло збільшення числа історичних документів, збережених до нашого часу. Але й в цих найкраще документованих розділах ми маємо половину невідомих нам імен. Тому не треба мати ілюзій як щодо повноти наших знань про князівську верству, так і щодо синодиків як джерел про князів.

Окремо слід поговорити про титул **княжата**, який вживається щодо родів князів Острозьких (розділ 32), Сангушків (57), Жаславських (58), Збаразьких (59), Гольшанських (62) – всього 5 разів. З них 3 рази це слово вживається на позначення множини замість звичного *князі*, і два рази маємо неоковирне *княжати* (32, 58).

Висловлено припущення, що це слово вживалось спеціально на позначення нащадків удільних князів [*Вольф*, с. XXI; *Грыцкевіч А.*Княжаты. – Вялікае княства Літоўскае (энциклапедыя), Мінск, 2007 г., т. 2, с. 114], тобто неначе чогось вищого, ніж маса рядових князів.

Не думаю, щоб це могло бути. У Першому литовському статуті маємо вирази «прелатам, княжатам, панам хоруговным» [Статути Великого князівства Литовського. – Одеса: 2002 р., т. 1, 51, 52, 56], а «просто князів», котрі мали б стояти, згідно наведеного погляду, після княжат, взагалі немає. Тобто в законі термін *княжата* охоплював усю князівську верству, без поділу на ліпших та «підлішого гатунку».

Інший погляд висловив О. Ящук. Він думає, що *княжата* – це сини діючого правителя, котрі не є володарями, правителями [*Ящук О.*Уявлення про верховну владу в другому зводі білорусько-литовського літописання (на прикладі “Хроніки Великого князівства Литовського”). – Український археографічний щорічник, 2016 р., т. 19-20, с. 202; трохи докладніше (але не більш переконливо) – у наступній статті: *Ящук А.*Представление о верховной власти в третьем своде белорусско-литовского летописания (на примере Хроники Быховца). – «Проблемы славяноведения», Брянск, 2016 г., вып. 18, С. 38 – 43], тобто щось подібне до *княжичів*. Але наведені ним приклади із «Хроніки» (котру я волію називати «Баснословним початком Литви») мене не переконують. Згідно такого

погляду, *княжата* мали б змінювати свій титул на *князі*при набутті верховної влади, а якраз прикладів такої зміни титулу щодо однієї особи ми не маємо.

О. Ящук, мені здається, підійшов упритул до правильного вирішення, коли записав, що це може бути запозиченням з польської мови [с. 201]. Даремно від відмовився – це цілком очевидний полонізм: слово książęta стоїть у словнику сучасної польської мови як множина до слова *książe* – князь.

Тобто моя думка полягає в тому, що запозичена була саме форма множини, а не весь набір словоформ. В називному відмінку однини *książe* дало би нам *княже*, що співпадає з кличною формою слова *князь*, тому довелось вигадувати незграбне *княж**а*** (на зразок дівч**а**, порос**я**), котре дже погано відмінюється і до того ж відрізняється від прикметника тільки наголосом (Кн***я***жа Криниця). Хоча ця форма зустрічається в письмових документах і навіть потрапила в думу про Самійла Кішку (Алкан-паша, трапезонськеє княжа), вона все ж таки не прижилась і була витіснена традиційним словом *князь* з його повним і правильним набором словоформ.

Причина такого невдалого запозичення полягає в тому, що мова найбільш політично потужної держави є найбільш авторитетною. Це правило діє і в наш час: *кілер* здається нам гоноровішим від доморослого *убивці*, *спікер* – від *речника*, а *райтер* – безмірно вищим від *письменника*.

Остаточний висновок такий: пролізання форми *княжата* у православний синодик є свідченням західного – католицького – польського впливу.

Правителі

В історичній частині ВС ми маємо 4 «царських» розділи (11, 13 – 15), у яких записані правителі та їх близькі родичі. Оскільки всі записані тут імена дуже добре відомі з історичних джерел, доцільно виділити їх із загальної маси князів.

	Запис у ВС	Роки життя (правління), пояснення
11-1, 14-1	в. кн. Володимира	(† 1015)
11-2	кн. Ізяслава	(† 1001?)
11-3	кн. Ярослава	(† 1054)
11-4	кн. Мстислава	(† 1036)
11-5	кн. Всеволода	(† поч. 11 ст.)
11-6	кн. Вишеслава	(† поч. 11 ст.)
11-7	кн. Святослава	(† поч. 11 ст.)
11-8	кн. Станіслава	(† поч. 11 ст.)
11-9	кн. Судислава, во	(† 1059)

	іноках Саву	
11-11	кн. Бориса	(† 1015)
11-12	кн. Гліба, наречених у святому хрещенні Романа і Давида	(† 1015)
11-13	в. кн. Георгія Київського	Ярослава († 1054?); або Ігоря Ольговича († 1147); або Юрія Володимировича († 1157); див. 11-15; також ПКК № 4
11-14, 14-3	в. кн. Всеволода Київського, во іноках Кирила	Ярославича († 1093) або Ольговича († 1146), див. 11-22; також ПКК № 5
11-15	в. кн. Георгія, убитого в Києві	Ігоря Ольговича († 1147); або Юрія Володимировича († 1157); див. 11-13;
11-16	в. кн. Святослава Київського, во іноках Гавриїла	Ярославича († 1076) або Всеволодовича († 1194); також ПКК № 14
11-17	в. кн. Олександра Київського	Ярославича († 1263) ? також ПКК № 6
11-22	в. кн. Всеволода, нареченого у святому хрещенні Гавриїла	Ярославича († 1093) або Ольговича († 1146), див. 11-14; також ПКК № 11
11-23, 14-4	в. кн. Володимира Мономаха	(† 1125)
11-24	в. кн. Андрія Боголюбського	(† 1169)
11-25, 14-6	в. кн. Дмитра Всеволода Владимирського	(† 1212)
11-26, 14-9	в. кн. Данила	Олександровича († 1303)
11-27	в. кн. Георгія	Даниловича († 1325)
11-28, 14-10	в. кн. Іоана	Даниловича († 1340)
11-29	в. кн. Василя	? можливо, Василь 2-й Васильович († 1462) не на місці
11-31, 14-11	в. кн. Симеона	Івановича († 1354)
11-32, 14-12	в. кн. Іоана	Івановича († 1359)

11-33, 14-13	в. кн. Дмитра	Івановича († 1389)
11-34, 14-14	в. кн. Василя	Дмитровича († 1425)
11-35, 14-16	в. кн. Іоана	Васильовича († 1505)
11-36	в. кн. Дмитра	мабуть, Онука († 1509)
11-37, 13-32, 14-17	в. кн. Василя, во іноках Варлаама	Івановича († 1533)
11-38	благовірного царевича Василя	Івановича († 1563)
11-39	благовірного кн. Георгія	Васильовича († 1563)
13-1	Велику княгиню Ольгу, наречену у святому хрещенні Олену	(† 965)
13-2	Велику княгиню Анну, княжа Володимирову Київського	(† 1011)
13-7	Велику княгиню Олену	кн. Олена († 1331), 1-а дружина Івана Калити
13-8	Велику княгиню Ульяну	кн. Ульяна († 1365..1374), 2-а дружина Івана Калити
13-9	Велику княгиню інокиню Марію	кн. Марія Олександрівна († 1399), у черницях Фетінія, дружина Семена Гордого
13-10	Велику княгиню Олександру	кн. Олександра († 1364), у черницях Марія, дружина московського князя Івана Івановича
13-11	Велику княгиню Єфросинію	кн. Євдокія Дмитрівна († 1407), **у черницях**Єфросинія, дружина Дмитра Донського
13-12	Велику княгиню Софію	мабуть кн. Софія Вітовтівна († 1453), у черницях Єфросинія, дружина Василя 1-го
13-13, 14-18	Велику княгиню іноку Марфу	Відомо 2 княгині Марії, котрі в черницях іменувались Марфами: 1, дружина († 1389) московського князя Андрія Івановича; 2, кн. Марія Ярославівна († 1485), дружина Василя 2-го. Слідуючи за хронологією, скоріше можна думати на другу
13-14,	Велику княгиню Марію	можливо, кн. Марія Борисівна Тверська,

14-19		дружина Івана 3-го († 1467)
13-16	Велику княгиню Олену	можливо, Олена Стефанівна († 1505), дружина великого князя Івана Івановича
13-17	Велику княгиню Олену	можливо, Олена Іванівна († 1513), дочка Івана 3-го, дружина короля Олександра
13-18	Велику княгиню іноку Софію	якщо це – Софія Палеолог († 1503), дружина Іван 3-го, – то вона чернецтво **не приймала**; прийняла чернецтво Софія Вітовтівна. Плутанина?
13-19, 72-4	Велику княгиню Олену	кн. Олена Василівна Глинська († 1538), дружина Василя 3-го
13-20, 13-43, 14-22	Царицю велику інокиню Анастасію	Анастасія Романівна Захар'їна-Юр'єва († 1560), дружина Івана 4-го, чернецтво **не приймала**
13-21, 14-23	Царицю велику інокиню Марію	кн. Марія Темрюківна († 1569), дружина Івана 4-го, чернецтво **не приймала**
13-22, 13-44, 14-24	Царевича Димитрія	мабуть царевич Дмитро Іванович (старший, 1552 – 1553), син Івана 4-го
13-23	Царівну Анну	Анна Іванівна (1549 – 1550), дочка Івана 4-го
13-24	Царівну Євдокію	Євдокія Іванівна (1556 – 1558), дочка Івана 4-го
13-33	Благовірного князя Георгія	мабуть Юрій Васильович Углицький (1532 – 1563)
13-34	Благовірного князя Володимира	мабуть Володимир Андрійович Старицький(1533 – 1569)
13-35	Князя Георгія	можливо, Юрій Іванович Дмитровський (1480 – 1536)
13-36	Князя Андрія	можливо, Андрій Іванович Старицький (1490 – 1537)
13-39	Преосвященного митрополита Макарія	московський митрополит у 1542 – 1563 рр
13-40	Преосвященного митрополита Афанасія	московський митрополит у 1564 – 1566 рр
14-2	Великого князя Ярослава Київського	(† 1054)
14-5	Великого князя Георгія Долгорукого	(† 1157)

14-7	Великого князя Ярослава	(† 1246)
14-8	Великого князя Олександра Невського	(† 1263)
14-15	Великого князя Василя Васильовича Темного	(† 1462)
14-20	Великого князя Івана	Івана Івановича († 1490)
14-21	Великого князя Івана Васильовича, во іноцех Іону	(† 1584)
14-25	Царевича Іоанна і княгиню його Марію	(† 1581)
14-26	Благовірного государя царя і великого князя Федора Івановича	(† 1598)
14-27	Царицю і велику княгиню його Ірину	Годунову († 1603)
14-28	Царівну Феодосію	дочку царя Федора (1592 – 1594)
14-29	Благовірного государя царя і великого князя Бориса Федоровича Годунова	(† 1605)
14-30	Царицю і велику княгиню його Марію	Скуратову († 1605)
14-31	Царівну Оксинію	дочку царя Бориса († 1622)
14-32	Благовірного государя царя і великого князя Федора Борисовича	(† 1605)
14-33	Благовірного государя царя і великого князя Василя Івановича Шуйського	(† 1612)
14-34	Князя Дмитра Івановича Шуйського	брата царя Василя († 1612)
14-35	Князя Івана Івановича Шуйського	брата царя Василя († 1638)
14-36	Князя Василя ФедоровичаСкопи Шуйського	(† 1595)
14-37	Князя Михайла ВасильовичаШуйського Скопина	(† 1610)

14-38	Князя Димитрія МихайловичаСкопина Пожарського	(† 1642)
15-1	Святійшого патріарха Московського і всія Росії господина Філарета	Федір Никитич Романов († 1633)
15-2	Георгія	Юрій Захарович Кошкін-Захар'їн († 1504), пра-прадід царя Михайла
15-3	Романа	Роман Юрійович Юр'єв-Захар'їн († 1543), прадід царя Михайла
15-4	Никиту	мабуть, Никита Романович Захар'їн († 1585), батько Федора і дід царя Михайла; або маловідомий Никита Никитич Романов-Юр'єв († 1598), молодший брат патріарха
15-5	Олександра	Олександр Никитич Романов-Юр'єв († 1601), молодший брат патріарха
15-6	Іоана	мабуть, Іван Никитич Романов-Юр'єв († 1640), молодший брат патріарха; або його маловідомий молодший брат Іван-Лев Никитич Романов-Юр'єв († 1593)
15-7	Іноку Марфу	Ксенія Іванівна Романова (з Шестових), у черницях Марфа († 1631), дружина Федора Романова, мати царя Михайла
15-8	Царя і великого князя Михаїла	Михайло Федорович († 1645)
15-9	Царицю і велику княгиню Євдокію	Євдокія († 1645) Лук'янівна Стрешнева, дружина царя Михайла
15-10	Царевича Іоана	Іван Михайлович (1633 – 1639)
15-11	Царівну Марфу	Марфа Михайлівна (1631 – 1632)
15-12	Царівну Євдокію	Євдокія Михайлівна (1637)
15-13	Царевича Димитрія Олексійовича	Дмитро Олексійович (1648 – 1649)
15-14	Благочестивого царя Олексія	Олексій Михайлович (1629 – 1676)
15-15	Царицю Марію	Марія Ілінічна Милославська (1624 – 1669), 1-а дружина царя Олексія
15-16	Царевича Олексія	Олексій Олексійович (1654 – 1670)
15-18	Царевича Семена	Семен Олексійович (1665 – 1669)

15-19	Царевича Олександра	Олександр Петрович (1691 – 1692)
15-20	Царя і великого князя Федора Олексійовича	Федір Олексійович (1661 – 1682)
15-21	Царя і великого князя Іоана Олексійовича	Іван Олексійович (1666 – 1696)
15-22	Царевича і великого князя Олексія Петровича	Олексій Петрович (1690 – 1718)

Тут на 85 упевнено інтерпретованих імен маємо тільки 15 імен сумнівних; ще 19 імен не вдалося ототожнити. В цілому відомі імена становлять 84 %, а невідомі – тільки 16 %, що дає нам (очікувано) найвищий відсоток історичних імен серед усіх соціальних груп, представлених у ВС.

Також тут бачимо досить струнке упорядкування переліків за родовим старшинством, наближення до вичерпної повноти запису предків та потомків, чого ми не бачили в інших групах. Також ми тут не бачимо спроб об'єднання подібних записів різного походження – кожний джерельний запис переписано окремо, і як наслідок маємо багато подвоєнь і потроєнь тих самих імен.

Перетворення текстів

Оскільки у парі ПС – ВС ми вперше у дослідженнях синодиків маємо справу із запозиченням текстів із ранішого джерела, ми маємо тепер матеріал для розгляду особливих випадків перетворення текстів (раніше ми його мали тільки в літописах). Найбільше матеріалу тут дає порівняння князівських родів, але і панські роди теж містять потрібну нам інформацію.

Світські титули

Чернечі титули

Концентрація князів

Повнота переліків і пропуски імен

Псування імен та прізвищ

Перекомпоновка розділів

Принципи формування переліків імен

Світські титули

1, якщо людина у пізньому списку атестована *князем*, це не значить, що вона звалась *князем* у ранньому списку. Приклади помилкових пожалувань у князі при переписуванні – ПС 373-31 – 33 ⇒ ВС 32-65 – 32-67; ПС 373-49 – 51 ⇒ ВС 32-190 – 32-192; ПС 316-2-1 ⇒ ВС 49-2; дві *Ульяни* (ПС 318-5, 318-9) перетворено на одну ***княгиню*** *Ульяну* (ВС 40-17); ПС 56-14 ⇒ ВС 29-8; всього 9 імен. Оскільки писар

пізнього тексту не знав про цих людей нічого крім того, що було в ранньому тексті (тобто голих імен), ці пожалування сміливо вважаємо помилковими.

Те саме можна сказати і про титул *пан*:

– *воєводу* (ПС 379-0) пожалувано у ***пана*** *воєводу* (ВС 180-0);

– в розділі «Рід пана Порецького» (ВС 124) зіпсовано титул (у ПС 207 маємо ***попа*** *Порецького*);

– в розділі «Рід пана Коптя, писаря королівського» (ВС 127) додано титул *пана*, якого не було у ПС 227;

– в розділі «Рід пана Льва Тишковича» (ВС 129) в заголовку додано титул *пана* (не було в ПС 241);

– в розділі «Рід пана Прошчейков» (ВС 165) рід пожалувано в пани (ПС 363: Рід Промченков Василів);

– в розділі «Рід пана Лабосов» (ВС 166) рід пожалувано в пани, чого не було в ПС 364;

– в розділі «Рід пана Івашков Охримовича» (ВС 167) Івашка пожалувано в пани, чого не було в ПС 369;

– в розділі «Рід пана Андрія пономаря Стародубського» (ВС 170) уже й пономаря пожалувано в пани, чого не було в ПС 378;

Гірше того: запис *князя Іоана* ***Юрійовича*** (ПС 148-1) перетворився на запис *князя Іоана* ***царевича*** (ВС 39-4). Це – звичайна описка (зроблена «нечаянно»), але ми знаємо, що за описки в царському титулі на Москві вимагали смертної кари для таких писарів («за *нечаянно* бьют отчаянно»).

2, і навпаки, якщо людина в пізньому тексті не має титулу – це не значить, що в ранньому тексті вона також його не мала. Так, *князь Дем'ян* (ПС 259-3) записаний один раз зі збереженням свого титулу (ВС 134-3), але другий раз – просто *Дем'яном*, без *князя* (ВС 253-3).

Чернечі титули

3, так само і з чернечими титулами. Якщо князь у пізньому тексті названий *ченцем* – це не значить, що він звався *ченцем* у ранньому авторитетному тексті (численні приклади пізнього літературного «постриження у ченці» ми бачили в ПКК).

4, і навпаки, якщо у пізньому тексті немає згадки про чернечий титул князя – це не значить, що такої згадки не було в ранньому тексті. Так, *князь інок Іона* (ПС 86-1-1) перетворився на *князя Іону* (ВС 34-6) (до того ж він із Мезецького став Воротинським!); *князь* ***інок*** *Федір* (ПС 158-1-5) – на *князя Федора* (ВС 41-3); *князь Єлевферій Сангушко* (ВС 57-2) – мабуть утворений із *князя Олександра, а во іноках Єлевферія Сангушка*(ПС 164-1).

Концентрація князів

5, найбільш драматичним видом псування раннього тексту є приписування князів невідомого походження, розкиданих по ранньому тексту, до князівських родів, виділених окремими заголовками. У ВС це розділи 20, 24, 25, 26, 27, 33, 34, 36, 38, 44, 45, 47, 48, 49, 50. Уже під час розгляду ПС я постійно вказував: якщо між двома іменами князів стоїть група нетитулованих імен, ці князі **не належать** до одного роду.

Попередні дослідники синодиків зовсім не звертали уваги на цю обставину, і так само не звертав на це уваги писар ВС. А ця особливість є принциповою: якщо ми маємо в синодику цілий блок князівських імен, ми не повинні думати, що всі імена належать до того роду, який виставлений у заголовку.

До цього ж виду особливостей належать імена князів і княгинь, записані в розділах, належних нетитулованим родам. Такі розділи ми мали в ПС, а у ВС це розділи 186, 192, 197, 200, 233, 234, 248, 252. Ми не маємо прикладів, щоб на підставі присутності князів у поминальному ряді весь розділ був би підвищений до князівського, але теоретично такі випадки не можна виключити.

Повнота переліків і пропуски імен

6, якщо у пізньому тексті ми маємо блок князівських імен, це не значить, що в ранньому джерелі стояли **тільки ці** імена. При переписування трапляються випадки пропуску імен князів – наприклад, пропущено *князя Василя* (ПС 88-13) на відповідному місці у 35-у розділі ВС, котрий в цілому слідує ПС 88; *князя Михайла* (ПС 209-3-7) пропущено на відповідному місці ВС 45. Далі:

– в розділі «Рід пана Юрія Зиновійовича» (ВС 86) при копіюванні з розділу ПС 53 пропущено *інока Іону* (ПС 53-5);

– в розділі «Рід пана Фурсов Романовича» (ВС 88) пропущено *Марію*– (ПС 59-1-10);

– в розділі «Рід пана Мишка Павловича» (ВС 100) пропущено *Іоана*(ПС 18-9);

– в розділі «Рід пані Кальницької» (ВС 102) пропущено *Іоана* (ПС 33-5);

– в розділі «Рід пана Семена Олізаровича» (ВС 114) пропущено *Агафію* (ПС 169-1-7);

– в розділі «Рід пана Романа Єлизаровича» (ВС 116) пропущено 3 імені (серед них – двох князів);

– в розділі «Рід пана Яцька Ратомського» (ВС 122) пропущено два імені (ПС 197-10, 197-11);

– в розділі «Рід пана Василя Жебрятича Дагринков» (ВС 130) пропущено одне ім’я (ПС 245-2);

– в розділі «Рід пана Івана Рогочевского Дмитрієвича» (ВС 157) пропущено *Андрія* (ПС 349-3);

– в розділі «Рід пана Івана Покотиловича» (ВС 160) три імені пропущено.

В усіх цих пропусках не видно ніякої системи, і скоріше за все вони можуть пояснюватись просто неуважністю писаря. Але при оцінці синодика як джерела ми мусимо пам'ятати про такі помилки.

Також ніколи не можна бути упевненим, що в записі родини перелічено **усіх** її членів (уже незалежно від можливого псування тексту) – наприклад, усіх синів і дочок одного батька.

7, якщо у пізньому тексті мало княгинь або їх зовсім немає – це не значить, що їх не було у ранньому тексті. Відкидання імен княгинь, зазначених у ПС, ми бачили мало не у всіх князівських розділах ВС.

8, при переписуванні розділів, присвячених панам, писар ВС де в ПС закінчуються справжні пани і починаються імена простих людей. Якщо «панськи» розділ у ПС був коротким – він переписував його цілком, але якщо він випадав довгим – переписувались перші імена (від 7 до 11). З одного боку, було б дуже необережно вважати, що всі ці імена належать панському роду (справжніх панів могло бути і менше, маємо «панські» розділи з двох і навіть одного імені); з другого боку, було б так само необережно припускати, що серед відкинутих імен немає «панських».

Тільки в одному випадку – в розділі «Рід пана Семена з Колкова» (ВС 87) – ім'я *Анна* (ПС 57-1-7) помилково вписано двічі. Але і про такий вид писарських помилок треба пам'ятати.

Псування імен та прізвищ

9, якщо в пізньому тексті ми маємо маємо якесь ім'я чи прізвище, то не треба думати, що в ранньому тексті стояло саме таке ім'я чи прізвище. Наприклад:

– унікальна згадка *князя інока* ***Мисаїла*** (ПС 91-7-1) перетворилось на цілком заурядну згадку *благовірного князя інока* ***Михаїла*** (ВС 24-8). Описка, але дуже прикра для генеалогії!

– в розділі «Рід пана Никити Страшков» (ВС 90) *Феодосія* (ПС 70-8) перетворилась на *Федора* (ВС 90-8), тобто жіноче ім'я – на чоловіче;

– в розділі «Рід пана Каликовича» (ВС 112) зіпсовано заголовок розділу ПС 167 (Калениковича);

– в розділі «Рід пана Івана Дідковича» (ВС 117) замість *Власія* (ПС 180-1-8) вписано *Василя*;

– в розділі «Рід пана Семена Поповкина» (ВС 126) зіпсовано прізвище (у ПС 222 – *Попонки*);

– в розділі «Рід пана Льва Тишковича» (ВС 129) *Ти**м**ковича* (ПС 241) замінено на *Ти**ш**ковича*;

– в розділі «Рід пана Василя Жебрятича Дагринков» (ВС 130) зіпсовано два слова. У ПС 245 стояло: «Рід пана Василя Жеребятича да Грицков Дидин».

– в розділі «Рід пана Горленов Гриднова» (ВС 135) зіпсовано заголовок (ПС 261: Рід Горяїнов Гриднова);

– в розділі «Рід пана Семена Бибинського» (ВС 142) зіпсовано прізвище Бабинського (ПС 283);

– в розділі «Рід пана Григорков Оранського» (ВС 149) зіпсовано прізвище в заголовку (ПС 308: Од пана Гринков О[в]ра[ч]ско[го] Степана и жены его Анны);

– в розділі «Рід пана Юрія Михайловича Попоковича» (ВС 153) зіпсовано прізвище в заголовку (ПС 325: Попковича);

– в розділі «Рід пана Шамакова, дворянина королівського» (155) зіпсовано цілий ряд імен: *інока Васіана* (ПС 337-11) ⇒ *інока Касіана* (ВС 155-1); *Февронію* (ПС 337-13) ⇒ *Єфросинію* (ВС 155-3), *Євгу* (ПС 337-14) ⇒ *Євву* (ВС 155-4), *Андросія* (ПС 337-15) ⇒ *Амбросія* (ВС 155-5);

– в розділі «Рід пана Івана Рогочевского Дмитрієвича» (ВС 157) зіпсовано прізвище в заголовку (ПС 349: Рід пана Івана Рагачовского Дмитрієвича);

– в розділі «Рід пана Івана Дмитровича Межовського» (ВС 159) зіпсовано прізвище в заголовку (ПС 351: Мжевського);

– в розділі «Рід пана Івана Покотиловича» (ВС 160) ім’я *Георгія* (ПС 353-3) змінено на *Гервасія* (ВС 160-3);

– в розділі «Рід пана Єрлида Окросконченка» (ВС 161) сильно зіпсовано прізвище (ПС 355: Окорського Сенка);

– в розділі «Рід пана Прошчейков» (ВС 165) зіпсовано прізвище (ПС 363: Рід Промченков Василів);

– в розділі «Рід пана Данила Семеновича» (ВС 172) ім’я *Мефодія*(ПС 384-2-4) зіпсовано на *Фефодія* (ВС 172-10);

– в розділі «Рід пана Івана Бокшича» (ВС 175) зіпсовано ім’я (ПС 398: Рід пана Васка Бокшича із Слуцька).

Ці зміни можна пояснити тільки помилками писаря, ніякої спрямованості в них не видно. Якщо ми маємо порівняльний матеріал, то ми можемо обрати правильніше читання, але для синодиків ми переважно такого матеріалу не маємо.

10. Окремим прийомом перетворення текстів виступає заміна при переписування простонародних або особливих імен на імена нормативні, наприклад: *Хотимія* ⇒ *Фетинія* (ВС 84), *Єлтуфій* ⇒ *Євтихій* (ВС 95), *Авдотья* ⇒ *Євдокія* (ВС 113, 135), *Фрол* ⇒ *Флор* (ВС 129), *Аграфена* ⇒ *Агрипина*, *Ховронья* ⇒ *Февронія*, *Полагея* ⇒ *Пелагея* (ВС 136), *Євксентій*⇒ *Авксентій* (ВС 174), і т. д.

Також маємо заміни більш радикальні заміни, коли писар перестарався у «нормалізації» імен:

– в розділі «Рід пана Михайлів Гагинов» (ВС 119) *схимницю Єфромею* (ПС 182-1-11) змінено на *схимницю Єфросинію* (хоча Єфромея, на мою думку, це скоріше *Єфремія*, ніж Єфросинія);

– в розділі «Рід пані Настасьї Поповкиної» (ВС 138) ім'я *Євга* (ПС 278-2) замінено на *Єва* (ВС 138-2), хоча *Євга* походить від *Євгенії*.

– в розділі «Рід Ієрофея валаха» (ВС 163) ім'я *Євсегнія* (ПС 368-3; думаю – від *Євстигнея*) замінено на *Євсевія* (ВС 163-3);

Перекомпоновка розділів

11, якщо в пізньому тексті ми маємо тільки один розділ для князів певного роду – це не значить, що і в ранньому джерелі був так само тільки один розділ. Ми бачимо, що при переписуванні розділи раннього тексту об'єднуються і (ще гірше для джерельної вартості!) перекомпоновуються. Буває так, що пізніші імена заскакують поперед імен більш ранніх. Особливо добре це видно в розділі 40 (князі Крошинські). Цей факт теж примушує бути обережним при інтерпретації послідовностей імен. Так:

– розділи ПС 9 (великі князі) та 10 (рід Ульяни Юр'євої) об'єднано у ВС 18 (князі Слуцькі);

– розділи ПС 8 (князі Деревенські) та 10 (рід Ульяни Юр'євої, частково) об'єднано у ВС 19 (князі Деревенські);

– розділи ПС 20 (рід Феодосії Буйницької) та ПС 29 (рід Льва Буйницького) об'єднано у ВС 21 (рід Феодосії Буйницької);

– розділи ПС 24 та 101 (князі Корецькі) об'єднано у ВС 23;

– розділи ПС 25 та 153 (князі Трубецькі) об'єднано у ВС 24;

– розділи ПС 55 та 134 (князі Сангушки) об'єднано у ВС 28;

– розділи ПС 63 та 216 (князі Масальські) об'єднано у ВС 33;

– розділи ПС 147 та 148 (рід князя Івана Юрійовича) об'єднано у ВС 39;

– розділи ПС 318 та 340 (князі Крошинські) об'єднано у ВС 40;

– розділи ПС 400 (князі Друцькі) та 310 (Марія Ровенська) об'єднано у ВС 51.

Подібні випадки маємо і для «панських» розділів:

– в розділі «Рід пані Нимили Обернеєвої» (ВС 105) уміщено імена не із ПС 129, звідки узято заголовок, а з наступного розділу (ПС 130), котрий не має відношення до цієї пані;

– в розділі «Рід пана Льва Тишковича» (ВС 129) зібрано імена з 241 – 243-го розділів ПС;

– в розділі «Рід пана Юхна Сеньковича з Волині» (ВС 132) писар об'єднав імена з двох розділів ПС – 251 та 273;

– в розділі «Рід Олехнов Васильовича Резанцова дяка королева» (ВС 136) писар об'єднав імена з двох розділів ПС – 263 та 264;

– в розділі «Рід Лецка Єсмановича із Слуцька» (ВС 137) писар об’єднав імена з двох розділів ПС – 274 та 275;

– в розділі «Рід пана Прошчейков» (ВС 165) об’єднано два розділи ПС: 363-й (Рід Промченков Василів) та 370-й (Рід Промченков);

12, якщо в ранньому тексті був тільки один розділ з князівськими іменами – це не значить, що в пізньому тексті ми побачимо ці імена тільки в одному місці. Наприклад, досить довгі ряди імен з розділу ПС 373 (Пом’якник князя К. І. Острозького) ми маємо як у ВС 32 (князі Острозькі), так і у ВС 50 (князі Вишневецькі). Сумніву тут бути не може, тому що йдеться саме про **довгий** ряд імен, записаних в **тій самій**послідовності. Розділ ПС 340 (князі Крошинські) бачимо у розділах ВС 40 (князі Крошинські) та 49 (князі Соколинські). Рід князя Івана Юрійовича (ПС 147, 148) бачимо у ВС 39 та 67.

Те саме бачимо і з «панськими» родами:

– в розділі «Рід пана Івана Васильовича воєводи стародубського» (ВС 180) маємо подвоєння розділу ВС 66: обидва запозичені з ПС 379;

– в розділі «Рід пана Михайла Павши» (ВС 253) маємо скорочення розділу ВС 134 (а він, у свою чергу, запозичений з ПС 259);

– розділ «Рід пана Михайла Халецького» (ВС 254) повторює розділ ВС 143 (обидва запозичені з ПС 284);

– розділ «Рід пана Войни Боговитиновича» (ВС 255) повторює розділ ВС 141 (запозичення з ПС 281).

Маємо також виразні випадки «само-запозичення». Так, розділи ВС 236 – 238 співпадають з розділами ВС 221 – 223 відповідно. Можна думати, що писар ВС помилково вписав одну сторінку зі свого джерела двічі. Подібні ситуації бачимо і в поточній частині ВС (розділи 260 ⇒ 264; 442 ⇒ 443; 787 ⇒ 850). Також розділ 393 цілком повторює розділ 228, і зроблена навіть відсилка в тексті.

Про згубну роль цих перекомпоновок для джерельної якості синодиків уже в 1930-х роках писав С. В. Веселовський:

> При переписке совершалась работа упорядочения и приведения в порядок и систему накопившегося материала. Она состояла в том, что лица, записанные по различным в различное время вкладам, группировались по родам. Это нарушало хронологию и приводило к ошибочному соединению в роды или разъединению [*Веселовский С.Б.* Исследования по истории класса служилых землевладельцев. – М.: Наука, 1969 г., с. 26].

Але оці повністю слушні застереження якось не мали щастя у дослідників, котрі практично використовували синодики. Головним принципом для них була і залишається сліпа довіра до всього написаного в синодиках. Тому моя робота, підтверджуючи це загальне застереження, вказує ще й конкретний матеріал, використання якого потребує обережності.

Можна сказати, що частина відзначених нами особливостей притаманна усім пізнім копіям давніх текстів (від помилок переписування ніхто не вільний); але частина особливостей притаманна саме писарю ВС, котрий трансформував текст свого джерела. При сучасному стані дослідження синодиків ми не можемо сказати, наскільки такі прийоми трансформації були поширені, тому при вивченні невідомого синодика слід припускати гірше (що всі ці трансформації мали місце).

Принципи формування переліків імен

Окремо треба зупинитись на послідовності імен всередині кожного князівського розділу. Надії, що з послідовності імен можна видобути імена предків ініціатора запису (як то часто бачимо у дослідників синодиків) слід визнати марними – за винятком тих випадків, коли маємо в синодику упевнено ототожнені імена (а це передбачає, що їх генеалогічні зв'язки нам і так відомі без усяких синодиків).

13. Наприклад, маємо **упорядкування за родовим старшинством**:

– в розділі «Рід князів Пузин» (ВС 61) маємо три покоління роду;

– в розділі «Рід князів Вишневецьких Корибутовичів» (ВС 70) маємо мабуть три покоління роду;

– в розділі «Рід князів Глинських» (ВС 72) маємо три покоління роду;

– в розділі «Рід князя Данила Щенятева» (ВС 74) маємо два покоління роду;

– в розділі «Рід князів Огінських» (ВС 76) маємо три покоління роду;

– в розділі «Рід князів Щербатих» (ВС 79) маємо два покоління роду;

– в розділі «Рід пані Анни Гулевичівни Лозчиної» (ВС 229) маємо три покоління роду Кмітів;

– в розділі «Рід пана Мефодія Адама Кисіля» (ВС 231) маємо два покоління роду.

Отже, там, де маємо упорядкування за родовим старшинством, ми зустрічаємо не більше трьох поколінь одного роду. Це узгоджується з незалежними спостереженнями над глибиною історичної пам'яті.

14. Маємо також порушення **очікуваного родового старшинства**:

– в розділі «Рід князя Іванів Коркодинів» (ВС 53) немає імені Юрія – Іванового батька;

– в розділі «Рід князя Никити Васильовича Оболенського» (ВС 54) немає імені Василя – батька Никити;

– в розділі «Рід княжат Сангушков Кошарських Ковельських» (ВС 57) князь Андрій Михайлович (57-4) записаний попереду свого батька Михайла (57-5; втім, ці ототожнення я вважаю гіпотетичними, але ліпших не маю);

– в розділі «Рід княжат Збаразьких» (ВС 59) на першому місці записаний Іван – ім'я, котрого серед історичних Збаразьких взагалі немає;

– в розділі «Рід князя Федора Федоровича Волконського» (ВС 78) ми не маємо імен його батька Федора та брата Петра, які померли раніше, ніж був зроблений запис.

Те саме бачимо і в «панських» розділах:

– в розділі «Рід пана [Івана] Служки старости Любецького» (ВС 195) немає ані Григорія – батька Івана, ані Омеляна – діда Івана, ані Павла – стрия Івана;

– в розділі «Рід пана Богдана [Гавриловича] Лосятинського» (ВС 196) немає ані Гаврила – батька Богдана, ані Матвія – брата Богдана;

– в розділі «Рід пана Семена Федоровича Полозовича» (ВС 200) немає ані його батька Федора, ані братів, ні інших відомих з документів родичів;

– в розділі «Рід пані Анни Гулевичівни Лозчиної» (ВС 229) маємо незрозумілий принцип відбору імен, зокрема, не видно родинних зв'язків Гулевичів та Лозків із Кмітами;

– в розділі «Рід отця єпископа Луцького Гулевича» (ВС 247) немає ані Федора (єпископа Феодосія) – Олександра / Зброха, ані його діла Василя;

– в розділі «Рід пана Григорія Ходкевича» (ВС 249) немає імен його батька Олександра та діда Івана, його дружини Катерини з князів Вишневецьких.

Тобто переконання дослідників синодиків, що в записі «Рід такого-то» мусять стояти його родичі, не підтверджується як загальний принцип. Це може бути так, а може бути і не так, і ми не повинні підшивати невідомі імена у родичі ініціатора запису.

15. Також дослідники синодиків часто вірять: якщо за іменем князя (або взагалі чоловіка) записано ім'я княгині (або взагалі жінки), то це має бути дружина князя. Це може бути так (62-1-1 ⇒ 62-1-2; 76-1-1 ⇒ 76-1-2; 76-13 ⇒ 76-1-4), а може бути і не так (57-2 ⇒ 57-3; 59-2 ⇒ 59-3; 63-1 ⇒ 63-2; 65-1 ⇒ 65-2; 72-3 ⇒ 72-4; 76-17 ⇒ 76-18; 77-1 ⇒ 77-2; 224-1 ⇒ 224-2).

16. Також дослідники синодиків подекуди вірять: якщо запис упорядковано так, що спочатку йдуть імена князів, а потім – імена княгинь, то перша княгиня є жінкою першого князя, друга княгиня – жінкою другого, і т. д. Це здебільшого не так. Навіть відносно добре зрозумілі імена великих княгинь (ВС 13) не слідують цьому правилу (також розділ 78).

Загально беручи, дослідник, приступаючи до розгляду того чи іншого роду в синодику, не повинен висувати жодних апріорних припущень, що цей запис має бути таким або інакшим. На коже таке припущення, як ми бачили вище, можна вказати зустрічні приклади.

Загальні спостереження

Найбільш виразною ознакою **політичних уподобань** ВС є включення до нього роду московських (православних) царів на тлі повної відсутності згадок католицьких польських королів та литовських великих князів. Розділ 16 – «Рід великих князів

Литовських» – містить тільки імена Ольгерда (якого у ПС помилково атестовано православним, і це прийнято у ВС) та Скиргайла (справді православного). Натомість до ВС не перенесено Вітовта-Олександра, добре відомого католика (у ПС його ім'я вишкрябано, можливо, навіть під час роботи над ВС).

Разом з тим ім'я Ольгерда, яким починався в ПС розділ 114 (Рід княгині Ульяни) – було пропущене при переносі цього запису до ВС 38. В ПС на цьому місці не було повторено його «християнське ім'я», і тому писар, мабуть, визнав його за язичника (яким він і був насправді).

Також у переліку вбитих на Ворсклі (розділ 17) пропущено останнє ім'я – Спитка краківського, котре стояло у літописі-джерелі. І тут можна припускати, що писар ВС прийняв його за католика.

Але принцип вигнання католиків із православного раю не був проведений у ВС послідовно. Найбільш яскравий випадок – це поминання князя Ієремії Вишневецького (ВС 70-7), добре відомого не просто як одного з католицьких князів, але як свідомого ренегата православія і фанатичного ворога останнього.

Можна думати, що до католицтва належали князь Адам Вишневецький (ВС 70-5), дочки князя Богдана Огінського (ВС 76-4), дехто з родини Стеткевичів (ВС 76-3).

Князь Павло Курцевич (ВС 83-2) згаданий в 1621 р. Петром Могилою як католик. Можливо, в імені *Іпатія* з роду Потіїв (ВС 209-3) маємо уніатського митрополита, контрабандою вписаного до православного синодика.

Границю треба переходити непомітно, краще за все – у натовпі. Саме так – у складі православних родин – втислися до ВС ці католики. Але навіщо? Хіба за Руданським:

Чи у раю, чи у пеклі,
Скажуть пробувати –
Всюди треба, добрі люди,
Приятелів мати.

Хоча для справжнього католика православіє – це «песяча віра», і поминання у православному синодику не тільки не допомагає спасінню душі, а мабуть шкодить – ці імена все ж таки вносились до ВС. Втім, для кращого пояснення можливих мотивів такої поведінки треба назбирати більше матеріалів.

В 68 розділах історичної частини **ініціаторами записів** виступають чоловіки, що становить 63 % всіх записів; у 17 розділах ініціатори – жінки або удови, і лише 1 запис ініційовано ченцем. Решта записів дана від імені роду (20) або подружжя (1), що дає нам 20 % загального числа.

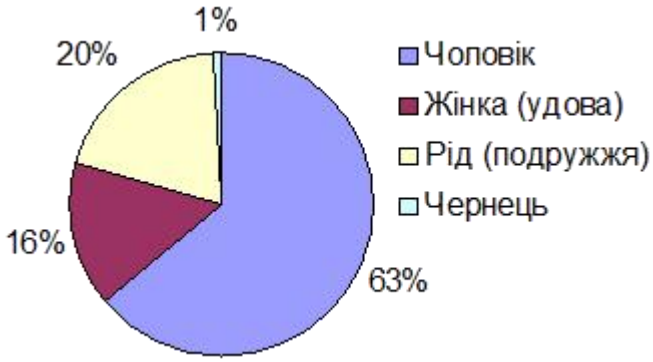

Розподіл ініціаторів записів в історичній частині ВС

В цілому в ролі ініціаторів продовжують переважати чоловіки, як це було і в ПС.

Розглядаючи **формули записів**, не треба будувати діаграму. Всі записи історичної частини вживають тільки одну формулу – «Рід такого-то», і тільки один раз ужито вираз «Поминання князів Чернігівських» (розділ 81). Це й логічно, оскільки в цьому розділі записано імена з різних родів.

Переважання формули «рід» є одним з наслідків фільтрації джерел з метою вибрати записи князів та панів (що уже неодноразово було відмічено).

Ще однією помітною особливістю ВС є записи **убитих**: 78-1-4; 78-1-14; 80-1. Примітно, що обидва розділи вписані росіянами (кн. Ф. Ф. Волконський – 78, Коновніцин – 80). Для порівняння можемо зазначити, що в синодику Макарієвого Унженського монастиря (1619 – 1650 рр.) маємо аж 85 (вісімдесят п'ять!) записів про убитих [*Алексеев А. И.* Древнейший синодик Макариева Унженского Троицкого монастыря. – Вестник церковной истории, 2007 г., № 4 (8), с. 5 – 41]. Тобто виглядає так, що в цьому ранішому російському синодику такі записи були прийнятою практикою. Звичайно, для вирішення питання про поширення цього звичаю – фіксувати в синодику факт насильницької смерті – потрібно зібрати більше порівняльного матеріалу.

Висновки

1. Записи князівських і панських родів, яких не було у ПС, можна датувати часом від 1530-х років до середини 17 ст.

2. Можна припускати, що ці записи перенесені до ВС із невідомого нині синодика Печерського монастиря, який служив продовженням ПС.

3. Відсоток упевнено інтерпретованих осіб з цих записів вищий, ніж для ПС.

4. Порівняння текстів ПС та ВС дає рясний матеріал для вивчення трансформації текстів синодиків. Порівняння показало, що текст при переписуванні зазнав значних і важливих змін. Це мусить стати застереженням проти сліпої довіри до текстів пізніх синодиків.

Соціологія (поточна частина)

Соціологія поточної частини ВС кардинально відрізняється від історичної частини – перш за все тому, що тут маємо записи всіх прошарків суспільства.

Трудящі маси

Трудящі маси представлені у ВС переважною кількістю розділів і, відповідно, імен. До числа таки розділів слід віднести всі розділи, котрі не мають визначень належності до вищих прошарків суспільства, а також такі, що виразно вказують на професію ініціаторів записів.

Що ж говорять нам **назви професій**? Бачимо тут *бобровника* (розділ 834), *винника* (1371), *водовоза* (1427), *гармашенка* (1069 чи то сина гарматного майстра, чи то сина артилериста-гармаша), *гончара* (474), *дзвонника* (1365), *золотаря* (312), *ігольника* (755), *коваля* (нап ряму такої назви немає, але двічі згадані *ковалихи* – 368, 1221, – жінки або удови ковалів), *колісника* (знову через згадку *колеснички* – 1046), *коломійця*(413, 1416), *котляра* (1145), *кравця* (670), *крамаря* (689, 763, 1052; також маємо *крамарок* – 685, 1384, 1423), *кресторізку* (739 – не розумію цього слова, може, професія?), *кухаря* (453, 1116), *маляра* (1126 – рідкісна згадка мистецької професії), *мельника* (395, 437, 951, 1157), *перевізника*(279), *прасол* (767), *проскурню* (797 – мабуть, таки жіноча професія), *рибалку* (1353), *сапожника* (1380, 1415), *слюсара* (710, 1086), *солодовника* (669; також маємо *солодовничку* – 972), *стельмаха* (1353), *ткача* (335), *шаповала* (845; і також *шапочника* – 1302), – всього 28 різних назв, які можна вважати професіями.

Всі ці назви зрозумілі, вживаються і нині як професійні, а також у якості прізвищ (якраз у добу ВС, у 2 пол. 17 ст., і формувалось сучасне уявлення про обов'язковість прізвища для людини, і назви професій родоначальників закріплювались у їх нащадків в ролі прізвищ).

Одна тільки назва *прасол* нині вийшла з ужитку. Словники (1, 2, 3) подають досить широкий набір значень з постійною складовою *торговець, скупник*. Мабуть, щось таке ми маємо і у ВС.

Також назва *коломієць* нині відома тільки як прізвище, хоча вона теж професійного походження – це торговець сіллю з Коломиї (або взагалі Прикарпаття). Можна повторити – ВС дає нам чи не найранішу згадку цього слова (орієнтовно з 1663 р.).

Для **організації селянства** ВС не має нам практично ніяких відомостей. Маємо згадку про *отамана волового* з Синяви (1134) і ще *отамана дворца волового*

монастиря Печерського (1404, мабуть поблизу лаври). Це – натяки на існування спеціалізованих тваринницьких господарств, у яких худоба вирощувалась в більшій кількості, ніж у звичайних селянських господарствах чи у панських / монастирських фільварках широкого профілю (не спеціалізованих).

Окремо треба відзначити, що ми не маємо у ВС ніяких **спеціальних термінів** для представників трудящих мас – ні селян, ані посполитих чи підданих. Відсутність таких термінів відповідає слабкій соціальній диференціації суспільства, так що любителі теорії безкласовості української нації сміливо можуть покликатись на ВС як на джерело.

Міщани

Частина згадок професій, наведених у попередньому розділі, безперечно належать жителям міст та містечок.

Для них на відміну від селян, таки маємо спеціальний термін *міщанин* (розділи 390, 585, 660, 662, 689, 696, 703, 830, 831, 961, 1108, 1259, 1285, 1298, 1300, 1301, 1424; маємо також *міщанок* – 409, 671). Це був точно означений термін – так називались люди, котрі жили в містах з магдебурзьким правом і підлягали цьому праву. Тобто ця назва позначала особливий юридичний статус особи.

Про функціонування магдебурзького права говорять такі терміни як *бурмістр* (430, 1150, 1267, 1360; і *бурмистрова* – 526, 1224, 1368), *війт*(446, 523, 525, 678, 1067; і *війтова* – 575), *лавник* (497, 1112), *райця*(1178, 1285).

Натомість в містах та містечках без магдебурзького права ми бачимо *обивателів* (787, 814, 821, 850, 854, 1093, 1113, 1162, 1239) та *обивательок* (606, 667, 788, 789).

Більш загальним і розпливчастим, здається, був термін *житель*(1391, 1392; також *жителька* – 812, 815). Маємо запис про полтавських *козаків і жителів* (1394) – тут, здається, *козак* – соціальний термін, а *житель* – тільки вказує на місце мешкання, без особливого соціального значення (десь так, як нині вживається це слово). У Києві згаданий *стрілець і жилець* (1210) – може, вояк російського гарнізону?

Згадані також *писар глухівський* (1238), *писар носовський* (1311), *отаман сумський* (1308) – тут не можна вирішити, чи ці терміни стосувались чинів міського самоуправління, чи козацької адміністрації. Носовський писар – майже напевно з Носовської козацької сотні (укладачі ВС дуже не любили козаків і всіляко оминали це неприємне для них слово, як могли – як скоро побачимо).

Величезним, кореневим недоліком козацького адміністративного ладу в Україні був брак повноцінної цивільної адміністрації, сформувати яку так ніколи й не вдалося. Тому козацька військова адміністрація, цілком добра для управління військом, вимушено брала на себе невластиву їй роль адміністрації цивільної, від чого відбувалось змішування компетенцій та юрисдикцій, що відкривало дорогу не тільки

для зловживань козацької старшини, але й до втручання в адміністрацію московських чинів.

Із **занять**, специфічних саме для жителів міст, маємо тільки одну згадку *купця* (850) – при цьому неясно, чи було це щось окреме від перелічених вище *крамарів* (як здаються мені роздрібними торговцями). Дуже примітно, що немає ніяких згадок про цехи, майстрів та підмайстрів. Так само немає згадок про людей, дотичних до грошей – ані лихварів, ані збирачів податків чи мит (шафарів, наприклад).

Козаки

Маємо у ВС чіткі та недвозначні згадки про **донських козаків**(розділи 515, 740, 1390).

Маємо також нечисленні, але виразні згадки про **запорозьких козаків** (1156, 1322, 1328) та про козаків зі **слобідських полків** (1352).

А от із **козаками Війська Запорозького** (городовими), котрі складали переважну більшість козацтва і відігравали величезну роль у житті України 2 пол. 17 ст., укладачі ВС мали клопіт, який відбився на кількості і якості звісток.

Маємо тільки дві згадки про **гетьманів**:

– гетьмана Війська Запорозького (673 – в даному конкретному випадку не уточнено, що йдеться про *гетьмана його королівської милості*, призначеного польським королем);

– інокині Анастасії, бывшои гетьманової Богданової Хмельницької (709 – як уже було відзначено, Богдан Хмельницький вписаний там контрабандою під іменем *Зиновія* і без титулу гетьмана – 709-5).

Про інших гетьманів – ані «його королівської милості», ані «його царського величества» – згадок у ВС немає.

З числа **генеральної старшини** маємо 2 згадки про:

– суддю генерального Війська Запорозького (1090 – перший із двох повністю кваліфікованих записів);

– генерального осавула (1234).

З числа **полкової старшини** маємо 7 згадок про:

– полковників (Ніжинського – 584; Гадяцького – 769; Прилуцького – 1232; без уточнення *козацького*; полковника Війська його царської величності запорозького Уманського – 539 – другий і останній повністю кваліфікований запис);

– писаря Сіверського (531 – без уточнення, що це писар Сіверського козацького полку);

– осавула полку (Переяславського? – 737; Полтавського – 1250);

З числа **сотенної старшини** маємо 5 згадок про:

– сотника (1333; 1367; 1388; сотнички – 918);

– сотенного хорунжого (Глухівського – 1237);

З числа **іншої старшини** маємо 2 згадки про:

– пана Війська Запорозького (402 – не вказано його посаду);

– підстаросту Білоцерківського (543 – чи це чин польської, чи козацької адміністрації?);

З числа **рядових козаків** маємо 4 згадки про:

– козаків (1286, 1394, 1410);

– козака компанійця (1430);

Таким чином, «козацьких» розділів і нас набралось ледве 22, із них тільки два записи є повністю кваліфікованими, такими, що не полишають сумніву щодо титулу записаного. Такі назви як *полковник, сотник, писар, хорунжий* та ін. не є характерно-козацькими, вони на той час вживались і в інших ситуаціях, і самі по собі ще не означають належності до козацтва. Про це ми можемо зміркувати тільки з додаткових даних, не з самого ВС.

Слід звернути увагу, що не тільки Києво-Печерська лавра не любила козаків, але й козаки не любили лавру. Останнє видно з того, що ми маємо у ВС тільки один «контрабандний» запис відомої козацького діяча (Б. Хмельницького); але ми зовсім не маємо записів подібних старшин під якимись маскувальними титулами (скажімо, *панів*) чи взагалі без титулів, з одними тільки прізвищами. Враховуючи, зо за Зборівським реєстром 1649 р. одних тільки сотників було кілька сотень, можна сміливо припустити, що за весь час ведення ВС корпорація козицької старшини налічувала до тисячі прізвищ – а записів старшинських тільки 18. Це не може бути випадковим!

Трохи пізніше, ближе до кінця наповнення ВС, а саме у 1685 році, було започатковано синодик Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря. Синодик упорядкований за чинами суспільної ієрархії, і там бачимо такі розділи: «Роди ясновельможних гетьманів», «Роди благородних князів і бояр» (так, гетьмани заскочили вище од князів!), «Роди їх милостей панів полковників Війська його царського пресвітлого величества Запорізького Малоросійського»; далі йдуть «Поминання сродства такого-то полку» (7 полків Гетьманщини і 3 – слобідських) [*Дергачева И. В.* Древнерусский Синодик: исследования и тексты. – М.: Круг, 2011 г., с. 323 – 324]. Навіть православне духовенство змушене було визнати, що козаки таки становлять частину суспільства.

Київ

Добре відомо, що на території сучасного Києва у 2 пол. 17 ст. існувало три поселення, кожне зі своєю юрисдикцією:

– Київ у стислому значенні – місто на магдебурзькому праві, котре територіально охоплювало сучасний Поділ (але слова Поділ у ВС ми не побачимо!);

– Верхній Київ – фортеця московського гарнізону, де урядували московські воєводи. вона територіально збігалась з межами стародавнього «города Ярослава». Там знаходились також монастирі – Софійський (резиденція митрополита) і Михайлівський Золотоверхий;

– Печерськ, який у свою чергу можна поділити на три частини – Києво-Печерську лавру, Печерський жіночий монастир та Печерське містечко. Про них у ВС маємо багато звісток, тож будемо говорити окремо.

Більше всього звісток маємо про **місто (Поділ)**. Тут можна повторити значну частину того, що писалось про міщан. Маємо згадки про *міщан київських* (розділи 390, 409, 585, 660, 662, 671, 689, 696, 703, 831, 961, 1259, 1285, 1323), *війтів* (523, 525), *бурмистрів* (526, 1224, 1267, 1368), *райців* (1178, 1285), але не маємо жодного *лавника*.

Звичайно, 8 згадок представників міського самоуправління на 120 років (1570 – 1690 рр., починаючи від війта Кирила Мефодійовича з 1570 р., з розділу 525) – це дуже й дуже мало. Якщо припустити спрощено, що одночасно діяли 6 лавників і 6 райців, 1 війт і 1 бургомістр, то маємо 14 осіб; за вказаний час мали би змінитись 5 – 6 їх складів, отже, 70 – 84 особи, і тільки 1 / 10 частина з них потрапила до ВС.

Далі маємо для Подолу згадки про **Флорівський жіночий монастир**(617, 631, 860, 881, 892, 909, 957, 1128, 1182, 1268). В розділі 1334 Флорівський монастир виступає як топографічний орієнтир для визначенням місця проживання. Два рази згадано **Йорданський жіночий монастир** (604, 628), один раз – парафіальну **церкву св. Бориса і Гліба**, у якій був *пресвитер* (729).

Для **верхнього Києва** переважне число згадок у ВС стосується **Михайлівського Золотоверхого монастиря** (ченці чоловіки та жінки – 323, 621; черниці жінки – 432, 781; 835, 1154 1166, 1208, 1243, 1345-7; 1375-2-36). Їх дуже показова особливість – тільки у двох розділах (323, 621) згадані не тільки *черниці*, але й *ченці*. Решта розділів згадує тільки черниць, і в розділі 835 прямо названий *Михайлівський паненський монастир*.

Існування жіночого монастиря при Золотоверхому чоловічому монастирі не є ніяким секретом, він згадується в роботах з історії Києва (інколи – як Іоано-Богословський монастир; цієї назви немає у ВС). Але неясно, чому його черниць вписували до лаврського синодика, і чому у ВС немає жодного імені ігуменій цього монастиря?

Софійський монастир згадано у ВС тільки один раз (1139), бачимо в ньому *намісника* (тобто заступника митрополита, котрий управляв монастирем).

Маємо також виразну згадку про Десятинну церкву (1337), при ній – *протопопа городового Київського Десятинной пресвятої богородиці*. Мабуть, в цій же церкві служив *Ієрей верх-київський* (547).

Московський гарнізон, котрий дислокувався у верхньому Києві, у ВС практично не представлений. Ми вже бачили запис роду воєводи кн. Ф. Ф. Волконського (78), але

більше жоден воєвода у ВС не записаний, хоча вони змінювались досить часто. Можливо, сюди треба поставити *поминання Іоакима стрільця, жилець київський* (1210) – це якщо вважати слово *стрілець* російським воєнним званням. Але може бути і так, що це назва професії (мисливця, чи щось подібне).

Також у ВС бачимо деякі назви місцевостей, котрі увійшли у склад великого сучасного міста:

– *поминання раби божої Анни Федорівни Григорієвої з Преварки*(658); тут ми маємо варіант назви *Пріорка* – поселення, котре належало пріору київського домініканського монастиря. Цей пріор утік з Києва ще в 1648 році, а назва лишилась і досі.

– менш виразним є запис *з Безняков* (681). Такої точно назви нині не існує, можливо, тут маємо дещо спотворену назву Позняки, хоча це село входило до володінь Лаври і назва його мала би бути добре знайомою.

Печерське містечко

Довкола Києво-Печерської лаври в 17 ст. (і до 1706 р.) розрослось досить значне поселення, котре у ВС прямо іменується **Печерським містечком** (розділи 583, 656, 705, 941, 945, 960, 984, 1016, 1062) подекуди – просто *містечком* (572, 733, 775, 808, 915, 935, 1030), або просто *Печерським* (843, 1277, 1345-5, 1392) чи навіть *містечком тутейшим* (862, 869)

Воно не мало магдебурзького устрою, і жителі його, у відповідності до висловленого вище спостереження, звались не міщанами, а **обивателями** (377, 524, 580, 606, 667, 715, 735, 736, 787, 788, 821, 852, 914, 1093 – всього 14 згадок), *тутейшими* (377, 524, 580, 715, 850, 914), зрідка – *жителями* (815, 1392).

Про **управління** містечка ВС не дає багато звісток. Мабуть, сюди треба прикласти згадку про *комісара* (1313), в якому я схильний бачити адміністративний чин. Маємо не дуже ясну згадку *інокині Євфимії війтової Печерської* (575) – удови по війту та черниці, але як розуміти визначення Печерської? Чи її чоловік був війтом у Печерському містечку, чи в якомусь іншому місті (Києві), а Печерський – це назва її монастиря?

Про **заняття** жителів містечка також не маємо рясних даних – згадано *крамаря* (689) та *купця* (850).

Наприкінці існування містечка в ньому було 5 **парафіальних церков** [Описание Киево-Печерской лавры / [Евгений (Болховитинов)], К., 1826 г., с. 65], з них у ВС маємо згадки про *священика Спаського*(638-3-3) і про *старицю зі шпиталю Спаського* (810). Оскільки при обох згадках немає вказівки населеного пункту, я вважаю, що вони стосуються Спаської церкви на Печерську (які нині звуть церквою Спаса на Берестові). Коли згадано було іншого *ієрея Спаського* – писар ВС уточнив, що це в Полтаві (1327).

На території містечка знаходився **жіночий монастир**, який у ВС іменується *Печерським паненським монастирем* (379, 556, 568, 676, 847, 946, 947, 956, 958, 959, 1076-6-1, 1127, 1188, 1283, 1292, 1376 – всього 16 згадок), *Печерським дівочим монастирем* (495, 538, 1281) або просто *Печерським монастирем* (тут згадано черниць, не ченців: 489, 564, 668, 685, 778, 798, 885, 1076-4-2, 1175, 1191, 1287, 1295, 1375-2-27, 1393, 1428 – всього 15 згадок), *паненським монастирем* (920, 1338, 1345-1, 1345-10, 1345-11). Черницею монастиря була мабуть *стариця тутейша* (765). Слід підкреслити – щодо цього монастиря жодного разу не вжито назву Вознесенський монастир, котра прийнята в сучасній науковій та довідковій літературі.

Більшість черниць монастиря іменувалась *інокинями*. Маємо згадки про *схимницю Анастасію – ігуменю Печерську* (129), *іноку Домникію – ігуменю Печерського монастиря паненського* (129), *панну Феодосію Солтанівну, ігуменю святої обителі Печерської* (573). Враховуючи, що перші дві згадки походять з історичної частини (отже, належать до 1 пол. 17 ст.), можна було би очікувати значно більше імен ігуменій. Ці згадки слід використати при складанні переліку ігуменій, до якого наука наразі ще не дійшла.

З ВС видно, що в монастирі були також *схимниці* (1376), *стариця послушниця* (958), просто *послушниця* (1295), також *послушниці мирські*(538). Із назв, що позначають спеціальні обов'язки, бачимо *пономарку*(533), *крилошанку* (568), *проскурню* (946), *інокиню шпитальну* (798) та просто *шпитальну* (668). З останнього можемо зробити висновок, що в монастирі був власний шпиталь, яким опікувались черниці.

Серед черниць монастиря відзначена одна *грекиня* (1292).

В цілому велика кількість згадок жіночого монастиря у ВС показує, що монастир мав особливі зв'язки саме з печерою св. Антонія, де вівся синодик. Може бути, що в жіночому монастирі власного синодика не було.

Маємо у ВС цілий ряд згадок топонімів, котрі не вдається упевнено локалізувати, і можна думати, що це власне **мікротопоніми**, котрі позначають невідомі нині мікрооб'єкти:

– *Огородне* (593, 695, 698, 702, 777, 866, 836, 1008), *Городне* (458). Цікаво, що з цією назвою пов'язані тільки жінки, і то найбільше – стариці, з дещо незвичною формулою (стариця ***від*** Огородного, замість очікуваного з / із). Чи це має позначати якийсь зв'язок з Печерським жіночим монастирем? Маємо також згадку про *Огород Печерський*, з нього послушник (1076-9-3) – може бути, що це щось окреме, належне власне до лаври.

– *Берег* (565, 844, 901) – є села такої назви (далеко від Києва), але тут може бути і київський мікрооб'єкт;

– *шпиталь* (596, 799, 1227), *шпиталь печерний* (916, 1375-2-9), *шпиталь в містечку Печерському* (799). Окрім ясної згадки про шпиталь Спаський (як вище) та

чітких вказівок на шпиталі при обох монастирях, маємо ще отакі не досить виразні згадки; можливо, вони стосуються уже названих шпиталів, а можливо, малось на увазі щось інше. Так чи інакше, шпиталів на Печерську (разом з монастирськими) було кілька;

– *Крига шпитальна* (1280) і навіть *град Крига* (1302). Можу тільки повторити власне (слабке) припущення про хутір Мриги біля Києва;

– *Полик під Печерським* (657) – мабуть, якесь маленьке поселення на схилі Дніпра.

З назв такого роду упевнено визначається тільки *Солона Гірка* (891, 1066), позначена на плані Києва 1695 р. на схилі Дніпра нижче Верхньої лаври; ще нижче, ближче до берега, позначена слобода – можливо, згадана у ВС *слобідка Печерського монастиря* (1179). Інші назви ще чекають свого пояснення.

За межами містечка, але територіально близько знаходився **Пустинно-Миколаївський монастир**, в якому згадано *ігумена Германа*(129), ієромонаха Григорія (938) та монаха Макарія (1287-1), постриженика цього монастиря – і тільки.

Отже, з числа київських чоловічих монастирів ми маємо у ВС згадки про Михайлівський Золотоверхим, Микільський Пустинний та Софійський (всього 6 згадок), а геть не маємо згадок про монастирі Видубицький, Братський та Кирилівський.

Натомість для жіночих монастирів маємо 47 згадок Печерського, 11 – Михайлівського, 10 – Флорівського, 2 – Іорданського, разом 70 згадок. Всі ці спостереження слід використати при з'ясування стосунків між київськими монастирями в 2 пол. 17 ст.

Печерський монастир

Цілком природно, що багато звісток ВС стосуються самого Печерського монастиря. Сама обитель у ВС переважно іменується *монастирем*, інколи – *обителлю* (розділи 1088, 1096), але один раз вжито назву *лавра* (розділ 694).

Система **чернечих титулів** найкраще представлена у розділі 535: ієромонахи, ієродиякони, схимонахи, монахи, рясофорники, священики світські, послушники світські.

Тут цікавою і відносно рідкісною є згадка *рясофорників* – єдина на весь ВС. Вони зрідка згадуються в інших монастирях України цього часу (синодик Полтавсього Хрестовоздвиженського монастиря (від 1685 р.) [*Дергачева И. В.* Древнерусский Синодик: исследования и тексты. – М.: Круг, 2011 г., с. 322]; про постриження рясофорних братів в мантію згадав Димитрій Туптало в своєму щоденнику під 4 березня та 23 грудня 1682 р. та січнем 1690 р. [щоденник має багато видань, я використав Сочинения святого Димитрия, митрополита Ростовского, М., 1839 г., т. 1, с. 478, 480, 492]). Як бачимо, вони у лаврі відрізнялись від послушників з числа мирян (були й такі).

В інших розділах ВС бачимо чернечі титули *інока* (369, 454, 459, 499, 511), *монаха* (378, 530, 532, 581, 706, 725, 962, 1058, 1088, 1105, 1118, 1120, 1132, 1226, 1229, 1244, 1269, 1274, 1282, 1290, 1364, 1378, 1401, 1415, 1418 – всього 25 разів), *ієромонаха* (332, 694, 724, 745, 749, 846, 917, 987, 1096, 1117, 1123, 1130, 1131, 1173, 1271, 1342, 1344, 1370, 1403, 1417, 1429 – всього 21 раз), *ієродиякона* (879, 1110, 1115), *схимонаха* (965, 1249, 1380), *старця* (459) і *старця соборного* (1403), *законника* (749, 1120, 1123, 1130) [зазначу, що ці переліки враховують тільки титули із заголовків розділів, не з поминальних переліків, де їх є більше].

Можна зробити висновок, що титул *інок* в цей час поступово виходить з ужитку, а замість нього набуває великого поширення титул *монах* (і, можливо, *законник*, рівнозначний монаху, бо ніде немає вказівки на якесь особливе навантаження цього останнього терміну). Титул *законник* говорить нам про католицький вплив (*закон* – переклад латинського *orden*). Звичайно, ніяких орденів / законів у православії ніколи не існувало (уніати мали й мають – за католицьким взірцем – орден василіан), але це слово було на той час, мабуть, модним і гоноровим.

На цьому місці можна згадати про *монаха* ***Петронія*** (1226), одноіменного з католицьким святим. Якщо ім'я *Петро* є спільним для всіх християнських конфесій, то *Петроній* виключно належить католикам, ніяких православних святих такого імені немає. Також згадано ієродиякона *Ієроніма* (535-2-3). Це – поширене католицьке ім'я, у православному світі набуло поширення виключно як чернече і то не раніше 2 пол. 18 ст. Тут маємо ранній (1652 р.) приклад цього чернечого імені.

Поява таких імен у православних, та ще й ченців Києво-Печерської лаври (найбільшої православної інституції України), показує пролізання західних, латинських, католицьких елементів у православіє, тобто проростання того насіння, котре розсівав Петро Могила.

Особлива ситуація складається з терміном *послушник*. Серед послушників ми бачимо *ієромонахів* (694, 987, 1117, 1173, 1342, 1344), *ієродияконів* (879, 1110, 1115), *іноків* (454, 499), *монахів* (530, 581, 1054, 1118, 1132, 1226, 1229, 1244, 1269, 1274, 1282, 1290, 1364, 1378, 1401); маємо також просто послушників, без додаткових чернечих титулів (455, 741, 754, 866, 928, 963, 1076-9-3, 1116, 1163, 1167, 1190, 1379, 1427).

Здається, тільки в останній групі ми маємо справу з послушниками strict (у вузькому значенні – людей, котрі тільки почали своє служіння в монастирі; в одному випадку, як зазначено вище, їх поділено на мирян та рясофорів); в інших випадках маємо послушників loose (у широкому, розмитому значенні – як постриженників певного монастиря чи взагалі людей, котрі слухаються монастирської влади, підлягають архімандриту).

Маємо згадки про наступні службові ролі ченців: *уставника* (332, 846), *намісника* (369), *келаря* (378, 688, 1058), *економа* (1130,

1290), *підекономa* (511), *паламаря* (532,
928), *писаря* (706), *диякона* (724), *палатного* (1105) – вони належали до адміністрації монастиря.

Маємо згадки також про *схимонаха-сапожника* (1380) та про *монаха-сапожника* (1415) – рідкісні вказівки на професію, не пов'язану з релігією. Ну, враховуючи, що в Печерському монастирі було на той час кілька сотень ченців, чоботарі без роботи не сиділи. Маємо також згадку про *Огород Печерський*, з нього послушник (1076-9-3) – може бути, що це також вказівка на професію.

У ВС маємо згадки про мирян-слуг
монастиря: *кухаря* (1116), *конюшого* (1164), *орендаря* у волості Навозькій
(1259), *дзвонника* (1365 – майстра по відливанню
дзвонів?), *винника* (1371), *дворничку* (1385), *отамана дворца волового монастиря Печерського* (1404), *водовоза*(1427).

Маємо деякі вказівки на внутрішню організаційну структуру монастиря. Найбільше згадок, природно, маємо про **печеру святого Антонія**, в якій писався ВС, і котра нині зветься Ближніми печерами . Згадано *блюстителя святої печери* (550), *строїтеля печерного* (745, 1096, 1131, 1370), *послушника* печери преподобного отця Антонія (879), *сповідника* Печерського преподобного отця нашого Антонія (1271), нарешті просто *будучого / зостаючого на печері на той час* (725, 1123).

Всього маємо 9 згадок, більшість з яких конкретизована вказівкою «на той час» (котра має нагадувати, що в момент запису розділу до ВС на згаданій посаді була вже інша особа). Найчастіше ми бачимо тут *строїтеля* (*строїти* – це не тільки *будувати, споруджувати*, але також *шикувати, давати лад*, мабуть, і взагалі керувати) – термін, який відносно мало вживався в українській монастирській практиці.

Також маємо згадки про *строїтеля* **печери преподобного Феодосія**(693), *блюстителя* печери преподобного Феодосія і духовного всієї капітули Печерського монастиря (1417). Тут згадано сучасні Дальні печери лаври, і можна думати, що організація цього підрозділу була подібна до організації печери св. Антонія (маємо ті самі титули).

Маємо згадки і про **Троїцький монастир** у складі лаври: *намісника*Троїцького больниці Печерської (917), *економа* Троїцького (1290) +1345-18 *монаха Євдокима з Трійці святої* (1418), *ігумена* свято-Троїцького, больниці і монастиря Печерського (1429). Отже, цим підрозділом управляв намісник, а подекуди – ігумен (останнє надавало монастирю ознак самостійності), мав він і власного економа, тобто якесь власне господарство, окреме від господарства лаври.

У ВС немає ніяких згадок про будівлі на території лаври (ані в інших місцях). Єдина не зовсім ясна згадка, що сюди може належати – *інока Пахомія, на* ***ветхому домі*** *преставившогося* (514-2). Оскільки при цьому не дано ніякого пояснення – що це

за дім, можна припускати, що він був на території лаври, і писар ВС не мав сумніву, що така вказівка зрозуміла.

Для переліку **архімандритів** Печерського монастиря ВС не дає багато матеріалу. На відміну від Печерського синодика, тут немає окремого розділу, їм присвяченого. Маємо поминання Іларіона Пісочинського (258 – правив у 1559 – 1566 рр.), далі Єлисея Плетенецького (256 – правив у 1603 – 1624 рр.) та Петра Могили (2-29) – у переліку митрополитів і без згадки, що він був архімандритом (у 1627 – 1646 рр.). Натомість сяють своєю відсутністю імена Никифора Тура, Захарії Копистенського, Йосипа Тризни та Інокентія Гізеля (при цьому останні два померли в добу активного наповнення ВС).

Отже, складання повного переліку архімандритів (те, чого ми сподіваємось за сучасними уявленнями) не було завданням ВС. Вписано, на мою думку, тільки тих осіб, котрі самі подбали про запис поминання свого роду (чи то у вигляд окремого аркуша, чи то як запис у попередньому синодику). Для Плетенецького це припущення підтверджується і датою 1610 р. у ВС, котра, припускаю, є датою створення поминального запису.

Може бути так, що повніший перелік архімандритів на інших визначних осіб містився у **великому пом'янику**, котрий згадується у ВС кілька разів (1167, 1182, 1190, 1194, 1250, 1263, 1273). В усіх цих розділах містяться вказівки писаря / редактора: «Не пиши у великий пом'яник» або просто «Не пиши». З цього можна зміркувати, що деякі поминальні записи вносились в обидва синодики, а для деяких не слід було цього робити. Перелічені розділи стосуються людей з низьким соціальним статусом, і можна думати, що для великого пом'яника відбирались записи людей вищого статусу. Цей «великий пом'яник» 2 пол. 17 ст. поки що не виявлений, хоча він, безперечно, був би цікавий для науки.

Окрім індивідуальних поминань окремих ченців лаври (використаних вище при розгляді чернечих титулів) маємо у ВС також **колективні поминання** у розділах 426, 535, 744, 877, 930, 1341, 1369. Можна припускати, що тут маємо перенос до постійного синодика поточних записів про померлих ченців, котрі накопичились з моменту попереднього колективного поминання, а не мали індивідуальних записів.

ВС містить деякі нечисленні дані про **організацію господарства**Києво-Печерської лаври. Маємо згадки про *Іоана Тихого, міщанина Київського, на той час будучи* ***орендарем*** *у волості Навозькій* (1259), *Ірину удову,* ***дворничку нашу*** *у Лищичах в Стародубівщині* (1385), *Федора,* ***отамана дворца волового*** *монастиря Печерського* (1404). Ці уривчасті згадки можуть знайти своє місце у майбутній документальній історії лаври, якщо така колись буде писатись.

Остання група згадок Печерського монастиря у ВС пов'язана з **подарунками на монастир**. Окрім згаданого вище дару в сумі 3 000 злотих (228) маємо такі дарунки: 17 червінців (1212), дзвін (509), «образ Новодворський до святої церкви преподобного Антонія» (1194), казан (1279), книга «Ключ розуміння» (1249), стихар (1296).

Більшість дарунків, як бачимо, дуже скромні, і нема ніяких згадок про нерухоме майно (а такі були, як пам'ятаємо, в ПС). Безперечно, це пов'язано з розподілом функцій всередині монастиря і уявлення, що у синодику не личить записувати внески та дарунки – вони, мабуть, записувались деінде.

Церкви і монастирі

Згадок про парафіальні церкви у ВС небагато, але вони можуть становити цінність з огляду на загальну бідність звісток про наше церковне життя у 17 ст.

В заголовках розділів маємо згадки **титулів** мирян-служителів церкви: *священика* (розділи 259, 456, 508), *клірика* (277), *ієрея* (334, 343, 442, 547, 638-3-3, 908, 1045, 1059, 1180, 1192, 1195, 1246, 1253, 1375-2-3, 1400, 1409, 1412, 1422, 1435), *диякона* (340, 1011, 1336). Відомий нам з Печерського синодика титул *священноієрей* майже повністю вийшов з ужитку (729, 875, 1327), його заступив, мабуть, титул *протопопа* (382, 1173, 1180, 1337, 1409, 1412) та / або *пресвитера* (729). Один раз згадано ієрея і *намісника* (1192) – можливо, ще один синонім до протопопа.

Протопопів згадано, окрім Києва, у Мені (1173), Прилуках (1180), Лохвиці (1409), Харкові (1412).

Маємо згадки про жінок / удів священиків, яких у ВС звуть *попадями* (1168, 1231).

В поминальних переліках у поточній частині ВС ми маємо 1466 імен духовенства, з них 354 (24 %) – білого і 1112 (76 %) – чорного. В цілому духовенство складає 10.3 % загального числа імен, що трохи більше для аналогічного показника ПС (7 %). Для білого духовенства маємо такі титули:

Титул	**Число імен**
Диякон	6
Ієрей	345
Намісник	1
Священноієрей	10

Можна зробити висновок, що у парі *ієрей / священноієрей*популярність останнього титула знижується. У ПС на одного *священноієрея* припадало 2.3 *ієрея*, а у ВС – аж 34.5! Разом з тим в поминальних переліках немає жодного *протопопа* – вони згадуються тільки в заголовках. Здається, цей титул все ще вважався жаргонним, розмовним.

Маємо згадки **конкретних церков** (за межами Києва): у селі Карів (на Львівщині, 470), у Пустогороді (на Сумщині, 1327), Спаської в Полтаві (1253), Михайлівської у Немирові (на Вінничині, 1400).

Монастирі (за межами Києва) згадані такі: Межигірський (310?, 661, 878), Добромильський (на Львівщині, 314), Макошинський (на Чернігівщині, 319), Ладинський (жіночий, на Чернігівщині, 507, 595), Густинський (на Чернігівщині, 522),

Сумський (605), Вінницький (жіночий, 627; можливо, він же згаданий як Немирівський жіночий – 1197), Почаївський (640), Брагинський (жіночий, в Білорусії, 692, 1414), Мгарський (на Полтавщині, 693, 1132), Баркалабівський (жіночий, в Білорусії, 779, 784, 1319), Лаврівський Онуфріївський (на Львівщині, 876, 1091, 1194, 1339), Батуринський (жіночий, на Чернігівщині, 923, 1076-10-5, 1310), Батуринський (Крупицький, чоловічий – 1312) Полтавський (жіночий, 1060, 1247, 1266), Будиський (жіночий, у Великих Будищах на Полтавщині, 1060, 1147), Глухівський (жіночий, на Сумщині, 1233), Чернилявський (на Львівщині, 1278).

Всього маємо 10 чоловічих монастирів (16 згадок) та 8 жіночих (19 згадок). Як бачимо, тенденція переважання згадок жіночих монастирів, дуже виразна в межах Києва, проявляється і тут. Ці згадки часто містять імена ігуменів (ігуменій) і потрібні для доповнення каталогу настоятелів П. М. Строєва, котрий останні 180 років з невідомої мені причини не поповнювався.

Згадано *новий скит* (619) – мабуть, десь поблизу Києва, назва якого ще не устоялась (Китаївський? Голосіївський?) та скит біля Борогодчан (837), у якому легко пізнається Манявський скит.

Жодного монастиря з території Росії у ВС взагалі не згадано (така собі «віковічна дружба народів-братів» у світлі конкретного джерела).

В поминальних переліках маємо такі **титули** чорного духовенства:

Титул	**Число імен**
Архідиякон	1
Архієпископ	1
Архімандрит	1
Єпископ	8
Ігумен	4
Ігуменя	2
Ієродиякон	35
Ієромонах	206
Ієросхимонах	15
Інок (чол.)	78
Інока (жін.)	78
Інокиня	392
Митрополит	2
Монах	170
Патріарх	4
Рясофорник	8
Священноінок	2
Схимник (чол.)	45

Схимниця (жін.)	51
Схимонах (чол.)	21
Схимонаха (жін.)	2

Тут також бачимо значні новації проти ПС. Як уже відзначалось на прикладі Печерської лаври, у ВС ми спостерігаємо падіння популярності титула *інок* на користь *монаха*. Якщо в ПС ми мали тільки одного (!) схимонаха на 558 чоловіків-ченців, то у ВС маємо 412 титулів зі складовою *монах* на 601 ченця, тобто 76 %. Титул *ієромонах* повністю витіснив старий титул *священноінок*, який у ВС взагалі не вживається.

Також і серед жінок ми маємо двох *схимонахинь*, хоча ще не маємо просто *монахинь*; але титул *іноки* витісняється титулом *інокині*.

В ПС ми мали 558 ченців (66 %) на 293 черниці (34 %). У ВС ми маємо 601 ченця (53 %) на 525 черниць (47 %), тобто маємо відносне зростання числа черниць, частина яких серед чернецтва практично дорівнює частині серед усього населення.

У ПС маємо 137 схимників (26 %) від загального числа 558 ченців; у ВС – відповідно 81 (13 %) із 601 черня. Отже, маємо виразне падіння частини схимників серед ченців.

Для черниць маємо у ПС 122 схимниці (42 %) із загального числа 293 черниць. У ВС – 53 (10 %) із 525 черниць. Маємо велике падіння частини схимниць, істотно більше, ніж серед чоловіків.

Відомі особи

Упевнено інтерпретовані імена

Розділ	Ім’я	Граничні роки
256-0	Єлисей Плетенецький, печерський архімандрит	1603 – † 1624 р.
258-0	Іларіон Пісочинський, печерський архімандрит	1559 – 1566 рр.
260-0, 260-1-1	Гедеон Балабан, львівський єпископ	1566 – † 1607 р.
261-0	Ісайя Копинський, київський митрополит	1612 – † 1640 р.
264-0	Зосима Прокопович, чернігівський єпископ	† 1656 р.
282-0	Андрій Мужиловський, печерський чернець	1628 – 1631 р.
315-1-2	Лука, угровлахійський митрополит	1587 – 1629 р.
315-1-3	Амфілохій, радовецький єпископ (Молдавія)	1595 – 1598 р
369-0	Варлаам Дітковський, печерський намісник	1647 – 1661 (?) р.
398-0	Семен Вигура, київський городничий	1632 – 1647 р.
418-1	Сергій, смоленський єпископ	1608 – 1616 р.
426-1-1	Філофей Кизаревич, ігумен Михайлівського Золотоверхого монастиря	1631 – † 1645 р.

432-6	Федір Воронич, київський підчаший	1619 – 1638 р.
448-0	Олена з Филиповичів Ломська	2 чв. 17 ст.
519-0	Іларіон Дмитрович Лопухин, царський посол	кін. 16 ст. – † 1671 р.
523-0	Андрій Федорович Ходика, київський війт	1630 – † після 1651 р.
523-1	Федір Ходика, київський війт	1613 – 1625 р.
523-2	Йосиф Федорович Ходика	1620-і рр. – † 1641 р.
525-0	Кирил Мефедович, київський війт	1570 – 1584 р.
531-0	Іван Демкович Креховецький, новгород-сіверський полковий писар	1648 – 1668 р.
539-0	Йосип Глух, уманський полковник	1648 – † 1655 р.
543-0	Стефан Мазепа, білоцерківський підстароста	1639 – 1663 р.
584-0	Григорій Гуляницький, ніжинський полковник	1655 – † 1679 р.
673-0, 673-1	Євстафій Гоголь, гетьман	1648 – † 1679 р.
709-0, 709-1-1	Анна із Золотаренків Хмельницька	? – † 1671 р.
709-1-5	Богдан Хмельницький, гетьман	бл. 1595 – † 1657 р.
709-1-10	Тимофій Богданович Хмельницький	1632 – † 1635 р.
737-0	Никифор Каленикович, переяславський полковий осавул	1690 р.
769-0	Семен Остренко, гадяцький полковник	1666 – 1673 р.
858-0	Зосима Тишевич, ігумен чернігівського Іллінського монастиря	1649 – 1682 р.
876-1	Георгій Гошовський, перемиський єпископ-помічник	1667 – 1675 р.
878-1	Феодосій Васковський, ігумен Межигірського монастиря	1623 – † 1677 р.
1067-0	Спиридон Якович Ширай, стародубський війт	бл. 1650 – † бл. 1710 р.
1090-0, 1090-1	Іван Михайлович Домонтович, генеральний суддя	1616 – † 1683 р.
1130-0, 1130-14	Пантелеймон Кохановський, економ Печерського монастиря	† 1685 р.
1139-0	Варлаам Страховський, намісник київського Софійського монастиря	1685 – 1709 р.
1151-0	Мелетій, патріарх Охридський	1676 – 1686 р.
1232-0, 1232-2-1	Лазар Горленко, прилуцький полковник	1658 – † 1687 р.
1234-0	Михайло Миклашевський, генеральний осавул	бл. 1640 – † 1706 р.
1253-0	Іван Світайло, священик полтавської Спаської	1686 – 1709 р.

	церкви	
1286-0	Іван Яремович Ніс, прилуцький козак	† 1715 р.
1312-0	Данило Савич Туптало (Димитрій Ростовський), ігумен Батуринського монастиря	1651 – † 1709 р.
1328-0	Григорій Сагайдачний, кошовий отаман	1686 – 1696 р.
1362-0	Іван Лазаревич Горленко, прилуцький козак	1686 – 1687 р.
1367-0	Микола Грембецький, сотник у Роїщі (Чернігівського полка)	1689 – 1692 р.
1369-28	Дамаскин, єпископ Велеса (Македонія)	† 1689 р.
1388-0	Василь Кирилович, опішнянський сотник	1687 – 1695 р.
1394-0	Павло Іванович Полетика, полтавський козак	† 1709 р.
1394-0а	Григорій Іванович Полетика, полтавський козак	† 1711 р.
1403-0	Афанасій Миславський, печерський соборний старец	1684 – 1714 р.
1417-1-1	Сильвестр Косов, київський митрополит	† 1657 р.
1417-1-2	кн. Стефан Яцкович Четвертинський	1600 – † 1665 р.
1417-2-3	кн. Ілля Стефанович Четвертинський	1606 – † 1640 р.
1417-1-4	кн. Іван (Януш) Стефанович Четвертинський	† 1648 р.

Всього маємо 54 упевнено інтерпретованих імені.

Сумнівно інтерпретовані імена

Розділ	Ім’я	Граничні роки
315-1-4	єпископ Павло	1613 – 1616 р. (єпископ Романа) або 1622 – 1627 р. (єпископ Хуші)
408	Василь Федорович Дворецький, київський полковник	бл. 1609 – 1672 р.
584-49	Григорій Гуляницький, ніжинський полковник	1655 – † 1679 р.
584-50	Анна Гуляницька	?
709-1-2	Никифор Золотаренко	?
709-1-4	Яким Сомко, козацький старшина	1619 – † 1663 р.
709-1-6	Данило Виговський, козацький старшина	? – † 1659 р.
709-1-7	Іван Золотаренко, козацький старшина	† 1655 р.
709-1-8	Василь Золотаренко, козацький старшина	† 1633 р.
709-1-18	Павло Тетеря, козацький старшина	бл. 1620 – † 1670 р.
709-1-22, 709-3-3	Анна з Сомків Хмельницька	1608 – † 1647 р.
709-3-5	Олена Богданівна Хмельницька	? – † 1668 р.
709-3-6	Стефанида Богданівна Хмельницька	1650 – 1659 р.
1284-2	Семен Ракович, прилуцький полковий	1672 – 1685 р.

	писар	
1312-7	Олександра Савівна Туптало, черниця київського Йорданського монастиря	† 1689 р.
1362-2-5	Анна Петрівна з Кударів Горленко	?
1366-0	Іван Безпалий, воронізький сотник	?

Всього маємо 17 осіб, імена яких, **можливо**, значаться у ВС.

Відомих осіб в поточній частині ВС вкрай мало. Склавши разом обидві таблиці, маємо все-на-все 71 особу на 14 тисяч імен в цій частині, що становить 0.5 %. Це наводить на певні сумніви щодо репрезентативності тієї історії, в якій фігурують одні тільки відомі з документів особи.

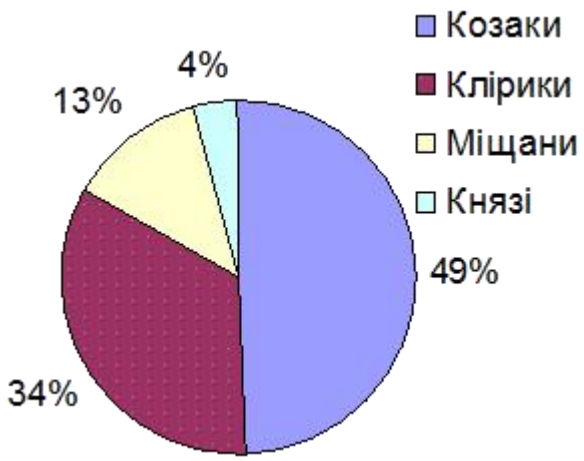

Розподіл відомих імен у поточній частині ВС

При загальній бідності згадок козаків у ВС – бачимо, що серед відомих осіб вони складають половину. В цьому сенсі можна вважати їх провідною верствою України в 2 пол. 17 ст.

Загальні спостереження

Для питання про **компоновку поминальних записів**, котрій уже був присвячений окремий розділ, у поточній частині ВС можна знайти нечисленні, проте виразні дані:

– в розділі 260 (Рід єпископа Львівського Гедеона Балабана) ми не бачимо ніяких імен його родичів, відомих з історичних джерел, натомість бачимо зовсім інші імена – невідомі. Немає навіть імені батька єпископа, хоча дослідники синодиків часто вірять, що перше ім’я в поминальному ряду – це ім’я батька ініціатора запису. Як бачимо, це може бути так, а може бути і не так;

– ту саму ситуацію маємо в розділі 519 (Рід Іларіона Дмитровича Лопухина) – відомих родичів цього діяча в записі немає, а стоять інші, невідомі імена;

– в розділі 521 (Рід Олексія Мелетієва Козлищева) маємо тільки одне ім’я Никифора, а імені Мелетія – Олексієвого батька – знову немає;

– так само в розділі 525 (Рід пана Кирила Мефедовича) немає імені Мефодія – Кирилового батька;

– і в розділі 559 (Рід Єфрема Климентієвича) немає імені Климентія – Єфремового батька;

– а в розділі 560 (Рід Прокопа Авдієвича) немає імені Авдія – Прокопового батька;

– в розділі 1090 (Поминання Іоана Домонтовича) записано три імені, але серед них немає Михайла – Іванового батька;

– в розділі 1362 (Рід і поминання Іоана Лазаревича Горленка) знову не бачимо імені Лазаря – Іванового батька (він вписаний раніше окремо в розділі 1232).

Регулярне повторення таких записів виключає випадковість. У формуванні переліків імен для поминання є якась незрозуміла для нас закономірність.

Нарешті, в розділі 1312 (Рід ієромонаха Димитрія Савича) ми маємо кілька відомих з інших джерел імен його родичів, але три з них, всупереч нашим очікуванням, були живі на момент вписування розділу до ВС. Знову маємо утруднення, з якого не видно простого виходу.

Приклад роду Димитрія Туптала, в якому можна припускати **поминання живих людей** – не єдиний у ВС. Є й більш виразні записи:

– розділ 379-2 – Анастасію, Матфея і **чад їх Кирика, Катерину**;

– розділ 420-27 – Фому подружие **и чад их**;

– розділ 655-3 – Костянтина, і **всіх сродників його**;

– розділ 693 – Пом’яни господи і **всіх сродників їх**… Амінь

– розділ 871 – Рід дяка Бориса Єртусланова… и **всех сродников его**, преставившихся от жития века сего.

– розділ 871-2 – **О здравии** Бориса, Фетинии, а аще переселит бог от жития века сего – такожде поминать;

– розділ 1085 – Се поминання раби божої інокині Порфирії московки… + и **прочих сродников их**;

– розділ 1274 – Петра, Феодору і **чад їх**, Кирила, Агафію і **чад їх**;

– розділ 1345-16 – З Варви – Григорія, Христину і **чад їх**; Петра, Катерину і **чад їх**;

– розділ 1355 – Агафоника і **їх рідних**;

– розділ 1415 – Рід монаха Дем’яна… и **прочих сродников его по плоти**.

Звичайно, всі ці загальні згадки про рідних не можуть нам точно пояснити, чи справді тут йшлося про «мертвих, і живих, і ненароджених», але згадки про дітей говорять скоріше про живих.

Цілком категоричний запис «о здравії» (871-2) абсолютно незвичний для ВС і належить москалю (кому ж ще може належати чисто татарське прізвище Єртусланов?), який до того ж вліз у чужий монастир зі своїм статутом (він, будучи дяком, мабуть, сам і склав цей запис, який переписано з готового).

Але далі (у розділах 1405 – 1408) ми маємо записи: «Пом'яни господи **преставших**» (в в розділі 1429: «Пом'яни, господи, душі **усопших** рабів своїх»). Навіщо було підкреслювати факт смерті записаних осіб, коли весь синодик був присвячений виключно таким померлим людям? Це наводить на думку, що серед записів ВС таки траплялись поминання живих людей, не виділені спеціальними формулами.

Для з'ясування **релігійних і політичних уподобань** укладачів ВС, окрім написаного вище, належить виразна згадка гетьмана Євстафія Гоголя (673), призначеного **польським королем**, і контрабандна, замаскована згадка про Богдана Хмельницького (709-1-5), який здобув звання гетьмана сам і був визнаний російським царем.

Інших гетьманів у ВС взагалі не згадано, що відбиває загальну нехіть ВС до козацтва, навіть такого, що падало до ніг польського короля.

Ознаками проникнення польського, латинського, католицького впливу, на додаток до відзначених вище *законників* Печерського монастиря, є імена *Петронія* – ієрея (480) та ченця (1226), черниць *Петронії* (366-6, 541-3, 1370-4), *Максимілли* (309-10, 604-2-11). Це одна *Петронія* (627-3) – теж, можливо, черниця. Всі ці виразно католицькі імена надані православним (?!) клірикам, і це вважалось на той час нормальним.

Серед мирян бачимо католицьке ім'я *Полонія* (374-14, 501-11), *Адам*(476-1), *Ядвіга* (476-2), *Криштофор* (811-3), *Теофіла* (811-6, 811-11), *Самуель* (811-0, 811-13, не Самуїл!). Думаю, що всі ці імена належать католикам і свідчать про родичання православних та католиків у шляхетському середовищі.

Також у ВС геть немає записів представників російської знаті (зокрема, князів), немає навіть київських воєвод (за винятком кн. Ф. Ф. Волконського – розділ 78). Може бути, що вони робили записи у «великому пом'янику» лаври, згаданому кілька разів у ВС, а досі не знайденому. Але може бути і так, що запис до синодика Печерської лаври не був для цих людей бажаним і гоноровим (нагадаю, що московські православні екстремісти тоді українців і за християн не вважали, говорили, що хрещення обливанням – не дійсне. Та й зараз (у 2018 році) їх ставлення до українського православія не поліпшилось).

Серед записів **іноземців** у ВС ми можемо побачити молдаван (300, 780, 782, 1087), греків (412, 874, 1133, 1292), росіян (519, 639, 871, 903, 905, 944, 1006, 1085, 1210?, 1276?, 1336, 1355, 1402, 1431).

Росіяни представлені дворянами середньої руки – стольниками, ризничими, дяками, царськими дворянами. Зовсім немає російських міщан, духовенства, селян.

Греки, записані у ВС, були постійними жителями українських міст (в тих випадках, коли є згадки про місця їх перебування). Окремі згадки про представників вищого духовенства з числа греків ми вже розглядали (315, 1151, 1369-28).

Розглядаючи **ініціаторів записів** поточної частини, ми бачимо масову появу розділів, де ініціатор взагалі не вказаний; зросла також (у порівнянні з історичною частиною) роль ченців та черниць. За їх рахунок скоротилась роль записів від імені роду (подружжя) та від імені чоловіків, хоча остання все ще залишається найбільш чисельною.

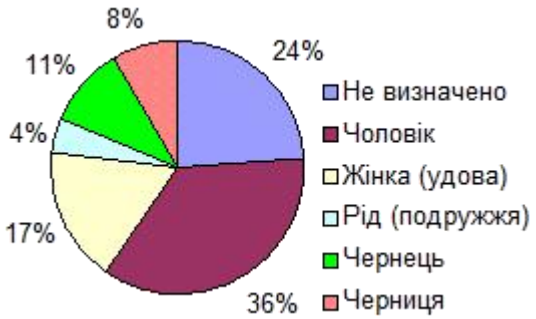

Розподіл ініціаторів записів в поточній частині ВС

Завдяки великій кількості розділів у поточній частині можна розглянути й динаміку розподілу ініціаторів:

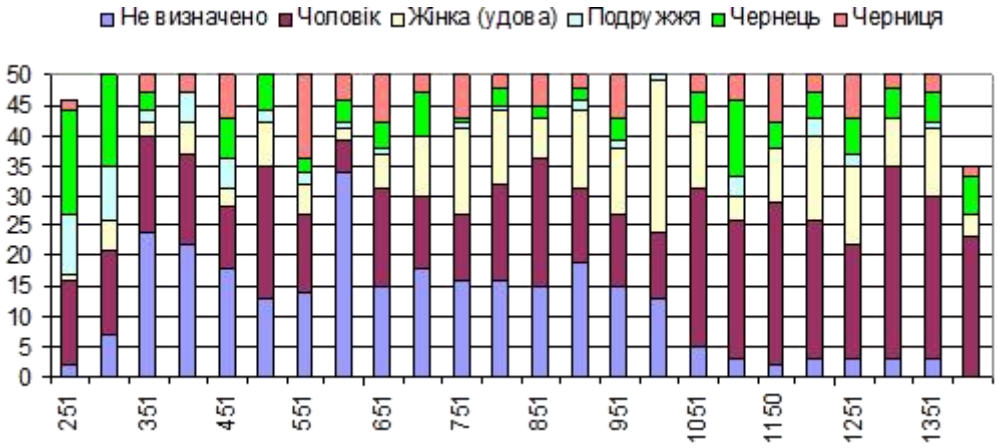

Динаміка ініціаторів записів в поточній частині ВС (по горизонталі – розділи ВС, згруповані по 50)

На цій діаграмі можна побачити певне зростання з часом числа записів, ініційованих жінками (вдовами), хоча воно не відбилось у загальному підсумку. Також бачимо, що частина записів без визначення ініціатора є незначною на початку та наприкінці поточної частини, а помітною всередині. Можливо, це відбиває особисте ставлення писарів ВС до своєї роботи (до речі, на відміну від Печерського синодика, тут ми не маємо жодного імені писаря).

Щодо **формул записів** поточна частина дає нам більшу поживу, ніж історична. В цілому маємо 4 поширених формули та досить численні записи без ніякої формули:

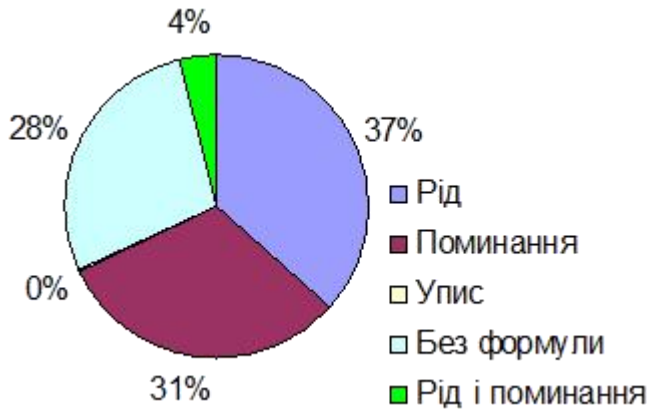

Розподіл формул записів в поточній частині ВС

Бачимо, що більшість записів використовує тільки дві формули: «Рід такого-то» та «Поминання [раба божого] такого-то». Формула «Упис такого-то» зустрічається зрідка. Значна частина розділів записана у ВС без формули взагалі.

Динаміка формул записів в поточній частині ВС (по горизонталі – розділи ВС, згруповані по 50)

Знову завдяки великій кількості розділів можна простежити динаміку зміни уподобань щодо формул запису. Ми бачимо, що поточна частина ВС починається з домінування формули «Рід», котра була єдино вживаною в історичній частині. Далі швидко зростає число «лінивих» записів, котрі не містять формули (вони ж здебільшого не містять й ініціатора).

Далі починає набувати популярності формула «Поминання», котра раніше використовувалась виключно тоді, коли в одному розділі згадувались люди різного походження (наприклад, ченці одного монастиря; також розділи 929 «Сіє поминання різних людей з Конотопу», 1076 «Се поминання обще різних людей»). Тепер ця формула починає вживатись і для записів окремих родів замість традиційного «роду».

Нарешті, ближче до кінця ВС маємо серію записів з об’єднаною формулою «Рід і поминання». Можна припускати, що вона відбиває особисте уподобання одного з писарів ВС, бо далі вона зникає і ВС повертається до тієї системи, з якої починав – до цілковитої переваги «Роду».

Як уже відзначено при розгляді історичної частини, у ВС маємо **записи убитих**. У поточній частині маємо 11 таких імен (342-3, 434-3, 478-2, 500-1, 500-2, 506-1, 907-1, 1173-5, 1232-2-1, 1342-7, 1342-9), серед них – один ієромонах (1173-5), один козацький полковник (1232-2-1) і одна жінка (506-1), решта імен без визначень. Разом з 3 такими згадками в історичній частині – 14 імен убитих. І це ми маємо в країні, де весь час вирувала жорстока війна, в час, названий в історії України Руїною, коли з півночі, і зі сходу, і з півдня, і з заходу на Україну нападали різні ворожі війська, а до того ще й між собою українці чубились.

Можу повторити – в синодику Макарієва Унженського монастиря в Росії, котрий містить записи 1619 – 1650 років, маємо 85 (вісімдесят п'ять) згадок про убитих, серед них – 16 князів, 5 нетитулованих жінок, 2 священика, 1 чернець [*Алексеев А. И.* Древнейший синодик Макариева Унженского Троицкого монастыря. – Вестник церковной истории, 2007 г., № 4 (8), с. 5 – 41]. В одному з родів маємо аж 8 убитих (с. 16), в іншому – 6 (с. 16 – 17).

І це, повторю, не у роки опричнини, не під час важкої Лівонської війни, не в добу Смути (громадянської війни) – це в період миру і стабільності. Україна – це не Росія, чи не так?

Ще однією особливістю поточної частини ВС, котрої не було ані в Печерському синодику, ані в історичній частині – це записи **померлих немовлят** (младенців). Я нарахував тут 165 записів хлопчиків і 98 дівчат, всього 263 імені, або 1.8 % загального числа імен. Хлопці складають 63 % таких записів, що досить близько до звичної пропорції імен у синодиках: ⅔ чоловіків, ⅓ жінок. У згаданому синодику Макарієва Унженського монастиря також маємо записи немовлят, їх там 111.

Для з'ясування походження звичаю запису немовлят у синодики, як також і для якихось демографічних висновків, звичайно, треба назбирати більше порівняльного матеріалу. Для цього в моїй роботі зроблено тільки перший крок.

Щодо розподілу поминальних імен на чоловічі і жіночі маємо таку вибіркову статистику (по 2410 іменах тільки): 1273 чоловіки (53 %) на 1137 жінок (47 %). Аж дивно, що цей поділ точно співпадає з поділом ченців і черниць. Звертаю увагу – пропорція чоловічих та жіночих імен серед чернецтва точно дорівнює цій пропорції серед мирян, і приблизно дорівнює пропорції чоловіків та жінок в суспільстві в цілому. Оця остання рівність є, на мою думку, істотним штрихом для окреслення становища жінки в українському суспільстві 2 половини 17 ст.: наше жіноцтво користувалось у цей час фактичною рівноправністю.

Також можна відзначити, що у ВС чотири рази вжито слово *дівиця*на означення дорослої незаміжньої дівчини. Здається, воно прийшло з Росії.

Поточна частина ВС дає нам деякі дані про **міграцію** населення України, зазначаючи як місце народження давнішого мешкання, так і місце проживання на момент запису до ВС:

319. Рід ієромонаха Пафнутія з **Головчина**, ігумена **Макошинського**

550. Рід ієромонаха Кирила, блюстителя святої печери, а родом з **Немирова**, року АХНS [1656]

788. З **Немирова**. Рід пані Марії обивательки монастиря **Печерського**

798. Се поминання Євгенії, інокині шпитальної **Печерської** з **Брагина**, а родом з **Пінська**

799. Се поминання раби божої Агафії родом з **Вягля**, а тепер в шпиталі в містечку **Печерському**

825. Се поминання раби божої Меланії Фесчихи, **острожанки**, мешкаючої в **Козельці**

1054. Року АХПВ [1682]. Сіє поминання монаха Веніаміна Братковського з **Підгаєць**, послушника **Печерського**

1132. Сей рід і поминання монаха Єфрема Стефановича з **Мгара**, послушника **Печерського**

1169. Року АХПЄ [1685] місяця септеврія. З Опошного. Се рід і поминання Василя Івановича з **Опошного**, а родич з **Брацлава**

1173. Рід ієромонаха Каліста, послушника **Печерського**, бывшего протопопа **Менского** Костянтина Стефановича Козловського

1182. Року АХПS [1686]. Сіє поминання раби божої інокині Макарії монастиря **Фроловського**, родом з **Носовки** Павлової

1223. З Москви. Сіє поминання священого ієрея Євстафія Івановича **Канівського**, который служит при пресвітлих царях в соборі вверху Воскресенія Христова

1281. З **Лисянки**. Сіє поминання раби божої інокині Трифени монастиря **Печерського** дівичого

1287. Рід з **Вінниці** Русовичів. Сіє поминання раба божия Матіаша, во іноцех Макарія – уписав рід свій з жоною своєю Тетяною, во інокинях Тавифою монастиря **Печерського**

1415. З **Озерян**. Рід монаха Дем'яна, сапожника, **Печерського**послушника

Природно, що більшість записів вказують на переселення до Києва (власне, Печерська); разом з тим дуже показовий запис 1169 про переселення з Брацлава до Опішні, що додає маленький штрих до історії Руїни.

Висновки

1. Із соціальної структури суспільства, відображеної в поточній частині ВС, практично зникли князі. Із загального числа князів, згаданих у ВС, на поточну частину припадає лише 0.5 %.

2. Зникли також *пани*. Жоден панський рід, відомий в історії перед 1648 роком, не має своїх представників у поточній частині ВС. Нечисленні випадки

титулування *панами* стосуються людей, котрі не були відомі перед Національно-визвольною війною середини 17 ст. Назва *шляхтич* у ВС взагалі не використовується.

3. Синодик розрізняє записи *міщан* (жителів міст з магдебурзьким правом) та *обивателів* (жителів інших міст і містечок).

4. В синодику немає спеціального соціального терміну на позначення жителів сіл, що свідчить про слабку соціальну диференціацію українського суспільства.

5. В поточній частині ВС дуже мало відображено *козацтво* – як рядове, так і старшина. Це свідчить про певну нехіть Києво-Печерської лаври до козацтва.

6. Записи ВС дають певну інформацію про організацію Києво-Печерської лаври та (менше) інших монастирів Києва.

Іменослов

Князівські імена

Розглянемо тепер **всі** князівські імена, зазначені в історичній частині ВС (за винятком тих, котрі запозичені з ПС). Їх всього 182.

Імена князів, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Адам	1
Ананія	1
Андріан	1
Андрій	5
Артемій	1
Афанасій	2
Борис	2
Василь	8
Володимир	2
Воніфатій	1
Георгій	2
Григорій	5
Данило	5
Дмитро	2
Євласій	1
Євстафій	1
Єлевферій	1
Єремія	1
Захарія	1
Іван (Іоан)	20
Ілля	1
Йосиф	1
Костянтин	2
Лев	1
Мартініан	1
Матфей	3
Меркурій	1

Мефодій	1
Михайло	9
Михей	1
Олександр	6
Олексій	1
Павло	1
Петро	4
Самуїл	1
Семен	9
Симон	1
Стефан	5
Тимофій	2
Федір	8
Федот	1
Фома	1
Юрій	1
Яків	1

Всього 44 різних імені, 129 іменованих осіб.

Імена княгинь і князівен, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Авксентія	1
Агафія	2
Анастасія	5
Анна	6
Варвара	1
Євдокія (Авдотья)	5
Ірина	3
Катерина	3
Ксенія	1
Марія	5
Олена	4
Пелагея	1
Тетяна	1
Ульяна	4
Февронія	1
Феодора	1

Феодосія	1
Фетінія	2

Всього 18 різних імен, 53 іменованих особи.

Імена князів, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Іван (Іоан)	20
Михайло	9
Семен	9
Василь	8
Федір	8
Олександр	6
———	
Андрій	5
Григорій	5
Данило	5
Стефан	5
Петро	4
Матфей	3
Афанасій	2
Борис	2
Володимир	2
Георгій	2
Дмитро	2
Костянтин	2
Тимофій	2
Адам	1
Ананія	1
Андріан	1
Артемій	1
Воніфатій	1
Євласій	1
Євстафій	1
Єлевферій	1
Єремія	1
Захарія	1
Ілля	1
Йосиф	1

Лев	1
Мартініан	1
Меркурій	1
Мефодій	1
Михей	1
Олексій	1
Павло	1
Самуїл	1
Симон	1
Федот	1
Фома	1
Юрій	1
Яків	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 6 найбільш вживаних імен (13.6 %) зібрали 47 % входжень, а решта 53 % припадає на 38 менше вживаних імені.

Порівняння з Печерським синодиком показує, що всі 5 найпоширеніших князівських імен з ПС є найпоширенішими й у ВС (до них ще долучився Олександр – 8-е місце у ПС). Таким чином, можна вважати, що іменослов князів не зазнав істотних змін у порівняння з ПС.

Імена княгинь і князівен, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Анна	6
Анастасія	5
Євдокія (Авдотья)	5
Марія	5
Олена	4
Ульяна	4
———	
Ірина	3
Катерина	3
Агафія	2
Фетінія	2
Авксентія	1
Варвара	1
Ксенія	1

Пелагея	1
Тетяна	1
Февронія	1
Феодора	1
Феодосія	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 6 найбільш вживаних імен (33 %) зібрали 55 % входжень, а решта 45 % припадає на 12 менше вживаних імені.

На відміну від іменослова князів, іменослов княгинь зазнав значних змін у відносній частоті імен порівняно з ПС. Так, з числа найпоширеніших імен випали Василиса та Феодора – вони заступлені іменами Євдокія та Олена. При цьому Василиса взагалі не представлена у ВС, а Феодора представлена 1 раз.

Імена панів

Розглянемо тепер **вибірково** імена панів, зазначені в історичній частині ВС (за винятком тих, котрі запозичені з ПС). Їх всього 200.

Імена панів, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Агафон	1
Адам	1
Амвросій	1
Амос	1
Андрій	1
Анна	2
Антоній	1
Борис	2
Варфоломій	1
Василь	5
Володимир	1
Гавриїл	1
Георгій	3
Гліб	1
Григорій	2
Данило	1
Дем’ян	1
Дмитро	5

Євстафій	1
Євтихій	1
Зиновій	2
Іоан	13
Іпатій	1
Карп	1
Костянтин	3
Криштоф	2
Лаврентій	1
Лазар	1
Марк	2
Мартин	1
Матфей	1
Мефодій	1
Михайло	4
Никита	2
Николай	3
Олександр	3
Павло	5
Пашнік	1
Роман	1
Сава	1
Самуїл	1
Северин	1
Симеон	6
Софроній	1
Стефан	2
Терентій	1
Тит	2
Трифон	1
Фалалей	1
Феодор	8
Феофілакт	1
Филип	2
Филон	3
Фома	1
Яків	4

Всього 56 різних імен, 118 іменованих осіб.

Імена паній, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Агафія	4
Аграфена	1
Акулина	1
Анастасія	5
Анна	8
Варвара	1
Василиса	3
Дарія	2
Дорофея	1
Євдокія	5
Євпраксія	1
Євфросинія	1
Зиновія	1
Катерина	1
Ксенія	1
Магдалена	1
Марина	2
Маріанна	1
Марія	11
Матрона	2
Олена	6
Олімпіада	1
Парасковія	3
Пелагея	5
Полонія	3
Софія	1
Тетяна	3
Феодора	1
Феодосія	3
Юліанна	4

Всього 29 різних імен, 82 іменованих особи.

Імена панів, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Іоан	13
Феодор	8
Симеон	6
Василь	5
Дмитро	5
Павло	5
Михайло	4
Яків	4
Георгій	3
Костянтин	3
Николай	3
Олександр	3
Филон	3
—	—
Борис	2
Григорій	2
Зиновій	2
Криштоф	2
Марк	2
Никита	2
Стефан	2
Тит	2
Филип	2
Агафон	1
Адам	1
Амвросій	1
Амос	1
Андрій	1
Антоній	1
Варфоломій	1
Володимир	1
Гавриїл	1
Гліб	1
Данило	1
Дем’ян	1

Євстафій	1
Євтихій	1
Іпатій	1
Карп	1
Лаврентій	1
Лазар	1
Мартин	1
Матфей	1
Мефодій	1
Пашнік	1
Роман	1
Сава	1
Самуїл	1
Северин	1
Софроній	1
Терентій	1
Трифон	1
Фалалей	1
Феофілакт	1
Фома	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 13 найбільш вживаних імен (23 %) зібрали 50 % входжень, а решта 50 % припадає на 43 менше вживаних імені.

Порівняння з Печерським синодиком показує, що з числа найпоширеніших нетитулованих імен з ПС є 9 найпоширенішими й у ВС (до них ще долучився Олександр – 8-е місце у ПС). 7 імен, популярних у ПС, не представлені серед лідерів ВС, натомість там з’явились 4 нових імені, котрі не були в лідерській групі ПС. Можна вважати, що іменослов істотно, хоча й не кардинально, відрізняється від іменослову нетитулованих осіб з ПС.

Імена паній, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Марія	11
Анна	10
Олена	6
Анастасія	5
Євдокія	5
Пелагея	5
———	———
Агафія	4
Юліанна	4
Василиса	3
Парасковія	3
Полонія	3
Тетяна	3
Феодосія	3
Дарія	2
Марина	2
Матрона	2
Аграфена	1
Акулина	1
Варвара	1
Дорофея	1
Євпраксія	1
Євфросинія	1
Зиновія	1
Катерина	1
Ксенія	1
Магдалена	1
Маріанна	1
Олімпіада	1
Софія	1
Феодора	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 6 найбільш вживаних імен (21 %) зібрали 51 % входжень, а решта 49 % припадає на 23 менше вживаних імені.

Іменослов паній також зазнав змін у відносній частоті імен порівняно з нетитулованими іменами ПС. Так, з числа найпоширеніших імен випали 5, а додалися 2 нових – загалом картина оновлення відповідає іменам панів.

Порівняння іменословів князів і панів виглядає так:

Найбільш поширені чоловічі імена

Нормативне ім’я	Нетитулована особа	Князь
Василь	+	+
Георгій	+	
Дмитро	+	
Іоан	+	+
Костянтин	+	
Михайло	+	+
Николай	+	
Олександр	+	+
Павло	+	
Симеон	+	+
Феодор	+	+
Филон	+	
Яків	+	

Найбільш поширені жіночі імена

Нормативне ім’я	Нетитулована особа	Княгиня / князівна
Анастасія	+	+
Анна	+	+
Євдокія	+	+
Марія	+	+
Олена	+	+
Пелагея	+	
Ульяна		+

Для побудови діаграм перетину, подібних до ПС, ми тут не маємо матеріалу ані потреби: видно, що князівський іменослов в історичній частині ВС «розчинився» у загальному іменослові.

Імена мирян

Ми вже знаємо, що за соціальною структурою суспільство, відображене в поточній частині ВС, кардинально відрізняється від суспільства історичної частини. В поточній частині практично немає князів та панів, тому для аналізу ми маємо тільки два класи імен – мирян та ченців.

Розглянемо спочатку **вибірково** імена мирян – 1273 чоловічих (53 %) та 1137 жіночих (47 %), всього 2410 імен (це становить 17 % загального числа імен поточної частини). Імена, котрі не схожі на календарні християнські, виділені в таблицях півжирним.

Нетитуловані чоловічі імена, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Авдій	1
Авксентій	1
Авраам	2
Агафоник	1
Адам	3
Амвросій	4
Анастасій	1
Андрій	48
Анисим	1
Антипа	1
Антоній	9
Афанасій	16
Богдан	2
Борис	4
Варсонофій	1
Василь	76
Віктор	1
Власій	7
Войцех	1
Воца	1
Вукол	6
Гавриїл	11
Гапон	1
Георгій	8
Герасим	10

Гервасій	1
Герман	1
Григорій	64
Гурин	1
Гурій	1
Давид	6
Дамаскин	1
Данило	26
Дем’ян	13
Дій	1
Діонісій	3
Дмитро	13
Доментіан	1
Доромент	1
Євгеній	1
Євласій	1
Євсевій	3
Євстафій	12
Євстратій	3
Євтихій	2
Євфимій	10
Євфросин	1
Єлевферій	3
Єней	1
Єпімах	1
Єрмолай	3
Єфрем	1
Ждан	1
Захарія	5
Зиновій	3
Ігнатій	7
Ієремія	6
Ієрофей	4
Ізмаїл	1
Іларіон	4
Ілля	11
Іоаким	6
Іоан	152
Ісаак	3

Ісайя	2
Ісидор	5
Йосиф	17
Калиник	1
Калін	1
Карп	6
Кирик	1
Кирил	16
Киріак	1
Кіпріан	4
Климент	7
Козьма	5
Кондрат	5
Конон	8
Корнилій	1
Костянтин	14
Кунаш	1
Лаврентій	10
Лазар	3
Левкій	1
Леонтій	14
Лук’ян	12
Лука	5
Лукирій	1
Лупп	1
Макавей	1
Макарій	3
Максим	10
Малахій	1
Мань	1
Марк	8
Мартем’ян	1
Мартин	9
Мартирій	1
Матфей	16
Мефодій	1
Мирон	1
Михайло	37
Мойсей	3

Мокій	1
Назарій	1
Нестор	1
Никита	9
Никифор	3
Николай	11
Никон	1
Олександр	3
Олексій	17
Омелян	12
Онуфрій	1
Павло	24
Панкратій	1
Пантелеймон	2
Парфеній	3
Пахомій	1
Петро	30
Прокопій	10
Протасій	1
Прохор	2
Роман	16
Ручек	1
Сава	13
Самсон	1
Самуїл	14
Сахно	1
Севастьян	2
Северин	1
Северіан	1
Сергій	3
Сила	2
Силуан	1
Сильвестр	1
Симеон	39
Симон	1
Софроній	7
Стаматій	1
Станіслав	2
Стефан	42

Тарасій	2
Терентій	2
Тимофій	11
Тихон	4
Трифон	5
Трофим	2
Уроній	1
Феодор	66
Феодосій	3
Ферапонт	1
Филимон	2
Филип	9
Фірс	1
Фома	5
Харитон	5
Христофор	3
Юліан	2
Юстин	1
Яків	35

Всього 161 ім’я, 1273 іменовані особи.

Нетитуловані жіночі імена, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Авксентія	1
Агафія	83
Аграфена	2
Агрипина	6
Акила	1
Акіянна	1
Акулина	12
Анастасія	56
Анатолія	1
Ангеліна	1
Анісія	1
Анна	118
Варвара	6
Василиса	8
Васса	12

Вереміана	1
Віра	4
Єва	3
Гася	1
Глікерія	2
Данка	1
Дарія	9
Домникія	11
Доротея	1
Епістимія	2
Євгенія	8
Євдокія	76
Євфимія	32
Євфросинія	9
Єлизавета	2
Єпістимія	2
Єремея	1
Зиновія	8
Зофіра	1
Ідарія	1
Іоана	2
Ірина	43
Іринія	2
Катерина	36
Костанна	1
Ксенія	18
Любов	6
Мавра	1
Магдалина	1
Макрина	1
Марина	8
Маріамія	1
Марія	169
Марта	1
Марфа	3
Матрона	23
Меланія	17
Мелетія	1
Митродора	1

Монія	1
Монка	1
Надія	2
Наталя	10
Олександра	1
Олена	32
Онисифора	1
Палладія	1
Панарія	2
Парасковія	32
Пелагея	47
Петронія	1
Платонида	1
Полонія	2
Рася	1
Синклітикія	1
Соломонида	2
Соломонія	3
Софія	4
Софронія	1
Стефанида	9
Тавифа	1
Тарасія	1
Теофіла	1
Тетяна	50
Февронія	3
Фекла	4
Феодора	36
Феодосія	15
Феодотія	2
Феона	1
Феофана	2
Фетинія	1
Фетінія	2
Фомна	1
Харитина	1
Хіонія	1
Христина	10
Щасна	1

Юліанія	2
Юліанна	14
Юстина	13
Ядвіга	1

Всього 97 імен, 1137 іменованих осіб.

Нетитуловані чоловічі імена, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Іоан	152
Василь	76
Феодор	66
Григорій	64
Андрій	48
Стефан	42
Симеон	39
Михайло	37
Яків	35
Петро	30
Данило	26
Павло	24
Йосиф	17
Олексій	17
Афанасій	16
Кирил	16
Матфей	16
Роман	16
Костянтин	14
Леонтій	14
Самуїл	14
Дем’ян	13
Дмитро	13
Сава	13
Євстафій	12
Лук’ян	12
Омелян	12
Гавриїл	11

Ілля	11
Николай	11
Тимофій	11
Герасим	10
Євфимій	10
Лаврентій	10
Максим	10
Прокопій	10
Антоній	9
Мартин	9
Никита	9
Филип	9
Георгій	8
Конон	8
Марк	8
Власій	7
Ігнатій	7
Климент	7
Софроній	7
Вукол	6
Давид	6
Ієремія	6
Іоаким	6
Карп	6
Захарія	5
Ісидор	5
Козьма	5
Кондрат	5
Лука	5
Трифон	5
Фома	5
Харитон	5
Амвросій	4
Борис	4
Ієрофей	4
Іларіон	4
Кіпріан	4
Тихон	4
Адам	3

Діонісій	3
Євсевій	3
Євстратій	3
Єлевферій	3
Єрмолай	3
Зиновій	3
Ісаак	3
Лазар	3
Макарій	3
Мойсей	3
Никифор	3
Олександр	3
Парфеній	3
Сергій	3
Феодосій	3
Христофор	3
Авраам	2
Богдан	2
Євтихій	2
Ісайя	2
Пантелеймон	2
Прохор	2
Севастьян	2
Сила	2
Станіслав	2
Тарасій	2
Терентій	2
Трофим	2
Филимон	2
Юліан	2
Авдій	1
Авксентій	1
Агафоник	1
Анастасій	1
Анисим	1
Антипа	1
Варсонофій	1
Віктор	1
Войцех	1

Воца	1
Гапон	1
Гервасій	1
Герман	1
Гурин	1
Гурій	1
Дамаскин	1
Дій	1
Доментіан	1
Доромент	1
Євгеній	1
Євласій	1
Євфросин	1
Єней	1
Єпімах	1
Єфрем	1
Ждан	1
Ізмаїл	1
Калиник	1
Калін	1
Кирик	1
Киріак	1
Корнилій	1
Кунаш	1
Левкій	1
Лукирій	1
Лупп	1
Макавей	1
Малахій	1
Мань	1
Мартем’ян	1
Мартирій	1
Мефодій	1
Мирон	1
Мокій	1
Назарій	1
Нестор	1
Никон	1
Онуфрій	1

Панкратій	1
Пахомій	1
Протасій	1
Ручек	1
Самсон	1
Сахно	1
Северин	1
Северіан	1
Силуан	1
Сильвестр	1
Симон	1
Стаматій	1
Уроній	1
Ферапонт	1
Фірс	1
Юстин	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 14 найбільш вживаних імен (8.7 %) зібрали понад 53 % входжень, а решта 47 % припадає на 147 менше вживаних імен.

Із числа 16 імен, котрі були найбільш популярними у ПС, у ВС зберегли свої позиції 11 імен; 5 імен, популярних у ПС, перейшли в розряд менш вживаних, натомість 3 імені поповнили групу найпопулярніших у ВС. Можемо говорити про повільні, еволюційні зміни популярності чоловічих імен.

Нетитуловані жіночі імена, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Марія	169
Анна	118
Агафія	83
Євдокія	76
Анастасія	56
Тетяна	50
Пелагея	47
Ірина	43
Катерина	36
Феодора	36

Євфимія	32
Олена	32
Парасковія	32
Матрона	23
Ксенія	18
Меланія	17
Феодосія	15
Юліанна	14
Юстина	13
Акулина	12
Васса	12
Домникія	11
Наталя	10
Христина	10
Дарія	9
Євфросинія	9
Стефанида	9
Василиса	8
Євгенія	8
Зиновія	8
Марина	8
Агрипина	6
Варвара	6
Любов	6
Віра	4
Софія	4
Фекла	4
Єва	3
Марфа	3
Соломонія	3
Февронія	3
Аграфена	2
Глікерія	2
Епістимія	2
Єлизавета	2
Єпістимія	2
Іоана	2
Іринія	2
Надія	2

Панарія	2
Полонія	2
Соломонида	2
Феодотія	2
Феофана	2
Фетінія	2
Юліанія	2
Авксентія	1
Акила	1
Акіянна	1
Анатолія	1
Ангеліна	1
Анісія	1
Вереміана	1
Гася	1
Данка	1
Доротея	1
Єремея	1
Зофіра	1
Ідарія	1
Костанна	1
Мавра	1
Магдалина	1
Макрина	1
Маріамія	1
Марта	1
Мелетія	1
Митродора	1
Монія	1
Монка	1
Олександра	1
Онисифора	1
Палладія	1
Петронія	1
Платонида	1
Рася	1
Синклітикія	1
Софронія	1
Тавифа	1

Тарасія	1
Теофіла	1
Феона	1
Фетинія	1
Фомна	1
Харитина	1
Хіонія	1
Щасна	1
Ядвіга	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 7 найбільш вживаних імен (7.2 %) зібрали 53 % входжень, а решта 47 % припадає на 90 менше вживаних імен.

Із 9 жіночих імен, найбільш популярних у ПС, у ВС залишились у цій групі тільки 5, а поповнилась вона ще 2 іменами. Думаю, що можна повторити сказане про чоловічі імена: маємо поступові, плавні зміни в популярності різних імен. Зауважу також: якщо у ПС ми тільки один раз зустріли ім'я *Любов*, то у ВС маємо їх уже 6, до них приєднались 4 *Віри*та 2 *Надії*. Здається, що ці українські імена поступово здобували собі місце серед нормативних християнських імен.

Серед всіх імен виділено 15 чоловічих і 9 жіночих імен, яких немає у християнському іменослові. Чи ці імена є простонародними, чи просто описками, чи є дуже рідкісними – я розбирати не буду, це справа філологів. Зауважу тільки, що у порівнянні з печерським синодиком число таких імен помітно зменшилось, писарі намагались вписувати нормативні християнські імена (і подекуди виправляли відмінок, переписуючи з ПС).

Імена ченців

Імена ченців у поточній частині ВС зібрані й проаналізовані у **повному складі**: 583 чоловічих імені (53 %) та 523 жіночих (47 %), всього 1106 імен. Ще раз звертаю увагу – пропорція чоловічих та жіночих імен серед чернецтва точно дорівнює цій пропорції серед мирян, і приблизно дорівнює пропорції чоловіків та жінок в суспільстві в цілому.

Імена, котрі мені здались католицькими або неясними, виділено півжирним.

Імена ченців, відсортовані за абеткою

Нормативне ім'я	Число осіб
Авксентій	3
Авраам	3

Алімпій	2
Амфілохій	2
Ананія	4
Анастасій	2
Анатолій	1
Андрій	5
Антоній	12
Аристарх	1
Арсеній	5
Артемій	2
Афанасій	6
Вавіла	1
Валеріан	2
Варахія	1
Варлаам	14
Варнава	1
Варсонофій	4
Варфоломій	3
Василь	4
Васіан	5
Венедикт	1
Веніамін	2
Віктор	3
Вісаріон	1
Віталій	1
Воніфатій	1
Гавриїл	4
Галактіон	3
Гедеон	6
Геласій	1
Генадій	5
Георгій	2
Герасим	9
Гервасій	3
Герман	5
Геронтій	3
Григорій	4
Давид	1
Далмат	1

Дамаскин	1
Данило	2
Діонісій	6
Дмитро	2
Доментіан	3
Досифей	3
Євгеній	1
Євдоким	1
Євпл	1
Євстафій	8
Євстратій	1
Євтихій	1
Євфимій	4
Єлисей	3
Єпіфаній	4
Єрмолай	3
Єфрем	2
Захарія	1
Зенон	1
Зизаній	1
Зосима	1
Ігнатій	7
Ієзекиїл	2
Ієремія	3
Ієронім	1
Ієрофей	1
Ізмаїл	1
Іларіон	7
Ілля	2
Інокентій	3
Іоаким	3
Іоан	10
Іоаникій	3
Іоасаф	8
Іоїль	6
Іона	14
Іосія	1
Іринарх	1
Іродіон	3

Ісаак	2
Ісайя	7
Ісидор	1
Ісихій	1
Йов	11
Йосиф	17
Калиник	1
Каліст	7
Калістрат	1
Касіан	2
Кирил	8
Кіпріан	7
Климент	2
Козьма	2
Кометарій	1
Кондрат	2
Конон	2
Корнилій	3
Лаврентій	8
Лазар	2
Леонід	1
Леонтій	3
Ліверій	2
Лук’ян	2
Лука	3
Макарій	11
Максим	5
Малахій	1
Мамонт	1
Манасія	1
Мардарій	1
Маркел	1
Маркіан	1
Мартиніан	2
Мартирій	4
Матфей	3
Меркурій	1
Мефодій	6
Мина	2

Мисаїл	4
Митрофан	4
Михайло	7
Наум	1
Нафан	2
Никандр	1
Никита	3
Никифор	1
Никодим	3
Николай	2
Никон	2
Нифонт	1
Ніл	1
Олександр	3
Олексій	2
Омелян	2
Оникій	1
Онуфрій	1
Павло	4
Паїсій	2
Паладій	1
Памфил	1
Панкратій	1
Пантелеймон	1
Парфеній	2
Пафнутій	4
Пахомій	10
Петро	1
Пимен	2
Полієвкт	1
Порфирій	3
Потапій	1
Прокопій	2
Прохор	2
Роман	1
Руф	2
Сава	3
Саватій	1
Савелій	1

Самуїл	3
Серафіон	2
Сергій	6
Сильвестр	11
Симеон	6
Симон	2
Сисой	1
Скирдайло	1
Сосипатр	1
Софроній	1
Спиридон	3
Стефан	3
Стратонік	2
Таїсій	1
Тарасій	4
Терентій	1
Тивуртин	1
Тимофій	2
Тит	1
Трифілій	1
Трифон	1
Трофим	1
Уар	1
Феодор	6
Феодорит	1
Феодосій	5
Феоктист	1
Феофан	4
Феофіл	2
Феофілакт	1
Ферапонт	1
Филимон	1
Філарет	3
Філофей	3
Флавіан	1
Фома	1
Яків	6
Ясон	2

Всього 196 різних імен (в тому числі 11 неправославних), 583 іменованих особи.

Імена черниць, відсортовані за абеткою

Нормативне ім’я	Число осіб
Авксентія	5
Агафія	14
Аграфена	3
Агрипина	2
Адріана	1
Аліфія	1
Анастасія	21
Анатолія	4
Ангеліна	9
Анісія	5
Анна	15
Антоніда	7
Анфинодора	1
Анфія	4
Аполінарія	1
Афанасія	6
Варвара	2
Василиса	6
Волга	1
Геласія	1
Діонісія	1
Домникія	7
Дорофея	4
Епістимія	1
Євагрія	1
Євгенія	8
Євдокія	7
Євникія	3
Євпраксія	20
Євсевія	1
Євфимія	17
Євфросинія	16
Єксанфія	1
Єлевферія	2
Єлизавета	10
Єпіфанія	1

Єпіхарія	1
Зиновія	1
Інокентія	1
Іоана	1
Іраїда	2
Ірида	1
Ірина	1
Іула	1
Календота	2
Катерина	2
Киріака	1
Климентія	1
Ксенія	1
Ксенофонтія	1
Лукія	1
Мавра	2
Маврикія	1
Магдалина	17
Макарія	7
Македонія	1
Макрина	5
Максимілла	2
Мамелфа	6
Марем’яна	1
Марина	6
Маріамія	1
Маріанна	1
Марія	10
Маркіана	2
Мартирія	2
Мартіана	1
Марфа	20
Матрона	9
Меланія	7
Мелетія	6
Минодора	2
Мистродія	1
Митродора	9
Митрофана	2

Наталя	2
Олександра	18
Олена	5
Олімпіада	9
Онисифора	3
Паїсія	6
Памфилія	1
Панкратія	5
Парасковія	2
Патрикія	2
Пахомія	2
Пелагея	7
Петронія	3
Платонида	2
Поліксенія	1
Поліхронія	2
Порфирія	3
Серафима	3
Синклітикія	2
Соломонія	1
Софія	8
Софронія	6
Стефанида	2
Сусанна	1
Тавифа	9
Таїсія	4
Тарасія	1
Текуса	2
Тетяна	5
Трифонія	2
Трофимія	6
Февронія	6
Фекла	3
Феодосія	19
Феодотія	1
Феоктиста	3
Феона	1
Феофана	2
Феофілія	3

Фетінія	1
Філофея	1
Харитина	1
Харлампія	1
Хрисанфа	1
Христофора	1
Юліанна	2
Юлія	1
Юстина	3

Всього 123 різних імені (в тому числі 6 неправославних), 523 іменованих особи.

Імена ченців, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Йосиф	17
Варлаам	14
Іона	14
Антоній	12
Йов	11
Макарій	11
Сильвестр	11
Іоан	10
Пахомій	10
Герасим	9
Євстафій	8
Іоасаф	8
Кирил	8
Лаврентій	8
Ігнатій	7
Іларіон	7
Ісайя	7
Каліст	7
Кіпріан	7
Михайло	7
Афанасій	6
Гедеон	6
Діонісій	6
Іоїль	6
Мефодій	6

Сергій	6
Симеон	6
Феодор	6
Яків	6
Андрій	5
Арсеній	5
Васіан	5
Генадій	5
Герман	5
Максим	5
Феодосій	5
Ананія	4
Варсонофій	4
Василь	4
Гавриїл	4
Григорій	4
Євфимій	4
Єпіфаній	4
Мартирій	4
Мисаїл	4
Митрофан	4
Павло	4
Пафнутій	4
Тарасій	4
Феофан	4
Авксентій	3
Авраам	3
Варфоломій	3
Віктор	3
Галактіон	3
Гервасій	3
Геронтій	3
Доментіан	3
Досифей	3
Єлисей	3
Єрмолай	3
Ієремія	3
Інокентій	3

Іоаким	3
Іоаникій	3
Іродіон	3
Корнилій	3
Леонтій	3
Лука	3
Матфей	3
Никита	3
Никодим	3
Олександр	3
Порфирій	3
Сава	3
Самуїл	3
Спиридон	3
Стефан	3
Філарет	3
Філофей	3
Алімпій	2
Амфілохій	2
Анастасій	2
Артемій	2
Валеріан	2
Веніамін	2
Георгій	2
Данило	2
Дмитро	2
Єфрем	2
Ієзекиїл	2
Ілля	2
Ісаак	2
Касіан	2
Климент	2
Козьма	2
Кондрат	2
Конон	2
Лазар	2
Ліверій	2
Лук’ян	2
Мартиніан	2

Мина	2
Нафан	2
Николай	2
Никон	2
Олексій	2
Омелян	2
Паїсій	2
Парфеній	2
Пимен	2
Прокопій	2
Прохор	2
Руф	2
Серафіон	2
Симон	2
Стратонік	2
Тимофій	2
Феофіл	2
Ясон	2
Анатолій	1
Аристарх	1
Вавіла	1
Варахія	1
Варнава	1
Венедикт	1
Вісаріон	1
Віталій	1
Воніфатій	1
Геласій	1
Давид	1
Далмат	1
Дамаскин	1
Євгеній	1
Євдоким	1
Євпл	1
Євстратій	1
Євтихій	1
Захарія	1
Зенон	1
Зизаній	1

Зосима	1
Ієронім	1
Ієрофей	1
Ізмаїл	1
Іосія	1
Іринарх	1
Ісидор	1
Ісихій	1
Калиник	1
Калістрат	1
Кометарій	1
Леонід	1
Малахій	1
Мамонт	1
Манасія	1
Мардарій	1
Маркел	1
Маркіан	1
Меркурій	1
Наум	1
Никандр	1
Никифор	1
Нифонт	1
Ніл	1
Оникій	1
Онуфрій	1
Паладій	1
Памфил	1
Панкратій	1
Пантелеймон	1
Петро	1
Полієвкт	1
Потапій	1
Роман	1
Саватій	1
Савелій	1
Сисой	1
Скирдайло	1
Сосипатр	1

Софроній	1
Таїсій	1
Терентій	1
Тивуртин	1
Тит	1
Трифілій	1
Трифон	1
Трофим	1
Уар	1
Феодорит	1
Феоктист	1
Феофілакт	1
Ферапонт	1
Филимон	1
Флавіан	1
Фома	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 36 найбільш вживаних імен (18 %) зібрали 48 % входжень, а решта 52 % припадає на 160 менше вживаних імен.

Імена черниць, відсортовані за числом входжень

Нормативне ім’я	Число осіб
Анастасія	21
Євпраксія	20
Марфа	20
Феодосія	19
Олександра	18
Євфимія	17
Магдалина	17
Євфросинія	16
Анна	15
Агафія	14
Єлизавета	10
Марія	10
Ангеліна	9
Матрона	9
Митродора	9
Олімпіада	9

Тавифа	9
Євгенія	8
Софія	8
———	
Антоніда	7
Домникія	7
Євдокія	7
Макарія	7
Меланія	7
Пелагея	7
Афанасія	6
Василиса	6
Мамелфа	6
Марина	6
Мелетія	6
Паїсія	6
Софронія	6
Трофимія	6
Февронія	6
Авксентія	5
Анісія	5
Макрина	5
Олена	5
Панкратія	5
Тетяна	5
Анатолія	4
Анфія	4
Дорофея	4
Таїсія	4
Аграфена	3
Євникія	3
Онисифора	3
Петронія	3
Порфирія	3
Серафима	3
Фекла	3
Феоктиста	3
Феофілія	3
Юстина	3

Агрипина	2
Варвара	2
Єлевферія	2
Іраїда	2
Календота	2
Катерина	2
Мавра	2
Максимілла	2
Маркіана	2
Мартирія	2
Минодора	2
Митрофана	2
Наталя	2
Парасковія	2
Патрикія	2
Пахомія	2
Платонида	2
Поліхронія	2
Синклітикія	2
Стефанида	2
Текуса	2
Трифонія	2
Феофана	2
Юліанна	2
Адріана	1
Аліфія	1
Анфинодора	1
Аполінарія	1
Волга	1
Геласія	1
Діонісія	1
Епістимія	1
Євагрія	1
Євсевія	1
Єксанфія	1
Єпіфанія	1
Єпіхарія	1
Зиновія	1
Інокентія	1

Іоана	1
Ірида	1
Ірина	1
Іула	1
Киріака	1
Климентія	1
Ксенія	1
Ксенофонтія	1
Лукія	1
Маврикія	1
Македонія	1
Марем’яна	1
Маріамія	1
Маріанна	1
Мартіана	1
Мистродія	1
Памфилія	1
Поліксенія	1
Соломонія	1
Сусанна	1
Тарасія	1
Феодотія	1
Феона	1
Фетінія	1
Філофея	1
Харитина	1
Харлампія	1
Хрисанфа	1
Христофора	1
Юлія	1

Жирна горизонтальна лінія в таблиці позначає **медіану**: 19 найбільш вживаних імен (15.4 %) зібрали 49 % входжень, а решта 51 % припадає на 128 менше вживаних імен.

Оскільки в наш розгляд втягнуто імена усіх ченців, то ми можемо говорити не тільки про відносні (щодо ПС) зміни, але й про абсолютні числа.

Так **фонд імен** ченців збільшився майже на ⅓ – зі 150 до 196 імен, при цьому середня частотність імен зменшилась від 3.7 осіб на одне ім’я (ПС) до 3.0 (ВС).

Фонд імен черниць збільшився на 140 % – до 123 імен у ВС проти 51 імені у ПС. Відповідно і середня частотність імен зменшилась від 6 осіб / ім'я (ПС) до 4.25 (ВС).

Фонд чоловічих чернечих імен збагачувався за рахунок імен з Ветхого Заповіту (Варахія, Ізмаїл, Іоїль, Іосія, Манасія) та маловідомих імен з доби раннього християнства (Аристарх, Варнава, Віктор, Руф) – останні більш відомі як католицькі та / або язичницькі.

Для фонду жіночих чернечих імен основне джерело збагачення – це утворення жіночих форм від імен, які традиційно були (і нині є) чоловічими: Анатолія, Аполінарія, Геласія, Діонісія і т. д. (є тільки один зворотній приклад – чоловіче ім'я *Таїсій* утворене, мені здається, від імені святої *Таїсії*; святого-чоловіка з таким іменем я не знайшов).

Важливі спостереження над чернечим іменословом маємо в книзі Б. та Ф. Успенських [*Успенский Б.А., Успенский Ф.Б.* Иноческие имена на Руси. – М. : Институт славяноведения РАН; СПб.: Нестор-История, 2017 г., гл. 9 – Монашеский именослов]. Деякі із зазначених там тенденцій ми бачимо і в нашому синодику. Введенський синодик дає рясний матеріал для продовження цих студій, і важливо – матеріал відносно ранній.

Сильно змінився і **набір найбільш популярних імен**. Із 22 імен ченців, найбільш вживаних у ПС, зберегли свої позиції у ВС тільки 12; 10 імен випали з числа найвживаніших, натомість туди потрапили 24 нових імені. Фонд найпопулярніших імен оновився на ⅔.

Подібну картину маємо з іменами черниць. Із 10 найвживаніших в ПС імен зберегли свою популярність тільки 3 імені, замість 7 старих імен у ВС бачимо 16 нових, тобто оновлення становить 84 %.

Безумовно, це свідчить про якісь зміни в настроях і уподобаннях чернецтва. Розкрити суть цих змін – завдання подальших студій, я тільки збираю для них матеріали.

Для **перетину іменословів** ми маємо до порівняння тільки імена мирян (нетитулованих осіб) та ченців:

Популярні імена мирян: Василь, Григорій, Данило, Олексій, Павло, Петро, Стефан (всього 7 імен – 16 %).

Популярні серед мирян та ченців: Андрій, Іоан, Йосиф, Михайло, Симеон, Феодор, Яків (всього 7 – 16 %).

Популярні серед ченців: Антоній, Арсеній, Афанасій, Варлаам, Васіан, Гедеон, Генадій, Герасим, Герман, Діонісій, Євстафій, Ігнатій, Іларіон, Іоасаф, Іоїль, Іона, Ісайя, Йов, Каліст, Кирил, Кіпріан, Лаврентій, Макарій, Максим, Мефодій, Пахомій, Сергій, Сильвестр, Феодосій (всього 29 – 67 %).

Для жіночих імен:

Популярні імена мирянок: Євдокія, Пелагея, Тетяна (всього 3 – 14 %).

Популярні імена мирянок та черниць: Агафія, Анастасія, Анна, Марія (всього 4 – 18 %).

Популярні імена черниць: Ангеліна, Євгенія, Євпраксія, Євфимія, Євфросинія, Єлизавета, Магдалина, Марфа, Матрона, Митродора, Олександра, Олімпіада, Софія, Тавифа, Феодосія (всього 15 – 68 %).

За рахунок відзначеної вище більшої різноманітності чернечих імен у ВС ми маємо переважання чернечих імен серед найпопулярніших (ще більше, ніж у ПС). Частина ж імен, спільних для мирян та ченців, мало змінилася проти ПС.

Висновки

1. Іменослов історичної частини складається з імен князів і панів. Між ними немає помітної різниці (її не було уже і в ранішому Печерському синодику).

2. Для поточної частини можна виділити імена мирян та ченців. Іменослов мирян показує плавні зміни у популярності порівняно з Печерським синодиком.

3. Іменослов ченців і особливо черниць значно збагатився порівняно з Печерським синодиком за рахунок використання імен з Ветхого Заповіту та рідкісних імен з доби раннього християнства.

4. Іменослов черниць значно поповнився за рахунок імен, котрі традиційно вважались і вважаються чоловічими.

Висновки

Введенський синодик (ВС) писався при церкві Введення у Ближніх (Антонієвих) печерах Києво-Печерської лаври в 2 половині 17 ст. Вивчення його показало наступне:

1. ВС чітко ділиться на дві частини – історичну (розділи 1 – 255 за нашою нумерацією) та поточну (розділи 256 – 1435). В історичній частині записано біля 3 тисяч імен, в поточній – біля 14 тис.

2. Історична частина ВС написана орієнтовно в першій половині 1654 року. Вона упорядкована за соціальною ієрархією, в якій духовенство поставлено вище мирян, в тому числі правителів. Розділи, присвячені духовенству, упорядковані: патріархи – митрополити – єпископи (але геть немає московських патріархів!). Розділи, присвячені мирянам, упорядковані: правителі – князі – пани.

3. Для написання історичної частини використано багато письмових джерел:

– перелік константинопольських патріархів, складений в 1622 році (здогадно, Захарієм Копистенським для роботи над «Палінодією») і заснований на західноєвропейських студіях кінця 16 ст.;

– переліки митрополитів та єпископів, котрі додані як довідкові статті до літописів;

– переліки представників московського правлячого дому, отримані, здогадно, з Москви в 1654 р.;

– «перелік князя Костянтина» з іменами нібито-чернігівських князів, який створено, здогадно, в Москві в середині 16 ст. (висновки з докладного аналізу цього розділу сформульовано окремо);

– інші менші джерела.

4. Надзвичайно важливим джерелом для історичної частини ВС був Печерський синодик (ПС, 1483 – 1530 рр.). З нього досить ретельно переписані усі князівські та панські розділи, з пропуском нетитулованих осіб. Це дає багатий матеріал для порівняння текстів синодиків і висновків (в цілому невтішних) про ступінь збереження давнього тексту при переписуванні.

5. Також в історичній частині ВС містяться князівські та панські розділи, котрих не було у ПС. Хронологічно вони покривають період від 1530- до 1640-х років. Можна припускати, що ці розділи також є результатом переписування (і фільтрації при цьому) давнішого синодика Печерського монастиря, котрий наразі не знайдено.

6. Пізніше, в 1720-х роках, в історичній частині ВС зроблено невеликі доповнення в переліках чернігівських та переяславських єпископів і в переліку російських монархів.

7. Загальний склад історичної частини дозволяє припустити, що ВС замислювався як широкий огляд православного суспільства усієї Київської митрополії в її давніх

межах (часів Київської Русі). Але при наповненні поточної частини цей принцип не було дотримано, і в ній ми маємо звичайний поминальний перелік, де бракує згадок навіть про архімандритів лаври, а тим більше інших визначних осіб. Цих осіб ченці за своєю ініціативою не вписували, тільки з ініціативи родичів.

8. Поточна частина ВС писалась, згідно твердих дат у тексті, від 1654 до 1694 року. Активне наповнення ВС тривало до 1691 р., а в період 1692 (?) – 1694 рр. вносились лише випадкові записи. Значна частина розділів має пізніші приписки, але в тих рідкісних випадках, коли вдається визначити їх дату, вони не виходять за межі 1691 року. При її укладанні використано ряд окремих поминальних записів з 1 половини 17 ст.

9. Розподіл географічних назв в історичній частині не має значних відмінностей від ПС – так само переважає Волинь і Білорусія. Натомість в поточній частині ВС географія докорінно відмінна: рішуче переважає Київщина та Лівобережна Україна при істотному зменшенні згадок з території сучасних Білорусії й Росії.

10. Істотно, що у ВС представлені майже всі області сучасної України, заселені в 2 пол. 17 ст. У такий спосіб синодик відбиває процес формування сучасної української нації з центром в Києві.

11. Соціальна структура суспільства, відбита у ВС, також різна для історичної й поточної частин. В історичній частині, в силу прийнятого при укладанні принципу фільтрації записів, відбито тільки групи князів та панів. В поточній частині князів практично немає (0.5 % від загальної кількості князів у ВС), а титул *пана* зрідка вживається стосовно козацької старшини.

12. Жодна родина, відома з історичних подій 16 – 1 пол. 17 ст., не представлена в поточній частині ВС, і навпаки, жодна родина, відома з подій 2 пол. 17 ст. і вписана до ВС – не відома в раніші часи. Синодик демонструє картину повної зміни еліти внаслідок подій Хмельниччини, котрі в плані соціальної структури суспільства сміливо можна називати революцією.

13. В поточній частині ВС виразно відчувається нехіть до козацтва, котре, можна думати, в значній частині вписано до синодика без згадок про соціальний стан і тому «розчинене» в масі нетитулованих імен. Маємо тільки одну виразну згадку про козацького гетьмана – Євстафія Гоголя, призначеного польським королем. Ім’я Богдана Хмельницького фігурує в синодику замасковано, інших гетьманів не згадано взагалі. Згадки з титулами – як козацької старшини, так і рядових козаків – є одиничними і ніяк не відображають складу навіть старшин.

14. Натомість у ВС спостерігається певна прихильність до західного – польського – католицького (але не уніатського). Явно поминається фанатичний католик і запеклий ворог православія князь Ієремія Вишневецький, записані також інші імена католиків. Навіть серед православного чернецтва (в тому числі в Києво-Печерській лаврі) з’являються імена з католицького іменослову, котрих не було ані раніше, ані пізніше. Серед лаврських ченців поширюється певна мода на католицький титул *законник*. Все

це можна вважати наслідком латинізації української православної церкви, розпочатої Петром Могилою.

15. Записи поточної частини ВС містять деякі подробиці щодо життя самої Києво-Печерської лаври, Печерського містечка, Печерського жіночого монастиря, інших міст і сіл України. Зокрема, досить часто трапляються поминальні записи людей з маєтків Печерської лаври.

16. В цілому Введенський синодик може служити джерелом для історіографії (з’ясування рівня історичних знань того часу), ономастики та побутової історії; натомість він практично нічого не дає для генеалогії та історії конкретних подій.

Скорочення

Скорочені назви синодиків

Скорочення	Повна назва	Граничні роки		Публікація
ВС	Введенський синодик / Синодик Введенської церкви на Ближніх печерах у Києво-Печерській лаврі	1654	1720	Лаврський альманах, 2007 р., т. 18
ЛС	Любецький синодик / Синодик Любецького Антонієва монастиря	1753	1788	*Зотов Р. В.* О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. –Спб.: 1892 г. – 327, 47 с.
ПС	Печерський синодик / Найдавніший синодик Києво-Печерського монастиря	1483	1530-і рр.	Древний помяник Киево-Печерской Лавры (конца XV и начала XVI столетия) / Голубев С. – Чтения в историческом обществе Нестора летописца, 1891 г., т. 6, приложение
РС	Ростовський синодик / невідомої церкви в Ростові		1643	*Конев С. В.* Синодикология. Часть 2. Ростовский соборный синодик. – Историческая генеалогия, 1995 г., № 6, с. 95 – 107
СпС	Супрасльський синодик / Субботник или помяник Супральского монастыря	1598	1625	Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, Вильна, 1878 г., т. 9, с. 454 – 459.
СофС	Софійський синодик / київського Софійського собору	сер. 18 ст.	кін. 18 ст.	Поменник Софії Київської / Прокоп'юк О. – К.: 2004 р. – 270 с. [Користуюсь нагодою, щоб висловити пані Оксані Прокоп'юк вдячність за надання мені цього цінного видання]
УС-1	1-й Успенський синодик / Найдавніший синодик московського Успенського собору	сер. 16 ст.	бл. 1600 р.	Древняя российская вивлиофика (1-е изд.), Спб., 1775 г., ч. 8, с. 1 – 90; Древняя российская вивлиофика (2-е изд.), М., 1788 г., ч. 6, с. 420 – 481.
УС-3	3-й Успенський синодик / синодик московського		1684	Древняя российская вивлиофика (1-е изд.), Спб., 1775 г., ч. 8, с. 90 –

	Успенського собору			125; Древняя российская вивлиофика (2-е изд.), М., 1788 г., ч. 6, с. 481 – 506.
ЦС	Царський синодик (царя Івана 4-го)	1557	1557	*Белокуров С. А.* Синодик московских царей 16 в. – ЧОИДР, 1897 г., № 3, с. 25 – 28; також *Каштанов С. М.* Царский синодик 50-х годов 16 в. – Россия и греческий мир в 16 в., М., 2004 г., т. 1, с. 44 – 53.

Скорочені назви літописів

Для літописів я вживаю ті самі скорочення, що в моїх роботах «Звичай постриження правителя в ченці» та «Дві традиції літописання Великого князівства Литовського».

Скорочені назви джерел

ЛК – *Лев Кревза* Оборона унії (1617 р.) – Памятники полемической литературы в западной Руси. – Спб. : 1878 г., т. 1, стб. 227 – 238. (Русская историческая библиотека, т. 4).

Пал – *Копистенський З.* Палінодія. – Памятники полемической литературы в западной Руси. – Спб. : 1878 г., т. 1, стб. 313 – 1200. (Русская историческая библиотека, т. 4).

ПД – *Псевдо-Дорофей* Книга історії (Βιβλίον ιστορικόν περιέχον εν συνόψει διαφόρους και εξόχους ιστορίας : Αρχόμενον από κτίσεως Κόσμου μέχρι της αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, και επέκεινα / Συλλεχθέν μεν εκ διαφόρων ακριβών ιστοριών και εις την κοινήν γλώσσαν μεταγλωτισθέν παρά του ιερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας Κυρίου Δωροθέου. Νεωστί δε τυπωθέν περιέχον και πίνακα πλουσιώτατον πάντων των αξιομνημονεύτων πραγμάτων. Ενετίησιν: Παρ' Ιωάννη Αντωνίω τω Ιουλιανώ, αχλα' [Венеція: 1631 р. Перелік патріархів – на с. ρο (170) – ροε (175)]).

ПЛ – Перелік константинопольських патріархів, складений Йоганом Левенклау (1541 – 1594) (Series episcoporum Byzancii. – In: Ius Graeco-Romanum tam canonicum quam civile. – Francofurti: 1596, vol. 1, p. 296 – 304).

ПСК – *Сильвестр Косов* Патерикон (1635 р.) [Цитую за виданням:*Сінкевич Н.* Патерикон Сильвестра Косова. – К. : 2013 р. Це цінне видання містить фотокопію польського оригіналу 1635 р. та переклад українською мовою.]

ТГ – Перелік константинопольських патріархів, складений Мануелем Малаксусом в 1577 р. (Turcograeciae libri octo. – Basel: 1584, p. 105 – 212).

ТФ – Згадки про призначення константинопольських патріархів у хронологічній таблиці, складеній Марквардом Фрехером (1565 – 1614) (Ius Graeco-Romanum tam canonicum quam civile. – Francofurti: 1596, vol. 1, ненумеровані сторінки на початку

тому). Арабські числа після імен позначають, на мою думку, номери у послідовності патріархів; числа в дужках – роки початку правління.

Скорочені назви довідників

Бонецький-1 – *Boniecki A.* Poczet rodów w w.ks.Litewskim w 15 i 16 ww. – Warszawa: 1887. – 15, 425, 49 s.

Бонецький-2 – *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa : 1899 – 1913, tt. 1 – 16 (повний опис на сайті Знання про Україну).

Вольф – *Wolff J.* Kniaziowie litewsko-ruscy od końca 14 w. – Warszawa: 1895. – 698 s.

Модзалевский – *Модзалевский В. Л.* Малороссийский родословник. – К. : 1908 – 2004 гг., т. 1 – 5.

Несецький – *Niesecki K.* Herbarz Polski. – Lipsk : 1839 – 1845, tt. 1 – 10 (повний опис на сайті Знання про Україну).